

A or. 3201

Tukarama

COMPLETE COLLECTION

POEMS OF TUKARĀMA

EDITED BY PARASCHAM SHASTRI BISHOP

OF THE UNIVERSITY OF

BOMBAY AND PANDEIT, M.A.

OF THE UNIVERSITY OF CALCUTTA

IN TWO VOLUMES.

VOL. I.

A COPY OF THIS BOOK IS KEPT IN

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALCUTTA

PRINTED AND PUBLISHED

Under the patronage of the Government of India

BY THE DIRECTOR OF THE UNIVERSITY OF CALCUTTA

1887

A
COMPLETE COLLECTION
OF THE
POEMS OF TUKÁRÁMA,
(THE POET OF THE MAHÁRÁSHTRA.)

EDITED BY
VISHNU PARASHURÁM SHÁSTRÍ PANDIT,

UNDER THE SUPERVISION OF
ŚANKAR PÁNDURANG PANDIT, M.A.,
SECRETARY OF THE DAKSHINA PRIZE COMMITTEE;

IN TWO VOLUMES,

Vol. I.

TO WHICH IS PREFIXED
A LIFE OF THE POET IN ENGLISH

BY
JANÁRDAN SAKHÁRÁM GÁDGIL, B.A.

PRINTED AND PUBLISHED,
Under the patronage of the Bombay Government,
BY
THE PROPRIETORS OF THE INDU-PRAKÁSH PRESS.

BOMBAY:
1869.

COMPLETE COLLECTION
OF THE
POEMS OF TUKARAMA.

(THE FIRST OF THE MAHARASHTRA.)

EDITED BY

VRISHNU PARASHURAM SHASTRI PANDIT,

UNDER THE SUPERVISION OF

SAKAR PANDURANG PANDIT, M.A.,

RECORDED BY THE PUBLISHERS
Bombay:

PRINTED AT THE "INDU-PRAKASH" PRESS.

(Registered under Act XXV. of 1867.)

JANARDAN SAKHARAM GADGIL, B.A.

PRINTED AND PUBLISHED

Under the patronage of the Bombay Government.

BY

THE PROPRIETORS OF THE INDU-PRAKASH PRESS.

BOMBAY:

1888.

तुकारामबाबाच्या अभंगांची गाथा.

विष्णु परशुराम शास्त्री पंडित

यांनीं

शंकर पांडुरंग पंडित, एम. ए.

“दक्षिणाप्रैज” कमिटीचे चिटणीस

यांच्या साहाय्याने

शुद्ध करून

छापण्याकरितां तयार केली.

ती

दोन भागांत छापून प्रसिद्ध होईल.

भाग १ ला.

(यांत तुकारामबाबांचे चारित्र, ज्या अस्सल प्रतीवरून ही प्रत छापिली त्याची हकीकत, व २२४७ अभंग आहेत.)

मुंबईत

इंदुप्रकाशाच्या मालकांनीं

नामदार मुंबई सरकारच्या आश्रयाने

छापून प्रसिद्ध केली.

(सन १८६७ च्या २५ व्या भाकटाप्रमाणें हक्क देवला आहे.)

छाके १७९१ शुक्लनामसंवत्सरे.

सन १८६९ इसवी.

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

(ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ)

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

(ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ)

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

ਪੰਜਾਬ

TO

SIR H.B.E. FRERE, G.C.S.I., K.C.B.,

LATE GOVERNOR OF BOMBAY,

MEMBER OF THE COUNCIL OF H. M.'S SECRETARY OF STATE FOR INDIA,

WHO, DURING A LONG INDIAN CAREER, PROVED
A WARM FRIEND AND PATRON

OF

ORIENTAL LITERATURE AND OF THE GENERAL
CAUSE OF EDUCATION AND SOCIAL
AND MORAL PROGRESS,

This Work

IS

MOST RESPECTFULLY AND GRATEFULLY

DEDICATED BY THE

PROPRIETORS.

TO

SIR H.B.E. FREER, G.C.S.I., K.C.B.

LATE GOVERNOR OF BOMBAY

MEMBER OF THE COUNCIL OF H.M.'S SECRETARY OF STATE FOR INDIA

WHO, DURING A LONG INDIAN CAREER, PROVED
A WARM FRIEND AND PATRON

OF

ORIENTAL LITERATURE AND OF THE GENERAL
CAUSE OF EDUCATION AND SOCIAL
AND MORAL PROGRESS

This Volume

IS

MOST RESPECTFULLY AND GRATEFULLY

DEDICATED BY THE

PROFESSORS

॥ श्री ॥

श्री तुकाराम महाराज यांचे अभंग.

इंदुप्रकाश छापखान्याचे मालक यांणीं प्रती
तळेगांव, देहू, पंढरपूर, कडुस येथील मिळवून
शोध करून हल्लीं ग्रंथ छापला तो आह्मीं स्वतः
देहू मुक्कामीं पाहिला तो शुद्ध आहे. सर्वांनीं घेण्या-
स योग्य आहे. मिति फाल्गुन वद्य ५ शके १७९०
विभवनामसंवत्सरे.

सही भाऊरामचंद्र काठकर सोलापुरकर,
दस्तुरखुद्द.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

CRITICAL PREFACE.

The present edition of Tukáráma is based on the following manuscripts :—

1. The Dehú Ms., obtained from Tukáráma's own family and continuing in it as an heir-loom. It is said to be in the hand-writing of Mahádevabává, the eldest son of Tukáráma, and so appears to be more than two hundred years old.

2. The Talegáva Ms., written by a Kására (brazier) Várkarí (Devotee of Vithobá), by name Trimbaka, who spent forty years of his life in collecting, arranging, and writing down the Abhangas of Tukáráma and other devotees of Vithobá. The Ms. is more than eighty years old, the year of S'áliváhana 1709 being found written in the Ms. itself on folio 68.

3. The Pandharapúra Ms., corrected by Gangútátyá, the head of one of the Mathas of Várkarís at Pandharapúra, and submitted for further correction to the heads of other Mathas also. This is a recent copy of the Gáthá or Collection at Pandharapúra. It was obtained from Ráva Bahádura Gopálaráva Des'mukha, who most readily and philanthropically placed it at the disposal of the publishers.

A fourth Ms., from the Bráhmaṇa family of the Maválas of Kadúsa and said to be written by the Mavála (Gangájí) who was one of the fourteen disciples of Tukáráma and always accompanied him, was also obtained but could not be retained long. Its order, orthography, &c., corresponded with those of Dehú. The same hand in which most of the Kadúsa Ms. is written is to be met with sometimes in the Dehú Ms., whereas the hand in which most of the Dehú Ms. is written is sometimes to be met with in the Kadúsa Ms. This fact shows that the two writers lived at one time and confirms the tradition that the Dehú Ms. is written by Tukáráma's eldest son, Mahádevabává, and the Kadúsa one by Gangájí Mavála, Mahádevabává and Gangájí being contemporaries. Gangájí Mavála is known as the person who put down in writing what Tukáráma composed.

The Dehú and Talegáva Mss. may be regarded to belong to the same family, for, the order of Abhangas in both of them is the same, and in several places where it is different, corrections are found in the Dehú Ms. whereby its order becomes the same as that of the Talegáva Ms. Neither of the Mss. is however a copy of the other.

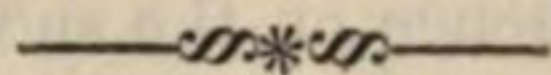
The Pandharapúra Ms. may be regarded to belong to a different family. The order of the Abhangas differs considerably from that of the Dehú and Talegáva Mss., and considerable variations of reading are also to be met with. It is very recent and the original Abhangas are here and there found modernized in it. It is, in general, less accurate than the other two Mss.

The first question to be decided was the order of Abhangas to be followed in the present edition. That of the Talegáva Ms. seemed to be the most genuine and one to which even the Dehú Ms. by its subsequent corrections conformed. It was, therefore, adopted in the present edition. The collation of the three Mss., Dehú, Talegáva, and Pandharapúra, was then undertaken, the Kadúsa one being also used as long as it was available. As a rule, where the Majority of Mss. agreed in a reading, that was adopted as the reading of the text, the rejected one being put in a foot-note. In a few instances the reading of a single Ms. had to be preferred where it made good sense, whereas that of the others made no sense and seemed to be a mistake of the writers. Nevertheless the rejected reading has been given in a foot-note.

In disputed places, the Dehú Ms. had a preponderance of weight, as it is the most accurate Ms. in readings as well as orthography—far more accurate than one could have expected, judging from the general inaccurate way in which Maráthí Mss. are written. In many places where the Pandharapúra Ms. makes no sense or very bad sense, the Dehú Ms. makes the most perfect and happy one. Words have been separated by spaces and correct orthography according to the recognized rules followed. The Dehú Ms. and the form of reciting Abhangas recognized as proper by the Várkarí heads—the *Sanhitá* form—favour the correct orthography. Tukáráma's characteristic Prákrit words and corruptions of Sanskrit words have been, however, preserved.

It was decided, in consultation with the Director of Public Instruction, the Government referee, faithfully to reproduce the text of Tukáráma and not to leave out any word or verse, even where it appeared indecent.

LIFE OF TUKÁRÁMA.

It appears to be a universal law, that, from the perusal of great and inspiring works, the curiosity of the reader is transferred to enquiry respecting the minds whence they emanated. In the case of the songs or Abhangas* of Tukáráma, this is especially the case. If there is one characteristic more conspicuous than another which distinguishes the writings of Tukáráma from those of others who have been reckoned by the Maráthá nation as its sacred poets and religious guides, it is the personal stamp of the man which they bear. The same truths that he has inculcated have been written upon by almost all religious and moral writers, but they have been breathed out by him in a way which is peculiar to himself. At every Abhanga embodying a great and noble truth, the poet, as it were, personally stands before the reader and makes its utterance in his own peculiar way, unmindful and uninfluenced by any worldly consideration. Others again, intensely devotional, cannot be understood in their full force without the reader's picturing to his mind the condition and mode of life of the wonderful man from whom they emanated. There is still a third portion which is entirely personal, alluding to several passages in the life of the poet, and which cannot be understood or appreciated without a knowledge of the events to which they allude. Besides the importance of a knowledge of Tukárám's life to understand his poems, there is one other point, which makes such a knowledge of extreme importance. Tukáráma represents the time when the Maráthá nation, long sunk under Mahomedan despotism, made a grand and successful effort to recover its independence, and established in the heart of the Mahomedan Empire a kingdom which within a hundred years shook to its foundations the Masnad or throne of the Great Moghal himself. Contemporaries of the great Shivájí himself, the lives of Tukáráma and Rámdása (his personal instructor) give an insight into the moral and religious condition of the nation at the commencement of the short brilliant interval of two hundred years during which the Maráthá people breathed independent nationality. Viewed in this light, an investigation of Tukáráma's life becomes of great historical importance. It is not, however, the object of this short notice, to accomplish this task. It must be effected by some future biographer by a thorough study of the works of Tukáráma himself and of the historical events of the time in which he lived. It is intended here principally to bring together

* Abhanga literally means "without break," and the metrical composition which bears this name was probably so called because it contains a continuously indefinite number of lines, sometimes as many as even a hundred. An Abhanga approaches nearest to an English sonnet.

those passages in his *Abhangas* which bear on his personal history and tend to give a personal picture of the great moral teacher to whom Western India has given birth.

The biographer's task, in writing a faithful life of any of the guiding spirits who in their time influenced the Hindu nation, is extremely difficult. The idea of recording events faithfully for the information of after ages never existed in the nation. Whenever the influence on the succeeding generations of any of the important personages has been great enough to induce some body to write his biography, the tendency towards deification has been so great, that the little of real events that has descended by tradition has been mixed up with fable to such a degree as to almost defy all attempts at separation. In Tukáráma's case; however, the singular advantage that a biographer possesses is the free outspokenness of that remarkable man. Frank in the extreme, with a mind constantly working to give vent in metrical form to any thing and every thing that was uppermost in his mind at the time, Tukáráma has himself recorded almost every incident of his life. What has been aimed at, therefore, in this notice, is to bring together the several passages in the following Collection bearing on the poet's life, linking them together by the light furnished by the mythological account of Mahípati who flourished about a century ago and was himself a poet and biographer of *Sants* (Saints).

Tukáráma was by caste a S'údra and by profession a Vání or cornchandler and retail dealer. He was born, and lived, in the village of Dehú, about sixteen miles north west of Púná. The correct date of his birth appears to be the year of S'aliváhana 1530 or the year of Christ 1608, though it has been placed by some in A. C. 1588. For, the date of his death or rather disappearance from Dehú, has been accurately mentioned in the following Collection to be the 2nd of Phálgun, Monday morning, S'ake 1571, the name of the year being Virodhi. The corresponding year of Christ is 1649. Now, it is generally believed that Tukáráma disappeared from this world in his 42nd year, which is confirmed by the statement of Mahípati that the first half of his life ended with his bankruptcy which is mentioned as having taken place in his 21st year.* This gives the year of Christ 1608, therefore, as the date of his birth. Another reason for regarding the year A. C. 1588 as the year of Tukáráma's birth to be incorrect, is afforded by the fact that at the time when Tukáráma disappeared, his wife was pregnant and gave birth soon after to a son, named Vithobá after Tukáráma's favourite deity. Should A. C. 1588 be taken as the correct date, Tukáráma's disappearance and the birth of his youngest son would be placed in the 62nd year of his age—an age too advanced, in the view of the traditions which we possess, to have about it the probability of truth.

The members of Tukáráma's family, from remote ancestors, were devotees of the God Vithobá of Pandharpura, where they used to make regular pilgrimages

* Bhaktalílámrita, Adhyáya 5, Ovis 136—38.

as *Várkaris*. Mahípati gives the following list of Tukáráma's ancestors and states all of them to be pious men, given to religious devotion, except Hari and Mukunda who entered the service of the State and fell in the battlefield.

1. Vis'vambhara, who had two sons—
2. (a) Hari.
- (b) Mukunda, who died without issue.
3. Vithobá.
4. Padájí.
5. S'ankara.
6. Kánhayá.
7. Bolhojí.
8. Tukáráma.

It is related that when Vis'vambhara was come of age his mother advised him to go to Pandharpúra regularly on pilgrimage, as was the custom of his ancestors. Accordingly he resolved to visit it on the 11th* of each half of every month and made sixteen such visits, when one night he had a dream which led to the discovery of *svayambhu* or the self-existent images of Vithobá and Rakhumái, his wife, under ground. He placed them in a small temple on the banks of the Indráyani, the river on which Dehú is situate, and thence discontinued his visits to Pandharpúra. Thus began that devotedness to Vithobá and a general tendency towards religious devotion in Vis'vambhara's family which culminated in the birth of the subject of this biographical notice.

Tukáráma was one of three sons of Bolhojí. When Bolhojí became old, he wished to entrust the management of the family to his eldest son Sávaji which, however, the latter refused, as he was of a devotional turn of mind and did not wish to engage his attention in worldly concerns. Thereupon Tukáráma was initiated into the business from his thirteenth year, which he carried on well for some time. He had two wives, Rakhumái and Jijái, the first of whom died in the twentieth year of her husband's age. He also lost a son named Santù in the same year. He had already lost his parents and his elder brother's wife before this, the brother also leaving the house on pilgrimage. The famine and consequent bankruptcy completed the cup of his earthly sorrow, which so disgusted him of all worldly pursuits that he gave them up and became a devotee of Vithobá at Dehú. He himself relates in Abhangas 1333-35,† the causes which led him originally to take this course in answer to a query on that point by his brother devotees. His account is as follows :—

1333.

“By caste a s'údra, I carried on trade ; this god [Vithobá] was the family god from the beginning.

I ought not to speak on this matter, but have given respect to the words of you sages—to answer the question ye have asked.

* The Hindu lunar month is divided into two halves of generally fifteen days each. The eleventh of each half is considered a very holy day by them and observed with fasting and prayer.

† These figures denote the Abhangas as numbered in the following Collection.

I became tormented by the extreme miseries of this life after the death of my parents.

The famine exhausted all my money and made me honorless, and one wife of mine died, crying for food.

Shame overcame me; I lost my quiet by this sorrow, and I observed my trade bringing me loss.

There was the dilapidated temple of the God which I chose to make [my residence.]

At first I began to perform Kīrtana* on the 11th but in the beginning my mind was not in study.

I committed to memory some pieces of holy men with reverence and faith in them;

Took up the chorus when others sang before†—with a pure heart and full of belief;

Would take the water of the feet of holy men without allowing shame to enter my mind;

Did what good I could to others, by toiling this body;

Paid no regard to the advice of friends and relations—I was disgusted of all worldly pursuits;

Made my own mind the witness of truth and untruth and paid no attention to the opinion of the many.

Respected the initiation of the *Mantra* (sacred formula) imparted to me by my teacher in the dream and placed full belief in the efficacy of God's name;

After this came on the poetic inspiration, and I held the feet of Vithobā firm in my heart.

Then came on the stroke of prohibition to compose, which wounded my heart for some time.

I threw the books of my verses into the river and sat in Dharné‡ [in God's temple,] whereupon God appeased me.

If I were to relate in extenso all the details, it would be very late, therefore enough of it now.

What the present state is ye see, God knows of the future.

The merciful God no-way neglects the believer,—this I have come to know.

'All my capital,' says Tukā, 'consists in the sayings [verses] which Pānduranga has made me speak.' "

1334.

" Oh sages, hear this what I say; I am a great fallen sinner.

Why do ye love me with such tenderness?

My heart is witness to me that I am not redeemed.

A person wears one thing, and people think it to be another.

I was extremely tormented by family affairs—I even became a drover of cattle goading them on by twisting their tails.

When, notwithstanding all this, I could not get sufficient for my wants, I took to the present course of life.

Already my little treasure of money was over, so I did not give up wealth, distributing it to Brāhmanas or those who stood in need of it.

I cut off connection with my wife, sons, brothers,

And thereby necessarily made myself a stupid, mean wretch.

I could not show my face to the people and so withdrew myself to a corner or lived in the wilderness.

This was the cause of my solitude.

I was vexed and hardened by the cravings of the belly and therefore the feeling of compassion had no place in me.

* Kīrtana or Kathā is a form of preaching accompanied with music and singing. For more information, see further on.

† In the Kathā, the preacher begins a song which the chorus then take up.

‡ Dharné was a mode of enforcing payment of debt. The creditor or his agent sat at the door of his debtor till the debt was paid. Hence the term was applied to such dogged sitting and fasting at the door of a temple to move God to grant the supplicant's prayer.

For this reason naturally, I said "yes," when any body called.
My ancestors were devotees and therefore I worship this God.
Tuká says, 'For FAITH let somebody take to this kind of life.' "

1335.

"It was well, O God, that I became a bankrupt ; it was well that famine afflicted me.
The deep sorrow which they produced kept in me the recollection of thee and made worldly
pursuits nauseating to me.
It was well, O God, that my wife was a vixen ; it was well that I came to such a miserable
plight among the people.
It was well that I was dishonored in the world ; it was well that I lost my money and cattle.
It was well that I did not feel worldly shame ; it was well that I surrendered myself to thee
O God ;
It was well that I made thy temple my abode, neglecting children and wife.
'It was well,' says Tuká, 'I observed a fast on the 11th and kept myself awake at night in
thy prayer.' "

The above extract gives in Tukáráma's own words the unvarnished tale of the causes which led him to take to the course of life which was the foundation of all his future greatness and made him pre-eminently the teacher and benefactor of mankind. Verse 1334 also shows the strict censorship he held over his own heart and the severity with which he judged himself. He has said that his wife was a vixen, and he has given a complete picture of her and the reasons of her complaint, with the kind of scolding he received at her hands, in the following verses :—

566.

"It is only as far as I am concerned that he has renounced the world ; has he lost any of his
own enjoyments ?
All comforts come home walking, but *my* disgrace cannot still be averted.
Whose housewife am I to become in order to keep the family agoing ? How many miseries
should I suffer in family matters ?
What shall I give to children, who will eat me up for hunger ? It were well if they were all
dead now.
He allows nothing to remain in the house, he has washed it clean of every thing ; there is not
left even one head of cattle for dung to coudung the ground.
'Abject wretch,' says Tuká, 'she of herself thoughtlessly bears the burden on her head and
then frets for its heaviness.' "

567.

"I do not know if this blockhead was my enemy in my previous life and has satisfied his
revenge by becoming my husband in this life.
How much misery am I to suffer all throughout ; how often am I to open my mouth to others
for help ?
Damned be Vitthala—what good has he done to me or my family ?
Tuká says 'Such fits of passion the wife gets into, and she frets and lowly weeps, intermixed
with some laugh also.' "

568.

"A sack of grain comes home but he will not let children have bread out of it.
No, instead of it, this stupid domestic thief will fill the baskets of strangers.
'This chafed mad woman,' says Tuká, 'seizes my hands [when I give grain,] with fiendish
violence.
'O damned woman, sinful is the stock of thy past life [which leads thee to do so.]'"

569.

"What wilt thou eat, O child, now? My husband [thy father] has become a resident of the temple.

He dresses his head and wears garlands of flowers, and has given up all concern of his calling. He has made provision for his belly and cares nothing about us.

With *Tála** in hands, he opens wide his mouth and sings in the temple before the God.

What are we now to do, he would not even sit at home but would go to the lonely forest?

Tuká says, 'have patience, all is not over yet.' "

570

"It is all right that he† is gone; in losing him I get every thing.

I shall now eat my belly-full of bread, coarse though it be.

How much had I to scold him, accursed that I am;

'Tuká's wife loves him though she uses scornful words.' "

571

"He cannot pursue any calling because he gets plenty to eat without exerting himself for it. No sooner does he get up from his bed than he begins to strike his *Tála* and makes [with followers] unbearable noise.

All of them are as dead though alive, they have swallowed up all sense of shame.

They do not attend to their family concerns and leave them to go to the dogs.

Their wretched wives feel the pangs of misery and take up stones to crush themselves to death with imprecations on their husbands.

'It is all right,' says Tuká, 'receive what is written in thy destiny.' "

572.

"What for do people come to our house? Have they not their own business to attend to?

Tuká says, 'On account of God, the whole world has become related to me; what is lost by gentle words?

People who would not condescend to come even if most respectfully entreated, visit me for love.

This damned woman cannot relish what she ought to regard as an ornament; she goes after people as a mad cur.' "

Tukáráma's devotion converted in some degree the heart of even such a wife. When he began to avoid home through disgust, she entreated him not to do so, promising to conduct herself according to his desire. The following Collection contains eleven verses 1981-91 wherein he has explained to her the nothingness of all worldly happiness in comparison with the eternal happiness of heaven and counselled her not to covet the riches of this world and be perfectly resigned and engage herself in the service of God.

Tukáráma's routine of life immediately after he renounced the world was to bathe early in the morning, to go to the temple of Vithobá and worship the idol, and then repair to the forest. There is a hill named Bhandára about four miles from Dehù which was also Tukáráma's favourite haunt. There he used to spend day after day in silent contemplation, returning to Dehù in the evening to sing his prayer and dance before Vithobá at night. He still used to take his

* A musical instrument of bell-metal used to beat time in music.

† In the original, the neuter pronoun is used instead of the masculine, to indicate that she held him in extreme contempt.

meal, which was very temperate, at home, and though he had given up looking after the concerns of the family, he did not cut himself off entirely from it.

Thus freed from the ties of family cares and worldly concerns, Tukárâma's future code of belief and course of life seem to have nevertheless been still unsettled; and it was superhuman agency, according to Tukárâma, that finally settled them. The distinguishing tenet most warmly advocated by him has been that of salvation by Faith and the efficacy of Prayer or rather of God's name. This doctrine he was led firmly to stick to on account of a dream wherein a person appeared to him who declared his own name to be Bábâjî, and who also mentioned the names of Râghava Chaitanya and Kes'ava Chaitanya* to indicate the line of his spiritual teachers. Bábâjî gave Tukárâma the sacred Formula "Râm, Krishna, Hari." Hence it is that the names of Râghava Chaitanya, Kes'ava Chaitanya and Bábâ Chaitanya are placed at the head of the following Collection, and to them Tukárâma bows as his spiritual teachers before he begins his poems. The date of the dream was the 10th of the bright half of the month Mâgha. Tukárâma himself relates the incident as follows:—

368.

"The king of spiritual teachers has bestowed his blessing on me, but I have done no service to him.

I had a dream, wherein, while going to bathe on the holy river, he discovered himself to me on the road and placed his hand on my head.†

He asked for a quarter of a S'ér of Ghí in consenting to come to dine, but I forgot of it.

He came to know that there was some obstacle—was it on that account that he hastened away?

He mentioned to me the names of Râghava Chaitanya and Kes'ava Chaitanya, to indicate the line of his spiritual teachers.

His own name he gave out to be Bábâjî, and he gave me the sacred Formula "Râm, Krishna, Hari."

* The Chaitanyas are a very large sect of the Vaishnavas in Bengal. It was founded by the person whose name it bears about the end of the 15th century. Chaitanya is said to have disappeared from this world and to have bodily returned to Vaikuntha like Tukârâma.

The object of the worship of Chaitanyas is Krishna, whom they regard as the Paramâtmâ and both the cause and the substance of creation.

The Chief features of their faith as sketched by H. H. Wilson in his "Essays and lectures on the religion of the Hindus" are the identification of Vishnu with Brahma, in common with all the Vaishnava sects, and the assertion of his possessing, in that character, sensible and real attributes, in opposition to the Vedânta belief of the negative properties of God. The identity of Krishna and Chaitanya is believed in, and the whole religious and moral code of the sect is comprised in one word, *Bhakti*, which signifies a union of implicit faith with incessant devotion. As all men are alike capable of feeling the sentiments of faith and devotion, it followed as an important consequence of the doctrine, that all castes become by such sentiments equally pure. The Nâma Kirtana, or constant repetition of any of the names of Krishna, or his collateral modifications is declared to be the peculiar duty of the present age, and the only sacrifice the wise are required to offer. It is of itself quite sufficient to ensure future felicity, though other duties, or Sâdhanas, are enjoined, the principal of them being fasting every eleventh day, singing and dancing in honour of Krishna, suppressing anger, avarice and lust, and servilely venerating the spiritual teacher, which was technically called Gurupadâs'raya.

The reader of Tukârâma will perceive the close affinity of Tukârâma's doctrines with those sketched above. His God is the same as that of the Vaishnavas, Krishna, though worshipped under the name of Vithobâ, and he often emphatically calls himself Vaishnavabhakta to indicate the sect he belonged to. When and under whom the Chaitanya sect spread its doctrines in the Deccan is not known.

† Placing the hand on the head is indicative of full grace and favour.

Observing that it was Thursday, the 10th of Mággha S'uddha, he made me his own."

369.

"Knowing the desire of my mind, he the King of Teachers, has used adequate means. He initiated me into the simple sacred Formula of my liking, such a Formula as would not cause perplexity anywhere.

Some saints have crossed, others are crossing this sea of earthly life.

According as he is clever or ignorant, and according to his liking, each receives a float of canoes, rafts, or of gourds to cross by.

Tuká says, 'for me he (the great teacher in the dream) pointed out Pánduranga, the very sea of kindness, as my ship.' "

370

"Throwing all weight of difficulties on Vithobá, I lived without any anxiety; the saints entrusted me to him.

He touched me kindly on the head and told me that I need entertain no anxiety. With hands placed akimbo, and his beautiful feet placed close in a line, he stands on the banks of the Bhímá.

O Kes'ava, all other efforts are over for this creature. He has caught thy feet.

Thou Infinite, do what thou likest now, the saints have my shame."

371.

"Know this determination of my mind—I have now become ready to give away life itself.

I will take to none else but Thyself. I have thrown off fear, shame, doubt.

There was already relation between me and Thee, O Infinite; the saints have strengthened it.

I have placed my faith and my life on thy feet, this is all I have, there is nothing else. Thou shouldst bear my shame now.

Tuká says, 'The saints have entrusted me to thee; I will not now leave thy feet.' "

The next stage we arrive at in Tukárama's life is the time when he began to compose poems. The incident which led him to it he tells us in Verses 1320-21.

1320.

"Námdeva* awaked me in a dream, accompanied by Pánduranga.

He prescribed to me the task of composing poems, warning me not to spend time in useless talk.

He measured out the quantity, Vithala holding the marker; and he encouraged me by patting me on the back.

The numerical amount he mentioned was one hundred Crores (one billion), to complete which, Tuká was to add whatever was wanting."

1321.

"If thou wilt give me place, I will live with thee always at thy feet in company with the saints.

I have given up a place of which I was fond, so do not hold me off indifferently.

Give me the lowest place, since I am of mean desert; with that I shall attain peace of mind.

To Tuká thou hast appeared in a dream on account of Námdeva; this favour he has stored up in his breast."

Thus, according to Tukárama's own account, was received the first poetic inspiration which entirely absorbed his future life. He had already read and committed to memory many of the Abhangas of Námdeva, and it were Námdeva's poems which, according to the dream, he was to supplement and bring up to the

* Námdeva, the oldest principal writer of Abhanga poetry was of S'impí or tailor caste. He is represented by some a foundling, by others the son of Dámás'eti and Gonai. He is said to have been a contemporary of Kabír. He was a worshipper of God Vithoba of Pandharpúra.

number of one hundred Crores. An Abhanga, evidently not Tukáráma's, mentions that he composed five Crores and thirty-four thousand of them—the number which was wanting to complete the one hundred Crores which Námdeva had intended to compose. The following Collection can certainly lay no pretensions to contain this incredible number. It contains about 4,621, though each stanza sometimes contains as many as a hundred couplets. It must be remembered moreover, that Tukáráma had latterly acquired such facility in composing Abhangas—a metre already the simplest in Maráthi verse—that he almost spoke in them. His principal occupation by this time was the Bhajana and the Kathá. The Bhajana is the devotional service of God, generally in verse. It is held in public. In it the preacher or principal person sings out hymns, or poems, and his followers, if any, take up and repeat them. It is unaccompanied with any explanation. These Bhajanas must have given scope to Tukáráma to pour out endless number of Abhangas composed extempore on the spot, which of course were never taken down nor intended to be recorded and so have not come down to posterity. That this supposition is not ideal may be inferred from the fact, that, at this very day, one Bává,* almost walking in the footsteps of Tukáráma, may be mentioned as existing, who composes extempore Abhangas at all his Bhajanas. With regard to Tukáráma, tradition informs us that such of his poems as he intended should outlive him, he dictated to some one of his disciples who always accompanied him to transcribe them or follow his other behests. His principal transcribers were Gangáji Mawál and Santáji Telí. These poems he generally composed in Vithobá's temple or at another lonely place which is pointed out to a visitor of Dehú as the one where Tukáráma sat alone and composed. The history of the Mss. which have been made use of in the present edition will show that some of them are written by the recognized transcribers of Tukáráma, and it is, therefore, probable that the poems in the following Collection were all that Tukáráma thought to be of permanent value, although he might have composed thousands of extempore ones in his daily Bhajana.

Tukáráma's fame began to spread far and wide with his poems, the publicity of which was ensured by the most efficient machinery that could be had in those times. It was the Kathá, which by this time had become Tukáráma's regular employment. The Kathá is the most pleasant and the most impressive form of lecture or sermon that exists in Maráthi. In it, the preacher, after the preliminary prayer in verse, quotes a text from some poet as the thesis on which he is to preach on the occasion. This he expounds, illustrates, amplifies, by quotations from various authors, intermixed with tales legendary or otherwise. Singing is an indispensable part of a Kathá. The quotations the preacher introduces are taken up and finished by the chorus. In Tukáráma's case the impressive character of this form of preaching was heightened by the fact that he preached with all the intensity of his devotedness and inward convictions, and without receiving a single pie as remuneration for his preaching.

Narsinga Bává in Berar.

With the spread of Tukáráma's fame, came also the many personal torments and sore trials to which he was subjected, which, however, thoroughly tested the superhuman virtues of the man and made him what he is now regarded to be, a type of holiness, resignation, truthfulness, disinterestedness, humility, devotion, and sympathy, and a saviour of mankind. All Bráhmanical pride and superstition were arrayed against him—a Súdra, who had dared to expound the Vedas, and who, on account of his devotion, had caused disturbance in the established order of things. Though of a low caste, the simple-hearted honest people began to prostrate before him, an honour which the pride of the Bráhmanas told them to be their own monopoly. Men began naturally to take the word Bráhmana in its sense of the knower of the Brahma, or God, and to regard Tukáráma as a Bráhmana, and this feeling increased to such an extent towards the close of Tukáráma's career, that the priestly Bráhmana family at Chinchavada, that of the Devas reputed incarnations of Ganapati, actually dined with him.* All this excited the fierce envy, prejudices, and thirst for revenge of the Bráhmanas. The first sore trial which Tukáráma had to undergo was one from Mambájí, a Bráhmana Gosávi at Dehú who was burning with jealousy at Tukáráma's fame and his own nonentity. To keep up appearances, however, he used to be a daily attendant at his Bhajana. Mambájí had a garden just behind the temple of Vithobá which he had fenced in by fagots of prickly trees. On an 11th of a month, a day of great festival at Dehú which attracted a very large concourse of pilgrims to the place, Tukáráma saw these prickly fagots to have spread to the very temple and blocked up the passage of those who had to take their rounds† about the temple. He took them away with his own hand and cleared the passage. This incensed Mambájí to such a pitch that he thrashed Tukáráma in the most cruel manner with those very prickly fagots. Calm even amid such bodily torture, he continued his daily avocations unimpaired and felt no resentment towards his tormentor. He describes the incident in the following verses:—

355.

“ I will not leave thy feet, Vithobá, I will not, I will not ;
 Let any heavy calamity come upon me, putting my life into great jeopardy,
 Let an armed man cut my body into a hundred pieces, still I will not fear ;
 For, says Tuká ‘ I have prepared my mind and made it stationary at the very beginning.’ ”

356

“ Well, well, well, Vithobá, thou hast done well ; observing that there is forgiveness inside,
 thou hast let the outward body be chastised with prickly sticks.
 Also by submitting me to disgrace by endless abuse,
 ‘ Thou hast rescued me’, says Tuká, ‘ from falling into the hands of anger.’ ”

357

“ I am satisfied, I am satisfied, I am satisfied, O God ;
 Whatever was in my good luck, that has come to pass, what is there for me to speak now ? ”

* Mahápati Adhyáya 16, v. 93.

† In visiting a temple, the usual way of paying respect to the idol among Hindus is to bow before the idol and then to go round it from the left to the right one or more times. As the idol is situate generally close to a wall, the sanctuary itself wherein it is placed is gone round.

With a guileless heart, I tried to clear the passage of its prickly fagots; Tuká says, 'I did that and have been [also] separated [from the passions].'"

Forbearance such as this could not but have its effect. Mambájí is said to have been extremely humbled and became a great admirer of Tukáráma.

But a still greater trial was awaiting Tukáráma by this time. As has been said before, his rising fame gave great umbrage to Bráhmaṇas. One of them in particular, named Rámes'vara Bhatta, an inhabitant of Vágholí, a village a few miles distant from Púná and to the north-east of it, began to look upon him with great hatred. He succeeded in persuading the Officer of the District that Tukáráma, an ignorant S'údra, was a great heretic, and got him to send an order to the Pátíla of Dehú to drive him out of the village. Tukáráma has the following verse in reference to the incident:—

676.

"What should I eat, where should I go, under whose protection should I live in the village? The Pátíla and all the people of the village have become angry with me, who will now even give me alms?"

'He has transgressed his bounds,' say they, and take the matter for decision to a court of justice.

Good people have insinuated the notion into him and brought ruin on me poor wretch.

'His company is not good,' says Tuká, 'let me now go in search of Vitthala.'"

Tukáráma went to Rámes'vara Bhatta himself* and asked his forgiveness. He continued to perform his Bhajana and Kathá, however, even in Rámes'vara Bhatta's presence, which very much incensed the Bráhmaṇa. He told Tukáráma that in his Kathá he expounded the Vedas which it was a sin for a S'údra to utter and for auditors to hear from him, and forbade him in future from composing any poems. Tukáráma replied that whatever worthless pieces he composed were by the commandment of Pánduranga, but since a Bráhmaṇa's command was to him equally worthy of veneration, he would cease from composing any thing in future, and requested directions as to what should be done with the poems already composed. Rámeshvara Bhatta ordered that all the books of his poems should be drowned. He promised to do so, repaired to Dehú, uttered before Vithobá what had taken place, and threw the books into the river Indráyani with his own hand, taking care, says Mahípati, to cover them on either side with thin slates of stone and wrapping them up in a cloth. He was apparently easy for five days, when the evil men of the village began to taunt him that he threw some time before all his bonds and other valuable securities into the river and thus ruined his worldly prospects, and now by throwing his poems into the river, he ruined his prospects of the world to come, and that another man in his place would rather have ended his life. This taunt went deep to his heart. He gave up food and water and lay upon a stone in the courtyard of Vithobá's temple, resolving not to get up till Vithobá should hear his prayer. Verses 2222-2240 contain his

* Mahípati states that Rámes'vara Bhatta was at the time at Vágholí. In the Heading to Verses 2222—2240 in the following Collection, however, it is mentioned that Tukáráma was told not to compose any new poems and drown those already composed, in the course of a Kathá at Alakápurí or Alandí.

breathings out on the occasion. In them, he supplicates Vithobá in a variety of ways to come to his protection and by some special mark of favour to save him from the disgrace to which he was reduced. He lay in this manner for thirteen days without receiving any consolation.

His end seemed evidently to be nigh; at any rate, with his poems all drowned in the river, and he forbidden to compose any new ones, he seemed destined to live a life of nonentity, to pine away in a lonely forest, leaving the world to his persecutors, who evidently thought they had gained every thing they wanted. But no; by that inherent force of truth to triumph and to outlive, and by that unforeseen and unexpected succour which the truly faithful and sincere receive from quarters unknown, call it miracle or any thing else, Tukaráma and his poems outlived his persecutors and inculcated in the Maráthá nation the great doctrine of "Salvation by faith." On the 13th day, according to Mahípati's account of the event, the drowned books began to float on the surface of the water and were taken out by the people and carried to Tukaráma. The more rational and trustworthy account is to be gathered from the Heading to Verses 2241-46 in the following Collection. It says that when Tukaráma thus lay in the courtyard for thirteen days, God seemed to appear to him in the form of a child, embraced him, and consoled him by informing him that the books of poems were dry in the water and that they should be taken out. This was accordingly done, and observing that the books came out safe from the water, Tukaráma breathed out seven verses in earnest thanksgiving, upbraiding himself at the same time that he should have put his God to so much trouble for him :—

2241.

"I committed a great offence, in having made a trial of thee to the uttermost.
For people's talk I disturbed thee.
I tired and troubled thee—ungrateful wretch that I am—by remaining thirteen days with
eyes closed.
I put thee into difficulty by laying upon thee the burden of my death without food and water,
that thou mightest give me redress.
Thou preservedst the papers in the water, stopped thereby the evil talk of the people, and made
thy own motto true."

2242.

"Thou kind mother, thou art the shade of us helpless beings.
Thou camest uncovered to me in the form of a child.
Thou didst satisfy me by thy beautiful incarnate form, and quieted my mind by embracing me.
Thou didst extend thy mercy to me through the people, and gavest me place near thy feet
through the saints.
Thou didst not at all let me feel what sorrow was.
Tuká says 'I am an offender, forgive me O mother; I will not put thee in any strait hereafter.' "

2243.

"Let any body cut my throat, let people persecute me to their hearts' content,
I will not do anything which will put thee to trouble.
For once I committed a mistake, *Chándála** that I am,—I made thee stand in the water and
preserve the books.

* *Chándála* meant a person born from a S'údra father and Bráhmāna mother; hence it is figuratively used to signify a wicked or loathsome creature.

I did not consider what (little) merit I had.

I was shamefully ignorant of the way in which to ask an obligation of the Great.

There is no use of vain talk about the past,

'Care should be taken in future', says Tuká."

2244.

"What do I, mean man, know of thy infinite power, O Pánduranga?

If men have patience, what wilt not thou do for them?

I became impatient from the beginning, dunce that I am;

Still, thou sea of mercy, thou didst not reject me in scorn.

Thou art the God of gods, the life of the universe;

What occasion was there, therefore, for us, thy servants, to cry for mercy?

Tuká says 'O Providence, I am really a fallen man, for, I sat in *Dharne*.'"

2245.

"No knife was falling on my head, nor was I going to receive a wound in my back, that I should have given out, O Harí, such loud wailings.

Thou becamest divided at two places—with me and in the water—and didst not allow any harm to come at either place.

Father and mother take even life in anger for a small fault,

Whereas what thou borest was not common, only thou couldst know of it.

Tuká says, 'Thou merciful God, there is no giver like thee,

How shall I praise thee, I have no words to do it.'"

2246.

"Thou art kinder than a mother, more refreshing than the Moon, thinner than water—all a wave of joy.

To what shall I compare thee, besides thyself, O God?

I wave myself around thee as an offering to thy name.

Thou didst create the nectar, but thou art sweeter than that;

Thou art the creator of the five elements and the master of all existence.

Without saying any thing now, I lay my head upon thy feet.

"Forgive me my fault, O God of Pandharí' says Tuká."

2247.

"I am of ill desert and an offender beyond description.

Give me now place, O Vitthala, near thy feet.

Inexorable destiny does not allow a man to remain undisturbed in one place.

The endless waves of desire assume new colours every moment,

But if worldly life were to be taken to, it proves destructive.

Tuká says, 'cut off my anxiety now, O God of Pandharí;

Come and reside in my heart.'"

While these events took place at Dehú, a miraculous scene is related of Rámes'vara Bhatta, the persecutor of Tukaráma. It is said that he happened to bathe in a well at Púná which belonged to a *Fakír* named Anagada. The bath, instead of cooling his body, began to burn it, and for days and days together he was wailing under torments as if his body were all on fire. Some people began to ascribe it to some poisonous drug which was suspected to have been given by Anagada, while others attributed it to divine wrath Rámes'vara Bhatta had brought upon him by drowning Tukaráma's poems. Rámes'vara Bhatta is said to

have repaired to Alandì to pray to Dnyānes'vara* for relief. He had a dream, it is said, wherein he was told to throw himself on Tukārāma's mercy. He heard at the same time of Tukārāma's books of poems having come out of the water. He repented for having persecuted him and wrote an Abhanga to him asking his forgiveness. The following Abhanga was sent by Tukārāma, in reply, which is said to have removed Rāmes'vara Bhatta's ailment :

1751.

“ If the heart be pure, enemies become friends, and even the tiger does not eat him and the serpent does not sting him.

Poison becomes nectar, distress a fortune, and a prohibited act a moral one.

All sorrow will bring out happiness, and the burning flames will be cooled.

Living beings will love one another as themselves, since the emotions in all are the same.

‘ God has bestowed his mercy on thee,’ says Tukā, ‘ know it by this present experience.’ ”

Whatever credence is to be attached to the above related occurrence, this much is certain that Rāmes'vara Bhatta, the greatest persecutor of Tukārāma, became his most devoted follower ; so much so, that during the rest of his life he always lived by Tukārāma and became a transcriber of those very poems of his which he had forbidden him to compose. Moreover, the Abhanga above quoted contains allusion to the “ Burning flames ” which, Rāmes'vara Bhatta is assured, will be cooled by the heart becoming pure. The following four Abhangas, 1079-82, placed in the Collection in a footnote as their authorship is ascribed to Rāmes'vara Bhatta, show how complete a change came over that bigoted Brāhmana :—

1079.

“ God's devoted worshippers, saints enjoying salvation in this very life,—persons whose extraordinary fame is spread throughout the world—

Among such endless men, the endless, the saviour of the world by his unconscious deeds,

Such a being, Tukā, that stood the test by his communion with Brahma, the friend of the Universe—has at present made this earth the scene of his diversions.

Thou, king of the faithful, thy conduct I have seen to be in accordance with the S'astra and the rules approved of by the great ;

By offering the last oblations† of water to the objects of desire and those which are proscribed, and by offering up to God Yoga itself without any desire.‡

* “ Dnyānoba' or Dnyā'nādeva, was a Brāhman, whose head-quarters were at Alandī, north of Pūnā, where a shrine, much frequented, is now consecrated to his memory. He is highly venerated, especially by the priestly fraternity, in the Mahārāshtra, and is the author of a paraphrase, in the *Ovi* metre, of the Bhagavad-Gītā, designated from himself the *Dnyānes'vari*, or Opus Dnyānes'vari. It is full of poetical forms of words differing from those of the language of conversation, and some of its vocables are now obsolete ; but it is intelligible to the student. It bears the date of Shaka 1212 (A. D. 1290), and is possibly of this age. Dnyānoba seems to have belonged to a family noted for its learning. Nivrītti, his elder brother ; Sopāndeva his younger brother ; and Muktabāī, his sister, are, with himself, mentioned with respect. Indeed, the whole family has attained to the apotheosis,—he, as an incarnation of Vishnu ; Nivrītti, as an incarnation of Brahmā ; Sopāndeva, as an incarnation of S'iva ; and Muktabāī, as an incarnation of Brahmī ! This is the more remarkable that he gives some of the pantheistic verses of the Gītā an almost anti-idolatrous turn.”—*Dr. Wilson in Notes prefixed to Molesworth's Dictionary, p. XXVI.*

† It is a custom to pour out water with Sesamum seed to the manes of a defunct until the tenth day after his decease ; hence, the expression निजंजलं देणे means to relinquish desire or hope of a thing.

‡ The indispensable condition of uniting with the godly essence, according to Vedantic philosophy, was to conquer all desire and to do nothing with the object of getting any reward short of union with Brahma itself.

In the circle of saintly stars, thou hast eaten up (dispelled) the darkness of the world ; thou, Tuká, art the sun that hast appeared on the distant mountain of sunrise.

Tuká is the *Sinhasta** in human form, and Hari-kathá is the holy river Goutamí, to visit which, holy waters in the form of saints resort.

Peace of mind, that continent woman, has now been married, and being satisfied of all desires is now desireless.

Forgiveness is widely known in the world by acts of forgiveness, but it has received corporate form in thee.

Thou, lord of the helpless, thou hast kept mercy alive, thy fame has spread throughout the whole world.

Thou hast raised the arm and unfurled the standard of the Vedas, and hast respected Gods, Bráhmanas and all the elements.

Religion suffered from the consumptive disease irreligiousness, but thou hast cured it by faith and faith alone.

Along with the tenet of the unity of Brahma and the Universe, thou hast extended faith and thereby fulfilled the object of the texts of the Vedas.

Do not disregard me who am deluded by pride of caste and belief in the external body as the *ego*.

Rámes'war Rámchandra prays that his mind may never go astray in his belief in Tuká's feet."

1080.

"Even Pandits (those read in Shástras), Vaidiks (those read in Vedas), or Dashagranthis (those who have mastered the 10 books of the Rigveda) cannot equal Tuká.

They read the Shástras, Puránas, or the Gítá regularly every day, but they do not understand the essence.

In this Kaliyuga, the Bráhmanas have brought on their own ruin by the pride of *Karma* (religious rites) and pride of caste.

Tukáráma is not the ordinary Vání given to his trade ; he has his belief in Vithobá's feet.

His correct voice has showered nectar—who can make it incorrect ?

He has explained the four Vedas, bringing out their profoundest meaning,

And distinguishing and classifying the good, the better, and the best.

I have not seen a man superior to Tuká in faith, philosophy, and renunciation of worldly desires.

He has put to shame, Japa, Tapa, Yadnya and charities, by singing the name of God.

Many great poets preceded him, but tell me who ascended to heaven with his body ?

Rámes'vara says ' he (Tuká) took leave of all and went up in a heavenly car.' "

1081.

"I have been convinced by sad experience; with ignominy I suffered for it.

Because I hated him internally, I suffered from intense torments of the body.

Dnyánes'vara obliged me by informing me of the whole in a dream :—

'Tuká is superior to all and worthy of our great love, for he is the incarnation of Námdeva.

Thou spokest something ill of him and hence those torments thou art laboring under.

Now hear me and do the one thing I tell thee : with a firm resolve throw thyself on his mercy.

I have given thee the counsel which will destroy thy sin by the very sight [of Tuká],'

Putting faith in that counsel I always go to Tuká's Kirtana.

Rames'vara says ' In his company this body of mine became free of torments.' "

* The period of time during which the position of the planet Jupiter is in the sign Leo. It occurs duodecennially, and it is believed that at that juncture the river Ganges goes to visit the Elder Ganges Godávari at Trimbaka near Nassick and the river Krishna. Those pilgrims, therefore, who wish to bathe in the holy waters of the Ganges flock at this time to Trimbaka, Wace and other places situate on the Godávari (Goutamí,) or the Krishna.

"He who assigns *caste* to a Vaishnava will go to hell ;
The Vedas and Purānas have spoken so. That disqualification (of caste) cannot attach to the faithful.

He who is liked by God, should not be called of high or low caste.

This privilege extends to all the four castes, and there is no sin in saluting him by (the particular form) Namaskāra.

As the S'āligrāma is worthy of worship by all and should not be called a stone,

So this great teacher, himself the *Parabrahma*, the God of gods, should not be called a human creature.

Rāmes'vara says 'those who make the name of God the constant delight of their hearts, themselves become God.' "

With the recovery of the books of poems thrown into the river, and the conversion of Rāmes'vara Bhatta's hatred into intense devotedness and admiration for Tukārāma, our author's persecution was over, and his sincerity of faith and true saintliness became acknowledged throughout the country. The great S'ivājī, the founder of the Marāthā Empire and a contemporary of the poet, whom he counted among his subjects, sent a letter of invitation, with due pomp, requesting the favor of a visit from him. It may be mentioned here that S'ivājī was naturally of a devotional turn of mind, and was even at this time, as appears from verse 1889, a declared disciple of Rāmdāsa, to whom, the reader knows, he had offered all his kingdom and would receive it back only as his representative, which was indicated by the national flag being a red-ochre-coloured cloth worn by Sanyās'is. Tukārāma did not accept S'ivājī's invitation, though a retinue of servants, horses, state umbrella &c., waited upon him to escort him to the rising victor. He wrote a reply in verse, consisting of seven Abhangas, wherein he explained the reason of his declining the invitation for a visit, and conveyed the soundest general advice, directing his attention to his duties as a king and as a man. These seven Abhangas are extremely characteristic of Tukārāma, bringing out prominently the most remarkable traits of his character:—

1884.

"Torches, umbrella, horses, these are not good.

Why dost thou, O master of Pandharī, now entangle me into them?

Honor, pomp, show,—these to me are (as loathsome) as pig's dung.

'Hasten, O God,' says Tukā, 'to my relief.' "

1885.

"What I do not like, that thou dost give me.

Why dost thou put me to such constant and desperate trial?

I desire to have no company, to be away from the world,

To enjoy solitude, to speak nothing, and to regard society, wealth, and body as vomited food.

'But all is in thy power,' says Tukā, 'O master of Pandharī.' "

1886.

"Brahmā has created all this Universe, making it the scene of his diversion and skill.

I observe an amiableness in thy letter which proves thee

A child of skilfulness, devout in faith and wise, with a heart devotedly loving thy spiritual guide.

The holy name "S'iva" was rightly given thee, since thou art the throned monarch of the people, the holder of the strings of their destiny,

By going through the several stages of religious observances, austerities, meditation and abstraction, thou hast made thyself free.

Thy letter contains the important mention of thy being actuated with a desire for my visit. In answer to it, hear, O king, this earnest prayer of mine.

I am a liver in the forest, wandering about without any desire ; my sight is wretched and unseemly.

Unprotected by clothing, my body has become dirty; living on fruits, it has become powerless ; The lean hands and feet give a ghastly appearance. What satisfaction can there be, therefore, from my sight ?

Tuká says, ' this is my familiar prayer : speak not of seeing me.' "

1887.

" That I speak so humbly, regard it to be favor upon thee of Him who lives in the breasts of all. For, we, who are always resigned to Pánduranga, are not poor men or objects of pity.

Pánduranga is our protector and supporter, what are others before him ?

What have I to ask of thee by seeing thee—I have reduced all worldly desires to a cipher.

Absence of desire is the village that has been given to me in fee simple, having resigned the region of desire.

As the only desire a chaste woman has is to see her husband, so do I act towards Vitthala.

All the universe is Vitthala to me and nothing else, and I see thee also in Him.

I had regarded thee also as Vitthala, but this [letter] has come in the way.

Thou art the ornament of the good master Rámadása,—rivet thy mind there and do not let it waver.

If thy mind were to wander to different persons, how canst thou then be faithful to Rámadása?

Tuká says, ' O thou sea of intelligence, faith is the salvation of the faithful.' "

1888.

" Of what use is my going to you ? It will be only so much useless trouble of walking.

If I have to ask for food, begging is the great path open to me ; If I want clothing, the rags in the street will provide me with it.

For sleep, I have the best bed—stone, and the mantle of the sky to cover myself.

Such being the case, what have I to expect from any body ? Desire only makes a waste of life.

A king's palace is to be sought with the desire of honor, does peace of mind dwell there ?

In the king's palace, it is the rich that are honored, the common ones get no honor there.

For me, I become instantly dead when I see men of fine clothes and ornaments.

By hearing this if thou becomest indifferent, still God will not neglect me.

I have now only to tell thee this wonder, that there is really no happiness so great as in beggary.

Great and good men, practising great austerity, penance, and sacrifices, act with meanness so long as they are enslaved by desires.

Tuká says ' O rich men, ye are of honor only, but [we,] devotees of God, are fortunate from the beginning.' "

1889.

" Now, accomplish well this one Yoga—never to dislike what is good ;

Never undertake anything which might lead thee to commit sin.

Never listen to the advice of backbiters and evil men who might be in thy service ;

Deliberately judge who are the real protectors of the realm.

I need not tell thee, O all-knowing king, that thou shouldst always help the cause of the helpless.

I shall be happy to hear this of thee ; there is no good in actual visit.

What pleasure is there in paying a visit? The days of life are fleeting fast. Having known one or two duties which are the real essence, I shall now live in my own delusion.

The meaning of the whole, which will do thee good is this—God is the all-pervading soul in every created object.

Live with thy mind unforgetful of the all-pervading soul, and witness thyself in Rámadása.

Blessed is thy existence on earth, O King, thy fame and praise extend over the three worlds.*”

1890.

“ Now, I have this request to make to you, eight ministers;—give the right counsel to the king.

You Pratinidhí, clever in the protection of honor, you are the treasure of all virtues.

Understand Mujumdára, master of the pen, the essence of my letter;

To ye, Pes've, Surnis, Chitnis, Dabír, Rájádnyá, Sumanta, Senápati, Panditaráya, the ornament and treasure of learning, and Vaidyarája, I bow myself.

Know the meaning of my letter, revolve it well in your minds and convey it to the king.

I have spoken much by way of advice, affection, and illustration to make my meaning plain.

Convey my message to the king as it is, let not my meaning be lost.

If, through fear, ye should communicate it, dropping its real meaning, that will do you harm.

Tuká says, ‘I bow to you officers, communicate my letter to the king.’ ”

It will be evident from the above that Tukáráma's resignation of the world was of the truest type. Here was an opportunity for a man who was led apparently, at first, to resign the world through famine and bankruptcy, to ingratiate himself into royal favor and for ever remove poverty from his family. But wealth to him was really as detestable as the vilest thing in the world, and all personal desires being out of the question, the only business he could have with S'ivájí was to warn him of his great responsibility and give him general advice regarding his duties as a king. This he did in language at once soothing and independent in his reply, and warned the ministers not to suppress any portion of his letter. Those are the rising times of a nation wherein exist men whose lives teach holiness by example and who dare openly and fearlessly tell a king his faults as well as his merits. Tukáráma's letter to S'ivájí is said to have produced such an impression on the mind of the latter that he determined to go himself to bow at the feet of his saintly adviser. He went to Lohagáva, where Tukáráma was at the time, with rich presents of jewels which the saint disdainfully refused. Mahípati adds that S'ivájí became such a devoted admirer of his and his mode of life, that he gave up his kingdom and repaired to a forest to lead a life of contemplation. At last it is said, Tukáráma's intercession at the prayer of Jijábái, S'ivájí's mother, brought her son back to his kingdom.† Tukáráma, however, nowhere makes mention of this event, and it seems to be a creation of after times.

While S'ivájí's invitation tested Tukáráma's resignation of worldly riches, another event occurred which tested his practical virtue and command over the strongest of passions. A woman, young and beautiful, a constant attendant at Tukáráma's Kirtanas, conceived a lustful desire for him. She watched her time, and on an occasion when he was alone, expressed to him her desire. His feelings on the occasion and his answer to her are contained in the following two Abhangas:—

* Swarga, Mrityu, and Pátála, or heaven, earth, and nether regions.

† Mahípati Adhyáya 13, Verse 101 and sequel.

523.

" O God, give not the company of women to this dried up tree, to this stony frame of mine. By it, God is forgotten, prayer becomes impossible, and the impassioned mind becomes uncontrollable.

The sight of the face, through the agency of the senses, brings on death; beauty is truly the source of sorrow.

Tuká says ' although fire were to become a saint, he would still burn those he came in contact with.' "

524.

" Any woman but my wife is to me as Rakhumái (wife of the God Vithobá.)

This resolution has become a part and parcel of me.

Go thou, my mother, do not take vain trouble; we, servants of Vishnu, are not of that sort thou thinkest us of.

I cannot bear this degradation of thine, do not utter this wicked talk.

' If thou want a husband,' says Tuká, ' is there any lack of men ?' "

The test of true faith and real merit is that they convert in course of time the bitterest traducers into the most ardent admirers and, if possible, into the most devoted followers. The intensity of devotion brings into existence that class of followers distinguishingly called the "Disciples." Tukáráma counted fourteen of them, many of whom, like Rámes'varabhatta were at one time his bitterest persecutors. The principal of them as mentioned by Mahípati were the following:—

Rámes'varabhatta; Kánhayá, younger brother of Tukáráma; Gangáji Mavála Kaduskara, Bráhmaṇa; Kondobá Lohokaré, Bráhmaṇa; Santáji Telì (oil-seller) Jagnáde; Návaji Málì (flower-seller); and S'iváji Kására, (brazier).

About the last of these there is an anecdote which is borne out by an Abhanga of Tukáráma himself. This Kására was an inhabitant of Lohagáva, the village where king S'iváji is mentioned before to have met Tukáráma. It is a few miles distant from Dehú, and contained many admirers of the poet. Hence it was frequently the scene of his Kirtana, and there is no place where he is mentioned to have repaired so often as to Lohagáva. S'iváji Kására was known in the village as a covetous man and a traducer of Tukáráma, but in course of time he became such a great believer in him as to neglect even his calling and be in the poet's company whenever he would go to Lohagáva. This change in the husband excited the anger of the Kására's wife, who, in addition to being very covetous, was one of the veriest shrew. She called Tukáráma to dine at her house, proposed to bathe him with warm water, and while doing so, poured, in revenge for having spoiled her husband, boiling water on his head, so that his whole body was burnt and he lay wailing and calling upon God for relief. The following is the Abhanga referring to the event:—

1318.

" My body is burning, it has caught wild fire; run, O Kes'ava, who art my father and my mother.

My whole body and the hair on it are on fire, I cannot check it and it has consumed me.

My heart is on the point of being rent in twain, why art thou still looking on.

Hasten immediately with thy quenching water, no body else can help me here.

Tuká says, ' thou art my mother, who else will protect me in the time of distress ?' "

This fire ordeal, so to say, of Tukáráma, converted, however, the heart of this shrew, who, henceforward, began to admire him and whose husband became a disciple of Tukáráma and always lived by him.

The above incidents in the life of Tukáráma sufficiently tested the stuff he was made of and proved beyond doubt his true resignation of worldly comforts, his perfect command over his passions and desires, his patience in suffering bodily torments, his forgiveness, and, above all, his intense faith and devoutness. They furnish a faithful picture of the man and enable us to understand the force of his writings and the internal causes of his immortal renown as a moral teacher of mankind. Faith in God and unchangeable determination to act up to what one believed to be right were two of the cardinal doctrines he inculcated in his writings, and the above incidents show how heroically he illustrated them by his life. The following Collection contains several other Abhangas, such as those about the siege of Lohagáva, 557-60, the Bráhmāna who came from Pandharpúra and was given 11 Abhangas 2324-2334, letters to the Ganges, 1656-58, Vithoba, 1909-44, &c., the complaint of the Brahmacháris to Dádojī Kondadeva against Tukáráma and his preaching, which are of historical value and bear on the poet's life, but they need not be noticed here as the incidents related above are sufficient, it is believed, to give a faithful picture of Tukáráma to the reader, which is the object of this short biographical sketch.

A very perplexing problem in connection with Tukáráma's life is the question whether Tukáráma believed, and if he did, how far, in miracles and his own power of working them. His followers of course tell all manner of miracles about him and represent him as working them almost every day and hour of his life, and Mahípati's biography of the poet is the best index as well as the source of this belief. In the quotations that have been given above from Tukáráma himself, there is very little savouring of miracle in the strict sense of the word and none whatever which would denote his having possessed and been conscious of the power of working them. Rámes'varabhata's recovery from his ailment by his submission to Tukáráma, and the restoration of the drowned Mss. come nearest to miracles; but they can be easily explained on rational grounds, and there is nothing in the verses of Tukáráma himself about the events which makes such explanation impossible. There can be no doubt, however, that Tukáráma believed in the possibility of miracles; in fact, it would be a wonder if it were otherwise. His very faith in the idol Vithobá could not but have a substratum of belief in miracles, and the course of his life was formed by incidents which of course he believed to be direct inspiration from God. His cardinal doctrine of "Salvation by faith and the efficacy of repeating God's name," was derived by him in his first dream after renouncing his worldly callings, and his poetic inspiration came also to him, according to his own account, in a dream. All that his writings point out is, only, that there is very little evidence to be derived from them for the innumerable miracles that are ascribed to himself. It cannot be said, however, that they are entirely free from such evidence, though it must be said that that evidence is capable of a

rational instead of a miraculous interpretation. There exist in the following Collection two verses referring to two incidents, which may be considered to go to prove that Tukárāma believed in his possessing the power of working miracles. Verse 2315 is headed in the Collection as the one referring to Tukárāma having brought to life a dead child. The verse itself is as follows:—

2315.

“ O Nárāyana, you are not powerless to make an inanimate object animate.

How many legends do we know of your past wonders,—why should we not see something with our own eyes now ?

Our fortune is great, we are under the leadership of the able—is it little that we call ourselves your slaves ?

Tuká says, ‘ satisfy my eyes by the manifestations of your power.’ ”

The incident as related by Mahípati was the following.—In the course of a Kírtana at Lohagáva, a woman brought the corpse of her dead child and threw it before Tukárāma, saying that if he were a true believer in Vishnu, he would restore the child to life. Tukárāma thereupon composed and recited the above Abhanga, and the legend adds that to the surprise of all, the child became alive.

The other incident was on the occasion of Tukárāma’s visit to Chintámana Deva, the worshipper of the Ganapati of Chinchavada, a village about five miles from Dehú. It is related by Mahípati that as Tukárāma’s fame began to spread, he was one day requested by Chintámana Deva to favour him with a visit at Chinchavada. Tukárāma complied with the request. He was well received by Deva and entertained at dinner. He was of course served in a separate line at which he took no offence, but he asked Deva to serve a separate dish and call his God Ganapati to dine. Deva plainly confessed his inability to do so, but Tukárāma insisted on two additional dishes being served, and the Gods Vithobá and Ganapati, says Mahípati, came to dine to his prayer. Mahípati, however, adds that none but Deva and Tukárāma could see the Gods dining but that the common people observed the dishes to have become empty of themselves. The following Abhanga in the Collection has reference to the above incident:—

2882.

“ O Chintámaní Deva, get Ganapati, and dine you in another dish.

Deva says, ‘ O Tukyá, where have I so much greatness ? Pride has undone me.

The dishes have long since been served, the victuals have become cold, and the Bráhmanas are all waiting impatiently.’

Tuká says : ‘ by the merit that is in you, O Deva, I shall bring Morayá (Ganapati) quickly.’ ”

It will be observed that though the two Abhangas above quoted show Tukárāma to have been conscious of possessing direct communion with God, they are more modest in their tone than the subsequent interpretations of Mahípati and others founded upon them.

Very great obscurity prevails as to the end of Tukárāma’s earthly existence. The popular belief is that he ascended alive to Heaven in the Car of Vishnu, and there are verses, 1606-1609, which lend countenance to it. In all the Mss., however, which have been collated for the present edition, there is a statement

in prose that Tukáráma "disappeared in S'aka 1571, the name of the year being Virodhí, on the 2nd of the dark half of Phálguna, in the first quarter of the day, (i.e., between 6 and 9 A. M)." Nothing is spoken of the Car of Vishnu or of Tukáráma having gone alive to Heaven. A more interesting statement, and one which gives a true insight into what actually happened, is, however, contained in the little Manuscript at Dehú, which is supposed to be one of those that were taken out of the water, and which is at the present day worshipped as one of Tukáráma's relics. At the end of the Ms. appears the following :—

१ "सकें १५७१ वीरोधिनां संवच्छरेः सीमगा वद्य द्वीतीयाः वार सोमवारः ते दीवसीः प्राःय काळीः तुकोबानीः तीर्थास प्रयाणं केलें शुभ भवतुः मंगळं." ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

MEANING.—*S'ake 1571, the name of the year Virodhí, the 2nd of the dark half of S'imagá (Phálguna), day of the week Monday—on that day, in the morning, TUKOBA STARTED ON PILGRIMAGE. Farewell."

This is the oldest and most faithful version of the event, without any thing miraculous about it.

There appears to be a way of reconciling the different accounts of the end of Tukáráma. It has been mentioned by Mahípati that for some time before Tukáráma's disappearance from Dehú, he was heard to say to every one who asked him that he was going to Vaikuntha or the Heaven of Vishnu. His mental state at the time is described as one of intense abstraction. He was absorbed in contemplation and in the actual realization of the Vedantic doctrine of pantheism. An anecdote is related of him referring to this period, viz., that while he happened to go to the temple of Dnyánes'vara at Alandí, he observed a flock of birds, that were picking up grain below the A'jána tree in the temple-yard, flying away at his approach. He was pained at the sight and bethought to himself that he had not yet attained to the state of universal pantheism wherein he should cease to be an object of fear to any creature whatever. He thereupon stood below the tree so still and quiet, with his breath all suspended, that in a short time the birds began to sit upon him, regarding him as an inanimate object. This anecdote explains the state of mind he was in at the time, and the 24 Abhangas, 1586-1609, which are headed in the Collection as those referring to the union of Tuká with Brahma, and at the end of which the date of his disappearance is put, are illustrative of the same. In these twenty-four Abhangas Tukáráma states the Vedantic doctrine of the visible being illusory and the Brahma being the only all-pervading, one, eternal, true existence; speaks of his efforts to realize the truth to himself and of his succeeding in it through God's favor; and, lastly, of his consequent preparation to be absorbed into the Infinite and to disappear from this world. He therein makes mention of his disappearing henceforward from the world, of his going to Heaven in the Car of Vishnu, and of his absorption into Brahma. Viewed by the Vedantic light, a consistent meaning might

* The orthography of the Maráthí original is very incorrect, and indicates the writer to be a person other than a Bráhmaṇa.

be made out of these Abhangas, and they would seem to point out, that Tukáráma felt the truth of the doctrine of the unity of God and the Universe, thought that his worldly duty was over, wished to be rid of that visible existence which according to that philosophy is what separates man from the everlasting, real, existence, Brahma, which was all beatitude, and therefore went on pilgrimage with the intention of never returning to Dehú, and probably of putting an end to his existence. Such seems to be the probably true way of reconciling the conflicting accounts of the end of Tukáráma. S'aka 1571 is, therefore, strictly speaking, the date of Tukáráma's disappearance from Dehú, though it may be taken practically to be that of his death. On the fourth day of his disappearance he is said to have sent back to Dehú his *Tála* and mantle and some Abhangas by way of message.

Tukáráma of course belonged to the sect of Vithobá-worshippers and his poems are looked upon as its Veda or Bible. It is not to be supposed, however, from this, that he was the first poet of the Sect, on the contrary he is the last, Dnyánadeva, Námadeva, Ekanátha, and a host of others having preceded him. But his poems are as it were the last development, and as such they are regarded as the code of their faith and belief by the members of the Sect. But it is not as the poet of the Sect of Vithobá-worshippers that Tukáráma is principally known and respected among the Maráthá nation. It is as a great moral teacher, as a poet in whose writings the most intense personal religion is to be found, as the holy writer whose short but most pointed and pithy verses brought moral truths straight to the heart of every reader or reciter, rustic as well as gentle, without any mixture of worldly suavity, and whose pure life illustrated by example the sincerity of his teachings—it is these that have endeared him to the Maráthas and made him the poet of the nation, instead of the Sect. His Abhangas are in the mouth of every body—Brahmana as well as S'údra, the learned Haridása (performer of the Kathá) as well as the ignorant rustic singing out his prayer at night. Royal houses such as those of the Scindia, the Holkar, and of the Bráhma Chief of Vínchura profess themselves to be his followers and regularly sing out his poems personally with companions on stated days in the month; as to humbler classes, all the Várkaris are of course the regular reciters of his Abhangas, and their number may be judged from the fact that between 80,000 and 100,000 of them make regular pilgrimages to the shrine of Vithobá at Pándharapúra in the months of A'shádha and Kártika every year. Besides, Tukáráma and Rámadása command respect as Sádhus (Saints) from every Maráthi-speaking Hindu. Their works are read extensively and their teachings listened to with reverence. In this manner, Tukáráma has, by his writings, left a mark behind him which is observed in the highest royal houses as well as in the huts of the lowest peasants.

To convey an idea to the English reader of the general religious and moral principles of Tukáráma and his manner of expressing them, the following specimens of Abhangas, translated and commented by Sir Alexander Grant, Bart., have

been here reproduced from the *Fortnightly Review* for January 1867, where they form part of an article on Tukáráma by that learned Baronet.

(1.)

“ Sing the song with earnestness, making pure the heart ;
If you would attain God, then this is an easy way.
Make your heart lowly, touch the feet of saints,
Of others do not hear the good or bad qualities, nor think of them.
Tuká says.—‘ Be it much or little, do good to others.’ ”

In this *Abhanga* we have one of Tukáráma’s favorite summaries of the essence of religion. He opens with a reference to the controversy among the Hindus as to the mode of attaining God, or identity with God ; namely, as to the three roads, the road of faith (*Bhakti-márğa*), the road of works (*Karma-márğa*), and the road of knowledge (*Gnyána-márğa*). Tukáráma pronounces in favor of the road of faith. He always says that religion is a simple thing ; consisting of singing a hymn, or taking the name of God, with faith and earnestness, and accompanying that act with purity of life and charity. In the concluding verse we have his usual method of concluding his *Abhanga*,—“Tuká says.” This method is not peculiar to Tukáráma ; it is usual with Námadeva and other Hindu religious poets. It conveys a sort of claim to authority and inspiration. The next specimen contains the same view as to the simplicity of religion.

(2.)

“ If you regard another’s wife as your mother, what loss is it ?
If you refrain from blaming others or coveting their wealth, is this any pain ? tell me.
If when you sit down, you utter the name of Ráma, what labour is that ?
Tuká says,—‘ To obtain God, no other efforts are necessary.’ ”

(3.)

“ There is no need to place the child in the mother’s hands—
By her own instinct she draws it to her ;
Why should I take thought ? He whose business it is, will be responsible.
Without its asking, the mother keeps sweet things for the child,
(Else) in eating them she feels no satisfaction.
When it is engaged in play she seeks and brings it ;
Sitting down, she presses it close to her breast.
When it is sick she is restless as the parched corn on the fire.
Tuká says,—‘ Take no thought for your own body—
The mother will not allow the child to be hurt.’ ”

This beautiful *Abhanga* contains Tukáráma’s view of the tender care of God for the believer. It is imaged not under the paternal, but under the maternal relationship, with something of the feeling which prompts the Virgin-worship of the Catholic Church.

(4.)

“ With all my heart, I am come to you for protection—
With body, and voice, and mind, O God.
Nothing else is admitted to my thoughts—
My desire remains fixed on you.
There is a heavy load on me,

Except you, who will remove it, O God ?

I am your slave—you are my master,

I have followed you from afar.

Tuká says,—‘ I have put in an execution for debt,

Grant me a meeting for the settlement of accounts.’ ”

The last two lines bear reference to the Hindu custom of a creditor sitting down before the door of his debtor, and refusing to move till his claims have been satisfied.

(5.)

“ Lowliness is good, O God ; then no man’s envy will prevail.

By a great flood trees are carried away,

While the rushes there remain ;

If the waves of the river come,

They bend low and the waves pass over them.

Tuká says,—‘ This is the fruit of falling low,

No man’s strength will prevail against one.’ ”

(6.)

“ Give me smallness, O God : the ant enjoys the grain of sugar,

While the splendid jewel, Airávatí, receives the blows of the hook.

Whoever has greatness in his body, for him severe afflictions are reserved.

Tuká says,—‘ Know this, you should be the smallest of the small.’ ”

“ Airávatí” is the elephant of Indra ; and the poet says that his huge bulk brings on him the blows of the driver’s hook ; while the ant, through its insignificance, enjoys its sugar in peace. From a political point of view there is not much merit in the image.

(7.)

“ Spitting out greediness, pride, and hypocrisy, I sing the praise of God ;

I am become indifferent to my body, I have no other desire but one.

Considering wealth to be like poverty, I have put it aside.

Worldly distractions are removed, and Tuká remains pure.’ ”

(8.)

“ For this cause I have endured toil—

Namely, that my last day might be sweet.

Now I have securely obtained rest,

The motion of my desires has ceased,

I rejoice at the outlay I have made,

By it have got good fortune.

Tuká says,—‘ Salvation is the bride I have married,

Now there shall be revelry for four days.’ ”

“ Salvation” is in the original *Muktí*; that is, emancipation from the necessity of being born again into the world ; in other words, absorption into the essence of God. Tukárāma represents his feeling of the attainment of salvation as the conclusion of a marriage contract, which is worthy of being celebrated, after Hindu fashion, by a marriage feast of four days’ duration.

(9.)

“ When I demand my share, where then will you hide yourself, O God ?

The saints are witnesses to your promise,

These signs are known to them.
 I will sit at your door, as a creditor.
 And will not suffer you to enter in.
 Tuká says,—‘ I am imperishable,
 You bear the weight of Godhead.’ ”

This *Abhanga* contains a carrying out of the same image as was contained in specimen (4.) The last two lines boldly express the intensity of the soul's wrestling with God. The believer, by faith attains the sense of immortal power ; while God, by reason of His divinity, has, as it were, a service imposed upon Him.

(10.)

“ Pity, patience, calm, where these three are, there is the abode of God.
 He comes running to the house, and finding an asylum there, remains.
 In the place where His praises are sung, as a crowd of beggars run (where there is a chance of alms), so he comes.

Tuká says—‘ By mention of his name, worship is performed, and God is obtained.’ ”

(11.)

“ For thinking upon God no separate time is required,
 It should go on at all times ;
 That mouth is blessed, which always utters ‘ Náráyana.’
 Learn to place your affections on the highest,
 All else that is spread out is in vain,
 So Tuká advises all men always.”

(12.)

“ Salvation is not difficult for us to obtain,
 It is clearly to be found in the bundle on our back.
 If we desire the pleasures of faith,
 Our longing for them shall be satisfied.
 You give, O God, each man his due and what is fit ;
 Acknowledging it to be good, I accept it readily.
 Tuká says,—‘ If you like, give me this world,
 But give me an asylum for my affections.’ ”

“ If you like, give me this world (Sansára),” is an expression of the extremest resignation, amounting to quietism. The great object of horror to the mind of a religious Hindu, is the prospect of being born over and over again into this miserable world. It is, according to Hindu ideas, the destiny of every unsaved, unemancipated man, to undergo eight million four hundred thousand transmigrations of the soul and births into the world. Tukáráma's resignation to the will of God is so great, that he professes himself ready to bear this course of prolonged individuality, provided only that, as long as he is in this world, he may have God as the object of his affections.

(13.)

“ He who is the source of holiness to shrines, he who is the fruit of all observances,
 That very Brahma has come to Pandharí,
 That we have seen with our own eyes,
 The longing of the sight is satisfied.
 The life of all life, the region of all happiness is standing, with his hands placed upon his hips,
 The creator of mankind, the ocean of mercy,
 The pitier of the poor, the destroyer of the wicked,

This is he whom the highest gods and the highest sages revere,
With form and without form.

Tuká says,—‘ Him whom the Vedas did not understand,
We have found out in singing his praises.’ ”

This *Abhanga* contains Tukáráma's devotional outburst on the sight of the image of Vithobá at Pandharapúra. If it be idolatry, this is at all events not Fetichism. The idol, while worshipped by Tukáráma is, and yet is not, God. The following specimens will show Tukáráma's feeling more clearly. He says that God in mercy to us assumes the shape conceived of by the believer, and he shows that in all the ceremonies of worship there is something greater behind.

(14.)

“ According as each man thinks,
So the Merciful One becomes.
To be with form, or formless, is His sport.
He has placed his foot on the brick.
As in sugar the whole substance (is uniform)
And no particle is defective, if taken separately, (so is God).
Tuká says,—‘ Whatever Hari does is still of the nature of the divine.’ ”

(15.)

“ Pleasing You in your receptacle, I worship You ;
But within You, there are fourteen worlds.
We make You dance and exhibit You for a show,
And yet You have neither form nor features.
For you we sing the hymn,
And yet You are beyond all words.
For You we have hung garlands,
And yet You are aloof from all creation.
Tuká says,—‘ Now taking form, think on my welfare.’ ”

(16.)

“ Purifier of the guilty ! protector of the poor ! O Náráyana,
May your form remain in my mind, and my tongue utter your name !
O Master of the Universe, and defender of your followers !
O life of the living ! Tuká says,—‘ O God of Gods ! ’ ”

(17.)

“ I have taken my stand at the door,
As a mendicant and beggar. Send me as alms, O God, some sweetmeat of love !
Do not suffer the importunity of the beggar and his perpetual coming back.
Tuká says,—‘ A true gift implies no service rendered.’ ”

(18.)

“ This perishable body, be sure that it will perish ;
Why do you not give utterance to His name with your voice !
That name has saved crores and crores of people,
And has made them to sit down in Vaikuntha.
There is nothing in the universe so real as this name,
What, do you not remember it in your mind ?
Tuká says,—‘ That name is above the reach of the Vedas,
But Gopála has given it to us without price.’ ”

A "crore" is ten millions. "Vaikuntha" is the heaven of Vishnu. "Gopála" is a name for Krishna.

The following specimen contains a denunciation of the idleness of the external ceremonies practised at one of the periodical festivals of the Hindus.

(19.)

"When Jupiter enters Leo, the barbers and the priests enrich themselves ;
In the mind are millions of sins,
But externally the man shaves his head and his beard.
What is shaved, that is removed,
But tell me, what is altered in the man ?
His vices are not changed,
Which would be the sign of the removal of his sin.
' Without faith,' says Tuká, 'all is in vain.' "

(20.)

"This is called 'sin'—if doubt remains in the mind ;
In the mind itself are both merit and guilt.
The highest good consists of noblest thoughts.
As is the seed, so are the fruits,
Excellent or inauspicious.
Tuká says,—' to purify the mind, that is good.' "

The following specimen contains one of Tukáráma's summaries of morality.

(21.)

"Having gathered wealth by honest trade,
One should spend it with justice.
He alone will obtain an excellent end,
And will enjoy an excellent banquet,
Who does good to others, and knows not how to reproach them ;
To whom others' wives are ever as sisters and mothers ;
Who is merciful to the creatures, and cherishes cattle ;
And in the desert gives water to the thirsty ;
Who is calm and never blames any,
And exalts the dignity of his elders.
Tuká says,—' This is the fruit of A'shramas,
The climax of asceticism.' "

The "A'shramas" are the four divisions of a Bráhma's life—bachelorhood, housekeeping, retirement, mendicancy.

Perhaps Tukáráma's highest moral flight is contained in the following specimen.

(22.)

"He who calls those his own
Who are vexed and troubled,
He should be recognized as a saint,
God surely must dwell with him.
He that takes to his heart
One who has no protector,
And shows to his servants
The same kindness, which he shows to his sons,
Tuká says,—' Beyond all expression, he is the image of God.' "

The next is a declaration of indifference to worldly circumstances.

(23.)

" At one time one may carry water,
 At another time one may repose on a couch.
 As occasion comes, so must one be,
 At one time many dishes,
 At another time dry bread.
 At one time riding in a carriage
 At another time on bare feet.
 At one time splendid robes,
 At another time worn-out garment.
 At one time all riches,
 At another time the endurance of poverty.
 At one time the companionship of the good,
 At another time connection with the bad.
 Tuká says,—‘ Know that happiness and misery are indifferent.’ ”

The next *Abhangas* express the poet's dependence on God.

(24.)

" No one speaks by his own strength ;
 Beloved Bhagavanta,—the voice is His.
 The cuckoo utters a sweet note,
 But he that teaches her is Another.
 How should I, poor wretch, make answer ?
 The Lord of the world has given me the power of utterance.
 Tuká says,—‘ Who knows His art who makes the lame to walk without feet ? ’ ”

(25.)

" I have seized the waste of the Powerful One.
 Now how can I be harmed ?
 Make haste and come to me,—I will invoke you, O Vitthala,
 I need not look in all directions,
 The instant I call you draw near.
 Tuká says,—‘ I have no courage but through your pity have become firm.’ ”

(26.)

" God feels great love for him
 Who has abandoned the world ;
 He constantly walks behind him
 And himself feels his joys and sorrows.
 Whoso takes God's name,
 God does his work for him.
 Tuká says,—‘ Vitthala is simple and tender in showing compassion.’ ”

(27.)

" We servants of Vithobá are not such,
 That any one else should pity us.
 Before the power of our Master all bow,
 Kali Yuga and Death are subjected to Him.
 God feels pride in one who is stamped with His mark.
 And who lays all his possession at His feet.
 Tuká says,—‘ May Náráyana fulfil our longing prayer.’ ”

"Kali Yuga" is the present degenerate age of the world, in which, according to the Hindus, religion has fallen away from its original purity.

The following specimen expresses the worthlessness of the outward signs of asceticism and sanctity, as compared with internal graces.

(28.)

“Whoso is pure of heart and sweet of speech,
It matters not if he have a rosary on his neck or no.
Who has made clear the way of self-knowledge,
It matters not if he have clotted hair on his head or no.
Whoso is passionless towards his neighbour's wife,
It matters not if there be ashes on his body or no.
Whoso is blind to another's wealth and dumb in blaming,
You may point to him as a saint, says Tuká.”

The following *Abhanga* has a certain interest as illustrating a point of philosophy. There are two schools among the Hindus with reference to the ultimate identity, or non-identity, of subject with object—of the soul with God. The *dvaita* doctrine is that the soul remains distinct from God, and contemplates Him as an object. The *advaita* doctrine is that the soul is ultimately made identical with God, and that the distinction of subject and object will cease. Tukárâma, by illustrations of the force of habit, sets forth the strong hold which he believes the *dvaita* doctrine to have upon the human mind. He says that praising God has become so much a part of his nature, that, even when he is identified with God, he will not be able to relinquish it.

(29.)

“At first he was one of Khandobá's mendicants,
By good luck he became a captain of horse;
But his beggar's cry would not stop,
His original nature would not depart.
At first he was a village astrologer,
Then a king's throne fell to his lot;
But his proclaiming of the almanac would not stop,
His original nature would not depart.
At first she was a servant,
Then she became chief queen;
But her running about would not stop,
Her original nature would not depart.
At first Tuká was the companion of saints,
Then he was identified with Pánduranga;
But his repetition of the name of God would not stop,
His original nature would not depart.”

Many of Tukárâma's *Abhangas* are expressive of a strong sense of sin, as may be seen from the following specimens.

(30.)

“I am fallen and a sinner, to thee I am come for protection,
Save me from shame, O Pánduranga.
Your limits in saving the faithful are not known,
I am greatly fallen, O Pánduranga.
Draupadí, your sister, was tormented by her enemies,
Yet you made her like yourself, O Pánduranga.
For Pralhâda's sake you became incarnate in the pillar.

Why have you forgotten me, O Pánduranga?

Sudáma, the Bráhmaṇa, was plunged in poverty,

Yet you made him like yourself, O Pánduranga.

Tuká says—' With my whole heart I have come to you for protection,

Let my sin be destroyed, O Pánduranga.' "

(31.)

" My sin and my sorrow, my good and my bad qualities,

Remove, O Krishna, Vishnu, Hari, Náráyana.

Ejecting lust and wrath, which are my enemies,

Do you abide in my heart, O Pánduranga.

Is there anything impossible if you would wish to do it?

You created the three worlds in mere sport.

Why should I teach the all-powerful?

Tuká says—' Pánduranga, come.' "

On the other hand, it is a misrepresentation to say, as has sometimes been said, that the chief characteristic of Tukáráma's writings is a restless and unsatisfied religious craving, as if he were seeking for something which he could not find. Far more characteristic of him is the sense of peace and satisfaction which his *Abhangas* express, as may be seen above in specimen (8), and also in the following specimens.

(32.)

" Who regards this restless world?

My friends are the people of Hari;

My time passes in musing upon God,

Accumulated pleasure remains.

I have no trouble, even in dreams;

Night and day pass on,

Tuká says,—' The fruition of God is a feast of excellent flavour.' "

(33.)

" All evil passions are in this human life,

But by invocations we have made ourselves pure,

Now this universe has become holy,

We have washed away the sense of differences.

We dwell continually in the city of Brahma;

The face of pollution is not to be seen.

Tuká says,—' We shall for ever dwell in solitude,

And enjoy in Brahma the fruition of Brahma.' "

" The sense of differences" here introduced is one of those philosophical phrases which Tukáráma, in an electric sort of way, frequently avails himself of, without, however, logically holding to the idea. He here speaks of getting rid of the sense of difference (between subject and object, and the like), as if it were the great thing to aim at. In a former specimen (29) we have seen him express a clinging to the *dvaita* doctrine. Tukáráma, like the Hindus in general, is extremely wavering in his point of view. He uses, and impairs his poetry by the use of the metaphysical terms of Vedantism. But he is never really philosophical—only always moral and devout. The following specimens, with which we may conclude, are of a general human interest. They are written, or supposed to be written, at the close of the poet's life, when he is on the point of departing to Vaikuntha, the heaven of Vishnu.

(34.)

"I am going to my own village,
Accept my farewell.
Till this time I have lived in your village,
Continue to think kindly upon me.
Henceforth there will be no more going and coming.
All talk has come to its natural end.
Utter the names of Ráma, Krishna, and Vitthala;
Tuká is going to Vaikuntha."

(35.)

"Within and without my house may you live happily;
Give my humble salutation to the elders.
To the sweetness of the honey the bee flies.
When the fold of the garment is torn, it cannot be replaced;
When the stream of the river has reached the ocean,
It never goes back,
Receive this word carefully;
Tuká has gone; he will never return."

(35.)

"O my friends, O good people, take the name of Ráma.
Tell me truly, who is there beside?
'Although the gem of our village is lost,
Yet no one informed us,' so you will say;
Therefore I have made known to all my going.
One should not walk in the path of righteousness alone,
With loads of flags and the dinning of drums,
Go the servants of Hari to Pandharapura."

(37.)

"The Pandharí of the people is on the earth,
But I have to go afar to Vaikuntha.
Whatever you do, you will not be able to find the way;
Therefore I make this loud announcement.
Behind me you will keep and raise lamentations;
Tuká will never more return.
So difficult is my way.
There is no royal road on my path."

(38)

"Tuká has passed the test,
Wonder is felt in the three worlds.
Daily he utters praises;
This is his only act of service.
Tuká has sat in a heavenly car;
The saints see it with their eyes.
God was hungry for faith,
He has brought Tuká to Vaikuntha."

"The test" is in Maráthí *Tukí*. This is of course a play on the word 'Tuká.' The idea is identical with that of St. Paul—"I have fought the good fight; I have finished my course." The whole *Abhanga* boldly represents Tukaráma as already taken up in a heavenly car to Vaikuntha; and it was doubtless the origin from which sprang the legends of Mahípati concerning Tukaráma's translation to heaven.

श्रीतुकारामबाबाचें चरित्र.

आलीकडच्या संतमालिकेंत तुकारामाप्रमाणें निःसीम भगवद्भक्त व अत्यंत विख्यात असा पुरुष फारच विरळा झाला. पुण्यापासून सुमारे आठ कोसांवर देहू या नांवाचें एक मध्यम-प्रतीचें विस्तीर्ण असें गांव आहे, तेथें त्याचे पूर्वज रहात आले होते. ते जातीचे शूद्र क्षणजे कुणबी असून धान्य, किराणा वगैरे जिन्नस इकडून तिकडे नेणें, खेपा करणें वगैरे हा वाणीपणाचा धंदा करीत असत. त्यांच्या कुळांत मुख्य आराध्य दैवत पंढरपुरचा विठोबा हेंच होय. तुकारामाच्या पूर्वीच्या सात पुरुषांपावेतों त्याच्या पूर्वजांची हकीकत महीपतीच्या भक्तलीलामृत वगैरे ग्रंथांत आढळते, तिजवरून ते बहुतेक सर्व भगवद्भक्तच होते असें दिसतें. शालिवाहन शके १५३० या सालीं देहूमुक्कामीं तुकारामाचें जन्म झालें आणि शालिवाहन शके १५७१ विरोधिनामसंवत्सरीं फाल्गून वद्य २ सोमवारीं सकाळीं प्रथम-प्रहरीं क्षणजे त्याच्या वयाच्या ४२ व्या वर्षीं तो गुप्त झाला.

तुकारामबाबाचें खालील चरित्र त्यानें आपल्या गाथ्यांत ठिकाटिकाणीं आपणाविषयीं जे अभंग लिहिले आहेत त्यावरून रचलें आहे व या अभंगांतील हकीकतीची जुळणी करण्यास

१ तुकाराम गुप्त झाल्याचें साल खेरीजकरून महीपतीनें शक, वर्ष वगैरे काल कोठेंच दाखविला नाही. १५३० हें साल, २१ व्या वर्षीं तुकारामाच्या आयुष्याचें पूर्वार्ध संपलें अशा अर्थाची ओवी लिहिली आहे तिजवरून, तुकारामाचें वय गुप्त होण्याच्या सालीं ४२ वर्षांचें होतें असें सर्व संत मंडळांत व तुकारामाच्या वंशजांत सर्वत्र प्रसिद्ध आहे त्यावरून आणि गुप्त झाल्याच्या सालावरून काढलें आहे.

२ देहू, तळेगांव व पंढरपूर येथील प्रतीवरून (अभंग १६०९ पहा) “गुप्त” असें लिहिलें आहे. परंतु जी प्रत तुकारामानें स्वतःच लिहिली असें क्षणतात व जी डोहांत बुडविल्यापासून तेरादिवसांनीं वर तरून आल्याची प्रसिद्धि आहे व जिची देहूचे संस्थानी अद्यापि पूजा करीत असतात त्या प्रतींत “तुकोबांनीं तीर्थास प्रयाण केलें” असें लिहिलें आहे त्याविषयीं या चरित्राच्या अखेरचा लेख पाहा.

महीपतीने भक्तलीलामृतांत जें तुकारामबाबाचें चरित्र लिहिलें आहे त्याचें व तुकारामबाबाच्या वंशजांत व इतर संतमंडळींत ज्या दंतकथा परंपरेनें चालत आल्या आहेत त्याचें साह्य घेतलें आहे. व कांहीं थोड्या गोष्टी भक्तलीलामृतांतूनही स्वतंत्र घेतल्या आहेत.

हें चरित्र लिहिण्यापूर्वी तुकारामाच्या पूर्वजांविषयी थोडेंसे लिहिणें योग्य व आवश्यक आहे. तुकारामापासून त्याचा आठवा पूर्वज पुरुष विश्वंभर हा होय. याच्याही पूर्वीच याच्या कुळांत आराध्यदैवत विठोबा होता, आणि पंढरपुरची वारी करण्याचा संप्रदाय परंपरया चालत आला होता. तरी विश्वंभराच्या वेळेपासून त्या कुळांत विठोबाची भक्ति वाढली आणि हल्लीं देहूस जें विठोबाचें देऊळ आहे तेंही विश्वंभराच्याच वेळेस झालें, सबब त्यापासूनच ही पुढील हकीकत देतो.

विश्वंभराच्या जन्माविषयी व वाल्याविषयी कांहीं माहिती नाही. तो अल्पवयांत असतां त्याचा बाप मरून गेल्यामुळे त्याच्या कुटुंबांत तो व त्याची आई हीं दोनच माणसें होती. विश्वंभर हा परंपरया चालत आलेला व्यापार साकीनें करित असून त्याची साधुसंतांवर व भगवद्भजनावर फार प्रीति असे. पुढें त्यानें लग्न करून संसार चालविला. तो साधुसंतांच्या सत्कारार्थ बरेंच द्रव्य वेची, आणि नित्य रात्री गांवांतील जन मिळवून मनापासून भजन करी.

आपला पुत्र स्वतंत्रपणें वारी करण्याजोगा झाला असें पाहून एकेवर्षी कार्तिकशुद्ध एकादशीच्या सुमारास विश्वंभराच्या आईनें त्यास सुचविलें कीं, आपल्या कुळांत आपले वाडवडील पंढरपुरची वारी करित आले आहेत ती तूं आतां अंतरून नको. ह्मणजे तुझा संसार सफळ होऊन तुला परमार्थही साधेल. विश्वंभर हा मूळचाच प्रेमळ भक्त होता; त्यास ती सूचना फार योग्य वाटून तो मोठ्या उत्सुकतेनें वारी करण्यास गेला.

तेथें गेल्यावर वारकऱ्यांचा मोठा मेळा, विठोबाचें व इतर देवतांचीं स्थाने, भीमा अथवा चंद्रभागा या पवित्र नदीचें विस्तीर्ण तीर, पुंडलीक, नामदेव इत्यादि विठोबाच्या अनेक निःसीम भक्तांविषयीच्या परंपरेनें चालत आलेल्या अद्भुत कथा, त्यांचीं तेथील परमरम्य स्थाने, देवालयांतील उत्साह, सर्व लोकांचें विठोबारखुमाईच्या ठिकाणीं अतिशयित प्रेम इत्यादि गोष्टींनीं विश्वंभराच्या कोमळ व प्रेमळ अंतःकरणावर भगवद्भक्तीचा पूर्ण व कायम असा ठसा वठला. या वेळेस पंढरपुरास पांच दिवस राहून विश्वंभर देहूस परत आला. घरीं आल्यावर मातोश्रीस सर्व वृत्तांत मोठ्या आनंदानें कळवून दर पंधरवड्याच्या एकादशीस पंढरपुरची वारी करण्याचा त्यानें निश्चय केला. आणि त्याप्रमाणें ज्येष्ठवद्य एकादशीपावेतो एकंदर त्यानें सोळा वाऱ्या म्हणजे बरेझारा केल्या.

विश्वंभराचें चित्त वारीत गुंतल्यामुळें त्याच्या प्रापंचिक व्यवसायांत पुष्कळच अंतर पडूं लागलें व त्यामुळें गांवचे लोक त्याविषयी अनेक प्रकारें अनेक गोष्टी बोलूं लागले. कोणी त्यास निंदूं लागले व कोणी वाखाणूं लागले. परंतु त्यानें आपला क्रम सोडिला नाहीं. वर लिहिल्याप्रमाणें क्रम चालला असतां आषाढ महिन्यांतील वारीस पंढरपुरास जावयाचें तों, शुद्ध अष्टमीच्या दिवशीं रात्री विश्वंभरास पंढरीस न येण्याविषयी दृष्टांत होऊन विठोबा रखुमाईची स्वयंभू मूर्ति देहू मुक्कामीच आंब्याच्या वनांत जमिनींत सांपडली असें म्हणतात. पुढें देहू मुक्कामीच इंद्रायणीच्या तीरीं देऊळ बांधून त्या मूर्तीची यथाविधि स्थापना केली. आणि त्या दिवसापासून पुढें पंढरीस न जातां तेथेंच भजनपूजनाचा क्रम चालविला. याप्रमाणें कांहीं वर्षे लोटल्यानंतर विश्वंभरबाबाचा काळ झाला.

विश्वंभराच्या मागें त्याची बायको आमाबाई आणि एक हरि व दुसरा मुकुंद हे त्याचे दोन मुलगे इतकीं माणसें होती. आमाबाईस नवऱ्याप्रमाणेंच विठोबाची भक्ति असून तिनें नवऱ्याच्या मागें त्याचा जो भजनपूजनाचा क्रम होता तो यथास्थित चालविला. पुढें मुलगे मोठे होऊन त्यांची घरची स्थिति चांगली असल्यामुळें त्यांची लग्नकार्येही झालीं. त्या उभयतांहीं बंधूंचें मन विठोबाच्या भजनपूजनाकडे तादृश नसून ऐहिक विचारांतच फार होतें. त्यांनीं मातोश्रीची इच्छा विलकुल नसतांही एका राजाच्या फौजेमध्ये अधिकार संपादून आपली मातोश्री व बायका देहूहून तिकडे नेल्या. पुढें कांहीं काळानें त्या राजावर परचक्र येऊन मोठी लढाई झाली, तीत हरि व मुकुंद हे दोघेही पडले. आपण आपल्या मातोश्रीच्या इच्छेप्रमाणें न वागल्यामुळें येथें येऊन विठोबाच्या भक्तीस अंतरलों, असें अंतकाळीं त्या उभयतां बंधूंच्या मनांत येऊन त्यांस फार वाईट वाटलें. त्यांच्या मरणानंतर त्या राजधानीच्या नगरींत चोहोंकडे लुटालूट व पळापळ झाली. त्याच वेळेस धाकटा बंधू मुकुंद याच्या बायकोनें पतीच्या प्रेताबरोबर सहगमन केलें. वडील बंधू जो हरि त्याची बायको त्याकाळीं गर्भार असल्यामुळें मागें राहिली. याप्रमाणें सर्व संसाराची वाताहत झाल्यावर आमाबाई तेथें त्रासून सुनेसुद्धां देहूस निघून गेली आणि सुनेस बाळंतपणासाठीं तिच्या माहेरीं पाठविलें. ती तिकडे गेल्यावर योग्य काळीं बाळंतोण होऊन तीस पुत्र झाला, त्याचें नांव विठोबा असें ठेविलें. काळें करून तो चांगला बोलता चालता झाला. पुढें त्याच्या आईस सासूच्या अजारीपणाचें वर्तमान कळून ती मुलास घेऊन देहूस आली. परंतु हीं दोघें येऊन पोहोंचण्याच्या पूर्वीं नुकताच आमाबाईचा काळ झाला होता. विठोबा हा व-

१ हीस "आमाई" असेंही महीपतीनें कोठें कोठें म्हटलें आहे.

२ हा राजा कोण, याची राजधानी कोणती वगैरे महीपतीनें मुळींच कांहीं लिहिलें नाहीं.

यांत आल्यावर त्याला आईच्या मुखाने पूर्वजांचा इतिहास कळून तोही मातेसुद्धा मनापासून विठ्ठलाच्या भक्तीस लागला. त्याने पंढरपुरची वारी पुनः सुरू केली. त्याचे लग्नकार्य होऊन संसार चांगला झाला. पुढे त्याचा पुत्र पदाजी नामे झाला तो ही भगवद्भक्तच होता. पदाजीचा पुत्र शंकर, शंकराचा पुत्र कान्होबा, कान्होबाचा पुत्र बोल्होबा आणि बोल्होबाचा पुत्र तुकारामबाबा. तुकारामबाबा पावेतो झालेले सर्व पूर्वज कमी जास्त भगवद्भक्तच होऊन आषाढी कार्तिकीस पंढरपुरची वारी करितच आले होते. त्यांत ही बोल्होबाचे लक्ष भजनपूजनाकडे अधिक होते. प्रतिवर्षी आषाढी कार्तिकीची पंढरपुरची वारी तो सतत चोवीस वर्षे करित होता. त्याची पत्नी कनकाई ही नवऱ्याप्रमाणेच भाविक असून चांगली साक्षी होती. ही चोवीस वर्षे गेल्यानंतर मग भगवत्कृपेकरून त्या दंपत्यास निरनिराळ्या वेळीं तीन पुत्र झाले. त्यांपैकी एकाचे नांव सावजी, दुसऱ्याचे नांव तुकाराम, आणि तिसऱ्याचे नांव कान्होबा याप्रमाणे होती. हे तिघे पुत्र अनुक्रमे सांव, विष्णु व ब्रह्मा या तीन देवांच्या वरांपासून झाले, असे भाविक लोक मानितात; आणि त्यांतही तुकाराम हा नामदेवाचाच अवतार होय असेही मानितात. याविषयी महीपतीने भक्तलीलामृतांत बहुत लिहिले आहे. नामदेवाची शतकोटि अंभंग करण्याची प्रतिज्ञा असून चौऱ्याणव कोटि एकुणवन्नास लक्ष अंभंग करून तो निवर्तला; तेव्हां राहिलेले पांच कोटि एकावन्न लक्ष अंभंग करण्याकरिता पुनः तुकारामाच्या रूपाने त्याने अवतार घेतला असे ते लोक म्हणतात. याविषयीच एका विद्वान मित्राकडून एक स्फुट अंभंगही सांपडला आहे तो खाली दाखल करतोः—

वेदाचे अंभंग केले श्रुतिपर । द्वादशसहस्र संहितेचे ॥ १ ॥

निरुक्त निघंट आणि ब्रह्मसूत्र । अवतार सहस्र उपग्रंथ ॥ २ ॥

अंभंग ते कोटी भक्तिपर केले । ज्ञानपर केले तितुके चि ॥ ३ ॥

पंचाहत्तर लक्ष वैराग्य वर्णिले । नाम ते गाइले तितुके चि ॥ ४ ॥

साठीलक्ष केला बोधक जनासी । वर्णिले रूपासी तितुके चि ॥ ५ ॥

द्वादशसहस्र आत्मबोध केला । अनुभव घेतला एकै सर्व ॥ ६ ॥

चौतीस सहस्र लक्ष कोटि पांच । सांगोनियां साच तुका गेला ॥ ७ ॥

१ विठोबाचे तुकारामाशीं स्वप्नांत भाषण—ओवी—चाळीस लक्ष चौऱ्याणव कोटी । नव लक्ष ललित आले शेवटीं । मग (नामदेव) आला वैकुंठीं । स्वइच्छा ॥ ३९ ॥ एकाव न्नलक्ष पांच कोटी जाणें । शेष राहिले यांचें (नामदेवाचें) बोलणें । ते तूं वदे प्रसादवचनें । सप्रेम जीवन मी देतो ॥ ४० ॥ महीपति, अध्याय ९.

२ एक कोटि.

या अभंगांत दिलेल्या संख्यांची एकंदर बेरीज घेतां पांच कोटि, सत्तर लक्ष, चौतीस हजार (५७०३४०००) अभंग होतात; याच्याच सातव्या कडव्यांत पांच कोटि एक लक्ष (?) आणि चौतीस हजार ही एकंदर अभंगांची संख्या दिली आहे; आणि तुकारामाच्या सर्व गाथ्यांत जी अभंगाची संख्या अढळते ती सुमारे शेचाळीसशें (४६००) हून अधिक आढळत नाही. या परस्पर विरुद्ध संख्यांचा मेळ पाडण्याची कांहीं युक्ति दिसत नाही.

वर लिहिलेला अभंग तुकारामाच्या कोणी एखाद्या भक्तानें केला असावा. त्याच्या शेवटल्या चरणांत “तुका” असें पद नेहमीच्या शैलीप्रमाणें आहे तरी तो आझी जमविलेल्या गाथ्याच्या कोणत्या ही प्रसिद्ध व अप्रसिद्ध पुस्तकांत आढळत नाही, यास्तव तो तुकारामाचा नव्हे असें दिसते.

वर लिहिलेले बोलहोवाचे तिघे पुत्र मोठे झाल्यानंतर त्यांचीं लग्नकार्ये वगैरे झालीं. बोलहोवाचा वृद्धापकाळ झाला तसा त्यानें सावजीच्या गळ्यांत प्रपंचाची माळ घालण्याचा विचार केला व तो त्यास व्यापार व प्रपंच यांजसंबंधी हकीकत सांगूं लागला. परंतु सावजीचें चित्त संसारांत नसून बैराग्याकडेसच फार होतें म्हणून त्यानें बापास तशाच प्रकारचें स्पष्ट उत्तर सांगितलें. बोलहोवा हा स्वतःच भगवद्भक्त व कांहींसां विरक्त असल्यामुळें त्यास सावजीच्या वृत्तीवरून फारसें वाईट वाटलें नाही. नंतर त्यानें व्यापार व संसार यांजसंबंधी माहिती तुकाराम सुमारे १३ वर्षांचा असतां त्यास करून दिली व तुकारामानेंही चांगल्या प्रकारें परंपरागत व्यापार वगैरे चालविला व त्यामुळें त्याच्या मातापितरांस वगैरे अर्थात मोठा संतोष झाला. तुकारामाच्या पहिल्या वायकोस दम्याचा उपद्रव असल्यामुळें पुण्यांत अपाजी गुळव्या नांवाचा एक सधन व्यापारी होता त्याची कन्या तुकारामास दुसरी वायको केली. तुकारामाच्या लहानपणाच्या वर्तनाविषयी व विद्याभ्यासाविषयी कांहींच लेख कोठें आढळत नाही.

पुढें चार वर्षे गेल्यानंतर लणजे तुकारामाच्या १७ व्या वर्षीं त्याच्या आईबापांचा काळ झाला. तेणेंकरून त्या सर्व कुटुंबावर फार दुःख ओरसलें. त्यांत संसाराचें ओझें तुकारामाच्या शिरीं असल्यामुळें व एकाएकीं वडिलांचा आधार तुटल्यामुळें त्यास अतिशयच दुःख झालें. पुढें थोड्याच काळानें तुकारामाचा वडील बंधु सावजी याची पत्नी निवर्तली त्यामुळें त्यास पुनः नवीन दुःख झालें. सावजी हा मुळींच भगवद्भक्त व विरक्त होता. आपण तीर्थाटनास जावें असें त्याच्या मनांत फार दिवसांपासून वागतच होतें. परंतु तीर्थरूप वृद्ध असल्यामुळें व गळ्यांत भार्येचा पाश असल्यामुळें तो अडकून राहिला होता. आईबाप मरून जाऊन भार्या निवर्ततांच तो उठून तीर्थयात्रेस चालता झाला. त्याच्या वियोगामुळें

तुकारामास आधींच पुष्कळ झालेलें दुःख फारच वृद्धिगत झालें. या वेळेस त्याचें वय ऋक्त अठरा वर्षांचें होतें. त्याच्यापदरीं कुटुंब मोठें असल्यामुळें खर्च फार अफाट होता. वरील दुःखांच्या अनेक प्रसंगामुळें त्याचें चित्त संसारांतून उडून उदासीनता वाढली व कांहीं देवभोळेपणाही वाढला. देवभोळेपणामुळें लोकांकडील येणें थकत चाललें. त्याच्या बरोवरीचे लोक त्याच्या चेंगट व उदासीन स्वभावामुळें त्याचा फार कंटाळा करूं लागले. व्यापार बसला. नंतर द्रव्य मिळण्याकरितां अनेक प्रकारें उद्योग केला; परंतु महर्घता वगैरे असल्यानें त्याच्या संसारासच पुरवठा पडेना. त्यांतच दुष्काळ पडून एक शेराची धारण झाली. त्याच्या विसाव्या वर्षी त्याची थोरली बायको अन्नावांचून मेली व दुसरी राहिली ती मोठी कर्कशा होती. नंतर संतु नांवाचा त्याचा वडेल पुत्र होता तो त्याच वर्षी वारला. त्यांतच पुढें एकावर्षानें ह्मणजे तुकारामाच्या एकविसाव्या वर्षी त्याच्या पदरीं चार ढेरें होती तीं मरून गेलीं व तुकारामाचें निखालस दिवाळें निघालें त्यामुळें लोकांत त्यास लज्जा वाटूं लागली. या सर्व गोष्टींमुळें अंतःकरणांत विरक्ति बाणून सर्व सोडून देऊन तो ईश्वरभजनास लागला. याप्रमाणें तुकारामाच्या आयुष्याचें पूर्वार्ध संपलें. एकाप्रसंगीं तुह्यास वैराग्य कसें झालें असें तुकारामास कांहीं संतांनीं विचारलें असतां त्यानें उत्तर दिलें तें:-

॥ १३३३ ॥

याती शूद्र वंश केला वेवसाव । आदि तो हा देव कुळपूज्य ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नये बोलों परि पाळिलें वचन । केलियाचा प्रश्न तुह्मीं संतीं ॥ २ ॥

संवसारें जालों अतिदुःखें दुःखी । मायबाप सेखीं क्रमिलिया ॥ २ ॥

दुष्काळें आटिलें द्रव्यें नेला मान । स्त्री एकी अन्न अन्न करितां मेली ॥ ३ ॥

लज्जा वाटे जीवा त्रासलों या दुःखें । वेवसाय देखें तुटी येतां ॥ ४ ॥

देवाचें देऊळ होतें तें भंगलें । चित्तासी जें आलें करावेंसें ॥ ५ ॥

आरंभीं कीर्तन करीं एकादशी । नव्हतें अभ्यासीं चित्त आधीं ॥ ६ ॥

कांहीं पाठ केलीं संतांचीं उत्तरें । विश्वासें आदरें करोनियां ॥ ७ ॥

गाती पुढें त्यांचें धरावें धृपद । भावें चित्त शुद्ध करोनियां ॥ ८ ॥

संतांचें सेविलें तीर्थ पायवणी । लाज नाहीं मनीं येऊं दिली ॥ ९ ॥

टाकला तो कांहीं केला उपकार । केलें हें शरीर कष्टवूनि ॥ १० ॥

वचन मानिलें नाहीं सुद्धदाचें । समूळ प्रपंचें वीट आला ॥ ११ ॥
 सत्यअसत्यासी मन केलें ग्वाही । मानियेलें नाहीं बहुमतां ॥ १२ ॥
 मानियेला स्वर्गी गुरूचा उपदेश । धरिला विश्वास दृढ नामीं ॥ १३ ॥
 यावरिया जाली कवित्वाची स्फूर्ति । पाय धारिले चित्तीं विठोबाचे ॥ १४ ॥
 निषेधाचा कांहीं पडिला आघात । तेणें मध्यें चित्त दुखाविलें ॥ १५ ॥
 बुडविल्या वह्या बैसलों धरणें । केलें नारायणें समाधान ॥ १६ ॥
 विस्तारीं सांगतां बहुत प्रकार । होईल उशीर आतां पुरे ॥ १७ ॥
 आतां आहे तैसा दिसतो विचार । पुढील प्रकार देव जाणे ॥ १८ ॥
 भक्ता नारायण नुपेक्षी सर्वथा । कृपावंत ऐसा कळों आलें ॥ १९ ॥
 तुका ह्मणे माझे सर्व भांडवल । बोलविले बोल पांडुरंगें ॥ २० ॥

॥ १३३४ ॥

एका वचन हें संत । मी तों आगळा पतित ।
 काय काजें प्रीत । करीतसां आदरें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझे चित्त मज ग्वाही । सत्य तरलों मी नाहीं ।
 एकांचिये वांहीं । एक देखीं मानिती ॥ २ ॥
 बहु पीडिलों संसारें । मोडीं पुसें पिटीं ढोरें ।
 न पडतां पुरें । या विचारें राहिलों ॥ ३ ॥
 सहज सरलें होतें कांहीं । द्रव्य थोडें बहु तें ही ।
 त्याग केला नाहीं । दिलें द्विजां याचकां ॥ ४ ॥
 प्रियापुत्रबंधु । यांचा तोडिला संबंधु ।
 सहज जालों मंदु । भाग्यहीन करंटा ॥ ५ ॥
 तोंड न दाखवे जना । शिरें सांदी भरें राणां ।

एकांत तो जाणां । तयासाठीं लागला ॥ ५ ॥

पोटे पिटिलीं काहारें । दया नाही या विचारें ।

बोलावितां बरें । सहज हणें यासाठीं ॥ ६ ॥

सहज वडिलां होती सेवा । हगोनि पूजितों या देवा ।

तुका हणे भावा । साटीं झणी घ्या कोणी ॥ ७ ॥

॥ १३३५ ॥

बरें जालें देवा निघालें दिवाळें । बरी या दुष्काळें पीडा केली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अनुतापें तुझें राहिलें चिंतन । जाला हा वमन संवसार ॥ २ ॥

बरें जालें देवा बाईल कर्कशा । बरी हे दुर्दशा जनामध्ये ॥ ३ ॥

बरें जालें जर्गी पावलों अपमान । बरें गेलें धन ठोरें गुरें ॥ ४ ॥

बरें जालें नाही धरिली लोकलाज । बरा आलों तुज शरण देवा ॥ ५ ॥

बरें जालें तुझें केलें देवाईल । लेकरें बाईल उपेक्षिलीं ॥ ६ ॥

तुका हणे बरें व्रत एकादशी । केलें उपवासीं जागरण ॥ ७ ॥

तुकारामानें संसाराविषयीं विरक्त होऊन केवळ भगवद्भजनाकडेसच न लागावें हणून त्याच्या बायकोनें व आप्तइष्टांनीं त्यास बहुत प्रकारें सांगितलें व अनेक उपायही केले; परंतु त्याचा निश्चय फिरला नाही. तो एकांतीं बसून पुष्कळ विचार करीत असे. तो एक वेळ कोणास न कळवितां देहूपासून दोन कोसांवर भांवनाथ नांवाचा एक डोंगर आहे त्याजवर जाऊन भगवद्भजन करीत होता. त्याचा कनिष्ठबंधु कान्होबा मागून त्याच्या शोधार्थ फिरतां फिरतां सात दिवसांनीं तेथें गेला तेथें त्यास तुकाराम भेटला. याच ठिकाणीं तुकारामास साक्षात्कार झाला असें महीपति हणतो. ज्या स्थळीं त्यास ईश्वरदर्शन झालें तेथें पादुका-स्थापिल्या आहेत त्या अद्यापि तेथें आहेत. तेथून कान्होबानें तुकारामास देहूस परत आणिल्या नंतर तुकारामानें कान्हयाकडून सर्व खतेंपत्रें बाहेर काढविलीं. आणि हणाला कीं, हीं खतें-पत्रें हणजे केवळ कागदाचे घोडे आहेत. तीं असल्यापासून फक्त दुराशा मात्र वाढते. यास्तव हीं सर्व इंद्रायणींत बुडवून टाकावीं. कान्होबा हणाला तुम्ही विरक्त झालां तरी आमच्या पोटीं पोरें बाळें आहेत तेव्हां असें करतां येत नाही. हा त्याचा अभिप्राय

पाहून तुकारामानें खतां पत्रांचे दोन विभाग केले व त्यांतील एक विभाग कान्होवास देऊन दुसरा इंद्रायणीत बुडविला. आणि सांगितलें कीं, आजपासून सर्व संसार तुह्मी पाहावा, मला भगवद्भक्तिविरहित व्यापार करणें नाहीं. उदरनिर्वाह जसा चालेल तसा चालो. यावर कान्हयानें वेगळा संसार धाटला ! आणि तुकारामानें भगवद्भक्ति प्रधान करून आपला वर्तन-क्रम चालू केला. तो नेहमी अल्पाहार करीत असे, व सर्वदा भगवद्भजनीं तत्पर असून मुखानें नामस्मरण करीत असे. सकाळीं स्नान करून विठोबाच्या देवळांत त्याची पूजा करून मग वनांत जात असे. देहूच्या पश्चिमेस तीन कोसांवर भांडारी नांवाचा डोंगर आहे त्याज-वर जाऊन तो एकांतीं वसत असे. संध्याकाळीं परत येऊन रात्रीं देवळांत भजन करीत असे. तो पोटाकरितां भिक्षा मागत असे असें महीपति ह्मणतो; परंतु भिक्षा मागण्याचा त्यास फारसा प्रसंग पडत नसे. आणि पोटाकरितां कांहीं उद्योग पडल्यास तो करावयाचा नाहीं असेंही त्याचें नव्हतें. भिक्षेनें जीवन करणें याविषयीं तो ह्मणतो:—

॥ १४१० ॥

भिक्षापात्र अवलंबणें । जळो जिणें लाजिरवारें ।

ऐसियासी नारायणें । उपेक्षीजे सर्वथा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवा पार्यां नाहीं भाव । भक्ति वरी वरी वाव ।

समर्पिला जीव । नाहीं तो हा व्यभिचार ॥ २ ॥

जगा घालावें सांकडें । दीन होऊनि बापुडें ।

हैं चि अभाग्य रोकडें । मूळ आणि विश्वास ॥ ३ ॥

काय न करी विश्वंभर । सत्य करितां निर्धार ।

तुका ह्मणे सार । दृढ पाय धरावे ॥ ४ ॥

यावरून तो पोटाकरितां जमल्यास कांहीं तरी व्यापार करीत असे. महीपतीनें सहाव्या अध्यायांत अदमण दाणे घेण्याची बोली करून तुकाराम शेतास राखण राहिला असें लिहिलें व त्यांतच तुकारामाची बायको त्याच्या अगोदर जेवीत नसे असेंही लिहिलें आहे त्यावरून तो बहुशः आपल्या घरां जेवीत असे अथवा त्याची बायको त्यास कधीं कधीं वाढून ही नेत असे असें दिसतें.

तुकाराम शेतास राखण राहिला त्याची हकीकत अशी आहे कीं, तो एके दिवशीं इंद्राय-

णीच्या तीरीं भजन करीत बसला असतां त्याजकडे एक शेतकरी आला. त्याचें शेत तेथें जवळच उगवलें असून त्यास दाणा भरूं लागला होता. तो तुकारामास ह्मणाला, “तुकाराम शेट, उगीच रिकामे घरीं बसलां आहां ते माझे शेत राखाल तर तुहांस अदमण दाणे देईन, ह्मणजे ते तुमच्या कुटुंबाच्या उपयोगीं पडतील आणि तुहांला कोठें तरी हरि हरि ह्मणायाचें तें तेथेंच ह्मणा.” ही गोष्ट पतकरून तुकाराम त्याजबरोबरच निघाला. शेतकऱ्यानें त्यास माळ्यावर नेऊन हातांत गोफण देऊन बसविलें आणि सांगितलें कीं “तुम्ही शेताची चांगली जतन करा. ह्मणजे राशीवर तुहांला अदमण दाणे देईन.” अशी निरवानिरव करून शेतकरी खेप आणण्याकरितां दुसऱ्या गांवास गेला. तुकाराम शेत राखीत असतां पक्ष्यांचे थवे कणसांवर येऊन बसत; परंतु भुकेलेल्या प्राण्यांस हाकून द्यावें यांत दोष आहे असें वाटून तो त्यांस हाकीत नसे. तो शेत राखण्यास राहिल्याचें कळल्यावर त्याची बायको त्यास वाढून पाठवून मग आपण जेवीत असे. तुकारामानें माळ्यावर बसून सतत भजनाचा क्रम चालवावा. याप्रमाणें एक माहिना लोटल्यावर शेतकरी खेप करून परत आला. आणि मोठ्या उत्कंठेनें जाऊन शेत पाहतो तो तें पक्ष्यांनीं अगदीं भरून निघालेलें होतें. तेव्हां अर्थांत शेतकरी तुकारामावर रागावून त्यास बहुत अपशब्दही बोलला. पुढें गांवकऱ्यां-पुढें पंचाईत होऊन त्यांनीं उभयतांचा मजकूर ऐकून घेतला. तुकारामानें सर्व खराच मजकूर सांगितला. पंचांनीं शेतकऱ्यास विचारलें कीं, “तुला दाणे किती उत्पन्न होत असतात?” त्यानें सांगितलें, “दोन खंडी.” त्यावरून तेवढ्या गळ्याचा पैसा आकारून तुकारामापासून तेवढ्याबद्दल रोखा लिहून घेतला. आणि तो शेतकऱ्याच्या हातांत टाकला. नंतर शेताची वास्तविक स्थिति गांवकरी पहावयास जातात तो शेतांत आतोनात पीक लोटलें आहे. हें पाहून सर्वांस नवल वाटलें. शेतकऱ्याच्या तोंडास पाणी सुटून तो रोखा परत देण्यास कबूल झाला. परंतु गांवकऱ्यांनीं झालेला न्याय फिरायाचा नाही, असें सांगितलें. पुढें शेताची तजवीज गांवकऱ्यांनीं ठेवून मळणी केली तींत १७ खंडी दाणा उतरला. रास होतांच दोन खंडी दाणे शेतकऱ्यास देऊन रोखा परत घेतला. बाकीचे दाणे तुकारामास ने ह्मणून सांगितलें असतां तो नेईना, सबब त्या गांवचा देशपांड्या महादाजीपंत ह्मणून भाविक ब्राह्मण होता त्याजकडे तो दाणा नेऊन सांठविला. पुढें तुकारामानें देहू येथें पूर्वजांनीं बांधलेलें विठोबाचें देऊळ अगदीं मोडकळीस आलें होतें त्याचा जीर्णोद्धार केला. त्याकामीं त्या दाण्यांचा उपयोग पडला.

पुढें त्यास आपण स्वतः कथा करावी अशी इच्छा उपजून त्यानें तो गुणसंपादन करण्याची अनेक प्रकारें तजवीज चालविली. कोठें कथा झाली कीं तो नियमानें व भक्तीनें जात असे आणि कथेस उभा राहिला असेल त्याच्या मार्गे उभा राहून ध्रुपद म्हणजे अक्कड कडवें

हणत असे, त्यायोगें त्यास श्रवण फार झालें. कथेंत जें जें कार्नी पडे त्याचें तो घरीं येऊन मनन करीत असे. त्यानें नामदेवाचे पुष्कळ अभंग आणि कवीराची कविता हीं पाठ केली; ज्ञानेश्वरी, एकनाथी भागवत, भावार्थ रामायण, योगवासिष्ठ, अमृतानुभव इत्यादि अध्यात्मक ग्रंथ वाचून त्याचें चांगलें मनन केलें. याखेरीज श्रीमद्भागवत व दुसरीं कितीएक पुराणें व स्फुटकथा ह्या त्यानें चित्त देऊन ऐकिल्या. या ग्रंथांच्या अभ्यासाकरितां व मननाकरितां तो बहुत-करून भंडार्या डोंगरावर एकांतीं जाऊन वसत असे. तो एकादशीचें व्रत नियमानें करीत असे.

याप्रमाणें क्रम कांहीं दिवस चालल्यानंतर तुकारामास एका माघ शुद्ध १० गुरुवारच्या-पाहटेस स्वप्न पडलें तें असें कीं, सकाळच्या प्रहरीं गंगास्नानास जात असतां एक ब्राह्मण भेटला त्यानें आपणास रामकृष्णनामरूप गुरुमंत्रोपदेश केला व आपली गुरुशिष्यपरंपरा अशी सांगितली कीं, मूळ राघवचैतन्य त्यांचे शिष्य केशव चैतन्य व त्यांचा शिष्य मी बाबा चैतन्य नामें होय. नंतर आपण त्यांस भोजनास घरीं आणिलें. परंतु जिजाबाईनें कांहीं अनिवार दुरुत्तरें बोलून त्रास दिला, त्यामुळे तो ब्राह्मण निघून गेला; इतकें पाहून तुकाराम जागा झाला. याविषयीं त्याचा अभंगः—

॥ ३६८ ॥

सद्गुरुरायें कृपा मज केली । परि नाहीं घडली सेवा कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांपडविलें वाटे जातां गंगास्नाना । मस्तकीं तो जाणा
ठेविला कर ॥ २ ॥

भोजना मागती तूप पावशेर । पडिला विसर स्वप्नामाजी ॥ २ ॥

कांहीं कळे उपजला अंतराय । हणोनियां काय त्वरा झाली ॥ ३ ॥

राघवचैतन्य केशवचैतन्य । सांगितली खुण माळिकेची ॥ ४ ॥

बाबाजी आपलें सांगितलें नाम । मंत्र दिला राम कृष्ण हरि ॥ ५ ॥

माघशुद्ध दशमी पाहुनि गुरुवार । केला अंगीकार तुका ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ ३६९ ॥

माझिये मनींचा जाणोनियां भाव । तो करी उपाव गुरुराजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीचा मंत्र सांगितला सोपा । जेणें नव्हे गुंफा कांहीं कोठें ॥ २ ॥

जाती पुढें एक उतरले पार । हा भवसागर साधुसंत ॥ २ ॥

जाणत्या नेणत्या ज्या जैसी आवडी । उतार सांगडी तापे पेटी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज दावियेला तारू । कृपेचा सागरू पांडुरंग ॥ ४ ॥

॥ ३७० ॥

घालुनियां भार राहिलों निश्चितीं । निरविलें संतीं विठोबासि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लावूनियां हातें कुरवाळिला माथा । सांगितलें चिंता न करावी

॥ ५ ॥

कटीं कर सम चरण साजिरे । राहिला भीवरे तीरीं उभा ॥ २ ॥

खुंटले सायास अणिकि या जीवा । धरिले केशवा पाय तुझे ॥ ३ ॥

तुज वाटे आतां तें करीं अनंता । तुका ह्मणे संता लाज माझी ॥ ४ ॥

॥ ३७१ ॥

माझिये मनींचा जाणा हा निर्धार । जिवासि उदार जालों आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुजविण दुजें न धरीं आणिका । भयलज्जाशंका टाकियेली ॥ ५ ॥

ठायींचा संबंध तुज मज होता । विशेष अनंता केला संतीं ॥ २ ॥

जीवभाव तुझ्या ठेवियेला पार्यां । हें चि आतां नाहीं लाज तुझां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे संतीं घातला हावाला । न सोडीं विठला पाय आतां ॥ ४ ॥

तुकाराम मोठा परोपकारी होता. त्यास कोणी कोणतेंही काम सांगितलें असतां तो हौसेनें करित असे. त्याची स्वार्थावर दृष्टि मुळींच नसे. तो नेहमी स्वतः नामस्मरण करित असे व लोकांसही तें करण्याकरितां मनोभावानें उपदेश करित असे. याप्रमाणें कांहीं काळ लोटल्या नंतर तुकारामास कवित्व करण्याविषयीं स्वप्न पडलें. त्याविषयीं तो स्वतः असें ह्मणतो:—

॥ १३२० ॥

नामदेवें केलें स्वप्नामाजी जागें । सर्वे पांडुरंगें येऊनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांगितलें काम करावें कवित्व । वाउगें निमित्त्य बोलों नको ॥ १ ॥

माप टाकी सळ धरिली विठलें । थापटोनि केलें सावधान ॥ २ ॥

प्रमाणाची संख्या सांगे शत कोटी । उरले शेवटीं लावी तुका ॥ ३ ॥

॥ १३२१ ॥

द्याल ठाव तरि राहेन संगती । संतांचे पंगती पायांपाशीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीचा ठाव आलोंसैं टाकून । आतां उदासीन न धरावें ॥ १ ॥

सेवटील स्छळ नीच माझी वृत्ति । आधारें विश्रांती पावईन ॥ २ ॥

नामदेवापायीं तुक्या स्वर्गी भेटी । प्रसाद हा पोटी राहिलासे ॥ ३ ॥

॥ १३२२ ॥

त्रिपुटीच्या योगें । कांहीं नव्हे कोणां जोगें ।

एक जातां लागें । एक पाठी लागतें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मार्गें पुढें अवघा काळ । पळों नये न चले बळ ।

करितां कोल्हाळ । कृपे खांदां हरि वाहे ॥ १ ॥

पापपुण्यात्मयाच्या शक्ती । असती योजिल्या श्रीपती ।

यावें काकुलती । तेथें सत्तानायेका ॥ २ ॥

तुका उभा पैल थडी । तरी हे प्रकाश निवडी ।

घातल्या सांगडी । तापे पेटी हाकारी ॥ ३ ॥

यापुढें तुकाराम कविता करूं लागला त्यांत आरंभीं त्यानें बालक्रीडा (ओव्या ९००) केल्या असें महीपति म्हणतो. तो खरा साधु असें समजून त्याच्या भजनाचा व कथेचा मोठा जम पडत चालला होता. याच समयास चिंचवडास मंबाजी नामें एक ब्राह्मण राहत होता तो कांहीं दिवसांपासून देहूस गोसावी होऊन राहिला होता. आपण साधु ब्राह्मण असतां आपणास कोणी मानीत नाही व तुकाराम जातीचा शूद्र असतां त्यास लोक फार मानतात हें पाहून व त्याच्या भजनाचा व कथेचा भरचक्र थाट पाहून तो मनांत फार हेवा करित असे. तुकारामाचा दावा साधावा असें रात्रंदिवस त्याच्या मनांत वागत असे, तरी तो लौकिकार्थ

प्रत्यहीं तुकारामाच्या भजनास व कथेस येत असे. एका एकादशीस देहूस यात्रा भरली असतां मंवाजीनें विठोबाच्या प्रदक्षिणेच्या वाटेजवळ बाग केली होती, तिच्या रक्षणार्थ कांट्या लाविल्या होत्या त्या कांहींशा वाटेवर आल्या होत्या त्या तुकारामानें स्वहस्ते उपटून टाकिल्या. त्यावरून मंवाजीस अतिशय क्रोध आला व नेहमीचा हेवा मनांत होताच त्यामुळें त्यानें तुकारामास गुराप्रमाणें काठ्यांनीं मरेमरेतों झोडपलें. आणि ते दिवशीं कथेस न येतां घरींच राहिला. तुकारामानें मोठ्या शांततेनें तें सर्व सहन करून आपण त्याच्या घरीं जाऊन त्यास कथेंत आणून उत्तम रीतीनें बोध केला असें महीपति लिहितो यावदल तुकोबाचे अभंग आहेत ते:-

॥ ३५५ ॥

न सोडीं न सोडीं न सोडीं । विठोबा चरण न सोडीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भलतें जड पडो भारी । जीवावरी आगोज ॥ २ ॥

शतखंड देह शस्त्रधारी । करितां परी न भीर्ये ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे केली आधीं । दृढ बुद्धी सावध ॥ ४ ॥

॥ ३५६ ॥

बरवें बरवें केलें विठोबा बरवें । पाहोनि आंत क्षमा अंगीं कांटीवरी
मारविलें ॥ १ ॥

शिव्या गाळी नीत नाहीं । बहु फार विटंबिलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे क्रोधा हातीं । सोडवूनि घेतलें रे ॥ ३ ॥

॥ ३५७ ॥

पावलों पावलों । देवा पावलों रे ॥ १ ॥

बरवें संचित होतें तैसें जालें रे । आतां काय बोलों रे ॥ २ ॥

सोज्ज्वळ कंटकवाटा भावें करूं गेलों रे । तुका ह्मणे करूनि वेगळा
केलों रे ॥ ३ ॥

॥ ३५८ ॥

कां होती कां होती । देवा एवढी फजती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुळीं वर्म नसतां चुकलों । तो मी ऐसैं चिर्ती ॥ ५ ॥

होणार होऊनि गेलें । मिथ्या आतां खंती रे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुरे आतां । दुर्जनाची संगती रे ॥ ३ ॥

॥ ३५९ ॥

सोडवा सोडवा । सोडवा हो अनंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुजविण ऐसा । कोण दुजा प्राणदाता ॥ ५ ॥

कोणा लाज नेणां ऐसैं । आणिकां शरण आह्मी जातां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सखया । माझ्या रखुमाईच्या कांता ॥ ३ ॥

॥ ३६० ॥

पुत्राची वारता । शुभ एके जेवीं माता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें राहो माझें मन । गातां ऐकतां हरिगुण ॥ ५ ॥

नादैं लुब्ध जाला मृग । देह विसरला अंग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाहे । कासवीचें पिलें माये ॥ ३ ॥

या उपदेशापासून मंवाजी मनांत पराकाष्ठेचा लज्जित झाला.

तुकारामाचा प्रेमळ स्वभाव व शुद्धभाव पाहून बहुत लोक त्याचे शिष्य झाले. ते भजनास व कथेस नेहमी सादर सिद्ध असत. त्यांतही गंगाधर मवाळ ह्मणून एक कडूसकर देशस्थ ब्राह्मण होता तो व दुसरा संताजी ह्मणून एक चाकणकर तेली होता तो हे दोघे अष्टौप्रहर तुकारामाजवळ असून त्याची कविता लिहीत असत. ते दोघेही संसाराविषयीं विरक्त असून तुकारामाच्या पाठीमागें भजनास व कथेस उभे राहून ध्रुपद धरीत असत.

तुकारामाची पत्नी त्यास संसारसंबंधानें नेहमी फार दुरुतरें बोलत असे. कोणी अतिथि, अभ्यागत त्यानें घरीं आणिला असतां ती त्याजवर फारच संतापत असे. तुका तिचे बोल अभंगीं लिहितोः—

॥ ५६६ ॥

मजचि भोंवता केला येणें जोग । काय याचा भोग अंतरला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चालोनियां घरा सर्व सुखें येती । माझी तों फजती चुके चि ना ॥ ५ ॥
 कोणाची बाईल होऊनियां वोढूं । संवसारीं काढूं आपदा किती ॥ २ ॥
 काय तरी देऊं तोडितील पोरें । मरतीं तरी बरें होतें आतां ॥ ३ ॥
 कांहीं नेदी वांचों धोवियेलें घर । सारवावया ढोर शेण नाहीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे रांड न करितां विचार । वाहूनियां भार कुंथे माथां ॥ ५ ॥

॥ ५६७ ॥

काय नेणों होता दावेदार मेला । वैर तो साधिला होउनि गोहो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ किती सर्वकाळ सोसावें हें दुःख । किती लोकां मुख वासूं तरीं ॥ ५ ॥
 झवे आपुली आई काय माझें केलें । धड या विठलें संसाराचें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे येती बाइले असडे । फुंदोनियां रडे हांसे कांहीं ॥ ३ ॥

॥ ५६८ ॥

गोणी आली घरा । दाणे खाऊं नेदी पोरा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भरी लोकांची पांटोरी । मेला चोरटा खाणोरी ॥ ५ ॥
 खवळली पिसी । हाता झोंबे जैसी लांसी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे खोटा । रांडे संचिताचा सांटा ॥ ३ ॥

॥ ५६९ ॥

आतां पोरा काय खासी । गोहो जाला देवलसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ डोचकें तिंबी घातल्या माळा । उदमाचा सांडी चाळा ॥ ५ ॥
 आपल्या पोटा केली थार । आमचा नाहीं येसपार ॥ २ ॥
 हांतीं टाळ तोंड वासी । गाय देउळीं देवापासीं ॥ ३ ॥

आतां आह्मीं करूं काय । न बसे घरीं राणा जाय ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आतां धीरी । आझुनि नाहीं जालें तरी ॥ ५ ॥

॥ ५७० ॥

बरें जालें गेलें । आजी अवघें मिळालें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां खाइन पोटभरी । ओल्या कोरड्या भाकरी ॥ ५ ॥

किती तरी तोंड । याशीं वाजवूं मी रांड ॥ २ ॥

तुका बाइले मानवला । चीथू करूनियां बोला ॥ ३ ॥

॥ ५७१ ॥

न करवे धंदा । आइता तोंडीं पडे लोंदा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उठितें तें कुटितें टाळ । अवघा मांडिला कोल्हाळ ॥ ५ ॥

जीवंत चि मेले । लाजा वाटुनियां प्याले ॥ २ ॥

संवसाराकडे । न पाहाती ओस पडे ॥ ३ ॥

तळमळती यांच्या रांडा । घालिती जीवा नावें धोंडा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे बरें जालें । घे गे बाइले लीहिलें ॥ ५ ॥

॥ ५७२ ॥

कोण घरा येतें आमुच्या काशाला । काय ज्याचा त्याला नाहीं धंदा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवासाठीं जालें ब्रह्मांड सोइरें । कोमळ्या उत्तरें काय वेचे ॥ ५ ॥

मानें पाचारितां नव्हे आरागुक । ऐसे येती लोक प्रीतीसाठीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रांडे नावडे भूषण । कांतेलेंसैं श्वान लागे पाठीं ॥ ३ ॥

या स्थितीचा तुकारामास अतिशय कंटाळा येऊन तो एकदां अरण्यांत गेला व घरीं येणे वर्ज केलें. गांवांतून कोणी अन्न तेथें आणून दिल्यास खावें. रात्रीं भजनाकरितां देवळांत यावें. प्रातःकाळीं इंद्रायणीचें स्नान करून विठोबाची पूजा करून रानांत जावें, असा त्याचा क्रम दोन महिने चालला. नंतर एके दिवशीं एकादशीस तुकारामाची व जिजाबाईची अकस्मात वाटेवर

गांठ पडली. तेथें त्या दोघांचें कांहीं बोलणें होऊन तुमचें वचन मी मानीन असें वचन जिजाबाईनें दिल्यानंतर तुकाराम घरास आला. त्याच दिवशीं रात्रीं तुळसीवृंदावनाजवळ तुकाराम वसला असतां त्यानें बायकोस तेथें बोलावून विरक्तीचा उपदेश केला व सर्वस्वदान करण्यास सांगितलें. याबद्दल तो अभंगांत म्हणतो कीं:-

॥ १९८१ ॥

पिकल्या शेताचा आह्मां देतो वांटा । चौधरी गोमटा पांडुरंग ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सत्तर टक्के बाकी उरली मागे तो हा । मार्गे झडले दाहा आजिवरी
॥ ५ ॥

हांडा भांडीं गुरें दाखवीं ऐवज । माजघरीं बाजे बैसलासे ॥ २ ॥
मज यासी भांडतां जाब नेदी बळें । ह्मणे एकावेळे घ्याल वांटा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे स्त्रिये काय वो करावें । ने दितां लपावें काय कोठें ॥ ४ ॥

॥ १९८२ ॥

करितां विचार अवघें एक राज्य । दुजा कोण मज पाठी घाली ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कोण्या रीती जावें आह्मी वो पळोनि । मोकळे अंगणीं मार्गे पुढें
॥ ५ ॥

काय तें गव्हाणें हिंडावीं वो किती । दूत ते लागती याचे पाठी ॥ २ ॥
कोठें याची करूं गेलों कुळवाडी । आतां हान सोडी जावें आह्मां ॥ ३ ॥
होऊनि बेबाख येथें चि राहावें । देईल तें खावें तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ १९८३ ॥

नागवूनि एकें नागवीं च केलीं । फिरोनियां आलीं नाहीं येथें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भेणें सुती कोणी न घेती पालवीं । करूनियां गोवी निसंतान
॥ ५ ॥

एकें तीं गोविलीं घेऊनि जमान । हांसतील जन लोक तयां ॥ २ ॥

सरले तयांसी घाली वैकुंठी । न सोडी हे साटी जीवें जाली ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे जालों जाणोनि नेणतीं । सांपडलों हातीं याचे आली ॥ ४ ॥

॥ १९८४ ॥

आतां तूं तयास होई वो उदास । आरंभला नास माझ्या जीवा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जरूर हें जालें मज कां नावडे । उपास रोकडे येती आतां ॥ ध्रु. ॥
बरें म्या तुझिया जीवाचें तें काय । व्हावें तें हें पाहें विचारूनि ॥ २ ॥
तुज मज तुटी नव्हे या विचारें । सहित लेंकुरें राहों सुखें ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तरी तुझा माझा संग । घडेल वियोग कधीं नव्हे ॥ ४ ॥

॥ १९८५ ॥

काय करूं आतां माझिया संचिता । तेणें जीव वित्ता साटी केली ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ न ह्मणावें कोणी माझें हें करणें । हुकुम तो येणें देवें केला ॥ ध्रु. ॥
करूनि मोकळा सोडिलों भिकारी । पुरविली तरी पाठी माझी ॥ २ ॥
पाणिया भोंपळा जेवावया पानें । लाविलीं वो येणें देवें आत्मां ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे यासी नाही वो करुणा । आहे नागवणा ठावा मज ॥ ४ ॥

॥ १९८६ ॥

नको धरूं आस व्हावें या बाळास । निर्माण तें त्यांस त्यांचें आहे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आपुला तूं गळा घेई उगवूनि । चुकवीं जाचणी गर्भवास ॥ ध्रु. ॥
ऐवज देखोनि बांधितील गळा । ह्मणोनि निराळा पळतसें ॥ २ ॥
देखोनियां त्यांचा अवघड मार । कांपे थरथर जीव माझा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे जरी आहे माझी चाड । तरी करीं वाड चित्त आतां ॥ ४ ॥

॥ १९८७ ॥

भले लोक तुज बहु मानवती । वाढेल या कीर्ति जगामाजी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणे मेलीं गुरे भांडीं नेलीं चोरें । नाहींत लेकुरें जालीं मज ॥ १ ॥
 आस निरसूनि कठिण हें मन । करीं वो समान वज्र तैसें ॥ २ ॥
 किंचित हें सुख टाकीं वो थुंकोनि । पावसील धनी परमानंद ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे थोर चुकती सायास । भवबंध पाश तुटोनियां ॥ ४ ॥

॥ १९८८ ॥

आईक हें सुख होईल दोघांसी । सोहळा हे ऋषि करिती देव ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जडितविमानें बैसविती मानें । गंधर्वांचें गाणें नामघोष ॥ २ ॥
 संत महंत सिद्ध येतील सामोरे । सर्वसुखा पुरे कोड तेथें ॥ ३ ॥
 आलिंगूनि लोळीं त्यांच्या पायांवरी । जाऊं तेथवरी मायबापें ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे तया सुखा वर्णू काय । जेव्हां बापमाय देखें डोळां ॥ ५ ॥

॥ १९८९ ॥

देव पाहावया करीं वो सायास । न धरीं हे आस नाशिवंत ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ दिन शुद्ध सोम सकाळीं पातला । द्वादशी घडला पर्वकाळ ॥ २ ॥
 द्विजां पाचारूनि शुद्ध करीं मन । देई वो हें दान यथाविध ॥ ३ ॥
 नको चिंता करूं वस्त्रा या पोटाची । माउली आमुची पांडुरंग ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे दुरी सांगतो पाल्हाळीं । परी तो जवळी आहे आह्मां ॥ ५ ॥

॥ १९९० ॥

सुख हें नावडे आह्मां कोणा बळें । नेणसी अंधळे जालीशी तूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भूक तान कैसी राहिली निश्चळ । खुंटलें चपळ मन ठायीं ॥ २ ॥
 द्रव्य जीवाहूनि आवडे या जना । आह्मांसी पाषाणाहूनि हीन ॥ ३ ॥
 सोइरे सज्जन जन आगि वन । अवघें समान काय गुणें ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे आह्मां जवळी च आहे । सुख दुःख साहे पांडुरंग ॥ ५ ॥

॥ १९९१ ॥

गुरुकृपे मज बोलविलें देवें । होईल हें ध्यावें हित कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्य देवें माझा केला अंगीकार । आणीक विचार नाही आतां ॥ २ ॥

होई बळकट घालूनियां कास । हा चि उपदेश तुज आतां ॥ २ ॥

सडा संमार्जन तुळसीवृंदावन । अतीत पूजन ब्राह्मणाचें ॥ ३ ॥

वैष्णवांची दासी होई सर्वभावे । मुर्खां नाम ध्यावें विठोबाचें ॥ ४ ॥

पूर्णबोध स्त्रीभ्रतारसंवाद । धन्य जींहीं वाद आइकिला ॥ ५ ॥

तुका हणें आहे पांडुरंगकथा । तरेल जो चित्ता धरील कोणी ॥ ६ ॥

या अभंगापासून जिजाबाईस तात्काळ कांहीं विरक्ति झाली; परंतु ती सतत राहिली नाही.

तुकारामास महादेव हणून जो बडील मुलगा होता तो लहान असतां त्याला मुतखडा होऊन त्या व्यथेनें तो अगदीं मरणोन्मुख झाला. जिजाबाई सर्व औषधें, भालदोज्या वगैरे सर्व प्रकारचे उपाय करून थकली. तुकाराम तिकडे लक्ष देईना. अखेरीस फार पोट फुगून तो मरतो असें झालें तेव्हां जिजाबाई काळ्यावर (ती विठोबास नेहमी काळ्या हणत असे) रागावून पोरास घेऊन देवळांत गेली आणि आतां पोर मूर्तीवर आपटणार तो असा ध्वनि तिला ऐकूं आला कीं, तुझा मुलगा बरा झाला. या गोष्टीचा चमत्कार वाटून ती मुलाकडे पाहते तो त्याला लब्धी मनस्वी चालू झाली. हणून तिनें त्याला देवळाच्या बाहेर आणून बसविला. लब्धीच्या द्वारे सर्व रोग निघून गेला. नंतर त्यानें खावयास मागितलें. आणि खाल्यानंतर झोप घेऊन उठला तो चांगला बरा झाला.

पुढे दिवसानुदिवस तुकारामाची कीर्ति लोकांत वाढली. विठोबा प्रत्यहीं तुकारामाबरोबर भोजन करावयास येतो असें वर्तमान चोहोंकडे प्रसिद्ध झालें. हें ऐकून पुण्याजवळ चिंचवड हणून जें खेडें आहे तेथील महागणपतिभक्त चिंतामणिदेव यांनीं हा चमत्कार पाहण्यासाठीं तुकारामास निरोप पाठविला कीं, तुझीं एक वेळ येऊन आह्मांस भेटून जावें. त्यावरून तुकाराम चिंचवडास गेला. तेथें त्याच्या प्रथमच्या भाषणावरूनच चिंतामणिदेवांस त्याच्या खऱ्या भक्तीचा व त्याजवरं भगवत्कृपा होती तिचा थोडासा चमत्कार समजला असें हणतात. पुढे भोजनसमयीं तुकारामांनीं दोन पात्रें अधिक मांडवून चिंतामणिदेवांस प्रत्यक्ष गणपतीस भोजनास आणण्यास सांगितलें; परंतु देवांच्यानें तें झालें नाहीं. शेवटीं तुकारामानें गणपतीची व विठोबाची स्तुति व प्रार्थना करून त्यांस प्रत्यक्ष भोजनास आणिलें

व त्या वेळेस देवांस मात्र त्यांचें प्रत्यक्ष दर्शन झालें. पंक्तींतील इतर लोकांस दर्शन झालें नाहीं तरी पात्रावरचें अन्न वगैरे सरलेलें त्यांनीं पाहिलें असें ह्मणतात. शेवटीं चिंतामण-देवांस अतिशय आनंद होऊन त्यांनीं तुकारामाचें मोठें गौरव वेलें. भोजन झाल्यानंतर तुकाराम देहूस निघून गेला. याबद्दल तुकाराम आपल्या अभंगांत लिहितो कीं:-

॥ २८८० ॥

वांजा गाई दुभती । देवा ऐशी तुझी ख्याति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें मागत नाहीं तुज । चरण दाखवावे मज ॥ १ ॥

चातक पाखरूं । त्यासी वर्षे मेघ धारू ॥ २ ॥

पक्षी राजहंस । अमोलिक मोती त्यास ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देवा । कां गा खोचलासी जीवा ॥ ४ ॥

॥ २८८१ ॥

परतें मी आहे सहज चि दुरी । वेगळें भिकारी नामरूपा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न लगे रुसावें धरावा संकोच । सहज तें नीच आलें भागा ॥ १ ॥

पडिलिये ठायीं उच्छिष्ट सेवावें । आर्थ तें चि देवें केलें ऐसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुझी आत्मां जी वेगळे । केलेती निराळे द्विज देवें ॥ ३ ॥

॥ २८८२ ॥

चिंतामणि देवा गणपतीशी आणा । करावें भोजना दुजे पात्रीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव ह्मणती तुक्या एवढी कैची थोरी । अभिमानाभीतरी नागवलीं ॥ १ ॥

वाडवेळ जाला शिळें जालें अन्न । तटस्थ ब्राह्मण बैसलेती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा तुमच्या सुकृतें । आणीन त्वरित मोरयासी ॥ ३ ॥

॥ २८८३ ॥

भोक्ता नारायण लक्ष्मीचा पति । ह्मणोनि प्राणाहुती घेतलिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भर्ता आणि भोक्ता कर्ता आणि करविता । आपण सहजता पूर्णकाम ॥ १ ॥

विश्वंभर कृपादृष्टी सांभाळीत । प्रार्थना करीत ब्राह्मणांची ॥ २ ॥
कवळोकवळीं नाम ध्यावें गोविंदाचें । भोजन भक्तांचें तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ २८८४ ॥

माझा स्वामी तुझी वागवितो लात । तेथें मी पतित काय आलों ॥ १ ॥
तीर्थे तुमच्या चरणीं जाहालीं निर्मळ । तेथें मी दुर्बळ काय वागूं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुझी देवा द्विजवंद्य । मी तों काय निंद्य हीनयाति ॥ ३ ॥

तुकारामास तिघी कन्या होत्या—एक काशी, दुसरी भागिरथी आणि तिसरी गंगा. या वयस्क झाल्या त्या वेळेस जिजाबाईनें त्यांच्या लग्नावद्दल तुकारामास निकड लाविली. तुकारामानें स्वजातीचे तीन मुलगे आणून तिघांसही हळदी लाविल्या. त्या मुलांच्या आईवापांसही त्या मुली मान्य होऊन त्यांनीं मोठ्या खुषीनें लग्नसमारंभ केले. गांवच्या लोकांनीं तुकारामाच्या घरीं सर्व साहित्य करून रीतीप्रमाणें चार दिवस लग्नसमारंभ केला. या तीन सोयऱ्यांपैकीं एकाचें आडनांव मोक्षे, दुसऱ्याचें गाडे, आणि तिसऱ्याचें जांभुळकर अशीं होतीं.

पंढरपुरास एक ब्राह्मण आपणास शास्त्रव्युत्पत्ति व्हावी ह्मणून उपवास करीत बसला होता. त्यास तेथें आळंदीस जाण्याविषयीं दृष्टांत झाला. तो आळंदीस येऊन उपोषणें करीत बसला. तेथें तुकारामाकडे जावें असें ज्ञानदेव यानें स्वप्नीं येऊन सांगितलें. तुकाराम जातीचा शूद्र यामुळें ब्राह्मणाची थोडीबहुत निराशा त्याच वेळीं झाली. तरी प्रत्यय पाहण्याकारितां तो तुकारामाकडे आला. ज्ञानेश्वरास पाहिजे तितकें सामर्थ्य असतां त्यानें आपणाकडे ब्राह्मण पाठविला यावद्दल मोठा विस्मय पावून तुकारामानें त्यास अकरा अभंग करून दिले व एक प्रसादाचा नारळ दिला. ब्राह्मणास संस्कृत व्युत्पत्तिज्ञान पाहिजे होतें सबब प्राकृत आपल्या उपयोगीं नाहीं असें समजून तो अभंग व नारळ दोन्हीं टाकून आळंदीस गेला. त्यावर तुकारामानें १३ अभंगांचें ज्ञानेश्वरास पत्र लिहिलें. ते ११ व १३ अभंग येणेंप्रमाणें:—

॥ २३२४ ॥

नको कांहीं पडों ग्रंथाचिये भरीं । शीघ्र व्रत करीं हें चि एक ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ देवाचिये चाडे आळवावें देवा । ओस देहभावा पाडोनियां ॥ ५ ॥
साधनें घालिती काळाचिये मुखीं । गर्भवास सेखीं न चुकती ॥ २ ॥
उधाराचा मोक्ष होय नव्हे ऐसा । पतनासी इच्छा आवश्यक ॥ ३ ॥

रोकडी पातली अंगसंगें जरा । आतां उजगरा कोठवरि ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे घालीं नामासाठीं उडी । पाडुरंग थडी पाववील ॥ ५ ॥

॥ २३२५ ॥

नाहीं देवापार्शीं मोक्षाचें गाठोळें । आगूनि निराळें द्यावें हातीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ इंद्रियांचा जय साधुनियां मन । निर्विषय कारण असे तेथें ॥ २ ॥

उपास पारणीं अक्षरांची आटी । सत्कर्मां शेवटीं असे फळ ॥ ३ ॥

आदरें संकल्प वारीं अतिशय । सहज तें काय दुःख जाण ॥ ४ ॥

स्वमींच्या घायें विवळसी वांयां । रडे रडतियासवें मिथ्या ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे फळ आहे मूळापार्शीं । शरण देवासी जाय वेगीं ॥ ६ ॥

॥ २३२६ ॥

त्यजिलें भेटवी आणूनि वासना । दाविल्याचे जना काय काज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आळववि देवा भाकूनि करूणा । आपुलिया मना साक्ष करीं

॥ २ ॥

नाहीं जावें यावें दूरूनि लागत । ओहे साक्षभूत अंतरींचा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हा आहे कृपासिंधु । तोडी भवबंधु तात्काळिक ॥ ४ ॥

॥ २३२७ ॥

गोविंद गोविंद । मना लागलिया छंद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग गोविंद ते काया । भेद नाहीं देवा तया ॥ २ ॥

आनंदलें मन । प्रेमें पाझरती लोचन ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आळी । जेवी नुरे चि वेगळी ॥ ४ ॥

॥ २३२८ ॥

ज्याचें जया ध्यान । तें चि होय त्याचें मन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि अवघें सारा । पांडुरंग दृढ धरा ॥ १ ॥

सम खुण ज्याचे पाय । उभा व्यापक विटे ठाय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नभा । परता अनूचा ही गाभा ॥ ३ ॥

॥ २३२९ ॥

पाहुनियां ग्रंथ करावें कीर्तन । तेव्हां आलें जाण फळ त्याचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाही तरि वांयां केली तोंडपिटी । उरी ते शेवटीं उरलीसे ॥ १ ॥

पढोनियां वेद हरिगुण गावे । ठावें तें जाणावें तेव्हां जालें ॥ २ ॥

तपतीर्थाटणें तेव्हां कार्यसिद्धि । स्थिर राहे बुद्धि हरिच्या नामीं ॥ ३ ॥

यागयज्ञादिक काय दानधर्म । तरि फळ नाम कंठीं राहे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नको काबाडाचे भरी । पडों सार धरीं हें चि एक ॥ ५ ॥

॥ २३३० ॥

सुखें खावें अन्न । त्याचें करावें चिंतन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचें दिलें त्यासी । पावे फळ आपणासी ॥ १ ॥

आहे हा आधार । नाम त्याचें विश्वंभर ॥ २ ॥

नाहीं रिता ठाव । तुका ह्मणे पसरीं भाव ॥ ३ ॥

॥ २३३१ ॥

संकोचोनि काय जालासी लहान । घेई अपोशण ब्रह्मांडाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करोनि पारणें आंचवें संसारा । उशीर उशिरा लावूं नको ॥ १ ॥

घरकुलानें होता पडिला अंधार । तेणें केलें फार कासावीस ॥ २ ॥

झुगारूनि दुरी लपविलें काखे । तुका ह्मणे वाखे कौतुकाचे ॥ ३ ॥

॥ २३३२ ॥

माझ्या बापें मज दिधलें भातुकें । ह्मणोनि कौतुकें क्रीडा करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ केली आळी पुढें बोलिलों वचन । उत्तम हें ज्ञान आलें त्याचें ॥ १ ॥
 घेऊनि विभाग जावें लवलाह्या । आलेति या ठाया आपुलिया ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ज्ञानदेवीं समुदाय । करावा मी पाय येइन वंदूं ॥ ३ ॥

॥ २३३३ ॥

ज्ञानियांचा गुरू राजा महाराव । ह्मणती ज्ञानदेव ऐसें तुह्मां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मज पामरा हें काय धोरपण । पायींची वाहाण पायीं बरी ॥ १ ॥
 ब्रह्मादिक जेथें तुह्मां वोळगणे । इतर तुळणे काय पुरे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नेजें युक्तीची ते खोली । ह्मणोनि ठेविली पायीं डोई ॥ ३ ॥

॥ २३३४ ॥

बोलिलीं लेकुरें । वेडीं वाकुडीं उत्तरे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करा क्षमा अपराध । महाराज तुह्मी सिद्ध ॥ १ ॥
 नाहीं विचारिला । अधिकार म्यां आपुला ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ज्ञानेश्वरा । राखा पायापें किंकरा ॥ ३ ॥

॥ २३३५ ॥

काय तुह्मी जाणां । करूं अब्हेर नारायणा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरी या लटिक्याची गोही । निवडली दुसरे ठायीं ॥ १ ॥
 कळों अंतरींचा गुण । नये फिटल्यावांचून ॥ २ ॥
 आणिलें अनुभवा । जनाच्या हें ज्ञानदेवा ॥ ३ ॥
 आणीक कोणी भिती । त्यांच्या चिंतनें विश्रंति ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे बीज पोटी । फळ तैसें चि सेवटी ॥ ५ ॥

॥ २३३६ ॥

अविश्वासीयाचें शरीर सुतकी । विटाळ पातकी भेद वाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कायत्याचावेल जाईल मांडवा । होता तैसा ठेवा आला पुढें ॥ १ ॥
 मातेचा संकल्प व्हावा राजबिंडा । कपाळींचा धोंडा उभा ठाके ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जैसा कुचराचा दाणा । परिपाकीं अन्ना न मिळे जैसा ॥ ३ ॥

॥ २३३७ ॥

तामसाचीं तपें पापाची सिदोरी । तमोगुणें भरी घातले ते ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ राज्यमदा आड सुखाची संपत्ति । उलंघूनि जाती निरयगांवा ॥ १ ॥
 इंद्रियें दमिलीं इच्छा जीती जीवीं । नागविती ठावीं नाहीं पुढें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हरिभजनावांचून । करिती तो सीण पाहों नये ॥ ३ ॥

॥ २३३८ ॥

हरिकथेवांचून इच्छिती स्वहित । हरिजन चित्त न घला तेथे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जाईल भंगोन आपुला विश्वास । होईल या नास कारणांचा ॥ १ ॥
 ज्याचिया बैसावें भोजनपंगती । त्याचिया संगती तैसें खावें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काय जालेती जाणते । देवा ही परते थोर तुह्मी ॥ ३ ॥

॥ २३३९ ॥

सेवकें करावें स्वामीचें वचन । त्यासी हुंतूंपण कामां नये ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घेईल जीव कां सारील परतें । भंगलिया चित्तें सांदी जेना ॥ १ ॥
 खद्योतें दावावी रवी केवीं वाट । आपुलें चि नीट उसंतावें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे तो ज्ञानाचा सागर । परि नेंदी अगर भिजों भेदें ॥ ३ ॥

॥ २३४० ॥

जयाचिये द्वारीं सोन्याचा पिंपळ । अंगीं ऐसें बळ रेडा बोले ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करील तें काय नव्हे महाराज । परि पाहे बीज शुद्ध अंगीं ॥ १ ॥
 जेणें हे घातली मुक्तीची गवांदी । मेळविली मांदी वैष्णवांची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तेथें सुखा काय उणें । राहें समाधानें चित्ताचिया ॥ ३ ॥

॥ २३४१ ॥

बहुतां छंदाचें बहु वसे जन । नये वांटूं मन त्यांच्या संगें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करावा जतन आपुला विश्वास । अंगा आला रस आवडीचा ॥ ५ ॥

सुखाची समाधि हरिकथा माउली । विश्रांति साउली सिणलियांची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बुडे बांधोनि दगड । तेथें काय कोड धांवायाचें ॥ ३ ॥

॥ २३४२ ॥

हरिकथे नाहीं । विश्वास ज्याचे ठायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याची वाणी अमंगळ । कान उंदराचें बीळ ॥ ५ ॥

सांडुनि हा रस । करिती आणीक सायास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पिसीं । वांयां गेलीं किती ऐसीं ॥ ३ ॥

॥ २३४३ ॥

प्रेम अमृताची धार । वाहे देवा ही समोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऊर्ध्ववाहिनी हरिकथा । मुगुटमणि सकळां तीर्थां ॥ ५ ॥

शिवाचें जीवन । जाळी महादोष कीर्तन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरि । इची स्तुति वाणी थोरी ॥ ३ ॥

॥ २३४४ ॥

आतां माझ्या मना । इची घडो उपासना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं करीं पादुरंगा । प्रेम वोसंडेसैं अंगा ॥ ५ ॥

सर्व काळ नये । वाचे विट आड भये ॥ २ ॥

तुका वैष्णवांसंगती । हें चि भजन पंगती ॥ ३ ॥

॥ २३४५ ॥

उपास कराडी । तिहीं करावीं बापुडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी विठोबाचे दास । चिंता झुगारिली आस ॥ १ ॥

भक्तीच्या उत्कर्षे । नाहीं मुक्तीचें तें पिसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बळ । अंगीं आमुच्या सकळ ॥ ३ ॥

॥ २३४६ ॥

करविली तैसी केली कटकट । वांकडें कीं नीट देव जाणे ॥ १ ॥

कोणांकारणें हें जालेंसे निर्माण । देवाचें कारण देव जाणे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मी या अभिमाना वेगळा । घालूनि गोपाळा भार असें ॥ ३ ॥

॥ २३४७ ॥

तुह्मी येथें पाठविला धरगेकरी । त्याची जाली परी आइका ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काय पुढें वाढवूनि विस्तार । जाला समाचार आइका तो

॥ १ ॥

देवाचे उचित एकादश अभंग । महाफळ त्याग करूनि गेला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सेवा समर्पूनि पायीं । जालों उतराई ठावें असो ॥ ३ ॥

नंतर त्या ब्राह्मणानें टाकलेले अकरा अभंग व नारळ कोंडोवा ह्मणून एक शिवाजी राजाच्या पुराणिकाचा ब्राह्मणजन होता त्यास पाहून तुकारामानें ते त्यास देऊन टाकले. पुढें त्यास ज्ञानप्राप्ति होऊन त्याचा मोठा लौकिक झाला असे ह्मणतात. तो नारळ फोडिला त्यांत फक्त उत्तम मोलें निघालीं. याचें कारण असें ह्मणतात कीं, अमदावादेच्या कोणी एका सावकारानें ज्ञानेश्वरास एक लाख रुपयांचें जवाहिर देण्याचा नवस केला होता. तो फेडण्याकरितां तो सावकार एक नारळ कोरून तो मोल्यानें भरून आळंदीस घेऊन आला; तेव्हां तो नारळ देहूस तुकारामाला द्यावा असा त्यास दृष्टांत झाला होता, सबब त्या सावकारानें तो तुकारामास आणून दिला होता, तोच नारळ हा होता.

यानंतर एक वेळ लोहगांवचे कांहीं भाविक लोक देहूस आले होते त्यांस तुकारामास आपल्या गांवीं घेऊन जावेंसें वाटून त्यांनीं त्यास विनंती केली ती तुकारामानें मान्य केली. मग ते त्यास लोहगांवास घेऊन गेले व तेथें त्याच्या भजनाचा व कीर्तनाचा मोठा समारंभ केला. व त्याप्रमाणें त्या गांवीं कितीएक दिवसपावेतों एकसारखी कीर्तनांची माळच

लागली होती. गरीबगुणिवही तुकारामास शिधापाणी देऊन एक एक दिवस आपआपल्या घरीं कीर्तन करवीत. तेथें कांहीं अद्भुतचमत्कार झाले असेंही महीपति लिहितो. लोहगांवांत असल्या वेळीं तेथें परचक्राचा वेढा पडला होता त्याविषयीं तुकाराम आपल्या अभंगांत याप्रमाणें लिहितोः—

॥ ५५७ ॥

न देखवे डोळां ऐसा हा आकांत । परपीडे चित्त दुःखी होतें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय तुह्मी येथें नसालसें जालें । आह्मीं न देखिलें पाहिजे हें ॥ ५ ॥
परचक्र कोठें हरिदासांच्या वासें । न देखिजेत देशें राहातिया ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी लाजविली सेवा । हीनपणें देवा जिणें जालें ॥ ३ ॥

॥ ५५८ ॥

काय म्यां मानावें हरिकथेचें फळ । तरिजे सकळ जनीं ऐसें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उच्छेद तो असे हा गे आरंभला । रोकडें विठ्ठला परचक्र ॥ ५ ॥
पापाविण नाहीं पाप येत पुढें । साक्षीसी रोकडें साक्ष आलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जेथें वसतील दास । तेथें तुझा वास कैसा आतां ॥ ३ ॥

॥ ५५९ ॥

भीत नाहीं आतां आपुल्या मरणा ।
दुःखी होतां जना न देखवे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आमची तो जाती ऐसी परंपरा ।
कां तुह्मी दातारा नेणां ऐसें ॥ ५ ॥
भजनीं विक्षेप तेंचो पै मरण ।
न वजावा क्षण एक वांयां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नाहीं आघाताचा वारा ।
ते स्थळीं दातारा ठाव मार्गे ॥ ३ ॥

॥ ५६० ॥

फिरंगी वाखर लोखंडाचे विळे । परिते निराळे गुणमोल ॥ १ ॥

पायरी प्रतिमा एक चि पाषाण । परि तें महिमान वेगळालें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तैशा नव्हतील परी । संतजना सरी सारिखिया ॥ ३ ॥

लोहगांवाहून तुकाराम परत देहूस आला. त्याची कीर्ति दिवसानुदिवस चोहोंकडे अतिशय पसरत चालली. कित्येक भाविक लोक त्याचा चमत्कार पाहण्याकरितां व दर्शन घेण्याकरितां दूरदूरच्या ठिकाणांहून येऊं लागले. कीर्तनाची व कवित्वाची मोठी झोड उठली. तो कथेंतल्या कथेंतच नवीन अभंग तात्कालिक करून कीर्तन करूं लागला. तो अगदीं निस्पृह, निर्भिड व स्पष्टवक्ता असल्यामुळे, व त्याची वागणूक त्याच्या बोलण्याप्रमाणें असल्यामुळे व त्याचें कवन चित्तवेधक असल्यामुळे श्रोत्यांच्या अंतःकरणांत तें उत्तमप्रकारें वाणत असे. सामान्यतः ब्राह्मणांस व त्यांत विशेषतः भिक्षुक व शास्त्री यांस स्वकीयजातीच्या व विद्येच्या अभिमानामुळे तुकारामाचा उत्कर्ष अगदीं सहन होत नसे. ते त्याविषयीं अनेक प्रकारची अवाच्य बडबड करीत असत. पुण्याच्या ईशान्येस वाघोली ह्मणून एक खेडें आहे तेथें रामेश्वरभट्ट ह्मणून एक विद्वान् व राजमान्य ब्राह्मण होता त्यास तुकारामाचा उत्कर्ष अतिशय असह्य झाला. तो ह्मणे तुकाराम जातीचा कुळंबट व ज्ञानशून्य असतां त्यानें उगीच पाखंड माजविलें आहे. त्याचा चांगला बंदोबस्त केलाच पाहिजे. नंतर त्यानें ग्रामाधिकाऱ्याच्या मनांत तुकारामाविषयीं वक्रता व द्वेष उत्पन्न करून देऊन त्याजकडून देहूच्या पाटलास तुकारामाला गांवांतून हाकून देण्याविषयीं ताकीदचिटी पाठविली. पाटलानें ती चिटी तुकारामास दाखविली; तेव्हां त्यास मोठी काळजी पडली कीं, हें देवस्थान टाकून कोठें जावें. यावेळीं त्यानें अभंग केला आहे तोः—

॥ ६७६ ॥

काय खावें आतां कोणीकडे जावें ।

गांवांत राहावें कोण्या बळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोपला पाटील गांवचे हे लोक ।

आतां घाली भीक कोण मज ॥ २ ॥

॥ १७ ॥ आतां येणें चवी सांडिली ह्मणती ।

निवाडा करिती दिवाणांत ॥ २ ॥

भल्या लोकीं यास सांगितली मात ।

केला माझा घात दुर्बळाचा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे याचा संग नव्हे भला ।

शोधीत विठला जाऊं आतां ॥ ४ ॥

नंतर तुकाराम रामेश्वरभट्टास शरण गेला आणि तेथेंच त्यानें हरिकीर्तनास आरंभ केला. त्यामध्ये श्रुत्यर्थही येत आहेत असें पाहून रामेश्वरभट्ट ह्मणाला तूं जातीचा शूद्र आहेस यास्तव हा अर्थ बोलणें व ऐकणें हीं दोन्ही नरकप्रद आहेत; यास्तव तूं हें कवित्व करूं नको. तुकाराम ह्मणाला पांडुरंगानें आज्ञा केल्यावरून ही वडवड करीत आलों. आतां आपण अपरसूर्य ब्राह्मण आज्ञा करतां त्यापक्षीं पुढें करणें सोडून देतो; परंतु पूर्वीं केलेल्या कवित्वाचें काय करावें ? रामेश्वरभट्ट ह्मणाला कीं, तें सर्व जळांत बुडवावें. हें ऐकून तो देहूस आला व झालेला वृत्तांत विठोबाच्या मूर्तीस विदित केला आणि कवित्वाच्या वह्या वरखालीं दगडी चिपा बांधून त्यावरून घट्ट रुमाल बांधून त्या डोहांत टाकल्या. हें पाहून भाविकजनांस फार वाईट वाटलें व अभाविक जनास बरेंच वाटलें.

वह्या बुडवून पांच दिवस झाल्यानंतर कांहीं कुटिल लोक येऊन तुकारामास ह्मणाले कीं, डोहांत पूर्वीं खतें बुडवून संसार बुडविला व आतां कवित्व बुडवून परमार्थही बुडविला. याप्रमाणें दोहोंकडूनही त्वां आपला नाश करून घेतला. हें ऐकून तुकारामास फार वाईट वाटलें. त्यानें अन्नोदक घेणें सोडून देऊन विठोबाच्या देवळांत तुळसीवृंदावनाजवळ एका दगडावर शयन केलें. त्या वेळेस शोकपर असे २० अभंग केले आहेत. तेः—

॥ २२२२ ॥

भूत बाधा आह्मां घरीं । हें तों आश्चर्य गा हरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाला भक्तीचा कळस । आले वसतीसी दोष ॥ २ ॥

जागरणाचें फळ । दिली जोडोनी तळमळ ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देवा । आहाच कळों आली सेवा ॥ ४ ॥

॥ २२२३ ॥

नाहीं जों वेचलों जिवाचिया त्यागें । तोंवरी वाउगें काय बोलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाणिवलें आतां करीं ये उदेश । जोडी किंवा नाश तुमची जीवें ॥ १ ॥
ठायींचें चि आलें होतें ऐसें मना । जावें ऐसें वना दृढ जालें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मग वेचीन उत्तरें । उद्देशिलें खरें जाल्यावरी ॥ ३ ॥

॥ २२२४ ॥

करूं कवित्व काय नाहीं आतां लाज । मज भक्तराज हांसतील ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां आला एका निवाड्याचा दिस । सत्याविण रस विसरला ॥ १ ॥

अनुभवाविण कोण करी पाप । रिते चि संकल्प लाजलावे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां न धरवे धीर । नव्हे जीव स्थिर माझा मज ॥ ३ ॥

॥ २२२५ ॥

नाहीं आइकत तुम्ही माझे बोल । कासया हें फोल उपणूं भूस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येसी तें करीन दैसलिया ठायां । तूं चि बुझावया जवळी देवा ॥ १ ॥

करावे ते केले सकळ उपाय । आतां पाहों काय अशुनि वास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आला आज्ञेसी सेवट । होऊनियां नीट पायां पडों ॥ ३ ॥

॥ २२२६ ॥

नव्हे तुम्हां सरी । येवढें कारण मुरारी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग जैसा तैसा काळ । दाट सारावा पातळ ॥ १ ॥

स्वामीचें तें सांडें । पुत्र होतां काळतोडें ॥ २ ॥

शब्दा नाहीं रुची । मग कोठें तुका वेची ॥ ३ ॥

॥ २२२७ ॥

केल्या पुरती आळी । कांहीं होत्ये टाळाटाळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्यसंकल्पाचें फळ । होतां न दिसे चि बळ ॥ १ ॥

दळणाच्या ओव्या । रित्या खरें मागें ध्याव्या ॥ २ ॥

जातीं उखळें चाटू । तुका हणें राज्य घाटू ॥ ३ ॥

॥ २२२८ ॥

आतां नेम जाला । याच कळसीं विठला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हातीं न धरीं लेखणी । काय भुसकट ते वाणी ॥ ५ ॥

जाणें तेणें काळ । उरला सारीन सकळ ॥ २ ॥

तुका हणें घाटी । चाटू कोरडा शेवटीं ॥ ३ ॥

॥ २२२९ ॥

पावावे संतोष । तुह्मी यासाठीं सायास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करीं आवडी वचनें । पालटूनि क्षणक्षणे ॥ ५ ॥

द्यावें अभय दान । भूमी न पडावें वचन ॥ २ ॥

तुका हणें परस्परें । कांहीं वाढवीं उत्तरें ॥ ३ ॥

॥ २२३० ॥

बोलतां वचन असा पाठमोरे । मज भाव बरे कळों आले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मागितलें नये अरुचीनें हातां । नाही वरी सत्ता आदराची ॥ ५ ॥

समाधानासाठीं लाविलासे कान । चोरलें तें मन दिसतसां ॥ २ ॥

तुका हणें आह्मां तुमचे चि फंद । वरदळ छंद कळों येती ॥ ३ ॥

॥ २२३१ ॥

काशासाठीं बैसों करूनियां हाट । वाउगा बोभाट डांगोरा हा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय आलें एका जिवाच्या उद्धारें । पावशी उच्चारें काय होतें ॥ ५ ॥

नेदी पट परी अर्ने तों न मारी । आपुलिये थोरीसाठीं राजा ॥ २ ॥

तुका हणें आतां अवेहरिलें तरी । मग कोण करी दुकान हा ॥ ३ ॥

॥ २२३२ ॥

माझा मज नाही । आला उबग तो कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमच्या नामाची जतन । नव्हतां थोर वाटे सीण ॥ १ ॥

न पडावी निंदा । कानीं स्वामीची गोविंदा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाज । आह्मां स्वामीचें तें काज ॥ ३ ॥

॥ २२३३ ॥

कांहीं मागणें हें आह्मां अनुचित । वडिलांची रीत जाणतसों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देह तुच्छ जालें सकळ उपाधी । सेवेपार्शीं बुद्धि राहिलीसे ॥ १ ॥

शब्द तो उपाधि अचळ निश्चय । अनुभव हा काय नाही अंगीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देह फांकिला विभागीं । उपकार अंगीं उरविला ॥ ३ ॥

॥ २२३४ ॥

मागितल्यास कर पसरी । पळतां भरी वाखती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय आह्मी नेणों वर्म । केला श्रम नेणतां ॥ १ ॥

बोलतां बरें येतां रागा । कठीण लागा मागेंमागें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें बोली । असे चाली उफराटी ॥ ३ ॥

॥ २२३५ ॥

असो तुझें तुजपार्शीं । आह्मां त्यासी काय चाड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निरोधें कां कोंडूं मन । समाधान असोनी ॥ १ ॥

करावा तो उरे आट । खटपट वाढतसे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येउनि रागा । कां मी भागा मुकेन ॥ ३ ॥

॥ २२३६ ॥

आहे तें चि पुढें पाहों । बरे आहों येथें चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय वाढवूनि काम । उगा च श्रम तृष्णेचा ॥ १ ॥

स्थिरावतां ओघीं बरें । चाली पुरें पडेना ॥ २ ॥

तुका हणे वळितां मन । आह्मां क्षण न लगे ॥ ३ ॥

॥ २२३७ ॥

सांगा दास नव्हे तुमचा मी कैसा । ऐसें पंढरीशा विचारुनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणासाठीं केली प्रपंचाची होळी । या पायां वेगळी मायबापा ॥ ५ ॥

नसेल तो द्यावा सत्यत्वासी धीर । नये भाजू हीर उफराटे ॥ २ ॥

तुका हणो आह्मां आहिक्य परत्रीं । नाहीं कुळगोत्रीं दुजें कांहीं ॥ ३ ॥

॥ २२३८ ॥

अनन्यासी ठाव एक सर्वकाजे । एकाविण दुजें नेणे चित्त ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न पुरतां आळी देशधडी व्हावें । हें काय बरवें दिसतसे ॥ ५ ॥

लेंकराचा भार माउलीचे शिरीं । निढळ तें दुरी धरिलिया ॥ २ ॥

तुका हणो किती घातली लांबणी । समर्थ होउनी केवढ्यासाठीं ॥ ३ ॥

॥ २२३९ ॥

स्तुती तरि करूं काय कोणापासीं ।

कीर्ती तरि कैसी वाखाणवी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खोट्या तंव नाहीं अनुवादाचें कामी ।

उरला तो भ्रम वरि बरा ॥ ५ ॥

हणवावें त्याची खुण नाहीं हातीं ।

अवकळा फजिती सावकाशें ॥ २ ॥

तुका हणो हेंगे तुमचें माझे तोंड ।

होऊनीयां लंड आळवितों ॥ ३ ॥

॥ २२४० ॥

कांहीं च न लगे आदि अवसान । बहुत कठीण दिसतसां ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ अवघ्या च माझ्या वेचविल्या शक्ती । न चलेसी युक्ति जाली पुढें ॥ १ ॥
 बोलिलें वचन हारपलें नभीं । उतरलों तों उभीं आलों तैसीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कांहीं न करावेंसें जालें । थकित चि ठेलें चित्त उगें ॥ ३ ॥

॥ २२४१ ॥

रूपें गोविलें चित्त । पायीं राहिलें निश्चित ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुझीं देवा अवघे चि गोमटे । मुख देखतां दुःख न भेटे ॥ १ ॥
 जाली इंद्रियां विश्रांति । भ्रमतां पीडित ते होतीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भेटी । सुटली भवबंदाची गांठी ॥ ३ ॥

इकडे पुण्यांत नागनाथ नामें एक जागृत दैवत होतें त्याजवर रामेश्वरभट्टाचा भाव असे. तो त्या देवाच्या दर्शनाकरितां गेला. तेथें एक अनघड नामें अवलिया फकीर आपल्या बागांत रहात होता. रामेश्वरभट्ट त्या बागांतील विहिरींत स्नानास गेला. स्नान करतांच त्याच्या अंगाचा दाह होऊं लागला. तेव्हां तेथील फकिरानें कांहीं प्रयोग केला असें कोणी ह्मणूं लागले व तुकारामाचें कवित्व द्वेषानें बुडाविलें त्याचा परिणाम हा झाला असें ही कोणी ह्मणूं लागले. रामेश्वरभट्टाच्या अंगाचा दाह शमेना तेव्हां तो अलकापुरीस (अळंदीस) गेला व ज्ञानदेवाची आराधना करूं लागला.

तुकारामानें मार्गें लिहिल्याप्रमाणें दगडावर शयन केलें. वह्या बुडवून तेरा दिवस लोटल्यावर चवदाव्या दिवशीं सकाळीं त्या डोहांतून बाहेर निघाल्या व पाण्यावर तरूं लागल्या. त्या लोकांच्या दृष्टीस पडतांच त्यांनीं त्या बाहेर काढल्या व तुकारामास देवळांत येऊन तें वर्तमान कळविलें असें महीपति ह्मणतो. त्यावरून आपण देवास कष्ट दिलेसे वाटून त्यानें पश्चात्तापप्रदर्शक असे सात अभंग केले ते:-

॥ २२४२ ॥

थोर अन्याय केला तुझा अंत म्यां पाहिला ।
 जनाच्या बोलासाठीं चित्त क्षोभाविलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भागविलासी केला सींग अधम मी यातिहीन ।
 झांकूनि लोचन दिवस तेरा राहिलों ॥ १ ॥

अवघे घालूनियां कोडें तानभुकेचें सांकडें ।
 योगक्षेम पुढें तुज करणें लागेल ॥ २ ॥
 उदकीं राखिले कागद चुकविला जनवाद ।
 तुका ह्मणे ब्रीद साच केलें आपुलें ॥ ३ ॥

॥ २२४३ ॥

तूं कृपाळू माउली आह्मां दीनाची साउली ।
 न संरित आली बाळवेशें जवळी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझें केलें समाधान रूप गोजिरें सगुण ।
 निवविलें मन आलिंगन देऊनी ॥ २ ॥
 कृपा केली जना हातीं पायीं ठाव दिला संती ।
 कळों नये चित्तीं दुःख कैसें आहे तें ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे मी अन्यायी क्षमा करीं वो माझे आई ।
 आतां पुढें काई तुज घालूं सांकडें ॥ ४ ॥

॥ २२४४ ॥

कापो कोणीं माझी मान सुर्वे पीडोत दुर्जन ।
 तुज होय सीण तें मी न करीं सर्वथा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चुकी जाली एकवेळा मज पासूनि चांडाळा ।
 उभें करोनियां जळा माजी वह्या राखिल्या ॥ २ ॥
 नाहीं केला हा विचार माझा कोण अधिकार ।
 समर्थासी भार न कळे कैसा घालावा ॥ ३ ॥
 गेलें होऊनियां मागें नये बोलों तें वाउगें ।
 पुढिलिया प्रसंगें तुका ह्मणे जाणावें ॥ ४ ॥

॥ २२४५ ॥

काय जाणें मी पामर पांडुरंगा तुझा पार ।

धरिलिया धीर काय एक न करिसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उतावीळ जालों आधीं मतिमंद हीनबुद्धि ।

परि तूं कृपानिधी नाहीं केला अब्हेर ॥ २ ॥

तूं देवांचा ही देव अवध्या ब्रह्मांडाचा जीव ।

आह्मां दासां कीव कां भाकणें लागली ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे विश्वंभरा मी तों पतित चि खरा ।

अन्याय दुसरा दारीं धरणें बैसलों ॥ ४ ॥

॥ २२४६ ॥

नव्हती आली सीसा सुरी अथवा घाय पाठीवरी ।

तो म्यां केला हरी एवढा तुह्मां आकांत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांटिलासी दोहीं ठायीं मजपार्शीं आणि डोहीं ।

लागों दिला नाहीं येथें तेथें आघात ॥ २ ॥

जीव घेती मायबापें थोड्या अन्यायाच्या कोपें ।

हैं तों नव्हे सोपें साहों तों चि जाणीतलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कृपावंता तुज ऐसा नाहीं दाता ।

काय वाणूं आतां वाणी माझी कुंटली ॥ ४ ॥

॥ २२४७ ॥

तूं माउलीहून मयाळ चंद्राहूनि शीतळ ।

पाणियाहूनि पातळ कल्लोळ प्रेमाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देऊं काशाची उपमा दुजी तुज पुरुषोत्तमा ।

औवाळूनि नामा तुझ्या वरूनि टाकिलों ॥ ५ ॥

तुवां केलें रे अमृता गोड त्या ही तूं परता ।

पांचा तत्त्वांचा जनिता सकळ सत्तानायका ॥ २ ॥

कांहीं न बोलोनि आतां उगा च चरणीं ठेवितों माथा ।

तुका ह्मणे पंढरिनाथा क्षमा करीं अपराध ॥ ३ ॥

॥ २२४८ ॥

मी अवगुणी अन्यायी किती ह्मणोन सांगों काई ।

आतां मज पायीं ठाव देई विठले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुरे पुरे हा संसार कर्म बळिवंत दुस्तर ।

राहों नेदी स्थिर एके ठायीं निश्चळ ॥ ५ ॥

अनेक बुद्धीचे तरंग क्षणक्षणां पालटती रंग ।

घरूं जातां संग तंव तो होतो बाधक ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां अवघी तोडीं माझी चिंता ।

येऊनि पंढरिनाथा वास करीं तृदयीं ॥ ३ ॥

तुकारामाच्या अभंगांच्या बद्दल पाण्यांतून निघाल्याची वार्ता चोहोंकडे पसरली. रामेश्वरभट्ट आळंदीस असतां त्यास तूं देहूस तुकारामाला शरण जा असा दृष्टांत झाला व तितक्यांत बद्दल पाण्यांतून वर आल्याची वार्ताही त्याच्या कानीं आली. तेणेंकरून तुकारामाशीं द्वेष केल्याचा त्यास मोठा पश्चात्ताप झाला. नंतर त्यानें तुकारामाच्या स्तुतीचा एक अभंग लिहून विद्यार्थ्यांच्या हातीं तो तुकारामाकडे पाठविला. तुकारामानें तो वाचून त्यावर उत्तररूपानें एक अभंग लिहून दिला तो:-

॥ १७५१ ॥

चित्त शुद्ध तरी शत्रु मित्र होती । व्याघ्र हे न खाती सर्प त्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विष तें अमृत आघात तें हित । अकर्तव्य नीत होय त्यासी ॥ ५ ॥

दुःख तें देईल सर्व सुख फळ । होतील शतिल अग्निज्वाळा ॥ २ ॥

आवडेल जीवां जीवाचिये परी । सकळां अंतरीं एक भाव ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कृपा केली नारायणें । जाणिजेते येणें अनुभवें ॥ ४ ॥

हा अभंग वाचतांच रामेश्वराच्या शरीराचा दाह शांत झाला असें ह्मणतात. नंतर रामेश्वर स्वतः तुकारामास भेटावयास आला तेव्हां अळंदीच्या वाटेवरच तुकारामाची व रामेश्वराची गांठ पडल्यानंतर रामेश्वरानें तुकारामाची फार स्तुति केली व तुकारामानें मोठ्या नम्रतेनें त्याशीं भाषण केलें. त्यापुढें रामेश्वर निरंतर तुकारामाजवळच भक्तीनें भजनपूजन करीत राहिला असें ह्मणतात. रामेश्वरभट्ट भेटल्यावर तुकाराम अळंदीस जाऊन पुनः देहूस परत आला.

रामेश्वरभट्टाच्या आंगाचा दाह तुकारामाच्या अभंगानें शांत झाल्याचें वर्तमान अनघड फकिरास समजल्यावर त्यास चमत्कार वाटून तो देहूस तुकारामाच्या दर्शनास्तव आला व तुकारामाची भेट होऊन त्यास मोठा संतोष झाला.

यानंतर एके दिवशीं एक स्त्री तुकारामापासून विषयसुख प्राप्त व्हावें या बुद्धीनें त्यास एकटा पाहून त्याजवळ गेली. तीस मातोश्री असें ह्मणून फार सदुपदेश करून तुकारामानें परतून लाविलें.

॥ ५२३ ॥

स्त्रियांचा तो संग नको नारायणा । काष्ठा या पाषाणामृत्तिकेच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाठवे हा देव न घडे भजन । लांचावलें मन आवरे ना ॥ २ ॥

दृष्टिमुखें मरण इंद्रियाच्या द्वारें । लावण्य तें खरें दुःखमूळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जरी अग्नि जाला साधु । परी पावे बाधूं संघट्टणें ॥ ३ ॥

॥ ५२४ ॥

पराविया नारी रखुमाई समान । हें गेलें नेमून ठायींचें चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाई वो तूं माते न करीं सायास । आही विष्णुदास नव्हों तैसे ॥ २ ॥

न साहवें मज तुझें हें पतन । नको हें वचन दुष्ट वदों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुज पाहिजे भ्रतार । तरी काय नर थोडे जाले ॥ ३ ॥

यानंतर पुनः तुकारामास एकवेळ लोहगांवचें बोलावणें आलें त्यावरून तो पुनः तेथें गेला. त्याजबरोबर नेहमी त्याचा भाऊ, कान्होबा, रामेश्वरभट्ट, गंगाजी मवाळ व संताजी बेली हे सर्वत्र असत व दुसरेही कितीएक लोके असत. भजनास सर्व मागें उभे राहून ध्रुपद धरीत असत. लोहगांवीं गेल्यावर भजनाची व कथेची माळ लागली. तेथें शिवाजी कासार या नामें एक रहवासी होता तो मोठा रूपण असून तुकारामाची निंदा करीत असे; परंतु कांहीं काळानें तोही तुकारामाचा खरा भाव पाहून त्याचा मोठा भाविक भक्त झाला. तो संसार सोडून अक्षय तुकारामाच्या संगतीस राहूं लागला. तेव्हां अर्थात त्याची वायको नवऱ्यास संसारांतून काढल्यामुळें तुकारामाचा द्वेष फार करूं लागली. तिनें एका प्रसंगीं तुकारामास आपल्या घरीं बोलावून आणून कपटानें फसवून त्याच्या अंगावर इतकें कढत पाणी ओतलें कीं, तेणेंकरून तुकारामाचें अंग भाजलें. त्या वेळेस त्यानें विठोबाचा धांवा केला तो अभंगः—

॥ १३१८ ॥

जळे माझी काया लागला वोणवा । धांव रे केशवा मायबापा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पेटली सकळ कांति रोमावळी । नावरे हे होळी दहन झालें ॥ ४ ॥
 फुटोनियां दोन्ही भाग होऊं पाहे । पाहातोसी काय तृदय माझें ॥ २ ॥
 घेऊनि जिवन धांवें लवलाहीं । कवणाचें कांहीं न चले येथें ॥ ३ ॥
 तुका हणें माझी तूं होसी जननी । आणीक निर्वाणीं कोण राखे ॥ ४ ॥

पुढें कांहीं काळानें तीही तुकारामास फार मानूं लागली.

तुकारामाच्या साधुत्वाची ख्याति दिवसानुदिवस जास्तच वाढत चालली. त्यांतही अभंगांच्या वद्दया पाण्यांतून कोरड्या निघाल्या व रामेश्वरभट्टाच्या अंगाचा दाह शमला इत्यादि गोष्टी ऐकून दूरदूरच्या लोकांसही मोठा अचंबा वाटला. त्या गोष्टी त्या काळचा मोठा धर्माभिमानी जो शिवाजी राजा त्याच्या कानीं गेल्या. त्यावरून तुकारामास आपल्यापाशीं बोलावून आणावें हणून त्यानें कारकून, घोडे, अवदागिरी वगैरे मोठा लवाजमा देहूस पाठविला. तुकारामानें तो पाहून आलां भगवंताच्या दासांस यांचें कांहींच कारण नाहीं; यास्तव तुहीं आपला सरमजाम घेऊन आलां तसेच माघारे जा, असें कारकुनांस सांगितलें; त्याजबरोबर शिवाजीस व त्याच्या अष्टप्रधानांस उपदेशपर असे ७ अभंग लिहून पत्राच्या उत्तररूपानें दिल तेः—

॥ १८८४ ॥

दिवट्या छत्री घोडे । हे तों बग्यांत न पडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां येथें पंढरिराया । मज गोविसी कासया ॥ ५ ॥

मान दंभ चेष्टा । हे तों शूकराची विष्टा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । माझे सोडवणे धांवा ॥ ३ ॥

॥ १८८५ ॥

नावडे जें चित्ता । तें चि होसी पुरविता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां रे पुरविली पाठी । माझी केली जीवेसार्ती ॥ ५ ॥

न करावा संग । वाटे दुरावावें जग ॥ २ ॥

सेवावा एकांत । वाटे न बोलावी मात ॥ ३ ॥

जन धन तन । वाटे लेखावें वमन ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सत्ता । हातीं तुझ्या पंढरिनाथा ॥ ५ ॥

॥ १८८६ ॥

विरंचीनें कैलें ब्रह्मांड सकळ । तयामाजी खेळ नाना युक्ति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ युक्तीचा बाळक ब्रह्मनिष्ठ ज्ञानी । गुरुभक्ति मनीं विश्वासैसी ॥ ५ ॥

ऐसा तुझा प्रेमा कळे कांहीं एक । पाहूनियां लेख पात्रिकांचे ॥ २ ॥

शिव तुझें नाम ठेविलें पवित्र । छत्रपति सूत्र विश्वाचें कीं ॥ ३ ॥

व्रत नेम तप ध्यानयोग कळा । करूनि मोकळा जालासी तूं ॥ ४ ॥

हेत हा लागला आमुचिये भेटी । पत्रामाजी गोष्टी हे चि थोर ॥ ५ ॥

याचें हें उत्तर ऐक गा भूपती । लिहिली विनंती हेताची हे ॥ ६ ॥

अरण्यवासी आह्मी फिरों उदासीन । दर्शन ही हीन अमंगळ ॥ ७ ॥

वस्त्राविण काया जालीसे मळीन । अन्नरहित हीन फळाहारी ॥ ८ ॥

रोडके हात पाय दिसे अवकळा । काय तो सोहळा दर्शनाचा ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे माझी विनंती सलगीची । वार्ता हे भेटाची करूं नका ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥ ॥ १८८७ ॥

ऐसी माझी वाणी दीनरूप पाहे । हे त्या करुणा आहे तृदयस्थाची ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नहों कीं विलवाणें नाहीं आह्मी दीन । सर्वदा शरण पांडुरंगीं ॥ २ ॥
 पांडुरंग आह्मां पाळिता पोसिता । आणिकांची कथा काय तेथें ॥ २ ॥
 तुझी भेट घेणें काय हें मागणें । आशेचें हें शून्य केलें आह्मीं ॥ ३ ॥
 निराशेचा गांव दिधला आह्मांसी । प्रवृत्तिभागासी सांडियेलें ॥ ४ ॥
 पतिव्रतेचें हें मन पति भेटो । तैसे आह्मी विठोमाजी नांदों ॥ ५ ॥
 विश्व हें विठ्ठल नाहीं दुजें कांहीं । देखणें तुझें ही तयामाजी ॥ ६ ॥
 तुज ही विठ्ठल ऐसें चि वाटलें । परि एक आलें आडवें हें ॥ ७ ॥
 सद्गुरुश्रीरामदासाचें भूषण । तेथें घालीं मन चळीं नको ॥ ८ ॥
 बहुतां ठाई वृत्ति चावळली जेव्हां । रामदास्य तेव्हां घडे कैसें ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे बापा चातुर्यसागरा । भक्तिभाव तारा भाविकांसी ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥ ॥ १८८८ ॥

तुह्मांपाशीं आह्मीं येऊनियां काय । वृथा सीण आहे चालण्याचा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मागावें हें अन्न तरी भिक्षा थोर । वस्त्रासी हे थार चिंध्या बिंदी ॥ २ ॥
 निद्रेसी आसन उत्तम पाषाण । वरी आवरण आकाशाचें ॥ २ ॥
 तेथें काय करणें कवणाची आस । वांयां होय नाश आयुष्याचा ॥ ३ ॥
 राजगृहा यावें मानाचिये आसे । तेथें काय वसे समाधान ॥ ४ ॥
 रायाचिये घरीं भाग्यवंता मान । इतरां सामान्यां मान नाहीं ॥ ५ ॥
 देखोनियां वस्त्रें भूषणांचें जन । तात्काळ मरण येतें मज ॥ ६ ॥

एकोनियां मानाल उदासता जरी । तरी आह्वां हरि उपेक्षीना ॥ ७ ॥
 आतां हें चि तुह्मां सांगणें कौतुक । भिक्षे ऐसैं सुख नाहीं नाहीं ॥ ८ ॥
 तपव्रतयाग महां भले जन । आशाबद्ध हीन वर्तताती ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे तुह्मी श्रीमंत मानाचे । पूर्वीं च दैवांचे हरिभक्त ॥ १० ॥

॥ १८८९ ॥

आतां एक योग साधावा हा नीट । भल्याचा तो वीट मानूं नये ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जेणें योगें तुह्मां घडों पाहे दोष । ऐसा हा सायास करूं नये ॥ २ ॥
 निंदक दुर्जन संग्रहीं असती । त्यांची युक्ती चित्तीं आणूं नका ॥ ३ ॥
 परीक्षावे कोण राज्याचे रक्षक । विवेकाविवेक पाहोनियां ॥ ४ ॥
 सांगणें न लगे सर्वज्ञ तूं राजा । अनाथांच्या काजा साह्य व्हावें ॥ ५ ॥
 हें चि एकोनियां चित्त समाधान । आणीक दर्शनें चाड नाहीं ॥ ६ ॥
 घेऊनियां भेटी कोण हा संतोष । आयुष्याचे दिस गेले गेले ॥ ७ ॥
 एकदोती कर्म जाणोनियां वर्म । आपुलिया भ्रमें राहूं आतां ॥ ८ ॥
 कल्याणकारक अर्थ याचा एक । सर्वा भूतीं देख एक आत्मा ॥ ९ ॥
 आत्मारामीं मन ठेवूनियां राहें । रामदासीं पाहें आपणेयां ॥ १० ॥
 तुका ह्मणे राया धन्य जन्म क्षिती ॥ त्रैलोक्य हे ख्याति कीर्ति तुझी ॥ १० ॥

॥ १८९० ॥

आतां हे विनवणी प्रधानअष्टक । प्रभूसी विवेक समजावा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्रतिनिधि मानरक्षक चतुर । सात्विकाचें घर तुह्मांयाशीं ॥ २ ॥
 मजुमुचे धणी लेखनकारक । पत्रींचा विवेक समजावा ॥ ३ ॥
 पेशवे सुरनिस चिटनिस डबीर । राजाज्ञा सुमंत सेनापति ॥ ४ ॥
 भूषण पंडितराय विद्याधन । वैद्यराजा नमन माझें असे ॥ ५ ॥

पत्राचा हा अर्थ अंतरीं जाणोनि । विवंचोनि श्रवणीं घाला तया ॥ ५ ॥

सात्विक प्रेमळ दृष्टांताच्या मते । बोलिलों बहुत कळावया ॥ ६ ॥

यथास्थित निरोप सांगणें हा राया । अर्थ पाहा वांयां जाऊं नेदा ॥ ७ ॥

भिडेसाठीं बोला गाळूनि अर्थातें । अनर्थकारी तुमते होइल तेणें ॥ ८ ॥

तुका ह्मणे तुहां नमन अधिकाऱ्यां । सांगणें तें राया पत्र माझे ॥ ९ ॥

कारकून हें उत्तर घेऊन परत गेल्यावर शिवाजी राजास तुकारामाची इतकी निस्पृहता पाहून विशेषच चमत्कार वाटला आणि तो स्वतः त्याच्या दर्शनास जाण्यास सिद्ध झाला. बरोबर कांहीं प्रमुख प्रमुख लोक घेतले व नजराण्याकरितां पुष्कळ जड जवाहिर घेतलें. लोहगांवीं आल्यावर तुकारामास प्रणत होऊन जवाहिरानें भरलेलें तबक त्याच्या पुढें ठेविलें. तें पाहून तुकारामानें त्याचा मनापासून अतिशय तिरस्कार केला. त्या प्रसंगींचे अभंगः—

॥ १८९१ ॥

जाणोनि अंतर । टाळिसील करकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुज लागली हे खोडी । पांडुरंगा बहु कुडी ॥ ५ ॥

उठविसी दारीं । धरणें एखादिया परी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाये । कैसे सोडीन ते पाहें ॥ ३ ॥

॥ १८९२ ॥

नाहीं विचारीत । मेघ हागणदारी सेत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नये पाहों त्याचा अंत । ठेवीं कारणपें चित्त ॥ ५ ॥

वर्जात गंगा । नाहीं उत्तम अधम जगा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मळ । नाहीं अग्नीसी विटाळ ॥ ३ ॥

॥ १८९३ ॥

काय दिला ठेवा । आहां विठ्ठल चि व्हावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुही कळलेती उदार । साटीं परिसाची गार ॥ ५ ॥

जीव दिला तरी । वचना माझ्या नये सरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धन । आह्मां गोमासा समान ॥ ३ ॥

॥ १८९४ ॥

पिकवावें धन । ज्याची आस करी जन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुढें उरे खातां देतां । नव्हे खंडण मवितां ॥ ५ ॥

खोलीं पडे ओलीं बीज । तरी च हातीं लागे निज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धनी । विठ्ठल अक्षरें हीं तिन्ही ॥ ३ ॥

॥ १८९५ ॥

मुंगी आणि राव । आह्मां सारखाची जीव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गेला मोह आणि आशा । कळिकाळाचा हा फांसा ॥ ५ ॥

सोनें आणि माती । आह्मां समान हे चित्तीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आलें । घरा वैकुंठ सगळें ॥ ३ ॥

॥ १८९६ ॥

तिहीं त्रिभुवनीं । आह्मी वैभवाचे धनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हातां आले घाव डाव । आमचा मायबाप देव ॥ ५ ॥

काय त्रिभुवनीं बळ । अंगीं आमुच्या सकळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सत्ता । अवघी आमुची च आतां ॥ ३ ॥

॥ १८९७ ॥

आह्मी तेणें सुखी । ह्मणा विठ्ठल विठ्ठल मुखीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमचें येर वित्त धन । तें मज मृत्तिकेसमान ॥ ५ ॥

कंठीं मिरवा तुळसी । व्रत करा एकादशी ॥ २ ॥

ह्मणवा हरिचे दास । तुका ह्मणे मज हे आस ॥ ३ ॥

तुकारामानें शिवाजीस सांगितलें कीं, तुह्मी भगवद्भक्ति केली ह्मणजे तोच आह्मांस नजराणा आहे. शिवाजीस ही निष्काम व निर्लोभ वृत्ति पाहून मोठाच अचंबा वाटला. त्यानें नजराण्याकरितां आणिलेलें सर्व द्रव्य तेथें ब्राह्मणांस वांटून टाकलें. लोहगांवीं तुकारामाचा भजन, पूजन, कीर्तन, नामस्मरण इत्यादि गोष्टींत कालक्षेप होत आहे असें पाहून शिवाजीस राज्यभोगादिविषय तुच्छसे वाटूं लागले. आणि दुसऱ्याच दिवसापासून मोठ्या सकाळीं वनांत एकांतीं जाऊन बसावें व संव्याकाळीं तुकारामाच्या कथेस येऊन बसावें असा क्रम त्यानें सुरू केला. प्रधानादिकांस परत जाऊन राज्यकारभार चालविण्यास सांगितलें. त्यांनीं तें वर्तमान शिवाजीची मातोश्री जिजाबाई यांस साद्यंत लिहून पाठविलें, त्यावरून तीस वाईट वाटून ती ताबडतोब तुकारामाजवळ स्वतः निघून गेली. आपला एकुलताएक पुत्र व तोही पुढें अपुत्रिक असतां राज्य टाकून विदेही झाला तर आतां राज्य कसें चालावें, असें बोलून शिवाजीस तुह्मी योग्य उपदेश करून पुनः संसारांत घाला ह्मणून जिजाबाईनें तुकारामाची मोठ्या नम्रतेनें व दीनवाणीनें प्रार्थना केली. तुकारामानें तीस आश्वासन दिलें कीं, शिवाजी रात्रीं कीर्तनास येईल त्यावेळीं त्यास दोन गोष्टी सांगूं, तुह्मी कांहीं काळजी न करितां देवाचें नांव घेत बसा. रात्रीं कीर्तनास आरंभ होतांच शिवाजी राजा तेथें आला. तुकारामानें तो समय साधून प्रथमतः कर्मकांडाचें निरूपण आरंभिलें. त्यांत त्यानें असें सांगितलें कीं, जो ज्याचा स्वधर्म तोच त्यानें आचरला पाहिजे; त्यावांचून त्यास दुसरा तरणोपाय नाही. दुसऱ्याचा धर्म चांगला दिसतो ह्मणून तो आपण केल्यास तो आपणास तरणोपाय होत नाही, असा शास्त्रांत निर्णय केला आहे. त्यानंतर त्यानें ब्राह्मण क्षत्रियादि चारी वर्णांची व चारी आश्रमांचीं कर्मे सांगितलीं व त्यांत विशेषतः क्षत्रिय धर्माचें विशेष स्पष्टीकरण करून त्यांत प्रजापालन करणें हाच त्याचा मुख्य धर्म व यापासूनच त्यास परमार्थसाधन होतें असें श्रोत्यांच्या व विशेषतः शिवाजीच्या मनांत पूर्णपणें बिंबवून दिलें. यावरून पुनः राज्यकारभार करण्याविषयीं शिवाजीचा निश्चय झाला. त्यानंतर आणखी चार दिवस तेथें राहून तुकारामाचा प्रसाद व आशीर्वाद घेऊन तो मातोश्रीसहवर्तमान आपल्या राजधानीस परत गेला.

याच समयास नावजीमाळी ह्मणून कुणबी व कोंडभट पुराणिक ह्मणून एक ब्राह्मण हे तुकारामाचे निःसीम अनुयायी झाले. रामेश्वरभट्ट व कोंडभट्ट हे दोघेही चांगले ज्ञाते होते असें महिपती ह्मणतो. यांसुद्धां एकंदर चौदा असामी त्याचे ठरलेले अनुयायी होते. जेथें जेथें तुकाराम जाई तेथें तेथें हे लोक त्याजमार्गे जात.

तुकाराम चार महिने लोहगांवास राहून नंतर पुनः देहूस परत आला. यानंतर तुका-

रामाच्या हातून दरिद्र्यास चमत्कारिक रीतीने लक्ष्मी प्राप्त होणें, मुक्यास वाचा फुटणें, एका मनुष्याचें अन्न हजारो जणांस पुरणें, इत्यादि अनेक अद्भुत चमत्कार घडल्याविषयीं महीपतीनें पुष्कळ लिहिलें आहे.

आषाढी व कार्तिकी या एकादशांस तुकाराम वारकऱ्यांच्या मोठ्या मेळ्या सहवर्तमान पंढरीच्या वारीस नेमानें जात असे. परंतु एके समयीं त्या सुमारास असें झालें कीं, तो अजारी होऊन पडला, त्यामुळे वारीस जाण्यास सामर्थ्य उरलें नाहीं. तेव्हां चोहोंकडून पंढरीस जाण्याकरितां देहू मुक्कामीं सुमारे चौदाशें वारकरी पताका घेऊन आले होते त्यांजवरोबर तुकारामानें छत्तीस अभंगांचें एक पत्र लिहून पाठविलें. त्यांत आपण अजारी असून येण्यास असमर्थ असल्याचा व आपणावर विठोवानें करुणा करावी अशा प्रकारचा मजकूर लिहिला ते अभंगः—

॥ १९०९ ॥

कोणा मुखें ऐसी ऐकेन मी मात । चाल तुज पंढरिनाथ बोलावितो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मग मी न धरीं आस मागील बोभाट । वेगीं धरिन वाट माहेराची ॥ २ ॥

निरांजलें चित्त करितें तळमळ । केथवां देखती मूळ आलें डोळे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कई भाग्याची उजरी । होईल पंढरी देखावया ॥ ३ ॥

॥ १९१० ॥

कां माझा विसर पाडिला मायबापा । सांडियेली कृपा कोण्या गुणें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कैसा कंठूनियां राहों संवसार । काय एक धीरदेऊं मना ॥ २ ॥
नाहीं निरोपाची पावली वारता । करावी ते चिंता ऐसी कांहीं ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे एक वेचूनि वचन । नाहीं समाधान केलें माझे ॥ ४ ॥

॥ १९११ ॥

कांहीं माझे कळों आले गुणदोष । ह्मणऊनि उदास धारिलें ऐसें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरी येथें न घडे अनुचित । नाहीं ऐसी रीत तया घरीं ॥ २ ॥
कळावें तें मना आपुलिया सर्वें । ठायींचें हें ध्यावें विचारूनि ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज अब्हेरिलें देवें । माझिया कर्तव्यें बुद्धीचिया ॥ ३ ॥

॥ १९१२ ॥

नव्हे धीर कांहीं पाठवूं निरोप । आला तरीं कोप येऊ सुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोपोनियां तरी देईल उत्तर । जैसें तैसें पर फिरावूनि ॥ २ ॥

नाहीं तया तरी काय एक पोर । मज तों माहेर आणिक नाहीं ॥ २ ॥

तुका म्हणे असे तयामध्ये हित । आपण निवांत असों नये ॥ ३ ॥

॥ १९१३ ॥

आतां पाहों पंथ माहेराची वाट । कामाचा बोभाट पडो सुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं आतां न गमेसें जालें । बहुत सोसिलें बहु दिस ॥ २ ॥

घर लागे पाठी चित्ता उभे वारे । आपुलें तें झुरे पाहावया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जीव गेला तरी जाव । धरिला तो देव भाव सिद्धी ॥ ३ ॥

॥ १९१४ ॥

विनवीजे ऐसें भाग्य नाहीं देवा । पायांशीं केशवा सलगी केली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धोटपणें पत्र लिहिलें आवडी । पार नेणे थोडी मति माझी ॥ २ ॥

जेथें देवा तुझा न कळे चि पार । तेथें मी पामर काय वाणूं ॥ २ ॥

जैसे तैसे माझे बोल अंगीकारीं । बोबड्या उत्तरीं गौरवितों ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे विटेवरि जीं पाउलें । तेथें म्यां ठेविलें मस्तक हें ॥ ४ ॥

॥ १९१५ ॥

देवांच्या ही देवा गोपिकांच्या पती । उदार हे ख्याती त्रिभुवनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पातकांच्या रासी नासितोसी नामें । जळतील कर्म महादोष ॥ २ ॥

सर्व सुखें तुझ्या वोळगती पायीं । ऋद्धि सिद्धि ठायीं मुक्तिचारी ॥ २ ॥

इंद्रासी दुर्लभ पाविजे तें पद । गीत गातां छंद वातां टाळी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जड जीव शक्तिहीन । त्यांचें तूं जीवन पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १९१६ ॥

काय जालें नेणों माझिया कशाळा । न देखिजे डोळां मूळ येतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु दिस पाहें वचनाची वास । धरिलें उदास पांडुरंगा ॥ ध्रु. ॥

नाहीं निरोपाचें पावलें उत्तर । ऐसें तों निष्ठुर न पाहिजे ॥ २ ॥

पडिला विसर किंवा कांहीं धंदा । त्याहूनि गोविंदा जरूरसा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आलें वेचाचें सांकडें । देणें घेणें पुढें तो ही धाक ॥ ४ ॥

॥ १९१७ ॥

एवढा संकोच तरि कां व्यालासी । आह्मी कोणांपाशीं तोंड वासूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण मज पुसे सिणलें भागलें । जरी मोकलिलें तुझीं देवा ॥ ध्रु. ॥

कवणाची वाट पाहों कोणीकडे । कोण मज ओढे जीवलग ॥ २ ॥

कोण जाणे माझे जीवींचें सांकडें । उगवील कोडें संकटाचें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुझी देखिली निश्चिती । काय माझे चित्तीं पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १९१८ ॥

देई डोळे भेटी न धरों संकोच । न घलीं कांहीं वेच तुजवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुज बुडवावें ऐसा कोण धर्म । अहर्निशीं नाम घेतां थोडें ॥ ध्रु. ॥

फार थोडें कांहीं करूनि पातळ । त्याजमध्ये काळ कडे लावूं ॥ २ ॥

आहे माझी ते चि सारीन सिदोरी । भार तुजवरी नेदीं माझा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मां लेंकराची जाती । भेटावया खंती वाटतसे ॥ ४ ॥

॥ १९१९ ॥

सीण भाग हरे तेथींच्या निरोपें । देखिलिया रूप उरी नुरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ इंद्रियांची धांव होईल कुंटित । पावेल हें चित्त समाधान ॥ ध्रु. ॥

माहेर आहेसैं लौकिकां कळावें । निढळ बरवें शोभा नेदी ॥ २ ॥

आस नाहीं परी उरी बरी वाटे । आपलें तें भेटे आपणासी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझी अविट आवडी । खंडण तांतडी होऊं नेदीं ॥ ४ ॥

॥ १९२० ॥

धरितौ वासना परी नये फळ । प्राप्तीचा तो काळ नाहीं आला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तळमळी चित्त घातलें खापरीं । फुटतसे परी लाहीचिया ॥ २ ॥

प्रकार ते कांहीं नावडती जीवा । नाहीं पुढें ठावा काळ हातीं ॥ २ ॥

जातों तळा येतों मागुताला वरी । वोळशाचे फेरी सांपडलों ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे बहु करितों विचार । उतरें डोंगर एक चढें ॥ ४ ॥

॥ १९२१ ॥

कां माझे पंडरी न देखती डोळे । काय हें न कळे पाप यांचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाय पंथें कां हे न चलती वाट । कोण हें अदृष्ट कर्म बळी ॥ २ ॥

कां हें पायांवरी न पडे मस्तक । क्षेम कां हस्तक न पावती ॥ २ ॥

कां या इंद्रियांची न पुरे वासना । पवित्र होईना जिव्हा कीर्ती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कई जाऊनि मोटळें । पडेन हा लोळें महाद्वारीं ॥ ४ ॥

॥ १९२२ ॥

काय पोरें जालीं फार । किंवा न साहे करकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि केली सांडी । घांस घेऊं न व्हां तोंडीं ॥ २ ॥

करूं कलागती । तुज भांडणें भोंवतीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे टांचें । घरीं जालेंसेवरोचें ॥ ३ ॥

॥ १९२३ ॥

कांहीं चितेविण । नाहीं उपजत सीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी हा पडिला विसर । माझा तुझां जाला भार ॥ १ ॥

आली कांहीं तुटी । गेली सुटोनियां गांठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं । बहु बैसले रिणकरी ॥ ३ ॥

॥ १९२४ ॥

निरोपासी वेचे । काय बोलतां फुकाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परी हें नेघेवे चि यश । मेओं नको सुखी आस ॥ १ ॥

सुख समाधानें । कोण पाहे देणें घेणें ॥ २ ॥

न लगे निरोपासी मोल । तुका ह्मणे वेचे बोल ॥ ३ ॥

॥ १९२५ ॥

जोडीच्या हव्यासैं । लागे धनाचें चि पिसैं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग आणिक दुसरें । लोभ्या नावडती पोरें ॥ १ ॥

पाहे रुक्याकडे । मग अवघें ओस पडे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । तुला बहुत चि हेवा ॥ ३ ॥

॥ १९२६ ॥

मविलें मविती । नेणों रासी पडिल्या किती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि तूं धाला चि न धासी । आलें उभाउभीं घेसी ॥ १ ॥

अवध्या अवघा काळ । वाटा पाहाती सकळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं । अराणूक तुज कांहीं ॥ ३ ॥

॥ १९२७ ॥

न बैससी खालीं । सम उभा च पाउलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे जाले बहुत दिस । जालीं युगें अढाविस ॥ १ ॥

नाहीं भाग सीण । अराणूक एक क्षण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे किती । मापें केलीं देती घेती ॥ ३ ॥

॥ १९२८ ॥

जोडी कोणासाठी । एवढी करितोसी आटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरी हें आत्मां नाहीं सुख । रडों पोरें पोटीं भूक ॥ ५ ॥

करूनि जतन । कोणा देसील हें धन ॥ २ ॥

आमचे तळमळे । तुझें होईल वाटोळें ॥ ३ ॥

घेसील हा श्राप । माझा होऊनियां बाप ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे उरी । आतां न ठेवीं यावरी ॥ ५ ॥

॥ १९२९ ॥

करूनि चाहाडी । अवघी बुडवीन जोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरि तूं होऊनि उदास । माझी बुडविसी आस ॥ ५ ॥

येथें न करीं काम । मुखें नेघे तुझें नाम ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कुळ । तुझें बुडवीन समूळ ॥ ३ ॥

॥ १९३० ॥

समर्थाचे पोटी । आत्मीं जन्मलों करंटीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी जाली जगीं कीर्ति । तुझ्या मानाची फजिती ॥ ५ ॥

येथें नाहीं खाया । न ये कोणी मूळ न्याया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जिणें । आतां खोटें जीवणें ॥ ३ ॥

॥ १९३१ ॥

पुढें तरी चित्ता । काय येईल तें आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज सांगोनियां धाडीं । वाट पाहातों बराडी ॥ ५ ॥

कंठीं धरिला प्राण । पायांपाशीं आलें मन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चिंता । बहु वाटतसे आतां ॥ ३ ॥

॥ १९३२ ॥

कैंचा मज धीर । कोठें बुद्धि माझी स्थिर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जें या मनासी आवरूं । आंत पोटीं वाव धरूं ॥ ५ ॥

कैंची शुद्ध माति । भांडवल ऐसें हातीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंगा । कोण दशा आली सांगा ॥ ३ ॥

॥ १९३३ ॥

समर्पक वाणी । नाहीं ऐकिजेसी कानीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां भावें करूनि साचा । पायां पडिलों विठोबाच्या ॥ ५ ॥

न कळे उचित । करूं समाधान चित्त ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विनंती । विनविली धरा चितीं ॥ ३ ॥

॥ १९३४ ॥

येती वारकरी । वाट पाहातों तोंवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घालूनियां दंडवत । पुसेन निरोपाची मात ॥ ५ ॥

पत्र हातीं दिलें । जया जेयें पाठविलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येती । जाइन सामोरा पुढती ॥ ३ ॥

॥ १९३५ ॥

रुळे महाद्वारीं । पायां खालील पायरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें माझें दंडवत । निरोप सांगतील संत ॥ ५ ॥

पडे दंडकाठी । देह भलतीसवा लोटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बाळ । लोळे न धरितां सांभाळ ॥ ३ ॥

॥ १९३६ ॥

तुझी संतजनी । माझी करावी विनवणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय तुक्याचा अन्याय । त्यासी अंतरले पाय ॥ ५ ॥

भाका बहुतां रीती । माझी कीव काकुलती ॥ २ ॥

न देखे पंढरी । तुका चरण विटेवरी ॥ ३ ॥

॥ १९३७ ॥

होईल कृपादान । तरी मी येईन धांवोन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होती संतांचिया भेटी । आनंदें नाचों वाळवंटीं ॥ ५ ॥

रिघेन मातेपुढें । स्तनपान करीन कोढें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ताप । हरती देखोनियां बाप ॥ ३ ॥

॥ १९३८ ॥

परिसोनि उत्तर । जाव देईजे सत्वर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरी तूं होसी कृपावंत । तरि हा बोलावीं पतित ॥ ५ ॥

नाणीं कांहीं मना । करूनि पापाचा उगाणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं । काय शक्ति तुझे पायीं ॥ ३ ॥

॥ १९३९ ॥

एकोनियां कीर्ती । ऐसी वाटती विश्रांती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माते सुख डोळां पडे । तेथें कोण लाभ जोडे ॥ ५ ॥

बोलतां ये वाचे । वीट नये जिव्हा नाचे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धांवे । वासना ते रस घ्यावे ॥ ३ ॥

॥ १९४० ॥

किती करूं शोक । पुढें वाढे दुःखें दुःख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां जाणसी तें करीं । माझें कोण मनीं धरी ॥ ५ ॥

पुण्य होतें गांठी । तरि कां लागती हे आटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बळ । माझी राहिली तळमळ ॥ ३ ॥

॥ १९४१ ॥

करील आबाळी । माझ्या दांताची कसाळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जासी एखादा मरोन । पाठी लागेल हें जन ॥ ५ ॥

घरीं लागे कळ्ह । नाहीं जात तो शीतळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पोरवडे । मज येतील रोकडे ॥ ३ ॥

॥ १९४२ ॥

आतां आशीर्वाद । माझा असो सुखें नांद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणसी कोणा तरी काळें । आहेतसी माझीं बाळें ॥ ५ ॥

दुरी दूरांतर । तरी घेसी समाचार ॥ २ ॥

नेसी कधीं तरी । तुका ह्मणे लाज हरी ॥ ३ ॥

॥ १९४३ ॥

आतां हे सेवटीं । माझी आइकावी गोष्टी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां द्यावा वचनाचा । जाब कळे तैसा याचा ॥ ५ ॥

आतां करकर । पुढें न करीं उत्तर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ठसा । तुझा आहे राखें तैसा ॥ ३ ॥

॥ १९४४ ॥

बोलिलों तें आतां । कांहीं जाणतां नेणतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्षमा करावे अन्याय । पांडुरंगे माझे माय ॥ ५ ॥

स्तुती निंदा केली । लागे पाहिजे साहिली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाड । दिला तैसें पुरवा कोड ॥ ३ ॥

वारकरी पंढरपुरास निघून गेल्यानंतर पांडुरंग आपणावर रुपा करील अगर नाही कोण जाणे, अशा संशयांत तुकाराम होता व वारकरी परत येण्याची मार्गप्रतीक्षा करीत होता. त्यांच्या येण्याच्या संधीस त्यांस मोठ्या उत्कंठेने सामोरा जाऊन तुकारामाने त्यांचा फारच आदरसत्कार केला. व त्यांजपासून पंढरपुरच्या उत्साहासंबंधी सर्व हकीकत ऐकून तो संतोष पावला. तुकारामाने अभंग रूपाने पाठविलेले पत्र वारकऱ्यांनी दिल्यावर पांडुरंगाने स्वतः देहूस येऊन तुकारामास दर्शन दिले; व त्याच्या घरी जाऊन भोजन केले, अशी आख्यायिका आहे.

नेहमी मुकुंदराजरुत विवेकसिंधु वाचणारा एक वेदांती निर्गुणब्रह्मवादी ब्राह्मण होता, तो तुकारामाची बहुत हेळणा करीत असे. त्याने एके प्रसंगी आपणापासून तुकारामाने विवेकसिंधु ऐकावा असा योग आणिला. तुकाराम बाह्यात्कारे "हो" हणून त्याच्यापुढे सर्वांगावरून घुंगट घेऊन श्रवणास बसला. कांहीं हुंकार वगैरे मुळीच न देतां एक प्रहर लोटला, तेव्हां ब्राह्मणाने तुकारामाचे घुंगट काढून पाहिले तो त्याने कानांत घट्ट बोटें घालून नामस्मरण चालविले होते. ब्राह्मणाने हें पाहून तुकारामाची उघडपणें हेळणा मांडिली. तेव्हां त्याने निर्गुणोपासनेपेक्षां सगुणोपासनेची योग्यता अधिक दाखवून निर्गुण विषयक वर्णन ऐकण्याची माझी इच्छा नाही असे सांगितले व पुढे त्या ब्राह्मणासही आपल्या अनुयायिवर्गांत आणिले.

एका प्रसंगी लोहगांवास तुकाराम कीर्तन करीत असतां एका बाईने आपल्या मुलाचे प्रेत आणून तेथे टाकले आणि हणाली कीं, "यास जर उठविशील तरच तूं विष्णुभक्त खरा." तुकारामाचे भजन चालतां चालतां ते मूल सजीव होऊन उठून बसले असे महापीत हणतो. यावदल तुकाराम अभंगांत असे हणतो:—

॥ २३१५ ॥

अशक्य तों तुझी नाही नारायणा । निर्जीवा चेतना आणावया ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ मार्गे काय जाणों स्वामीचे पवाडे । आतां कां रोकडे दावूं नये ॥ २ ॥

थोर भाग्य आलीं समर्थाचे कासे । हणवितों दास काय थोडे ॥ ३ ॥

तुका हणे माझे निववावे डोळे । दावूनि सोहाळे सामर्थ्याचे ॥ ४ ॥

॥ २३१६ ॥

दाता तो एक जाणा । नारायणा स्मरवी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक नासिवंतें काय । न सरे हाय ज्यांच्यान ॥ १ ॥

यावें तयां काकुलती । जे दाविती सुपंथ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे उरी नुरे । त्याचे खरे उपकार ॥ ३ ॥

दुसऱ्या एका प्रसंगीं लोहगांवीं तुकारामाचें कीर्तन चाललें असतां तेथें दोन मोठे दुरभिमानी संन्यासी बसले होते. तुकारामानें नाममाहात्म्य चालविलें तेव्हां दोन्ही संन्याशांस तुकारामाचें वर्चस्व सहन न होऊन ते पुण्यांतील दादोजी कोंडदेव (शिवाजी राजाचा शिक्षक) मोकाशी याजकडे फिर्याद गेले कीं, तुकाराम जातीचा शूद्र असून वेदोक्त कर्ममार्गाच्या उच्छेदार्थ प्रवृत्त झाला आहे व भोळ्या भाविक जनांस नाममाहात्म्य सांगून त्यापासून भ्रष्ट करित आहे व ते ब्राह्मण असतांही त्यास नमस्कार करितात त्यापक्षीं त्यास येथें आणून चांगली शिक्षा करावी. मोकाशी शाहणा व चतुर होता; त्यानें संन्याशांस सांगितलें कीं, तुकारामास बोलावून आणून त्याचा व तुमचा वादविवाद करवूं आणि जे हरतील त्यांस शिक्षा करूं असें सांगून तुकारामास बोलावणें पाठविलें. तुकाराम पुण्यास आला त्याजबरोबर सर्व लोहगांवकर ब्राह्मणादि मंडळ आलें. पुण्यांत संगमावर तुकाराम उतरला असतां तेथील भाविक लोकांनीं त्याचा मोठाच आदरसत्कार केला. दादोजी कोंडदेवही त्याच्या भेटीस निघाला. संन्यासी यांनीं दादोजीस निषेध केला तरी तो ह्मणाला मी त्यास येथें तुह्यांशीं वादविवादाकरितां घेऊन येतो. असें ह्मणून त्यानें तुकारामास मोठ्या आदरानें गांवांत आणिलें. नंतर तेथें कीर्तनास प्रारंभ झाल्यावर ते संन्यासी तेथें आले होते; त्यांसही तुकयाचा भाव वगैरे पाहून पश्चात्ताप झाला व ते त्यास प्रणत झाले. तेव्हां दादोजीस मोठा क्रोध येऊन तो संन्याशांस ह्मणाला कीं, तुह्मी हरलां सबब मी तुह्यांस गाढवावर बसवून तुमची धिंड काढतो. परंतु शेवटीं तुकारामाच्या मध्यस्थीनेंच ती गोष्ट रहित झाली.

तुकारामाविषयीं झालेला वृत्तांत दादोजीनें शिवाजीस लिहून पाठविला, तेव्हां तो स्वतः त्याच्या दर्शनार्थ पुण्यांत आला. तेथें एकेदिवशीं शिवाजी तुकारामाच्या कथेंत

१ दादोजी हा खोट्याचा व अन्यायाचा अतिशय द्वेषा होता. तो एकवेळ, स्वतांच्या हातून झालेला लहानसा अन्याय वायकोनें विनोदानें दाखवल्यावरून आपलाच हात तोडण्यास सिद्ध झाला होता; परंतु तितक्यांत एका पंडितानें येऊन सांगितलें कीं, जो हात जितका तोडायचा त्याची बाही नेहमीं तितकी कापली ह्मणजे तो हात तोडल्याप्रमाणें झालें. त्याप्रमाणेंच दादोजीनें आमरणांत चालविलें होतें असें महीपतीनें लिहिलें आहे.

बसला असतां चाकणच्या किल्ल्यांत जो मुसलमान अधिकारी होता त्यास शिवाजी पुण्यांत आल्याचें वर्तमान कळून त्यानें पठाण लोक त्यास पकडण्यासाठीं पाठविले होते ते तेथें येऊन थडकले. ही गूल शिवाजीस कळतांच त्यानें तुकारामापाशीं जावयास निरोप मागितला. तुकारामानें निरोप न देतां आलेल्या परचक्रापासून सर्वांचें संरक्षण करण्याकरितां विठोबाचा धांवा केला. मुसलमान कथेंत शिवाजीस धरण्याकरितां आले; परंतु शिवाजी कोणता हा त्यांस उमजच पडला नाही; इतक्यांत त्या श्रोत्यांतून एक मनुष्य बाहेर पडून गेला व तो शिवाजीसा शत्रूंच्या कांहीं लोकांस भासला. ल्हणून आलेल्या सर्व पठाणांनीं त्याचा दूरवर पाठलाग केला; परंतु तो हातीं लागला नाही. याप्रमाणें परचक्र निघून गेल्यावर शिवाजी सिंहगडास निघून गेला व तुकाराम सर्व अनुयायीलोकांसुद्धां लोहगांवांस निघून गेला.

कोंडोवा लोहोकरे ल्हणून एक ब्राह्मण होता तो तुकारामाच्या कथेंत ध्रुवपद धरीत असे. त्याच्या मनांत महायात्रा करण्याचें येऊन त्यानें तुकारामास आपणास द्रव्यसामग्री करून देण्याविषयीं प्रार्थना केली. ती त्याची तुकारामानें अद्भुत रीतीनें शेवटास नेली असें ल्हणतात. ल्हणजे त्यानें त्यास एक होन दिला होता व तो मोडून त्यांतला एक पैसा पदरीं बांधून ठेवण्यास सांगितलें होतें. तसें केलें ल्हणजे पुनः त्याचा होन होत असे तो शेवटपर्यंत पुरून शेवटीं तुकारामानें तो परत घेतला असें महीपति ल्हणतो. तुकारामानें या ब्राह्मणाबरोबर काशीविश्वेश्वरास, भार्गीरथीस व विष्णुपदास पत्ररूपानें पाठविले ते अभंगेः—

॥ १६५६ ॥

परिसैं वो माते माझी विनवणी । मस्तक चरणीं ठेवीतसैं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भार्गीरथी महादोष निवारणी । सकळा स्वामिणी तीर्थांचिये ॥ ध्रु. ॥

जीतां भुक्ति मोक्ष मरणें तुझ्या तिरीं । अहिक्यपरत्रीं सुखरूप ॥ २ ॥

तुका विष्णुदास संतांचें पोसणें । वाक्पुष्प तेणें पाठविलें ॥ ३ ॥

॥ १६५७ ॥

तुही विश्वनाथ । दीन रंक मी अनाथ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृपा कराल ते थोडी । पायां पडिलों बराडी ॥ ध्रु. ॥

काय उणें तुह्मांपाशीं । मी तों अल्पे चि संतोषी ॥ २ ॥

तुका हणे देवा । कांहीं भातुकें पाठवा ॥ ३ ॥

॥ १६५८ ॥

पिंड पदावरी । दिला आपुलिये करी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझें जालें गयावर्जन । फिटलें पितरांचें ऋण ॥ २ ॥

केलें कर्मांतर । बांब मारिली हरिहर ॥ २ ॥

तुका हणें माझें । भार उतरलें ओझें ॥ ३ ॥

एका प्रसंगीं तुकाराम आळंदीस गेला असतां तेथें “आज्यान” वृक्षाखालीं पक्षी दाणे वेंचीत होते ते तुकाराम जवळ आलासा पाहून एकदम उडून गेले. हें पाहून तुकारामास फार खेद झाला. त्यास वाटलें कीं, सर्व ब्रह्मरूप असून व सर्वत्र माझी अभेदबुद्धि झाली असून ज्या अर्थी मला पाहून हे पक्षी भितात त्याअर्थी खरें वैराग्य व अभेदबुद्धि अजून मला झालीच नाही. याप्रमाणें वाटून तो तेथेंच पांडुरंगाची स्तुति करून अगदीं प्रेतवत् निश्चेष्ट उभा राहिला. असाच कांहीं वेळ उभा राहिल्यानंतर बहुत पक्षी त्याच्या अंगावर येऊन बसले असें लणतात. तो तेथें उभा असून त्याच्या अंगावर पक्षी बसले होते तोंच त्याचे अनुयायी तेथें येऊन त्यांनीं ती स्थिति पाहिली व पुढें तिची चोहोंकडे प्रसिद्धि झाली. याबद्दल तुकाराम अभंगीं लिहितोः—

॥ १५०८ ॥

अवघीं भूतें साम्या आलीं । देखिलीं म्यां कै होती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विश्वास तो खरा मग । पांडुरंगरूपेचा ॥ २ ॥

माझी कोणी न धरो शंका । हो कां लोकां निर्द्वंद्व ॥ २ ॥

तुका हणें जें जें भेटे । तें तें वाटे मी ऐसें ॥ ३ ॥

वर लिहिलेली अनुयायी मंडळी आळंदीस येऊन पोहोचल्यावर तुकाराम ज्ञानदेवापुढें रात्रीं कीर्तन करून दुसरे दिवशीं द्वादशचिं पारणें करून देहूस परत आला. तुकारामाच्या अंगावर पक्षी निर्भयपणीं बसल्याची कीर्ति चिंचवडच्या देवांच्या कानीं गेल्यावरून आपण त्याचा कांहीं चमत्कार पाहवा हणून त्यांनीं तुकारामाची भेट घेतली. परस्परांस भेटी पासून आनंद होऊन देवांनीं तुकारामास “तू मानव नसून कोणी तरी अद्भुत पुरुष आहेस असें वाटतें” हणून सांगितलें; तेव्हां तुकारामानें आपल्या मांडीचें कातडें कापून देवांस दाखविलें तों

आंतून रक्त वगैरे न निघतां पिंजलेल्या कापसाप्रमाणें कापूस दृष्टीस पडला व त्यानें आपल्या स्वरूपाचें ज्ञान देवांस व्हावें ह्मणून एक अभंग केला तो:-

॥ ९९३ ॥

अणुरणीयां थोकडा । तुका आकाशाएवढा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गिळुनि सांडिलें कळिवर । भव भ्रमाचा आकार ॥ ५ ॥

सांडिली त्रिभुटी । दीप उजळला घटीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । उरलों उपकारापुरता ॥ ३ ॥

या गोष्टीवरून देवांस त्याचा खरा साक्षात्कार आला व त्यांनीं उठून तुकारामास साष्टांग नमस्कार घातला. नंतर त्यांनीं त्यास चिंचवडास नेऊन तीन दिवस राहून घेतलें व मोठा ब्राह्मणभोजनाचा समारंभ केला. प्रत्यहीं रात्रीं कथेचाही मोठाच थाट जमत असे. याप्रमाणें देवांनीं त्याचा मोठा आदर केला व त्यास पंक्तीस घेऊन भोजन केलें असें महोपनिषद् ह्मणतो व अखेरीस तुकाराम त्यांचा निरोप घेऊन देहूस परत आला.

परचक्रानें लोह गांवच्या लोकांस लुटून नेल्यामुळें ते दुःखी झाले व त्यामुळें तुकारामास वाईट वाटलें व तो निघून देहूस आला. लोहगांवकरांचें प्रेम तुकारामाचे ठिकाणीं फारच जडलें होतें, त्याच्या शब्दावर त्यांचा अतिशय भरंवसा होता व त्यांस तुकारामाच्या नेहमींच्या उपदेशापासून बरीच विरक्तिही उत्पन्न झाली होती. त्यांतच त्यांच्यावर हा परचक्राचा घाला पडल्यामुळें ते संसाराविषयीं जास्ती उदासीन झाले. आणि कितीएक तर देहूस येऊन राहून तुकारामाचें कीर्तन नेहमी ऐकूं लागले. याच प्रमाणें देहूच्या आसपासच्या गांवचे हजारों लोक कोणी नेहमी परंतु बहुतेक दर एकादशीस येऊन कथा कीर्तन मनापासून ऐकत असत व कायावाचामनांनीं तुकारामावर विश्वास ठेवीत असत. असा क्रम चालला असतां पुढें कांहीं दिवसांनीं तुकारामानें “काया ब्रह्म केली” त्याविषयीं त्याचे अभंग:-

॥ १५८६ ॥

शोधितां चि नये । ह्मणोनि वोळगतों पाये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां दिसों नये जना । ऐसैं करा नारायणा ॥ ५ ॥

परतोनि मन । गेलें ठायीं चि मुरोन ॥ २ ॥

विसरला तुका । बोलों चालों जाला मुका ॥ ३ ॥

॥ १५८७ ॥

रज्जुसर्पाकार । भासयेलें जगडंबर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणोनि आठवती पाय । घेतों आलाय बलाय ॥ ५ ॥

दृश्य द्रुमाकार लाणी । केलों सर्वस्वासी धणी ॥ २ ॥

तुकीं तुकला तुका । विश्वीं भरोनि उरला लोकां ॥ ३ ॥

॥ १५८८ ॥

हणवितों दास । परि मी असैं उदास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हा चि निश्चय माझा । परि मी निश्चयाहुनि दुजा ॥ ५ ॥

सरतें कर्तृत्व माझ्यानें । परि मी त्याहीहून भिन्न ॥ २ ॥

तुका तुकासी तुकला । तुका तुकाहुनि निराळा ॥ ३ ॥

॥ १५८९ ॥

घोंटवीनि लाळ ब्रह्मज्ञान्या हातीं । मुक्तां आत्मस्थिती सांडवीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ब्रह्मभूत होते काया च कीर्तनीं । भाग्य तरी ऋणी देवा ऐसा ॥ ५ ॥

तीर्थभ्रामकासी आणीन आळस । कडु स्वर्गवास करिन भोग ॥ २ ॥

सांडवीन तपोनिधा अभिमान । यज्ञ आणि दान लाजवीन ॥ ३ ॥

भक्तिभाग्यप्रेमा साधीन पुरुषार्थ । ब्रह्मींचा जो अर्थ निजठेवा ॥ ४ ॥

धन्य हणवीन येह लोकीं लोकां । भाग्य आह्मीं तुका देखियेला ॥ ५ ॥

॥ १५९० ॥

संसाराचें अंगीं अवधीं च व्यसनें । आह्मी या कीर्तनें शुद्ध जालों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां हें सोंवळें जालें त्रिभुवन । विषम धोऊन सांडियेलें ॥ ५ ॥

ब्रह्मपुरीं वास करणें अखंड । न देखिजे तोंड विटाळाचें ॥ २ ॥

तुका हणे आह्मां एकांताचा वास । ब्रह्मीं ब्रह्मरस सेवूं सदा ॥ ३ ॥

॥ १५९१ ॥

तुह्नी सनकादिक संत । ह्मणावितां कृपावंत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एवढा करा उपकार । देवा सांगा नमस्कार ॥ ५ ॥

भाकूनि करुणा । विनवा वैकुठ्ठांचा राणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज आठवा । मूळ लवकरी पाठवा ॥ ३ ॥

॥ १५९२ ॥

आपुल्या माहेरा जाईन मी आतां । निरोप या संतां हातीं आला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुख दुःख माझें आइकिलें कानीं । कळवळा मनीं करुणेचा ॥ ५ ॥

करुनी सिद्ध मूळ साउलें भातुकें । येती दिसें एकें न्यावयासी ॥ २ ॥

त्या चि पंथे माझें लागलेंसे चित । वाट पाहें नित्य माहेराची ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां येतील न्यावया । अंगें आपुलिया मायबाप ॥ ४ ॥

॥ १५९३ ॥

चिन्हें उमटती अंगीं । शकुना जोगीं उत्तम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आठवला बापमाय । येईल काय मूळ नेणों ॥ ५ ॥

उत्कंठित जालें मन । ते चि खुण तेथींचि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काम वारीं । आळस घरीं करमेना ॥ ३ ॥

॥ १५९४ ॥

आरोनियां पाहे वाट । कटकट सोसेना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आलियांस पुसैं मात । तेथें चित्त लागलें ॥ ५ ॥

दळीं कांडीं लोकांऐसैं । परि मी नसैं ते ठायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें पिसैं । तेथें तैसैं असेल ॥ ३ ॥

॥ १५९५ ॥

येथीलिया अनुभवें । कळों जीवें हें येतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दोहीं ठायीं एक जीव । माझी कींव त्या अंगीं ॥ २ ॥

भूक भुके चि खाउनि धाय । नाहीं हाय अन्नाची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुख जालें । अंतर धालें त्या गुणें ॥ ३ ॥

॥ १५९६ ॥

पैल आले हरि । शंख चक्र शोभे करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गरुड येतो फडत्कारें । ना भी ना भी ह्मणे त्वरे ॥ २ ॥

मुगुट कुंडलांच्या दीप्ति । तेथें लोपला गभस्ति ॥ २ ॥

मेघश्यामवर्ण हरि । मूर्ति डोळस साजिरी ॥ ३ ॥

चतुर्भुज वैजयंती । गळां माळ हे रुळती ॥ ४ ॥

पीतांबर झळके कैसा । उजळल्या दाही दिशा ॥ ५ ॥

तुका जालासे संतुष्ट । घरा आलें वैकुंठपीठ ॥ ६ ॥

॥ १५९७ ॥

शंखचक्रगदापद्म । पैल आला पुरुषोत्तम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ना भी ना भी भक्तराया । वेगीं पावलों सखया ॥ २ ॥

दुरूनि येतां दिसे दृष्टी । धाकें दोष पळती सृष्टी ॥ २ ॥

तुका देखोनि एकला । वैकुंठीहूनि हरि आला ॥ ३ ॥

॥ १५९८ ॥

पैल दिसतील भार । दिंडी पताका अपार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आला पंढरीचा राणा । दिसतील त्याच्या खुणा ।

सुख वाटे मना । डोळे बाह्या स्फुरती ॥ २ ॥

उठिले गजर नामाचे । दळभार वैष्णवांचे ॥ २ ॥

तुका करी रिता ठाव । त्यांसी बैसावया वाव ॥ ३ ॥

॥ १५९९ ॥

चला जाऊं रे सामोरे । पुढें भेटों विठ्ठल धुरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुका आनंदला मनी । कैसा जातो लोटांगणी ।

फेडावया धणी । प्रेमसुखाची आजि ॥ २ ॥

पुढें आले कृपावंत । मायबाप साधुसंत ॥ २ ॥

तुका आळंगिला बाहीं । ठेविला विठोबाचे पार्यो ॥ ३ ॥

॥ १६०० ॥

पाहुणे घरासी । आजि आले तृषीकेशी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं उपचार । कोप मोडकी जर्जर ।

कण्या दरदर । पाण्यामाजी रांधिल्या ॥ २ ॥

घरीं मोडकिया बाजा । वरि वाकळांच्या शेजा ॥ २ ॥

मुखशुद्धि तुळसी दळ । तुका ह्मणे मी दुर्बळ ॥ ३ ॥

॥ १६०१ ॥

संतीं केला अंगीकार । त्यासी अभिमान थोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांहीं ठेविलें चरणीं । घेती तें चि पुरवूनि ।

तुका पायवणी । घेऊनियां निराळा ॥ २ ॥

नसतां कांहीं संचित । भेटी जाली अवचित ॥ २ ॥

देव मिळोनियां भक्त । तुका केलासे सनाथ ॥ ३ ॥

॥ १६०२ ॥

अवधियांच्या आलों मुळें । एका वेळे न्यावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सिद्ध व्हावें सिद्ध व्हावें । आधीं ठावें करितों ॥ १ ॥

जोंवरी ते घटिका दुरी । आहे उरी तो काळ ॥ २ ॥

मंगळाचे वेळे उभे । असों शोभे सावध ॥ ३ ॥

अवधियांचा योग घडे । तरी जोडे श्लाघ्यता ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे पाहें वाट । बहु आट करूनि ॥ ५ ॥

॥ १६०३ ॥

सकळ ही माझी बोळवण करा । परतोनि घरा जावें तुह्मी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कर्मधर्मे तुह्मां असावें कल्याण । ध्या माझे वचन आशीर्वाद ॥ १ ॥

वाढवूनि दिलों एकाचिये हातीं । सकळ निश्चिती जाली तेथें ॥ २ ॥

आतां मज जाणें प्राणेश्वरासवें । मी माझिया भावें अनुसरलों ॥ ३ ॥

वाढवितां लोभ होईल उसीर । अवघींच स्थिर करा ठायीं ॥ ४ ॥

धर्म अर्थ काम जाला एके ठायीं । मेळविला जिहीं हाता हात ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे आतां जाली हे चि भेटी । उरल्या त्या गोष्टी बोलावया ॥ ६ ॥

॥ १६०४ ॥

बोलिलों तें आतां पाळावें वचन । ऐसें पुण्य कोण माझे गांठी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जातों आतां आज्ञा घेऊनियां स्वामी । काळक्षेप आह्मी करूं कोठें ॥ १ ॥

न घडे यावरि न धरेवे धीर । पीडतां राष्ट्र देखोनि जग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मीं दिसे मोकलिलें । काय आतां आलें जीवित्वाचें ॥ ३ ॥

॥ १६०५ ॥

करावें तें काम । उगाच वाढवावा श्रम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघें एकमय । राज्य बोलों चालों नये ॥ १ ॥

दुजयाची सत्ता । न चलेसी जाली आतां ॥ २ ॥

आतां नाहीं तुका । पुन्हा हारपला लोकां ॥ ३ ॥

॥ १६०६ ॥

आह्मी जातो तुह्मीरुपा असों द्यावी । सकळां सांगावी विनंती माझी ॥ १ ॥

वाडवेळ जाला उभा पांडुरंग । वैकुंठा श्रीरंग बोलावितो ॥ २ ॥

अंतकाळीं विठो आह्मांसी पावला । कुडीसहित जाला गुप्त तुका ॥ ३ ॥

॥ १६०७ ॥

तुका उतरला तुकीं । नवल जालें तिहीं लोकीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नित्य करितों कीर्तन । हें चि माझें अनुष्ठान ॥ ५ ॥

तुका बैसला विमानीं । संत पाहाती लोचनीं ॥ २ ॥

देव भावाचा भुकेला । तुका वैकुंठासी नेला ॥ ३ ॥

॥ १६०८ ॥

न देखिजे ऐसें केलें । या विठलें दुःखासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रुपेचिये सिंहासनीं । अधिष्ठानीं बैसविलें ॥ ५ ॥

वाजता तो नलगे वारा । क्षीरसागरा शयनीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अवघे ठायीं । मज पायीं राखिलें ॥ ३ ॥

॥ १६०९ ॥

वाराणसीपर्यंत असों सुखरूप । सांगावा निरोप संतांसी हा ॥ १ ॥

येथूनियां आह्मां जागें निजवामा । सर्वे असे आह्मां गरुड हा ॥ २ ॥

रुपा असों द्यावी मज दीनावरी । जातसों माहेरीं तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

तुकाराम भगवद्भजनांत अगदीं रंगून गेला असतां त्या वेळेस त्याच्या मनाची स्थिति कशी होत असे ती त्यानेंच एका अभंगांत वर्णिली आहे ती अशीः—

॥ २६०७ ॥

डोळां भरिलें रूप । चित्ता पायांपें संकल्प ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघी घातली वांटणी । प्रेम राहिलें कीर्तनी ॥ २ ॥

वाचा केली माप । रासीं हरिनाम अमुप ॥ २ ॥

भरूनियां भाग । तुका बैसला पांडुरंग ॥ ३ ॥

या रीतीनें उत्तमप्रकारें कालक्षेप करीत असतां शके १५७१ विरोधीनाम संवत्सराच्या फाल्गुनाचा पहिला पंधरवडा गेला आणि फाल्गुन वद्य द्वितीया सोमवारी सकाळीं त्यानें आपल्या अनुयायिजनांस पुढील अभंगांत लिहिल्याप्रमाणें अखेरीचा उपदेश केला:-

॥ २४६० ॥

ऐका ऐका भाविकजन । कोण कोण व्हाल ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तार्किकांचा टाका संग । पांडुरंग स्मरा हो ॥ २ ॥

नका शोधूं मतांतरें । नुमगे खरें बुडाल ॥ २ ॥

कलिमध्ये दास तुका । जातो लोकां सांगत ॥ ३ ॥

याप्रमाणें उपदेश करून तुकारामानें आपल्या बायकोस निरोप पाठविला कीं, “आह्मी वैकुण्ठपुरास जातो, तर तुम्हीही बरोबर चलावें”. तिनें उत्तर पाठविलें कीं, “मी पांचा महिन्यांची गरोदर आहे, मुलें लेकरें लहान आहेत, घरीं गुळंदोर आहे व प्रपंच सारा पसरला आहे तेव्हां येणें घडत नाही”. तिच्या मनांत नेहमीच वैकुण्ठपुरास जातो असें ह्मणण्याचा त्याचा परिपाठ असून कोठें तरी आसपास महिना पंधरा दिवस जात असे तसाच कोठें तो जात असेल; परंतु या वेळेस तसें झालें नाही.

अशाप्रकारें अभंग करीतच देवास नमस्कार करून नामस्मरण करीतच तो देउळाबाहेर पडला. सर्व श्रोत्यांस अतिशय वाईट वाटलें. पुढें तुकाराम कोणीकडे जाणार वगैरे कोणासच कांहीं कळलें नाही; परंतु सामान्यतः कोठें तरी तीर्थाटणास व त्यांतही प्रायः हिमालयाकडे जाणार असा सर्वांचा ग्रह होता. देवळांतून निघाल्यावर चवदा शिष्यांसह वर्तमान इंद्रायणीच्या तीरीं येऊन तेथें कीर्तनास प्रारंभ केला. येथें विहरिणीचे (विराण्या) २५ अभंग केले ते:-

॥ ७ ॥

वाळो जन मज हणोत शिंदळी । परि हा वनमाळी न विसंबें ॥ १ ॥
 सांडूनि लौकिक जालियें उदास । नाहीं भय आस जीवित्वाची ॥ २ ॥
 नाइकें वचन बोलतां या लोकां । हणे जालों तुका हरिरता ॥ ३ ॥

॥ ८ ॥

आधिल्या भतारें काम नव्हे पुरा । हणोनि व्यभिचारा टेकालियें ॥ १ ॥
 रात्रंदिस मज पाहिजे जवळी । क्षण त्यानिराळी न गमे घडी ॥ २ ॥
 नाम गोष्टी माझी सोय सांडा आतां । रातलें अनंता तुका हणे ॥ ३ ॥

॥ ९ ॥

हाचि नेम आतां न फिरें माघारी । बैसलें सेजारी गोविंदाचे ॥ १ ॥
 घररिधी जालें पट्टराणी बळें । वारिलें सांवळें परब्रह्म ॥ २ ॥
 बळियाचा अंगसंग जाला आतां । नाहीं भय चिंता तुका हणे ॥ ३ ॥

॥ १० ॥

नाहीं काम माझें काज तुह्मांसवें । होतें गुप्त ठावें केलें आतां ॥ १ ॥
 व्यभिचार माझा पडिला ठाउका । न सर ती लोकांमाजी जालें ॥ २ ॥
 न धरावा लोभ कांहीं मजविशीं । जालें देवपिशी तुका हणे ॥ ३ ॥

॥ ११ ॥

विसरलें कुळ आपुला आचार । पती भावे दीर घर सोय ॥ १ ॥
 सांडिला लौकिक लाज भय चिंता । रातलें अनंता चित्त माझें ॥ २ ॥
 मज आतां कोणी आळवाल झणी । तुका हणे कानीं बहिरी जालें ॥ ३ ॥

॥ १२ ॥

न देखें न बोलें नाइकें आणीक । बैसला हा एक हरि चिर्ती ॥ १ ॥

सासुरें माहेर मज नाही कोणी । एक केलें दोन्ही मिळोनियां ॥ २ ॥

आळ आला होता आह्मी भांडखोरी । तुका ह्मणे खरी केली मात ॥ ३ ॥

॥ १३ ॥

दुजा ऐसा कोण बळी आहे आतां । हरि या अनंता पासूनिया ॥ १ ॥

बळियाच्या आह्मी जालों बळिवंता । करूं सर्व सत्ता सर्वावरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी जिवाच्या उदारा । जालों प्रीतिकरा गोविंदासी ॥ ३ ॥

॥ १४ ॥

क्षणभरी आह्मी सोसिलें वाईट । साधिलें अवीट निजसुख ॥ १ ॥

सांडी मांडी मार्गे केल्या भरोवरी । अधिक चि परी दुःखाचिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येणें जाणें नाही आतां । राहिलों अनंताचिये पार्यी ॥ ३ ॥

॥ १५ ॥

आह्मां आह्मी आतां वडील धाकुटीं । नाही पाठी पोटी कोणी दुजें ॥ १ ॥

फावला एकांत एकविध भाव । हरि आह्मांसवें सर्व भोगी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंगसंग एके ठायीं । असो जेथें नाही दुजें कोणी ॥ ३ ॥

॥ १६ ॥

सर्व सुख आह्मी भोगूं सर्व काळ । तोडियेलें जाळ मोहपाश ॥ १ ॥

याचसाठीं सांडियेले भरतार । रातलों या परपुरुषाशीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां गर्भ नये धरूं । औषध जें करूं फळ नव्हे ॥ ३ ॥

॥ १७ ॥

एका जीवें आतां जिणें जालें दोहीं । वेगळिक कांहीं नव्हे आतां ॥ १ ॥

नारायणा आह्मां नाही वेगळिक । पुरविली हे भाक सांभाळिली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जालें सायासाचें फळ । सरली ते वेळ काळ दोन्ही ॥ ३ ॥

॥ १८ ॥

हासो रूसो आतां वाढवूं आवडी । अंतरांची गोडी अवीट ते ॥ १ ॥
 सेवा सुखें करूं विनोदवचन । आह्मी नारायण एकाएकीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आह्मी जालों उदासीन । आपुल्या आधीन केला पति ॥ ३ ॥

॥ १९ ॥

मजसर्वे आतां येऊं नका कोणी । सासुरवासिनी बाइयानो ॥ १ ॥
 न साहवे तुह्मां या जनाची कूट । बोलती वाईट ओखटे तें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जालों उदास मोकळ्या । विचरो गोवळ्यासर्वे आह्मी ॥ ३ ॥

॥ २० ॥

शिकविलें तुह्मी तें राहे तोंवरी । मज आणि हरी वियोग तों ॥ १ ॥
 प्रसंगी या नाहीं देहाची भावना । तेथें या वचना कोण मानी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे चित्तीं बैसला अनंत । दिसों नेदी नित्य अनित्य तें ॥ ३ ॥

॥ २१ ॥

सांगतो तें तुह्मीं आइकावें कानीं । आमुचे नाचणीं नाचूं नका ॥ १ ॥
 जोंवरी या तुह्मां मागिलांची आस । तोंवरी उदास होऊं नका ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काय वांयांविण विंद । पति ना गोविंद दोन्ही नाहीं ॥ ३ ॥

॥ २२ ॥

आजिवरी तुह्मां आह्मां नेणपण । कौतुकें खेळणें संग होता ॥ १ ॥
 आतां अनावर जालें अगुणाची । करूं नये तें चि करीं सुखें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आतां बुडविलीं दोन्ही । कुळें एक मनीं नारायण ॥ ३ ॥

॥ २३ ॥

सासुरियां वीट आला भरतारा । इकडे माहेरा स्वभावें चि ॥ १ ॥

सांडवर कोणीं न धरिती हातीं । प्रारब्धाची गति भोगूं आतां ॥ २ ॥
न व्हावी ते जाली आमची भंडाई । तुका ह्मणे काई लाजो आतां ॥ ३ ॥

॥ २४ ॥

मरणाही आधीं राहिलों मरोनी । मग केलें मनीं होतें तैसें ॥ १ ॥
आतां तुह्मी पाहा आमुचें नवल । नका वेचूं बोल वांयांविण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुह्मी भयाभीत नारी । कैसी संग सरी तुह्मां आह्मां ॥ ३ ॥

॥ २५ ॥

परपुरुषाचें सुख भोगे तरी । उतरोनि करीं ध्यावें सीस ॥ १ ॥
संवसारा आगी आपुलेनि हातें । लावूनि मागुतें पाहूं नये ॥ २ ॥
तुका ह्मणे व्हावें तयापरी धीट । पतंग हा नीट दीपासोई ॥ ३ ॥

॥ २६ ॥

आइकाल परी ऐसें नव्हे बाई । न संडा था सोई भ्रताराची ॥ १ ॥
नव्हे आराणुक लौकिकापासून । आपुल्या आपण गोविलें तें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मन कराल कठीण । त्या या निवडोन मजपार्शी ॥ ३ ॥

॥ २७ ॥

आहांच वाहांच आंत वरी दोन्ही । न लगा गडणी आह्मां तैशा ॥ १ ॥
भेऊं नये तेथें भेडसावूं कोणा । आवरूनि मना बंद द्यावा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कांहीं अभ्यासावांचुनी । नव्हे हे करणी भलतीची ॥ ३ ॥

॥ २८ ॥

बहुतांच्या आह्मी न मिळों मतासी । कोणी कैसी कैसी भावनेच्या ॥ १ ॥
विचार करितां वांयां जाय काळ । लटिकें तें मूळ फजितीचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुह्मी करा घटापटा । नका जाऊं वाटा अमुचिया ॥ ३ ॥

॥ २९ ॥

त्याचें सुख नाहीं आलें अनुभवा । कठिण हें जिवा तोंचिवरी ॥ १ ॥
मागिलांचें दुःख लागों नेदी अंगा । अंतर हें संगी नेदी पुढें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे सर्वविशीं हा संपन्न । जाणती महिमान श्रुति ऐसें ॥ ३ ॥

॥ ३० ॥

न राहे रसना बोलतां आवडी । पायीं दिली बुडी माझ्या मनें ॥ १ ॥
मानेल त्या तुही आझका स्वभावे । मी तों माझ्याभावे अनुसरलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुही फिरावे बहुती । माझी तों हे गती जाली आतां ॥ ३ ॥

॥ ३१ ॥

न बोलतां तुहां कळों न ये गुज । ह्मणउनी लाज सांडियेली ॥ १ ॥
आतां तुहां पुढें जोडितसें हात । नका कोणी अंत पाहों माझा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आही बैसलों शेजारीं । करील तें हरी पाहों आतां ॥ ३ ॥

हे अभंग सरतात तों असा चमत्कार झाला कीं, पुष्पक नांवाच्या विमानांत बसून ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर प्रभृति सर्व देव, यक्ष, गंधर्व, किन्नर, अप्सरा वगैरे तेथें आल्या. तुकारामाचें शरीर दिव्य व तेजःपुंज ह्मणजे केवळ "ब्रह्मरूप" झालें. तुकारामाच्या अनुयायिजनांमध्ये व विमानांतल्या सुरलोकांमध्ये भगवन्नामस्मरणाचा व जयजयकाराचा एकसारखा मोठा घोष चालला होता. त्या देदीप्यमान विमान वगैरेच्या अद्भुत तेजानें तुकारामाच्या अनुयायिजनांचे नेत्र दिपून झांकून गेले, इतक्यांत देवांनीं तुकारामास सदेह विमानांत बसविलें, आणि विमान चालू झालें. विष्णूनें तुकारामास आपलें क्षीराब्धीतील निवासस्थान व तेथील सर्व ऐश्वर्य दाखवून मग वैकुंठास जाऊं असें सांगितलें, हें ऐकून सर्व देवांनीं जयजयकार केला, विमानाच्या घटांच्या नादांनं सर्व आकाश भरून गेलें होतें. कांहीं वेळानें पुष्पकाचा प्रकाश गेल्यावर लोकांनीं नेत्र उघडून पाहिलें तों तुकाराम कोठेंच दिसत नाहीं असें पाहून सर्वजन शोकनिमग्न होऊन त्यांनीं व तें वर्तमान कळल्यावर तुकारामाची पत्नी जिजाबाई इतकी नाना प्रकारें बहुतच विलाप केला तो ग्रंथीं लिहितां पुरवत नाहीं, असें महीपति ह्मणतो. याप्रमाणें तुकाराम गुप्त होण्याची हकीकत शके

१५७१ विरोधिनाम संवत्सरीं फाल्गुन वद्य द्वितीयेस सकाळीं चार घटिका दिवसास घडून आली. तुकारामास महादेव व विठोबा या नांवानें दोन मुलगे होते, तेही अतिशय शोक करूं लागले. तुकाराम कदाचित् परत येईल ह्मणून लोक इंद्रायणीच्या तीरीं संध्याकाळपावेतों बसले, नंतर उठून आपआपल्या घरीं चालते झाले. तुकारामाच्या दर्शनार्थ पुष्कळ दुरून यात्रा आली होती, तीही परतून जिकडच्या तिकडे माघारी गेली व देशांत चोहोंकडे पसरली. तेणेंकरून तुकारामाची वर लिहिलेली शेवटील हकीकत सर्व देशांत तावडतोव पसरली. त्याचवेळेस तुकाराम सदेह वैकुंठास गेला हें कितीएकांनीं खरें व कितीएकांनीं खोटें मानिलें. देहू मुक्कामीं विठोबाचा एक अत्यंत प्रेमळ, निःसीम, व लोकोपदेशक असा बाणेदार भक्त होऊन तो वर लिहिल्याप्रमाणें गुप्त झाला. तुकारामाच्या वंशांत जें डोहांतून निघालेलें पुस्तक आहे व ज्याची त्या कुळांत पूजा करीत असतात त्यांत “तुकोबांनीं तीर्थास प्रयाण केलें” असें साफ लिहिलें आहे. सदेह वैकुंठास गेल्याचें लिहिलें नाहीं. तुकाराम गेल्यानंतर त्याचे निःसीम चवदा भक्त निश्चयानें तेथें बसून राहिले. त्यांत रामेश्वरभट्ट, तुकारामाचा सख्खा बंधु कान्हया, गंगाजीमवाळकडुसकर, कोंडोवा विप्र लोहकऱ्या, संताजी तेली जगनाड्या, व दुसरे ९ असामी इतके होते. हे एकवेळ आपणास तुकारामाचें दर्शन होईल तरच आपण प्राण राखूं, अशा निश्चयानें बसले. कान्हयानें त्या वेळेस शोकपर असे बहुत अभंग केले.

तुकारामाच्या नेहमींच्या वर्तनक्रमांत मित आहार, सर्वदा नामस्मरण, संसारविषयी व इतर ऐहिक गोष्टींविषयी औदासीन्य, परोपकाराविषयी तत्परता, द्रव्य, मान इत्यादिकांविषयी निःस्पृहता, निरभिमानपणा, निश्चय, एकांतवासाची आवड, कथेची व भजनाची अतिशय प्रीति, उपदेश करण्याविषयी सिद्धता, मुख्यत्वे सगुणरूपावर दृढतमभाव, स्पष्टवक्तृत्व या गोष्टी टळटळीत दिसून येतात. त्याचे परमभक्त असे एकंदर चौदा असामी होते ते कथेंत नेहमी त्याच्या मार्गे उभे राहून ध्रुवपद धरीत असत.

तुकाराम गुप्त होण्याच्या अगोदर त्यानें कांहीं दिवस असें आरंभिलें होतें कीं, या चौदाही असामींतून कोणास न पुसतां एकाएकीं उठून कोठें तरी चालतें व्हांवें आणि कोणी विचारल्यास “आह्मी वैकुंठपुरास जातो” असें सांगावें. आणि कोणी कांहीं विचारलें तरी त्यानें अभंगरूप कवितेवांचून उत्तर देऊं नये.

या प्रसंगीं त्या चौदा भक्तांचीं मनें अगदीं उद्विग्न होऊन ते सारखे तीन दिवस तेथें बसले होते,

१ “सर्के १५७१ वीरोधीनां संवच्छरेः सीमगा वद्य द्वितीयाः वार सोमवारः ते दीवर्तीः प्रायः काळीं; तुकोबानीः तीर्थास प्रयाणं केलें शुभ भवतुः मंगळं” ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तों चवथ्या दिवशीं म्हणजे पंचमीच्या दिवशीं सकाळीं तुकारामाच्या हातचा नेहमींचा टाळ व त्याच्या अंगावरील गोदडी हीं दोन्हींवरून खालीं पडलीं. याखेरीज तुकारामाकडून कांहीं अभंगही लिहून आले ते वाचून सर्व भक्तलोक आनंद पावले. गोदडी व टाळ पाहण्याकरितां दूरदूरचे लोक बहुत आले होते ते तीं पाहून फार समाधान पावले आणि “हेंच तुकारामबाबांचें दर्शन” असें ह्मणाले व त्यांस अद्भुत चमत्कार वाटला. कान्हयानें रामेश्वरभट्ट यास विचारिलें कीं, “तुकारामबाबांची पुण्यतिथि कोणती धरावी?” रामेश्वरभट्ट ह्मणाला कीं, तुकाराम हा क्रियाकर्मविरहित होता आणि त्याच्या देहाचें येथें पतन नहोतां तो “तुका श्रीविष्णुलोकाप्रत गेला.” तो जरी वैकुंठवासास फाल्गुन वद्य द्वितीयेस गेला तरी टाळ, गोदडी व निरोप हीं फाल्गुन वद्य पंचमीस परत आलीं; यास्तव ती पंचमीच पुण्यतिथि मानून त्या दिवशीं साधुसंत जमवून हरिकीर्तन करावें व ब्राह्मणसंतर्पण करावें. त्याचा देहपातच झाला नाहीं त्यापक्षीं त्याचें क्रियाकर्मांतर वगैरे कांहीं एक करण्यास अधिकार नाहीं. ही रामेश्वर भट्टाची योजना ऐकून सर्व संतमंडळीनें मोठा जयजयकार केला. त्यानंतर त्या पंचमीपासूनच मोठा उत्साह व ब्राह्मणभोजन चालू केलें. पंचमी व षष्ठी या दोन दिवशीं कीर्तनें झालीं आणि सप्तमीस लळित झालें. जिकडे तिकडे आनंद झाला. तुकारामाच्या पुण्यतिथीचा त्या वेळेस जो क्रम जसा चालू झाला तो क्रम तसा आजपर्यंत देहूस चालू आहे.

तुकारामास महादेव व विठोबा हे दोघे पुत्र होते हें पूर्वीं लिहिलेंच आहे. आणि त्याशिवाय तुकारामाची पत्नी जिजाबाई गर्भिणी होती ती पूर्णकाळ गेल्या नंतर प्रसूत होऊन पुत्र झाला त्याचें नांव नारायण असें ठेविलें. हा पुत्र दिसेंमासें मोठा झाला. पुढें राजा शिवाजी त्याच्या दर्शनार्थ येऊन त्यानें त्यास चार गांव इनाम दिले व विठोबाच्या देवळास शिखर बांधिलें. नारायणबाबा हाही वयांत आल्यावर मोठा भगवद्भक्त निघाला. त्यास वैराग्य उपजलें त्याकाळीं त्यानें सर्वस्व दान करून बहुत दूरदूरच्या यात्रा केल्या. भागीरथीच्या अकरा कावडी रामेश्वरास नेऊन घातल्या. त्याच्या पाटांत तुकारामाचे बहुत अभंग असून तो कीर्तन करणारा फार चांगला होता.

तुकाराम गुप्त झाल्यानंतरही त्याच्या कितीएक परम भक्तांस त्याचें साक्षात् किंवा स्वप्नांत दर्शन झालें असें महीपति ह्मणतो. त्यांत त्याची येलवाडी येथील कन्या, एक संन्यासी, बहिणाबाई नांवाची एक ब्राह्मणी, सुदुंबन्यास राहणारा एक लिंगायत वाणी, निळोबा गोसावी पिंपळनेरकर यांस अशीं दर्शनें झाल्याचें महीपतीनें लिहिलें आहे.

॥ तुकारामाचे अभंग ॥

॥ श्रीविठ्ठलाय नमः ॥

॥ श्रीनिवृत्तिनाथाय नमः ॥ श्रीज्ञानेश्वराय नमः ॥

॥ श्रीराघवचैतन्यश्रीकेशवचैतन्य---॥

॥ श्रीबाबाचैतन्यसद्गुरुभ्यो नमः ॥

मंगलाचरण—अभंग ६.

॥ १ ॥

समचरणदृष्टि विटेवरी साजिरी । तेथें माझी हरी वृत्ति राहो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक न लगे मायिक पदार्थ । तेथें माझें आर्त नको देवा ॥ ध्रु. ॥

ब्रह्मादिक पदें दुःखाची शिराणी । तेथें दुश्चित्त झणी जडों देसी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्याचें कळलें आम्हां वर्म । जे जे कर्मधर्म नाशवंत ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

सुंदर तें ध्यान उभें विटेवरी । कर कटावरी ठेवूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुळसीहार गळां कासे पीतांबर । आवडे निरंतर तें चि रूप ॥ ध्रु. ॥

मकरकुंडलें तळपती श्रवणीं । कंठीं कौस्तुभमणि विराजित ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझें हें चि सर्व सुख । पाहीन श्रीमुख आवडनिं ॥ ३ ॥

१ पं. तेथें चित्त झणी—२ उभा विटेवरी असें बहुतांच्या ह्मणण्यांत आहे, परंतु तसें कोणत्याही पुस्तकांत आढळत नाहीं.—३ दे. त. तुळसीचे हार.—गळां तुळसीहार हाही पाठ ऐकण्यांत आहे.—४ पं. आवडे निरंतर हेंचि ध्यान.

॥ ३ ॥

सदा माझे डोळे जडो तुझे मूर्ती । रखुमाईच्या पती सोयरिया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गोड तुझे रूप गोड तुझे नाम । देई मज प्रेम सर्व काळ ॥ ५ ॥
 विठो माउलिये हा चि वर देई । संचरोनि राहीं ल्हदयामाजी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कांहीं न मार्गे आणीक । तुझे पायीं सुख सर्व आहे ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

राजस सुकुमार मदनाचा पुतळा । रविशशिकळा लोपलिया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कस्तुरीमळवट चंदनाची उटी । रुळे माळ कंठीं वैजयंती ॥ ५ ॥
 मुगुट कुंडलें श्रीमुख शोभलें । सुखाचें ओतलें सकळ ही ॥ २ ॥
 कासे सोनसळा पांघरे पाटोळा । घननीळ सांवळा बाइयानो ॥ ३ ॥
 सकळ ही तुझी व्हा गे एकीसवा । तुका ह्मणे जीवा धीर नाही ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

कर कटावरी तुळसीच्या माळा । ऐसें रूप डोळां दावीं हरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ठेविले चरण दोन्ही विटेवरी । ऐसें रूप हरी दावीं डोळां ॥ ५ ॥
 कटीं पीतांबर कास मिरवली । दाखवीं वहिली ऐसी मूर्ती ॥ २ ॥
 गरुडपारावरी उभा राहिलासी । आठवे मानसीं तें चि रूप ॥ ३ ॥
 झुरोनि पांजरा होऊं पाहें आतां । येई पंढरीनाथा भेटावया ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे माझी पुरवावी आस । विनंती उदास करूं नये ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥

गरुडाचें वारिकें कासे पीतांबर । सांवळें मनोहर कैं देखेन ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बरवया बरवंटा घनमेघ सांवळा । वैजयंतीमाळा गळां शोभे ॥ ५ ॥

मुगुट माथां कोटि सूर्यांचा झळाळ । कौस्तुभ निर्मळ शोभे कंठीं ॥ २ ॥
 ओतींव श्रीमुख सुखाचें सकळ । वामांगीं वेल्हाळ रखुमादेवी ॥ ३ ॥
 उद्धव अक्रूर उभे दोहींकडे । वर्णिती पवाडे सनकादिक ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे नव्हे आणिकांसारिखा । तो चि माझा सखा पांडुरंग ॥ ५ ॥

— ॥ ५ ॥ —

॥ ६ ॥

विराण्या—अभंग २५.

॥ ७ ॥

वाळो जन मज ह्मणोत शिंदळी । परि हा वनमाळी न विसंबें ॥ १ ॥
 सांडूनि लौकिक जालियें उदास । नाहीं भय आस जीवित्वाची ॥ २ ॥
 नाइकें वचन बोलतां या लोकां । ह्मणे जालें तुका हरिरता ॥ ३ ॥

॥ ८ ॥

आधिल्या भ्रतारें काम नव्हे पुरा । ह्मणोनि व्यभिचारा टेकलियें ॥ १ ॥
 रात्रंदिस मज पाहिजे जवळी । क्षण त्यानिराळी न गमे घडी ॥ २ ॥
 नाम गोष्टी माझी सोय सांडा आतां । रातलें अनंता तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ ९ ॥

हाचि नेम आतां न फिरें माधारी । बैसलें शेजारीं गोविंदाचे ॥ १ ॥
 घररिघी जालें पट्टराणी बळें । वरिलें सांवळें परब्रह्म ॥ २ ॥
 बळियाचा अंगसंग जाला आतां । नाहीं भय चिंता तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ १० ॥

नाहीं काम माझें काज तुझांसवें । होतें गुप्त ठावें केलें आतां ॥ १ ॥
 व्यभिचार माझा पडिला ठाउका । न सर ती लोकांमाजी जालें ॥ २ ॥
 न धरावा लोभ कांहीं मजविशीं । जालें देवपिशी तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥ ठिके मीठे लसने मज्जे ॥ ११ ॥ जह जाणुं डीकें मंगल ठामु
 विसरलें कुळ आपुला आचार । पती भावे दीर घर सोय ॥ १ ॥
 सांडिला लौकिक लाज भय चिंता । रातलें अनंता चित्त माझें ॥ ६ ॥
 मज आतां कोणी आळवाल झगी । तुका ह्मणे कानीं बहिरी जालें ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ ॥ १२ ॥

न देखें न बोलें नाइकें आणीक । बैसला हा एक हरि चित्तीं ॥ १ ॥
 सासुरें माहेर मज नाही कोणी । एक केलें दोन्ही मिळोनियां ॥ २ ॥
 आळ आला होता आह्मी भांडखोरी । तुका ह्मणे खरी केली मात ॥ ३ ॥
 ॥ ५ ॥ ॥ १३ ॥

दुजा ऐसा कोण बळी आहे आतां । हरि या अनंता पासूनिया ॥ १ ॥
 बळियाच्या आह्मी जालों बळिवंता । करूं सर्व सत्ता सर्वावरी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आह्मी जिवाच्या उदारा । जालों प्रीतिकरा गोविंदासी ॥ ३ ॥
 ॥ ५ ॥ ॥ १४ ॥

क्षणभरी आह्मी सोसिलें वाईट । साधिलें अवीट निजसुख ॥ १ ॥
 सांडी मांडी मार्गे केल्या भरोवरी । अधिक चि परी दुःखाचिया ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे येणें जाणें नाही आतां । राहिलों अनंताचिये पार्यां ॥ ३ ॥
 ॥ ६ ॥ ॥ १५ ॥

आह्मां आह्मी आतां वडील धाकुटीं । नाही पाठीं पोटीं कोणी दुजें ॥ १ ॥
 फावला एकांत एकविध भाव । हरि आह्मांसवें सर्व भोगी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे अंगसंग एके ठायीं । असों जेथें नाही दुजें कोणी ॥ ३ ॥
 ॥ ६ ॥ ॥ १६ ॥

सर्व सुख आह्मी भोगूं सर्व काळ । तोडियेलें जाळ मोहपाश ॥ १ ॥

याचसाठीं सांडियेले भरतार । रातलों या परपुषारूशीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां गर्भ नये धरूं । औषध जें करूं फळ नव्हे ॥ ३ ॥

॥ १७ ॥

एका जिवें आतां जिणें जालें दोहीं । वेगळीक कांहीं नव्हे आतां ॥ १ ॥
नारायणा आह्मां नाहीं वेगळीक । पुरविली हे भाक सांभाळिली ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जालें सायासाचें फळ । सरली ते वेळ काळ दोन्ही ॥ ३ ॥

॥ १८ ॥

हासों रुसों आतां वाढवूं आवडी । अंतरीची गोडी अवीट ते ॥ १ ॥
सेवासुखें करूं विनोदवचन । आह्मी नारायण एकाएकीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मी जालों उदासीन । आपुल्या आधीन केला पति ॥ ३ ॥

॥ १९ ॥

मजसवें आतां येऊं नका कोणी । सासुरवासिनी बाइयानो ॥ १ ॥
न साहवे तुह्मां या जनाची कूट । बोलती वाईट ओखटें तें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जालों उदास मोकळ्या । विचरों गोवळ्यासवें आह्मी ॥ ३ ॥

॥ २० ॥

शिकविलें तुह्मीं तें राहे तोंवरी । मज औणि हरी वियोग तों ॥ १ ॥
प्रसंगीं या नाहीं देहाची भावना । तेथें या वचना कोण मानी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे चित्तीं बैसला अनंत । दिसों नेदी नित्य अनित्य तें ॥ ३ ॥

॥ २१ ॥

सांगतों तें तुह्मीं अइकावें कानीं । आमुचे नाचणीं नाचूं नका ॥ १ ॥

जौवरी या तुह्यां मागिलांची आस । तौवरी उदास होऊं नका ॥ २ ॥
तुका ह्मणे काय वांयांविण धिंद । पति ना गोविंद दोन्ही नाही ॥ ३ ॥

॥ २२ ॥

आजिवरी तुह्यां आह्यां नेणपण । कौतुकें खेळणें संग होता ॥ १ ॥
आतां अनावर जालें अगुणाची । करूं नये तें चि करीं सुखें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां बुडविलीं दोन्ही । कुळें एक मनीं नारायण ॥ ३ ॥

॥ २३ ॥

सासुरियां वीट आला भरतारा । इकडे माहेरा स्वभावे चि ॥ १ ॥
सांडवर कोणी न धरिती हातीं । प्रारब्धाची गति भोगूं आतां ॥ २ ॥
न व्हावी ते जाली आमुची भंडाई । तुका ह्मणे काई लाजो आतां ॥ ३ ॥

॥ २४ ॥

मरणाही आधीं राहिलों मरोनी । मग केलें मनीं होतें तैसें ॥ १ ॥
आतां तुह्मी पाहा आमुचें नवल । नका वेचूं बोल वांयांविण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुह्मी भयाभीत नारी । कैसी संग सरी तुह्यां आह्यां ॥ ३ ॥

॥ २५ ॥

परपुरुषाचें सुख भोगे तरी । उतरोनि करीं ध्यावें सीस ॥ १ ॥
संवसारा आगीं आपुलेनि हातें । लावूनि मागुतें पाहूं नये ॥ २ ॥
तुका ह्मणे व्हावें तयापरी धीट । पतंग हा नीट दीपासोई ॥ ३ ॥

॥ २६ ॥

अइकाल परी ऐसें नव्हे बाई । ना संडा या सोई भ्रताराची ॥ १ ॥
नव्हे आराणुक लौकिकापासून । आपुल्या आपण गोविलें तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मन कराल कठीण ॥ त्या या निवडोन मजपार्शी ॥ ३ ॥

॥ २७ ॥

आहांच वाहांच आंत वरी दोन्ही । न लगा गडणी आह्मां तैशा ॥ १ ॥

भेऊं नये तेथें भेडसावूं कोणा । आवरूनि मना बंद द्यावा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कांहीं अभ्यासावांचुनी । नव्हे हे करणी भलतीची ॥ ३ ॥

॥ २८ ॥

बहुतांच्या आह्मी न मिळों मतासी । कोणी कैसी कैसी भावनेच्या ॥ १ ॥

विचार करितां वांयां जाय काळ । लटिकें तें मूळ फजितीचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी करा घटापटा । नका जाऊं वाटा आमुचिया ॥ ३ ॥

॥ २९ ॥

त्याचें सुख नाहीं आलें अनुभवा । कठीण हें जिवा तोंचिवरी ॥ १ ॥

मागिलांचें दुःख लागों नेदी अंगा । अंतर हें संगी नेदी पुढें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्वविशीं हा संपन्न । जाणती महिमान श्रुति ऐसें ॥ ३ ॥

॥ ३० ॥

न राहे रसना बोलतां आवडी । पार्यीं दिली बुडी माझ्या मनें ॥ १ ॥

मानेल त्या तुह्मी अइका स्वभावे । मी तों माझ्याभावे अनुसरलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मीं फिरावें बहुती । माझी तों हे गती जाली आतां ॥ ३ ॥

॥ ३१ ॥

न बोलतां तुह्मां कळों न ये गुज । ह्मणुनी लाज सांडियेली ॥ १ ॥

आतां तुह्मां पुढें जोडीतसें हात । नका कोणी अंत पाहों माझा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी बैसलों शेजारीं । करील तें हरी पाहों आतां ॥ ३ ॥

॥ ३२ ॥

॥ ३२ ॥

नये जरी तुज मधुर उत्तर । दिधला सुस्वर नाही देवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाही तयाविण भुकेला विठ्ठल । येइल तैसा बोल रामकृष्ण ॥ ध्रु. ॥

देवापार्शीं मार्गे आवडीची भक्ति । विश्वासैशीं प्रीति भावबळें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मना सांगतो विचार । धरावा निर्धार दिसेंदिस ॥ ३ ॥

॥ ३३ ॥

सावध जालों सावध जालों । हरिच्या आलों जागरणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें वैष्णवांचे भार । जयजयकार गर्जतसे ॥ ध्रु. ॥

पळोनियां गेली झोप । होतें पाप आड तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तया ठाया । ओल छाया कपेची ॥ ३ ॥

॥ ३४ ॥

आपुलिया हिता जो असे जागता । धन्य माता पिता तयाचिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कुळीं कन्यापुत्र होतीं जीं सात्विक । तयाचा हरिख वाटे देवा ॥ ध्रु. ॥

गीता भागवत करिती श्रवण । आणीक चिंतन विठोबाचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज घडो त्याची सेवा । तरी माझ्या दैवा पार नाही ॥ ३ ॥

॥ ३५ ॥

अंतरींची घेतो गोडी । पाहे जोडी भावाची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव सोयरा देव सोयरा । देव सोयरा दीनाचा ॥ ध्रु. ॥

आपुल्या वैभवे । शृंगारावें निर्मळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जेवीं सर्वे । प्रेम द्यावें प्रीतीचें ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ जिह्वा तर्हि तपस ते ॥ ३६ ॥

सुखें वोळंब दावी मोहा । माझें दुःख नेणा पाहा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीचा मारिला वेडा । होय होय कैसा ह्मणे भिडा ॥ ध्रु. ॥

निपट मज न चले अन्न । पायली गहूं सांजा तनि ॥ २ ॥

गेले वारीं तुझीं आणिली साकर । सातदी गेली साडेदहा शेर ॥ ३ ॥

अखंड मज पोटाची व्यथा । दुधभात सांकर तूप पथ्या ॥ ४ ॥

दो पाहरा मज लहरी येती । शुद्ध नाही पडे सुपती ॥ ५ ॥

नीज नये घाली फुलें । जवळीं न साहती मुलें ॥ ६ ॥

अंगीं चंदन लावितें भाळीं । सदा शूळ माझे कपाळीं ॥ ७ ॥

हाड गळोनि आलें मास । माझें दुःख तुझां नेणवे कैसें ॥ ८ ॥

तुका ह्मणे जिता गाढव केला । मेलियावरि नरका नेला ॥ ९ ॥

॥ ३७ ॥

पावलें पावलें तुझें आह्मां सर्व । दुजा नको भाव होऊं देऊं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेथें तेथें देखें तुझीं च पाउलें । त्रिभुवन संचलें विठला गा ॥ ध्रु. ॥

भेदाभेदमते भ्रमाचे संवाद । आह्मां नको वाद त्यांशीं देऊं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अणु तुजविण नाही । नभाहूनि पाही वाढ आहे ॥ ३ ॥

॥ ३८ ॥

वंदूं चरणरज सेवूं उष्टावळी । पूर्वकर्मा होळी करुनी सांडूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अमुप हें गांठीं बांधूं भांडवल । अनाथा विठल आह्मां जोगा ॥ ध्रु. ॥

अवघे होती लाभ एका या चिंतनें । नामसंकीर्तनें गोविंदाच्या ॥ २ ॥

जन्ममरणाच्या खुंटतील खेपा । होईल हा सोपा सिद्ध पंथ ॥ ३ ॥

गेले पुढें त्यांचा शोधित मारग । चला जाऊं माग घेत आह्मी ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे घालूं जिवपणा चिरा । जाऊं त्या माहेरा निजाचिया ॥ ५ ॥
 ॥ ५ ॥ ॥ ३९ ॥
 जेविले ते संत मार्गे उष्टावळी । अवध्या पत्रावळी करुनी झाडा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सोवळ्या ओंवळ्या राहिलीं निराळा ॥ पासूनि सकळां अवध्यां दुरीं ॥ २ ॥
 परें परतें मज न लगे सांगावें । हें तों देवें बरें शिकविलें ॥ ३ ॥
 दुसऱ्यातें आह्मी नाहीं आतळत । जाणोनि संकेत उभा असे ॥ ४ ॥
 येथें कोणीं कांहीं न धरावी शंका । मज चाड एका भोजनाची ॥ ५ ॥
 लांचावला तुका मारितसे झड । पुरविलें कोड नारायणें ॥ ६ ॥
 ॥ ६ ॥ ॥ ४० ॥

देवाच्या प्रसादें करा रे भोजन । व्हाल कोण कोण अधिकारी ते ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ब्रह्मादिकांसि हें दुर्लभ उच्छिष्ट । नका मानूं वीट ब्रह्मरसीं ॥ २ ॥
 अवधियां पुरतें वोसंडलें पात्र । अधिकार सर्वत्र आहे येथें ॥ ३ ॥
 इच्छादानी येथें वळला समर्थ । अवघें चि आर्त पुरवितो ॥ ४ ॥
 सरे येथें ऐसें नाहीं कदाकाळीं । पुढती वाटे कवळीं घ्यावें ऐसें ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे पाक लक्षुमचिया हातें । कामारीसांगातें निरूपमा ॥ ६ ॥
 ॥ ४१ ॥

अवगुणांचे हातीं । आहे अवघी फजीती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाहीं पात्रासवें चाड । प्रमाण तें फिकें गोड ॥ २ ॥
 विष तांब्या वाटी । भरली लावूं नये होटी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे भाव । शुद्ध बरा सोंग वाव ॥ ४ ॥

॥ ४२ ॥ हरीच्या जागरणा । जातां कां रे नये मनां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कोठें पाहासील तुटी । आयुष्य वेचे फुकासाठीं ॥ २ ॥
 ज्यांची तुज गुंती । ते तों मोकळिती अंती ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे बरा । लाभ काय तो विचारा ॥ ४ ॥

॥ ४३ ॥
 धर्माची तूं मूर्ती । पाप पुण्य तुझे हातीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मज सोडवीं दातारा । कर्मापासूनि दुरतरा ॥ २ ॥
 करिशी अंगीकार । तरी काय भाझा भार ॥ ३ ॥
 जिवीच्या जीवना । तुका ह्मणे नारायणा ॥ ४ ॥
 ॥ ४४ ॥

ब्रह्मादिक जया लाभासि ठेंगणे । बळिये आह्मी भले शरणागत ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कामनेच्या त्यागें भजनाचा लाभ । जाला पद्मनाभ सेवांकरणी ॥ २ ॥
 कामधेनूचिया क्षीरा पार नाही । इच्छेचिये वाही वरूषावें ॥ ३ ॥
 बैसलिये ठायीं लागलें भरतें । त्रिपुटीवरतें भेदी ऐसें ॥ ४ ॥
 हरि नाही आह्मा विष्णुदासां जर्गी । नारायण अंगीं विसावला ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे बहु लाटे हें भोजन । नाही रिता कोणे राहत राहौ ॥ ६ ॥
 ॥ ४५ ॥

दुर्जे खंडे तरी । उरला तो अवघा हरि ॥ १ ॥
 आपणाबोहेरी । न लगे ठाव धुंडावा ॥ २ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ इतुलें जाणावया जाणा । कोंडे तरी मनै मना ॥ ३ ॥

पारधीच्या खुणा । जाणेतें चि साधावें ॥ १५ ॥

देह आधीं काय खरा ॥ देहसंबंधपसारा ॥

बुजगावणें चोरा । रक्षणसैं भासतें ॥ २ ॥

तुका करी जागा । नको वीसपूं वाउगा ॥

आहेसि तूं आगा । अंगीं डोळे उघडी ॥ ३ ॥

॥ ४६ ॥

विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म । भेदाभेदभ्रमं अमंगळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अइका जी तुह्मी भक्त भागवत । कराल तें हित सत्य करा ॥ १५ ॥

कोणा ही जिवाचा न घडो मत्सर । वर्म सर्वेश्वरपूजनाचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एका देहाचे अवयव । सुख दुःख जीव भोग पावे ॥ ३ ॥

॥ ४७ ॥

आह्मी तरी आस । जालों टाकोनि उदास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां कोण भय धरी । पुढें मरणाचें हरी ॥ १५ ॥

भलते ठायीं पडों । देह तुरंगीं हा चढो ॥ २ ॥

तुमचें तुह्मांपासीं । आह्मी आहों जैसीं तैसीं ॥ ३ ॥

गेले मानामान । सुखदुःखाचें खंडन ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे चित्तीं । नाहीं वागवीत खंती ॥ ५ ॥

॥ ४८ ॥

निंदी कोणी मारी । वंदी कोणी पूजा करी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज हें ही नाहीं तें ही नाहीं । वेगळा दोही पासुनी ॥ १५ ॥

देहभोग भोगें घडे । जें जें जोडे तें बरें ॥ २ ॥

अवघे पावे नारायणीं ॥ जनार्दनीं तुक्याचें ॥ ४ ॥

॥ ४९ ॥

जन विजन जालें आह्मां । विठलनामा प्रमाणें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहें तिकडे बापमाय । विठल आहे रखुमाई ॥ १ ॥

वन पट्टण एकभाव । अवघा ठाव सरता जाला ॥ २ ॥

आठव नाहीं सुखदुःखा । नाचे तुका कौतुकें ॥ ३ ॥

॥ ५० ॥

हिरा ठेवितां ऐरणीं । वांचे मारितां जो घणीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तोचि मोल पावे खरा । करणीचा होय चुरा ॥ १ ॥

मोहरा होय तोचि अंगें । सूत न जळे ज्याचे संगें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तोचि संत । सोसी जगाचे आघात ॥ ३ ॥

॥ ५१ ॥

आलिंगनें घडे । मोक्ष सायुज्यता जोडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा संताचा महिमा । जाली बोलायाची सीमा ॥ १ ॥

तीर्थे पर्वकाळ । अवघीं पायांपै सकळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । त्यांची केली पावे सेवा ॥ ३ ॥

॥ ५२ ॥

माझिया मीपणा । जाला यावरी उगाणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भोगी त्यागी पांडुरंग । त्यानें वसविलें अंग ॥ १ ॥

टाळिलें निमित्त । फार थोडें घात हित ॥ २ ॥

यावें कामावरी । तुका ह्मणे नाहीं उरी ॥ ३ ॥

॥ ५३ ॥

सकळ चिंतामणी शरीर । जरी जाय अहंकार आशा समूळ ॥ १ ॥

निंदा हिंसा नाही कपट देहबुद्धि । निर्मळ स्फटिक जैसा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मोक्षाचें तीर्थ न लगे वाराणसी । येती तयापासीं अवघीं जनै ॥
 तीर्थासी तीर्थ जाला तो चि एक । मोक्ष तेणें दर्शनै ॥ २ ॥
 मन शुद्ध तया काय करिसी माळा । मांडित सकळा भूषणांसी ॥ ३ ॥
 हरिच्या गुणें गर्जताती सदा । आनंद तया मानसी ॥ ४ ॥
 तन मन धन दिलें पुरुषोत्तमा । आशा नाही कवणाची ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे तो परिसाहूनि आगळा । काय महिमा वर्णू त्याची ॥ ६ ॥

॥ ५४ ॥

आहे तें सकळ कृष्णा चि अर्पण । न कळतां मन दुजें भावी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणउनी पाठी लागतील भूतें । येती गवसीत पांचजनै ॥ २ ॥
 ज्याचें त्या वंचलें आठव न होतां । दंड या निमित्ताकारणें हा ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे काळें चेंपियेला गळा । मी मी वेळोवेळा करीतसे ॥ ४ ॥

॥ ५५ ॥

महारासि सिवे । कोपें ब्राह्मण तो नव्हे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तया प्रायश्चित्त कांहीं । देहत्याग करितां नाही ॥ २ ॥
 नातळे चांडाळ । त्याचा अंतरीं विटाळ ॥ ३ ॥
 ज्याचा संग चित्तीं । तुका ह्मणे तो त्या याती ॥ ४ ॥

॥ ५६ ॥

तेलनीशीं रुसला वेडा । रागें कोरडें खातो भिडा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आपुलें हित आपण पाही । संकोच तो न धरी कांहीं ॥ २ ॥
 नावडे लोकां टाकिला गोहो । बोडिले डोकें सांडिला मोहो ॥ ३ ॥

शेजारणीच्या गेली रागें । कुतज्यांनीं घर भरिलें मागें ॥ ३ ॥

पिसारागें भाजिलें घर । नागविलें तें नेणे फार ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे वांच्या रागें । फेडिलें सावलें देखिलें जगें ॥ ५ ॥

॥ ५३ ॥

मज दास करी त्यांचा । संतदासांच्या दासांचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग होत कल्पवरी । सुखें गर्भवास हरी ॥ ५ ॥

नीचवृत्तिकाम । परी मुखीं तुझें नाम ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सेवे । माझे संकल्प वेचावे ॥ ३ ॥

॥ ५८ ॥

सदा तळमळ । चित्ताचिये हळहळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचें दर्शन न व्हावें । शव असतां तो जिवे ॥ ५ ॥

कुशब्दाची घाणी । अमंगळविली वाणी ॥ २ ॥

नेणे शब्द पर । तुका ह्मणे परउपकार ॥ ३ ॥

॥ ५९ ॥

जया नाही नेम एकादशीव्रत । जाणावें तें प्रेत शव लोकीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचें वय नित्य काळ लेखीताहे । रागें दात खाय करकरा ॥ ५ ॥

जयाचिये द्वारीं तुळसीवृंदावन । नाही तें स्मशान गृह जाणां ॥ २ ॥

जये कुळीं नाही एक ही वैष्णव । त्याचा बुडे भवनदीतापा ॥ ३ ॥

विठोवाचें नाम नुचारी जें तोंड । प्रत्यक्ष तें कुंड रजकांचें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे त्याचे काष्ठ हातपाय । कीर्तना नव जाय हरीचियां ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ गिरा लीला ॥ ६० ॥ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 आह्मी सदैव सुडके । जवळीं येतां चोर धाके ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 जाऊं पुढी भिकें ॥ कुतरीं घर राखती ॥ १ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नांदणूक ऐसी सांगा । नाही तरी वांयां भागा ॥
 थोरपण अंगा । तरी ऐसैं आगावें ॥ २ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 अक्षय साचार । केलें सायासांनीं घर ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 एरंडासिवार । दुजा भार न साहती ॥ ३ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 धन कण घरोघरीं । पोट भरे भिकेवरी ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 जतन तीं करी । कोण गुरें वासरें ॥ ४ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 जाली सकळ निश्चिती । भांडवल शेण माती ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 झळझळीत भिंती । वृंदावनें तुळसीचीं ॥ ५ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 तुका हणगे देवा । अवघा निरविला हेवा ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥
 कुटुंबाची सेवा । तो चि करी आमुच्या ॥ ६ ॥ गिरा लीला ॥ गिरा लीला ॥

॥ ६१ ॥

पराविया नारी माउलीसमान । मानिलिया धन काय वेचे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न करितां परनिंदा परद्रव्य अभिलाषाकाय तुमचें यास वेचे सांगा ॥ २ ॥
 बैसलिये ठायीं हणतां रामराम । काय होय श्रम ऐसैं सांगा ॥ ३ ॥
 संताचे वचनीं मानितां विश्वास । काय तुमचें यास वेचे सांगा ॥ ४ ॥
 खरें बोलतां कोण लागती सायास । काय वेचे यास ऐसैं सांगा ॥ ५ ॥
 तुका हणगे देव जोडे याचसाठीं । आणीक ते आटी न लगे कांहीं ॥ ६ ॥

॥ ४ ॥ शुद्धबीजा पोटी । फळें रसाल गोमटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुखीं अमृताची वाणी । देह वेचावा कारणीं ॥ ५ ॥
सर्वांगीं निर्मळ । चित्त जैसें गंगाजळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जाती । तौप दर्शनें विश्रांती ॥ ३ ॥
॥ ६३ ॥

चित्त समाधानें । तरी विष वाटे सोनें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ बहु खोटा अतिशय । जाणां भले सांगों काय ॥ ५ ॥

मनाच्या तळमळें । चंदनें ही अंग पोळे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुजा । उपचार पीडा पूजा ॥ ३ ॥

॥ ६४ ॥
परिमळ ह्मण चोळूं नये फूल । खाऊं नये मूल आवडतें ॥ १ ॥[†]

मोतियाचें पाणी चाखूं नये स्वाद । यंत्र भेदुनि नाद पाहूं नये ॥ २ ॥
कर्मफल ह्मणुनी इच्छूं नये काम । तुका ह्मणे वर्म दावूं लोकां ॥ ३ ॥

॥ ६५ ॥
माया तें चि ब्रह्म ब्रह्म तेंचि माया । अंग आणि छाया तया परी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तोडितां न तुटे सारितां निराळी । लोटांगणांतळीं हारपते ॥ ५ ॥
दुजें नाहीं तेथें बळ कोणासाठी । आणिक ते आटीविचाराची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे उंच वाढे उंचपणें । ठेंगणीं लवणें जैसीं तैसीं ॥ ३ ॥
॥ ६६ ॥

दुर्जनासि करी साहे । तो ही लाहे दंड हे ॥ १ ॥

१ पं. देवाचे.—२ त. तीच्या.—३ हे. दंड हे लाहे.

† “काय एक नव्हे धरितां अंतरीं । कासवीचे परी वेळोवेळां ” ॥ हें कडवें पंढरपूरच्या प्रतीत अधिक आहे.

॥ ध्रु. ॥ शिंदळीच्या कुंटणी वाटा । संग खोटा खोट्याचा ॥ ५ ॥

येर येरा कांचणी भेटे ॥ आगी उठे तेथूनी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कापूं नाकें । पुढें आणिकें शिकविती ॥ ३ ॥

॥ ६७ ॥

वृत्ति भूमि राज्य द्रव्य उपार्जिती । जाणा त्या निश्चिती देव नाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाडेकरी वाहे पाठीवरी भार । अंतरीचें सार लाभ नाही ॥ ५ ॥

देवपूजेवरी ठेवूनियां मन । पाषाणा पाषाण पूजी लोभें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे फळ चिंतिती आदरें । लाघव हे चार शिंदळीचे ॥ ३ ॥

॥ ६८ ॥

पवित्र सोंवळीं । एक तीं च भूमंडळीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ज्यांचा आवडता देव । अखंडित प्रेमभाव ॥ ५ ॥

तीं च भाग्यवंतें । सरतीं पुरतीं धनवित्तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । त्यांची केल्या पावे सेवा ॥ ३ ॥

॥ ६९ ॥

आशाबद्ध जन । काय जाणे नारायण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करी इंद्रियांची सेवा । पाहे आवडीचा हेवा ॥ ५ ॥

भ्रमलें चावळे । तैसें उचित न कळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विषें । अन्न नाशियेलें जैसें ॥ ३ ॥

॥ ७० ॥

ढेकरें जेवण दिसे साचें । नाही तरि काचें कुंथाकुंथी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हे ही बोल ते ही बोल । कोरडे फोल रुचीविण ॥ ५ ॥

गव्हांचिया होती परी । फके वरी खाजं नये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे असे हार्तीचें कांकण । तयासी दर्पण विल्हाळक ॥ ३ ॥

॥३॥ पिपा जलजाल जिपा कामा ॥ ७१ ॥ जी हुंन भोग जे जी लाय ॥ ३॥

करावी ते पूजा मनेंचि उत्तम । लौकिकाचें काम काय असे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळावें तयासि कळे अंतरीचें । कारण तें साचें साचा अंगी ॥ ५ ॥

अतिशया अंतीं लाभ किंवा घात । फळ देतें चित्त बीजा ऐसे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जेणें राहे समाधान । ऐसें तें भजन पार पावी ॥ ३ ॥

॥ ७२ ॥

एकादशीव्रत सोमवार न करिती । कोण त्यांची गति होइल नेणों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं बहु वाटे तळमळ । आंधळीं सकळ बहिर्मुख ॥ ५ ॥

हरिहरां नाहीं बोटभरी वाती । कोण त्यांची गति होइल नेणों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं नारायणीं प्रीति । कोण त्यांची गति होइल नेणों ॥ ३ ॥

॥ ७३ ॥

नव्हे आराणूक संवसारा हातीं । सर्वकाळ चिन्तीं हाचि धंदा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवधर्म सांदीं पडिला सकळ । विषयीं गोंधळ गाजतसे ॥ ५ ॥

रात्रि दीस न पुरे कुटुंबाचें समाधान । दुर्लभ दर्शन ईश्वराचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आत्महत्या रे घातकी । थोर होते चुकी नारायणीं ॥ ३ ॥

॥ ७४ ॥

स्मशान ते भूमि प्रेतरूप जन । सेवाभक्तिहीन ग्रामवासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भरतील पोट श्वानाचिया परी । वास्ति दिली घरीं यमदूतां ॥ ५ ॥

अपूज्य लिंग तेथें अतित न घे थारा । ऐसी वस्ती चोरां कंठकांची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं ठावी स्थिति मती । यमाची निश्चिती कुळवाढी ॥ ३ ॥

॥ ७५ ॥

आहाकटा त्याचे करिती पितर । वंशीं दुराचार पुत्र जाला ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ गळे चि ना गर्भ नव्हे चि कां वांज । माता त्याची लाजलावा पापी ॥ १ ॥
 परपीडे परद्वारीं सावधान । सादर चि मन अभाग्याचें ॥ २ ॥
 न मिळतां निंदा चाहडी उपवास । संग्रहावे दोष सकळ ही ॥ ३ ॥
 परउपकार पुण्य त्या वावडें । विषाचें तें कीडें दुग्धीं मरे ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे विटाळाची च तो मूर्ति । दया क्षमा शांति नातळे त्या ॥ ५ ॥
 ॥ ७६ ॥

श्वान शिघ्रकोपी । आपणा घातकर पापी ॥ १ ॥
 ॥ध्रु॥ नाहीं भीड आणि धीर । उपदेश न जिरे क्षीर ॥ २ ॥
 माणसांसि भुंके । विजातीनें द्यावे थुंके ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे चित्त । मळिण करा तें फजित ॥ ४ ॥
 ॥ ७७ ॥

देखोनि हरखली अंड । पुत्र जाला ह्मणे रांड ॥ १ ॥
 तंव तो जाला भांड । चाहाड चोर शिंदळ ॥ २ ॥
 ॥ध्रु॥ जाय तिकडे पीडी लोकां । जोडी भांडवल थुंका ॥ ३ ॥
 थोर जाला चुका । वर कां नाहीं घातली ॥ ४ ॥
 भूमि कांपे त्याच्या भारें । कुंभपाकाचीं शरीरें ॥ ५ ॥
 निष्ठुर उत्तरे । पापदृष्टी मळिणचित्त ॥ ६ ॥
 दुराचारी तो चांडाळ । पापसांगातें विटाळ ॥ ७ ॥
 तुका ह्मणे खळ । ह्मणोनियां निषिद्ध तो ॥ ८ ॥
 ॥ ७८ ॥

नेणें गाणें कंठ नाहीं हा सुस्वर । घालूं तुज भार पांडुरंगा ॥ १ ॥

नेणें राग वेळ काळ घात मात ॥ तुझे पायीं चित्त ठेवीं देवा ॥

तुका हलणे मज चाड नाही जना ॥ तुज नारायणा वांचूनिया ॥ २ ॥

कविता ॥ ३२ ॥ गङ्गा पञ्चाङ्ग ॥ ७९ ॥ अङ्ग गङ्गा पञ्चाङ्ग ॥ ३३ ॥

माझी पाठ करा कवी । उट लावी दारोदार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तंव तया पारखी सिव । लाजे ठाव सांडितां ॥ ७५ ॥

उष्टावळी करूनि जमा । कुंथुनि प्रेमा अणितसे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बाहेरमुदी । आहा च गोविंदी न सरती ॥ ३॥

॥ ४ ॥ लङ्गि पाङ्गि रि॥ ८० ॥ लङ्गि रिङ्गि पाङ्गि रिङ्गि ॥ ४० ॥

उपाधीच्या नांवें घेतला सितोडा । नेदूं आतां पीडा आतळीं ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काशासाठी हात भरुनि धुवावे । चालतिया गोवे मारगासि ॥३॥

काय नाही देवें करूनि ठेविलें । असे तें आपुलें ते ते ठार्यां ॥ २ ॥

તુકા હણે જેવ્હાં ગેલા અહંકાર । તેવ્હાં આપેપર બોલવિલે ॥ ૩ ॥

॥ ३ ॥ त्रिं गीतं किं ॥ ८१ ॥ त्रिं गीतं किं ॥ ८१ ॥

योगार्चं तै भाग्य क्षमा । आर्धी दमा इन्द्रिये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघीं भाग्यें येती घरा । देव सोयरा जालिया ॥ ६५ ॥ जिं३

मिरासीचें ह्मूण सेत । नाहीं देत पीक उगें ॥ २ ॥

तुका ह्यणे उचित जाणां । उर्गीं सिणां काशाला ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ मज्झिमा निकाय ॥ ८२ ॥ मज्झिमा निकाय ॥ ८२ ॥ ॥ ४ ॥

न ये नेत्रां जळ । नाहीं अंतरीं कळवळ ॥ १॥

॥ ध्रु. ॥ तौ हे चावटीचे बोल । जन रंजवर्णे फोल ॥ ६५ ॥ गिरिधर ॥

न फले उत्तर ।। नाहीं । स्वामी जों सादर ।। २ ।। श्रीगुरुगोपा

तुका हलने भेटी । जंव नाही दृष्टादृष्टी ॥ ३ ॥ । ॐ श्रीगणेशाय नमः

॥ १६ ॥ विठ्ठल जाली गि ॥ ८३ ॥ ॥ ताम ताम खात खात आपा गि
बाईल सवासिण आई ॥ आपण पितरांचे ठायीं ॥ १ ॥ ताम गि ताम
॥ ध्रु. ॥ थोर वेच जाला नष्टा ॥ अवध्या अपसव्य चेष्टा ॥ २ ॥
विषयांचे चरवणीं ॥ केली आयुष्याची गाळणी ॥ ३ ॥
तुका हणें लंडा ॥ नाही दया देव धोंडा ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ विठ्ठल ॥ ८४ ॥ ॥ ताम ताम खात खात आपा गि
दानें कांपे हात ॥ नावडे तेविशीं मात ॥ १ ॥ ॥ ताम गि ताम
॥ ध्रु. ॥ कथी चावटीचे बोल ॥ हिंग क्षीरीं मिथ्या फोल ॥ २ ॥
न वजती पाय ॥ तीर्था हणें वेचूं काय ॥ ३ ॥
तुका हणें मनीं नाही ॥ न ये आकारातें कांहीं ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ विठ्ठल ॥ ८५ ॥ ॥ ताम ताम खात खात आपा गि
वळितें जें गाई ॥ त्यासि फार लागे काई ॥ १ ॥ ॥ ताम गि ताम
॥ ध्रु. ॥ निवे भावाच्या उत्तरीं ॥ भलते एके धणी वरी ॥ २ ॥
न लगती प्रकार ॥ कांहीं मानाचा आदर ॥ ३ ॥
सांडी थोरपणा ॥ तुका हणें सर्वे दीना ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ विठ्ठल ॥ ८६ ॥ ॥ ताम ताम खात खात आपा गि
मैत्र केले महा बळी ॥ कामा न येती अंतकाळीं ॥ १ ॥ ॥ ताम गि ताम
॥ ध्रु. ॥ आधीं घे रे रामनाम ॥ सामा भरि हा उत्तम ॥ २ ॥
नाहीं तरी यम ॥ दांत खातो करकरा ॥ ३ ॥ ॥ ताम गि ताम
धन मेळविलें कोडी ॥ काळ घेतल्या न सोडी ॥ ४ ॥ ॥ ताम गि ताम
कामा न ये हा परिवार ॥ सैन्य लोक बहु फार ॥ ५ ॥ ॥ ताम गि ताम
तंववरि मिरविसी बळ ॥ जंव आला नाही काळ ॥ ६ ॥ ॥ ताम गि ताम

तुका हणें बापा । चुकवीं चौय्याशींच्या खेपा ॥ ६ ॥ । तसु तें लंडीं

॥ २ ॥ मंगळ ॥ ८७ ॥ लुक् । मंगु लुक्कु णिक् तक्कु

कानडीनें केला मज्हाटा भ्रतार । एकाचें उत्तर एका न ये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें मज नको करूं कमळापति । देई या संगति सज्जनांची ॥ ४ ॥

तिनें पाचारिलें इल बा हणोन । येरु पळे आण जाली आतां ॥ २ ॥

तुका हणें येर येरा जें विच्छिन्न । तेथें वाढे सीण सुखा पोटी ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ विष्णु णिक्कु त्रिक ॥ ८८ ॥ त्रिकुटांकां त्रिकुटि लिङ्गि

सुख पाहतां जवापाडें । दुःख पर्वता एवढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धरीं धरीं आठवण । मानीं संताचें वचन ॥ ४ ॥

नेलें रात्रीनें तें अर्धें । बाळपण जराव्याधें ॥ २ ॥

तुका हणें पुढा । घाणा जुंती जसी मूढा ॥ ३ ॥

॥ ७ ॥ लिङ्गि ॥ ८९ ॥ लिङ्गि ॥ ९० ॥ लिङ्गि ॥ ९१ ॥

बोलायाचा त्यासीं । नको संबंध मानसीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जया घडली संतनिंदा । तुज विसरुनि गोविंदा ॥ ४ ॥

जळो त्याचें तोंड । नको दृष्टीपुढें भांड ॥ २ ॥

तुका हणें देवा । तया दुरी मज ठेवा ॥ ३ ॥

॥ १० ॥ लिङ्गि ॥ ९० ॥ लिङ्गि ॥ ९१ ॥

तीळ जाळिले तांदुळ । काम क्रोध तैसे चि खळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां रे सिणलासी वाउगा । न भजतां पांडुरंगा ॥ ४ ॥

मोनदंभासाठीं । केली अक्षरांची आटी ॥ २ ॥

तप करुनि तीर्थाटन । वाढविला अभिमान ॥ ३ ॥

वांटिलें तें धन । केली अहंता जतन ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे चुकलें वर्म । केला अवघा चि अधर्म ॥ ५ ॥

॥ १ ॥ ॥ ११ ॥

संवसारतापें तापलों मी देवा । करितां या सेवा कुटुंबाची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनी तुझे आठविले पाय । ये वो माझे माय पांडुरंगे ॥ २ ॥

बहुतां जन्मींचा जालों भारवाही । सुटिजे हें नाहीं वर्म ठावें ॥ २ ॥

वेढियेलों चोरीं अंतर्बाह्यात्कारीं । कणव न करी कोणी माझी ॥ ३ ॥

बहु पांगविलों बहु नागविलों । बहु दिवस जालों कासाविस ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आतां धांव घालीं वेगीं । ब्रीद तुझें जगीं दीननाथा ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १२ ॥

भक्तऋणी देव बोलती पुराणें । निर्धार वचनें साच करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मार्गे काय जाणों अइकिली वार्त्ता । कबिर सातें जातां घडिया वांटी ॥ २ ॥

माघारिया धन आणिलें घरासि । ने घे केला त्यासि त्याग तेणें ॥ २ ॥

नामदेवाचिया घरासि आणिलें । तेणें लुटविलें द्विजां हातीं ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षासि काय द्यावें हें प्रमाण । व्यंकोबाचें ऋण फेडियेलें ॥ ४ ॥

बीज दळोनियां केली आराधना । लागे नारायणा पेरणें तें ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे नाहीं जयासि निर्धार । नाडला साचार तो चि एक ॥ ६ ॥

॥ १ ॥ ॥ १३ ॥

भोगें घडे त्याग । त्यागें अंगा येती भोग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं उफराटें वर्म । धर्मा अंगीं च अधर्म ॥ २ ॥

देव अंतरे तें पाप । खोटे उगवा संकल्प ॥ २ ॥

तुका हणें भीड खोटी ॥ लाभ विचारावा पोटी ॥ ३ ॥
 ॥ १४ ॥

भोरप्यानं सोंग पालटिलें वरी । बक ध्यान धरी मत्स्या जैसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ टिळे माळा मैद मुद्रा लावी अंगी । देखों नेदि जर्गी फांसे जैसे ॥ २ ॥
 दीवर या मत्स्या चारा घाली जैसा । भीतरील फांसा कळों नेदी ॥ २ ॥
 खाटिक हा स्नेहवादे पशु पाळी । काणावया नळी तया साठी ॥ ३ ॥
 तुका हणें तैसा भला मी लोकांत । परी तूं कृपावंत पांडुरंगा ॥ ४ ॥
 ॥ १५ ॥

गेली वीरसरी । मग त्यासी रांड मारी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मग नये तैसी सत्ता । गेली मार्गील आणितां ॥ २ ॥
 भंगलिया चित्ता । न ये काशानें सांदितां ॥ २ ॥
 तुका हणें धीर । भंगलिया पाठीं कीर ॥ ३ ॥
 ॥ १६ ॥

युक्ताहार न लगे आणिक साधनें । अल्प नारायणें दाखविलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कलियुगामाजी करावें कीर्तन । तेणें नारायण देईल भेटी ॥ २ ॥
 न लगे हा लौकिक सांडावा वेव्हार । ध्यावें वनांतर भस्म दंड ॥ २ ॥
 तुका हणें मज आणिक उपाव । दिसती ते वाव नामाविण ॥ ३ ॥
 ॥ १७ ॥

कंठीं कृष्णमणी । नाहीं अशुभ ते वाणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हो का नर अथवा नारी । रांड तयें नावें खरी ॥ २ ॥
 नाहीं हातीं दान । शूरपणाचें कांकण ॥ २ ॥

वाळियेली संती । केली बोडोनि फजिती ॥ ३ ॥
तुका हणने ताळा । नाहीं त्याची अवकळा ॥ ४ ॥

॥ १ ॥ ॥ १८ ॥

माया ब्रह्म ऐसें हणती धर्मठक । आपणासरिसे लोक नागविले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विषयीं लंपट शिकवी कुविद्या । मनामागें नांदा होऊनि फिरे ॥ २ ॥

करुनी खातां पाक जिरे सुरण राई । करितां अतित्याई दुःख पावे ॥ २ ॥

औषध द्यावया चाळविलें बाळा । दावूनियां गुळा दृष्टीपुढें ॥ ३ ॥

तरावया आधीं शोधा वेदवाणी । वांजट बोलणीं वारा त्यांचीं ॥ ४ ॥

तुका हणने जयां पिंडाचें पाळण । न घडे नारायणभेट तयां ॥ ५ ॥

॥ १ ॥ ॥ १९ ॥

मृगजळ दिसे साचपणा ऐसें । खोटियाचें पिसें ऊर फोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाणोने कां करा आपुलाले घात । विचारा रे हित लवलाहीं ॥ २ ॥

संचित सांगातीं बोळवणें सर्वें । आचरलें द्यावें फळ तेणें ॥ २ ॥

तुका हणने शेखी श्मशान तोंवरी । संबंध गोवरी अंगीं सर्वें ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ ॥ १०० ॥

गौळीयाची ताकपिरें । कोणें पोरें चांगलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येवढा त्यांचा छंद देवा । काय सेवा भक्ती ते ॥ २ ॥

काय उपास पडिले होते । कर्ण्याभोंवते विदुराच्या ॥ २ ॥

तुका हणने कुब्जा दासी । रूपरासी हीनकळा ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ ॥ १०१ ॥

आतां तरी पुढें हा चिं । उपदेश । नका करूं नाश आयुष्याचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सकळांच्या पायां माझें दंडवत । आपुलालें चित्त शुद्ध करा ॥ २ ॥

हित तें करावें देवाचें चिंतन ॥ करूनियां मन एकविध ॥ २ ॥
तुका ह्मणे लाभ होय तो व्यापार ॥ करा काय फार शिकवावें ॥ ३ ॥

॥ १०२ ॥
भक्ताविण देवा । कैचें रूप घडे सेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शोभविलें येर येरां । सोनें एके ठायीं हिरा ॥ ४ ॥
देवाविण भक्ता । कोण देता निष्कामता ॥ २ ॥
तुका ह्मणे बाळ । माता जैसें स्नेहजाळ ॥ ३ ॥

॥ १०३ ॥
विश्वाचा जनिता । ह्मणे यशोदेसि माता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा भक्तांचा अंकित । लागे तैसी लावी प्रीत ॥ ४ ॥
निष्काम निराळा । गोपी लावियेल्या चाळा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आलें । रूपा अव्यक्त चांगलें ॥ ३ ॥

॥ १०४ ॥
काय दिनकरा । केला कोंबडयानें खरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां हो ऐसा संत ठेवा । भार माझे माथां देवा ॥ ४ ॥
आडविलें दासीं । तरि कां मरती उपवासी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हातीं । कळा सकळ अनंतीं ॥ ३ ॥

॥ १०५ ॥
जेवितां ही धरी । नाक हागतिया परी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एसियाचा करी चाळा । आपुली च अवकळा ॥ ४ ॥
सांडावें मांडावें । काय ऐसें नाहीं ठावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करी । ताका दुधा एक सरी ॥ ३ ॥
॥ ६ ॥ ॥ १०६ ॥

हो का पुत्र पत्नी बंधु । त्यांचा तोडावा संबंधु ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळों आलें खट्याळसैं । शिवों नये लिंपों दोषें ॥ ५ ॥

फोडावें मडकें । मेलें लेखीं घायें एकें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्यागें । विण चुकीजेना भोगें ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १०७ ॥

व्याल्याविण करी शोभनतांतडी । चारते गधडी करीतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कासया पाल्हाळ आणिकांचे देखी । सांगतां नव्हे सुखी साखरेसि ५

कुंथाच्या ढेकरें न देवेल पुष्टी । रूप दावी कष्टी मळिण वरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अरे वाचाळ हो ऐका । अनुभवेंविण नका वाव घेऊं ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १०८ ॥

जेणें घडे नारायणीं अंतराय । होत बाप माय वर्जावीं तीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येर प्रिया पुत्र धना कोण लेखा । करिती तीं दुःखा पात्र शत्रु ५

प्रल्हादें जनक बिभीषणें बंधु । राज्य माता निंदु भरतें केली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्व धर्म हरिचे पाय । आणीक उपाय दुःखमूळ ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १०९ ॥

मान अपमान गोवे । अवघे गुंडूनी ठेवावे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि देवाचें दर्शन । सदा राहे समाधान ॥ ५ ॥

शांतीची वसती । तेथें खुंटे काळगती ॥ २ ॥

आली ऊर्मी साहे । तुका ह्मणे थोडें आहे ॥ ३ ॥

॥ ३॥ ॐ नमो भगवते ॥ ११० ॥ ॐ नमो भगवते ॥ ३॥

थोडें आहे थोडें आहे । चित्त साहे जालिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हर्षामर्ष नाहीं अंगीं । पांडुरंगीं सरलें तें ॥ ६५ ॥

अवध्या साधनांचें सार । न लगे फार शोधावें ॥ २ ॥

तुका ह्यणे लटिकें पाहें । सांडीं देह अभिमान ॥ ३ ॥

॥ ३९ ॥ गं० लो० ॥ १११ ॥ गं० लो० ॥ १११ ॥ गं० लो० ॥ १११ ॥

આતાં ઉઘડીં ડોલે । જરી અદ્યાપિ ન કલે ॥

तरी मातेचिये खोळे ।। दगड आला पोटासि ॥ १॥

॥ ध्रु. ॥ मनुष्यदेहा ऐसा निध । साधिलो ते सावे सिद्ध ॥

करूनि प्रबोध । सत पार उतरले ॥ ४५ ॥

नाव चंद्रभागे तीरी । उभी पुंडलीकाचे द्वारी ॥

कट धरूनिया करा । उभाउभा पालवा ॥ २ ॥ लूनाकाह ते कपवाह

तुका हण फुकासाठा । पाया घातला या मिठी ॥

हाता उठाउठा । लवकरा च उतार ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ विधि त्वा ॥ ११२ ॥ विधि विंशतीनाम्पु निर्वाह

न करा सग राह र निश्चळ । लागी नदी मळ ममतचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या नाव अद्वैत खर ब्रह्मज्ञान । अनुमवावाचून बडबड त ॥ ४५ ॥

इन्द्रियाची जय वासिनचा क्षय । सकल्पा हा न थ वरा मन ॥ २ ॥

तुका ह्येण न य जाणिव अतरा । अतरा या थारा अनिदाचा ॥ ३ ॥

॥ १५३ ॥

पदराचा माहमा । दत्ता अज्ञात उपमा । तार । डिप नाम किड्ड

... .. की वरि

१ पं. न करीं रे संग.—२ पं. संकल्पा ही वरी न ये मन. । हुंहु छि त्कहु

॥ ध्रु. ॥ ऐसा ठाव नाही कोठें । देव उभाउभी भेटे ॥ ५ ॥

आहेति सकळ । तीर्थे काळें देती फळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पेठ । भूमिवरी हे वैकुंठ ॥ ३ ॥

॥ ११४ ॥

तिथी धोंडा पाणी । देव रोकडा सज्जनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मिळालिया संतसंग ॥ समर्पितां भलें अंग ॥ ५ ॥

तीर्थी भाव फळे । येथें आनाड तें वळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाप । गेलें गेल्या कळे ताप ॥ ३ ॥

॥ ११५ ॥

घेऊनियां चक्र गदा । हा चि धंदा करी तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भक्ता राखे पायापासीं । दुर्जनासी संहारी ॥ ५ ॥

अव्यक्त तें आकारलें । रूपा आलें गुणवंत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुरवी इच्छा । जया तैसा विठ्ठल ॥ ३ ॥

॥ ११६ ॥

देखोनि पुराणिकांची दाढी । रडे फुंदे नाक ओढी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ प्रेम खरें दिसे जना । भिन्न अंतरीं भावना ॥ ५ ॥

आवरितां नावरे । खुर आठवी नेवरे ॥ २ ॥

बोलों नये मुखावाटां । ह्मणे होतां व्यांचा तोटा ॥ ३ ॥

दीन्ही सिंगें चारी पाय । खुणा दावी ह्मणे होय ॥ ४ ॥

मना आणितां बोकड । मेली त्याची चरफड ॥ ५ ॥

होता भाव पोटीं । मुखा आलासे शेवटीं ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे कुडें । कळों येतें तें रोकडें ॥ ७ ॥

॥ ११७ ॥

दुर्जनाची गंधी विष्टेचिया परी । देखोनियां दुरी व्हावें तया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अइका हो तुह्मी मातहे सज्जन । करूं संघष्टन नये बोलों ॥ २ ॥
 दुर्जनाचे अंगीं अखंड विटाळ । वाणी रजस्वला सवे तैशी ॥ ३ ॥
 दुर्जनाचें भय धरावें त्यापरी । पिसाळलेवरी धांवे श्वान ॥ ४ ॥
 दुर्जनाचा भला नव्हे अंगसंग । बोलिलासे त्याग देशाचा त्या ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे किती सांगावें पृथक । अंग कुंभीपाक दुर्जनाचें ॥ ६ ॥

॥ ११८ ॥

अतिवादी नव्हे शुद्ध्या बीजाचा । ओळखा जातीचा अंत्यज तो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वेद श्रुति नाहीं ग्रंथ ज्या प्रमाण । श्रेष्ठाचें वचन न मानी जो ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मद्यपानाचें मिष्टान्न । तैसा तो दुर्जन शिवों नये ॥ ३ ॥

॥ ११९ ॥

शब्दा नाहीं धीर । ज्याची बुद्धि नाहीं स्थिर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ त्याचें न व्हावें दर्शन । खळा पंगती भोजन ॥ २ ॥
 संतास जो निंदी । अधम लोभासाठीं वंदी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे पोटीं । भाव अणीक जया होटीं ॥ ४ ॥

॥ १२० ॥

चोरें चोरातें करावा उपदेश । आपुला अभ्यास असेल तो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शिंदळीच्या मागें वेचितां पाउलें । होईल आपुलें तिच्या ऐसें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भितो पुढिलिया दत्ता । ह्मणऊनि चिंता उपजली ॥ ३ ॥

॥ १२१ ॥

मांडवाच्या दारा । पुढें आणिला हातारा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणे नवरी आणा रांड । जाळा नवऱ्याचें तोंड ॥ २ ॥
 समय न कळे । काय उपयोगीं ये वेळे ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे खरा । येथूनिया दूर करा ॥ ४ ॥

॥ १२२ ॥

कांहीं नित्यनेमाविण । अन्न खाय तो'चि श्वान ॥
 वांयां मनुष्यपण । भार वाहे तो वृषभ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ त्याचा होय भूमी भार । नेणे यातीचा आचार ॥
 जाला दावेदार । भोगवी अघोर पितरांसि ॥ २ ॥
 अखंड अशुभ वाणी । खरें न बोलेचि स्वर्मी ॥
 पापी तयाहुनी । आणिक नाहीं दुसरा ॥ ३ ॥
 पोट पोसी एकला । भूतीं दया नाहीं ज्याला ॥
 पाठीं लागे आल्या । अतिताचे दाराशीं ॥ ४ ॥
 कांहीं संतांचें पूजन । न घेड तीर्थांचें भ्रमण ॥
 यमाचा आंदण । सीण थोर पावेल ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे त्यांनीं । मनुष्यपणा केली हानी ॥
 देवा विसरूनी । गेलीं ह्मणतां मी माझें ॥ ६ ॥

॥ १२३ ॥

कन्या गो करी कथेचा विकरा ॥ चांडाळ तो खरा तया नांवें ॥ १ ॥

गुण अवगुण हे दोन्ही प्रमाण । यातिशीं कारण नाहीं देवा ॥ २ ॥*

आशाबद्ध नये करूं तें करिती । तुका ह्मणे जाती नरकामधीं ॥ ३ ॥

॥ १२४ ॥

हरिहरां भेद । नाहीं करूं नये वाद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एक एकाचे तृदयीं । गोडी साखरेच्या ठायीं ॥ २ ॥

भेदकासी नाड । एक वेलांटी च आड ॥ २ ॥

उजवें वामांग । तुका ह्मणे एक चि अंग ॥ ३ ॥

॥ १२५ ॥

वक्त्या आधीं मान । गंध अक्षता पूजन ।

श्रोता यति जाला जाण । तरी त्या नाहीं उचित ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शीर सर्वांगा प्रमाण । यथाविधि कर चरण ।

धर्माचें पाळण । सकळीं सत्य करावें ॥ २ ॥

पट्टे पुत्र सांभाळी । पिता त्याची आज्ञा पाळी ।

प्रमाण सकळीं । ते मर्यादा करावी ॥ २ ॥

वरासनीं पाषाण । तो न मानावा सामान्य ।

येर उपकरणें । सोनियाचीं परी तीं नीच ॥ ३ ॥

सोनियाचा पैजण । मुगुटमणि केला हीण ।

जयाचें कारण । तया ठायीं अळंकार ॥ ४ ॥

सेवका स्वामीसाठीं मान । त्याचें नाम त्याचें धन ।

तुका ह्मणे जाण । तुह्मी संत तदर्थी ॥ ५ ॥

* पं. “जे जैसं करिती ते तैसं पावती । भोग ते भोगिती केले कमीं ” ॥ हें कडवें जास्ती आहे.— १ त. अधिकार.— २ त. दे. पटपुत्रा सांभाळी.

॥ १२६ ॥

घरीं रांडा पोरें मरती उपवासीं । सांगे लोकांपासीं थोरपण ॥ १ ॥
 नेऊनियां घरा दाखवावें काय । काळतोंडा जाय चुकावूनि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आह्मी जाणों त्या प्रमाण । ठकावे हे जन तैसे नहों ॥ ३ ॥

जोहार-अभंग ३.

॥ १२७ ॥

मायबाप जोहार । सारा साधावया आलों वेसकर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मागील पुढील करा झाडा । नाहीं तरी खोडा घालिती जी ॥ २ ॥
 फांकूं नका रुजू जालिया वांचून । सांगा जी कोण घेरीं तीं धण्या ॥ २ ॥
 आजि मायबाप करा तडामोडी । उद्यां कोणी घडी राहेना हो ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे कांहीं न चले ते बोली । अखरते सालीं झाडा घेती ॥ ४ ॥

॥ १२८ ॥

येऊं द्या जी कांहीं वेसकरास । आंतून बाहेर वेजेचा घास ॥ १ ॥
 जों यावें तों हात चि रिता नाहीं । कधीं तरी कांहीं द्यावें घ्यावें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे उद्यां लावीन ह्मनेरा । जे हे दारोदारां भोंवतीं फिरा ॥ ३ ॥

॥ १२९ ॥

देती घेती परज गेली । घर खालीं करूनियां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धांवणियाचे न पडे हातीं । खादली राती काळोखी ॥ २ ॥
 अवधियांचें अवघें नेलें । कांहीं ठेविलें नाहीं मार्गें ॥ २ ॥
 सोंग संपादुनि दाविला भाव । गेला आधीं माव वरि होती ॥ ३ ॥
 घराकडे पाहूं नये सें चि जालें । अमानत केलें दिवाणांत ॥ ४ ॥
 आतां तुका कोणा न लगे चि हातीं । जाली ते निश्चिती बोलों नये ॥ ५ ॥

॥ ३ ॥

१. त. जो हार माय बाप जोहार. पं. मायबाप जोहार जी जोहार.—२ पं. धरिती धण्या.—३ पं. मनेरा

॥ १३० ॥

शुकसनकादिकीं उभारिला बाहो । परिक्षितीला हो दिसां सातां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उठाउठी करी स्मरणाचा धांवा । धरवत देवा नाही धीर ॥ ४ ॥
त्वरा जाली गरुड टाकियेला मार्गे । द्रौपदीच्या लागें नारायणें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे करी बहु च तांतडी । प्रेमाची आवडी लोभ फार ॥ ३ ॥

॥ १३१ ॥

बोलिलों तें कांहीं तुमचिया हिता । वचन नेणतां क्षमा कीजे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ वाट दावी तया न लगे रुसोंवें । अतित्याई जीवें नाश पावे ॥ ४ ॥
निंब दिला रोग तुटाया अंतरीं । पोभाळितां वरि आंत चरे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हित देखण्यासि कळे । पडती आंधळे कूपा माजी ॥ ३ ॥

॥ १३२ ॥

माकडें मुठीं धरिले फुटाणे । गुंतले ते नेणे हात तेथें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय तो तयाचा लेखावा अन्याय । हित नेणे काय आपुलें तें ॥ ४ ॥
शुकें नळिकेशीं गोवियेले पाय । विसरोनि जाय पक्ष दोन्ही ॥ २ ॥
तुका ह्मणे एक ऐसे पशुजीव । न चले उपाव कांहीं तेथें ॥ ३ ॥

॥ १३३ ॥

हरि तूं निष्ठुर निर्गुण । नाही माया बहु कठिण ।
नव्हे तें करिसी आन । कवणें नाही केलें तें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ घेऊनि हरिश्चंद्राचें वैभव । राज्य घोडे भाग्य सर्व ।
पुत्र पत्नी जीव । डोंबाघरीं वोपविलीं ॥ ४ ॥
नळा दमयंतीचा योग । विघडिला त्यांचा संग ।
ऐसें जाणे जग । पुराणें ही बोलती ॥ २ ॥

राजा शिबी चक्रवर्ती । कृपाळु दया भूती ।
 तुळविलें अंती । तुळें मास तयाचें ॥ ३ ॥
 कर्ण भिडतां समरंगणी । बाणीं व्यापियेला रणी ।
 मागसी पाडोनी । तेथें दांत तयाचे ॥ ४ ॥
 बळी सर्वस्वें उदार । जेणें उभारिला कर ।
 करूनि काहार । तो पाताळीं घातला ॥ ५ ॥
 श्रियाळाच्या घरीं । धरणें मांडिलें मुरारी ।
 मारविलें करीं । त्याचें बाळ त्याहारीं ॥ ६ ॥
 तुज भावें जे भजती । त्यांच्या संसारा हे गति ।
 ठाव नाहीं पुढती । तुका ह्मणे करिसी तें ॥ ७ ॥

॥ १३४ ॥

चाल केलासी मोकळा । बोल विठ्ठल वेळेवेळां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुज पापचि नाहीं ऐसें । नाम घेतां जवळीं वसे ॥ २ ॥
 पंच पातकांच्या कोडी । नामें जळतां न लगे घडी ॥ ३ ॥
 केलीं मार्गे नको राहों । तुज जमान आह्मी आहों ॥ ४ ॥
 करीं तुज जीं करवती । आणिक नामें घेऊं किती ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे काळा । रीग नाहीं निघती ज्वाळा ॥ ६ ॥

॥ १३५ ॥

बाळ बापा ह्मणे काका । तरी तो कां निपराध ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जैसा तैसा भाव गोड । पुरवी कोड विठ्ठल ॥ २ ॥
 साकरोसि ह्मणतां धोंडा । तरी कां तोंडा न रुचे ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे आरुष बोल । नव्हे बोल आहाच ॥ ४ ॥

॥ १३६ ॥

चिर्ती नाहीं तें जवळीं असोनि काय । वत्स सांडी माय तेणें न्यायें ॥ १ ॥
प्रीतीचा तो वायु गोड लागे मात । जरी जाय चित्त मिळोनियां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे अवघें फिकें भावाविण । मीठ नाहीं अन्न तेणें न्यायें ॥ २ ॥

॥ १३७ ॥

काय काशी करिती गंगा । भीतरिं चांगा नाहीं तो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अधर्णी कुचर बाहेर तैसा । नये रसा पाकासि ॥ २ ॥
काय टिळे करिती माळा । भाव खळा नाहीं त्या ॥ २ ॥
तुका ह्मणे प्रेमें विण । बोले भुंके अवघा शीण ॥ ३ ॥

॥ १३८ ॥

शिंदळा साल्याचा नाहीं हा विश्वास । बाईल तो त्यास न विसंभे ॥ १ ॥
दुष्ट बुद्धि चोरी करी निरंतर । तो ह्मणे इतर लोक तैसे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जया चिर्ती जे वासना । तयाची भावना तयापरी ॥ ३ ॥

काला चेंडुफळी-अभंग १००.

॥ १३९ ॥

झेला रे झेला वरचेवर झेला । हातिचें गमावी तो पाठीं साहेटोला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ त्रिगुणाचा चेंडू हातें झुगारी निराळा । वरिलिया मुखें मन लावी तेथें
डोळा ॥ २ ॥
आगळा होऊनि धरी वरिचिया वरी । चपळ तो जिंके गांढ्या ठके येरझारीं २
हातीं सांपडलें उमें बैसां नेदी कोणी । सोरीमार्गे सोरी घेती ओगवें करूनि ॥ ३ ॥
डाई पडिलिया सोसी दुःखाचे डोंगर । पाठीवरी भार भोंवता ही उभा फेर ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे सुख पाहे तयाचें आगळें । जिंकी तो हरवी कोणी एका तरी काळें ॥ ५ ॥

॥ १४० ॥

अझुनि कां थीर पोरा न हणसी किर । धरुनियां धीर लाजे बुर निघाला ॥ १ ॥
 धु.मोकळा होतासि कां रे पडिलासि डाई । वरिलांचा भार आतां उतरेसा नाही ॥
 मेळवूनि मेळा एकाएकीं दिली मिठी । कवळिलें एक बहु बैसविलीं पाठीं ॥ २ ॥
 तळील तें वरी वरील तें येतें तळा । न सुटे तोंवरी येथें गुंतलिया खेळा ॥ ३ ॥
 सांडितां ठाव पुढें सईल धरी हात । चढेल तो पडेल ऐसी ऐका रे मात ॥ ४ ॥
 तुका हणने किती आवरावे हात पाय । न खेळावें तोंच बरें वरी न ये डाय ॥ ५ ॥

कोडें—अभंग २.

॥ १४१ ॥

कोडें रे कोडें ऐका हें कोडें । उगवूनि फार राहे गुंतोनियां थोडें ॥ १ ॥
 ॥ धु. ॥ पुसतसे सांगा मी हें माझें ऐसें काई ।
 रुसूं नका नुगवे तो झवे आपुली आई ॥ २ ॥
 सांगतो हें मूळ काहीं न धरावी खंती । जालें जीवो मेलें मरो प्रारब्धा हातीं ॥ २ ॥
 तुका हणने अभिमान सांडावा सकळीं ॥ नये अंगावरी वांयां येऊं देऊं कळी ॥ ३ ॥

॥ १४२ ॥

नुगवे तें उगवून सांगितलें भाई । घालुनियां ताळा आतां शुद्ध राखा घाई ॥ १ ॥
 ॥ धु. ॥ आतां कांहीं नाही राहिलें । म्यां आपणा आपण पाहिलें ॥ २ ॥
 कमाईस मोल येथें नका रीस मानू । निवडूं नये मज कोणा येथें वानूं ॥ २ ॥
 तुका हणने पदोपदीं कान्हो वनमाळी । जयेजत मग सेवटिला एक वेळीं ॥ ३ ॥

॥ १४३ ॥

हेरुष आनंदाचा । घोष करा हरिनामाचा ।

कोण हा दैवाचा । भाग पावे येथील ॥ १ ॥

॥ धु. ॥ पुण्य पाहिजे बहुत । जन्मांतरांचें संचित ।

१ दे. ज्यालें ज्यवो. त. ज्यालें जेवो.— २ दे. त. हारस.— ३ दे. उरी कांहीं.

होईल करीत । आला अधिकारी तो ॥ १ ॥
 काय पाहातां हे भाई । हरुषें नाचा धरा घाई ।
 पोटभरी कांहीं । घेतां उरी न ठेवा ॥ २ ॥
 जें सुख दृष्टी आहे । तें च अंतरीं जो लाहे ।
 तुका ह्मणे काय । कळिकाळ तें बापुडें ॥ ३ ॥

॥ १४४ ॥

अवघे गोपाळ ह्मणती या रे करूं काला ।
 काय कोणाची सिदोरी ते पाहों द्या मला ॥
 नका कांहीं मार्गे पुढें रे ठेवूं खरें च बोला ।
 वंची वंचला तो चि रे येथें भोवंडा त्याला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घेतल्या वांचून झाडा रे नेदी आपुलें कांहीं ।
 एकां एक ग्वाही बहुत देती मोकळें नाहीं ।
 ताक सांडी येर येर रे काला भात भाकरी दहीं ।
 आलें घेतो मध्यें बैसला नाहीं आणवीत तें ही ॥ १ ॥
 एका नाहीं धीर तांतडी दिल्या सोडोनि मोटा ।
 एक सोडितील गाठी रे एक चालती वाटा ।
 एक उभा भार वाहोनि पाहे उगा चि खोटा ।
 एक ते करूनि आराले आतां ऐसें चि घाटा ॥ २ ॥
 एकीं स्थिराविल्या गाई रे एक वळत्या देती ।
 एकांच्या फांकल्या वोढाळा फेरे भोंवतीं घेती ।
 एकें चाराबोरा गुंतलीं नाहीं जीवन चित्तीं ।
 एक एका चला ह्मणती एक हुंबरी घेती ॥ ३ ॥
 एकीं एकें वाटा लाविलीं भोळीं नेणतीं मुलें ।

आपण घरींच गुंतले माळा नासिलीं फुलें ।
 गांठीचें तें सोडूं नावडे खाय आइतें दिलें ।
 सांपडलें वेठी वोढी रे भार वाहातां मेलें ॥ ४ ॥
 एक ते माया गुंतले घरीं बहुत काम ।
 वार्ता ही नाहीं तयाची तया कांहीं च ठावें ।
 जैसैं होतें शिलें संचित तैसैं लागलें खावें ।
 हातोहातीं गेलें वेचुनि मग पडिलें ठावें ॥ ५ ॥
 एकीं हातीं पायीं पेटे रे अंगीं लाविल्या राखा ।
 एक ते सोलिव बोडके केली सपाट शिखा ।
 एकते आळसीं तळीं रे वरी वाढिल्या काखा ।
 सिंदोरी वांचून बुद्धि रे केला अवध्यां वाखा ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे आतां कान्होबा आह्मां वांटोनि द्यावें ।
 आहे नाहीं आह्मांपाशीं तें तुज अवघें चि ठावें ।
 मोकळितां तुह्मी शरण आह्मी कवणासि जावें ।
 कृपावंतें कृपा केली रे पोट भरे तों खावें ॥ ७ ॥

॥ १४५ ॥

बैसवुनि फेरी । गडियां मध्यभागीं हरी ।
 अवधियांचें करी । समाधान सारिखें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पाहे तो देखे समोर । भोगी अवघे प्रकार ।
 हरुषें झेली कर । कवळ मुखीं देती ते ॥ २ ॥
 बोले बोलतिया सवें । देतील तें त्यांचें ध्यावें ।
 एक एका ठावें । येर येरा अदृश्य ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे देवा । बहु आवडीचा हेवा ।

कोणाचिया जीवा । वाटों नेदी विषम ॥ ३ ॥

॥ १४६ ॥

आह्मां निकट वासैं । कळों आलें जैसैं तैसैं ।

नाहीं अनारीसैं । कान्हेबाचे अंतरां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पीडती आपुल्या भावना । जैसी जयाची वासना ।

कर्माचा देखणा । पाहे लीळा कौतुक ॥ २ ॥

खेळ खेळे न पडे डाई । ज्याचा भार त्याच्या ठायीं ।

कोणी पडतील डाई । कोणी कोडीं उगवीती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कवळ । हातीं घेऊनि गोपाळ ।

देतो ज्यांचें बळ । त्यांसि तैसा विभाग ॥ ३ ॥

॥ १४७ ॥

काम सारूनि सकळ । आले अवघे गोपाळ ।

जाली आतां वेळ । ह्मणती आणा सिदोन्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देती आपुलाला झाडा । गाई बैसविल्या वाडां ।

दोंदिल बोंबडा । वांकड्याचा हरि मेळीं ॥ २ ॥

आपुलालिये आवडी । मुदा बांधल्या परवडी ।

निवडूनियां गोडी । हरि मेळवी त्यांत तें ॥ ३ ॥

भार वागविला खांदीं । नव्हती मिळाली जों मांदी ।

सकळांचे संदी । वोझीं अवघीं उतरलीं ॥ ४ ॥

मागे जो तांतडी । त्यासि रागा येती गडी ।

तुझी कां रे कुडी । येथें मिथ्या भावना ॥ ५ ॥

एक एकाच्या संवादें । कैसे धाले ब्रह्मानंदें ।

तुका ह्मणे पदें । यारे वंदूं हरीचीं ॥ ६ ॥

॥ ६ ॥ मगनि दिई डोळ । गळीत पण्नीगणकि
॥ १४८ ॥

यमुने पावळी । गडियां बोले वनमाळी ।

आणा सिदोऱ्या सकळी । काला करूं आजी ।

अवघें एके ठायीं । करूनि स्वाद त्याचा पाही ।

मजपाशीं आहे तें ही । तुह्यामाजी देतो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणती बरवें गोपाळ । हणती बरवें गोपाळ ।

॥ वाहाती सकळ । मोहरी पांवे आनंदें ।

खडकीं सोडियेल्या मोटा । अवघा केला एकवटा ।

काला करूनियां वांटा । गडियां देतो हरि ॥ २ ॥

एकापुढें एक । घाली हात पसरी मुख ।

गोळा पांवे तया सुख । अधिक चि वाटे ।

हणती गोड जालें । हणती गोड जालें ।

॥ आणिक देई । नाहीं पोट धालें ॥ ३ ॥

हात नेतो मुखापासीं । एर आशा तोंड वासी ।

खाय आपण तयासी । दावी वांकुलिया ।

देऊनियां मिठी । पळे लागतील पाठी ।

धरूनि काढतील ओठी । मुखामाजी खाती ॥ ४ ॥

हणती ठकडा रे कान्हा । लावी घांसा भरी राणा ।

दुम करितो शहाणा । पाठोवाठीं तयाच्या ।

अवधियांचे खाय । कवळ कृष्णा माझी माय ।

सुरवर हणती हाय हाय । सुखा अंतरलों ॥ ५ ॥

एक एका मारी । हुंगा पाठी तोंडावरी ।
 गोळा न साहवे हरि । ह्मणे पुरे आतां ।
 येतो काकुलती । गोळा न साहवे श्रीपती ।
 ह्मणे खेळों आतां नीती । सांगों आदरिलें ॥ ५ ॥
 आनंदाचे फेरी । माजी घालुनियां हरी ।
 एक घालिती हुंबरी । वाती सिंगें पांवे ।
 वांकडे बोबडे । खुडे मुडे एक लुडे ।
 कृष्णा आवडती पुढें । बहु भाविक ते ॥ ६ ॥
 करी कवतुक । त्यांचें देखोनियां मुख ।
 हरी वाटतसे सुख । खदखदां हांसे ।
 एक एकाचें उच्छिष्ट । खातां न मानिती वीट ।
 केलीं लाजतां ही धीट । आपुलिया संगें ॥ ७ ॥
 नाहीं ज्याची गेली भुक । त्याचें पसरवितो मुख ।
 अवधियां देतो सुख । सारिखें चि हरी ।
 ह्मणती भला भला हरी । तुझी संगती रे बरी ।
 आतां चाळविसी तरी । न वजों आणिकां सर्वें ॥ ८ ॥
 गाई विसरल्या चार । पक्षी श्वापदांचे भार ।
 जालें यमुनेचें स्थिर । जळ वाहों ठेलें ।
 देव पाहाती सकळ । मुखें घोटूनियां लाळ ।
 ॥ १ ॥ धन्य ह्मणती गोपाळ । धिग जालों आह्मी ॥ ९ ॥
 ह्मणती कैसें करावें । ह्मणती कैसें करावें ।
 ॥ १० ॥ यमुनाजळीं व्हावें । मत्स्य शेष ध्यावया ।

सुरवरांचे थाट । भरलें यमुनेचें तट ।
 तंव अधिक ची होंट । मटमटां वाजवी ॥ १० ॥
 आनंदें सहित । क्रीडा करी गोपीनाथ ।
 ह्मणती यमुनेंत हात । नका धुजं कोणी ।
 ह्मणती जाणे जीवीचें । ह्मणती जाणे जीवीचें ।
 लाजे त्यास येथें कैचें । शेष कृष्णाचें ।
 लाभ थोरिवे ॥ ११ ॥

धन्य दिवस काळ । आजी पावला गोपाळ ।
 ह्मणती धालों रे सकळ । तुझिया नि हातें ।
 मानवले गडी । एक एकांचे आवडी ।
 दही खादलें परवडी । धणीवरी आजी ॥ १२ ॥
 तुझा संग बरवा । नित्य आह्मां द्यावा ।
 ऐसें करूनि जीवा । नित्य देवा चालावें ।
 तंव ह्मणे वनमाळी । ध्यारे काठिया कांबळी ।
 आतां जाऊं खेळीमेळीं । गाई चारावया ॥ १३ ॥
 तुका ह्मणे प्रेमें धालीं । कोणा न साहवे चालीं ।
 ॥ गाई गोपाळांसि केली । आपण यांसरी ॥ १४ ॥
 आजि जाला आनंद । आजि जाला आनंद ।
 चाले परमानंद । सर्वे आह्मांसहित ॥ १५ ॥

॥ १४९ ॥

या हो या चला जाऊं सकळा । पाहों हा सोहळा आजि वृंदावनींचा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वाइला गोपाळें वेणुनाद पडे कानीं । धीर नव्हे मनीं चित्त जालें
 चंचळ ॥ २ ॥

उरलें तें सांडा काम नका करूं गोवी । हेचि वेळ ठावी मज कृष्णभेटीची ॥२॥
निवतील डोळे याचें श्रीमुख पाहातां । बोलती तें आतां घरचीं सोसूं
वाईट ॥ ३ ॥

कृष्णभेटीआड कांहीं नांवडे आणीक । लाज तरी लोक मन जालें उदास ॥४॥
एकाएकीं चालियेल्या सादावीत सर्वे । तुका ह्मणे देवें रूपें केल्या तन्मय ॥ ५ ॥

फुगड्या—अभंग २.

॥ १५० ॥

फुगडी फू फुगडी घालितां उघडी राहे । लाज सांडोनि एकएकी पाहे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ फुगडी गे अवघें मोडी गे । तरीच गोडी गे संसार तोडी गे ॥२॥
मार्गे जें शिकली होतीस पोटी । तेंचि विचारुनि आतां उच्चारी ओठी ॥ २ ॥
त्रिगुणांची वेणी तुझे उडते पाठी । सावरुनि धरी घाली मूळवंदी गांठी ॥३॥
आगळें पाउल जिंके एकाएक । पावसी मान हे मानवती तिन्ही लोक ॥४॥
तुका ह्मणे तुजमजमध्ये एक भाव । सम तुकें बार घेऊं पावों उंच ठाव ॥ ५ ॥

॥ १५१ ॥

फुगडी फू सवती माझे तूं । हागुनि भरलें धू तुझ्या दुंगा तोंडावरि थू ॥१॥
॥ ध्रु. ॥ फुगडी घेतां आली हरी । ऊठ जावो जगनोवरी ॥ २ ॥
हात पाय बेंबळ जाती । दुंगण घोळितां लागे माती ॥ २ ॥
सात पांच आणिल्या हरी । वांचुनी काय तगसी पोरी ॥ ३ ॥
सरला दम पांगले पाय । आझुनि वरी घोळिसी काय ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे आझुन तरी । सांगितलें तें गधडी करी ॥ ५ ॥

लखोटा—अभंग १.

॥ २ ॥

॥ १५२ ॥

लये लये लखोटा । मूळवंदि कासोटा ।

॥ १ ॥ भावा केलें साहें । आतां माझें पाहें ॥ १ ॥

हातोहातीं गुंतली । जीवपणा मुकली ।

धीर माझा निका । सांडीं बोल फिका ॥ २ ॥

अंगीकारी हरि । नको पडों फेरी ।

लाज धरीं भांडे । जग झोडी रांडे ॥ ३ ॥

बैस भावा पाठीं । ऐक माझ्या गोष्टी ।

केला सांडीं गोहो । येथें धरीं मोहो ॥ ४ ॥

पाठमोरा डोल । आवरी तें बोल ।

पांगलीस बाळा । पुढें अवकळा ॥ ५ ॥

आतां उभी ठायीं । उभाउभीं पाहीं ।

नको होऊं डुकरी । पुढें गाढव कुतरी ॥ ६ ॥

नाम केलें खरें । आपुलें म्या बरें ।

तुका ह्मणे येरी । पांगविल्या पोरी ॥ ७ ॥

हुंबरी—अभंग १.

॥ १५३ ॥

तुशीं कोण घाली हुंबरी । साही पांगल्या अठरा चारी ॥ १ ॥

सहस्र मुखावरी हरी । शेष शिणविलें ॥ २ ॥

॥ ध्रु. ॥ चेंडुवासवें घातली उडी । नाथिला कालिया देऊनि बुडी ॥ ३ ॥

अशुद्ध पीतां करुणा नाहीं । तुवां माउशी ही मारियेली ॥ ४ ॥

रावणाचें घर बुडविलें सारें । त्याचीं रांडापोरें मारियेलीं ॥ ५ ॥

जाणों तो ठावा आहेसि आह्मां । तुवां आपुला मामा मारियेला ॥ ६ ॥

याशीं खेळतां नाश थोरू । तुकयास्वामी सारंगधरू ॥ ७ ॥

हमामा—अभंग २. ॥ १ ॥

॥ १५४ ॥

मशीं पोरा वे रे बार । तुझें बुजीन खालील द्वार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पोरा हमामा रे हमामा रे ॥ १ ॥

मशीं हमामा तूं घालीं । पोरा वरी सांभाळीं खालीं ॥ २ ॥

तरी च मशीं बोल । पोरा जिह्वाळ्याची ओल ॥ ३ ॥

मशीं घेतां भास । जीवा मतिंपणा नास ॥ ४ ॥

मज सर्वे खरा । पण जाऊं नेदी घरा ॥ ५ ॥

आमुचिये रंगीं । दुजें तगेना ये संगीं ॥ ६ ॥

तुक्यासवें भास । हरी जीवा करी नास ॥ ७ ॥

॥ १५५ ॥

हमामा रे पोरा हमामा रे । हमामा घालितां ठकलें पोर ।

करी येरझार चौज्याशीची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पहिले पहारा रंगासि आलें । सोहं सोहं सें बार घेतलें ॥

देखोनि गडी तें विसरलें । डाई पडिलें आपणची ॥ २ ॥

दुसऱ्या पहारा महा आनंदें । हमामा घाली छंदछंदें ।

दिस वाढे तों गोड वाटे । परि पुढें नेणे पोर काय होतें तें ॥ ३ ॥

तिसऱ्या पहारा घेतला बार । अहंपणें पाय न राहे स्थिर ।

सोस सोस करितां डाई पडसी । सत्य जाणें हा निर्धार ॥ ४ ॥

चौथ्या पहारा हमामा । घालिसी कांपविसी हातपाय ।

सुण्यापाटिलाचा पोर यम । त्याचे पडसिलि डाई ॥ ५ ॥

हमामा घालितां भ्याला तुका त्यानें सांडिली गड्याची सोई ।

यादवांचा मूल एक विठोबा त्यासवें चारितो गाई ॥ ६ ॥

गाई—अंभग १.

॥ १५६ ॥

आत्मां घरीं एक गाय दुभताहे । पान्हा न समाये त्रिभुवनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वान ते सांवळी नांव तें श्रीधरा । चरे वसुंधरा चौदा भुवनें ॥ १ ॥
 वत्स नाही माय भलत्या सवें जाय । कुर्वाळी तो लाहे भावभरणा ॥ २ ॥
 चहूं धारीं क्षीर वोळली अमुप । धाले सनकादिक सिद्ध मुनी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे माझी भूक तेथें काय । जोगाविते माय तिन्ही लोकां ॥ ४ ॥

कांडण--अभंग २. ॥ १ ॥

॥ १५७ ॥

सिद्ध करूनियां ठेविलें कांडण । मज सांगातीण शुद्ध बुद्धि गे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आठव हा धरीं मज जागें करीं । मागिले पाहारीं सेवटिचा गे ॥ १ ॥
 सम तुकें घाव घालीं वो साजणी ॥ मी तुजमिळणी जंव मिळें ॥ २ ॥
 एक कशी पाखडी दुसरी निवडी । निःशेष तिसडी ओज करी ॥ ३ ॥
 सरलें कांडण पाकसिद्धि करी । मेळवण क्षिरीसाकरेचें ॥ ४ ॥
 उद्धव अक्रूर बंधु दोघेजण । बाप नारायण जेवणार ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे मज माहेरीं आवडी । ह्मणोनि तांतडी मूळ केलें ॥ ६ ॥

॥ १५८ ॥

सावडीं कांडण ओवी नारायण । निवडे आपण भूस सार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मुसळ आधारीं आवरूनि धरीं । सांवरोनि धिरीं घाव घालीं ॥ १ ॥
 वाजती कांकणें अनुहात गजरें । छंद माहियेरे गाऊं गीति ॥ २ ॥
 कांडितां कांडण नव्हे भाग शीण । तुजमजपण निवडे तों ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे रूप उमटे आरिसा । पाक त्या सरिसा शुद्ध जाला ॥ ४ ॥

आडसण दळण--अभंग १. ॥ २ ॥

॥ १५९ ॥

शुद्धीचें सारोनि भरियेली पाळी । भरडोनि वांगळी नाम केलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आडसोनि शुद्ध करीं वो साजणी । सिद्ध कां पापिणी नासियेलें ॥ १ ॥
 सुपीं तों चि पाहें धड उगटिलें । नव्हतां नासिलें जगझोडी ॥ २ ॥

सुपीं तों चि आहे तुज तें आधीन । दळिल्या जेवण जैसैं तैसैं ॥ ३ ॥
 सुपीं तों चि संग घेई धडफुडी । एकसा गधडी नास केला ॥ ४ ॥
 दळितां आदळे तुज कां न कळे । काय गेले डोळे कान तुझे ॥ ५ ॥
 सुपीं तों चि वोज न करितां सायास । पडसी सांदीस तुका ह्मणे ॥ ६ ॥

दळण---अभंग १.

१.

॥ १६० ॥

शुद्ध दळणाचें सुख सांगों काई । मानवित सईबाई तुज ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शुद्ध तें वळण लवकरी पावे । डोलवितां निवे अष्टांग तें ॥ २ ॥
 शुद्ध हें जेवितां तन निवे मन । अल्प त्या इंधन बुडा लागे ॥ ३ ॥
 शुद्ध त्याचा पाक सुचित चांगला । अविट तयाला नाश नाही ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे शुद्ध आवडे सकळां । भ्रतार वेगळा न करी जीवें ॥ ५ ॥

॥ १६१ ॥

१.

उपजोनियां पुढती येऊं । काला खाऊं दहीभात ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वैकुंठीं तों ऐसैं नाही । कवळ कांहीं काल्याचें ॥ २ ॥
 एकमेकां देऊं मुखीं । सुखीं घालूं हुंबरी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे वाळवंट । बरवें नीट उत्तम ॥ ४ ॥

॥ १६२ ॥

याल तर या रे लागें । अवघे माझ्या मार्गें मार्गें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आजि देतो पोटभरी । पुरे ह्मणाल तोंवरी ॥ २ ॥
 हळू हळू चला । कोणी कोणार्शी न बोला ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे सांडा घाटे । तेणें नका भरूं पोटें ॥ ४ ॥

॥ १६३ ॥

शिकें लावियेलें दुरी । होतो तिघांचे मी वरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुहो व्हारे दोहोंकडे । मुख पसरुनि गडे ॥ १ ॥
 वाहाती त्या धारा । ध्यारे दोहोंच्या कोंपरा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हातीं टोका । अधिक उणें नेदी एका ॥ ३ ॥
 ॥ १६४ ॥

पळाले ते भ्याड । त्यांसि येथें जाला नाड ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धीट घेती धणीवरी । शिंकीं उतरितो हरी ॥ १ ॥
 आपुलिया मतीं । पडलीं विचारीं तीं रितीं ॥ २ ॥
 तुका लागे ध्यारे पायां । कै पावाल या ठाया ॥ ३ ॥
 ॥ १६५ ॥

॥ १ ॥ धातु लावत लावत उगोड । लावत लावत काप लावत लावत
 धालें मग पोट । केला गड्यांनीं बोभाट ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ये रे ये रे नारायणा । बोलों अबोलण्या खुणा ॥ १ ॥
 खांद्यावरी भार । तीं शिणती बहु फार ॥ २ ॥
 तुकयाच्या दातारें । नेलीं सुखी केलीं पोरें ॥ ३ ॥
 ॥ १६६ ॥

पाहाती गौळणी । तंव पालथी दुधाणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणती नंदाचिया पोरें । आजि चोरी केली खरें ॥ १ ॥
 त्याविण हे नासी । नव्हे दुसरिया ऐसी ॥ २ ॥
 सवें तुका मेळा । त्याणें अगुणा आणिला ॥ ३ ॥
 ॥ १६७ ॥

आतां ऐसें करूं । दोघां धरूनियां मारूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मग टाकित्ती हे खोडी । तोंडीं लागली ते गोडी ॥ १ ॥

कौडूं घरामधीं । न बोलोनि जागों बुद्धी ॥ २ ॥

बोलावितो देवा । तुका गडियांचा मेळावा ॥ ३ ॥

॥ १६८ ॥

गंडी गेले रडी । कान्हो नेदीस तूं चढी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी न खेळों न खेळों । आला भाव तुझा कळों ॥ २ ॥

न साहावे भार । बहु लागतो उशीर ॥ ३ ॥

तुका आला रागें । येऊं नेदी मागें मागें ॥ ३ ॥

हाल-अभंग २.

॥ १६९ ॥

यमुनेतटीं मांडिला खेळ । ह्मणे गोपाळ गडियांसि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हाल महाहाल मांडा । वाउगी सांडा मोकळी ॥ २ ॥

नांवें ठेवूनि वांटा गडी । न वजे रडी मग कोणी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कान्हो तिळतांदळ्या । जिके तो करी आपुला खेळ्या ॥ ३ ॥

॥ १७० ॥

बळें डाई न पडे हरी । बुद्धि करी शाहणा तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोकळें देवा खेळों द्यावें । सम भावें सांपडावया ॥ २ ॥

येतो जातो वेळोवेळां । न कळे कळा सांपडती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे धरा ठायींच्या ठायीं । मिठी जीवीं पायीं घालुनियां ॥ ३ ॥

सुतुतू-अभंग १. ॥ २ ॥

॥ १७१ ॥

जीवशिवाच्या मांडूनि हाला । अहं सोहं दोन्ही भेडती भला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घाली सुतुतू फिरोनि पाही आपुणासि ।
 पाही बळिया तो मागिला तुटी पुढिलासि ॥ १ ॥
 खेळिया तो हाल सांभाळी । धुम घाली तो पडे पाताळी ॥ २ ॥
 बळिया गांढ्या तो चि खेळे । दम पुरे तो वेळोवेळां खेळे ॥ ३ ॥
 हातीं पडे तो चि ढांग । दम पुरे तो खेळिया चांग ॥ ४ ॥
 मार्गे पुढें पाहे तो जिंके । हातीं पडे तो चि आधार फिके ॥ ५ ॥
 आपल्या बळें खळे रे भाई । गडियाची सांडोनि सोई ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे मी खेळिया नव्हे । जिकडे पडें त्या चि सर्वे ॥ ७ ॥

॥ १७२ ॥

१.

अनंत ब्रह्मांडें उदरीं । हरि हा बाळक नंदा घरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नवल केव्हडें केव्हडें । न कळे कान्होबाचें कोडें ॥ १ ॥
 पृथ्वी जेणें तृप्त केली । त्यासि यशोदा भोजन घाली ॥ २ ॥
 विश्वव्यापक कमळापती । त्यासि गौळणी कडिये घेती ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे नटधारी । भोग भोगून ब्रह्मचारी ॥ ४ ॥

॥ १७३ ॥

कृष्ण गोकुळीं जन्मला । दुष्टां चळकांप सुटला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ होतां कृष्णाचा अवतार ॥ आनंद करिती घरोघर ॥ १ ॥
 प्रेमें नाम वाचें गाती । सदा आनंदें नाचती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हरती दोष । आनंदानें करिती घोष ॥ ३ ॥

॥ १७४ ॥

मेळउनि सकळ गोपाळ । कांहीं करिती विचार ॥ १ ॥

१ पं. सदा नाम वाचें गाती ॥ प्रेमें आनंदें नाचती.

॥ ध्रु. ॥ चला जाऊं चोरुं लोणी । आजि घेऊं चंद्रधणी । लाहि
वेळ लावियेला । अझुणी । एकाकरितां गडे हो ॥ १ ॥ लाहि
वाट काढिली गोविंदी । मार्गे गोपाळांची मांदी ॥ २ ॥
अवघा चि वावरे । कळों नेदी कोणा फिरे ॥ ३ ॥
घर पाहोनि एकांताचें । नवविधा नवनीताचें ॥ ४ ॥
रिघे आपण भीतरी । पुरवी माथुलियाच्या हरी ॥ ५ ॥
बोलों नेदी ह्मणे स्थीर । खुणा दावी खा रे क्षीर ॥ ६ ॥
जोगावल्यावरी ॥ तुका करितो चाकरी ॥ ७ ॥
॥ ८ ॥ ॥ १७५ ॥
धन्य त्या गौळणी इंद्राच्या पूजनीं । नैवेद्य हिरोनि खातो कृष्ण ॥ १ ॥
अरे कृष्णा इंद्र अमर इच्छिती । कोण तयांप्रति येइल आतां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देव दाखवी विंदान । नैवेद्य खाऊन हासों लागे ॥ ३ ॥
॥ ४ ॥ ॥ १७६ ॥
तुही गोपी बाळा मज कैशा नेणा । इंद्र अमरराणा म्यां चि केला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ इंद्र चंद्र सूर्य ब्रह्मा तिन्ही लोक । माझे सकळीक यम धर्म ॥ १ ॥
मजपासूनिया जाले जीव शिव । देवांचा ही देव मी च कृष्ण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे त्यांसी बोले नारायण । व्यर्थ मी पाषाण जुन्मा आलों ॥ ३ ॥
॥ ४ ॥ ॥ १७७ ॥
कांरे गमाविल्या गाई । आली वळती तुझी जाई ॥ १ ॥
मार्गे जालें काई । एका तें कां नेणसी ॥ २ ॥
॥ ध्रु. ॥ केलास फजित । मार्गे पुढें ही बहुत ॥ १ ॥
लाज नाही नित्य । नित्य दंड पावतां ॥ २ ॥

वोला खोडा खिळ गाढी । ऐसा कोण तये काढी ॥ १ ॥

धांवेळ का पाडी । तुझी आधी वोढाळा ॥ २ ॥

॥ चाल धांवें । मी ही येतो तुजसर्वें ।

तुका हणें जंव । तेथें नाहीं पावली ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ १७८ ॥

काय या संतांचे मानूं उपकार । मज निरंतर जागविती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय देवा यांसि व्हावें उतराई । ठेवितां हा पारीं जीव थोडा ॥ २ ॥

सहज बोलणें हित उपदेश । करुनि सायास शिकविती ॥ ३ ॥

तुका हणें वत्स धेनुचिया चित्तीं । तैसें मज येती सांभाळित ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ ॥ १७९ ॥

कंठीं धरिला कृष्णमणी । अवघा जनीं प्रकाश ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काला वांटूं एकमेकां । वैष्णवां निका संभ्रम ॥ २ ॥

वांकुलिया ब्रह्मादिकां । उत्तम लोकां दाखवूं ॥ ३ ॥

तुका हणें भूमंडळीं । आह्मी बळी वीर गाढे ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ १८० ॥

कवळाचिया सुखें । परब्रह्म जालें गोरखें ।

हात गोजुनि खाय सुखें । बोटासांदी लोणचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण जाणे तेथें । कोण लाभ कां तें । ब्रह्मादिकां दुर्लभ ॥ २ ॥

घाली हमामा हुंबरी । पांवा वाजवी छेंदें मोहरी ।

गोपाळांचे फेरी ॥ हरि छेंदें नाचतसे ॥ ३ ॥

काय नव्हतें त्या घरीं खावया । रिघे लोणी चोरावया ॥

तुका हणें सर्वें तया । आह्मी ही सोंकलों ॥ ३ ॥

॥ १८१ ॥

कान्होबा आतां तुझी आह्मी च गडे । कोणाकडे जाऊं नेदूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाहीन तुझी भारशिदोरी । वळतीवरी येऊं नेदीं ॥ २ ॥

ढवळे गाईचें दूध काढूं । एकएकल्यां ठोंबे मारूं ॥ २ ॥

तुका हणें टोकवूं त्यांला । जे तुझ्या बोला मानीत ना ॥ ३ ॥

॥ १८२ ॥

बहु काळीं बहु काळीं । आह्मी देवाचीं गोवळीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं विटों देत भात । जेऊं बैसवी सांगातें ॥ २ ॥

बहु काळें बहु काळें । माझें पांघरे कांबळें ॥ २ ॥

तुका हणें नाहीं नाहीं । त्याचें आमचें सें कांहीं ॥ ३ ॥

॥ १८३ ॥

बहु बरा बहु बरा । यासांगातें मिळे चारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणोनि जीवेंसाठीं । घेतली कान्होबाची पाठी ॥ २ ॥

बरवा बरवा दिसे । समागम याचा निमिषें ॥ २ ॥

पुढती पुढती तुका । सोंकला सोंकवितो लोकां ॥ ३ ॥

॥ १८४ ॥

घेती पाण्यासी हुंबरी । त्यांचें समाधान करी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशी गोपाळांची सवे । जाती तिकडे मागें धांवे ॥ २ ॥

स्थिरावली गंगा । पांगाविली हणें उगा ॥ २ ॥

मोहरी पांवा काठी । तुका हणें याजसाठीं ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ लिङ्गात् ॥ १८५ ॥ । तत्तु लिङ्ग तत्तु

वळी गाई धांवे घरा । आमच्या करी येरझारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नांव घेतां तो जवळी । बहु भला कान्हो बळी ॥ १५ ॥

नेदी पडों उणें पुरें । ह्मणे अवघें चि बरें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चित्ता । वाटे न व्हावा परता ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ तत्तु लिङ्गात् ॥ १८६ ॥ । तत्तु लिङ्ग तत्तु

ह्मणती धालों धणीवरी । आतां न लगे शिदोरी ।

नये क्षणभरी । आतां यासि विसंबों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चाल चाल रे कान्होबा खेळ मांडूं रानी । ॥ १५ ॥

बैसवूं गोठणीं गाई जमा करूनि ॥ १५ ॥

न लगे जावें घरा । चुकलिया येरझारा ।

सज्जन सोयरा । मायबाप तूं आह्मां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धालें पोट । आतां कशाचा बोभाट ।

पाहाणें ते वाट । मार्गें पुढें राहिली ॥ ३ ॥

॥ १८७ ॥

तुझिये संगति । जाली आमुची निश्चिंति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं देखिलें तें मिळे । भोग सुखाचे सोहळे ॥ १५ ॥

घरीं ताकाचें सरोवर । येथें नवनीताचे पूर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । आह्मी न वजों दवडितां ॥ ३ ॥

॥ १८८ ॥

कामें पीडिलों माया । बहु मारी नाहीं दया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझ्या राहिलों आधारें । जालें अवघें चि बरें ॥ १ ॥
तुझे लागलों संगती । आतां येतां काकुळती ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुझ्या भिडा । कान्होबा हे गेली पीडा ॥ ३ ॥

टिपरी-अभंग ७.

॥ १८९ ॥

खेळ मांडियेला वाळवंटीं घाई । नाचती वैष्णव भाई रे ।
 क्रोध अभिमान केला पावटणी । एक एका लागतील पायीं रे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाचती आनंदकल्लोळीं । पवित्र गाणें नामावळी ।
 कळिकाळावरि घातलीसे कास । एक एकाहुनी बळी रे ॥ २ ॥
 गोपीचंदनउटी तुळसीच्या माळा । हार मिरवती गळां ।
 टाळ मृदंग घाई पुष्पवरूषाव । अनुपम्य सुखसोंहळा रे ॥ ३ ॥
 लुब्धलीं नादीं लागली समाधी । मूढ जन नर नारी लोकां ।
 पंडित ज्ञानी योगी महानुभाव । एकचि सिद्धसाधकां रे ॥ ४ ॥
 वर्णाभिमान विसरली याति । एकएकां लोटांगणीं जाती ।
 निर्मळ चित्तें जालीं नवनीतें । पाषाणा पाझर सुटती रे ॥ ५ ॥
 होतो जयजयकार गर्जत अंबर । मातले हे वैष्णव वीर रे ।
 तुका ह्मणे सोपी केली पायवाट । उतरावया भवसागर रे ॥ ६ ॥
 ॥ ३ ॥ ॥ १९० ॥

एके घाई खेळतां न पडसी डाई । दुचाळ्यानें ठकसील भाई रे ।
त्रिगुणांचे फेरी थोर कष्टो होसी । या चौघांची तरी धरीं सोई रे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खेळ खेळोनियां निराळा चि राही । सांडी या विषयाची घाई रे ॥
 तेणें चि खेळें बसवंत होसी । ऐसें सत्य जाणें माझ्या भाई रे ॥ १ ॥
 सिंपियाचा पोर एक खेळिया नामा । तेणें विठ्ठल बसवंत केला रे ।
 आपुल्या संवगडिया सिकवूनि घाई । तेणें सतंतर फड जागविला रे ।
 एक घाई खेळतां तो न चुके चि कोठें । तया संत जन मानवले रे ॥ २ ॥
 ज्ञानदेव मुक्ताबाई वटेश्वर चांगा । सोपान आनंदें खेळती रे ।
 कान्हो गोवारी त्यांनीं बसवंत केला । आपण भोंवतीं नाचती रे ।
 सकळिकां मिळोनि एकी च घाई । त्याच्या ब्रह्मादिक लागती पार्यी रे ।
 ॥ ३ ॥

रामा बसवंत कबिर खेळिया । जोडा बरवा मिळाला रे ।
 पांचा संवगडियां एक चि घाई । तेथें नाद बरवा उमटला रे ।
 ब्रह्मादिक सुरवर मिळोनियां त्यांनीं । तो ही खेळ निवडिला रे ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणाचा पोर खेळिया एका भला । तेणें जन खेळकर केला रे ।
 जनार्दन बसवंत करूनियां । तेणें वैष्णवांचा मेळ मेळविला रे ।
 एक चि घाई खेळतां खेळतो । आपण चि बसवंत जाला रे ॥ ५ ॥
 आणीक खेळिये होउनियां गेले । वर्णावया वाचा मज नाही रे ।
 तुका लगे गडे हो हुशारुनि खेळा । पुढिलांची धरूनियां सोई रे ।
 एक चि घाई खेळतां जो चुकला । तो पडेल संसारडाई रे ॥ ६ ॥

॥ १९१ ॥

बाराही सोळा गडियांचा मेळा । सतरावा बसवंत खेळिया रे ।
 जतिस पद राखों जेणें टिपरिया घाई । अनुहातें वायें मांदळा रे ॥ १९ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाचत पंढरिये जाऊं रे खेळिया । विठल रखुमाई पाहूं रे ॥ १ ॥
 सा चहूं वेगळा अठराही निराळा । गाऊं वाजवूं एक चाळा रे ।
 विसरती पक्षी चारा घेणें पाणी । तारुण्य देहभाव बाळा रे ॥ २ ॥
 आनंद तेथिचा मुकियासि वाचा । बहिरे ऐकती कानीं रे ।
 आंढळ्यांसि डोळे पांगळांसि पाय । तुका ह्मणे वृद्ध होती तैरणे रे ॥ ३ ॥

॥ १९२ ॥

दोन्ही टिपरीं एक चि नाद । सगुण निर्गुण नाहीं भेद रे ।
 कुसरी अंगें मोडितील परी । मेळविती एकां छंदें रे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कांहीं च न वजे वांयां रे । खेळिया एक चि बसवंत अवघियां रे ।
 सम विषम तेथें होऊं च नेदी । जाणऊनि आगळिया रे ॥ २ ॥
 संत महंत सिद्ध खेळतील घाई । ते च सांभाळी माझ्या भाई रे ।
 हात राखोन हाणिती टिपण्या । टिपरें मिळोनि जाय त्याची सोई रे ॥ ३ ॥
 विताळाचें अवघें जाईल वांयां । काय ते शृंगारूनि काया रे ।
 निवडूनि बाहेर काढिती निराळा । जो न मिळे संताचिया घाई रे ॥ ४ ॥
 प्रकाराचें काज नाहीं सोडीं लाज । निःशंक होउनियां खेळें रे ।
 नेणतीं नेणतीं च एकें पावलीं मान । विठल नामाचिया बळें रे ॥ ५ ॥
 रोमांच गुढिया डोलविती अंगें । भावबळें खेळविती सोंगें रे ।
 तुका ह्मणे कंठ सद्वदित दाटे । या विठोबाच्या अंगसंगें रे ॥ ६ ॥

॥ १९३ ॥

या रे गडे हो धरूं घाई जाणतां ही नेणतां ।
 नाम गाऊं टाळी वाहूं आपुलिया हिता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फावलें तें ध्यारे आतां प्रेमदाता पांडुरंग ।
 आजि दिवस सोनियाचा वोडवला रंग ॥ १ ॥
 हिंडती रानोरान भुजंगांत कांट्यावन ।
 सुख तयांहून आह्मां गातां नाचतां रे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ब्रह्मादिकां सांवलें दुर्लभ सुखा ।
 आजि येथें आलें फुका नाम मुखा कीर्तनी ॥ ३ ॥

॥ १९४ ॥

भीमातीरीं एक वसलें नगर । त्याचें नांव पंढरपुर रे ।
 तेथील मोकासी चार भुजा त्यासी । बाइला सोळा हजार रे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाचत जाऊं त्याच्या गांवा रे खेळिया । सुख देईल विसावा रे ।
 पुढें गेले ते निधाई जाले । वाणितील त्याची सीमा रे ॥ २ ॥
 बळियां आगळा पाळी लोकपाळां । रीघ नाहीं कळिकाळा रे ।
 पुंडलीक पाटील केली कुळवाडी । तो जाला भवदुःखा वेगळा रे ॥ ३ ॥
 संतसज्जनीं मांडिलीं दुकानें । जया जें पाहिजे तें आहे रे ।
 भुक्तिमुक्ति फुका च साठीं । कोणी तयाकडे न पाहे रे ॥ ४ ॥
 दोन्ही च हाट भरले घनदाट । अपार मिळाले वारकरी रे ।
 न वजों ह्मणती आह्मी वैकुंठा । जिहीं देखिली पंढरी रे ॥ ५ ॥
 बहुत दिस होती मज आस । आजि घडलें सायासीं रे ।
 तुका ह्मणे होय तुमचेनी पुण्यें । भेटी तया पायांसी रे ॥ ६ ॥

॥ १९५ ॥

पंढरी चोहटा मांडियेला खेळ । वैष्णव मिळोनि सकळ रे ।

टाळ टिपरी मांदळे एक नाद रे । जाला बसवंत देवकीचा बाळ रे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चला तें कवतुक भाई रे । पाहों डोळां कामीं गुंतलेति काई रे ।
 भाग्यवंत कोणी गेले सांगाति । ऐसें सुख त्रिभुवनीं नाही रे ॥ ४ ॥
 आनंदाचे वाद सुखाचे संवाद । एक एका दाखविती छंद रे ।
 साही अठरा चारी घालुनियां घाई । नाचती फेरी टाळशुद्ध रे ॥ २ ॥
 भक्तीचीं भूषणें मुद्रा आभरणें । शोभती चंदनाच्या उट्या रे ।
 सत्व सुंदर कास घालूनि कुसरी । गर्जती नाम बोभाटीं रे ॥ ३ ॥
 हरि हर ब्रह्मा तीर्थासहित भीमा । देव कोटी तेहतीस रे ।
 विस्मित होऊनि ठाकले सकळ जन । अमरावती केली ओस रे ॥ ४ ॥
 वाणितील थोरी वैकुंठिची परी । न पवे पंढरीची सरी रे ।
 तुकयाचा दास ह्मणे नका आळस करूं । सांगतों नरनारींस रे ॥ ५ ॥
 ॥ १९६ ॥ ॥ ७ ॥

ब्रह्मादिकां न कळे खोळ । ते हे आकळ धरिली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मोहरी पांवा वाहे काठी । थांवे पाठीं गाईचे ॥ ४ ॥
 उच्छिष्ट न लभे देवा । तें हें सदैवां गोवळ्यां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जोड जाली । ते हे माउली आमुची ॥ ३ ॥
 ॥ १९७ ॥

कान्होबा तूं आलगट । नाहीं लाज बहु धीट ।
 पाहिलें वाईट ॥ बोलोनियां खोटें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ परि तूं न संडिसी खोडी । करिसी केली घडीघडी ।
 पाडिसी रोकडी । तुटी माये आह्मांसी ॥ ४ ॥

॥ १ ॥ तूं ठायींचा गोवळ । अविचारी अनर्गळ ।
 चोरटा शिंदळ । ऐसा पिटूं डांगोरा ॥ २ ॥
 जरी तुझी आई । आह्मी घालूं सर्वा ठायीं ।
 तुका ह्मणे तें ही । तुज वाटे भूषण ॥ ३ ॥

॥ १९८ ॥

भोजनाच्या काळीं । कान्हो मांडियेली आळी ।
 काला करी वनमाळी । अन्न एकवटा ।
 देई निवडुनी । माते ह्मणतो जननी ।
 हात पिटूनि मेदिनी । वरि अंग घाली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसा आळी घेसी । नव्हे तें चि करविसी ।
 घेई दुसरें तयेसी । वारी ह्मणे नको ॥ २ ॥
 आतां काय करूं । नये यासि हागूं मारूं ।
 नव्हे बुझावितां स्थिरू । कांहीं करिना हा ।
 त्वां चि केलें एके ठायीं । आतां निवडूनि खाई ।
 आह्मा जाचितोसि काई । हरिसि ह्मणे माता ॥ ३ ॥
 त्याचें तयाकुन । करवितां तुटे भान ।
 तंव जालें समाधान । उठोनियां बैसे ।
 माते बरें जाणविलें । अंग चोरूनि आपुलें ।
 तोडियेलें एका बोलें । कैसें सुखदुःख ॥ ४ ॥
 ताट पालवें झाकिलें । होतें तैसें तेथें केलें ।
 भिन्नाभिन्न निवडिलें । अन्न वेगळालीं ।

विस्मित जननी । भाव देखोनियां मनीं ।
 ह्मणे नाहीं ऐसा कोणी । तुज सारिखा रे ॥ ४ ॥
 हरुषली माये । सुख अंगीं न समाये ।
 कवळूनि बाहे । देती आलिंगन ।
 आनंद भोजनीं । तेथें फिटलीसे धणी ।
 तुका ह्मणे कोणी । सांडा शेष मज ॥ ५ ॥

॥ १९९ ॥

॥ ४ ॥ चला वळूं गाई । बैसों जेऊं एके ठायीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बहु केली वणवण । पायपिटी जाला सिण ॥ ४ ॥
 खांदीं भार पोटीं भुक । काय खेळायाचें सुख ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे धांवे । मग अवघें बरवें ॥ ३ ॥

॥ २०० ॥

नेणों वेळा काळ । घालों तुझ्यानें सकळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाहीं नाहीं रे कान्होबा भय आह्मापाशीं ।
 वळूनि पुरविसी गाई पोटा खावया ॥ ४ ॥
 तुजपाशीं भये । हें तों बोलों परी नये ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बोल । आह्मा अनुभवें फोल ॥ ३ ॥

विटूदांडू-अभंग १.

॥ २०१ ॥

सारा विटूदांडू । आणिक कांहीं खेळ मांडूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बहु अंगा आले डाव । स्थिर नाहीं कोठें पाव ॥ ४ ॥
 कोली हाणे टोला । झेली तेणें तो गोविला ॥ २ ॥

एकमेकां हाका मारी । सेल जाळी एक धरी ॥ ३ ॥

राजी आलें नांव । फेरा न चुके चि धांव ॥ ४ ॥

पुढें एक पाटी । एक एकें दोघां आटी ॥ ५ ॥

एका सोस पोटी । एक धांवे हात पिटी ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे आतां । खेळ मोडावा परता ॥ ७ ॥

॥ २०२ ॥ ॥ १ ॥

पाहातां गोवळी । खाय त्यांची उष्टावळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करिती नामाचें चिंतन । गडी कान्होबाचें ध्यान ॥ २ ॥

॥ २ ॥ आली द्यावी डाई । धांवे वळत्या मार्गे गाई ॥ २ ॥

॥ ३ ॥ एके ठायीं काला । तुका ह्मणे भाविकाला ॥ ३ ॥

॥ २०३ ॥ ॥ ६ ॥

पैल आली आगी कान्हो काय रे करावें ।

न कळे तें कैसें आजि वांचों आह्मी जीवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांव रे हरी सांपडलों संधी ।

वोणव्याचे मधीं बुद्धि कांहीं करावी ॥ २ ॥

अवचितां जाळ येतां देखियेला वरी ।

परतोनि पाहतां आधीं होतों पाठमोरी ॥ ३ ॥

समोवता फेर रीग न पुरे पळतां ।

तुका ह्मणे जाणसी तें करावें अनंता ॥ ३ ॥

॥ २०४ ॥ ॥ १ ॥

॥ २ ॥ भिऊं नका बोले झाकुनियां राहा डोळे ।

चालवील देव धाक नाही येणें वेळे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बाप रे हा देवांचा ही देव कळों ।
नेदी माव काय करी करवी ते ॥ १ ॥

पसरुनि मुख विश्वरूप खाय जाळ ।
सरुनियां संधी अवघे पाहाती गोपाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी मार्गे भ्यालों वांयांविण ।
कळों आलें आतां या सांगातें नाहीं शिण ॥ ३ ॥

॥ २०५ ॥

नेणती तयांसि साच भाव दावी हरी ।
लाज नाहीं नाचे पांवा वाजवी मोहरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चला रे याच्या पायां लागों आतां ।
राखिलें जळतां महा आगीपासूनि ॥ १ ॥

कैसी रे कान्होबा एवढी गिळियेली आगी ।
न देखों पोळला तुज तोंडीं कोठें अंगीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी कां रे करितां नवल ।
आमची सिदोरी खातो त्याचें आलें बळ ॥ ३ ॥

॥ २०६ ॥

त्यांनीं धणीवरी संग केला हरीसवें ।
देऊनि आपुलें तो चि देईल तें खावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न ठेवी आभार प्रेमाचा भुकेला ।
बहु दिवस संग हा चि निर्धार त्याला ॥ १ ॥

कान्होबा तूं जेवीं घासोघासीं ह्मणती ।

आरुष गोपाळें त्यांची बहु देवा प्रीती । २ ॥

तुका ह्मणे आतां जाऊं आपुलिया घरा ॥

तोय वांचविलें ऐसें सांगों रे दातारा ॥ ३ ॥

॥ २०७ ॥

ध्या रे भोंकरें भाकरी । दहीभाताची सिदोरी ।

ताक सांडीं दुरी । असेल तें तयापें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें द्यावें तैसें ध्यावें । थोडें परी निरें व्हावें ।

सांगतो हें ठावें । असों द्या रे सकळां ॥ २ ॥

माझें आहे तैसें पाहे । नाही तरी घरा जाये ।

चोरोनियां माये । नवनीत आणावें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे घरीं । माझें कोणी नाही हरी ।

नका करूं दुरी । मज पायां वेगळें ॥ ४ ॥

॥ २०८ ॥

काह्याचिये आसे । देव जळीं जाले मासे ।

पुसोनियां हांसे टिरीसांगातें हात ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाजे त्यासि वांटा नाही । जाणे अंतरीचें तें ही ।

दीन होतां कांहीं । होऊं नेदी वेगळें ॥ २ ॥

उपाय अपाय यापुढें । खोटे निवडितां कुडे ।

जोडुनियां पुढें । हात उभे नुपेक्षी ॥ ३ ॥

तें ध्या रे सावकाशें । जया फावेल तो तैसें ।

तुका ह्मणे रसें । प्रेमाचिया आनंदें ॥ ४ ॥

॥ २०९ ॥

गोपाळ ह्मणती कान्होबा या रे कांहीं मार्गों ।
 आपुलाले आह्मी जीवीची तया आवडी सांगों ।
 एक ह्मणती उगे रे उगे मार्गें चि लागों ।
 निजों नका कोणी घरीं रे आजि अवघे चि जागों ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जाणोनि नेणता हरि रे मध्यें उगाचि बैसे ।
 नाइकोनि बोल अइके कोण कोणाचे कैसे ।
 एक एकाच्या संवादा जाणे न मिळे ची ऐसें ।
 पोटीचें होटा आणवी देतो तयांसि तैसें ॥ २ ॥
 एक ह्मणति बहु रे आह्मी पीडिलों माया ।
 नेदी दहींभातसिदोरी ताक घालिती पिया ।
 तापलों वळितां गोधनें नाहीं जीवन छाया ।
 आतां मार्गों पोटभरी रे याच्या लागोनि पायां ॥ ३ ॥
 एक ह्मणति तुमचें अरे पोट तें किती ।
 मार्गों गाई ह्रैसी घोडे रे धन संपत्ति हात्त ।
 देव गडी कान्हो आमुचा आह्मां काय विपात ।
 कन्याकुमरें दासी रे बाजावरी सुपती ॥ ४ ॥
 एक ह्मणती बेटे हो कोण करी जतन ।
 गाढव तैसें चि घोडे रे कोण तयाचा मान ।
 लागे भवरोग वाहतां खांदीं चवघे जण ।
 हातीं काठ्या डोया बोडक्या हिंडों मोकळे राण ॥ ५ ॥

एक ह्मणती रानीं रे बहु सावजें फार ।
 फाडफाडूं खाती डोळे रे पाय नेतील कर ।
 राखोनि राखे आपणा ऐसा कइचा शूर ।
 बैसोनि राहों घरीं रे कोण करी हे चार ॥ ५ ॥
 घरीं बैसलिया बहुतें बहु सांगती काम ।
 रिकामें कोणासि नावडे ऐसैं आह्मासि ठावें ।
 चौघांमध्ये बरें दिसेसैं तेथें नेमक व्हावें ।
 लपोनि सहज खेळतां भलें गडियासवें ॥ ६ ॥
 एक ह्मणती गडी ते भले मिळती मता ।
 केली तयावरी चाली रे बरी आपुली सत्ता ।
 नसावे ते तेथें तैसे रे खेळ हाणिती लाता ।
 रडी एकाएकीं गेलिया गोंधळ उडती लाता ॥ ७ ॥
 एक ह्मणती खेळतां उगीं राहतीं पोरें ।
 ऐसैं काय घडों शके रे कोणी लहान थोरें ।
 अवघीं येती रागा रे एका ह्मणतां बरें ।
 संगें वाढे कलह हरावा एकाएकीं च खरें ॥ ८ ॥
 एक ह्मणती एकला रे तूं जासील कोठें ।
 सांडी मांडी हें वाउगें तुझे बोल चि खोटे ।
 ठायीं राहा उगे ठायीं च कांरे सिणसी वाटे ।
 अवधियांची सिदोरी तुझे भरली मोटे ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे कांय काहण्या अरे सांगाल गोष्टी ।

१ पं. धीर.— २ पं. खेळतां सहज.— ३ पं. संगें वाढे कलह करावा.— ४ पं. अरे
 काहण्या काय.

चाटावे तुमचे बोल रे भुका लागल्या पोटी ।
जागा करूं या रे कान्होबा मागों कवळ ताटी ।
धाले गडी तुका ठेकर दे'तो विठ्ठल कंठी ॥ १० ॥

॥ २१० ॥

आजि ओस अमरावती ! काला पाहावया येती ।
देव विसरती । देहभाव आपुला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आनंद न समाये मेदिनी । चारा विसरल्या पाणी ।
तटस्थ त्या ध्यानीं । गाई जाल्या श्वापदै ॥ ४ ॥
जें या देवांचें दैवत । उभें आहे या रंगांत ।
गोपाळांसहित । क्रीडा करी कान्होबा ॥ २ ॥
तया सुखाची शिराणी । तीं च पाउलें मेदिनी ।
तुका ह्मणे मुनी । धुंडितां न लाभती ॥ ३ ॥

॥ २११ ॥

चला बाई पांडुरंग पाहूं वाळवंटीं ।
मांडियेला काला भोंवती गोपाळांची दाटी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आनंदें कवळ देती एकामुखीं एक ।
न ह्मणती सान थोर अवघीं सकळिक ॥ ४ ॥
हमामा हुंबरी पांवा वौजविती मोहरी ।
घेतलासे फेर माजी घालुनियां हरी ॥ २ ॥
लुब्धल्या नारी नर अवघ्या पशुयाती ।

१ पं. देती.-- २ त. पांवा वाती तळा लोरी । दे. पंढरपुराप्रमाणें होता तो तळेगां
वाप्रमाणें मागून केला आहे.

विसरलीं देहभाव शंका नाहीं चित्तीं ॥ ३ ॥

पुष्पाचा वरुषाव जाली आरतियांची दाटी ।

तुळसी गुंफोनियां माळा घालितील कंठीं ॥ ४ ॥

यादवांचा राणा गोपीमनोहर कान्हा ।

तुका ह्मणे सुख वाटे देखोनियां मना ॥ ५ ॥

॥ २१२ ॥

माझे गडी कोण कोण । निवडा भिन्न यांतुनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपआपणामध्ये मिळों । एक खेळों एकाशीं ॥ ५ ॥

घाबरियांच्या मोडा काड्या । धाडा भाड्यां वळतियां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवापाशीं । विटाळशी नसावी ॥ ३ ॥

॥ २१३ ॥

हे चि अनुवाद सदा सर्वकाळ । करूनियां गोपाळकाला सेवूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वोरसलें कामधेनूचें दुभतें । संपूर्ण आइतें गगनभरी ॥ ५ ॥

संत सनकादिक गोमट्या परवडी । विभाग आवडी इच्छेचिये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मधीं घालूं नारायण । मग नव्हे सीण कोणा खेळें ॥ ३ ॥

॥ २१४ ॥

अधिकाचा मज कांटाळा । तुझां गोपाळां संगति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय नाहीं तुझापाशीं । सकळांविशीं संपन्न ॥ ५ ॥

उद्योगाचा नेघें भार । लागल्या सार पुरतें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अधीर जिणें । नारायणें न करावें ॥ ३ ॥

॥ २१५ ॥

जालों आतां एके ठायीं । न वंचूं कांहीं एकमेकां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सरलों हेंगे देउनि मोट । कटकट काशाची ॥ ५ ॥
 सोडोनियां गांठीं पाहें । काय आहे त्यांत तें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जालों निराळा । आतां गोपाळा देऊं बोभा ॥ ३ ॥

॥ २१६ ॥

या रे करूं गाई । जमा निजलेती काई ।
 बोभाटानें आई । घरा गेल्या मारील ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घाला घाला रे कुकारे । ज्याची तेणें चि मोहरे ।
 एवढें चि पुरे । केलियानें सावध ॥ ५ ॥
 नेणोनियां खेळा । समय समयाच्या वेळा ।
 दुश्चिताजवळा । मिळालेति दुश्चित ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे शीक । न धरितां लागे भीक ।
 धरा सकळीक । मनेरी धांवा वळतियां ॥ ३ ॥

॥ २१७ ॥

वोळलीचा दोहूं पान्हा । मज कान्हा सांगितला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ध्या जि हेंगे क्षीर हातीं । निगुतीनें वाढावें ॥ ५ ॥
 सांगितलें केलें काम । नव्हे धर्म सत्याचा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नवें जुनें । ऐसें कोणें सोसावें ॥ ३ ॥

॥ २१८ ॥

येइल तें घेइन भागा । नव्हे जोगा दुसरिया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आवडी ते तुह्मी जाणा । बहु गुणांसारिखी ॥ ५ ॥

मज घेती डांगवरी । सर्वे हरि नसलिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे राबवा देवा । करीन सेवा सांगितली ॥ ३ ॥

॥ २१९ ॥

अंतरली कुटी मेटी । भय धरूनियां पोटी ।

ह्मणतां जगजेठी । धांवे करुणाउत्तरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बाप बळिया शिरोमणी । उताविळ या वचनीं ।

पडलिया कानीं । धांवा न करी आळस ॥ २ ॥

बळ दुनी शरणागता । स्वामी वाहों नेदी चिंता ।

आइतें चि दाता । पंगतीस बैसवी ॥ ३ ॥

वाहे खांदीं पाववी घरा । त्याच्या करी येरझारा ।

बोबड्या उत्तरा । स्वामी तुक्या मानवे ॥ ४ ॥

॥ २२० ॥

धन्य तें गोधन कांबळी काष्ठिका । मोहरी पांवा निका ब्रीद वांकी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य तें गोकुळ धन्य ते गोपाळ । नर नारी सकळ धन्य जा-

ल्या ॥ २ ॥

धन्य ते देवकी जसवंती दोहींचें । वसुदेवनंदाचें भाग्य जालें ॥ ३ ॥

धन्य त्या गोपिका सोळा सहस्र बाळा । यादवां सकळां धन्य जालें ॥ ४ ॥

धन्य ह्मणे तुका जन्मा तीं चि आलीं । हरिरंगीं रंगलीं सर्वभावें ॥ ५ ॥

॥ २२१ ॥

गौळणी बांधिती धारणासि गळा । खेळे त्या गोपाळांमाजी ब्रह्म ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांवोनियां मागे यशोदे भोजन । हिंडे रानोरान गाईपाठीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्व कळा ज्याचे अंगीं । भोळेपणालागीं भीक मागे ॥ ३ ॥

॥ २२२ ॥

देखिलासि माती खातां । दावियानें बांधी माता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाळी घेउनि कांबळी काठी । गाई वळी वेगु पाठीं ॥ ५ ॥

मोठें भावार्थाचें बळ । देव जाला त्याचें बाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भक्तासाठीं । देव धांवे पाठोवाठीं ॥ ३ ॥

॥ २२३ ॥

हा गे माझे हातीं । पाहा कवळ सांगाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवें दिला खातों भाग । कराल तर करा लाग ॥ ५ ॥

धालें ऐसें पोट । वरी करूनियां बोट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं । मग कैच्या या परी ॥ ३ ॥

॥ २२४ ॥

अवघें अवधीकडे । दिलें पाहे मजकडे ॥

अशा संवगडे । सहित थोरी लागली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां रे धरिला अबोला । माझा वांटा देई मला ॥

॥ ५ ॥ सिदोरीचा केला । झाडा आतां निवडे ना ॥ ५ ॥

भूक लागली अनंता । कां रे नेणसी जाणतां ॥

भागलों वळितां । गाई सैरा ओढाळा ॥ २ ॥

तुका करुणा भाकी । हरि पाहे गोळा टाकी ॥

घेता जाला सुखी । भीतरी वांटी आणीकां ॥ ३ ॥

॥ २२५ ॥

आली गोवळीं रानटें । नव्हों जनांतील धीटें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सिदोरीचा करूं काला । एक वांटितों एकाला ॥ १ ॥

खेळों आपआपणाशीं । आमचीं तीं आह्मांपाशीं ॥ २ ॥

मिळालों नेणते । तुका कान्होबा भोंवते ॥ ३ ॥

॥ २२६ ॥

“अवधियां दिला गोर । मजकरे पाहीना” ॥ १ ॥

फुंदे गोपाळ डोळे चोळी । हुंगा थापली हाणे तोंडा ॥ २ ॥

आवडती थोर मोटे । मी रे पोरटें दैन्यवाणें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जाणों भाव । जीविंचा देव बुझावी ॥ ४ ॥

मृदंग पाट्या—अभंग.

॥ २२७ ॥

मार्गे पुढें पाहें सांभाळूनि दोनी ठाय ।

चुकावूनि जाय गडी राखे गडियांसि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुरडे दंडा दोहीं तोंडें गडियां सावध करी ।

भेटतियासंगें तया हाल तुजवरी ॥ २ ॥

गडियां गडी वांटुनि देई । ज्याचा सोडी ते चि ठायीं ॥ ३ ॥

अगळ्या बळें करील काय । तुज देणें लागे डोय ॥ ४ ॥

नवां घरीं पाउला करीं । सांपडे तो तेथें धरीं ॥ ५ ॥

जिकोनि डाव करीं । टाहो सत्ता आणिकांवरी ॥ ६ ॥

सांपडोनि डाई बहु । काळ गुंतलासी ॥ ७ ॥

बळिया गडी फळी । फोडी न धरितां त्यांसी ॥ ८ ॥

चुकांडी जो खाय मिळोनि अंगीं जाय ।

गुंतलासी काय तुका ह्मणे अझूनी ॥ ९ ॥

॥ २२८ ॥

पाहा रे तमासा तुमचा येथें नव्हे लाग ॥
 देईन तो भाग आलियाचा बाहेरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जागा रे गोपाळा नो ठायीं ठायीं जागा ।
 चाहुलीनें भागा दूर मजपासूनि ॥ ५ ॥
 न रिघतां ठाव आह्मा ठावा पाळतियां ।
 भयाभीत वांयां तेथें काय चांचपा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हातां चढे जीवाचिये साटीं ।
 मिटक्या देतां गोड मग लागतें शेवटीं ॥ ३ ॥

॥ २२९ ॥

डाई घालुनियां पोरें । त्यांचीं गुरें चुकवीलीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ खेळ खेळतां फोडिल्या डोया । आपण होय निराळा ॥ ५ ॥
 मारिती माया घेती जीव । नाहीं कीव अन्यायें ॥ २ ॥
 तुका कान्होबा मार्गे । तया अंगें कळों आलें ॥ ३ ॥

॥ २३० ॥

आतां हें चि जेऊं हें चि जेऊं । सर्वें घेऊं सिदोरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हरिनामाचा खिचडा केला । प्रेमें मोहिला साधनें ॥ ५ ॥
 चवीं चवीं घेऊं घास । ब्रह्मरस आवडी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे गोड लागे । तों तों मागे रसना ॥ ३ ॥

॥ २३१ ॥

अवघें चि गोड जालें । मागीलये भरी आलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ साह्य जाला पांडुरंग । दिला अभ्यंतरीं संग ॥ ५ ॥

थडिये पावतां तो वाव । मार्गे वाहावतां ठाव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गेलें । स्वप्नींचें जागें जालें ॥ ३ ॥

॥ २३२ ॥

तुजसवें येतों हरी । आह्मां लाज नाही तरी ।

उचलिला गिरी । चांग तई वांचलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोडा आतां खेळ । गाई गेल्या जाला वेळ ।

फांकल्या ओढाळ । नाही तों चि आवरा ॥ ५ ॥

चांग दैवें यमुनेसी वांचलों बुडतां ।

निलाजिरीं आह्मी नाही भय धाक या अनंता ॥ २ ॥

खातों आगी माती । आतां पुरे हा सांगाती ।

भोंवतां भोंवेल । आह्मां वाटतें हें चित्तीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे उरी नाही तुजसवें ।

शाहाणिया दुरी छंद भोळियां सर्वे ॥ ४ ॥

॥ २३३ ॥

नको आह्मांसवें गोपाळा । येऊं ओढाळा तुझ्या गाई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण धांवे त्यांच्या लागें । मार्गे मार्गे येरझारी ॥ ५ ॥

न बैसती एके ठायीं । धांवती दाही दाहा वाटां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तूं राख मनेरी । मग त्या येरी आह्मी जाणों ॥ ३ ॥

॥ २३४ ॥

मागायास गेलों सिदोरी । तुझ्या मायाघरीं गांजियेलों ॥ १ ॥

१ दे. शाहाणे या भावें दुरी छंद भोळियां । पं. शाहाणे या दुरी । छंद भोळिया भावें ।

॥ ध्रु. ॥ तुजविणें ते नेदी कोणा । सांगतां खुणा जिवें गेलों ॥ १ ॥

वांयांविण केली येरझार । आतां पुरे घर तुझी माया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तूं आह्मां वेगळा । राहें गोपाळा ह्मणउनी ॥ ३ ॥

॥ २३५ ॥

काकुलती येतो हरी । क्षणभरी निवडितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमची मज लागली सवे । ठायींचे नवे नव्हों गडी ॥ १ ॥

आणिक बोलावितो फार । बहु थोर नावडती ॥ २ ॥

भाविकें त्यांची आवडी मोठी । तुका ह्मणे मिठी घाली जिवें ॥ ३ ॥

॥ २३६ ॥

वरता वेंघोनि घातली उडी । कळंबाबुडीं यमुनेसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हरि बुडाला बोंब घाला । घरचीं त्यांला ठावा नाहीं ॥ १ ॥

भवनदीचा न कळे पार । काळिया माजी थोर विखार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काय वाउग्या हाका । हातींचा गमावुनियां थिंका ॥ ३ ॥

॥ २३७ ॥

अवघीं मिळोनि कोल्हाळ केला । आतां होता ह्मणती गेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपलिया रडती भावें । जयासर्वें जयापरी ॥ १ ॥

चुकलों आह्मी खेळतां खेळ । गेला गोपाळ हातींचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धांवती थडी । न घली उडी आंत कोणी ॥ ३ ॥

॥ २३८ ॥

भ्यालीं जिवा चुकलीं देवा । नाहीं ठावा जवळीं तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आहाकटा करितो हाय । हात डोकें पिटितो पाय ॥ १ ॥

जवळी होतां न कळे आह्मां । गेल्या सीमा नाहीं दुःखा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हा लाघवी मोटा । पाहे खोटा खरा भाव ॥ ३ ॥

॥ २३९ ॥

काळिया नाथूनि आला वरी । पैल हरी दाखविती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुसरिया भावें न कळे कोणा । होय नव्हेसा संदेह मना ॥ ५ ॥

रूपा भिन्न पालट जाला । गोरें सांवळेंसा पै देखिला ॥ २ ॥

आश्वासीत आला करें । तुका खरें ह्मणे देव ॥ ३ ॥

॥ २४० ॥

हरि गोपाळांसवें सकळां । भेटे गळ्या गळा मेळवूनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाविकें त्यांची आवडी मोठी । सांगे गोष्टी जीविंचिया ॥ ५ ॥

योगियांच्या ध्याना जो नये । भाकरी त्यांच्या मागोनि खाये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे असे शाहाणियां दुरी । बोबडियां दास हाका मारी ॥ ३ ॥

॥ २४१ ॥

धांव कान्होबा गेल्या गाई । न ह्मणे मी कोण ही काई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपुलियांचें वचन देवा । गोड सेवा करीतसे ॥ ५ ॥

मागतां आर्धी द्यावा डाव । बळिया मी तो नाही भाव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐशा सर्वे । अनुसरावें जीवेंभावें ॥ ३ ॥

॥ २४२ ॥

धाकुट्याचे मुखीं घांस घाली माता । वरी करी सत्ता शाहाणियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें जाणपणें पडिलें अंतर । वाढे तों तों थोर अंतराय ॥ ५ ॥

देन्ही उभयतां आपण चि व्याली । आवडीची चाली भिन्न भिन्न ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंगापासूनि निराळें । निवडिलें बळें रडतें स्तनीं ॥ ३ ॥

॥ २४३ ॥

देवाचे हणोनि देवीं अनादर । हें मोठें आश्चर्य वाटतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां येरा जना हणावें तें काई । जया भार डोई संसाराचा ॥ १ ॥

त्यजुनी संसार अभिमान सांटा । जुलूम हा मोटा दिसतसे ॥ २ ॥

तुका हणे अळस करूनियां सोहे । बळें कैसे पाहें वांयां जाती ॥ ३ ॥

॥ २४४ ॥

उपदेश तो भलत्या हातीं । जाला चिर्ती धरावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नये जाऊं पात्रावरी । कवटी सारी नारळें ॥ १ ॥

स्त्री पुत्र बंदीजन । नारायण स्मरविती ॥ २ ॥

तुका हणे रत्नसार ॥ परि उपकारं चिंधीचे ॥ ३ ॥

॥ २४५ ॥

संताचे गुण दोष आगितां या मना । केलिया उगाणा सुकृताचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पिळोनियां पाहे पुष्पाचा परिमळ । चिरोनि केळी केळ गाढव
तो ॥ १ ॥

तुका हणे गंगे अग्नीसि विटाळ । लावी तो चांडाळ दुःख पावे ॥ २ ॥

॥ २४६ ॥

चुंबळीचा करी चुंबळीशीं संग । अंगीं वसे रंग क्रियाहीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बीजा ऐसैं फळ दावी परिपाकीं । परिमळ लौकिकीं जाती ऐसा ॥ १ ॥

माकडाच्या गळां रत्न कुळांगना । सांडूनियां सुना बिदी धुंडी ॥ २ ॥

तुका हणे ऐसा व्याली ते गाढवी । फजिती ते व्हावी आहे पुढें ॥ ३ ॥

॥ २४७ ॥

सांपडला संदीं । मग बळिया पडे बंदीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी कोणी वाहे वेळ । हातीं काळाच्या सकळ ॥ ५ ॥

दाता मागे दान । जाय याचका शरण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नेणां । काय सांगों नारायणा ॥ ३ ॥

॥ २४८ ॥

सर्प विंचू दिसे । धन अभाग्या कोळसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आला डोळ्यांसि कवळ । तेजें मळलें उजळ ॥ ५ ॥

अंगाचे भोंवडी । भोय झाड फिरती धोंडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाड । पाप ठाके हिता आड ॥ ३ ॥

॥ २४९ ॥

न देखोन कांहीं । म्या पाहिलें सकळ ही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालों अवधियांपरी । मी हें माझें ठेलें दुरी ॥ ५ ॥

न घेतां घेतलें । हातें पायें उसंतिलें ॥ २ ॥

खादलें न खातां । रसना रस जाली घेतां ॥ ३ ॥

न बोलोनि बोलें । केलें प्रगट झांकिलें ॥ ४ ॥

नाइकिलें कांहीं । तुका ह्मणे आलें मनीं ॥ ६ ॥

ब्रह्मचारी फिर्याद गेला—अभंग १.

॥ २५० ॥

काखे कडासन आड पडे । खडबड खडबडे हुसकलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दादकरा दादकरा । फजितखोरा लाज नाही ॥ ५ ॥

अवघा जाला राम राम । कोणी कर्म आचरे ना ॥ २ ॥

हरिदासांच्या पडती पायां । ह्मणती तयां नागवावें ॥ ३ ॥

दोहीं ठायीं फजीत जांलें । पारणें केलें अवकळा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नाश केला । विटंबिला वेश जिहीं ॥ ५ ॥

॥ २५१ ॥

कुटुंबाचा केला त्याग । नाहीं राग जंव गेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भजन तें वोंगळवाणें । नरका जाणें चुके ना ॥ २ ॥

अक्षराची केली आटी । जरी पोटीं संतनिंदा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मार्गें पाय । तया जाय सृष्टासि ॥ ४ ॥

॥ २ ॥

॥ २५२ ॥

तारतिम वरी तोंडा च पुरतें । अंतरा हें येतें अंतरीचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी काय बरी दिसे ठकाठकी । दिसतें लौकिकीं सत्या ऐसें ॥ २ ॥

भोजनांत द्यावें विष कालवूनि । मोहचाळवणी मारावया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मैदें देखों नेदी कुडें । आदरें चि पुढें सांग दावी ॥ ४ ॥

॥ २५३ ॥

ब्रह्मनिष्ठ काडी । जरी जीवानांवें मोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया घडली गुरुहत्या । गेला उपदेश तो मिथ्या ॥ २ ॥

सांगितलें कानीं । रूप आपुलें वाखाणी ॥ ३ ॥

भूतांच्या मत्सरें । ब्रह्मज्ञान नेलें चोरें ॥ ४ ॥

शिकल्या सांगे गोष्टी । भेद क्रोध वाहे पोटीं ॥ ५ ॥

निंदा स्तुति स्तवनी । तुका ह्मणे वेंची वाणी ॥ ५ ॥

॥ २५४ ॥

इहलोकींचा हा देहे । देव इच्छिताती पाहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य आह्मी जन्मा आलों । दास विठोबाचे जालों ॥ ५ ॥

आयुष्याच्या या साधनें । सच्चिदानंद पदवी घेणें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पावठणी । करूं स्वर्गाची निशाणी ॥ ३ ॥

॥ २५५ ॥

पंडित वाचक जरी जाला पुरता । तरी कृष्णकथा एके भावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्षीर तुपा साकरे जालिया भेटी । तैसी पडे मिठी गोडपणें ॥ ५ ॥

जाणोनियां लाभ घेई हा पदरीं । गोड गोडावरी सेवीं बापा ॥ २ ॥

जाणिवेचें मूळ उपडोनी खोड । जरी तुज चाड आहे तुझी ॥ ३ ॥

नाना परिमळद्रव्य उपचार । अंगीं उटी सारचंदनाची ॥ ४ ॥

जेविलियाविण शून्य ते शृंगार । तैसी गोडी हरिकथेविण ॥ ५ ॥

ज्याकारणें वेदश्रुति ही पुराणें । तें चि विठ्ठलनाणें तिष्ठे कथे ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे येर दगडाचीं पेंवें । खळखळ आंघवें मूळ तेथें ॥ ७ ॥

॥ २५६ ॥

आणिकांच्या कापिती माना । निष्ठुरपणा पार नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करिती बेटे उसणवारी । यमपुरी भोगावया ॥ ५ ॥

सैंदराचें दैवत केलें । नवस बोले तयासि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाचति पोरें । खोडितां येरें अंग दुखे ॥ ३ ॥

१ दे. (नवीन फेर केला आहे.) तुका ह्मणे वाणी । निंदा स्तुति लावी स्तवनीं ॥
२ त. पार.—३ पं. खळखळे चि.—४ दे. (जुना पाठ) आवघें.

॥ २५७ ॥

गंधर्व अग्नि सोम भोगिती कुमारी । कोठें चराचरीं त्याग केला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गायत्री स्वमुखें भक्षितसे मळ । मिळाल्या वाहाळ गंगाओर्ध्व ॥ १ ॥
 कागाचिये विष्टें जन्म पिंपळासि । पांडवकुळासि पाहातां दोष ॥ २ ॥
 शकुंतळा सूत कर्ण शृंगी व्यास । यांच्या नामें नाश पातकांसि ॥ ३ ॥
 गणिका अजामेळ कुब्जा तो विदुर । पाहातां विचार पिंगळेचा ॥ ४ ॥
 वाल्हा विश्वामित्र वसिष्ठ नारद । यांचें पूर्व शुद्ध काय आहे ॥ ५ ॥
 न व्हावी तीं जालीं कर्म नरनारी । अनुतापें हरी स्मरतां मुक्त ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे पूर्व नाठवी श्रीहरी । मूळ जो उच्चारि नरक त्यासि ॥ ७ ॥

॥ २५८ ॥

सोनियाचें ताट क्षीरीनें भरिलें । भक्षावया दिलें श्वाना लागीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मुक्ताफळहार खरासि घातला । कस्तुरी सुकराला चोजविली ॥ १ ॥
 वेदपरायण बधिरा सांगे ज्ञान । त्यांची ते खुण काय जाणे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ज्याचें तो चि एक जाणे । भक्तीचें महिमान साधु जाणे ॥ ३ ॥

॥ २५९ ॥

ऐसा हा लौकिक कदा राखवेना । पतितपावना देवराया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ संसार करितां ह्मणती हा दोषी । टाकितां आळसी पोटपोसा ॥ १ ॥
 आचार करितां ह्मणती हा पसारा । न करितां नरा निंदिताती ॥ २ ॥
 संतसंग करितां ह्मणती हा उपदेशी । येरा अभाग्यासि ज्ञान नाहीं ॥ ३ ॥
 धन नाहीं त्यासि ठायींचा करंटा । समर्थासि ताठा लाविताती ॥ ४ ॥
 बहु बोलों जातां ह्मणति हा वाचाळ । न बोलतां सकळ ह्मणती गर्वी ॥ ५ ॥

१ दे. (न. पा.) निंद्य.—२ पं. न करी त्या.—३ पं. ह्मणताती.

भेटिसि न वजातां हणती हा निष्ठूर । येतां जातां घर बुडविलें ॥ ६ ॥

लग्न करूं जातां हणती हा मातला । न करितां जाला नपुंसक ॥ ७ ॥

निपुत्रिका हणती पहा हो चांडाळ । पातकाचें मूळ पोरवडा ॥ ८ ॥

लोक जैसा ओक धरितां धरवे ना । अभक्ता जिरे ना संतसंग ॥ ९ ॥

तुका हणे आतां एकावें वचन । त्यजुनियां जन भक्ति करा ॥ १० ॥

॥ २६० ॥

धर्म रक्षावया साठीं । करणें आटी आह्मांसि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाचा बोलों वेदनीती । करूं संतीं केलें तें ॥ १ ॥

न बाणतां स्थिति अंगीं । कर्म त्यागी लंड तो ॥ २ ॥

तुका हणे अधम त्यासी । भक्ति दूषी हरीची ॥ ३ ॥

॥ २६१ ॥

चवदा भुवनें जयाचिये पोटीं । तो चि आह्मीं कंठीं साठविला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय एक उणें आमुचिये घरीं । वोळगती द्वारीं रिद्विसिद्धी ॥ १ ॥

असुर जयानें घातले तोरेंडीं । तो आह्मांसि जोडी कर दोन्ही ॥ २ ॥

रूप नाही रेखा जयासि आकार । आह्मीं तो साकार भक्तीं केला ॥ ३ ॥

अनंत ब्रह्मांडें जयाचिये अंगीं । समान तो मुंगी आह्मासाठीं ॥ ४ ॥

रि^{*}द्विसिद्धी सुखें हाणितल्या लाता । तेथें या प्राकृता कोण मानी ॥ ५ ॥

तुका हणे आह्मी देवाहूनि बळी । जालों हे निराळी ठेवुनि आशा ॥ ६ ॥

॥ २६२ ॥

केला मातीचा पशुपति । परि मातीसि काय हणती ।

शिवपूजा शिवासि पावे । माती मातीमाजी सामावे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसे पूजिती आह्मां संत । पूजा घेतो भगवंत ।
 आह्मी किंकर संतांचे दास । संतपदवी नको आह्मांस ॥ १ ॥
 केला पाषाणाचा विष्णु । परी पाषाण नव्हे विष्णु ।
 विष्णुपूजा विष्णुसि अर्पे । पाषाण राहे पाषाणरूपे ॥ २ ॥
 केली कांशाची जगदंबा । परि कांसें नव्हे अंबा ।
 पूजा अंबेची अंबेला घेणें । कांसें राहे कांसेंपणें ॥ ३ ॥
 ब्रह्मानंद पूर्णामाजी । तुका ह्मणे केली कांजी ।
 ज्याची पूजा त्याणें चि घेणें । आह्मी पाषाणरूप राहणें ॥ ४ ॥

॥ २६३ ॥

ते माझे सोयरे सज्जन सांगाती । पाय आठविती विठोबाचे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ येरा मानी विधि पाळणापुरतें । देवाचीं तीं भूतें ह्मणोनियां ॥ १ ॥
 सर्वभावें जालों वैष्णवांचा दास । करीन त्यांच्या आस उच्छिष्टाची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जैसे मानती हरिदास । तैशी नाहीं आस आणिकांची ॥ ३ ॥

॥ २६४ ॥

दया तिचें नांव भूतांचें पाळण । अणिक निर्दळण कंटकांचें ॥ १ ॥
 पाप त्याचें नांव न विचारितां नीत । भलतें चि उन्मत्त करी सदा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे धर्म रक्षावया साठी । देवास ही आटी जन्म घेणें ॥ ३ ॥

॥ २६५ ॥

करावें गोमटें । बाळा माते तें उमटे ॥ १ ॥

१. धर्म नीतीचा तो ऐकुनी वेव्हार । निवडीलें सार असार तें ॥ हे येथें पंढरीच्या छापिल
 प्रतीत आढळते.

॥ ध्रु. ॥ आपुलिया जीवाहूनी । असे वाल्हे तें जननी ॥ १ ॥
 वियोग तें तिस । त्याच्या उपचारें तें विष ॥ २ ॥^१
 तुका ह्मणे पायें । डोळा सुखावे ज्या न्यायें ॥ ३ ॥

॥ २६६ ॥

कन्या सासुज्यासि जाये । मार्गे परतोनी पाहे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसें जालें माझ्या जिवा । केव्हां भेटसी केशवा ॥ १ ॥
 चुकलिया माये । बाळ हुरू हुरू पाहे ॥ २ ॥
 जीवना वेगळी मासोळी । तैसां तुका तळमळी ॥ ३ ॥

॥ २६७ ॥

हातीं होन दावी बेना । करिती लेंकीच्या धारणा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसे धर्म जाले कळीं । पुण्य रंक पाप बळी ॥ १ ॥
 सांडिले आचार । द्विज चाहाड जाले चोर ॥ २ ॥
 टिळे लपविती पातडीं । लेती विजारा कातडीं ॥ ३ ॥
 बसौनियां तक्तां । अन्नोविग पिडिती लोकां ॥ ४ ॥
 मुद्रबख लिहिणें । तेलतुपावरी जिणें ॥ ५ ॥
 नीचाचे चाकर । चुकलिया खाती मार ॥ ६ ॥
 राजा प्रजा पीडी । क्षेत्री दुश्चितासी तोडी ॥ ७ ॥
 वैश्यशूद्रादिक । हे तों सहज नीच लोक ॥ ८ ॥
 अवघे बाह्य रंग । आंत हिरवें वैरी सोंग ॥ ९ ॥

१ हरणी चुकली पाडसा । धुंडाळी ती दाही दिशा ॥ रानीं हिंडों गेली गाय । घरीं
 वत्स वाट पाहे ॥ हीं दोन कडवीं पंढरपूरच्या छापील प्रतीत आढळतात.—२ पं. मायें.—
 ३ दे. तुका ह्मणे तळमळी.—४ दे. “तेल तूप सावण केणें ।” हा पाठ मागून घातला
 आहे.—५ पं. बाह्य.

तुका ह्मणे देवा । काय निद्रा केली धांवा ॥ १० ॥

॥ २६८ ॥

साळंकृत कन्यादान ॥ करितां पृथ्वीसमान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि तें न कळे या मूढा । येइल कळों भोग पुढां ॥ ५ ॥

आचरतां कर्म । भरे पोट राहे धर्म ॥ २ ॥

सत्या देव साहे । ऐसें करूनियां पाहे ॥ ३ ॥

अन्न मान धन । हें तों प्रारब्धा आधीन ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सोस । दुःख आतां पुढें नास ॥ ५ ॥

॥ २६९ ॥

दिवट्या वाघें लावुनि खाणें । करुनि मंडण दिली हातीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नवरा नेई नवरी घरा । पूजन वरा पाद्याचें ॥ ५ ॥

गौरविली विहीण व्याही । घडिलें कांहीं ठेवूं नका ॥ २ ॥

करूं द्यावें न्हावें वरें । ठायीचें कां रे न कळे चि ॥ ३ ॥

वऱ्हाडियांचे लागे पाठीं । जैसी उटिका तेलीं ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे जोडिला थुंका । पुढें नरका सामग्री ॥ ५ ॥

॥ २७० ॥

ब्रह्महत्या मारिल्या गाई । आणीक काई पाप केलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एका जेणें विकिली कन्या । पवाडे त्या सुन्याचे ॥ ५ ॥

नरमांस खादली भाडी । हाका मारी ह्मणोनि ॥ २ ॥

अवघें पाप केलें तेणें । जेणें सोनें अभिळाषिलें ॥ ३ ॥

१ दे. (नवीन शोध.) पृथ्वी दानाच्या समान—२ दे. (नवीन शोध.) सुख.—
३ पं. नेईल.

उच्चारितां मज तें पाप । जिव्हे कांप सुटतसे ॥ ४ ॥

तुका हणें कोरान्न रांड । बेटा भांड मागे ना कां ॥ ५ ॥

॥ २७१ ॥

याचा कोणी करी पक्ष । तो ही त्याशी समतुल्य ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फुकासाठीं पावे दुःखाचा विभाग । पूर्वजांसि लाग निरयदंडीं ॥ ५ ॥

ऐके राजा न करी दंड । जरि या लंड दुष्टासि ॥ २ ॥

तुका हणें त्याचें अन्न । मद्यपाना समान ॥ ३ ॥

॥ २७२ ॥

कपट कांहीं एक । नेणें भुलवायाचें लोक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमचें करितों कीर्तन । गातों उत्तम ते गुण ॥ ५ ॥

दाऊं नेणें जडीबुटी । चमत्कार उठाउठी ॥ २ ॥

नाहीं शिष्यशाखा । सांगों अयाचित लोकां ॥ ३ ॥

नव्हे मठपति । नाहीं चाहुरांची वृत्ति ॥ ४ ॥

नाहीं देवार्चन । असे मांडिलें दुकान ॥ ५ ॥

नाहीं वेताळ प्रसन्न । कांहीं सांगों खाण खुण ॥ ६ ॥

नव्हे पुराणिक । करणें सांगणें आणिक ॥ ७ ॥

नेणें वाद घटा पटा । करितां पंडित करंटा ॥ ८ ॥

नाहीं जाळीत भणदीं । उदो हणोनि आनंदी ॥ ९ ॥

नाहीं हालवीत माळा । भोंवतें मेळवुनि गबाळा ॥ १० ॥

आगमिचें कुडें नेणें । स्तंभन मोहन उच्चाटणें ॥ ११ ॥

नव्हे यांच्या ऐसा । तुका निरयवासी पिसा ॥ १२ ॥

॥ २७३ ॥

रडोनियां मान । कोण मागतां भूषण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवें दिलें तरी गोड । राहे रुचि आणि कोड ॥ ५ ॥

लावितां लावणी । विके भीके केज्या दानी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धीरा । विण कैसा होतो हिरा ॥ ३ ॥

॥ २७४ ॥

पूज्या एकासर्नीं आसर्नीं आसर्न । बैसतां गमन मातेशीं तें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांगतां ते धर्म नीतीचे संकेत । सावधान हित व्हावें तरी ॥ ५ ॥

संतां ठाया ठाव पूजनाची इच्छा । जीवनीं च वळसा सांपडला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एकाएकीं वरासनै । दुर्जे तेथें भिन्न अशोभ्य तें ॥ ३ ॥

॥ २७५ ॥

जेणें मुखें स्तवी । तें चि निंदे पाठीं लावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी अधमाची याती । लोपो सोनें खाय माती ॥ ५ ॥

गुदद्वारा वाटे । मिष्टान्नांचा नरक लोटे ॥ २ ॥

विंचु लाभाविण । तुका ह्मणे वाहे शीण ॥ ३ ॥

॥ २७६ ॥

अधमाची यारी । रंग पतंगाचे परी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विटे न लगतां क्षण । मोल जाय वांयां विण ॥ ५ ॥

सर्पाचिया परी । विषें भरला कल्हारीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । मज झणी ऐसे दावा ॥ ३ ॥

॥ २७७ ॥

आणिकांची स्तुति आह्मां ब्रह्महत्या । एका वांचनि त्या पांडुरंगा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आह्मां विष्णुदासां एकाविध भाव । न ह्मणों या देव आणिकांसि ॥ ५ ॥
 शतखंड माझी होईल रसना । जरी या वचना पालटेन ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मज आणिका संकल्पें । अवघीं च पावें घडतील ॥ ३ ॥

॥ २७८ ॥

तान्हेल्याची धणी । फिटे गंगा नव्हे उणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझे मनोरथ सिद्धी । पाववावे कृपानिधी ॥ ५ ॥
 तूं तों उदाराचा राणा । माझी अल्प चि वासना ॥ २ ॥
 कृपादृष्टी पाहें । तुका ह्मणे होई साहे ॥ ३ ॥

॥ २७९ ॥

संताचा अतिक्रम । देवपूजा तो अधर्म ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ येती दगड तैसे वरी । मंत्रपुष्पें देवा शिरीं ॥ ५ ॥
 अतीतासि गाळी । देवा नैवेद्यासी पोळी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे देवा । ताडण भेदकांची सेवा ॥ ३ ॥

॥ २८० ॥

करणें तें देवा । हे चि एक पावे सेवा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अवघें घडे येणें सांग । भक्त देवाचें तें अंग ॥ ५ ॥
 हें चि एक वर्म । काय बोलिला तो धर्म ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे खरें । खरें त्रिवाचा उत्तरें ॥ ३ ॥

॥ २८१ ॥

मार्गे नेणैपणें घडलें तें क्षमा । आतां देतां सीमा करूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परनारीचें जया घडलें गमन । दावीतो वदन जननीरत ॥ १ ॥
उपदेशा वरी मन नाहीं हातीं । तो आह्मां पुढती पाहूं नये ॥ २ ॥
तुका ह्मणे साक्षी असों द्यावें मन । घातली ते आण पाळावया ॥ ३ ॥

॥ २८२ ॥

आगिकांच्या घातें । ज्यांचीं निवतील चित्तें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ते चि ओळखावे पापी । निरयवासी शीघ्रकोपी ॥ १ ॥
कान पसरोनी । ऐके वदे दुष्ट वाणी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भांडा । धीर नाहीं ज्याच्या तोंडा ॥ ३ ॥

हनुमंतस्तुति-अभंग ४.

॥ २८३ ॥

शरण शरण जी हनुमंता । तुज आलों रामदूता ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय भक्तीच्या त्या वाटा । मज दावाव्या सुभटा ॥ १ ॥
शूर आणि धीर । स्वामिकाजीं तूं सादर ॥ २ ॥
तुका ह्मणे रुद्रा । अंजनीचिया कुमरा ॥ ३ ॥

॥ २८४ ॥

केली सीताशुद्धी । मूळ रामायणा आधीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐसा प्रतापी गहन । सुरां सकळ भक्तांचें भूषण ॥ १ ॥
जाऊनि पाताळा । केली देवीची अवकळा ॥ २ ॥
राम लक्ष्मण । नेले आणिले चोरून ॥ ३ ॥
जोडूनियां कर । उभा सन्मुख समोर ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे जपें । वायुसुता जाती पापें ॥ ५ ॥

॥ २८५ ॥

काम घातला बांदोडी । काळ केला देशधडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया माझें दंडवत । कपिकुळीं हनुमंत ॥ ५ ॥

शरीर वज्रा ऐसें । कवळी ब्रह्मांड जो पुच्छे ॥ २ ॥

रामाच्या सेवका ॥ शरण आलों ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

॥ २८६ ॥

हनुमंत महाबळी ॥ रावणाची दाढी जाळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया माझा नमस्कार । वारंवार निरंतर ॥ ५ ॥

करोनी उड्डाण । केलें लंकेचें शोधन ॥ २ ॥

जाळीयेली लंका । धन्य धन्य ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ २८७ ॥

कुंभ अवघा एक आवा । पाकीं एकीं गुफे डावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे भिन्न भिन्न साटे । केले प्रारब्धानें वांटे ॥ ५ ॥

हिरे दगड एक खाणी । कैचें विजातीसी पाणी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शिरीं । एक एकाची पायरी ॥ ३ ॥

॥ २८८ ॥

मांडे पुण्या मुखें सांगों जाणे मात । तोंडीं लाळ हात चोळी रिते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसियाच्या गोष्टी फिक्या मिठेंविण । रुचि नेदी अन्न चवी नाही ॥ ५ ॥

बोलों जाणे अंगीं नाहीं शूरपण । काय तें वचन जाळावें तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहुतोंडे जे वाचाळ । तेंग तें च मूळ लटिक्याचें ॥ ३ ॥

१ दे. (नवीन पाठ.) काळ घातला तोरडों । - २ दे. त. दहन.

॥ २८९ ॥

न लगे चंदना सांगीवा परिमळ । वनस्पतिमेळ हाकारुनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंतरीचें धांवे स्वभावे बाहेरी । धरितां ही परी आवरेना ॥ ५ ॥

सूर्य नाही जागें करीत या जना । प्रकाश किरणा कर म्हून ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मेघ नाचवी मयूरें । लपवितां खरें येत नाही ॥ ३ ॥

॥ २९० ॥

चंदनाचे हात पाय ही चंदन । परिसा नाही हीन कोणी अंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दीपा नाही पाठीं पोटीं अंधकार । सर्वांगें साकर अवधी गोड ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे तैसा सज्जनापासून । पाहातां अवगुण मिळे चि ना ॥ २ ॥

॥ २९१ ॥

मन करा रे प्रसन्न । सर्व सिद्धीचें कारण ।

मोक्ष अथवा बंधन । सुख समाधान इच्छा ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मनें प्रतिमा स्थापिली । मनें मना पूजा केली ।

मन इच्छा पुरविली । मन माउली सकळांची ॥ ५ ॥

मन गुरू आणि शिष्य । करी आपुलें चि दाख्य ।

प्रसन्न आपआपणास । गति अथवा अधोगति ॥ २ ॥

साधक वाचक पंडित । श्रोते वक्ते एका मात ।

नाहीं नाही औनुदैवत । तुका ह्मणे दुसरें ॥ ३ ॥

॥ २९२ ॥

मायबापें जरी सर्पाण बोका । त्यांचे संगें सुखा न पवे बाळ ॥ १ ॥

चंदनाचा शूळ सोनियाची बेडी । सुख नेदी फोडी प्राण नाशी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नरकीं घाली अभिमान । जरी होय ज्ञान गर्व ताठा ॥ ३ ॥

॥ २९३ ॥

शिकल्या बोलाचे सांगतील वाद । अनुभव भेद नाहीं कोणा ॥ १ ॥
पंडित हे ज्ञानी करितील कथा । न मिळती अर्था निजसुखा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जैसी लांचासाठीं ग्वाही । देतील हे नाहीं ठावी वस्तु ॥ ३ ॥

॥ २९४ ॥

प्रारब्ध क्रियमाण । भक्तां संचित नाहीं जाण ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अवघा देव चि जाला पाहीं । भरोनियां अंतर्बाहीं ॥ १ ॥
सत्त्वरजतमबाधा । नव्हे हरिभक्तांसि कदा ॥ २ ॥
खाय बोले करी । अवघा त्यांच्या अंगें हरी ॥ ३ ॥
देवभक्तपण । तुका ह्मणे नाहीं भिन्न ॥ ४ ॥

॥ २९५ ॥

शास्त्राचें जें सार वेदांची जो मूर्ति । तो माझा सांगाती प्राणसखा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ह्मणउनी नाहीं आणिकांचा पांग । सर्व जालें सांग नामें एका ॥ १ ॥
सगुण निर्गुण जयांचीं हीं अंगें । तो चि आह्मां संगें क्रीडा करी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मी विधीचे जनिते । स्वयंभू आइते केले नव्हों ॥ ३ ॥

॥ २९६ ॥

ऐका महिमा आवडीचीं । बोरें खाय भिल्लेटीचीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ थोर प्रेमाचा भुकेला । हा चि दुष्काळ तयाला ।
अष्टमा सिद्धीला । न मनी क्षीरसागराला ॥ १ ॥

१ दे. जयाचीं अंगें.—२ पं. भिल्लणीचीं.

पव्हे सुदामदेवाचे । फके मारी कोरडे च ॥ २ ॥

न ह्मणे उच्छिष्ट अथवा थोडे । तुका ह्मणे भक्तीपुढें ॥ ३ ॥

॥ २९७ ॥

कोणें तुझा सांग केला अंगीकार । निश्चिति त्वां थोर मानियेली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणें ऐसा तुज उपदेश केला । नको या विठ्ठला शरण जाऊं ॥ ४ ॥

तेव्हां तुज कोण घालील पाठीसी । घासील भूमीसी वदन यम ॥ २ ॥

का रे नागवसी आयुष्य खातो काळ । दिसेंदिस बळ क्षीण होतें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे यासि सांगा कोणी तरी । विसरला हरी मायबाप ॥ ४ ॥

॥ २९८ ॥

साधूनी बचनाग खाती तोळा तोळा । आणिकातें डोळां न पाहवे ॥ १ ॥

साधूनी भुजंग धरितील हातीं । आणिकें कापती देखोनियां ॥ २ ॥

असाध्य तें साध्य करितां सायास । कारण अभ्यास तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ २९९ ॥

आमचे' गोसावी अयाचितवृत्ति । करवी शिष्याहातीं उपदेश ॥ १ ॥

दगडाची नाव आधीं च ते जड । ते काय दगड तारूं जाणे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वेष विटांबिला त्यांनीं । सोंगसंपादणी करिती परी ॥ ३ ॥

॥ ३०० ॥

मृगजळा काय करावा उतार । पावावया पोर पैल थडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खापराचे होन खेळती लेंकुरें । कोण त्या वेव्हारें लाभ हाणि ॥ ४ ॥

मंगळदायक करिती कुमारी । काय त्यांची खरी सोयरीक ॥ २ ॥

स्वप्नींचें जें सुखदुःख जालें काहीं । जागृतीं तो नाहीं साच भाव ॥ ३ ॥
 सारीं जालीं मेलीं लटिकें वचन । बद्ध मुक्त शीण तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ ३०१ ॥

माझें ह्मणतां याला कां रे नाहीं लाज । कन्या पुत्र भाज धन वित्त ॥ १ ॥
 कोणी सोडवी ना काळाचे हातींचें । एकाविणें साचें नारायणा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे किती सांगावें चांडाळा । नेणे जीवैकळा कोण्या जीतो ॥ ३ ॥

॥ ३०२ ॥

आंधळ्यासि जन अवघे चि आंधळे । आपणासि डोळे दृष्टी नाहीं ॥ १ ॥
 रोग्या विषतुल्य लागे हें मिष्टान्न । तोंडासि कारण चवी नाहीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे शुद्ध नाहीं जो आपण । तया त्रिभुवन अवघें खोटें ॥ ३ ॥

॥ ३०३ ॥

छळी विष्णुदासा कोणी । त्याची अमंगळ वाणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येऊं न द्यावा समोर । अभागी तो दुराचार ॥ २ ॥

नावडे हरिकथा । त्याची व्यभिचारीण माता ॥

तुका ह्मणे याति । भ्रष्ट तयाची ते मति ॥ ३ ॥

॥ ३०४ ॥

बोलविसी तैसें आणीं अनुभवा । नाहीं तरी देवा विटंबना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मिठेंविण काय करावें मिष्टान्न । शव जीवेंविण शृंगारिलें ॥ २ ॥

संपादणीविण विटंबिलें सोंग । गुणेंविण चांग रूप हीन ॥ २ ॥

कन्यापुत्रेंविण मंगळदायकें । वेचिलें हें फिकें द्रव्य तरी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तैसी होते मज परी । न देखे अंतरीं प्रेमभाव ॥ ४ ॥

१ पं. कांहीं.—२ पं. जीवनकळा.—३ पं. सर्व.—४ पं. हो का तयाची भलती.—५ पं. पक्कान.

॥ ३०५ ॥

अंगीं ज्वर तया नावडे साकर । जन तो इतर गोडी जागे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकाचिये तोंडीं पडिली ते माती । अवघे ते खाती पोटभरी ॥ ध्रु. ॥

चारितां बळें येत असे दांतीं । मांगोनियां घेती भाग्यवंत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नसे संचित हें बरें । तयासि दुसरें काय करी ॥ ३ ॥

॥ ३०६ ॥

धिग जीणें तो बाईले आधीन । परलोक मान नाहीं दोन्ही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धिग जीणें ज्याचें लोभावरी मन । अतीतपूजन घडे चि ना ॥ ध्रु. ॥

धिग जीणें आळस निद्रा जया फार । अमित आहार अघोरिया ॥ २ ॥

धिग जीणें नाहीं विवेक वैराग्य । झुरे मानालागीं साधुपणा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे धिग ऐसे जाले लोक । निंदक वादक नरका जाती ॥ ४ ॥

॥ ३०७ ॥

अरे हें देह व्यर्थ जावें । ऐसैं जरी तुज व्हावें ।

द्यूतकर्म मनोभावें । सारीपाट खेळावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग कैचें हरिचें नाम । निजेलिया जागा राम ।

जन्मोजन्मींचा अधम । दुःख थोर साधिलें ॥ ध्रु. ॥

विषयसुखाचा लंपट । दासीगमनीं अतिधाट ।

तया तेचि वाट । अधोगती जावया ॥ २ ॥

अणीक एक कोड । नरका जावयाची चाड ।

तरी संतनिंदा गोड । करीं कवतुकें सदा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे ऐसैं । मना लावी राम पिसैं ।

नाहीं तरी आलिया सायासैं । फुकट जासी ठकोनी ॥ ४ ॥

॥ ३०८ ॥

अवघें ब्रह्मरूप रिता नाही ठाव । प्रतिमा तो देव कैसा नव्हे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाही भाव तया सांगावें तें किती । आपुलाच्या मतीं पाषांडिया ॥ ५ ॥
 जया भावें संत बोलिले वचन । नाही अनुमोदन शाब्दिकांसि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे संतीं भाव केला वळी । न कळतां खळीं दूषिला देव ॥ ३ ॥

॥ ३०९ ॥

एक तटस्थ मानसीं । एक सहज चि आळसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ दोन्ही दिसती सारिखीं । वर्म जागे तो पारखी ॥ ५ ॥
 एक ध्यानीं करिती जप । एक बैसुनि घेती झोप ॥ २ ॥
 एकां सर्वस्वाचा त्याग । एकां पोटासाठीं जोग ॥ ३ ॥
 एकां भक्ति पोटासाठीं । एकां देवासवें गांठी ॥ ४ ॥
 वर्म पोटीं एका । फळें दोन ह्मणे तुका ॥ ५ ॥

॥ ३१० ॥

काय कळे बाळा । बाप सदैव दुबळा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आहे नाही हें न कळे । हातीं काय कोण्या वेळे ॥ ५ ॥
 दोखिलें तें दृष्टी । मागे घालूनियां मिठी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भावें । माझ्या मज समजावें ॥ ३ ॥

॥ ३११ ॥

भजन घाली भोगावरी । अकर्तव्य मनीं धरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धिग त्याचें साधुपण । विटाळूनी वर्तें मन ॥ ५ ॥
 नाही वैराग्याचा लेश । अर्थचाड जीवें आस ॥ २ ॥

हैं ना तैं सैं जालें । तुका ह्मणे वांयां गेलें ॥ ३ ॥

॥ ३१२ ॥

एकादशीस अन्न पान । जे नर करीती भोजन ।

श्वानविष्टे समान । अधम जन तो एक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐका व्रताचें महिमान । नेमैं आचरती जन ।

गाती ऐकती हरिकीर्तन । ते समान विष्णूशीं ॥ २ ॥

अशुद्ध विटाळसीचें खळ । विडा भक्षितां तांबूल ।

सांपडे सबळ । काळाहार्ती न सुटे ॥ ३ ॥

सेज वाज विलास भोग । करी कामिनीशीं संग ।

तया जोडे क्षयरोग । जन्मव्याधी वळिवंत ॥ ४ ॥

आपण न वजे हरिकीर्तना । अणिकां वारी जातां कोणा ।

त्याच्या पापें जाणा । ठेंगणा महा मेरु ॥ ५ ॥

तया दंडो यमदूत । जाले तयाचे अंकित ।

तुका ह्मणे व्रत । एकादशी चुकलीया ॥ ६ ॥

॥ ३१३ ॥

करवितां व्रत अर्थ पुण्य लाभे । मोडावितां दोषे नरका जाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शुद्धबुद्धि होयें दोघां एक मान । चोरासवें कोण जिवें राखे ॥ २ ॥

आपुलें देऊनी आपुला चि घात । न करावा थीत जाणोनियां ॥ ३ ॥

देऊनियां वेच धाडी वाराणसी । नेदावें चोरासि चंद्रबळ ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तप तीर्थ व्रत याग । भक्ति हे मारग मोडूं नये ॥ ५ ॥

॥ ३१४ ॥

इनामाची भरली पेठ । वाहाती दाट मारग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघेची येती वाण । अवघे शकुन लाभाचे ॥ १ ॥

अडचणी त्या केल्या दुरी । देण्या उरी घेण्याच्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जोडी जाली । ते आपुली आपणा ॥ ३ ॥

॥ ३१५ ॥

वेदाचें गव्हर न कळे पाठकां । अधिकार लोकां नाहीं येरां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठोबाचें नाम सुलभ सोपारें । तारी एक सरे भवसिंधु ॥ १ ॥

जाणत्या असाध्य मंत्र तंत्र काळ । येर तो सकळ मूढ लोक ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विधि निषेध लोपला । उच्छेद या जाला मारगाचा ॥ ३ ॥

॥ ३१६ ॥

विधीनें सेवन । विषयत्यागातें समान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुख्य धर्म देव चितीं । आदि अवसान अंतीं ॥ १ ॥

बहु अतिशय खोटा । तर्कें होती बहु वाटा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भावें । कृपा करीजेते देवें ॥ ३ ॥

॥ ३१७ ॥

येथीचिया अळंकारें । काय खरें पूजन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वैकुंठीच्या लावूं वाटा । सर्व साटा ते ठायीं ॥ १ ॥

येथीचिया नाशवंतें । काय रितें चाळवूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वैष्णव जन । माझे गण समुदाय ॥ ३ ॥

॥ ३१८ ॥

उजळावया आलों वाटा । खरा खोटा निवाड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बोलविले बोल बोलें । धनीविठ्ठला सन्निध ॥ १ ॥

तरी मनीं नाहीं शंका । बळें एका स्वामीच्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नये आह्मां । पुढें कामा गवाळ ॥ ३ ॥

॥ ३१९ ॥

बोलावें तें धर्मा मिळे । बरे डोळे उघडूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काशासाठीं खावें शेण । जेणें जन थुंकी तें ॥ ५ ॥

दुजें ऐसें काय बळी । जें या जाळी अग्नीसि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शूर रणीं । गांढें मनीं बुरबुरी ॥ ३ ॥

॥ ३२० ॥

बरा कुणबी केलों । नाहीं तरि दंभेंचि असतों मेलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भलें केलें देवराया । नाचे तुका लागे पायां ॥ ५ ॥

विद्या असती कांहीं । तरी पडतों अपायीं ॥ २ ॥

सेवा चुकतों संताची । नागवण हे फुकाची ॥ ३ ॥

गर्व होता ताठा । जातों यमपंथें वाटा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे थोरपणें । नरक होती अभिमानें ॥ ५ ॥

॥ ३२१ ॥

दाता नारायण । स्वयें भोगिता आपण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काय उरलें वाचे । पुढें शब्द बोलायाचे ॥ ५ ॥

देखती जे डोळे । रूप आपुलें तें खेळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाद । जाला अवघा गोविंद ॥ ३ ॥

॥ ३२२ ॥

कृपा करुनी देवा । मज साच तें दाखवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी दयावंत कैसे । कीर्ति जगामाजी वैसे ॥ ५ ॥

पाहोनियां डोळां । हातीं ओढवाल काळा ॥ २ ॥

तुका हणे देवा । माझा करावा कुठावा ॥ ३ ॥

॥ ३२३ ॥

ठायींची ओळखी । येइल टाकूं टाका सुखी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमचा जाईल ईमान । माझे कपाळीं पतन ॥ ४ ॥

ठेविला तो ठेवा । अभिळाषें बुडवावा ॥ २ ॥

मनीं न विचारा । तुका हणे हे दातारा ॥ ३ ॥

॥ ३२४ ॥

तुझे वर्म ठावें । माझ्या पाडियेलें भावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रूप कासवाचे परी । धरुनि राहेन अंतरी ॥ ४ ॥

नेदी होऊं तुटी । मेळवीन दृष्टादृष्टी ॥ २ ॥

तुका हणे देवा । चिंतन ते तुझी सेवा ॥ ३ ॥

॥ ३२५ ॥

गहूं एकजाती । परी त्या पाधाणी नासिती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वर्म जाणावें तें सार । कोठें काय थोडें फार ॥ ४ ॥

कमाईच्या सारें । जाति दाविती प्रकार ॥ २ ॥

तुका हणे मोल । गुणा मिथ्या फिके बोल ॥ ३ ॥

॥ ३२६ ॥

पुण्यवंत व्हावें । वेतां सज्जनांचीं नांवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नेघे माझे वाचे तुटी । महा लाभ फुकासाठी ॥ ४ ॥

विश्रांतीचा ठाव । पायीं संतांचिया भाव ॥ २ ॥

तुका हणे पापें । जाती संतांचिया जपें ॥ ३ ॥

१पं. कुडावा.—२ पं. राहिलों.—३ पं. माझी वाचा.—४ दे. त. तुका हणे जपें संतांचिया पापें.

॥ ३२७ ॥

देव होईजेत देवाचे संगती । पतन पंगती जगौचिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दोहींकडे दोन्ही वाहातील वाटा । करितील सांटा आपुलाला ॥ ४ ॥

दाखविले परी नाहीं वर्जिजेतां । आला तो तो चित्ता भाग भरा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंगीं आवडीचें वळ । उपदेश मूळबीजमात्र ॥ ३ ॥

॥ ३२८ ॥

शोधिसील मूळें । त्याचें करीसी वाटोळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे संतांचे बांभाट । तुझे बहु जाले तट ॥ ४ ॥

लौकिका बाहेरी । घाली रोंखीं जया धरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गुण । तुझा लागलिया शून्य ॥ ३ ॥

॥ ३२९ ॥

वैद्य वाचविती जीवा । तरी कोण ध्यातें देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय जाणों कैसी परी । प्रारब्ध तें ठेवी उरी ॥ ४ ॥ *

नवसें कन्यापुत्र होती । तरि कां करणें लागे पती ॥ २ ॥

जाणे हा विचार । स्वामी तुकयाचा दातार ॥ ३ ॥

॥ ३३० ॥

मारगीं बहुत । या चि गेले साधुसंत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नैका जाऊं आडरणें । ऐसीं गर्जती पुराणें ॥ ४ ॥

चोखाळिल्या वाटा । न लगे पुसाव्या धोपटा ॥ २ ॥

झळकती पताका । गरुड टके ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

१ पं. होईजेते.—२ पं. देवाचिया.—३ पं. घरी.—४ दे. त. वैद. * पं. “अंगीं दैवत संचरे । मग तेथें काय उरे” । हे कडवें जास्त आहे.—५ पं. ऐसी गर्जती पुराणें । नका जाऊं आड राणें.

॥ ३३१ ॥

कार्तिकीचा सोहळा । चला जाऊं पाहूं डोळां ।
 आलें वैकुंठ जवळां । सन्निध पंढरीये ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पीक पिकलें घुमरी । प्रेम न समाये अंबरीं ।
 अवधी मातली पंढरी । घरोघरीं सुकाळ ॥ २ ॥
 चालती स्थिर स्थिर । गरुड टकयांचे भार ।
 गर्जती गंभीर । टाळ श्रुति मृदंग ॥ ३ ॥
 मिळालिया भद्रजाती । कैशा आनंदें डुलती ।
 शूर उठावती । एका एक आगळे ॥ ४ ॥
 नामामृत कल्लोळ । वृंदें कोंदलीं सकळ ।
 आलें वैष्णवदळ । कळिकाळ कांपती ॥ ५ ॥
 आस करिती ब्रह्मादिक । देखुनि वाळवंटीचें सुख ।
 धन्य धन्य मृत्युलोक । ह्मणती भांग्याचे कैसे ॥ ६ ॥
 मरण मुक्ति वाराणसी । पितृऋण गया नासी ।
 उधार नाहीं पंढरीसि । पायापाशीं विठोबाच्या ॥ ७ ॥
 तुका ह्मणे आतां । काय करणें आह्मां चिंता ।
 सकळ सिद्धींचा दाता । तो सर्वथा नुपेक्षी ॥ ८ ॥

॥ ३३२ ॥

जया दोषां परीहार । नाहीं नाहीं धुंडितां शास्त्र ।
 ते हरती अपार । पंढरपुर देखिलिया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धन्य धन्य भीमातीर । चंद्रभागा सरोवर ।

पद्मातीर्थी विठ्ठल वीर । क्रीडास्थळ वेणुनादीं ॥ १ ॥
 सकळतीर्थांचें माहेर । भूवैकुण्ठ निर्विकार ।
 होतो नामाचा गजर । असुरकाळ कांयती ॥ २ ॥
 नाहीं उपमा द्यावया । सम तुल्य आणिका ठाया ।
 धन्य भाग्य जयां । जे पंढरपूर देखती ॥ ३ ॥
 उपजोनि संसारीं । एकवेळ पाहें पा पंढरी ।
 महा दोषां कैची उरी । देवभक्त देखिलिया ॥ ४ ॥
 ऐसी विष्णूची नगरी । चतुर्भुज नर नारी ।
 सुदर्शन घरटी करी । रीग न पुरे कळिकाळा ॥ ५ ॥
 तें सुख वर्णावया गति । एवढी कैची मज मति ।
 जे पंढरपुरा जाती । ते पावती वैकुण्ठ ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे या शब्दाचा । जया विश्वास नाहीं साचा ।
 अधम जन्मांतरिचा । तया पंढरी नावडे ॥ ७ ॥

॥ ३३३ ॥

एक नेणतां नाडलीं । एकां जाणिवेची भुली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बोलों नेणें मुकें । वेडें वाचाळ काय निकें ॥ १ ॥
 दोहीं सवा नाड । विहीर एकीकडे आड ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कर्म । तुझें कळों नेदी वर्म ॥ ३ ॥

॥ ३३४ ॥

ह्मणवितों दास । मज एवढी च आस ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ परी तें अंगीं नाहीं वर्म । करीं आपुला तूं धर्म ॥ १ ॥

१पं. पद्माळेसी—२ पं. वेणुनाद.—३ पं. पंढरी.—४पं. पाहे पंढरी.—५पं. एवढी च मज आस.

बडबडितों तोंडें । रितें भावेंविण धेंडें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बरा । दावूं जाणतों पसारा ॥ ३ ॥

॥ ३३५ ॥

पूजा समाधानें । अतिशयें वाढे सीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हैं तों जाणां तुह्मी संत । आहे बोलिली ते नीत ॥ १ ॥

पाहिजे तें केलें । सहज प्रसंगीं घडलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माथा । पायीं ठेवीं तुह्मां संतां ॥ ३ ॥

॥ ३३६ ॥

स्वर्मांचिया गोष्टी । मज धरिलें होतें वेठी ।

जालिया सेवटीं । जालें लटिकें सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वायां भाकिली करुणा । मूळ पावावया सिणा ।

राव रंक राणा । कैचे स्थानावरि आहे ॥ १ ॥

सोसिलें तें अंगें । खरें होतें नव्हतां जागें ।

अनुभव ही सांगे । दुःखें डोळे उघडीले ॥ २ ॥

तुका ह्मणे संतीं । सावचित केलें अंतीं ।

नाहीं तरि होती । टाळी वैसोनि राहिली ॥ ३ ॥

॥ ३३७ ॥

आसुरी स्वभाव निर्दय अंतर । मानसीं निष्ठुर अतिवादी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ याति कुळ येथें असे अप्रमाण । गुणाचें कारण असे अंगीं ॥ १ ॥

काळकुट पितळ सोनें शुद्ध रंग । अंगाचेंच अंग साक्षी देतें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बरी जातीसवें भेटी । नवनीत पोटीं सांटाविलें ॥ ३ ॥

१ पं. समाधान.-२ पं. वाटे.-३ पं. सेवटी.

॥ ३३८ ॥

बाळपणीं हरि । खेळे मथुरेमाझारी ।
 पायीं घागरिया सरी । कडदोरा वांकी ।
 मुख पाहे माता । सुख न माये चित्ता ।
 धन्य मानव संचिता । वोडवले आजि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बाळ चांगले वो । बाळ चांगले वो ।
 ह्मणतां चांगले । वेळ लागे तया बोलें ।
 जीवापरीस तें वाल्हे । मज आवडतें ॥ २ ॥
 मिळोनियां याती । येती नारी कुमारी बहुती ।
 नाहीं आठव त्या चित्तीं । देहभाव कांहीं ।
 विसरल्या घरे । तान्हीं पारठीं लेकुरें ।
 धाक सांडोनियां येरें । तान भूक नाहीं ॥ ३ ॥
 एकी असतील घरीं । चित्त तयापासीं परी ।
 वेगीं करोनि वोसरी । तेथें जाऊं पाहे ।
 लाज सांडियेली वोज । नाहीं फजितीचें काज ।
 सुख सांडोनियां सेज । तेथें धाव घाली ॥ ४ ॥
 वेधियेल्या बाळा । नर नारी या सकळा ।
 बाळा खेळवी अवला । त्याही विसरल्या ।
 कुमर कुमारी । नाभाव हा शरीरीं ।
 दृष्टी न फिरे माघारी । तया देखतां हे ॥ ५ ॥
 वैरभाव नाहीं । आप पर कोणीं कांहीं ।

शोक मोह दुःख ठायीं । तया निरसलीं ।
 तुका ह्मणे सुखी । केलीं आपणासारिखीं ।
 स्वामी माझा कवतुकें । बाळवेषें खेळे ॥ ५ ॥

॥ ३३९ ॥

अशोकाच्या बनीं सीता शोक करी ।
 कांहो अंतरले रघुनाथ दुरी ।
 येउनि गुंफेमाजी दुष्टे केली चोरी ।
 कांहों मज आणिलें अवघड लंकापुरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सांगा वो त्रीजटे सखिये ऐसी मात ।
 देईल कां नेदी भेटी रघुनाथ ।
 मन उताविळ जाला दुरी पंथ ।
 राहों न सके प्राण माझा कुडी आंत ॥ २ ॥
 काय दुष्ट आचरण होतें म्यां केलें ।
 तीर्थ व्रत होतें कवणाचें भंगीलें ।
 गाईवत्सा पत्नीपुरुषा विघडिलें ।
 न कळे वो संचित चरण अंतरले ॥ ३ ॥
 नाडियेलें आशा मृगकांतिसोनें ।
 धाडिलें रघुनाथा पाठिलागे तेणें ।
 उलंघिली आज्ञा माव काय मी जाणें ।
 देखुनी सूनाट घेउनि आलें सुनें ॥ ४ ॥

नाहीं मूळ मारग लाग अणीक सोये ।

एकाविण नामें रघुनाथाच्या माये ।

उपटी पक्षिया एक देउनि पाये । उदकवेढ्यामध्ये तेथें चाले काये ॥ ४ ॥

जनकाची नंदिनी दुःखें ग्लानी थोरी । चुकली कुरंगिणी मेळा तैशा परी ॥

संमोखी त्रीजटा स्थिर स्थिर वो करी । घेइल तुकयास्वामी राम

लंकापुरी ॥ ५ ॥

॥ ३४० ॥

वीट नेघे ऐसैं रांधा । जेणें बाधा उपजे ना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी च तें गोड राहे । निरें पाहे स्वयंभ ॥ १ ॥

आणिकां गुणां पोटीं वाव । दावी भाव आपुला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शुद्ध जाती । ते मागुती परतेना ॥ ३ ॥

॥ ३४१ ॥

नव्हतां सावचित । तेजें अंतरलें हित ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पडिला नामाचा विसर । वाढविला संवसार ॥ १ ॥

लटिक्याचे पुरीं । वाहोनियां गेलीं दुरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाव । आह्मां सांपडला भाव ॥ ३ ॥

॥ ३४२ ॥

अन्नाच्या परिमळें जरि जाय भूक । तरि कां हे पाक घरोघरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपुलालें तुह्मी करा रे स्वहित । वाचे स्मरा नित्य राम राम ॥ १ ॥

देखोनि जीवन जरि जाय तान । तरि कां सांठवण घरोघरीं ॥ २ ॥

देखोनियां छाया सुख न पवीजे । जंव न बैसीजे तया तळीं ॥ ३ ॥

हित तरी होय गातां अईकतां । जरि राहे चित्ता दृढ भाव ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे होसी भावें चि तूं मुक्त । काय करिसी युक्त जाणिवेची ॥ ५ ॥

॥ ३४३ ॥

काय उणें आह्मां विठोबाचे पाई । नाहीं ऐसें कोई येथें एक ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तें^३ हें भोंवतालें ठायीं वांटूं मन । बराडी करून दारोदारीं ॥ ५ ॥
कोण बळी माझ्या विठोबा वेगळा । आणीक आगळा दुजा सांगा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मोक्ष विठोबाचे गांवीं । फुकाचीं लुटावीं भांडारें तीं ॥ ३ ॥

॥ ३४४ ॥

सेवितां रस तो वांटितां आणिकां । घ्या रे होऊं नका रागभरी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ विटेवरी ज्याचीं पाउलें समान । तो चि एक दानशूर दाता ॥ ५ ॥
मनाचे संकल्प पाववील सिद्धी । जरी राहे बुद्धी याचे पायीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मज धाडिलें निरोपा । मारग हा सोपा सुखरूप ॥ ३ ॥

॥ ३४५ ॥

ऐसे ऐसियानें भेटती ते साधु । ज्याच्या दरशनें तुटे भवबंदु ।
जे कां सच्चिदानंदीं नित्यानंदु । जे कां मोक्षसिद्धी तीर्थ वंदूं रे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भाव सर्वकारण मूळ बंदु । सदा समबुद्धि नास्तिक्वभेदु ।
भूतकृपा मोडीं द्वेषकंदु । शत्रु मित्र पुत्र सम करीं बंधु रे ॥ ५ ॥
मन बुद्धि काया वाचा शुद्ध करीं । रूप सर्वत्र देखोनि नमस्कारी ।
लघुत्व सर्वभावें अंगीकारीं । सांडीमांडी मीतूपण ऐसी थोरी रे ॥ २ ॥
अर्थकामचाड नाहीं चित्ता । मानामान मोह माया मिथ्या ।
वर्ते समाधानीं जाणोनि नेणता । साधु भेट देती तया अवचिता रे ॥ ३ ॥

१ पं. सुख.—२ पं. कांहीं.—३ पं. तों.—४ पं. सेवितां हा रस.—५ पं. बंधु.—६ दे. नास्ति भेदु.—७ दे. चित्ता.

मनों दृढ धरीं विश्वास । नाहीं सांडीमांडीचा सायास ।
साधुदर्शन नित्यकाळ त्यास । तुका ह्मणे जो विटला जाणीवेस रे ॥४॥

॥ ३४६ ॥

भवसागर तरतां । कां रे करीतसां चिंता ।
पैल उभा दाता । कटीं कर ठेवुनियां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ त्याचे पार्थी घाला मिठी । मोल नेघे जगजेठी ।
भावा एका साथीं । खांदां वाहे आपुल्या ॥ २ ॥
सुखें करावा संसार । परि न संडीवे दोन्ही वार ।
दया क्षमा घर । चोजवीत येतील ॥ ३ ॥
भुक्तिमुक्तीची चिंता । नाहीं दैन्य दरिद्रता ।
तुका ह्मणे दाता । पांडुरंग वोळगिल्या ॥ ४ ॥

॥ ३४७ ॥

जें कां रंजलें गांजलें । त्यासि ह्मणे जो आपुलें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तो चि साधु ओळखावा । देव तेथें चि जाणावा ॥ २ ॥
मृदु सबाह्य नवनीत । तैसें सज्जनाचें चित्त ॥ ३ ॥
ज्यासि आपंगिता नाहीं । त्यासि धरी जो तृदयीं ॥ ४ ॥
दया करणें जे पुत्रासी । ते चि दासा आणि दासी ॥ ५ ॥
तुका ह्मणे सांगूं किती । तो चि भगवंताची मूर्ती ॥ ६ ॥

॥ ३४८ ॥

याजसाठीं भक्ति । जर्गी रूढवावया ख्याति ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरी कोठें दुजें । आहे बोलाया सहजें ॥ २ ॥

१ पं. जे का रंजले गांजले । त्यांसिह्मणे जो आपुले ॥; -२ पं. वाढवाया.

गौरैव यासाटीं । स्वामिसेवेची कसोटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अळंकारा । देवभक्त लोकीं खरा ॥ ३ ॥

॥ ३४९ ॥

अमंगळ वाणी । नये ऐकों ते कार्नी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जो हे दूषी हरिची कथा । त्यासि क्षयरोगव्यथा ॥ ५ ॥

याति वर्ण श्रेष्ठ । परितो चांडाळ पापिष्ठ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाप । माय नावडे ज्या बाप ॥ ३ ॥

॥ ३५० ॥

कैसा सिंदळीचा । नव्हे ऐसी ज्याची वाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाचे नुच्चारी गोविंदा । सदा करी परनिंदा ॥ ५ ॥

कैसा निरयगांवा । जाऊं न पवे विसावा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दंड । कैसा न पवे तो लंड ॥ ३ ॥

॥ ३५१ ॥

आचरणा ठाव । नाहीं अंगीं स्वता भाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करवी आणिकांचे घात । खोडी काढूनि पंडित ॥ ५ ॥

श्वानाचियापरी । मिष्टान्नासि विटाळ करी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसा । सटवे चि ना पांचा दिसां ॥ ३ ॥

॥ ३५२ ॥

गर्भाचें धारण । तिनें वागविला सिण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ व्याली कुन्हाडीचा दांडा । वर न घली च तोंडा ॥ ५ ॥

उपजला काळ । कुळा लाविला विटाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जाय । नरका अभक्ताची माय ॥ ३ ॥

॥ ३५३ ॥

पतनासि जे नेती । तिचा खोटा स्नेह प्रीती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विधीपुरतें कारण । बहु वारावें वचन ॥ ५ ॥

सर्वस्वासि नाडी । ऐसी लाघवाची बेडी ॥ २ ॥

तुका हणें दुरी । राखतां हे तों ची बरी ॥ ३ ॥

॥ ३५४ ॥

देव आड जाला । तो भोगिता मी उगला ।

अवघा निवारला । शीण शुभाअशुभाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जीवशिवाचें भातुकें । केलें क्रीडाया कौतुकें ।

कैचीं येथें लोके । हा आभास अनित्य ॥ ५ ॥

विष्णुमय खरें जग । येथें लागतसे लाग ।

वांटिले विभाग । वर्णधर्म हा खेळ तयांचा ॥ २ ॥

अवघी एकाची च वीणें । तेथें कैचें भिन्नाभिन्न ।

वेदपुरुष नारायण । तेणें केला निवाडा ॥ ३ ॥

प्रसादाचा रस । तुका लाधला सौरस ।

पायापाशीं वास । निकट नव्हे निराळा ॥ ४ ॥

॥ ३५५ ॥

मंवाजी गोसावी यांनीं स्वामीस पोडा केली--अभंग

न सोडीं न सोडीं न सोडीं । विठोबा चरण न सोडीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ॥ भलतें जड पडो भारी । जीवावरी आगोज ॥ ५ ॥

१ पं. होतें कवतुकें.—२ पं. विर्ण.—३ पं. निरोपी.—४ पं. नसोडी न सोडी ।—*पं.

हाशब्द नाही.

शतखंड देह शस्त्रधारी । करितां परी न भीर्ये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे केली आधीं । दृढ बुद्धी सावध ॥ ३ ॥

॥ ३५६ ॥

बरवें बरवें केलें विठोबा बरवें । पाहोनि आंत क्षमा अंगी कांटीवरी
मारविलें ॥ १ ॥ ॥ ध्रु. ॥

शिव्या गाळी नीत नाहीं । बहु फार विटांबिलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे क्रोधा हातीं । सोडवूनि घेतलें रे ॥ ३ ॥

॥ ३५७ ॥

पावलौं पावलौं । देवा पावलौं रे ॥ १ ॥ ध्रु. ॥

बरवें संचित होतें तैसें जालें रे । आतां काय बोलौं रे ॥ २ ॥

सोज्ज्वळ कंटकवाटा भावें करूं गेलों रे । तुका ह्मणे करूनि वेगळा केलों रे
॥ ३ ॥

॥ ३५८ ॥

कां होती कां होती । देवा एवढी फजीती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुळीं वर्म नसतों चुकलों । तो मी ऐसें चित्तीं ॥ ४ ॥

होणार होऊनि गेलें । मिथ्या आतां खंती रे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुरे आतां । दुर्जनाची संगती रे* ॥ ३ ॥

॥ ३५९ ॥

सोडवौ सोडवा । सोडवा हो अनंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुजविण ऐसा । कोण दुजा प्राणदाता ॥ ४ ॥

१पं. पाहोनियां.—२ त. पावलौं पावलौं पावलौं.—३ पं. नसतें.—४ पं. खंती.—५ पं. सोडवा
सोडवा हो अनंता. । त. सोडवा सोडवा सोडवा । सोडवा हो अनंता. —*पं. हाशब्द नाही.

कोणा लाज नेणां 'ऐसें' । आणिकां शरण ओह्मी जातां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सखया । माझ्या रखुमाईच्या कांता ॥ ३ ॥

॥ ३६० ॥

पुत्राची वारंता । शुभ एके जेवीं माता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें राहो माझे मन । गातां ऐकतां हरिगुण ॥ ५ ॥

नादैं लुब्ध जाला मृग । देह विसरला अंग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाहे । कासवीचें पिलें माये ॥ ३ ॥

॥ ३६१ ॥

ध्यानी योगीराज बैसले कपाटीं । लागे पाठोवांठीं तयांचिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तानभुक त्यांचें राखे शीत उष्ण । जाले उदासीन देहभाव ॥ ५ ॥

कोण सखें तयां आणिक सोयरे । असे त्यां दुसरे हरीविण ॥ २ ॥

कोण सुख त्यांच्या जीवासि आनंद । नाही राज्यमद घडी तयां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे विष अमृता समान । कृपा नारायण करितां होय ॥ ४ ॥

॥ ३६२ ॥

न व्हावें तें जालें देखियेले पाय । आतां फिरूं काय मार्गे देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु दिस होतों करीत हे आस । तें आलें सायासें फळ आजि ॥ ५ ॥

कोठवारि जिणें संसाराच्या आशा । उगवो हा फांसा येथूनियां ॥ २ ॥

बुडालीं तयांचा मूळ ना मारग । लागे तो लाग सांडूनियां ॥ ३ ॥

पुढें उलंघितां दुःखाचे डोंगर । नाही अंतपार गर्भवासा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे कास धरीन पीतांबरीं । तूं भवसागरीं तारूं देवा ॥ ५ ॥

१ पं. ऐसी.—२ पं. तुह्मी.—३ दे. त. वार्ता.—४ पं. पाटोवाटी.—५ पं. सोडें.—६ पं. देखिले हे.—७ पं. संसाराची.—८ पं. लागला तो लाग सोडूनियां.

॥ ३६३ ॥

वैकुंठा जावया तपाचे सायास । करणें जीवा नास न लगे कांहीं ॥ १ ॥
 तया पुंडलिकें केला उपकार । फेडावया भार पृथ्वीचीचा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सोपी केली पायवाट । पंढरी वैकुंठ भूमीवरी ॥ ३ ॥

॥ ३६४ ॥

शोकें शोक वाढे । हिमतीचे धीर गाढे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ येथें केले नव्हे काई । लंडीपण खोर्टे भाई ॥ ४ ॥
 करिती होया होय । परी नव्हे कोणी साह्य ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे घडी । साधिलिया एक थोडी ॥ ३ ॥

॥ ३६५ ॥

ह्मणउनी खेळ मांडियेला ऐसा । नाही कोणी दिशा वर्जियेली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझिया गोतें हें वसलें सकळ । न देखिजे मूळ विटाळार्चें ॥ ४ ॥
 करूनि ओळखी दिली एकसरें । न देखों दुसरें विषमासी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नाही काळापार्शी गोवा । स्थिति मति देवा वांचूनियां ॥ ३ ॥

॥ ३६६ ॥

वैष्णव तो जया । अवधी देवावरी माया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाही आणीक प्रमाण । तन धन तृण जन ॥ ४ ॥
 पडतां जड भारी । नेमा न टळे निर्धारि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे याती । हो का तयाची भलती ॥ ३ ॥

॥ ३६७ ॥

करोत तपादि साधनें । कोणी सांधो गोरान्जनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी न वजों तया वाटा । नाचूं पंढरीचोहटां ॥ १ ॥

पावोत आत्मस्थिति । कोणी हणोत उत्तम मुक्ति ॥ २ ॥

तुका हणे छंद । आह्मां हरिच्या दासां निंद ॥ ३ ॥

॥ स्वामीस सदुरुची कृपा जाली—अभंग ४.

॥ ३६८ ॥

सद्गुरायें कृपा मज केली । परी नाही घडली सेवा कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांपडाविलें वाटे जातां गंगास्नाना । मस्तकीं तो जाणा ठेविला

कर ॥ २ ॥

भोजना मागती तूप पावशेर । पडिला विसर स्वप्नामाजी ॥ ३ ॥

कांहीं कळे उपजला अंतराय । हणोनियां काय त्वरा जाली ॥ ४ ॥

राघवचैतन्य केशवचैतन्य । सांगितली खुण माळिकेची ॥ ५ ॥

बाबाजी ओपलें सांगितलें नाम । मंत्र दिला राम कृष्ण हरि ॥ ६ ॥

माघशुद्ध दशमी पाहुनि गुरुवार । केला अंगीकार तुका हणे ॥ ७ ॥

॥ ३६९ ॥

माझिये मनींचा जाणोनियां भाव । तो करी उपाव गुरूराजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीचा मंत्र सांगितला सोपा । जेणें नव्हे गुंपां कांहीं कोठें ॥ २ ॥

जाती पुढें एक उतरले पार । हा भवसागर साधुसंत ॥ ३ ॥

जाणत्या नेणत्या ज्या जैसी आवडी । उतार सांगडी तापे पेटां ॥ ४ ॥

तुका हणे मज दावियेला तारू । कृपेचा सागर पांडुरंग ॥ ५ ॥

॥ ३७० ॥

घालुनियां भार राहिलों निश्चितीं । निरविलें संतीं विठोवासि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लावूनियां हातें कुरवाळिला माथा । सांगितलें चिंता न करावी ॥ १ ॥
 कटीं कर सम चरण साजिरे । राहिला भीवरे तीरीं उभा ॥ २ ॥
 खुंटले सायास अणिकि या जीवा । धरिले केशवा पाय तुझे ॥ ३ ॥
 तुज वाटे आतां तें करीं अनंता । तुका ह्मणे संता लाज माझी ॥ ४ ॥

॥ ३७१ ॥

माझिये मनींचा जाणा हा निर्धार । जिवासि उदार जालों आतां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुजविण दुजें न धरीं अणिका । भय लज्जा शंका टाकियेली ॥ १ ॥
 ठायींचा संबंध तुज मज होता । विशेष अनंता केला संतीं ॥ २ ॥
 जीवभाव तुझ्या ठेवियेला पार्या । हें^२ चि आतां नाहीं लाज तुझां ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे संतीं घातला हावाला । न सोडीं विठ्ठला पाय आतां ॥ ४ ॥
 ॥ ३७२ ॥ ॥ ४ ॥

देव सखा जरी । जग अवघें कृपा करी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा असोनि अनुभव । कासाविस होती जीव ॥ १ ॥
 देवाची जतन । तया बाधूं न शके अग्न ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हरी । प्रन्हादासि यत्न करी ॥ ३ ॥

॥ ३७३ ॥

भले ह्मणवितां संतांचे सेवक । आइत्याची भीक सुखरूप ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ठसावितां बहु लागती सायास । चुकल्या घडे नास अल्प वर्म ॥ १ ॥
 ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥
 पाकसिद्धी लागे संचित आइतें । घडतां सोई तें तेव्हां गोड ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बरे सांगतां चि गोष्टी । रणभूमि दृष्टी न पडे तों ॥ ३ ॥

॥ ३७४ ॥

संतसमागम एखादिया परी । राहावें त्याचे द्वारीं श्वानयाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें रामनाम होईल श्रवण । घडेल भोजन उच्छिष्टाचें ॥ ५ ॥

कामारी बटीक सेवेचे सेवक । दीनपण रंक तेथें भलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्व सुख त्या संगती । घडेल पंगती संतांचिया ॥ ३ ॥

॥ ३७५ ॥

एकली राणागोविंदा सर्वे । गेलें ठावें तें जालें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज न ह्मणा न ह्मणा शिंदळी । नाही विषम जवळीं आतळलें ॥ ५ ॥

नव्हती देखिली म्यां वाट । ह्मणोनि हा धाट संग केला ॥ २ ॥

भेणें मिठी दिधली गळां । सेजे जवळ दडालें ॥ ३ ॥

सलगी धरी पयोधर । साहाती करमुर सर्वे ॥ ४ ॥

आहेव मी गर्भाणपणें । हें सांगणें कां लागे ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे सेवटा नेलें । संपादिलें उभयतां ॥ ६ ॥

होतें बहुत हें दिवस मानसीं । आजि नवस हे फळले नवसीं ।

॥ ३७६ ॥

व्हावी भेटी ते जाली गोविंदासीं । आतां सेवा करीन निश्चयेसीं वो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ स्थिर स्थिर मज चि साहे करा । बहु कष्ट सोसिल्या येरझारा ।

येथें आड मज न साहावे वारा । देऊनि कपाट आलें तें दुसरें वारा वो ॥ ५ ॥

मूळ सत्ता हे सायासाची जोडी । नेदी वेगळें होऊं एकी घडी ।

नाहीं लौकिक स्मरला आवडी । आतां येणें काळें या वो लोभें वेडी वो ॥ २ ॥

उदयीं उदय साधिला अवकाश । निश्चितीनें निश्चिती सावकाश ।

धरिये गोडी बहुत आला रस । तुका हणने हा मागुता न ये दिवस वो ॥ ३ ॥

॥ ३७७ ॥

स्वयें सुखाचे जाले अनुभव । एक एकीपार्शी सांगतील भाव ।

अवघ्यां अवघा हा कैसा नवलाव । सर्वसाक्षतेथें चित्याचा जीव वो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपआपणार्शी करिती नवल । परि वादावाद न संडिती बोल ।

एका मेघःशामें जलधर बोल । रसीं उताविळ त्ददय सखोल वो ॥ २ ॥

एक विषय तो सकळांचा हरि । त्याच्या आवडीनें आवडी इतरी ।

अंध बहिर हे प्रेतलोकाचारी । त्यांची कीर्ति गाइली पुराणांतरी वो ॥ ३ ॥

स्तुति पराविया मुखें रुचिकर । प्रीतिपात्राच्या गौरवीं आदर ।

परस्परें हें सादरा सादर । योग सज्जनाच्या सुखा नाही पार वो ॥ ४ ॥

भक्तिवल्लभ न तुटे चराचरी । आप्त अनाप्त हे ऐशी ठेवी उरी ।

दुरी जवळी संचिता ऐसें धरी । रंगा रंगा ऐसें होणें लागे हरि वो ॥ ५ ॥

तुका लाधला हें उच्छिष्ट भोजन । आला बाहेरी प्रेमें वोसंडून ।

पडिलें कानीं त्या जीवाचें जतन । धरियेले एकाभावे त्ददयीं चरण वो ॥ ६ ॥

॥ ३७८ ॥

आजि का वो तूं दिससी दुश्चिती ।

हणी^३ एका मन लगे तुझ्या चिती ।

दिलें ठेवूं तें विसरसी हातीं ।

नेणां काय बैसला हरि चिती वो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर सर परती जालीस आतां भांड ।

कैसें दाखविसी जगासी या तोंड ।

॥ १ ॥ व्याली माय ते लाजविली रांड ।
 नाही थार दो ठायी जाला खंड वो ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥ होतें तैसैं^१ तें उमटलें वरी ।
 बाह्य संपादगी अंतरींची चोरी ।
 ॥ ३ ॥ नाही मर्यादा निःसंगें बावरी ।
 मन हें गोविंदी देह काम करी वो ॥ २ ॥
 ॥ ४ ॥ नाही करीत उत्तर कोणासवें ।
 पराधीन भोजन दिलें खावें ।
 ॥ ५ ॥ नाही अचळ सावरावा ठावे ।
 देखों उदासीन तुज गे देहभावें वो ॥ ३ ॥
 ॥ ६ ॥ कोठें नेणों हा फावला एकांत ।
 सदा किलकिल भोंवतीं बहुत ।
 ॥ ७ ॥ दोघे एकवाटा बोलावया मात ।
 नाही लाज धरिली दिला हात वो ॥ ४ ॥
 ॥ ८ ॥ करी कवतुक खेळ खेळे कान्हा ।
 दावी लाघव भांडवी सासुसुना ।
 ॥ ९ ॥ परा भक्ति हे शुद्ध तुम्ही जाणा ।
 तुका हणें ऐसैं कळों यावें जना वर्ग ॥ ५ ॥

॥ ३७९ ॥

भरिला उलंडूनि रिता करी घट । मीस पाणियार्चे गोविंदाची चट ।

१ पं. होते तैसे उमटले वरी.—२ त. निःशंक.—३ पं. मन हें गोविंदा काम करी वो.
 —४ दे. त. ठाव.—५ पं. देखोंनुदासीन.—६ दे. देहभावें.—७ दे. सासा.—८ पं. हे.

चाले झडझडां उसंतूनि वाट । पाहे पाळतूनि उभा तो चि नीट वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चाळा लावियेले' गोप गोपीनाथें । जाणे आवडीचें रूप जेथें तेथें ।
 दावी बहुतांच्या बहुवेषपंथें । गुणातीतें खेळ मांडियेला येथें वो ॥ ५ ॥
 मनीं आवडे तें करावें उत्तर । कांहीं निमित्ताचा पाहोनि आधार ।
 उगा राहे कां मारिसी कंकर । मात वाढविसी उत्तरा उत्तर वो ॥ २ ॥
 धरिली खोडी दे टाकोनियां मार्गे । न ये विनोद हा कामा मशीं संगें ।
 मिठी घालीन या जीवाचिया त्यागें । नाहीं ठाउकीं पडिलीं तुझीं सोंगें रे ॥ ३ ॥
 सुख अंतरींचें बाह्य ठसठसी । ह्मणे विनोद हा काय सोंग यासी ।
 तुज मज काय सोयरीक ऐसी । नंदानंदन या थोरपणें जासी रे ॥ ४ ॥
 करी कारण तें कळों नेदी कोणा । सुख अंतरींचें बाह्य रंग जांना ।
 मन मिनलें रे तुका ह्मणे मना । भोग अंतरींचा पावे नारायणा वो ॥ ६ ॥

॥ ३८० ॥

आजि नवल मी आलें येणें राणें । भेटी अवचिति नंदाचिया कान्हे ।
 गोवी सांगती वो सकळ ही जन । होतें संचित आणियेलें तेणें वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गेलें होउनि न चले आतां कांहीं । साद घालितां जवळी दुजें नाहीं ।
 अंगीं जडला मँग उरलें तें कौई । आतां राखतां गुमान भलें बाई वो ॥ ५ ॥
 बहुत कामें मज नाहीं आराणूक । एक सारितां तों पुढें उभें एक ।
 आजि मी टाकोनि आलें सकळिक । तंव रचिलें आणिक कवतुक वो ॥ २ ॥
 चिंता करितां हरिली नारायणें । अंगसंगें मिनतां दोषेजणें ।
 सुखें निर्भर जालियें त्याच्या गुणें । तुका ह्मणे खुंटलें येणें जाणें वो ॥ ४ ॥

१ पं. लावियेला.—२ पं. वो.—३ पं. जाणा.—४ पं. मेग.—५ पं. कांहीं.—६ पं. कव-
 तुक.—७ पं. आतां.

॥ ३८१ ॥

मै भुली घरजानी बाट । गोरस बेचन आयें हाट ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कान्हा रे मनमोहन लाल । सब ही विसरूं देखें गोपाल ॥ ५ ॥
काहां पग डारूं देख आनेरा । देखें तों सब वोहिन घेरा ॥ २ ॥
हुं तों थकित भैर तुका । भागा रे सब मनका धोका ॥ ३ ॥

॥ ३८२ ॥

हरिबिन रहियां न जाये जिहिरा । कबकी थाडी देखें राहा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ क्या मेरे लोल कवन चुकी भई । क्या मोहिपासिती बेर लगाई ॥ ५ ॥
कोई सखी हरी जावे बुलावन । बार हि डारूं उसपर तन ॥ २ ॥
तुका प्रभु कब देखें पाऊं । पासीं आजुं फेर न जाऊं ॥ ३ ॥

॥ ३८३ ॥

मलो नंदाजीको डिकरो । लाज राखलीन हमारो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आगळ आवो देवजी कान्हा । मै घरछोडी आहे हाना ॥ ५ ॥
उनसुं कळना नव्हे तो भला । खसम अहंकार दादुला ॥ २ ॥
तुकाप्रभु परबल हरी । छरी आहे हुं जगाथी न्यारी ॥ ३ ॥

॥ ३८४ ॥

नका कांहीं उपचार माझ्या शरीरा । करूं न साहती बहु होतो उबारा ।
मनोजन्य व्यथा वेध जाला अंतरा । लवकरी आणा नंदाचिया कुमरा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सखिया वेशिया तुली प्राणवल्लभा । निवेदिला भाव आर्तभूत या
लोभा ।

१ पं. मोहन.—२ पं. जाल.—३ पं. राखलीन.—४ पं. आवे. दे. आवि.—५ पं. मे घर
छोडी आहे हाना.—६ त. दे. उन्हसुं कळना वेतो भला.—७ दे. पं. परबली.—८ पं. नसा
हावे मज बहु होतो उबारा.—९ पं. कुमारा घो.

उमटली अंगी वो सांवळी प्रभा । साच हे अवस्था कळे मज माझ्या क्षोभा ॥३॥
 नेये कळी नेदावी हे दुजियासि मात । घडावा तयासी उत्कंठा एकांत ।
 एकाएकी साक्षी येथे आपुलें चित्त । कोण्या काळें होईल नेणों भाग्य उदिते वो*

॥ २ ॥

स्वाद सीण देहभान निद्रा खंडन । पाहिले तटस्थ उन्मळित लोचन
 अवघे वोसाऊन उरले ते चरण । तुका ह्मणे दर्शनापे आलें जीवन ॥ ३ ॥

॥ ३८५ ॥

पडिली भुली धांवते सैराट । छंद गोविंदाचा चोजविते वाट ।
 मार्गे सांडोनि सकळ बोभाट । वंदीं पदांबुजे ठेवुनि ललाट वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कोणी सांगा या गोविंदाची शुद्धी । होतें^१ वहिलें लपाला आतां खांदीं ॥
 कोठें आड आली हे देहबुद्धी । धांवा आळवीं करुणा कृपानिधी वो ॥ २ ॥
 मार्गे बहुतांचा अंतरला संग । मुळें जयाचिया तेणें केला त्याग ।
 पैहिलें पाहातां तें हरपलें अंग । खुंटली वाट नाहींस जालें जग वो ॥ ३ ॥
 शोके वियोग घडला सकळांचा । गेल्या शरण हा अन्याय आमुचा ।
 केला उच्चार^२ रे घडल्या दोषांचा । जाला प्रगट स्वामी तुकयाचा वो ॥ ४ ॥

॥ ३८६ ॥

काय उणें कां करितोसि चोरी । किती सांगों तुज नाइकसी हरी ।
 परंपरता तूं पळोनि जासी दुरी । अनावर या लौकिका बाहेरी वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माया करुणा हे करिते बहुत । किती सोसूं या जेनांचे आघात ।
 न पुरे अवसरुहें चि नित्यानित्य । तूं चि सोडवीं करुनि स्थिर चित्त वो ॥ २ ॥

१ पं. कळी नेदावी.—२ त. उदीत.—३ पं. भावन वो.—४ पं. होते वाईले लपाले. —५ पं. पैल.—६ पं. उच्चार.—७ त. दे. करिशील.—८ पं. परे परता.—९ पं. करिती.—१० पं. पं. जगाचे. * पं. हे शब्द नाहींत.

बहुत कामें मी गुंतलियें घरीं । जासी डोळा *तूं चुकावूनि हरी ।
करितां लाग न येसी च पळभरी । नाहीं सायासाची उरों दिली उरी वो ॥ २ ॥
तुज ह्मणीयें मी न संगें अनंता । नको जाऊं या डोळियां परता ।
न लगे जोडी हे तुजविण आतां । तुकया स्वामी कान्होबा गुणभरिता वो* ॥ ३ ॥

॥ ३८७ ॥

घाली कवाड टळली वाड राती । कामें व्यापिली कां पडिली दुश्चिती ।
कोणे लागला गे सदैवेचे हातीं । आजि शून्य शेजे नाहीं दिसे पती वो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ बोले दूतिकेशीं राधा हें वचन । मशीं लाघव दाखवी नारायण ।
ह्मणे कोमळ परी बहु गे निर्गुण । याशीं न बोलें कळला मज पूर्ण वो ॥ २ ॥
धाडिलें गरुडा आगिलें हनुमंता । तैं पाचारिलें होउनि ये वो सीता ।
लार्जिनली रूप न ये पालटितां । जाला भीमकी आपण राम सीता वो ॥ ३ ॥
सत्यभामा दान करी नारदासी । तैं कळला वो मज तृषीकेशी ।
तुळे घालितां न ये कनक वो* रासी । सम तुके एक पान तुळसी वो ॥ ४ ॥
मज भुली पडली कैशापरी । आह्मां भोगूनि ह्मणे मी* ब्रह्मचारी ।
दिली वाट यमुने माये खरी । तुह्मां आह्मां न कळे अद्यापवरी वो ॥ ५ ॥
जाणे जीवींचें सकळ नारायण । असे व्यापूनि तो न दिसे लपून ।
राधा संबोखिली प्रीती आलिंगून । तुका ह्मणे येथें भाव चि कारण वो ॥ ६ ॥

॥ ३८८ ॥

मिळोनि गौळणी देती यशोदे गाव्हाणी ।

दहिं दुध तुप लोणीं शिंकां नुरे कांहीं ।

१ पं. सेजेसी नाहीं.—२ पं. येई.—३ पं. त लार्जिनली.—४ पं. ह्मणवी.* पं. हे शब्द नाहीत.

मेळवुनी पोरें तेथें रिघे एकसरें ।

वेगीं आणोनी सामोरें तेथें लोणी खाय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हरि सोंकला वो हरि सोंकला वो ।

सोंकला तो वारीं तुज लाज नाही तरी ।

आह्मां सांपडतां उरी तुज मज नाही ॥ २ ॥

तुज वाटतसे कोडें यासि लागतसे गोड ।

काय हासतेसी वेड तुज लागलें वो ।

आह्मी जाऊं तुजवरी पोरें चाळविल्या पोरी ।

काय सांगों भांडखोरी लाज वाटे आह्मां ॥ ३ ॥

मुख मळिण वदन उभा हाडतिये घोणे ।

तंव दसवंती ह्मणे आणा शीक लावूं ।

थोर आणिला कांटाळा घरीं दारीं लोकपाळां ।

डेरा रिघोनि गुसळा तेथें लोणी खाय ॥ ४ ॥

मिळोनि सकळा दावें लावूनियां गळां ।

कैशा बांधिती उखळा येथें राहे उगा ।

बरा सांपडलासी हरी आजिच्यानें करिसिल चोरी ।

डोळे घालुनियां येरी येरीकडे हांसे ॥ ५ ॥

फांकल्या सकळा उपडूनियां उखळा ।

मोडी वृक्ष विमळार्जुन दोन्ही ।

उठिला गजर दसवंती नव्हे धीर ।

धांवे तुकयाचा दातार आळंगिला वेगीं ॥ ६ ॥

॥ ३८९ ॥

गोरस घेउनी सातें निघाल्या गौळणी । तंव ती कृष्णाची करणी काय करी तेथें ।
जाला पानसरा मिठी घातली पदरा । आधीं दान माझें सारा मग चाला पंथें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सरें जाऊं दे पुरता । मुळीं भेटलासी आतां ।
नाट लागलें संचिता । खेपा खुंटलिया ॥ २ ॥
आसुडी पदरा धरी आणीक दुसरा । येरी झोंबतील करा काय वेडा होसी ।
आलों गेलों बहु वेळां नेणों गोरा कीं सांवळा ।
सर परता गोवळा काय बोलतोसी ॥ ३ ॥
आह्मी येथें अधिकारी मार्गें केली तुह्मी चोरी ।
आतां कळलियावरी मार्गें केलें त्यांचें ।
बोलिल्या हांसुनी आह्मी सासुरवासिनी ।
कां रे झोंबसी दुरूनी करी मात कांहीं ॥ ४ ॥
वांयां परनारी कैशा धरिसी पदरीं । तयां कळलिया उरी तुज मज नाही ।
जडला जिव्हारीं फांकों नेदी तया नारी । जेथें वर्म तें धरी जाऊं पाहे तियेचें ॥ ५ ॥
तया हातीं सांपडल्या हाटीं पाटीं चुकाविल्या ।
कृष्णमिळणीं मिळाल्या त्याही न फिरती ।
तुका ह्मणे खंती वांयां न धरावी चितीं ।
होतें तुमच्या संचितीं वोडवलें आजि ॥ ६ ॥

॥ ३९० ॥

हरी तुझी कांति रे सांवळी । मी रे गोरी चांपेकळी ।
तुझ्या दर्शनें होइन काळी । मग हें वाळी जन मज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उगला राहें न करीं चाळा । तुज किती सांगों रे गोवळा ।
 तुझा खडबड कांबळा । अरे नंदबाळा आलंगटा ॥ १ ॥
 तुझिये अंगीं घुरट घाणी । बहु खासी दुध तुप लोणी ।
 घरिचें बाहेरिल आणोनी । मी रे चांदणी सकुमार ॥ २ ॥
 मज ते हांसंतील जन । धिःकारिती मज देखोन ।
 अंगीं तुझें देखोनि लक्षण । मग विटंबणा होइल रे ॥ ३ ॥
 तुज लाज भय शंका नाही । मज तंव सज्जन पिशुन व्याही ।
 आणीक मात बोलूं काहीं । कसी भीड नाही तुज माझी ॥ ४ ॥
 वचन मोडी नेदी हात । कळलें न साहे ची मात ।
 तुकयास्वामी गोपीनाथ । जीवन्मुक्त करूनि भोगी ॥ ५ ॥

॥ ३९१ ॥

सात पांच गौळगी आलिया मिळोनी यशोदे गाऱ्हाणें देती कैसें ।
 काय व्यालीस पोर चोरटें सिरजोर जनावेगळें ची कैसें ।
 दाहिं दुध लोणी शिकां नुरे चि कांहीं कवाड जैशाचें तैसें ।
 चाळवूनि नाशिलीं कन्याकुमरें आमुच्या सुनांसि लाविलें पिसें गे बाइये ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आझुनि तरी यासि सांगें बरव्या परी नाही तरी नाही उरी जीवेसाटी ।
 मिळोनि सकळै जणी करूं वाखा सखीं तुज मज होईल तुटी गे बाइये ॥ २ ॥

नेणे आपपर लौकिक वेव्हार भलते ठायीं भलतें करी ।

पाळतुनि घरीं आह्मी नसतां तेथें आपण संचार करी ।

सोगया चुंबन देतो आलिंगन लोळे सेजाबाजावरी ।

शिंकीं कडा फोडी गोसाचे डेरे धरितां न सांगडे करीं गे बाइये ॥ २ ॥

आतां याची चाड नाही आह्मां भीड सांपतां कोड पुरवूं मनिचें ।

सोसिलें बहु दिस नव्हता केला निस ह्मणुनि एकुलतें तुमचें ।

चरण खांबी जीवें बांधेन सरिसा जवें न चले कांहीं याचें ।

अर्थ प्राण देतां न सोडी सर्वथा भलतें हो या जिवाचें गे बाइये ॥ ३ ॥

घेउनी जननी हातीं चक्रपाणी देतिसे गौळणी वेळोवेळां ।

निष्ठुर वाद झणीं बोलाल सकळा क्षोभ जाइल माझ्या बाळा ।

जेथें लागे हात वाढतें नवनीत अमृताच्या कळोळा ।

देखोनि तुकयास्वामी देश देहभाव विसरल्या सकळा गे बाइये ॥ ४ ॥

॥ ३९२ ॥

विरहतापें फुंदे छंद करिते जाती । हा गे तो गे सावधान सर्वे चि दुश्चिती ।

न सांभाळुनि अंग लोटी पाहे भोंवती । वेगळी च पडो पाहे कुळाहुनिया ती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खुंटलीसी जाली येथे अवधियांची गती ।

आपुली परावी कोण नेणें भोंवती । त्यांची नांवें बोभे अहो अहो श्रीपती ।

नवलाव हा येरां वाटोनियां हांसती ॥ ५ ॥

बाहेरी च धांवे रानां न धरी च घर ।

न कळे बंधना जाला तेणें संचार ।

विसरुनि गेली सासुरें कीं माहेर ।

एका अवलोकी एका पडिला विसर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुझी अवध्या राहा निश्चळा ।

१ दे. क. त. बांधेन.—२ क. बाइगे.—३ पं. ती बो.—४ पं. त्यांच्या नांवें बो बोभे बोभे

आवो श्रीपती.

न ये आतां येऊं येयें सर्वथा बळा ।

त्याचा त्याच्या मुखें अवघाची निर्वाळा ।

बहुतां मते येयें तर्कवाद निराळा ॥ ३ ॥

॥ ३९३ ॥

ये रे कृष्णा खुणाविती खेळों भातुकें । मिळालिया बाळा एके ठायीं कवतुकें ।

कळों नेदी माया त्यांचें त्यास ठाउकें । खेळतांसें दावी लक्षलक्षापें मुकें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अखंडित चढे त्यांनीं लावियेला कान्हा ।

आवडे तया त्यां वाहाती संकल्प मना ।

काया वाचा मनैं रूपीं गुंतल्या वासना ।

एकांताचें सुख जाती घेवोनियां रागों ॥ ४ ॥

अवधियांचा जाणें जाला मेळासा हरी । मिळोनियां जावें तेथें तया भीतरी ।

कळों नेदी घरिच्या करी गोवूनी चोरी । हातोहातीं नेती परगत्या दुरी ॥ २ ॥

आनंदें निर्भर आपणाशीं आपण । क्रीडतील बाळा तंजिलें पारिखें जन ।

एकाएकीं तेथें नाहीं दुसरें भिन्न । तुका हजे एका नारायणा वांचून ॥ ३ ॥

॥ ३९४ ॥

खेळतां मुरारी जाय सरोवरा तिरी । तंव नग्न चि या नारी तेथें देखियेल्या ।

मांडिले विंदान ख्याल सुखाचें संधान । अंग लगवूनी मान पिलंगत चाले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ख्याल मांडिला रे ख्याल मांडिला रे ।

पायां पडतां रे* न सोडी नेदी साउलां रे ॥ ४ ॥

साड्या साडिलां पातळें गोंडे कसगिया चोळ्या ।

१ पं. क. अवधियांचा.—२ पं. क. निराळा वो.—३ पं. क. त्यास च तें.—४ पं. तया ते संकल्प वाहाती मना क. तया त्या संकल्प वाहाती मना.—५ क. राना.—६ पं. तंजिले पाविखे.—७ पं. क. नग्न ची.—८ पं. पातळा. * पं. हा चरण नाहीं, * पं. हा शब्द नाहीं.

बुंधी घेउनी सकळा कळंबावरी पळे ।

खांदी धरूनियां करीं दृष्टि घालोनि सामोरी ।

॥ बैसे पाला वोडी वरी खदखदां हांसे ॥ २ ॥

आनंदें कल्लोळे बाळा खेळती सकळ देती उलटिया चपळ ।

एकी एकीहूनि हस वेल सुर काडी ।

एकी उगविते कोडी ।

नाना परीच्या निकडी खेळ मांडियेला ॥ ३ ॥

एकी आलिया बाहेरी पाहे लुगडें तंव नारी ।

हणें नाहीं नेलें चोरी काय जाणों केव्हां ।

केला सकळीं हाकारा तंव आलिया बाहेरा ।

आतां हणतील घरां जावें कैशा परी ॥ ४ ॥

तंव हांसे वनमाळी वरी पाहोनी सकळी ।

लाजे रिघालिया जळीं मागें पुढें हात ।

लाज राखावी गोपाळा आह्मांजणींची सकळां ।

काय मागसी ये वेळा देजुं गुळवाटी ॥ ५ ॥

जोडोनियां कर या गे सकळी समोर ।

वांयां न बोलावें फार बडबड कांहीं ।

भातुकें भूषण नाहीं चाड नेघें धन ।

करा एक चित्त मन या गे मजराशीं ॥ ६ ॥

एक एकीकडे पाहे लाज सांठूनियां राहे ।

१ पं. क. खांदीं घालूनियां. - २ पं. कल्लोळा - ३ पं. सकळा. - ४ पं. चपळा. - ५ पं.

नागविते. - ६ त. क. विकडी. - ७ क. चोरीं. - ८ प. क. लाजा - ९ क. राखिली.

हणे चला आतां सये जाऊं तयापार्शी ।
जोडोनियां हात कैशा राहिल्या निवांत ।
तुका हणे केली मात लाज राखिली तयांची ॥ ७ ॥

॥ ३९५ ॥

धरिला पालव न सोडो माझा येजें । कांहीं करितां या नंदाचिया कान्हे ।
एकली न येतें मी ऐसैं काय जाणें । कोठें भरलें अवघड या राणें रे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सोडीं पालव जाऊं दे मज हरी । वेळ लागली रे कोपतील घरीं ।
सासू दारुण सासरा आहे भारी । तुज मज सांगतां नाहीं उरी रे ॥ २ ॥
सख्यां वशिष्या होत्या मजपार्शी । तुज फावलें रे फांकतां तयांसी ।
होतें अंतर तर सांपडतें कैसी । एकाएकीं अंगीं जडलासी रे ॥ ३ ॥
कैसी भागली हे करितां उत्तर । शक्ति मावळल्या आसुडितां कर ।
स्वामी तुकयाचा भोगिया चतुर । भोग भोगी त्यांचा राखे लोकाचारवो ॥ ४ ॥

॥ ३९६ ॥

गाई गोपाळ यमुनेचे तटी । येतो पाणिया मिळोनि जगजेटी ।
चेंडू चौगुणा खेळती वाळवंटी । चला चला हणती पाहूं दृष्टी वो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐशा गोपिका त्या कामातुरा नारी । चित्त विव्दळ देखावया हरी ।
मिस पाणियाचें करितील घरीं । बारा सोळा मिळोनि परस्परिं वो ॥ २ ॥
चिरें चोळिया त्या धुतां विसरती । ऊर्ध्व लक्ष लागलें कृष्णमूर्ती ।
कोणा नाठवे कोण कुळ याती । जालीं तटस्थ सकळ नेत्रपार्ती वो ॥ ३ ॥

१ पं. लागल्या.— २ त. दे. क. सखिया वेशिया होतिया.— ३ पं. सखी.—
४ पं. विव्दळ तें.— ५ पं. नाठवे दे.— ६ दे. त. क. ताटस्थ.

दंतधावनाचा मुखामाजी हात । वाघें वाजती नाइके जनमात ।
करी श्रवण कृष्णवेणुगीत । स्वामी तुकयाचा पुरवील मनोरथ वो ॥ ३ ॥

॥ ३९७ ॥

कोठें मी तुझा धरूं गेलें संग । लावियेलें जग माझ्या पाठीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर सर रे परता अवगुणाच्या गोवळा । नको लावूं चाळा खोटा
येथें ॥ ४ ॥

रूपाच्या लावण्ये नेली चित्तवृत्ती । न देखें भोंवतीं मी ते माझी ॥ २ ॥

तुकयाचा स्वामी माझे जीवीं च बैसला । बोलौं च अबोला करूनियां ॥ ३ ॥

॥ ३९८ ॥

गोड लागे परी सांगतां चि न ये । बैसे मिठी सये आवडीची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वेधलें वोयेणें श्रीरंगरंगें । मीमांजी अंगें हारपलीं ॥ ४ ॥

परते चि ना दृष्टी बैसली तेठायीं । विसावोनि पायीं ठेलें मन ॥ २ ॥

तुकयाच्या स्वामीसवें जाली भेटी । तेव्हां जाली तुटी मागिल्यांचीं ॥ ३ ॥

॥ ३९९ ॥

पाहावया माजी नभा । दिसे शोभा चांगली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैसला तो माझे मनीं । नका कोणी लाजवूं ॥ ४ ॥

जीवां आवडे जीवाहूनि । नव्हे क्षण वेगळा ॥ २ ॥

जालें विश्वंभरा ऐसी । तुकया दासी स्वामीची ॥ ३ ॥

॥ ४०० ॥

कोणी एकी भुलली नारी । विकितां गोरस ह्मणे ध्या हरी ॥ १ ॥

१ त. श्रवण हा.—२ पं. पुरवी.—३ पं. क. बोली.—४ पं. मी हे माझीं.—५ पं. क.
मागिलाची.—६ पं. क. जीवीं.

॥ ध्रु. ॥ देखिला डोळां बैसला मनीं । तो' वदनीं उच्चारी ॥ १ ॥
 आपुलियाचा विसर भोळा । गोविंद कळा कौतुके ॥ २ ॥
 तुका हंगे हांसे जन । नाहीं कान ते ठायीं ॥ ३ ॥

॥ ४०१ ॥

करूनी आइत सत्यभामा मंदिरीं रे । वाट पाहे टळोनि गेली रात्री रे ।
 न ये चि देव येतील कामलहरी रे । पाडिली दुश्चिती तंव तो कवाड
 टिमकारी रे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर गा परता कळला तुझा भाव रे ।

कार्या पुरतें हें दाविसी लाघव रे ।

बोलतोसी तें अवघी तुझी माव रे ।

जाणोनि आलासी उजडता समयो रे ॥ १ ॥

मी च वेडी तुजलां बोल नाहीं रे ।

दानावेळे विटंबणा जाली काय रे ।

मागुती रुद्रासि भेटी दिली तई रे ।

विश्वास तो तुझ्या बोला आझुनि तंरी रे ॥ २ ॥

भ्रम होता तो अवघा कळों आला रे ।

मानवत होतें मी* भला भला रे ।

नष्टा क्रिया नाहीं मां तुझ्या बोला रे ।

तुकयाबंधु स्वामी कानड्या कौसाल्या रे ॥ ३ ॥

१ पं. तो चि. — २ पं. येती. — ३ पं. बोल बोलतोसी. — ४ पं. तुज लागी. — ५ पं. क.
 विश्वासतें. — ६ पं. नाहीं. — ७ पं. क. नष्टक्रिया. — * पं. हा शब्द नाही.

॥ ४०२ ॥

तंव तो हरि ह्मणे वो* निजांगने वो ।

लाइ नीच कां देसीलं डोहणे वो ।

मजपें दुजें आलें तें देव जाणे वो ।

शब्द कांय हे बोलसी ते उगे वो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहा मनीं विचारुनी आवि वो ।

सांडूनि देई^३ भ्रांति करीं स्थिर बुद्धि वो ।

तंटं केलें हें माझे तुझे उपाधीं वो ।

उघडी डोळे आशुनि तरी धरीं शुद्धि वो ॥ २ ॥

कोठें तरी दुनियांत वर्तलें वो ।

स्त्रियांनीं भ्रतारों दानां दिलें वो ।

कैसा भला मी नव्हे तें सोसिलें वो ।

रुसंतेसी तूं उफराटें नवल जालें वो ॥ ३ ॥

काय सांग म्यां दैन्य केली कैसी वो ।

तुझ्या गर्वे आणविलें हनुमंतासि वो ।

कष्टी केलें मज गरुडा भीमकीसि वो ।

तुकयाबंधु ह्मणे खरें खोटें नव्हे यासि वो ॥ ४ ॥

॥ ४०३ ॥

तंव ते ह्मणे ऐका तृष्णिकेशी वो ।

१ पं. देसी.—२ पं. काय बोलसी.—३ पं. क. देहे भ्रांति— ४ पं. तंटं केले हे माझे तुझे.
—५ पं. भ्रतार दान.—६ पं. मी भला.—७ पं. रुतली तें. क. रुससी तें.—८ पं. भीमकी.—
९ पं. का. * पं. हा शब्द नाही.—क. खोडला आहे.

नवाजिलें तुह्मीं ह्मणां आपणांसि वो ।
 तरी कां वंचनुक सुमनासि वो ।
 नट नाट्य बरें संपादूं जाणतोंसि वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सर हो परता परता हो आतां हरी ।
 ह्मणे सत्राजिताची कुमरी ।
 जाणतें मी या शब्दाच्या कुसरी ।
 ऐसें च करून ठकविलें आजिवरी ॥ २ ॥
 भावें गेलें ह्मण न व्हावा वियोग ।
 मनिचे आर्त जन्मांतरीं व्हावा संग ।
 तों तों केलें हें* पाठमोरें जग ।
 ऐसें काय जाणें हे तुझे रंग ॥ ३ ॥
 काय करूं या नागविलें कामें ।
 लागलें तयास्तव इतुकें सोसावें ।
 नाहीं तरी कां नव्हती ठावीं वर्मे ।
 परद्वारीं ऐसा हाकालिती प्रसिद्धनांवें ॥ ४ ॥

काय किती सांगावे तुझे गुण । न फुटे वागी निष्ठुर ऐसा निर्गुण ।
 आप पर न ह्मणसी माय बहीण । सासूसुनास लावुनि पाहासी भांडण ॥ ५ ॥
 इतुकियावरी ह्मणे वैकुंठिंचा राणा । होऊन गेलें तें नये आणूं मना ।
 आतां न करीं तैसें करी क्रिया आणा । भक्तवत्सल ह्मणे तुकयाबंधु कान्हा
 ॥ ६ ॥

१ पं. नवाजीत होतां आपणासी.—२ पं. जाणसी परी.—३ पं. आतां.— क. हरी आतां
 हो —४ पं. सोसावें नेमैं. * पं. हा शब्द नाहीं. —क. कांकेली.

॥ ४०४ ॥

कान्हो एकली रे एकली रे । तुजसवें चुकलें रे ।

भय वाटे वनीं मज अबळा धाकली रे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निघतां घरीं आई बावारी । तुजसवें कां आलियें हरी ॥ ५ ॥

लोक वाटा सांगती खोटा । परी मी चटा लागलियें ॥ २ ॥

पिकल्या बेरी जालें सामोरी । काय जाणें कोठें राहिला हरी ॥ ३ ॥

आड खुंट जालिया जाळी । काय जाणों कान्हें मांडिली रळी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे जाऊं आलिया वाटा । पाहों हरी पायीं न मोडे कांटा ॥ ५ ॥

॥ ४०५ ॥

क्याला मज आयो वारितेसी घरा । खेळतां सोकरा नंदाचा मी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु दिसीं जाली यासीं मज भेटी । आतां वाटे तुटी न परावी ॥ ५ ॥

कोवळें बोलतो मना आवरतें । डोळियाचें पातें ढापवेना ॥ २ ॥

आजि सकळांसी आलें चोलुनियां । कां गो पाठी वांयां पुलविली ॥ ३ ॥

तुमचें तें काय खोळंबलें काज । बल्या कां गो मज कोंडा घरीं ॥ ४ ॥

तुकयाचा धनी गोकुळनायक । सरा कांहीं एक बोलतां मी ॥ ५ ॥

॥ ४०६ ॥

आतां न ये मागें । मी आलें याच्या रागें ।

काय माझें जगें । कोपोनियां करावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां गो कलित्यां कोल्हाल । तुही भलत्या च सकल ।

वेचाल ते बोल । झुटे होती बोलिले ॥ ५ ॥

याचे भेटी माझें मन । स्वरुपीं ठाकले लोचन ।

वेगळें तें क्षण आतां होऊं नावरे ॥ २ ॥

काज काम नको जालें । बीजें नावरे बोलिलें ।

याचिया भेदिलें । कामबाणीं अंतर ॥ ३ ॥

॥ २ ॥ या वेगळें होणें । आतां जळो तैसें जिगें ।

घेतलें तें मनें । आतां मार्गे न फिरे ॥ ४ ॥

॥ ६ ॥ आतां मोटी वार । माझी नका धरूं चार ।

॥ ४ ॥ तुकयाचा दातार । शेजे तो मी सुतलों ॥ ५ ॥

॥ २ ॥ ४०७ ॥

हरिरता चपळा नारी । लागवरी न रिघती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवध्या अंगें सर्वोत्तम । भोगी काम भोगता ॥ २ ॥

॥ ३ ॥ वाचा वाच्यत्वासि न ये । कोठें काय करावें ॥ २ ॥

तुका हजे देवा ऐशा । देवपिशा उदारा ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ४०८ ॥

गौळणी आल्या वाजें । हणती या गे राखों आज ।

सांपडवुनी माज- । धरांत धरुनी कोंडूं ।

उँघडें कवाड उभ्या काळोशाचे आड । सातापांचा एक भडि मौनेंची ठेल्या

॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नित्य सौकवला नेदी । सांगों चित्त बोला ।

आतां सांपडतां याला कोण सोडी जीवें ॥ २ ॥

जागोनियां हरी त्या च घरा आला चोरी ।

१ पं. माजी.-२ त. सुतलें.-३ पं. पुरता.-४ पं. क. वाजे.-५ पं. रे.-६ क. घराध-
रूं कोंडुनि.-७ पं. उभें.

गडियां ठेवुनी बाहेरी पूर्वद्वारे शिरे ।
 त्यांच्या भयाभीत चाले पिलंगत भोंवतालें ।
 पाहे तंव देखियेलें नवनीत पुढें ॥ २ ॥
 उतरोनि सिंकें । पाहे चाखोनियां निकें ।
 गोड तें चि एका एकें । हातीं लांबवितो ।
 जाणे राखती तयांसि । तेथें अधिक चि नासी ।
 माग लावी हात पुसी । चोरी जागावया ॥ ३ ॥
 जाणोनियां नारी । मूळ वर्मद्वार धरी ।
 मार्ज कोंडूनी भीतरी । घेरांत धरीयेला ।
 कां रे नागविसी । माझे मुळी लागलासी ।
 आणवीन तुजपासीं । मार्गे खादलें तें ॥ ४ ॥
 दोही संधी बाहे । धरुनि नेती माते पाहे ।
 काय नासी केली आहे । घरामाजी येणें ।
 तुका ह्मणे मुख । त्याचें वाढों नेदी दुःख ।
 दसवंती कवतुक । करुनी रंजविल्या ॥ ५ ॥

॥ ४०९ ॥

आलियें धांवाति धांवाति भेट होइल ह्मण ।
 तंव ते टळली वेळ वो माझा उरला सीण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां काय करूं सांग वो मज भेटेल कैसा ।
 हरिलार्गी प्राण फुटे वो थोरी लागली आशा ॥ २ ॥
 लाविला उशीर बहुतीं बहु ओढिती ओढा ।

१ दे. माजे. क. मज. पं. मग.—२ पं. घरांत धरी एकला. क. घरा धरियेला.—३ क.
 दोहिं सदे बाहे.—४ दे. संदी.

सांभाळितां सांग असांग दुःख पावल्ये पीडा ॥ २ ॥

जळो आतां संसारु वो कई शेवट पुरे ।

तुकयाच्या स्वामी गोपाळालागीं जीव झुरे ॥ ३ ॥

॥ ४१० ॥

आणीक काय थोडीं । परि तीं फार खोटीं कुडीं ॥ १ ॥

॥ धु. ॥ सदा मोकळीं च गुरें । होती फज्जित तीं पोरें ॥ ५ ॥

सदा घालिती हुंबरी । एक एकांचें न करी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं । माय वेळोवेळां मारी ॥ ३ ॥

॥ ४११ ॥

बहुतांचे संगती । बहु पावलें फज्जिती ॥ १ ॥

॥ धु. ॥ बरें केलें नंदबाळें । मागिलांचें तोंड काळें ॥ ५ ॥

माझा करितील तंटा । लपती आलिया बोभाटा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काई । किती ह्मणों बाप आई ॥ ३ ॥

॥ ४१२ ॥

गाईन ते लीळा चरित्र पवाडे । राखिले संवगडे सहित गाई ॥ १ ॥

॥ धु. ॥ चोरिलें नवनीत बांधविला गळा । जे तुह्मीं गोपाळा छंद केले ॥ ५ ॥

मोहिल्या गोपिका पांवयाच्या छंदें । केली ते गोविंदें क्रीडा गाऊं ॥ २ ॥

मायबापा लाड दाखविलें कौतुक । तें या आणूं सुख अंतरासी ॥ ३ ॥

निर्दाळिले दुष्ट भक्तां प्रतिपाळी । ऐसा ह्मणों बळी आमुचा स्वामी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सरसी असों येणें बोधें । लागोनि संबंधें सर्वकाळ ॥ ५ ॥

ढांका अ० ८

॥ ४१३ ॥

चौक भरियेला आसर्नी पाचारिली कुळरवामिनी ।
वैकुंठवासिनि ये धांवोनी झडकरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रंगा येई वो विठाई सांवळिये डोळसे ।

तुझे श्रीमुख साजिरें तें मी केववां देखेन ॥ ५ ॥

रजतमधुपारती । पंचप्राणांची आरती ।

अवधी सारोनी आइती । ये धांवती झडकरी ॥ २ ॥

मन मारोनियां मेंढा । आशा मनसा तृष्णा सुटी ।

भक्तिभाव नैवेद्य ताटी । भरोनि केला हाकारा ॥ ३ ॥

ढांका अनुहात गजरे । येउनि अंगासी संचरे ।

आपुला घेउनी पुरस्कार । आरोग्य करीं तुकयासी ॥ ४ ॥

॥ ४१४ ॥

साच माझा देव्हारा । भाक ठेवा भाव खरा ।

त्रिगुणाचा फुलवरा । आणा विनति सांगतों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे दैवत हें रंगी । नाचे वैष्णवांचा संगी ।

भरलें मग अंगी । निवाड करी दोहींचा ॥ ५ ॥

तुझे आहे तुजपासी । परि तूं जागा चुकलासी ।

चिवडुनियां नासी । तुझ्या घरिच्यांनीं केली ॥ २ ॥

आतां न पडे ठावें । वांचूनियां माझ्या देवें ।

अंधकार व्हावें । नासु ठावा शोधावा ॥ ३ ॥

आंघळ्यासी डोळे । देते पांगुळासी पाय ।

वांजा पुत्र फळे । नवस पुरविते विठाई ॥ ४ ॥

उगविलीं कोडीं । मार्गे कितेकांचीं बापुडीं ।

तुका ह्मणे घडी । न लगे नवस द्या आर्वीं ॥ ५ ॥

॥ ४१५ ॥

विनति घातली अवधारीं । मज देई वो अभय करीं ।

पीडिलों खेचरीं । आणीक वारी नांवांची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रंगा येई वो एकला रंग वोडवला ।

हरिनाम उठिला गजर केला हाकारा ॥ २ ॥

देवांचे दैवते । तुज नमिलें आदिनाथे ।

ये वो कृपावंते । भोगा माझ्या धांवाते ॥ ३ ॥

न लवीं आतां वेळ । आइत सारिली सकळ ।

तुका ह्मणे कुळ । आमुचिये दैवते ॥ ३ ॥

॥ ४१६ ॥

माझा देव्हारा साचा । नाहीं आणीक कोणाचा ।

त्रिभुवनीं याचा । ठसा न लगे पुसावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या रे लोटांगणीं । कांहीं करा विनवणी ।

करील झाडणी । भूत काढी संसार ॥ २ ॥

पडिले विषयांचे गोंधळीं । ते त्रिगुण आकळी ।

हरिनाम आरोळी । कानीं पडतां ते उठी ॥ ३ ॥

घेतला अहंकारें । काम क्रोध या मत्सरें ।

पळती प्रेमभरें । अवघे ठाव सांडुनी ॥ ३ ॥

घेतलासे पुरा । माया ममता आसरा ।

अवघ्या एक सरा । पळती रंग देखोनी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे द्यावा भाव । फिटेल मनिचा संदेह ।

आणीक न लगे ठाव । कांहीं कोठें हिंडावे ॥ ५ ॥

॥ ४१७ ॥

पुढें येते देवी । तिची जती चालों द्यावी ।

मागील झाडावी । झाडा मान आसडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकवीरा आली अंगा । आतां निवारिल रोगा ।

माझ्या भक्तापार्शी सांगा । पूजा भावें करावी ॥ २ ॥

मैदा मारावा लोवाळ । पूजा पावली सकळ ।

तुझीं केलें बळ । मग मी ठायीं न पडें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मुळीं । लागली ते आली कुळीं ।

बंदुनी सकळीं । जीवें भावें ओवाळा ॥ ४ ॥

॥ ४१८ ॥

अवघ्या जेष्ठादेवी कोण पूजनाचा ठाव ।

धरितां चि भाव कोठें नाहींसैं जालें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दिसे सारिखें सारिखें । परि तें कारणी पारिखें ।

तळीं गेलें देखें । वरी टोले न साहाती ॥ २ ॥

पट्टे एका शिरीं । यथाविधीनें त्या येरी ।

बसकोळ्या घागरी डेरे रांझण गाडगीं ॥ ३ ॥

१ पं. जगति.—२ त. टोल साहाती.—३ पं. पट्ट.—* पं. हा शब्द नाहीं.

तुका हणें माना । येथें कोणीं रुसार्वे ना ।
आपुलाच्या स्थानां । जेथें त्या चि शोभल्या ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ ४१९ ॥

खेचर खडतर । काळ कांपती असुर ।
नांदें भीमातीर । पंढरपुरपाटणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां करी' कां रे हाकारा । सहस्र नामें एकसरा ।

दवडिते खेचरा । अंगसंगें धरूनी ॥ ५ ॥

सीते जाली झडपणी । राहाणे वासुगीच्या बनी ।

पावली जननी । झोंटि मोकळीया केशी ॥ २ ॥

लाविलें कावरे । प्रल्हादा ह्येसासुरें ।

आली येकसरें । दांत खात रंगासी ॥ ३ ॥

वासुदेवाचीं बाळें । सात खादलीं ज्या काळें ।

आली भोगवेळे । तया कारणें तेथें ॥ ४ ॥

पांडवें बापुडी । वांज केलीं फिरती वेडी ।

धांवोनियां काढी । अंगसंगें त्राहाविलीं ॥ ५ ॥

नामाचें चिंतन । तेथें धांवते आपण ।

न विचारितां हीण । भाव देखे जयाचा ॥ ६ ॥

कुळीची कुळदेवता । तुका हणें आह्मां माता ।

काय भय भूतां । काळ यमदूतार्चें ॥ ७ ॥

१ क. करी.—२ सर्व प्रतीत हाच शब्द आहे; अभंग ३३९ यांत मुळीं “वासुगीच्या” असें होतें त्याच्या जागीं “अशोकाच्या” असा शोध दे. क. या प्रतीत घातला आहे. परंतु येथें तसा शोध नाही. यावरून अशोकास वासुगी असें हणत असतील असें वाटतें.
—३ त. मोकळा.—४ हिरण्यकशिपूसच ह्येसासुर असें हटलें असावे. —५ पं. वांज.

॥ ४२० ॥

देवी देव जोला भोग सरैला यावरी ।
सांगाया दुसरी ऐसी नाही उरली ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हरिनाम देवनाम तुह्मी गाऊनियां जागा ।
पेंठवणी मागा नका ठेवूं लिगाड ॥ ५ ॥
शेवटीं सुताळी बरवी वाजवावी डांक ।
ताळा घाली एक सरलियाचे शेवटीं ॥ २ ॥
गुंडाळा देव्हारा मान देती मानकरी ।
तुका ह्मणे बरीं आजि कोडीं उगविलीं ॥ ३ ॥

॥ ४२१ ॥

जाली झडपणी खडतर देवता । संचरली आतां निघों नये ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मज उपचार झणी आतां करा । न साहे दुसरा भार कांहीं ॥ ५ ॥
नेऊनियां घाला चंद्रभागे तिरीं । जीवा नाही उरी कांहीं आतां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कळों आलें वर्तमान । माझें तों वचन आच्छादलें ॥ ३ ॥

॥ ४२२ ॥

अंगीं देवी खेळे । कां रे तुह्मासी न कळे ।
कोणाचे हे चाले सुख दुःख न मनितां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मीं तों आतां येथें नाही । ओळखी वचनाच्या ठायीं ।
पालटाचा घेई । भाव खरें लोपे ना ॥ ५ ॥
आपुलाले तुह्मी पुसा । सोवा एव्याच सरिसा ।

१ पं. जाले.— २ पं. सरले.— ३ पं. उरी— ४ पं. भाउटणी.— ५ पं. चिंता रिघों नेणें.—
६ पं. त. नेनितां.— ७ पं. येवाच.

स्थिरावल्या कैसा काय जागों विचार ॥ २ ॥

तुका हणें लाभकाळ । तेथें नसावें शीतळ ।

मग तैशी वेळ । कोठें जाते सांपडों ॥ ३ ॥

॥ ४२३ ॥

पांगुळ जालों देवा नाही हात ना पाय ।

बैसलों जयावरी सैराट तें जाय ।

खेटितां कुंप कांटी । खुंट दरडी न पाहे ।

आधार नाही मज कोणी । बाप ना माये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दाते हो दान करा । जातें पंढरपुरा ।

न्या मज तेथवरी । अखमाचा सोयरा ॥ ४ ॥

॥ हिंडतां गव्हानें गा । शिणलों दारोदारीं ।

॥ न मिळे चि दाता कोणी । जन्मदुःखांतें वारी ।

॥ कीर्ति हे संतां मुखीं । तो चि दाखवा हरी ।

॥ पांगळां पाय देतो । नांदे पंढरपुरीं ॥ २ ॥

या पोटाकारणें गा । जालों पांगुला जना ।

न सरे चि बापमाय । भीकें नाही खंडणा ।

पुढारा हणती एक । तया नाही करुणा ।

॥ श्वान हें लागे पाठीं । आशा बहु दारुणा ॥ ३ ॥

काय मी चुकलों गा । मार्गें नेणवे कांहीं ।

न कळे चि पाप पुण्य । तेथें आठव नाही ।

१ दे. त. थिरावल्या.— २ पं. आधार नाही कोणी । मज बाप ना माय ॥ —३ पं. येर-
झारीं. —४ पं. जन्मदुःख निवारी. —५ पं. नाही भीक. —६ पं. नेणवे चि.

मी माजी भुललों गा । दीप पतंगासोयी ।

द्या मज जीवदान । संत महानुभाव कांहीं ॥ ४ ॥

दुरोनि आलों मी गा । दुःख जालें दारुण ।

यावया येथवरी । होतें हें चि कारण ।

दुर्लभ भेटी तुझां । पायीं जालें दरुषन ।

विनवितो तुका संतां । दोन्ही कर जोडून ॥ ५ ॥

॥ ४२४ ॥

देश वेष नव्हे माझा । सहज फिरत आलों ।

करूं सत्ता कवणावरी । कोठें स्थिर राहिलों ।

पाय डोळे ह्मणतां माझे । तींहीं कैसा मोकलिलों ।

परदेशी नाहीं कोणी । अंध पांगुळ जालों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां माझी करीं चिंता । दान देई भगवंता ।

॥ पाठीं पोटीं नाहीं कोणी । निरवीं सज्जन संता ॥ २ ॥

चालतां वाट पुढें । भय वाटतें चित्तीं ।

बहुत जन गेलीं । नाहीं आलीं मागुतीं ।

न देखें काय जालें । कान तरी ऐकती ।

बैसलों संधिभागीं । तुज धरुनि चित्तीं ॥ २ ॥

भाकितां करुणा गा । जैसा सांडिला ठाव ।

न भरे पोट कधीं । नाहीं निश्चळ पाव ।

हिंडतां भागलों गा । लक्ष चौग्याशीं गांव ।

धरूनि राहिलों गा । हा चि वसता ठाव ॥ ३ ॥
 भरवसा काय आतां । कोण आणि अवचिता ।
 तैसी च जाली कीर्ति । तया मज बहुतां ।
 ह्मणउनि मारीं हाका । सोयी पावें पुण्यवंता ।
 लागली भूक थोरी । तूं चि कृपाळु दाता ॥ ४ ॥
 संचित सांडवलें । कांहीं होतें जवळीं ।
 वित्त गोत पुत माया । तुटली हे लागावळी ।
 निष्काम जालों देवा । होतें माझे कपाळीं ।
 तुका ह्मणे तूं चि आतां । माझा सर्वस्वें बळी ॥ ५ ॥

॥ ४२५ ॥

देखत होतों आधीं मार्गे पुढें सकळ । मग हे दृष्टी गेली वरी आले पडळ ।
 तिमिर कोंदलेंसें वाढे वाढतां प्रबळ । भीत भी जालों देवा ।

काय ज्याल्याचें फळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां मज दृष्टी देई । पांडुरंगा मायबापा ।
 शरण आलों आतां । निवारूनियां पापा ।
 अंजन लेववुनी । करीं मारग सोपा ।
 जाईन सिद्धपंथें । अवध्या चुकती खेपा ॥ २ ॥
 होतसे खेद चित्ता । कांहीं नाठवे विचार ।
 जात होतों जना मार्गे । तोही सांडिला आधार ।
 हा ना तोसा ठाव जाला । अवघा पडिला अंधार ।
 फिरलीं माझीं मज । कोणी न देती आधार ॥ ३ ॥

जोंवरि चळण गा । तोंवरि ह्मणती माझा ।
 मानिती लहान थोर । देहसुखाच्या काजा ।
 इंद्रियें मावळलीं । आला बागुल आजा ।
 कैसा विपरीत जाला । तो चि देह नव्हे दुजा ॥ ३ ॥
 गुंतलों या संसारें । कैसा झालोंसें अंध ।
 मी माझें वाढवुनी । मायातृष्णेचा बाध ।
 स्वहित न दिसे चि । केला आपुला वध ।
 लागले काळ पाठीं । सर्वें काम हे क्रोध ॥ ४ ॥
 लागती चालतां गा । गुणदोषाच्या ठेंसा ।
 सांडिली वाट मग । जालों निराळा कैसा ।
 पाहातों वास तुझी । थोरी^२ करूनी आशा ।
 तुका ह्मणे वैद्यराजा । पंढरीच्या निवासा ॥ ५ ॥

॥ ४२६ ॥

सहज मी आंधळा गा निजनिराकार पंथें ।
 वृत्ति हे निवृत्ति जाली जन न दिसे तेथें ।
 मी माजी हारपलें ठायीं जेथींचा तेथें ।
 अदृश्य तें चि जालें कांहीं दृश्य जें होतें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सुखी मी निजलों गा शून्य सारूनि तेथें ।
 त्रिकूटशिखरीं गा दान मिळे आइतें ॥ २ ॥
 टाकिली पात्र झोळी धर्मअधर्म आशा ।

कोल्हाळ चुकविला त्रिगुणाचा वोळसा ।
 न मार्गे मी भीक आतां हा चि जाला भरवसा ।
 वोळली सत्रावी गा तिणें पुरविली इच्छा ॥ २ ॥
 ऊर्ध्वमुखें आळविला सोहं शब्दाचा नाद ।
 अरूप जागविला दाता घेऊनि छंद ।
 घेऊनि आला दान निजतत्व निजबोध ।
 स्वरूपां मेळविलें नांव ठेविला भेद ॥ ३ ॥
 शब्द हा बहुसार उपकाराची राशी ।
 ह्मणोनि चालविला मार्गे येतील त्यांसीं ।
 मागोनि आली वाट सिद्धओळीचि तैसी ।
 तरले तरले गा आणीक ही विश्वासी ॥ ४ ॥
 वर्म तें एक आहे दृढ धरावा भाव ।
 जाणिवनागवण नेदी लागो ठाव ॥
 ह्मणोनि संग टाकी सेवीं अद्वैत भाव ।
 तुका ह्मणे हा चि संतीं मार्गे केला उपाव ॥ ५ ॥

॥ ४२७ ॥

आंधळ्यापांगळ्यांचा एक विठोबा दाता ।
 प्रसवला विश्व तो चि सर्व होय जाणता ।
 घडी मोडी हेळामात्रें पापपुण्यसंचिता ।
 भवदुःख कोण वारी तुजवांचुनि चिंता ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धर्म गा जागो तुझा तूं चि कृपाळू राजा ।

जाणसी जीवींचें गा न सांगतां सहजा ॥ १ ॥

घातली लोळणी गा पुंडलीकें वाळवंटीं ।

पंढरी पुण्य ठाव नीरे भीवरे तटीं ।

न देखें दुसरें गा । जाली अदृश्यदृष्टी ।

वोळला प्रेमदाता केली अमृतवृष्टी ॥ २ ॥

आणीक उपमन्यु एक बाळ धाकुटें ।

न देखे न चलवे जना चालते वाटे ।

घातली लोळणी गा हरिनाम बोभाटे ।

पावला त्याकारणें धांव घातली नेटें ॥ ३ ॥

बैसोनि खोळी शुक राहे गर्भ आंधळा ।

शीणला येरझारी दुःख आठवी वेळा ।

मागील सोसिलें तें ना भां ह्मणे गोपाळा ।

पावला त्याकारणें । लाज राखिली कळा ॥ ४ ॥

न देखे जो या जना तया दावी आपणा ।

वेगळा सुखदुःखा मोहो सांडवी धना ।

आपपर तें ही नाहीं बंधुवर्ग सज्जना ।

तुकया ते चि परी जाली पावें नारायणा ॥ ५ ॥

॥ ४२८ ॥

भगवंता तुजकारणें मेलों जीता चि कैसी ।

निष्काम बुद्धी ठेली चळण नाहीं तयासी ।

न चलती हात पाय दृष्टि फिरली कैसी ।
 जाणतां न देखों गा क्षर आणि अक्षरासी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विठोबा दान दे गा तुझ्या सारिखें नामा ।
 कीर्ति हे वाखाणिली थोर वाढली सीमा ॥ २ ॥
 भुक्ति मुक्ति तूं चि एक होसि सिद्धीचा दाता ।
 ह्मणोनि सांडवली शोक भय लज्जा चिंता ।
 सर्वस्वें त्याग केला धांव घातली आतां ।
 कृपादान देई देवा येउनि सामोरा आतां ॥ ३ ॥
 संसारसागरु गा भवदुःखाचें मूळ ।
 जनवाद अंथरुण माजी केले इंगळ ।
 इंद्रियें वज्रघातें तपे उष्ण वरी जाळ ।
 सोसिलें काय करूं दुर्भर हे चांडाळ ॥ ४ ॥
 तिहीं लोकीं तुझें नाम वृक्ष पल्लव शाखा ।
 वेंघलों वरि खोडा भाव धरूनि टेंका ।
 जाणवी नरनारी जागो धरम लोकां ।
 पावती पुण्यवंत सोई आमुंचिये हाका ॥ ५ ॥
 नाठवे आपपर आतां काय बा करूं ।
 सारिखा सोईसवा हारपला विचारु ।
 घातला योगक्षेम तुज आपुला भारु ।
 तुकया शरणागता देई अभयकरु ॥ ६ ॥

वासुदेव--अभंग ६.

॥ ४२९ ॥

मनु राजा एक देहपुरी । असे नांदतु त्यासि दोघी नारी ।
 पुत्र पौत्र संपन्न भारी । तेणें कृपा केली आह्मांवरी गा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणउनि आलों या देशा । होतों नाहीं तरी भुललों दिशा ।
 दाता तो' मज भेटला इच्छा । येउनि मारग दाविला सरिसा गा ॥ २ ॥
 सवें घेउनि चौघेजण । आला कुमर सुलक्षण ।
 कडे चुकवुनि कांटवण । ऐका आणिलीं तीं कोण कोण गा ॥ ३ ॥
 पुढें भक्तीनें धरिलें हातीं । मार्गे ज्ञान वैराग्य धर्म येती ।
 स्थिर केलीं जीं आचपळें होतीं । सिद्ध आणुनि लाविलीं पंथीं गा ॥ ४ ॥
 केले उपकार सांगों काय । बाप न करी ऐसी माय ।
 धर्म त्याच्या देखियेले पाय । दिलें अखय भय वारुनि दान गा ॥ ५ ॥
 होतों पीडत हिंडतां गांव । पोट भरेना राहावया ठाव ।
 तो येणें अवघा संदेह । ह्मणे फेडियेला तुक्याचा बंधव गा ॥ ६ ॥
 ॥ ४३० ॥
 गातों वासुदेव मीं ऐका । चित्त ठेवुनि ठायीं भावें एका ।
 ढोळे झाकुनि रात्र करूं नका । काळ करित बैसला लेखा गा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ राम राम स्मरा आधीं । लाहो करा गांठ घाला मूळबंदीं ।
 सांडावा उगिया उपाधी । लक्ष लावुनि राहा गोविंदीं गा ॥ २ ॥
 ऐसा अल्प मानवी देह । शत गर्गिलें अर्ध रात्र खाय ।

१ पं. तो चि.-२ पं. देउनि.-३ पं. तुक्या बांधव.-४ पं. बैसला असे.-५ पं. अल्प
 आयुष्य.-६ पं. गणिलें तें. * पं. हा शब्द नाही.

पुढें बालत्व पीडा रोग क्षय । काय भजनासि उरलें तें पाहें गा ॥ २ ॥

क्षणभंगुर नाही भरवसा । व्हा रे सावध सोडा माया आशा ।

न चळे बळ पडेल मग फासा । पुढें हुशार थोर आहे वोळसा गा ॥ ३ ॥

कांहीं थोडें बहुत लागपाठ । करा भक्ति भाव धरा बळकट ।

तन मन ध्यान लावुनियां नीट । जर असेल करणें गोड शेवट गा ॥ ४ ॥

विनवितों सकळां जनां । कर जोडुनि थोरां लाहनां ।

दान इतुलें द्या मज दीना । ह्मणे तुकयाबंधु राम ह्मणा गा ॥ ५ ॥

॥ ७ ॥ ॥ ४३१ ॥

गेले टळले पाहार तीन । काय निदसुरा अझून ।

जागे होउनि करा कांहीं दान । नका ऐकोनि झाकों लोचन गा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हरी राम कृष्ण वासुदेवा । जाणवितसें जमा ।

चिपळ्या टाळ हातीं मुखीं घोष । नारायणा गा ॥ २ ॥

जें टाकेल कोणा कांहीं । फळ पुष्प अथवा तोयें ।

द्या परी मीस घेऊं नका भाई । पुढें विन्मुख होतां बरें नाही गा ॥ ३ ॥

देवाकारणें भाव तस्मात । द्यावें न लगे फारसें वित्त ।

जालें एक चित्त तरी बहुत । तेवढ्यासाठीं नका करूं वाताहात गा ॥ ४ ॥

आलों येथवरी बहु सायासें । करितां दान हें चि मागावयास ।

नका भार घेऊं करूं निरास । धर्म सारफळ संसारास गा ॥ ५ ॥

आतां मागुता येईल फेरा । हें तों न घडे या नगरा ।

ह्मणे तुकयाबंधु धरा । ओळखी नाही तरी जाल अघोरा गा ॥ ६ ॥

१ पं. तोडा.—२ पं. ध्यान द्या.—३ पं. एकां झाकोनि.—४ पं. नामनारायणा गा.—५ पं. तोई.—६ पं. येवढ्या.—७ पं. तुकया बंधु राम धरा.

॥ ४३२ ॥

राम राम दोनी अक्षरें । सुलभ आणि सोपारें ।
जागा मागिले पाहारें । सेवटिचें गोड तें चि खरें गा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ राम कृष्ण वासुदेवा । जाणवी जनासि ।
वाजवी चिपळिया । टाळ घाग्याघोषें गा ॥ २ ॥
गाय वासुदेव वासुदेवा । भिन्न नाही आगिका नांवा ।
दान जाणोनियां करीं आवा । न ठेवीं उरीं कांहीं ठेवा गा ॥ ३ ॥
एक वेळा जाणविती । धरूनियां राहा चित्ती ।
नेघें भार सांडीं कामा हातीं । नीज घेऊनि फिरती गा ॥ ४ ॥
सुपात्रीं सर्व भोव । मी तों सर्व वासुदेव ।
जाणती कृपाळु संत महानुभाव । जया भिन्न भेद नाही ठाव गा ॥ ५ ॥
शूर दान जीवें उदार । नाही वासुदेवीं विसर ।
कीर्ति वाढे चराचर । तुका ह्मणे तया नमस्कार गा ॥ ६ ॥

॥ ४३३ ॥

बोल बोले अबोलणे । जागें बाहेर आंत निजेलें ।
कैसें घरांत घरकुल केलें । नेणों आंधार ना उजेडलें गा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ वासुदेव करितों फेरा । वाडियांत बाहेर दौरा ।
कोणी कांहीं तरी दान करा । जाब नेदा तरी जातो सांमोरा गा ॥ २ ॥
हातीं टाळ दिंडी मुखीं गाणें । गजर होतो बहु मोटयानें ।
नाहीं निवडिलीं थोरलाहानें । नका निजों भिकेच्या भेणें गा ॥ ३ ॥

१ पं. जाणवीतसें. २ त. वेचारें.—३ पं. सर्वत्र.—४ पं. वाढे कीर्ति.—५ पं. द्वारा.—६ पं. दान पुण्य करा.—७ पं. माघारा.—८ पं. मुखीं नाम गाणें.—९ पं. हांतो गजर. * पं. ह शब्द नाही.

मी वासुदेव तत्वता । कळों येईल विचारितां ।
 ओहे ठाउका सभाग्या संतां । नाहीं दुजा आणीक मागता गा ॥ ३ ॥
 काय जागाचि निजलासी । सुनें जांगोन दारापासीं ।
 तुझ्या हितौपाठीं करी व्यास व्यासी । भेटी न घेसी वासुदेवासी गा ॥ ४ ॥
 ऐसें जागविलें अवघें जन । होतें संचित तीहीं केलें दान ।
 तुका ह्मणे दुबळीं कोणकोण । गेलीं वासुदेवा विसरून गा ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥ ॥ ४३४ ॥
 रामकृष्ण गीती गात । टाळ चिपळ्या वाजवीत ।
 छंदें आपुलिया नाचत । नीज घेऊनि फिरत गा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जनीं वनीं हा अवघा देव । वासनेचा हा पुसावा ठाव ।
 मग वोळगती वासुदेव । ऐसा मनीं वसूं द्यावा भाव गा ॥ २ ॥
 निज दासाची थोर आवडी । वासुदेवासि लागली गोडी ।
 मुखीं नाम उच्चारि घडोघडीं । ऐसी करा हे वासुदेवजोडी गा ॥ ३ ॥
 अवघा सारूनि सेवट जाला । प्रयत्न न चले कांहीं केला ।
 जागा होई सांडुनि झोपेला । दान देई वासुदेवाला गा ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे रे धन्य त्याचें जिणें । जैहिं घातलें वासुदेवा दान ॥ ५ ॥
 त्याला न लगे येणें जाणें । जालें वासुदेवीं राहणें गा ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥ ॥ ४३५ ॥

गांवगुंड — अभंग २.

आह्मी जालों गांवगुंड । अवध्या पुंड भूतांसी ॥ १ ॥

१ पं. सुनें जागऊनि दारापासीं.—२ पं. हितालागीं करसी व्यास व्यासी.—३ पं. जिहीं वासुदेवा केलें दान.

॥ ध्रु. ॥ दुसरें तें खेळों आलें । एका बोलें तो मियां ॥ १ ॥

अवधियांचा येऊं लाग । नेदूं अंग शिवाया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खुंटूं नाद । जितूं वाद सर्तीनें ॥ ३ ॥

जोगी - अ० १. ॥ १ ॥

॥ ४३६ ॥

जग जोगी जग जोगी । जागजागे बोलती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जागता जगदेव । राखा कांहीं भाव ॥ १ ॥

अवघा क्षेत्रपाळ । पूजा सैकळ ॥ २ ॥

पूजापत्र कांहीं । फल पुष्प तोय ॥ ३ ॥

बहुतां दिसां फेरा । आला या नगरा ॥ ४ ॥

नका घेऊं भार । धर्म तो चि सार ॥ ५ ॥

तुका मागे दान । द्यां जी अनन्य ॥ ६ ॥

सरवदा - अभंग १. ॥ १ ॥

॥ ४३७ ॥

एका गा ए भाई । सरवदा सांगतो काई ।

येथें नाडेल माई । दोघां पुत्रांची ।

ते करिती तिची विटंबना । अवध्या प्रसिद्ध जना ।

एक न मारितां शाहाणा । तो जाणा सुख न पवे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक ऐका गा ए । सरवदा सांगतो काय ।

खरें चिं बोलें तो जाय । नरकामध्यें अधोगती ।

हें चौघांच्या मुखें । मना आणावें सुखें ।

१ पं. जागे जागे. - २ पं. पूजावा - ३ पं. तोई. - ४ पं. द्यावें. * पं. हा शब्द नाही.

अवधीं चुकती दुःखें । खोटें बोला नरनारी ॥ १ ॥
 आणीक नाडेल एक जाण । सरवदा बोलतो वचन ।
 जागें माझें हणोन । पडिलें खान तया वरीं ।
 हणोन न हणा माझें कांहीं । निजीं निजा सुखें ठायीं ।
 यत्न होईल तई । चोराठायीं विश्वास ॥ २ ॥
 आणीक एकी परी । सरवदा सांगतो थोरी ।
 दुःख पावेल नारी । पतिव्रता यामधीं ।
 पांचांनीं दिधली हातीं । हणोनि न मनावी निश्चिती ।
 परपुरुषीं होय रती । सुखगती ते पावे ॥ ३ ॥
 आणीक एकी परी । सरवदा सांगतो तें करीं ।
 दान देतां जो न वारी । नव्हे भला भला तो ।
 तुका हणने आई । येथें नांव काई ।
 सांगसी तें ठायीं । मरो रांडेचें ॥ ४ ॥

॥ १ ॥

मुंढा—अंभग ३.

॥ ४३८ ॥

संबाल यारा उपर तलें दोन्हो मारकी चोट ।
 नजर करे सो ही राखे पैश्वा जावे लुट ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्यार खुदाई रे बाबा जिकिर खुदाई ॥ २ ॥
 उडे कुदे हुंग नचावे आगल भुलन प्यार ।

१ पं. माझें चित्त.—२ पं. पश्चा.—३ पं. प्यार खुदाई प्यार खुदाई प्यार खुदाई रे बाबा
 जिकिर खुदाई.

लडबड खडबड कांहेकां खचलावत भार ॥ २ ॥

कहे तुका चलो एका हम जिन्होंके सात ।

मिलावे तो उसे देना तो ही चढावे हात ॥ ३ ॥

॥ ४३९ ॥

सब संवाल भ्याने लौंढे खडा केऊं गुंग ।

मदिरथी मैता हुवा भुलि पाडी भंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपसकुं संवाल आपसकुं संवाल ।

मुंढे खुब राख ताल । मुथियोहि बोला नहीं तो करुंगा हाल ॥ ५ ॥

आवलका तो पीछे नहीं मुदल बिसर जाय ।

॥ ६ ॥ फिरते नहीं लाज रंडी गधे गोते खाय ॥ २ ॥

॥ १ ॥ जिन्हो खातिर इतना होता सो नहीं तुझे बेफौम ।

उचा जोरो लिया तुंबा तुंबा बुरा काम ॥ ३ ॥

निकल जावे चिकल जोरो मुंढे दिलदारी ।

जबानीकी छोड दे बात फिर एक तारी ॥ ४ ॥

कहे तुका फिसल रुका मेरेको दान देख ।

पकड धका गांडगुढघी मार चलाऊं आलेख ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ ॥ ४४० ॥

आवल नाम आल्ला बडा लेते भुल न जाये ।

इलाम त्याकालजमुपरताही तुंब बजाये ॥ १ ॥

आल्ला एक तुं नवी एक तुं ॥ ५ ॥

१ पं. सुनो.—२ पं महा.—३ त. अपसकु संवाल मुंढे खुब राख ताल.—४ पं. आवल तो.—५ पं. बेकाम.—६ पं. जारा.—७ पं. मेरेको तो. त. मेरेका.

काटतैं सिर पावों हात नहीं जीव उराये ।
 आगले देखे पिछले बुझे । आपें हजुर आयें ॥ २ ॥
 सब सबरी नचाव म्याने । खडा आपनी सात ।
 हात पावों रखते जबाब । नहीं आगली बात ॥ ३ ॥
 सुनो भाई बजार नहीं । सब हि निरचे लाव ।
 नन्हा बडा नहीं कोये एक ठोर मिलाव ॥ ४ ॥
 एक तार नहीं प्यार । जीवतनकी आस ।
 कहे तुका सो हि मुंढा । राखलिये पायेनपास ॥ ५ ॥

॥ ४४१ ॥

डोई फोडा-अभंग १. ॥ ३ ॥

तम भज्याय ते बुरा जिकीर ते करे । सीर काटे ऊर कुटे ताहां सब डरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ताहां एक तु ही ताहां एक तु ही ।
 ताहां एक तु ही रे बाबा हमें तुहें नहीं ॥ १ ॥
 दिदार देखो भुले नहीं किशे पछाने कोये ।
 सचा नहीं पकडुं सके झुटा झुटे रोये ॥ २ ॥
 किसे कहे मेरा किन्हे सात लिया भास ।
 नहीं मेलो मिले जीवना झुटा किया नास ॥ ३ ॥
 सुनो भाई कैसा तो ही । होय तैसा होय ।
 बाट खाना आल्ला कहना एकबारां तो ही ॥ ४ ॥
 भला लिया भेक मुंढे । आपना नफा देख ।
 कहे तुका सो ही संका । हाक आल्ला एक ॥ ५ ॥

॥ १ ॥

॥ ४४२ ॥

मलंग--अभंग १.

नजर करे सो हिं जिके बाबा दुरथी तमासा देख ।

लकडी फांसा लेकर बैठा आगले ठकण भेख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काहे भुला एक देखत आंखो मार तडांगो बाजार ॥ १ ॥

दमरी चमरी जो नर भुला । सोत आघो हि लत खाये ॥ २ ॥

नहि बुलावत किसे बाबा आप हि मत जाये ।

कहे तुका उस असाके संग फिरफिर गोदे' खाये ॥ ३ ॥

दरवेस--अभंग १.

॥ १ ॥

॥ ४४३ ॥

अल्ला करे सो होय बाबा करतारका सिरताज ।

गाउ बछरे तिस चलावे यारी बाघो न सात ॥ १ ॥

ख्याल मेरा साहेबका । बाबा हुवा करतार ।

व्हांटें आघे चढे पीठ । आपे हुवा असवार ॥ २ ॥

जिकिर करो अल्लाकी बाबा सबल्यां अंदर भेस ।

कहे तुका जो नर बुझे सो हि भया दरवेस ॥ ३ ॥

वैद्यगोळी--अभंग १.

॥ १ ॥

॥ ४४४ ॥

अल्ला देवे अल्ला दिलावे अल्ला दारु अल्ला खिलावे ।

अल्ला बगर नही कोये अल्ला करे सो हि होये ॥ १ ॥

१ पं. गोते.-२ पं. शिरताज.-३ दे. असवार. त. असवार.-४ दे. त. खिलावे. * पं. हा शब्द नाही.

॥ ध्रु. ॥ मर्द होये वो खडा फीर नामर्दकुं नहीं धीर ।

आपने दिलकुं करना खुसी तीन दामकी क्या खुमासी ॥ १ ॥

सब रसोंका किया मार । भजनगोली एक हि सार ।

इमान तो सब ही सखा । थोड़ी तो भी लेकर ज्या ॥ २ ॥

जिन्हो पास नीत सोये । वो हि बसकर तिरोवे ।

सांतो पांचो मार चलावे । उतार सो पीछे खावे ॥ ३ ॥

सब ज्वानी निकल जावे । पीछे गधडा मटी खावे ।

गांवढाळ सो क्या लेवे । हगवनि भरी नहि धोवे ॥ ४ ॥

मेरी दारु जिन्हें खाया । दिदार दरगां सो हि पाया ।

तल्ले मुंढी घाल जावे । बिगारी सोवे क्या लेवे ॥ ५ ॥

बजारका बुझे भाव । वो हि पुसता आवे ठाव ।

फुकट बाटु कोहे तुका । लेवे सोहि लें हिंसखा ॥ ६ ॥

गोंधळ-अभंग ३. ॥ १ ॥

॥ ४४५ ॥

राजस सुंदर बाळा । पाहों आलिया सकळा वो ।

बिंबीं बिंबोनि ठेली । माझी परब्रह्म वेल्हाळा वो ।

कोटि रविशशि माझी । परब्रह्म वेल्हाळा वो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ राजस विठाबाई । माझे ध्यान तुझे पायीं वो ।

त्यजुनियां चौघांसी । लावी आपुलिये सोई वो ॥ २ ॥

सकुमार साजिरी । कैसीं पाउलें गोजिरीं वो ।

१ पं. क. इनाम. त. विमान.-२ पं. लगावे. क. ललावे.-३ त. तो-४ त. पं. लेवे
सखा.-५ पं. कोटि रविशशिप्रभा लोपल्या सकळा वो.-६ पं. चौघांसी.

कंठीं तुळसीमाळा । उभी भीवरेच्या तिरीं वो ।
 दंत हिरया ज्योति । शंखचक्र मिरवे करीं वो ॥ २ ॥
 निगुर्ण निराकार । वेदां न कळे चि आकार वो ।
 शेषादिक श्रमले । श्रुती न कळे तुझा पार वो ।
 उभारोनि बाहे । भक्तां देत अभयकर वो ॥ ३ ॥
 येउनि पंढरपुरा । अवतरली सारंगधरा वो ।
 देखोनि भक्ति भाव । वोरसली अमृतधारा वो ।
 देउनि प्रेमपान्हा । तुकया स्वामीनें किंकरा वो ॥ ४ ॥

॥ ४४६ ॥

सुदिन सुवेळ । तुझा मांडिला गोंधळ वो ।
 पंच प्राण दिवटे । दोनी नेत्रांचे हिलाल वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पंढरपुरनिवासे । तुझे रंगीं नाचत असैं वो ।
 नवस पुरवीं माझा । मनिची जाणोनियां इच्छा वो ॥ २ ॥
 मांडिला देव्हारा । तुझा त्रिभुवनामाझारी वो ।
 चौक साधियेला । नाभिकळस ठेविला वरी वो ॥ ३ ॥
 बैसली देवता । पुढें वैष्णवाचें गाणें वो ।
 उद्गारें गर्जती । कंठीं तुळसीचीं दर्शनें वो ॥ ४ ॥
 स्वानंदाचे ताटीं । धूप दीप पंचारती वो ।
 ओवाळिली माता । विठाबाई पंचभूतीं वो ॥ ५ ॥
 तुझें तुज पावलें । माझा नवस पुरवीं आतां वो ।
 तुका ह्मणे राखें । आपुलिया शरणागता वो ॥ ६ ॥

॥ ४४७ ॥

सुंदर मुख साजिरें । कुंडलें मनोहर गोमटीं वो ।
 नागर नाग खोपा । केशर कस्तुरी मळवटीं वो ।
 विशाल व्यंकट नेत्र । वैजयंती तळपे कंठीं वो ।
 कास पीतांबराची । चंदन सुगंध साजे उटी वो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अतिबरवंटा बाळा । आली सुलक्षणीं गोंधळा वो ।
 राजस तेजोराशी । मिरवी शिरेमणी वेल्हाळा वो ।
 कोटि रविशशिप्रभा लोपल्या सकळा वो ।
 न कळे ब्रह्मादिकां । अनुपम्य इची लीळा वो ॥ २ ॥
 सावळी सकुमार । गोरी भुजा शोभती चारी वो ।
 सखोल वक्षस्थळ । सुढाळ पदक झळके वरी वो ।
 कटीं क्षुद्र घंटिका । शब्द करिताती माधुरी वो ।
 गर्जत चरणीं वाकी । अभिनव संगीत नृत्य करी वो ॥ ३ ॥
 अष्टांगें मंडित काय । वर्णावी रूपठेवणी वो ।
 *शोधिव सुंदर रसाची ओतिली । सुगंध लावण्यखागी वो ।
 सर्वकळासंपन्न । मंजुळ बोले हास्यवदनीं वो ।
 बहु रूपें नटली । आदिशक्ति नारायणी वो ॥ ४ ॥
 घटस्थापना केली । पंढरपुरमहानगरीं वो ।
 अस्मानी मंडप दिला । तिन्ही ताळांवरी वो ।
 भारांभिला गोंधळ इतें । चंद्रभागेतिरीं वो ।

आली भक्तिकाजा । कृष्णाबाई योगेश्वरी वो ॥ ४ ॥

तेहतिस कोटि देव । चांमुंडा अष्ट कोटि भैरव वो ।

आरत्या कुरवंड्या । करिती पुष्पांचा वरूषाव वो ।

नारद तुंबर गायन । ब्रह्मानंद करिती गंधर्व वो ।

वंदी चरणरज तेथें । तुकयाचा बंधव वो ॥ ५ ॥

॥ ४४८ ॥

शंख करिशी ज्याच्या नांवें । त्याचें तुज नाही ठावें ।

ऐक सांगतां एका भावें । सांपडे घरीं तें जीवउनि खावें । रे विठल ॥ १ ॥

टिळे माळा करंडी सोंग । धरुनि चाळविलें जग ।

पसरी हात नाही त्याग । दावी दगड पुजी भग्न । रे विठल ॥ २ ॥

राख लावुनि अंग मळी । वाये ठोके मी एक बळी ।

वासने हातीं बांधवी नळी । त्यासि येउनि गिळी । रे विठल ॥ ३ ॥

कोण तें राहडीचें सुख । वरते पाय हारतें मुख ।

करवी पीडा भोगवी दुःख । पडे नरकीं परी न पळे चि मूर्ख । रे विठल ॥ ४ ॥

सिकला फाक मारी हाका । रांडा पोरें मेळवी लोकां ।

विटंबी शरीर मागे रुका । केलें तें गेलें अवघें चि फुका । रे विठल ॥ ५ ॥

कळावें जनां मी एक बळी । उभा राहोनि मांडी फळी ।

फोडोनि गुडघे कोंपर चोळी । आपला घात करोनि आपण चि तळमळे ।

रे विठल ॥ ६ ॥

फुकट खेळें ठकलीं वांयां । धरुनि सोंग बोडक्या डोया ।

शिवां नये ती अंतरीं माया । संपादणीविण विटंबिली काया । रे विठल ॥ ७ ॥

धुळी माती कांहीं खेळों च नका । जवादी चंदन घ्यावा बुका ।
 आपणा परिमळ आणिकां लोकां । मोलाची महिमा फजिती फुका । रे विठ्ठल ॥ ८ ॥

बहुत दुःखी जालियां खेळें । अंगीं बुद्धि नाहीत बळें ।
 पाठीवरी तोबा तोंड काळें । रसना द्रवे उपस्थाच्या मुळें । रे विठ्ठल ॥ ९ ॥
 काय सांगतो तें एका तुका । मोडा खेळ कांहीं अवर्गों च नका ।
 चला जेवूं आधीं पोटीं लागल्या भुका । धाल्यावरी बरा टाकमटिका ।
 रे विठ्ठल ॥ १० ॥

॥ ४४९ ॥

॥ १ ॥ एक बाई तुज वो कांहीं सांगतें शकुन ।
 निजलिया भुर होसी जागें ह्मणउन ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥ ध्रु. ॥ मान्य माझे केलें सांगतें एका बोलें ।
 न येतां हे भलें कळों कोणा लोकांसि ॥ २ ॥
 सांगतें गुण जीवीची खुण एक माझी मात ।
 बैस एका भावें माझे हातीं दे वो हात ॥ ३ ॥
 बरवा घरचार तुज सांगडला ठाव ।
 फळ नाही पोटीं येथें दिसे खोटा भाव ॥ ४ ॥
 आहे तुझे हातीं एका नवसाचें फळ ।
 भावा करीं साह्य चहूं अठरांच्या बळें ॥ ५ ॥
 करीं लागपाठ चित्त वित्त नको पाहों ।
 अखई तो चुडा तुज भोगईल ना हो ॥ ६ ॥

कुळींची हे मुळी तुझे लागलीसे देवी ।

पडिला विसर नेदी फळ नाही ठावी ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे नांद सुखें धरीं आठवण ।

माझ्या येती^१ कोणी त्यांचा राख बरा मान ॥ ७ ॥

कावडे-अभंग ५.

॥ ४५० ॥

आहो रे भाई । प्रथम नमूं तो विनायक । ठेवुनि गुरुचरणीं मस्तक ।

वदेल प्रसादिक वाणी । हरिहरांचे पवाडे ॥ १ ॥

माझी ऐसी ब्रीदावळी । दासैं दासत्वे आगळी ।

पान्हेरीनें मार्ग मळी । जीवन ध्या रे कापडि हो ॥ २ ॥

जें या सीतळाहुनि सीतळ । पातळाहुनि जें पातळ ।

प्रेमामृत रसाळ । तें हें सेवा अहो भाग्याचे ॥ ३ ॥

जिंकाल तरी जिंका रे अभिमान । दवडाल तरी दवडा लज्जा आणि मान ।

धराल ते धरा शंभूचे चरण । दावाल पण ऐसा दावा तो ॥ ४ ॥

काळा घेऊं नेदीं वाव । आला तो राखें घावडाव ।

शुद्ध सत्वीं राखोनि भाव । ह्मणा महादेव हरिहर वाणी गर्जो द्या ॥ ५ ॥

पराविया नारी माउली समान । परधनीं बाटो नेदीं मन ।

जीवित्व तें तृणासमान । स्वामिकार्जी जाण शूर ह्मणों तया ॥ ६ ॥

१ पं. येथील.—२ पं. या सुद्धां पुढील पांच अभंगांत “आहा आहारे भाई.” असा पाठ आहे. क. पांचही ठिकाणीं मुळीं नसतां नवीन “आहा” असा शब्द घातला आहे. त. दे. “आहारे भाई” असेंच सर्वत्र आहे. परंतु दे. ५१ व्या अभंगाच्या आरंभीमात्र “आहा आहारे भाई” असें आहे. —३ पं. जें सीतळाहुनि सीतळ । पातळाहुनि पातळ । तें सेवा अहो भाग्याचे नो ॥

शक्ति वेचाविया परउपकारा । खोटें खोट्याचा पसारा ।
 सत्य तें भवनदीचा तारा । आळस तो न करा येथें अहो सांगतों ॥ ७ ॥
 व्रत करा एकादशी सोमवार । कथा पूजन हरिजागर ।
 पुण्य तें असे गातां नाचतां बहु फार । पुन्हा बोलिला संसार नाहीं नाहीं
 सत्यत्वे ॥ ८ ॥

संग संतांचा करितां बरवा । उत्तमोत्तम कीर्तीचा ठेवा ।
 पंथ तो सुपंथें चालावा । उगवा वासना लिगाड ॥ ९ ॥
 तुका चालवितो कावडी । प्रवृत्ति निवृत्ति चोखडी ।
 पुढती पुढती अधिक गोडी । भरुनि कळस भजन आवडी केशवदास नटतसे
 ॥ १० ॥

॥ ४५१ ॥

आहा आहा रे भाई । हें अन्नदानाचें सत्र । पव्हे घातली सर्वत्र ।
 पंथीं अवघे पंथ मात्र । इच्छाभोजनाचें आर्त पुरवावया ॥ १ ॥
 यावें तेणें घ्यावें । न सरेसैं केलें सदाशिवें ।
 पात्र शुद्ध पाहिजे बरवें । मंगळभावे सकळ हरि ल्लणा रे ॥ २ ॥
 नव्हे हें कांहीं मोकळें । सौक्षी चौघांचिया वेगळें । नेदी नाचों मताचिया बळें ।
 अणु अणोरणीया आगळें । महादि महादा साक्षित्वें हरि ल्लणा रे ॥ ३ ॥
 हे हरि नामाची आंबिली । जगा पोटभरी केली ।
 विश्रांति कल्पतरूची साउली ।

सकळां वर्णां सेवितां भली । ल्लणा हर हर महादेव ॥ ४ ॥

दे. क. सांगेतों — २ पं. पुढती पुढती. — ३ त. भजन कळस. — ४ पं. हरिल्लणा रे हरिल्ल-
 णा. — ५ पं. साक्ष. — ६ पं. आनु आणोरणीया.

तुका हरिदास तराळ । अवघे हाकारी सकळ ।
या रे वंदूं शिखरातळ । चैत्रमास पर्वकाळ महादेवदर्शनं ॥ ५ ॥
॥ ४५२ ॥

आहा रे भाई । नमो उदासीन जाले देहभावा ।
आळविती देवा तया नमो ॥ १ ॥
नमो तीर्थपंथें चालू ती तयांसी । येती त्यांसी बोळविती त्यां नमो ॥ २ ॥
नमो तयां संतवचनीं विश्वास । नमो भावें दास्य गुरुचें त्यां ॥ ३ ॥
नमो तया मातापित्यांचें पाळण । नमो त्या वचन सत्य वदे ॥ ४ ॥
नमो तया जाणे आणिकाचें सुखदुःख । राखे तौन भुक तया नमो ॥ ५ ॥
परोपकारी नमो पुण्यवंता । नमो त्या दैमित्या इंद्रियांसि ॥ ६ ॥
तुका ह्मणे नमो हरिचिया दासा । तेथें सर्व इच्छा पुरलीसे ॥ ७ ॥
॥ ४५३ ॥

आहा रे भाई । तयावरी माझी ब्रीदावळी । भ्रष्ट ये कळी क्रियाहीन ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ थुंका थुंका रे त्याच्या तोंडावरी ।
वाणिली ते थोरी दवडा वांयां बाहेरी ॥ २ ॥
बाइलेचा दास पित्रांस उदास । भीक भिकाऱ्यास नये दारा ॥ ३ ॥
विद्याबळें वाद सांगोनियां लळी । आणिकांसि फळी मांडोनियां ॥ ४ ॥
गांविंचिया देवा नाहीं दंडवत । ब्राह्मण अतीत घडे चि ना ॥ ५ ॥
सैदा सर्वकाळ करितो चि निंदा । स्वर्गी ही गोविंदा आठवीना ॥ ६ ॥
खासेमध्ये धन पोटासि बंधन । नेणें ऐसा दानधर्म कांहीं ॥ ७ ॥

१ पं. येती बोळवीत तयासि नमो.—२ पं. तहान.—३ पं. दमी.—४ पं. क. करुनियां.—
५ पं. क. सर्व काळ करी संताचिया निंदा.

तुका ह्मणे नटे दावुनियां सोंग । लवों नेदी अंग भक्तिभावे ॥ ७ ॥

॥ ४५४ ॥

आहा रे भाई । गंगा नव्हे जळ । वृक्ष नव्हे वड पिंपळ ।
 तुळसी रुद्राक्ष नव्हे माळ । श्रेष्ठ तनु देवाचिया ॥ १ ॥
 समुद्र नदी नव्हे पै गा । पाषाण ह्मणों नये लिंगा ।
 संत नव्हती जगा । मानसा त्या सारिखे ॥ २ ॥
 काठी ह्मणों नये वेतु । अन्न ह्मणों नये सांतु ।
 राम राम हे मातु । नये ह्मणों शब्द हे ॥ ३ ॥
 चंद्र सूर्य नव्हती तारांगणें । मेरु तो* नव्हे पर्वता समान ।
 शेष वासुकी^१ नव्हे सर्प जाण । विखाराच्या सारिखे ॥ ४ ॥
 गरुड नव्हे पाखरूं । ढोर नव्हे नंदिकेश्वरू ।
 झाड नव्हे कल्पतरू । कामधेनु गाय न ह्मणावी ॥ ५ ॥
 कूर्म नव्हे कासव । डुकर नव्हे वराह ।
 ब्रह्मा नव्हे जीव । स्त्री नव्हे लक्ष्मी ॥ ६ ॥
 गवाक्ष नव्हे हाड । पाटाव नव्हे कापड ।
 परीस नव्हे दगड । सगुण ते ईश्वरीचे ॥ ७ ॥
 सोनें नव्हे धातु । मीठ नव्हे रेतु ।
 नाहीं नाहीं चर्मांतु । कृष्णाजिन व्याघ्रांबर ॥ ८ ॥
 मुक्ताफळें नव्हेति गारा । खड्याऐसा नव्हे हिरा ।
 जीव नव्हे सोइरा । बोळवीजे स्वइच्छेनें ॥ ९ ॥

गांव नव्हे द्वारावती । रणसोड नव्हे मूर्ति ।
तीर्थ नव्हे गोमती । मोक्ष घडे दर्शन ॥ १० ॥
कृष्ण नव्हे भोगी । शंकर नव्हे जोगी ।
तुका पांडुरंगी । हा प्रसाद लावला ॥ ११ ॥

सौन्या-अ० ११.

॥ ५ ॥

॥ ४५५ ॥

वेसन गेलें निष्काम जालें नर नव्हे नारी ।
आपल्या तुटी पारख्या भेटी सौरियांचे फेरी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ त्याचा वेध लागला छंद हरि गोविंद वेळोवेळां ।
आपुलेमार्गे हासत रागे सावलें घालिती गळां ॥ २ ॥
जन वेषा भीतें तोंडा आमुच्या भांडपणा ।
कर कटीं भीमा तटीं पंढरीचा राणा ॥ ३ ॥
वेगळ्या याति पडिलों खंतीं अवध्या एका भावें ।
टाकियेली चाड देहभाव जीवें शिवें ॥ ४ ॥
सकळांमधीं आगळी बुद्धि तिची करूं सेवा ।
वाय तुंबामूढासवें भक्ती नाचों भावा ॥ ५ ॥
हणें तुका टाक रुका नाचों निर्लज्जा ।
बहु जालें सुख कौम चुकलों या काजा ॥ ६ ॥

॥ ४५६ ॥

। आणिकां उपदेशूं नेणें नाचों आपण ।

मुढी वांयां मारगेली वांयां हांसे जन ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसा नव्हे चाळा आवरीं मन डोळा
 पुढिलांच्या कळा कवतुक जाणोनी ॥ २ ॥
 बाहिरल्या वेपें आंत जसें तसें ।

झाकलें तों बरें पोट भरे तेणें मिसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे केला तरी करीं शुद्ध भाव ।

नाहीं तरी जासी वांयां हा ना तोसा ठाव ॥ ३ ॥

॥ ४५७ ॥

टाक रुका चाल रांडे कां गे केलो गोवी ।

पुसोनियां आलें ठाव ह्मणोनि देतें सिवी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां येणें छंदें नाचों विनोदें ।

नाहीं या गोविंदें माझें मजसी केलें ॥ २ ॥

कोरडे ते बोल कांगे वेचितेसी वांयां ।

वर्तें करूनि दावीं तुझ्या मुळींचिया ठाया ॥ ३ ॥

याजसाठीं म्या डौर धरियेला हातीं ।

तुका ह्मणे तुझा गांठा सोडायची खंती ॥ ४ ॥

॥ ४५८ ॥

मोकळी गुंते रिती कुंथे नाहीं भार दावें ।

वेडवाडा बैसली खोडा घेतली आपुल्या भावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐका वाई लाज नाहीं आणिकां त्या गरतीची ।

समाधानीं उंच स्थानीं जाणे सेवा पतीची ॥ ४५ ॥

न बोलतां करी चिंता न मारितां पळे ।

दादला सेज नावडे निजे जगझोडीचे चाळे ॥ २ ॥

देखत आंध बहिर कानीं बोल बोलतां मुकें ।

तुका ह्मणे पतन सोयरीं ऐसीं जालीं एकें ॥ ३ ॥

॥ ४५९ ॥

सातें चला काजळ घाला तेल फणी करा ।

दिवाणदारीं बैसले पारीं नाचों फेर धरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या साहेबाचें जालें देणें वेळोवेळां न लगे येणें ।

आतां हाटीं काशासाठीं हिंडों पाटी दुकानें ॥ ४६ ॥

अवध्या जणी मुंढा धणी नाचों एकें घाई ।

सरसावलें सुख कैसा चाळा एके ठायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वोळगों एका तोड चिंता माया ।

देऊं उद्गार आतां जाऊं मुळींचिया ठाया ॥ ३ ॥

॥ ४६० ॥

सौरी सुर जालें दुर डौर घेतला हातीं ।

माया मोह सांडवलें तीही लोकीं जालें सरती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चाल विठाबाई अवघी पांजे देई ।

न धरीं गुज कांहीं वाळवंटीं सांपडतां ॥ ४७ ॥

हिंडोनि चौय्याशी घरें आलें तुझ्या दारा ।

एकया रुक्यासाठीं आंचवलें संसारा ॥ २ ॥
 लाज मेली शंका गेली नाचों महाद्वारीं ।
 भ्रांति सावलें फिटोनि गेलें आतां कैची उरी ॥ ३ ॥
 जालें भांडी जगा सांडी नाहीं भीड चाड ।
 घालीन चरणीं मिठी पुरवीन जीविचें तें कोड ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे रुका करी संसारतुटी ।
 आतां तुह्मां आह्मां कैसी जाली जीवे साटीं ॥ ५ ॥

॥ ४६१ ॥

सम सपाट वेसनकाट निःसंग जालें सौरी ।
 कुडपीयेला देश आतां येऊं नेदीं दुसरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गाऊं रघुरामा हें चि उरलें आह्मां ।
 नाहीं जीवतमा वित्तगोतासहीत ॥ २ ॥
 ठाव जाला रिता झाकुनि काय आतां ।
 कोणासर्वे लाज कोण दुजा पाहता ॥ ३ ॥
 सौरीयांचा संग आह्मां दुरावलें जग ।
 भिन्न जालें सुख भाव पालटला रंग ॥ ४ ॥
 लाज भय झणी नाहीं तजियेलीं दोन्ही ।
 फिराविला वेष नव्हों कोणाचीं च कोणी ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे हा आह्मां वेष दिला जेणें ।
 जनप्रचिंत सर्वे असों एकपणें ॥ ६ ॥

॥ ४६२ ॥

नव्हे नरनारी संवसारीं अंतरलीं ।

निर्लज्ज निष्काम जना वेगळे चि ठेलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चाल रघुरामा ने आपुल्या गांवा ।

तुजविण आह्वां कोण सोयरा सांगाती ॥ २ ॥

जनवाद लोकनिंद्य पिशुनाचे चरे ।

सोहू तुजसाठीं अंतरलीं सहोदरे ॥ ३ ॥

बहुता पाठीं निरोप हाटीं पाठविला तुज ।

तुका ह्मणे आतां सांडुनि लौकिक लाज ॥ ४ ॥

॥ ४६३ ॥

नीट पाट करूनि थाट । दावीतसे तोरा ।

आपणाकडे पाहो कोणी । निघाली बाजारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ते सौरी नव्हे निकी । भक्तीविण फिकी ॥ २ ॥

चांग भांग करूनि सोंग । दावी माळा मुदी ।

रुक्याची आस धरूनि । हालवी ती फुदी ॥ ३ ॥

थोरे घरीं करी फेरी । तेथें नाचे बरी ।

जेथें निघे रुका । तेथें हालवी टिरी ॥ ४ ॥

आंत मांग बाहेर चांग । सौरी ती नव्हे तेग ।

तुका दास नटतसे । न करी त्याचा संग ॥ ५ ॥

॥ ४६४ ॥

चाल माझ्या राघो । डोंगरीं दिवा लागो ॥ १ ॥
 घर केलें दार केलें । घरीं नाहीं वरो ।
 सेजारणी पापिणीचीं पांच पोरें मरो ॥ १ ॥
 घरीं पांच पोरें । तीं मजहुनि आहेत धोरें ।
 पांचांच्या बळें । खादलीं बावन केलें ॥ २ ॥
 घर केलें दार केलें । दुकान केला मोटा ।
 पाटाची राणी धांगडधिगा निचा मोटा ॥ ३ ॥
 दुकान केला मोटा । तर पदरीं रुका खोटा ।
 हिजडा लगसी जोगी । तर सोळा सहस्र भोगी ।
 तुका लग्ने वेगीं । तर हरि लग्ना जगीं ॥ ४ ॥

॥ ४६५ ॥

जन्मा आलिया गेलिया परी । भाक्ति नाहीं केली ।
 माझें माझें लग्नीनियां । गुंतगुंतों मेलीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ येथें कांहीं नाहीं । लव गुरूच्या पायीं ।
 चाल रांडे टाकीं रुका । नको करूं बोल ।
 गुरुविण मार्ग नाहीं । करिसी तें फोल ॥ २ ॥
 खाउनी जेउनि लेउनि नेसुनि । लग्नी आली बग्या ।
 साधु संत घरा आल्या । होती पाठमोऱ्या ॥ ३ ॥
 वाचोनि पढोनि जाले शाहणे । लग्नी आली संत ।
 परनारी देखोनि त्यांचें । चंचळ जालें चित्त ॥ ४ ॥

टिळा टोपी घालुनि माळा । ह्मणती आह्मी साधु ।

दयाधर्म चित्तीं नाहीं । ते जाणावे भोंदु ॥ ५ ॥

कलियुगीं घरोघरीं । संत जाले फार ।

वीतिभरी पोटासाठीं । हिंडती दारोदार ॥ ६ ॥

संत ह्मणती केली निंदा । निंदा नव्हे भाई ।

तुका असे अनन्यें भावें शरण संतां पायीं ॥ ७ ॥

॥ ११ ॥

वाघा-अ० १.

॥ ४६६ ॥

अनंत जुगाचा देव्हारा । निजबोधांचा घुमारा ।

अवचिता भरला वारा । या मल्लारी देवाचा ॥ १ ॥

शद्धसत्त्वाचा कवडा मोठा । बोधबिरडें बांधला गांठा

गळां वैराग्याचा पट्टा । वाटा दावूं या भक्तीच्या ॥ २ ॥

तृदय कोटंबा सांगातें । घोळ वाजवूं अनुहातें ।

ज्ञानभंडाराचें पोतें । रितें नव्हे कल्पांतीं ॥ ३ ॥

लक्ष चौग्याशीं घरें चारी । या जन्माची केली वारी ।

प्रसन्न जाला देव मल्लारी । सोहंभावीं राहिलों ॥ ४ ॥

या देवाचें भरतां वारें । अंगीं प्रेमाचें फेंपरें ।

गुरुगुरु करी वेडे चारें । पाहा तुकें भुंकविलें ॥ ५ ॥

॥ १ ॥

ललित-अभंग ११.

॥ ४६७ ॥

आजी दिवस जाला । धन्य सोनियाचा भला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालें संताचे पंगती । बरवें भोजन निगुती ॥ ५ ॥

रामकृष्णनामें । बरवीं मोहियेलीं प्रेमें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आला । चवी रसाळ हा काला ॥ ३ ॥

॥ ४६८ ॥

तुही तैरी सांगा कांहीं । आह्मांविशीं रखुमाबाई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांहीं उरलें तें ठायीं । वेगीं पाठवुनी देई ॥ ५ ॥

टोकत बैसलों देखा । इच्छीतसें ग्रासा एका ॥ २ ॥

प्रेम देउनि बहुडा जाला । तुका ह्मणे विठ्ठल बोला ॥ ३ ॥

॥ ४६९ ॥

वाट पाहें बाहे निडळीं ठेवुनियां हात । पंढरीचे वाटे दृष्टि लागलें चित्त ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कई येतां देखें माझा मायबाप । घटिका बोटें दिवस लेखीं धरुनियां

माप ॥ ५ ॥

डावा डोळा लवे उजवी स्फुरते बाहे । मन उताविळ भाव सांडुनियां देहे

॥ २ ॥

सुखसेजे गोडचित्तीं न लगे आणीक । नाठवे घरदार तैन पळाली भूक ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे धन्य दिवस ऐसा तो कोण । पंढरीचे वाटे येतां मूळदेखेन ॥ ४ ॥

॥ ४७० ॥

तुझे दास्य करूं आणिका मार्गों खावया ।
 धिर्गुं जालें जिणें माझें पंढरीराया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय गा विठोबा तुजें ह्मणावें ।
 थोरांच्या दैवें गोड शुभअशुभ ॥ ४ ॥
 संसाराचा धाक निरंतर आह्मांसी ।

मरण भलें परि काय अवकळा तैसी ॥ २ ॥
 तुझे शरणागत शरण जाऊं आणिकांसी ।
 तुंका ह्मणे कवणा लाज हें कां नेणसी ॥ ३ ॥

॥ ४७१ ॥

पुरविली आळी । जे जे केली ते ते काळी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माय तरी ऐसी सांगा । कृपाळुवा पांडुरंगा ॥ ४ ॥
 घेतलें नुतरी उचलोनि कडियेवरी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे घांस । मुखीं घाली ब्रह्मरस ॥ ३ ॥

॥ ४७२ ॥

कथेची सामग्री । देह अवसानावरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नको जाऊं देऊं भंगा । गात्रें माझीं पांडुरंगा ॥ ४ ॥
 आयुष्य करीं उजें । परी मज आवडो कीर्तन ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हाणी । या वेगळी मना नांणी ॥ ३ ॥

१ पं. धन्य जिणें जालें.—२ पं. तुज आतां.—३ पं. शुभाशुभ गोड तुह्मां थोरांच्या दैवें.—४ पं. ऐसी.—५ पं. तुका ह्मणे लाज हे कां कवणा नेणसी.—६ पं. त. सामोग्री. दे. सामुग्री.—७ पं. न आणी.

॥ ४७३ ॥

गळित जाली काया । हें चि लळित पंढरिराया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आलें अवसानापासीं । रूप राहिलें मानसीं ॥ ५ ॥
 वाइला कळस । तेथें स्थिरावला रस ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे गोड जालें । नारायणीं पोट धालें ॥ ३ ॥

॥ ४७४ ॥

रत्नजडित सिंहासन । वरी बैसले आपण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कुंचे ढळती दोहीं बाहीं । जवळी रखुमाई राही ॥ ५ ॥
 नाना उपचारीं । सिद्धि वोळगती कामारी ॥ २ ॥
 हातीं घेऊनि पादुका । उभा बंदिजन तुका ॥ ३ ॥

॥ ४७५ ॥

हिरा शोभला कोंदणीं । जडित माणिकांची खाणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसा दिसे नारायण । मुख सुखाचें मंडग ॥ ५ ॥
 कोटि चंद्रेलीळा । पूर्णिमेच्या पूर्णकळा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे दृष्टि धाये । परतोनि माघारी ते न ये ॥ ३ ॥

॥ ४७६ ॥

पतित पलित । परी मी त्रिवाचा पतित ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ परी तूं आपुलिया सत्ता । मज करावें सरता ॥ ५ ॥
 नाहीं चित्तशुद्धि । स्थिर पायांपाशीं बुद्धि ॥ २ ॥
 अपराधाचा केलों । तुका ह्मणे किती बोलों ॥ ३ ॥

॥ ४७७ ॥

उभारिला हात । जर्गी जाणविली मात ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव बैसले सिंहासनी । आल्या याचका होय धनी ॥ ५ ॥

एकाच्या कैवाडें । उगवे बहुतांचे कोडें ॥ २ ॥

दोही ठायीं तुका । नाही पडों देत चुका ॥ ३ ॥

आशीर्वाद—अभंग ५.

॥ ११ ॥

॥ ४७८ ॥

जीवेंसाठीं यत्नभाव । त्याची नाव बळकट ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पैल तीरा जातां कांहीं । संदेह नाही भवनदी ॥ ५ ॥

विश्वासाची धन्य जाती । तेथे वस्ती देवाची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भोळियांचा । देव साचा अंकित ॥ ३ ॥

॥ ४७९ ॥

आशीर्वाद त्या जाती । आवडी चितीं देवाची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कल्याण तें^२ असे क्षेम वाढे प्रेम आगळें ॥ ५ ॥

भक्तिभाग्यगांठी धन । त्या नमन जीवासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरिचे दास । तेथे आस सकळ ॥ ३ ॥

॥ ४८० ॥

त्या साठीं वेचूं वाणी । अडकों कार्णी वारता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्षेम माझे हरिजन । समाधान पुसतां त्यां ॥ ५ ॥

परत्रींचे जे^३ सांगाती । त्यांची याती न विचारीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धैर्यवंतें । निर्मळचित्तें सरूवीं तीं ॥ ३ ॥

॥ ४८१ ॥

अभय उत्तर संतीं केलें दान । जालें समाधान चित्त तेणें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां प्रेमरसें न घडे खंडण । द्यावें कृपादान नारायणा ॥ ५ ॥
 आलें जें उचित देहविभागासी । तेणें पायांपासीं उभीं असों ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे करी पूजन वैखरी । बोबडा उत्तरीं गातों गीत ॥ ३ ॥

॥ ४८२ ॥

असो मंत्रहीन क्रिया । नका चर्या विचारूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सेवेमधीं जमा धरा । कृपा करा शेवटीं ॥ ५ ॥
 विचारुनि ठाया ठाव । येथें भाव राहिला ॥ २ ॥
 आतां तुकयापाशीं हेवा । नाहीं देवा तांतडी ॥ ३ ॥
 ॥ ६ ॥ तकीर तात हई । तांछीसि निरु ॥ ५ ॥

॥ ४८३ ॥

ऐकें^२ वचन कमळापती । मज रंकाची विनंती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कर जोडितों कथाकाळीं । आपण असावें जवळी ॥ ५ ॥
 घेई^३ ऐसी भाक । मागेन जरि कांहीं आणिक ॥ २ ॥
 तुकयाबंधु ह्मणे देवा । शब्द इतुंका राखावा ॥ ३ ॥

॥ ४८४ ॥

आली लळिताची वेळ । असा सावध सकळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ लाहो करा वेगीं स्मरा । टाळी वाँडनि विश्वंभरा ॥ ५ ॥
 जालिया अवसान । न संपडती चरण ॥ २ ॥

१ दे. त. नको.-२ पं. वचन ऐका.-३ घेई घेई माझी भाक । जरी कांहीं मागेन आणिक ॥-४ पं. इतुका । चि.- ५ त. पं. वाहोनि.

तुकयाबंधु ह्मणे थोडे^१ । अवधि उरली आहे पुढें ॥ ३ ॥

॥ ४८५ ॥

नेणें गाऊं कांहीं धड बोलतां वचन ।

कायावाचामनैसहित आलों शरण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करीं अंगीकार नको मोकलूं हरी ।

पतितपावन ब्रिदैं करावीं खरी ॥ २ ॥

नेणें भक्तिभाव तुझा ह्मणवितों दास ।

जरि देसी अंतर तरि लज्जा कोणास ॥ ३ ॥

ह्मणे तुकयाबंधु तुझे धरियेले पाये ।

आतां कोण दुजा ऐसा आह्मांसी आहे ॥ ३ ॥

॥ ४८६ ॥

तूं च मायबाप बंधु सखा आमचा ।

वित्त गोत जीवलग जीवाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक प्रमाण नाही दुसरें आतां ।

योगक्षेमभार तुझे घातला माथां ॥ २ ॥

तूं च क्रियाकर्म धर्म देव तूं कुळ ।

तूं च तप तीर्थ व्रत गुरु सकळ ॥ ३ ॥

ह्मणे तुकयाबंधु करिता कार्यता देवा ।

तूं च भाव भक्ति पूजा पुनैस्कार आघवा ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ ४८७ ॥

करुनि उचित । प्रेम घालीं ल्हदयांत ॥ १ ॥

। ध्रु. ॥ आलों दान मागायास । थोरी करूनियां आस ॥ ५ ॥

चितन समयीं । सेवा आपुली च देई ॥ २ ॥

तुकयाबंधु ह्मणे भावा । मज निरवावे देवा ॥ ३ ॥

॥ ४८८ ॥

गाऊं वाऊं टाळी रंगीं नाचों उदास ।

सांडोनि भय लज्जा शंका आस निरास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बळियाचा बळी तो कैवारी आमुचा ।

भुक्तिमुक्तिदाता सकळां ही सिद्धींचा ॥ ५ ॥

मारूं शब्दशस्त्रबाण निःशंक अनिवार ।

कंटकाचा चुर शिरें फोडूं काळाचें ॥ २ ॥

ह्मणे तुकयाबंधु नाही जीवाची चाड ।

आपुलिया तेथें काय आणिकांची भीड ॥ ३ ॥

॥ ४८९ ॥

सांडूनि वैकुंठ । उभा विटेवरी नीट ॥ १ ॥

। ध्रु. ॥ आला आला रे जगजेठी । भक्ता पुंडलिकाचे भेटी ॥ ५ ॥

पैल चंद्रभागे तिरीं । कट धरूनियां करीं ॥ २ ॥

तुकयाबंधु ह्मणे अंबर । गजर होतो जयजयकार ॥ ३ ॥

॥ ४९० ॥

कृपाळु भक्तांचा । ऐसा पति गोपिकांचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उभा न पाचारितां दारीं । न सांगतां काम करी ॥ १ ॥

भाव देखोनि निर्मळ । रजां वोडवी कपाळ ॥ २ ॥

तुकयाबंधु ह्मणे न भजा । कां रे ऐसा भोळा राजा ॥ ३ ॥

॥ ४९१ ॥

केला अंगीकार पंढरीच्या देवें ।

आतां काय करिते काळ मशक मानवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घातलीं वाहेर तीं भय होतें ज्यांनै ।

बैसला आपण तेथें घालुनियां ठाणें ॥ २ ॥

लागों नेदी वारा दुजियाचा अंगासी ।

हा पुरता निर्धार कळों आला आह्मांसी ॥ ३ ॥

ह्मणे तुकयाबंधु न लगे करावी चिंता ।

कोणेविशीं आतां बैसलों हस्तीवरी माथां ॥ ४ ॥

॥ ४९२ ॥

॥ १ ॥ अगोचरी बोलिलों आज्ञेविण आगळें ।

परी तें आतां न संडावें राउळें ॥ २ ॥

॥ ३ ॥ ॥ ध्रु. ॥ जाईल रोकडा बोल न पुसती आह्मां ।

॥ ४ ॥ तुझा तुझें ह्मणविलें पाहा पुरुषोत्तमा ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ न व्हावा न वजावा न कळतां अन्याय ।

न धरावें तें मनीं भलता करा उपाय ॥ ७ ॥

॥ ८ ॥ ह्मणे तुकयाबंधु हीन मी ह्मणोनि लाजसी ।

१ दे. क. त. संगतां.—२ पं. करितिल.—३ पं. ज्याच्यानै.—४ पं. न संडावें कपाळ
राउळें.—५ पं. तुकयाबंधु ह्मणे. * पं- हा शब्द नाही.

॥ वारा लागों पाहातोहे उंच्या झाडासी ॥ ३ ॥

॥ ४९३ ॥

जाली पाकसिद्धि वाट पाहे रखुमाई ।

उदक तापलें डेरां' चीकसा मर्दुनि पाई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उठा पांडुरंगा उशीर जाला भोजनीं ।

उभ्या आंचवणा गोपी कळस घेउनी ॥ ४ ॥

अवध्या सावचित्त सेवेलागीं सकळा ।

उद्धव अक्रूर आले पाचारूं मुळा ॥ २ ॥

सावरिली सेज सुमनयाति सुगंधा ।

रत्नदीप ताटीं वाळा विडिया विनोदा ॥ ३ ॥

तुका विनंती करी पाहे पंढरीराणा ।

असा सावचित्त सांगे सकळा जना ॥ ४ ॥

॥ ४९४ ॥

उठा सकळ जन उठिले नारायण । आनंदले मुनिजन तिन्ही लोक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करा जयजयकार वाद्यांचा गजर । मृदंग विणे अपार टाळ घोळ

॥ ४ ॥

जोडोनि दोन्ही कर मुख पाहा सादर । पायावरी शिर ठेवूनियां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काय पंडियंतें तें मागा । आपुलालें सांगा सुख दुःख ॥ ३ ॥

॥ ४९५ ॥

करूनी विनवणी पांयीं ठेवीं माथा ।

१ पं. डेरा चीकसा मर्दुद्या पायीं.—दे. मर्दुनि अई. त. मर्दुनि आई.—२ त. पं. जोडुनि-
यां कर.—३ त. पं. क. पंडियंतें.—४ पं. दुःख सकळ.—५ पं. चरणीं.

६ ॥ परिसावी विनवणी माझी पंढरीनाथा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अखंडित असावेंसें वाटतें पायीं ।

साहोनि संकोच ठाव थोडासा देई ॥ ५ ॥

असो नसो भाव आलों तुझिया ठाया ।

पाहें कृपादृष्टी मज पंढरीराया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मीं तुझीं वेडीं वांकडीं ।

नामें भवपाश हातें आपुल्या तोडीं ॥ ३ ॥

॥ ध्रु. ॥ अहो दीनानाया भाव ॥ ४९६ ॥

घडिया घालुनि तळीं चालती वनमाळी ।

उमटती कोमळीं कुंकुमाचीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वंदा चरणरज अवघे सकळ जन ।

तारियेले पाषाण उदकीं जेजें ।

॥ ध्रु. ॥ पैस धरुनी चला ठाकत ठायीं ठायीं ।

मौन्य धरुनी कांहीं नो बोलावें ॥ २ ॥

तुका अवसरु जाणवितो पुढें ।

उघडलीं महाल मंदिरें कवाडें ॥ ३ ॥

॥ ध्रु. ॥ ॥ ४९७ ॥

भीतरी गेले हरी राहा क्षणभरी । होईल फळ धीर करावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न करीं त्वरा ऐकें मात । क्षण एक निवांत बैसावें ॥ ५ ॥

करुनी मर्दन सारिलें पाणी । न्हाले देव अंग पुसी भवानी ॥ २ ॥

१ पं. विनंती.—२ पं असावें ऐसें.—३ पं. उठती.—४ पं. न.—५ पं. मंदिर.—६ पं. बैसोनी.

नेसला सोनसळा विनवी रखुमाई । वाढिलें आतां ठायीं चलावें जी ॥ ३
 करुनियां भोजन घेतलें आंचवण । आनंदें नारायण पहुडले ॥ ४ ॥
 तुका मात जाणवी आतां । सकळां बहुतां होती' ची ॥ ५ ॥

॥ ४९८ ॥

द्या जी आह्मां कांहीं सांगा जी रखुमाई ।
 शेष उरलें ठायीं सनकादिकांचें ॥ १ ॥
 टोकत बाहेरी बैसलों आशा ।
 पुराया ग्रासा एकमेकां ॥ २ ॥
 येथवरी आलों तुझिया नांवें ।
 आस करुनी आह्मी दातारा ॥ ३ ॥
 प्रेम देउनियां बहुडा आतां दिलां ।
 तुंका ह्मणे आतां विठ्ठल बोला ॥ ४ ॥

॥ ४९९ ॥

बहुडविले जन मन जालें निश्चळ ।
 चुकवूनी कोल्हाळ आला तुका ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पर्यंकीं निद्रा करावें शयन ।
 रखुमाई आपण समवेत ॥ २ ॥
 घेउनियां आलों हातीं टाळ वीणा ।
 सेवेसि चरणा स्वामीचिया ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे आतां परिसावीं सादरें ।
 बोवडीं उत्तरें पांडुरंगा ॥ ४ ॥

१ पं. होती चित्तीं.—२ पं. शेष उरलें ते ठायीं सनकादिकां.—३ पं. जाला.—४ पं.
 तुका ह्मणे विठ्ठल बोला.—५ पं. सादर.

॥ ५०० ॥

नाच गाणें माझा जवळील ठाव । निरोपीन भाव होईल तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मां निद्रा मज आज्ञा ते स्वभावें । उतरूनि जीवें जाईन लोण ॥ ४ ॥

एकाएकीं बहु करीन सुस्वरें । मधुर उत्तरें आवडीनें ॥ २ ॥

तका ह्मणे तूं जगदानी उदार । फेडशील भार एका वेळा ॥ ३ ॥

॥ ५०१ ॥

सिणलेती सेवकां देउनि इच्छादान । केला अभिमान अंगीकारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अहो दीनानाथा आनंदमुरती । तुह्मांसि शोभती ब्रीदें ऐसीं ॥ ४ ॥

बहुतांनीं विनविलें बहुतां प्रकारीं । सकळां ठायीं हरी पुरलेती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अगा कुटुंबवत्सळा । कोण तुझी लीळा जाणे ऐसी ॥ ३ ॥

॥ ५०२ ॥

उठा भागलेती उजगरा । जाला स्वामी निद्रा करा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाट पाहाते रुक्मिणी । उभी मंचक संवारुणी ॥ ४ ॥

केली करा क्षमा । बडबड पुरुषोत्तमा ॥ २ ॥

लागतो चरणा । तुकयाबंधु नारायणा ॥ ३ ॥

॥ ५०३ ॥

पावला प्रसाद आतां उठोनि जावें । आपला तो श्रम कळों येतसे जीवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां स्वामी सुखें निद्रा करा गोपाळा ।

पुरले मनोरथ जातों आपुलिया स्थळा ॥ ४ ॥

तुह्मांसि जागवूं आही आपुलिया चाडा ।

१ त. निंबलोण.—२ पं. क. एक वेळे.—३ पं. अंगीकार.—४ पं. दे. क. मूर्ति.—५ पं. निरविलें.—६ पं. संवारुनी.—७ दे. विटोनि—८ पं. भावें.—९ त. आतां सुखें स्वामी.

शुभाशुभ कर्म दोष वाराया पीडा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दिलें उच्छिष्टाचें भोजन ।

आत्मां आपुलिया नाहीं निवडिलें भिन्न ॥ ३ ॥

॥ ५०४ ॥

शब्दांचीं रत्नें करूनी अळंकार । तेणें विश्वंभर पूजियेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भावाचे उपचार करूनि भोजन । तेणें नारायण जेवविला ॥ ४ ॥

संसारा हातीं दिलें आंचवण । मुखशुद्धी मन समर्पिलें ॥ २ ॥

रंगलीं इंद्रियें सुरंग तांबूल । माथां तुळसीदळ समर्पिलें ॥ ३ ॥

एकभावदीप करूनि निरांजन । देऊनि आसन देहाचें या ॥ ४ ॥

न बोलोनि तुका करी चरणसेवा । निजविलें देवा माजघरीं ॥ ५ ॥

॥ ५०५ ॥

उठोनियां तुका गेला निजच्छळा । उरले राउळा माजी देव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निउल जालें सेवका स्वामीचें । आज्ञे करूनी चित्त समाधान ॥ ४ ॥

पहुडलिया हरी अनंतशैनावरी । तेथें नाहीं उरी कांहीं काम ॥ २ ॥

अवघी बाहेर घालूनि गेला तुका । सांगितलें लोकां निजले देव ॥ ३ ॥

॥ ५०६ ॥

दसरा—अ० १

पवित्र सुदिन उत्तम दिवस दसरा ।

सांपडला तो साधा आजि मुहूर्त बरा ।

गर्जा जयजयकार हरि तृदयीं धरा ।

आळस नका करूं लाहानां सांगतों थोरां ॥ १ ॥

१ त. कर्म.—२ पं. हाराया.—३ पं. नाहीं निवडिलें आत्मां आपुल्या भिन्न.—४ पं. रंगली इंद्रिय. ५ पं. नेउले.—६ पं. अनंतसेनावरी.—७ दे. त. जेजेकार.

॥ ध्रु. ॥ या हो या हो बाइयानो निघाले हरी । ॥ १ ॥
 ॥ १ ॥ सिलंगणा वेगीं घेउनि आरत्या करीं । ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥ ओवाळूं श्रीमुख वंदूं पाउलें शिरीं । ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥ आह्नां दैव आलें येथें घरिच्या घरीं ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥ अक्षय मुहूर्त औटोमध्ये साधे तें । ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥ मग येरी गर्जे जैसें तैसें होतें जातें । ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥ ह्मणोनि मागें पुढें कोणी न पाहावें येथें । ॥ ६ ॥
 सांडा परतें काम जाऊं हरी सांगातें ॥ २ ॥
 बहुतां बहुतां रितीं चित्तीं घरा हें मनीं । ॥ ७ ॥
 नका ^४गै करूं आइकाल ज्या कानीं । ॥ ८ ॥
 मग हें सुख कधीं न देखाल स्वप्नीं । ॥ ९ ॥
 उरेल हायहाय मागें होईल काहाणी ॥ ३ ॥
 ऐसियास वंचती त्यांच्या अभाग्या पार । ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥ नाहीं नाहीं नाहीं सत्य जाणा निर्धार । ॥ ११ ॥
 ॥ १२ ॥ मग हे वेळ घटिका न ये अजरामर । ॥ १२ ॥
 ॥ १३ ॥ कळलें असों द्या मग पडतील विचार ॥ १३ ॥
 ॥ १४ ॥ जयासाठीं ब्रह्मादिक जालेति पिसे । ॥ १४ ॥
 उच्छिष्टा कारगें देव जळीं जाले मासे । ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥ अर्द्धांगीं विश्वमाता लक्ष्मी वसे । ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥ तो हा तुकयाबंधु ह्मणे आलें अनायासें ॥ १७ ॥
 ॥ १८ ॥ ॥ ५०७ ॥

ओवाळूं आरती^१ पंढरीराया । सर्वभावें शरण आलों तुझिया पायां ॥ १ ॥

१ पं. घेउनि वेगीं.—२ दे. क. औटोमध्ये.—३ क. होतें.—४ पं. गर्ज.—५ पं. आरती माझ्या.

॥ ध्रु. ॥ सर्व व्यापून कैसें रूप आकळ । तो हा गौळ्या घरीं जाला कृष्ण
बाळ ॥ १ ॥

स्वरूप गुणातीत जाला अवतारधारी । तो हा पांडुरंग उभा विटेवरी ॥ २ ॥

भक्तीचिया काजा कैसा रूपासि आला । बिदाचा तोडर चरणीं मिरविला ॥ ३ ॥

आरतें आरती ओवाळिली । वाखाणितां कीर्ति वाचा परतली ॥ ४ ॥

भावभाक्तिबळें होसी कृपाळु देवा । तुका ह्मणे पांडुरंगा तुझ्या न कळती मावा
॥ ५ ॥

॥ ५०८ ॥

करूनि आरती । आतां ओवाळूं श्रीपती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आजि पुरले नवस । धन्य जाला हा दिवस ॥ १ ॥

पाहा वो सकळा । पुण्यवंता तुह्मी बाळा ॥ २ ॥

तुका वाहे टाळी । होता सन्निध जवळी ॥ ३ ॥

॥ ५०९ ॥

द्याल माळ जरी पडेन मी पायां । दंडवत वांयां कोण वेची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आलें तें हिशोबें अवधिया प्रमाण । द्यावें तरी दान मान होतो ॥ १ ॥

मोकळिया मनैं ध्याल जरी सेवा । प्रसाद पाठवा लवकरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी जालिया कृपण । नामाची जतन मग कैची ॥ ३ ॥

॥ ५१० ॥

तुह्मीं जावें निजमंदिरा । आह्मी जातो आपुल्या घरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठोबा लोभ असों देई । आह्मी असों तुमचे पाई ॥ १ ॥

चित्त करी सेवा । आह्मी जातो आपुल्या गांवा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दिशा भुलों । फिरोन पायापाशीं आलों ॥ ३ ॥

१ त. रूप कैसें.—२ पं. स्वरूप गुणातीत अवतार धरी ।—३ त. तोरडु. पं. तोडरु.—४ पं. आरती कैसी.—५ पं. तुका ह्मणे तुझ्या.—६ पं. तरी.—७ पं. क. ही शोभे.

॥ ५११ ॥

पाहें प्रसादाची वाट । द्यावें धोवोनियां ताट ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शेष घेऊनि जाईन । तुमचें जालिया भोजन ॥ ५ ॥

जालों एकसवा । तुह्मां आडुनियां देवा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चित्त । करूनि राहिलों निश्चित ॥ ३ ॥

॥ ५१२ ॥

केली कटकट गाऊं नाचों नेगतां ।

लाज नाहीं भय आह्मां पोटाची चिंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैसा सिंगलेती पाय रगडूं दातारा ।

जाणवूं द्या वारा उब जाली शरीरा ॥ ५ ॥

उशिरा उशीर किती काय ह्मणावा ।

जैननिये बाळका कोप कांहीं न धरावा ॥ २ ॥

तुझिये संगतीं औह्मीं करूं कोल्हाळ ।

तुका ह्मणे बाळें अवधीं मिळोन गोसाळ ॥ ३ ॥

॥ ५१३ ॥

कळस वाहियेला शिरीं । सहस्रनामें पूजा करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पीक पिकलें पिकलें । घन दांटोनियां आलें ॥ ५ ॥

शेवटीचें दान । भागा आला नारायण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पोट । भरलें वारेंले बोभाट ॥ ३ ॥

१ पं. जननी या. - २ दे. क. येऊं. - ३ पं. अवघे. - ४ त. मोडोनियां. - ५ पं. क. वारला.

॥ ५१४ ॥

आरुष शब्द बोलों मनीं न धरावें कांहीं ।

लडिवाळ बाळकें तूं चि आमुची आई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देई गे विठावाई प्रेमभातुकें ।

अवधियां कवतुकें लहानां थोरां सकळां ॥ २ ॥

असो नसो भाव आलों तुझिया ठाया ।

पाहे कृपादृष्टी आतां पंढरीराया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मी तुझीं वेडीं वांकुडीं ।

नामें भवपाश आतां आपुलिया तोडीं ॥ ४ ॥

॥ ५१५ ॥

आडकलें देवद्वार । व्यर्थ काय करकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां चला जाऊं घरा । नका करूं उजगरा ॥ २ ॥

देवा लागलीसे निज । येथें उभ्या काय काज ॥ ३ ॥

राग येतो^२ देवा । तुका ह्मणे नेघे सेवा ॥ ४ ॥

॥ ५१६ ॥

कृष्ण माझी माता कृष्ण माझा पिता ।

बहिणी बंधु चुलता कृष्ण माझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृष्ण माझा गुरु कृष्ण माझें तारूं ।

उतरी पैल पारु भव^३नदीची ॥ २ ॥

कृष्ण माझें मन कृष्ण माझें जन ।

सोइरा सज्जन कृष्ण माझा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझा श्रीकृष्ण विसावा ।

वाटे न करावा परता जीवा ॥ ३ ॥

॥ ५१७ ॥

कृपा करावी भगवंतें । ऐसा शिष्य द्यावा मातें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे व्रत जो चालवी । त्यासि द्यावें त्वां पालवी ॥ ५ ॥

व्हावा ब्रह्मज्ञानी गुंडा । तिहीं लोकीं ज्याचा झेंडा ॥ २ ॥

तुका तुका हाका मारी । माझ्या विठोवाच्या द्वारी ॥ ३ ॥

॥ ५१८ ॥

जातो वाराणसी । निरवी गाई घोडे हैसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गेलों येतों नाहीं ऐसा । सत्य मानावा भरवसा ॥ ५ ॥

नका काढूं माझीं पेंवें । तुझीं वरळा भूस खावें ॥ २ ॥

भिकारियाचे पाठी । तुझी घेउनि लागा काठी ॥ ३ ॥

सांगाल जेवाया ब्राह्मण । तरी कांपाल माझी मान ॥ ४ ॥

वोकलिया वोका । म्यां खर्चिला नाहीं रुका ॥ ५ ॥

तुझीं खावें ताकपाणी । जतन करा तूपलोणी ॥ ६ ॥

नाहीं माझे मनीं । पोरें रांडा नागवणी ॥ ७ ॥

तुका ह्मणे नीट । होतें तैसें बोलें स्पष्ट ॥ ८ ॥

॥ ५१९ ॥

कास घालोनी बळकट । झालों कळिकाळासी नीट ।

केली पायवाट । भवसिंधूवरूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या रे या रे लाहान थोर । याति भलते नारीनर ।

करावा विचार । न लगे चिंता कोणासी ॥ १ ॥

कामी गुंतले रिकामे । जपी तपी येथें जमे ।

लाविले दमामे । मुक्त आणि मुमुक्षा ॥ २ ॥

एकंदर शिका । पाठविला इहलोका ।

आलों ह्मणे तुका । मी नामाचा धारक ॥ ३ ॥

॥ ५२० ॥

आह्मी वैकुंठवासी । आलों या चि कारणासी ।

बोलिले जे ऋषी । साच भावें वर्तावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांडूं संतांचे मारग । आडरानें भरलें जग ।

उच्छिष्टाचा भाग । शेष उरलें तें सेवूं ॥ १ ॥

अर्थ लोपलीं पुराणें । नाश केला शब्दज्ञानें ।

विषयलोभी मन । साधन बुडविलीं ॥ २ ॥

पिटूं भक्तीचा डांगोरा । कळिकाळासी दरारा ।

तुका ह्मणे करा । जयजयकार आनंदें ॥ ३ ॥

॥ ५२१ ॥

बळियाचे अंकित । आह्मी जालों बळिवंत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाता हाणोनि संसारा । केला षडूर्मीचा मारा ॥ १ ॥

जन धन तन । केलें तृणाही समान ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । आह्मी मुक्तीचिया माथां ॥ ३ ॥

१ त. कामी गुंतलें रिकामें । जपी तपी येथें जमे । लाविलें दमामें । पं. कामीं.—२ दे.
क. वर्ताव्या पं. वर्ताया.—३ त. लोभीं.—४ पं. साधन बुडविलें.—५ दे. त. जेजेकार.—६ त.
हला. पं. हणिला.—७ पं. त संसार.—८ पं. षडूर्मीमार.

॥ ५२२ ॥

मृत्युलोकीं आह्मां आवडती परी । नाहीं एका हरिनामैं विण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विटलें हें चित्त प्रपंचापासूनि । वर्मन हें मनीं बैसलेंसे ॥ ५ ॥

सोनें रूपें आह्मां मृत्तिके समान । माणिकें पाषाण खडे तैसे^२ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तैशा दिसतील नारी । रिसाचियापरी आह्मांपुढें ॥ ३ ॥

॥ ५२३ ॥

स्त्रियांचा तो संग नको नारायणा । काष्ठा या पाषाणामृत्तिकेच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नांठवे हा देव न घडे भजन । लांचावलें मन आवरे ना ॥ ५ ॥

दृष्टिमुखें मरण इंद्रियाच्या द्वारें । लावण्य तें खरें दुःखमूळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जरी अग्नि जाला साधु । पॅरी पावे बाधूं संघट्टणें ॥ ३ ॥

॥ ५२४ ॥

पराविया नारी रखुमाईसमान । हें गेलें नेमून ठायींचें चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाई वोतूं माते न करीं सायास । आह्मी विष्णुदास नव्हों तैसे ॥ ५ ॥

न साहावें मज तुझें हें पतन । नको हें वचन दुष्ट वदों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुज पाहिजे भ्रतार । तरी काय नर थोडे जाले ॥ ३ ॥

॥ ५२५ ॥

भक्तिप्रतिपाळे दीन वो वत्सळे । विठ्ठले कृपाळे होसी माये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पडिला विसर माझा काय गुणें । कपाळ हें उणें काय करूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझें जाळूनि संचित । करीं वो उचित भेट देई ॥ २ ॥

१ त. बैसलेंसे मनीं रामनाम.—२ पं. जैसे.—३ पं. अंतरे.—४ पं. तरी.—५ पं. माउली—६ त. पं. रखुमाई जन पांडुरंगे.—७ पं. तैसे नव्हों.—८ पं. तरी का इतर लोक थोडे.—९ त. पं. विठ्ठल.

॥ ५२६ ॥

तुजविण मज कोण वो' सोयरें । आणिक दुसरें पांडुरंगे ॥ १ ॥
 लागलीसे आस पाहा तुझें वास । रात्री वो दिवस लेखीं बोटीं ॥ २ ॥
 काम गोड मज न लगे हा धंदा । तुका ह्मणे सदा हें चि ध्यान ॥ ३ ॥

॥ ५२७ ॥

पैढियंतें आह्मी तुजपाशीं मागावें । जीवींचें सांगावें हितगुज ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पाळसील लळे दनि वो वत्सले । विठ्ठले कृपाळे जननिये ॥ २ ॥
 जीव भाव तुझ्या ठेवियेला पारीं । तूं चि सर्वा ठायीं एक आह्मां ॥ ३ ॥
 दुजियाचा संग लागों नेदीं वारा । नाहीं जात घरा आणिकांच्या ॥ ४ ॥
 सर्वसत्ता एकी आहे तुजपाशीं । ठावें आहे देसी मागेन तें ॥ ५ ॥
 ह्मणउनि पुढें मांडियेली आळी । थिंकोनियां चोळी डोळे तुका ॥ ६ ॥

॥ ५२८ ॥

कोण पर्वकाळ पहासील तीर्थे । होतें माझें चित्त कासावीस ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पाठवीं भातुकें प्रेरिं झडकरी । नैको राखों उरी पांडुरंगा ॥ २ ॥
 न धरावा कोप मजवरी कांहीं । अवगुणी अन्यायी ह्मणोनियां ॥ ३ ॥
 काय रडवीसी नेणतियां पोरं । जाणतियां थोरं याचिपरी ॥ ४ ॥
 काय उभी कर ठेवुनियां कटीं । बुझावीं धाकुटीं लडिवाळें ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे आतां पदरासी पिळा । घालीन निराळा नव्हे मग ॥ ६ ॥

॥ ५२९ ॥

कां हो देवा कांहीं न बोला चि गोष्टी । कां मज हिंपुटी करितसा ॥ १ ॥

१ त. हो.—२ पं. त. पढीयंतें.—३ त. जयापें.—४ त. होसी माये.—५ त. थीत.—६ पं. प्रेमें.—७ पं. नका.

॥ध्रु.॥ कंठीं प्राण पाहें वचनाची आस। तों दिसे उदास धरिलें ऐसें ॥ १ ॥
येणें काळें बुंधी घेतलीसे खोलें । कां नये विटाळ होऊं माझा ॥ २ ॥
लाज वाटे मज ह्मणवितां देवाचा । न पुससी फुकाचा तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ ५३० ॥

उचित तें काय जाणावें दुर्बळें । थोरिवेचें काळें तोंड देवा ॥ १ ॥
॥ध्रु.॥ देतो हाका कोणी नाइकती द्वारीं । ओस कोणी घरीं नाही ऐसें ॥ १ ॥
आलिया अतीता शब्द समाधान । करितां वचन काय वेंचे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुझां साजे हें श्रीहरी । आह्मी निलाजिरीं नव्हों ऐसीं ॥ ३ ॥

॥ ५३१ ॥

आह्मी मार्गों ऐसें नाही तुजपाशीं । जरी तूं भीतोसि पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ध्रु.॥ पाहें विचारूनि आहेतुज ठावें । आह्मी धालों नावें तुझ्या एका ॥ १ ॥
ऋद्धिसिद्धि तुझें मुख्य भांडवल । हें तों आह्मां फोल भक्तीपुढें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जाऊं वैकुंठा चालत । वैसेनि निश्चित सुख भोगूं ॥ ३ ॥

॥ ५३२ ॥

न लगे हें मज तुझें ब्रह्मज्ञान । गोजिरें सगुण रूप पुरे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ लागला उशीर पतितपावना । विसरोनि वचना गेलासि यां ॥ १ ॥
जाळोनि संसार बैसलों अंगणीं । तुझे नाही मनीं मानसीं हीं ॥ २ ॥
तका ह्मणे नको रागेजों विठला । उठीं देई मला भेटी आतां ॥ ३ ॥

॥ ५३३ ॥

कमोदिनी काय जाणे तो परिमळ । भ्रमर सकळ भोगीतसे ॥ १ ॥

१ त. तुझीं.—२ पं. क. काळ बुंधी.—३ पं. खोळ.—४ दे. पं. नाही.—५ पं. मोक्ष.—
६ क. निश्चित.— पं. निवांत.—७ पं. हे.—८ क. हें. पं. तें.—९ पं. कुमुदिनी.

॥ ध्रु. ॥ तैसें तुज ठावें नाहीं तुझें नाम । आह्मी च तें प्रेमसुख जाणों ॥ ५ ॥
 माते तृण बाळा दुधाची ते गोडी । ज्याची नये जोडी त्यासी कामा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मुक्ताफळ शिंपीपोटीं । नाहीं त्याची भेटी भोग तिये ॥ ३ ॥

॥ ५३४ ॥

॥ काय सांगों तुझ्या चरणांच्या सुखा ।

॥ अनुभव ठाउका नाहीं तुज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बोलतां हैं कैसें वाटे खरेपण ।

॥ ६ ॥ अमृताचे गुण अमृतासी ॥ ५ ॥

आह्मी एकएका ग्वाही मायपुतें ।

॥ जाणों तें निरुतें सुख दोघें ॥ २ ॥

॥ ७ ॥ तुका ह्मणे आह्मां मोक्षाचा कांटाळा ।

॥ कां तुह्मी गोपाळा नेणां ऐसें ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ ५३५ ॥

देखोनियां तुझ्या रूपाचा आकार । उभा कटीं कर ठेवूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेणें माझ्या चित्ता होतें समाधान । वाटतें चरण न सोडावे ॥ ५ ॥

मुखें गातों गीत वाजवितों टाळी । नाचतों राउळीं प्रेमसुखें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज तुझ्या नामापुढें । तुच्छ हें बापुडें सकळी काळ ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ ५३६ ॥

आतां येणेंविण नाहीं आह्मां चाड । कोण बडबड करी वांयां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुख तेंचि दुःख पुण्यपाप खरें । हैं तों आह्मां वरें कळों आलें

॥ ५ ॥

१ पं. चरणींच्या.—२ त. तुष्य. दे. तुश.—३ त. पं. सकळ ही.

तुका ह्मणे वाचा वाहिली अनंता । बोलायाचें आतां काम नाही ॥ २ ॥

॥ ५३७ ॥

बोलों अबोलणें मरोनियां जिणें । असोनि नसणें जेनि आह्मां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भोगीं त्याग जाला संगीं च असंग । तोडियेले लाग माग दोन्ही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नव्हे दिसतो मी बैसा । पुसणें तें पुसा पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ ५३८ ॥

अधिकार तैसा दावियेले मार्ग । चालतां हें मग कळीं येतें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाळूं नये नांव पावलेनि पार । मागील आधार बहुतांचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रोग वैद्यांचे अंगीं । नाहीं करी जगीं उपकार ॥ ३ ॥

॥ ५३९ ॥

संवसार तीहीं केला पाठमोरा । नाहीं द्रव्य दारा जया चित्तीं ॥ १ ॥

शुभाशुभ नाहीं हर्षामर्ष अंगीं । जनार्दन जगीं होउनि ठेला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देहें दिला एकसरें । जयासि दुसरें नाहीं मग ॥ ३ ॥

॥ ५४० ॥

देहबुद्धि वसे लोभ जयां चित्तीं । आपुलें जाणती परावें जे ॥ १ ॥

तयासि चालतां पाहिजे सिंदोरी । दुःख पावे करी असत्य तो ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धर्म रक्षाया कारणें । छाया इच्छी उन्हे तापला तो ॥ ३ ॥

॥ ५४१ ॥

काळें खादला हा अवघा आकार । उत्पत्तिसंहारघडमोडी ॥ १ ॥

बीज तो अंकुर आच्छादिला पोटीं । अनंता सेवटीं एकाचिया ॥ २ ॥

१ दे. क वाईली.—२ त. पं. जनी (जनीं ?).—३ पं. विटोबासी.—४ त. पं. दाविये.
ला.—५ दे. त. वैदाचे.

तुका हलणे शब्दे व्यापिले आकाश । गुढार हें तैसें कळों नये ॥ ३ ॥

॥ ५४२ ॥

आणीक काळें न चले उपाय । धरावे या पाय विठोबाचे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघे चि पुण्य असे तया पोरीं । अवघिया तुटी होय पापा ।

॥ ६ ॥ गच्छेत्तुं तस्यै नमः । तस्यै नमः तस्यै नमः ॥ ६ ॥

अवघें मोकलें अवधिया कालें ॥ उद्धरती कुलें नरनारी ॥ २ ॥

काळ वेळ नाहीं गर्भवासदुःखें । उच्चारितां मुखें नाम एक ॥ ३ ॥

तुका हूणे कांहीं न लगे सांडावें । सांगतसें भावें घेती तयां ॥ ४ ॥

॥ ६ ॥ सकलपद विष्णु ॥ ५४३ ॥ विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

कां रे* माझा तुज न ये कळवळा । असोनि जवळा तद्दयस्था ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अगा नारायणा निष्ठुरा निर्गुणा । केला शोक नेणां कंठस्फोट

॥ ५ ॥ अलर्न लीहाहु गीमर लीहाहु । गीमर लीहाहु गीमर ॥ ५ ॥

कां हैं चित्त नाही पावलें विश्रांती । इंद्रियांची गति कुंटे^३ चि ना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कां रे धरियेला कोव । पाप सरलें नेणों पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ हे विष्णु कौण्ड ॥ ५४४ ॥ त्विहोपकृतमलिमिव ह्रीमुहुर्य

दीनानाथा तुझीं ब्रिदें चराचर । घेसीलु कैवार शरणागता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुराणीं जे तुझे गर्जती पवाडे । ते आह्वां रोकडे कळों आले

॥ १४८ ॥ ॥ १४ ॥

आपुल्या दासांचें न साहासी उणें । उभा त्याकारणें राहिलासी ॥ २ ॥

चक्र गदा हातीं आयुधें अपारें । न्यून तेथें^४ पुरें करूं धावें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुज भक्तीचें कारण । करावया पूर्ण अवतार ॥ ४ ॥

१ पं. कैसैं.—२ पं ते—३ क. खुंट.—४ पं. तैं। चि. * पं. हा शब्द नहीं.

॥ ४४५ ॥

वर्णू महिमा ऐसी नाहीं' मज वाचा । न बोलवे साचा पार तुझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ठार्यांची हे काया ठेविली चरणीं । आतां ओवाळुनि काय सांडूं

॥ ४४ ॥

नाहीं भाव ऐसा करूं तुझी सेवा । जीव वाहूं देवा तो ही तुझा ॥ २ ॥

मज माझें कांहीं न दिसे पाहातां । जें तुज अनंता समर्पावें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां नाहीं मज थार । तुझे उपकार फेडावया ॥ ४ ॥

॥ ५४६ ॥

नाहीं सुख मज न लगे हा मान । न राहेहें जन काय करूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देहउपचारें पोळतसे अंग । विषतुल्य चांग मिष्टान्न तें ॥ ४४ ॥

नाइकवे स्तुति वाणितां थोरीव । होतो माझा जीव कासावीस ॥ २ ॥

तुज पावें ऐसी सांग कांहीं कळा । नको मृगजळा गोवूं मज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां करीं माझें हित । काढावें जळत आगींतूनि ॥ ४ ॥

॥ ५४७ ॥

न मिळो खावया न वाढो संतान । परि हा नारायण कृपा करो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी माझी वाचा मज उपदेशी । आणीक लोकांसी हें चि सांगे

॥ ४४ ॥

विटंबो शरीर होत कां विपत्ति । परि राहो चित्तीं नारायण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नासिवंत हें सकळ । आठवे गोपाळ तें चि हित ॥ ३ ॥

॥ ५४८ ॥

पिंड पोसावे हें अधमाचें ज्ञान । विलास मिष्टान्न करूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शरीर रक्षावें हा धर्म बोलती । काय असे हातीं तयाचिया ॥ १ ॥
 क्षणभंगुर हें जाय न कळतां । ग्रास गिळी सत्ता नाही हातीं ॥ २ ॥
 कर्वतिलीं देहें कापियेलें मांस । गेले वनवासौ शुकादिक ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे राज्य करितां जनक । अग्निमाजी एक पाय जळे ॥ ४ ॥

॥ ५४९ ॥

जरी माझी कोणी कापितील मान । तरी नको आन वदों जिठ्हे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सकळां इंद्रियां हे माझी विनंती । नका होऊं परतीं पांडुरंगा ॥ १ ॥
 आणिकांची मात नाइकावी कार्ती । आणीक नयनीं न पाहावें ॥ २ ॥
 चित्ता तुवां पार्यो रहावें अखंडित । होउनी निश्चित एकविध ॥ ३ ॥
 चला पाय हात हें चि काम करा । माझ्या नमस्कारा विठोबाच्या ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे तुझां भय काय करी । आमुचा कैवारी नारायण ॥ ५ ॥

॥ ५५० ॥

करिशी तें देवा करीं माझें सुखें । परी मी त्यासी मुखें न ह्मणें संत ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जया राज्य द्रव्य करणें उपार्जना । वश दंभमाना इच्छे जाले ॥ १ ॥
 जगदेव परी निवडीन निराळे । ज्ञानाचे आंधळे भारवाही ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भय न धरीं मानसीं । ऐसियाचे विशीं करितां दंड ॥ ३ ॥

॥ ५५१ ॥

ह्मणविती ऐसे आइकतो संत । न देखीजे होत डोळां कोणीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसियांचा कोण मानितें विश्वास । निवडे तो रस घाईडाई ॥ १ ॥
 पर्जन्याचे काळीं वाहाळाचे नद । ओसरतां बुंद न थारे चि ॥ २ ॥

हिज्या ऐशा गारा दिसती दूरोन । तुका ह्मणे घेन न भेटे तों ॥ ३ ॥

॥ ५५२ ॥

अतिवौद लावी । एक बोट सोंग दावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचा बहुरूपी नट । नव्हे वैष्णव तो चाटी ॥ ५ ॥

प्रतिपादी वाळी । एक पुजी एका छळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं । भूतदया ज्याचे ठायीं ॥ ३ ॥

॥ ५५३ ॥

पोटाचे ते नट पाहों नये छंद । विषयांचे भेद विषयरूप ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अर्थी परमार्थ कैसा घडों सके । चित्त लोभी भीके सोंग वांयां ॥ ५ ॥

देवाचीं चरित्रें दाखाविती लीळा । लाघवाच्या कळा मोहावया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चित्तीं राहे अभिळास । दोषां नरकवास सारिखा चि ॥ ३ ॥

॥ ५५४ ॥

भुंकती तीं द्यावीं भुंकों । आपण त्यांचें नये शिकों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाविकांनीं दुर्जनाचें । मांनूं नये कांहीं साचें ॥ ५ ॥

होइल तैसें बळ । फजीत करावे ते खळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्यांचें । पाप नाहीं ताडणाचें ॥ ३ ॥

॥ ५५५ ॥

जप करितां राग । आला जवळी तो मांग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नको भोंवतालें जगीं । पाहों जवळी राख अंगीं ॥ ५ ॥

कुड्याची संगती । सदा भोजन पंगती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ब्रह्म । साधी विरहित कर्म ॥ ३ ॥

१ क. पं. त. घण.—२ क. अतिवादें.—३ त. भीकें.—४ पं. कांहीं मानूं नये साचें.—

५ क. त. पं. त्याचे.

॥ ६ ॥ ॥ ५५६ ॥

काहीं च मी नव्हे कोणिये गांवींचा । एकट ठायींचा ठायीं एक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं जात कोठें येत फिरोनियां । अवघे चि वांयांविण बोलें ॥ ५ ॥

नाहीं मज कोणी आपुलें दुसरें । कोणाचा मी खरें काहीं नव्हे ॥ २ ॥

नाहीं आत्मां ज्यावें मरावें लागत । आहों अखंडित जैसे तैसे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे नांवरूप नाहीं आत्मां । वेगळा ह्या कर्मा अकर्मासी ॥ ४ ॥

॥ ५५७ ॥

लोहगांवास परचक्रवेढा पडला—अंभग ३.

न देखवे डोळां ऐसा हा आकांत । परपीडे चित्त दुःखी होतें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय तुझी येथें नसालसें जालें । आत्मां न देखिलें पाहिजे हें ॥ ५ ॥

परचक्र कोठें हरिदासांच्या वासें । न देखिजेत देशों राहातिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझी लाजविली सेवा । हीनपणें देवा जिणें जालें ॥ ३ ॥

॥ ५५८ ॥

काय म्यां मानावें हरिकथेचें फळ । तरिजे सकळ जैनीं ऐसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उच्छेद तो असे हा गे आरंभला । रोकडें विठ्ठला परचक्र ॥ ५ ॥

पापाविण नाहीं पाप येत पुढें । साक्षीसी रोकडें साक्ष आलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जेथें वसतील दास । तेथें तुझा वास कैसा आतां ॥ ३ ॥

॥ ५५९ ॥

॥ ५६० ॥ भीत नाहीं आतां आपुल्या मरणा ।

दुःखी होतां जना न देखवे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आमची तो जाती ऐसी परंपरा ।

१ पं. अवघेचि वांयां विण बोल.—२ त. नाम.—३ पं. देखिजे ते.—४ पं. कथेचें हें फळ.—५ पं. जन.—६ क. परचक्रे. (कें ?).—७ दे. क. साक्षी. * दे. त. हा शब्द नाही.

कां तुझी दातारा नेणां ऐसैं ॥ ५ ॥

॥ भजनीं विक्षेप तें चि पैं मरण ।

न वजावा क्षण एक वांयां ॥ २ ॥

॥ ५ ॥ तुका ह्मणे नाहीं आघाताचा वारा ।

॥ ते स्छळीं दातारा ठाव मार्गे ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥ ॥ ३ ॥

॥ ५६० ॥

फिरंगी वाखर लोखंडाचे विळे । परि ते निराळे गुणमोल ॥ १ ॥

पायरी प्रतिमा एक चि पाषाण । परि तें महिमान वेगळालें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तैशा नव्हतील परी । संतजना सरी सारिखिया ॥ ३ ॥

॥ ५६१ ॥

कोण जाणे कोणा घडे उपासना । कोण या वचनाप्रैति पावे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां माझा श्रोता वक्ता तूं चि देवा । करावी ते सेवा तुझी च म्यां

॥ ५ ॥

कुशळ चतुर येथें न सरते । करितील रिते तर्क मते ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जालें पेणें एके घरीं । मज आणि हरी तुझां गांठी ॥ ३ ॥

॥ ५६२ ॥

आमचा विनोद तें जगा मरण । करिती भावहीण दखोवेखीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न कळे सतंत हिताचा विचार । तों हे दारोदार खाती फेरे ॥ ५ ॥

वंदिलें वंदावें निंदिलें निंदावें । एक गेलें जावें त्याचि वाटा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कोणी नाइके सांगतां । होती यमदूता वरपडे ॥ ३ ॥

१ त. ठेवीं मज.—२ क. प्रीति.—३ दे क. त. मां.—४ पं. पवती. क. सरतें.—५ पं.

करितील रीति तर्क मत. ब. करितील रितें तर्क मते.—६ पं. केणें जालें. त. जालें केणें.—

७ (स्वतंत्र ?) संतत हा शब्द कांहींसा बरा लागेल.

॥ ५६३ ॥

दीप घेउनियां धुंडिती अंधार । भेटे हां विचार अघटित ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विष्णुदास आह्मी न भ्यों कळिकाळा । भुलों मृगजळा न घडे तें ॥ ५ ॥

उधळितां माती रविकळा मळे । हें कैसें न कळे भाग्यहीना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तृणें झांके हुताशन । हें तंव वचन वाउगें चि ॥ ३ ॥

॥ ५६४ ॥

नटनाट्यें अवघें संपादिलें सोंग । भेद दांऊं रंग न पालटे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मांडियेला खेळ कौतुंके बहुरूप । आपुलें स्वरूप जागतसों ॥ ५ ॥

स्फटिकाची शिळा उपाधि न मिळे । भाव दावी पिवळे लाल संगे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी या जनाविरहित ॥ होउनि निश्चित क्रीडा करूं ॥ ३ ॥

॥ ५६५ ॥

तुजविण वाँणीं आणिकांची थोरी ।

॥ ६ ॥ तरी माझी हरी जिह्वा झडो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुजविण चित्ता आवडे आणीक ।

तरी हा मस्तक भंगो माझा ॥ ५ ॥

नेत्रीं आणिकांसि पाहीन आवडी ।

जातु ते चि घडी चांडाळ हे ॥ २ ॥

कथामृतपान न करिती श्रवण ।

१ पं. तो-२ त. भों.-३ पं. क. नटनाट्य.-४ पं. दावी.-५. क. कौतुके. पं. कव-
तुके.-६ पं. निश्चित.-७ त. पं. क. याणी.-८ पं. आणिकाची.-९ त. हें.

काय प्रयोजन मग यांचें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे काय वांचून कारण ।

तुज एक क्षण विसंबतां ॥ ४ ॥

॥ ५६६ ॥

स्वामींचे स्त्रीनें स्वामींस कठिण उत्तरें केलीं-अभंग ७.

मज चि भोंवता केला येणें जोग । काय याचा भोग अंतरला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चालोनियां घरा सर्व सुखें येती । माझी तों फजीती चुके चि ना

॥ २ ॥

कोणाची बाईल होऊनियां वोढूं । संवसारीं काढूं आपदा किती ॥ २ ॥

काय तरी देऊं तोडितील पोरें । मरतीं तरी बरें होतें आतां ॥ ३ ॥

कांहीं नेदी वांचों धोवियेलें घर । सारवावया ढोर शेण नाहीं ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे रांड न करितां विचार । वाहुनियां भार कुंथे माथां ॥ ५ ॥

॥ ५६७ ॥

काय नेणों होता दावेदार मेला । वैर तो साधिला होउनि गोहो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ किती सर्वकाळ सोसावें हें दुःख । किती लोकां मुख वासूं तरी

॥ २ ॥

झवे आपुली आई काय माझें केलें । धड या विठलें संसाराचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येती बाईले असडे । फुंदोनियां रडे हांसे कांहीं ॥ ३ ॥

॥ ५६८ ॥

गोणी आली घरा । दाणे खाऊं नेदी पोरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भरी लोकांची पांटोरी । मेला चोरटा खाणोरी ॥ १ ॥
 खवळली पिसी । हाता झोंबे जैसी लांसी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे खोटा । रांडे संचिताचा सांटा ॥ ३ ॥

॥ ५६९ ॥

आतां पोरा काय खासी । गोहो जाला देवलसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ डोचकें तिंबी घातल्या माळा । उदमाचा सांडी चाळा ॥ १ ॥
 आपल्या पोटा केली थार । आमचा नाहीं येसपार ॥ २ ॥
 हातीं टाळ तोंड वासी । गाय देउळीं देवापासीं ॥ ३ ॥
 आतां आह्मी करूं काय । न बसे घरीं राणा जाय ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे आतां धीरी । आझुनि नाहीं जालें तरी ॥ ५ ॥

॥ ५७० ॥

बरें जालें गेलें । आजी अवघें मिळालें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां खाईन पोटभरी । ओल्या कोरड्या भाकरी ॥ १ ॥
 किती तरी तोंड । याशीं वाजवूं मी रांड ॥ २ ॥
 तुका बाइले मानवला । चीथू करुनियां बोला ॥ ३ ॥

॥ १ ॥

॥ ५७१ ॥

न करवे धंदा । आइता तोंडीं पडे लोंदा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ उठितें तें कुटितें टाळ । अवघा मांडिला कोल्हाळ ॥ १ ॥
 जीवंत चि मेले । लाजा वाटुनियां प्याले ॥ २ ॥
 संसाराकडे । न पाहाती ओस पडे ॥ ३ ॥

तळमळती यांच्या रांडा । घालिती जीवा नांवें धोंडा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे बरें जालें । घे गे बाइले लीहिलें ॥ ५ ॥

॥ ५७२ ॥

कोण घरा येतें आमुच्या काशाला । काय ज्याचा त्याला नाही धंदा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवासाठीं जालें ब्रह्मांड सोडरें । कोमळ्या उत्तरें काय वेचे ॥ ५ ॥

मानें पाचारितां नव्हे आराणुक । ऐसे येती लोक प्रीतीसाठीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रांडे नावडे भूषण । कांतेलेंसैं श्वान लागे पाठीं ॥ ३ ॥

॥ ५७३ ॥

॥ ७ ॥

भाव धरी तया तारील पाषाण । दुर्जना सज्जन काय करी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करितां नव्हे नीट श्वानाचें हें पुच्छ । खापरा परीस काय करी ॥ ५ ॥

काय करिल तया साकरेचें आळें । बीज तैसीं फळें येती तया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वज्र भंगे^१ एक वेळ । कठीण हा खळ तयाहूनी ॥ ३ ॥

॥ ५७४ ॥

इच्छावें तें जवळी आलें । काय बोलें कारण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नामरूपीं पडिली गांठी । अवध्या गोष्टी सरल्या ॥ ५ ॥

मुकियाचे परी जीवीं । साकर जेवीं खांदली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काय बोलें । आतां भलें मौन्य ची ॥ ३ ॥

॥ ५७५ ॥

साधनें तरी हीं च दोन्ही । जरी कोणी साधील ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परद्रव्य परनारी । याचा धरीं विटाळ ॥ ५ ॥

१ पं. नाही.-२ दे. पाठीं लागे.-३ दे. पुं. पं. पुत.-४ पं. भेदे.-५ त. खादल्या.

देवभाग्यें घरा येती । संपत्ती त्या सकळा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तें शरीर । गृह भांडार देवाचें ॥ ३ ॥

॥ ५७६ ॥

आह्लासाठीं अवतार । मत्स्यकूर्मादि सूकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोहें धांवे घाली पान्हा । नांव घेतां पंढरीराणा ॥ ५ ॥

कोठें न दिसे पाहतां । उडी घाली अवचिता ॥ २ ॥

सुख ठेवी आह्लासाठीं । दुःख आपणची घोंटी ॥ ३ ॥

आह्लां घाली पाठीकडे । पुढें कळिकाळाशीं भिडे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे कृपानीधी । आह्लां उतरीं नांवेमधीं ॥ ५ ॥

॥ ५७७ ॥

रवि रश्मिकळा । नये काढितां निराळा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसा आह्लां जाला भाव । अंगीं जडोनि ठेला देव ॥ ५ ॥

गोडी साकरेपासुनी । कैसी निवडती दोन्ही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाद उठी । विरोनि जाय नभा पोटीं ॥ ३ ॥

॥ ५७८ ॥

थोडें परी निरें । अविट तें ध्यावें खरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ध्यावें जेणें नये तुटी । बीज वाढे बीजा पोटीं ॥ ५ ॥

चित्त ठेवीं ग्वाही । आणिकांशीं चाड नाहीं ॥ २ ॥

आपलें तें हित फार । तुका ह्मणे खरें सार ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ ५७९ ॥

अवघे देव साध । परी या अवगुणांचा बाध ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणउनी नव्हे सरी । राहे एका एक दुरी ॥ ५ ॥

जुंस कांदा एक आळां । स्वाद गोडीचा निराळा ॥ २ ॥

तुका हणने नव्हे सरी । विष अमृताची परी ॥ ३ ॥

॥ ५८० ॥

शांतीपरतें नाहीं सुख । येर अवघें ची दुःख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणउनी शांति धरा । उतराल पैल तीरा ॥ ५ ॥

खवळलिया कामक्रोधीं । अंगीं भरती आविव्याधी ॥ २ ॥

तुका हणने त्रिविध ताप । जाती मग आपेंआप ॥ ३ ॥

॥ ५८१ ॥

गोडीपणें जैसा गुळ । तैसा देव जाला सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां भजों कवणे परी । देव सबाह्य अंतरीं ॥ ५ ॥

उदका वेगळा । नव्हे तरंग निराळा ॥ २ ॥

हेम अळंकारा नामीं । तुका हणने तैसे आह्मी ॥ ३ ॥

॥ ५८२ ॥

परमेष्ठिपदा । तुच्छ करिती सर्वदा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि ज्यांचें धन । सदा हरीचें स्मरण ॥ ५ ॥

इंद्रपदादिक भोग । भोग नव्हे तो भवरोग ॥ २ ॥

सार्वभौमराज्य । त्यांसि कांहीं नाहीं काज ॥ ३ ॥

पाताळीचें आधिपत्य । ते तों मानिती विपत्य ॥ ४ ॥

योगसिद्धिसार । ज्यासि वाटे तें असार ॥ ५ ॥

मोक्षायेवढें सुख । सुख नव्हे चि तें दुःख ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे हरीविण । त्यासि अवघा वाटे सिण ॥ ७ ॥

॥ ५८३ ॥

मोहोऽप्याच्या संगें । सुत नव्हे आगीजोगें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरी त्याचें भक्ष । काय सांगणें ते' साक्ष ॥ २ ॥

स्वामीचिया अंगें । रूप नव्हे कोणाजोगें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खोडी । देवमनी न देती दडी ॥ ३ ॥

॥ ५८४ ॥

मजसवें नको चेष्टा । नव्हे साळी कांहीं कोष्टा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैस सांडोनि दिमाख । जाय काळें करीं मुख ॥ २ ॥

येथें न सरे चार । हीण आणीक वेव्हार ॥ २ ॥

तुका विष्णुदास । रस जाणतो नीरस ॥ ३ ॥

॥ ५८५ ॥

भाव देवाचें उचित । भाव तोचि भगवंत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्यधन्य शुद्ध जाती । संदेह कैचा तेथें चित्ती ॥ २ ॥

बहुत बराडी । देवजवळी आवडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हें रोकडें । लाभ अधिक रिचो खडें ॥ ३ ॥

॥ ५८६ ॥

गौरव गौरवापुरतें । फळ सत्यांचे संकल्प ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कठिण योगाहुनि क्षेम । ओकलिया होतो श्रम ॥ ५ ॥
 पावलें मरे सिवेपाशीं । क्लेश उरत ते क्लेशीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बहु आणी । कठिण निघालिया रणीं ॥ ३ ॥

॥ ५८७ ॥

न संडी अवगुण । वर्मे मानीतसे सिण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भोग देतां करिती काई । फुटतां यमदंडें डोई ॥ ५ ॥
 पापपुण्यझाडा । देतां तेथें मोटी पीडा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बोला । माझ्या सिणती विठला ॥ ३ ॥

॥ ५८८ ॥

पावे ऐसा नाश । अवधियां दिला त्रास ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अविटाचा केला संग । सर्व भोगी पांडुरंग ॥ ५ ॥
 आइता च पाक । संयोगाचा सकळिक ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे धणी । सीमा राहिली होउनी ॥ ३ ॥

॥ ५८९ ॥

दुर्बळ हें अवघें जन । नारायणीं विमुख ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ झाडोनियां हात जाती । पात्र होतीं दंडासी ॥ ५ ॥
 सिदोरी तें पापपुण्य । सर्वेसिण भिकेचा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे पडिला वाहो । कैसा पाहो हो* लटिक्याचा ॥ ३ ॥

१ पं. सत्यच संकल्पें.—२ दे. क्षम.—३ पं. उतर ते.—४ क. वर्म—५ पं. यमदंड.— ६ पं. विन्मुख.—७ पं. पाहो.— * पं. हा शब्द नाही.

॥ ५९० ॥

वाजतील तुरें । येणें आनंदें गजरें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जिकोनियां अहंकार । पावटणी केलें शिर ॥ ४ ॥
 काळा नाही वाय । परा श्रमा कोठें ठाव ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आतां । सोपें वैकुंठासी जातां ॥ ३ ॥

॥ ५९१ ॥

झाड कल्पतरू । न करी याचकीं आढेरू ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुली सर्वीं सर्वोत्तम । ऐसे विसरतां धर्म' ॥ ४ ॥
 परिसा तुमचें देणें । तो त्या जागे अभिमानें ॥ २ ॥
 गाव्हाण्यानें तुका । गर्जे मारुनियां हाका ॥ ३ ॥

॥ ५९२ ॥

वसवावें घर । देवें बरें निरंतर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ संग आसनीं शयनीं । घडे भोजनीं गमनीं ॥ ४ ॥
 संकल्प विकल्प । मावळोनि पुण्यपाप ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काळ । अवघा गोविंदें सुकाळ ॥ ३ ॥

॥ ५९३ ॥

येथील हा ठसा । गेला पडोनियां ऐसा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घरीं देवाचे अबोला । त्यासि ते चि सवे त्याला ॥ ४ ॥
 नाही पाहावें लागत । एकाएकीं च तें रितें^३ ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जन । तयामध्ये येवढें भिन्न ॥ ३ ॥

१ त. पं. नाम.—२ दे. त्याची.—३ दे. ते रित.

॥ ५९४ ॥

करितां देवार्चन । घरा आले संतजन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव सारावे परते । संत पूजावे आरते ॥ ५ ॥

शाळिग्राम विष्णुमूर्ती । संत हो का भलते याती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे संधी । अधिक वैष्णवांची मांदी ॥ ३ ॥

॥ ५९५ ॥

ज्याची खरी सेवा । त्याच्या भय काय जीवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करितां स्वामीसर्वें वांद । अधिक अधिक आनंद ॥ ५ ॥

असावा तो धर्म । मग साहों जातें वर्म ॥ २ ॥

वदे वाग्देवी । तुका विठली गौरवी ॥ ३ ॥

॥ ५९६ ॥

देवें जीव धाला । संसार तो कडू झाला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ते चि येतील ढेंकर । आनंदाचे हरिहर ॥ ५ ॥

वेधी आणिकांस । ऐसा जया अंगीं कस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भुक । येणें न लगे आणिक ॥ ३ ॥

॥ ५९७ ॥

नाम साराचें ही सार । शरणागत यमकिंकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उतमा^३उतम । वाचे बोला पुरुषोत्तम ॥ ५ ॥

नाम जपतां चंद्रमौळी ॥ नामें तरला वाल्हाकोळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्णू काय ॥ तारक विठोबाचे पाय ॥ ३ ॥

॥ ५९८ ॥

गातों भाव नाही अंगीं । भूषण करावया जर्गी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि तूं पतितपावन । करीं साच हें वचन ॥ ५ ॥

मुखें हणवितों दास । चित्तीं माया लोभ आस ॥ २ ॥

तुका हणे दावीं वेश । तैसा अंतरीं नाही लेश ॥ ३ ॥

॥ ५९९ ॥

द्रव्य असतां धर्म न करी । नागविला राजद्वारीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माय त्यासि व्याली जेव्हां । रांडें सटवी नव्हती तेव्हां ॥ ५ ॥

कथाकाळीं निद्रा लागे । कार्मीं श्वानापरी जागे ॥ २ ॥

भोग स्त्रियेसि देतां लाजे । वस्त्र दासीचें घेउनि निजे ॥ ३ ॥

तुका हणे जाण । नर गाढवाहुनी हीन ॥ ४ ॥

॥ ६०० ॥

सुखें बोले ब्रह्मज्ञान । मनीं धनअभिमान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशियाची कॅरी सेवा । काय सुख होय जीवा ॥ ५ ॥

पोटासाठीं संत । झाले कर्लीत बहुत ॥ २ ॥

विरळा ऐसा कोणी । तुका त्यासि लोटांगणी ॥ ३ ॥

॥ ६०१ ॥

एक वेळ प्रायश्चित्त । केलें चित्त मुंडण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अहंकारा नांवें दोष । त्याचें ओस पाडिले ॥ ५ ॥

अनुतापें स्नानविधि । यज्ञसिद्धि देहहोम ॥ २ ॥

१ त. राणसटवी. दे. "रांड" असें असतां वर. "रान" हा शोध घातला आहे.—२ पं. देतां स्त्रियेसि.—३ त. आणि मान.—४ पं. करितां.

जीवशिवा होतां चुका । तेथें तुका विनटला ॥ ३ ॥

॥ ६०२ ॥

त्रैलोक्य पाळितां उबगला नाही । आमचें त्या काई असे ओझें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाषाणाचे पोटीं बैसला दर्दुर । तया मुखां चार कोण घाली ॥ ५ ॥

पक्षी अजगर न करी संचित । तयासि अनंत प्रतिपाळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तया भार घातलिया । उपेक्षोना दयासिंधु माझा ॥ ३ ॥

॥ ६०३ ॥

बोली मैदाची बरवी असे । वाटे अंतरीं घालावे फांसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसा वरिवरि दिसताहे चांग । नव्हे भाविक केवळ मांग ॥ ५ ॥

टिळा टोपी माळा कंठीं । अंधारीं नेउनि चेंपी घांटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तो*केवळ पुंड । त्यावरि वाजती यमदंड ॥ ३ ॥

॥ ६०४ ॥

दोष पळती कीर्तनें । तुझ्या नामसंकीर्तनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें कां करूं आदरिलें । खोटें वचन आपुलें ॥ ५ ॥

तुही पापा भीतां । आह्मां उपजावया चिंता ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सेवा । कळिकाळा जिंकी देवा ॥ ३ ॥

॥ ६०५ ॥

करा नारायणा । माझ्या दुःखाची खंडणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वृत्ति राखा पायांपाशीं । वस्ती धरूनि मानसीं ॥ ५ ॥

पाळोनियां लळा । आतां पाववावें फळा ॥ २ ॥

१ दे. त्याजवरी यमदंड.—२ दे. नामें संकीर्तनें.— * पं. “ तो ” हा शब्द नाही.

तुका ह्मणे दीनें । त्यांचा हरतिया सीण ॥ ३ ॥

॥ ६०६ ॥

मी तों दीनाहूनि दीन । माझा तूज अभिमान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मी तों आलों शरणागत । माझें करावें स्वहित ॥ ५ ॥

दिनानाथा कृपाळुवा । सांभाळावें आपुल्या नांवा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । भलें नव्हे मोकलितां ॥ ३ ॥

॥ ६०७ ॥

सुख वाटे तुझे वर्णितां पवाडे । प्रेम मिठी पडे वदनासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ व्याले दोन्ही पक्षी एका वृक्षावरी । आला दुराचारी पारधी तो ॥ ५ ॥

वृक्षाच्या माथां सोडिला ससांना । धनुष्यासि बाणा लावियेलें ॥ २ ॥

तये काळीं तुज पक्षी आठविती । धांवें गा श्रीपती मायबापा ॥ ३ ॥

उडोनियां जातां ससांना मारील । बैसतां विंधील पारधी तो ॥ ४ ॥

एकोनियां धांवा तया पक्षियांचा । धरिला सर्पाचा वेश वेगीं ॥ ५ ॥

डंखोनि पारधी भुमीसि पाडिला । बाण तो लागला ससान्यासी ॥ ६ ॥

ऐसा तू कृपाळु आपुलिया दासा । होसील कोंवसा संकटींचा ॥ ७ ॥

तुका ह्मणे तुझी कीर्ति त्रिभुवना । वेदांचिये वाणी वर्णवेना ॥ ८ ॥

॥ ६०८ ॥

नाहीं दुकळलों अन्ना । परि या मान जनार्दना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव केला सकळसाक्षी । काळीं आणि शुद्धपक्षीं ॥ ५ ॥

भोगी भोगविता । बाळासवें तो चि पिता ॥ २ ॥

१ पं. ससाणा—२ पं. ससाणा.—३ क. तों.—४ क. वेदासि जे वाणी. त. वेदाची ही वाणी.

कर्म अकर्म जळालें । प्रौढें तुका तें उरलें ॥ ३ ॥

नाटाचे-अ० ६३.

॥ ६०९ ॥

प्रथम नमन तुज एकदंता । रंगीं रसाळ वोडवीं कथा ।

मति सौरस करीं प्रबळता । जेजें^१ फिटे आतां अंधकार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझिये कृपेचें भरितें । आणीक काय राहिलें तेथें ।

मारग सिद्धाच्यानि पंथें । पावविसी तेथें तूं चि एक ॥ २ ॥

आरंभा आदि तुझें वंदन । सकळ करितां कारण ।

देव ऋषि मुनि आदिकरुन । ग्रंथ पुराण निर्माणी ॥ ३ ॥

काय वर्णू तुझी गती । एवढी कैची मज मती ।

दिनानाथ तुज ह्मणती । करीं सत्य वचन हें चि आपुलें ॥ ४ ॥

मज वाहावतां मायेच्या पुरीं । बुडतां डोहीं भवसागरीं ।

तुज वांचुनि कोण तारी । पाव झडकरी तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६१० ॥

प्रथमारंभीं लंबोदर । सकळ सिद्धींचा दातार ।

चतुर्भुज फरशधर । न कळे पार वर्णितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो देव नटला गौरीबाळ । पांथीं बांधोनि घागऱ्या घोळ ।

नारदतुंबरसहित मेळ । सुटला पळ विघ्नांसी ॥ २ ॥

नटारंभीं थाटियला रंग । भुजा नाचवी हालवी अंग ।

सैंदुरविलेपन^२ चांग । मुगुटीं नाग मिरविला ॥ ३ ॥

१ पं. त. प्रौढ.-२ पं. तेजें फिटे आतां अंधकार.-३ पं. सैंदुर विलेपन.

जया मानवती देव ऋषि मुनी । पाहातां न पुरें डोळियां धनी ।

असुर जयाच्या चरणीं । आदीं अवसानीं तो चि एक ॥ ४ ॥

सकळां सिद्धींचा दातार । जयाच्या रूपा नाही पार ।

तुका ह्मणे आमुचा दातार । भवसागर तारील हा ॥ ५ ॥

॥ ६११ ॥

विठ्ठल आमचें जीवन । आगमनिगमाचें स्थान ।

विठ्ठल सिद्धीचें साधन । विठ्ठल ध्यानविसावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल कुळींचें दैवत । विठ्ठल वित्त गोत चित्त ।

विठ्ठल पुण्य पुरुषार्थ । आवडे मात विठ्ठलाची ॥ २ ॥

विठ्ठल विस्तारला जनीं । सप्त ही पाताळें भरूनी ।

विठ्ठल व्यापक त्रिभुवनीं । विठ्ठल मुनिमानसीं ॥ ३ ॥

विठ्ठल जीवाचा जिह्वाळा । विठ्ठल कृपेचा कोंवळा ।

विठ्ठल प्रेमाचा पुतळा । लावियेलें चाळा विश्व विठ्ठलें ॥ ४ ॥

विठ्ठल बाप माय चुलता । विठ्ठल भगिनी आणि भ्राता ।

विठ्ठलेंविण चाड नाही गोता । तुकां ह्मणे आतां नाही दुसरें ॥ ५ ॥

॥ ६१२ ॥

बरवा झाला वेवसाव । पावलों चितिला चि ठाव ।

दृढ पायीं राहिला भाव । पावला जीव विश्रांती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बरवा फळला शकुन । अवघा निवारिला सिण ।

तुमचें जालिया दुरुषण । जन्ममरण नाही आतां ॥ २ ॥

बरवें जालें आलों या ठाया । होतें संचित ठायींचो पाया ।

देहभाव पालटली काया । पडली छाया ब्रह्मीची ॥ २ ॥

जोडिलें नै सरे हें धन । अविनाश आनंदघन ।

अमूर्तमूर्ति मधुसूदन । समै चरण देखियेले ॥ ३ ॥

जुनाट जुगादिचें नाणें । बहुता काळाचें ठेवणें ।

लोपलें होतें पारिखेपणें । ठावचळण चुकविला ॥ ४ ॥

आतां या जीवाचियासाठीं । न सुटे पडलिया मिठी ।

तुका ह्मणे सिणलों जगजेठी । न लवीं दिठी दुसऱ्याची ॥ ५ ॥

॥ ६१३ ॥

मी तंव अनाथ अपराधी । कर्महीन मतिमंदबुद्धी ।

तुज म्यां पाठविलें नाहीं कधीं । वाचे कृपानीधी मायबापा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं ऐकिलें गाइलें गीत । धरिली लाज सांडिलें हित ।

नावडे पुराण बैसले संत । केली बहुत परनिंदा ॥ २ ॥

केला करविला नाहीं उपकार । नाहीं दया आली पीडितां पर ।

करूं नये तो केला व्यापार । वाहिला भार कुटुंबाचा ॥ ३ ॥

नाहीं केलें तीर्थांचें भ्रमण । पाळिला पिंड करचरण ।

नाहीं संतसेवा घडलें दान । पूजावलोकन मुर्तीचें ॥ ४ ॥

असंगसंग घडले अन्याय । बहुत अधर्म उपाय ।

न कळे हित करावें तें । काय नये बोलूं आठवूं तें ॥ ५ ॥

आप औपण्या घातकर । शत्रु जालों मी दावेदार ।

१ दे. ठायींच.—२ पं. हें न सरे.—३ पं. समचरणीं.—४ पं. पुराणा.—५ पं. आप आप
ण्यां.

तूं तंव कृपेचा सागर । उतरीं पार तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६१४ ॥

आतां पावेन सकळ सुखें । खादलें कदा तें नैखें ।

अवघें सरलें पारिखें । सकळ देखें माहियरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जवळी विठ्ठल रखुमाई । बहिणी बंधु बाप आई ।

सकळ गोताची च साई । पारिखें काई ऐसें नेणिजे ॥ २ ॥

जगदाकारीं जाली सत्ता । वारोनि गेली पराधीनता ।

अवघें आपुलें चि आतां । लाज आणि चिंता दुन्हावली ॥ ३ ॥

वावरे इच्छा वसे घरीं । आपुले सत्तेचे माहेरीं ।

करवी तैसें आपण करीं । भीड न धरी चुकल्याची ॥ ४ ॥

सोसिला होता सासुरवास । बहुतांचा बहुत दिवस ।

बहु कामें पुरविला सोस । आतां उदास आपुल्यातें ॥ ५ ॥

करिती कवतुक लाडें । मज बोलविती कोडें ।

मायबाप उत्तरें गोडें । बोलें बोबडें पुढें तुका ॥ ६ ॥

॥ ६१५ ॥

सर्वसुखाचिया आशा जन्म गेला । क्षण मुक्ती यत्न नाहीं केला ।

हिंडतां दिशा सीण पावला । मायावेष्टिला जीव माझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे स्वहित नेणती कोणी । कांहीं न करितां मजवांचुनी ।

सज्जन तंव सुखमांडणी । नेणती कोणी आदि अंत ॥ २ ॥

काय सांगों गर्भीची यातना । मज भोगितां नारायणा ।

मांस मळ मूत्र जागा । तुज क्षणक्षणा ध्यात असैं ॥ २ ॥

मज चालतां प्रयाणकाळीं । असतां न दिसती जवळी ।

मृत्तिके मृत्तिका कवळी । एकले मेळीं संचिताचे ॥ ३ ॥

आतां मज ऐसैं करीं गा देवा । कांहीं घडे तुझी चरणसेवा ।

तुका विनवीतसे केशवा । चालवीं दावा संसारें ॥ ४ ॥

॥ ६१६ ॥

अगा ए सावळ्या सगुणा । गुणनिधिनाम नारायणा ।

आमची परिसा विज्ञापना । सांभाळीं दीना आपुलिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु० ॥ बहु या उदराचे कष्ट । आह्मांसि केलें कर्मभ्रष्ट ।

तुमची चुकविली वाट । करीं वटवट या निमित्त्यें ॥ २ ॥

जालों पांगिला जनासी । संसाराची आंदणी दासी ।

न कळे कधीं सोडविसी । दृढपार्शीं बहु बांधलों ॥ ३ ॥

येथें तों नये आठव कांहीं । विसावा तो क्षण एक नाहीं ।

पडिलों आणिके प्रवाहीं । हित तों कांहीं दिसे चिं ना ॥ ४ ॥

जीवित्व वेचिलें वियोगें । हिंडतां प्रवास वाउगें ।

कांहीं व्याधि पीडा रोगें । केलिया भोगें तडातोडी ॥ ५ ॥

माझा मीं च जालों शत्रु । कैचा पुत्र दारा कैचा मित्रु ।

कासया घातला पसरु । अहो जगद्गुरु तुका ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ ६१७ ॥

आतां मज धरवावी शुद्धि । येथुनी परतवावी बुद्धि ।

ध्यावें सोडवुनि कृपानिधि । सांपडलों संधीं काळचक्रीं ॥ १ ॥

१ पं. ध्यातसें.—२ दे. क. त. वेचलों.—३ पं. तडातडा तोडी.—* पं. हा शब्द नाहीं।

॥ ध्रु. ॥ करिसील तरि नव्हे काई । राईचा डोंगर पर्वत राई ।
 आपुले करुणेची खाई । करीं वो आई मजवरी ॥ १ ॥
 मागील काळ अज्ञानपणें । सरला स्वभावें त्या गुणें ।
 नेणें आयुष्य जालें उणें । गुढील पेणें अंतरलें ॥ २ ॥
 आतां मज वाटतसे भय । दिवसेंदिवस चालत जाय ।
 येथें म्या येउनि केलें काय । नाहीं तुझे पाय आठविले ॥ ३ ॥
 करुनि अपराध क्षमा । होतील केले पुरुषोत्तमा ।
 आपुले नामीं घ्यावा प्रेमा । सोडवीं भ्रमोपासुनिया ॥ ४ ॥
 त्वदय वसो तुमच्या गुणीं । ठाव हा पायांपें चरणीं ।
 करूं हौ रस सेवन वाणी । फिटे तों धणी तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६१८ ॥

जेणें हा जीव दिला दान । तयाचें करीन चिंतन ।
 जगजीवन नारायण । गाईन गुण तयाचे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जो या उभा भीवेरच्या तिरिं । कट धरूनियां करीं ।
 पाउलें सम चि साजिरीं । अंतरीं धरोनि राहेन ॥ १ ॥
 जो या असुरांचा काळ । भक्तजनप्रतिपाळ ।
 खेळे हीं लाघवें सकळ । तयाच्या भाळ पायांवरी ॥ २ ॥
 जो या गोपाळांच्या मेळीं । खेळु खेळे वनमाळी ।
 रसातळा नेला बळी । राहे पाताळीं स्वामी माझा ॥ ३ ॥
 जो हा लावण्यपुतळा । जयाचे अंगीं सकळ कळा ।

१ पं. होतें.—२ पं. भवभ्रमापासुनि.—३ दे. त. कहा रस सेवन.—४ क. भीमेरेच्या * पं.
 हा शब्द नाही.

जयाचे गळां वैजयंतीमाळा । तया वेळोवेळां दंडवत ॥ ४ ॥
जयाचें नाम पाप नासी । लक्ष्मी ऐसी जयाची दासी ।
तो' हा तेजःपुंज रासी । सर्वभांवें त्यासि तुका शरण ॥ ५ ॥
॥ ६ ॥ ॥ ६१९ ॥

काय मी उद्धार पावेन । काय कृपा करील नारायण ।
ऐसें तुम्ही सांगा संतजन । करा समाधान चित्त माझे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय हें खंडईल कर्म । पारुषतील धर्माधर्म ।
कासयानें तें कळे वर्म । ह्मणउनी श्रम वाटतसे ॥ २ ॥
काय हो स्थिर राहेल बुद्धी । कांहीं अरिष्ट न येल मधीं ।
धरिली जाईल ते शुद्धी । शेवट कधीं तो मज न कळे ॥ ३ ॥
काय ऐसें पुण्य होईल गांठीं । घालीन पायीं देवाचे मिठी ।
मज तो कुरवाळील जगजेठी । दाटइन कंठीं सद्गदित ॥ ४ ॥
काय हे^१ निवतील डोळे । सुख तें देखोनि सोहळे ।
संचित कैसें तें न कळे । होतील डोहळे वासनेसी ॥ ५ ॥
ऐसी चिंता करीं सदा सर्वकाळ । रात्रिदिवस हे चिं^{*} तळमळ ।
तुका ह्मणे नाहीं आपुलें बळ । जेणें फळ पावें निश्चयेसी ॥ ६ ॥
॥ ६ ॥ ॥ ६२० ॥

तांचि अनाथाचा दाता । दुःख मोह नासावया चिंता ।
शरण आलों तुज आतां । तारीं कृपावंता मायबापा ॥ १ ॥

१ दे. जो हा तेजोपुंजरासी. क. तो हा तेजो पुंजरासी.—२ पं. सांगाल तुम्ही संतजन.—
३ त. पं. न येलकीं मधीं.—४ त. पं. धरिलें जाईल तें सिद्धी.—५ दे. त. कुराळील.—६ त.
ते. * दे. क. “हे चि” हे शब्द नाहींत.

संतसंगति देई चरणसेवा । जेणें तुझा विसर न पडावा ।
 हा च भाव माझिया जीवा । पुरवीं देवा मनोरथ ॥ २ ॥
 मज्जे भाव प्रेम देई कीर्ती । गुण नाम वर्णावया स्तुती ।
 विघ्नां सोडवूनि हातीं । विनंती माझी परिसावी हे ॥ ३ ॥
 आणीक कांहीं नाहीं मागणें । सुखसंपत्तिराज्यचाड धन ।
 सांकडें न पडे तुज जेणें । दुर्जे भक्तीविण मायबापा ॥ ४ ॥
 जोडोनियां कर पायीं ठेवीं माथा । तुका विनवी पंढरिनाथा ।
 रंगीं वोडवावी रंगकथा । पुरवीं व्यथी मायबापा ॥ ५ ॥

॥ ६२१ ॥

सैंदरीं हें देवी दैवतें । कोण तीं पुजी भुतेंकेतें ।
 आपुल्या पोटा जीं रडतें । मागती शितें अवदान ॥ १ ॥
 ॥ध्रु. ॥ आपुले इच्छे आणिकां पीडी । काय तें देईल बराडी ।
 कळों ही आली तयाची जोडी । अल्प रोकडी बुद्धि अंधरा ॥ २ ॥
 दासीचा पाहुनरउखतें । धणी देईल आपुल्या हातें ।
 करुणाभाषणउचितें । हें तों रितें सतंत शक्तिहीन ॥ ३ ॥
 काय तें थिल्लरीचें पाणी । ओठ न भिजे न फिटे धणी ।
 सीण तरीं आदीं आवसानीं । क्षोभे पुरश्चरणीं दिलें फळ ॥ ४ ॥
 विलेपनें बुजविती तोंड । भारें खोल वाहाती उदंड ।

१ त. जेणें तुझा विसर न व्हावा. पं. क. जेणें हा तुझा विसर न पडावा.—२ पं. मज्जे भाव देई परमप्रीति.—३ त. धनें.—४ पं. ठेवितों.—५ पं. देवा मनारेथ.—६ त. सैंदरीं हेंदरीं देवी दैवतें. पं. सैंदरीं हेंदरीं दैवतें.—७ पं. अधीरा.—८ त. पं. पाहुणेर उखीतें.—९ क. भा. रखोल.—* पं. हा शब्द नाहीं.

करविती आपण्यां दंड । ऐसियास भांड ह्मणे देव तो ॥ ४ ॥

तैसा नव्हे नारायण । जगव्यापक जनार्दन ।

तुका ह्मणे त्याचें करा चिंतन । वंदूं चरण येती सकळें ॥ ५ ॥

॥ ६२२ ॥

विषयओढीं भुलले जीव । आतां यांची कोण करील कींव ।

नुपजे नारायणीं भाव । पावोनि ठाव नरदेह ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण सुख धरोनि संसारीं । पडोनि काळाचे आहारीं ।

माप या लागलें शरीरीं । जालियावरी सळे ओढिती ॥ २ ॥

बापुडीं होतील सेवटीं । आयुष्यासवें जालिया तुटी ।

भोगिले मार्गे पुढें ही कोटी । होईल भेटी जन्मासी ॥ ३ ॥

जंतिली घाणां बांधोनि डोळे । मार्गे जोडी आर तेगेंही पोळे ।

चालिलों किती तें न कळे । दुःखें हारंबळे भूकतान ॥ ४ ॥

एवढें जयाचें निमित्त । प्रारब्ध क्रियमाण संचित ।

तें हें देह मानुनि अनित्य । न करिती नित्य नामस्मरण ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे न वेंचतां मोल । तो हा यासि महाग विठ्ठल ।

वेंचितां फुकाचे चि बोल । केवढें खोल अभागिया ॥ ६ ॥

॥ ६२३ ॥

आले हो संसारा तुझी एक करा । मुक्तिमारग हळू चि धरा ।

काळदंड कुंभयातना थोरा । कां रे अघोरा दूचकसी ना ॥ १ ॥

नाहीं त्या यमासि करुणा । बाहेर काढितां कुडी प्राणा ।

ओढाळ सांपडे जै' धान्या । चोर यातना धरिजेतां ॥ २ ॥
 नाहीं दिलें पावेल कैसा । चालतां पंथें तेणें वळसा ।
 नसेल ठाउकें ऐकतो कैसा । नेती बंद जैसा धरोनियां ॥ ३ ॥
 क्षण एक नागीवा पायीं । न चलवे तया करितां कांहीं ।
 ओढिती कांटवणा सोई । अग्निस्तंभीं बाही कवटाळविती ॥ ४ ॥
 देखोनि अंगें कांपती । तये नदीमाजी चालविती ।
 लागे ठाय न लगे वुडविती । वरि मारिती यमदंड ॥ ५ ॥
 तानभूक न साहावे वेळ । तो राखिती कितीएक काळ ।
 पिंड पाळूनि कैसा सीतळ । तो तप्तभूमीं ज्वाळ लोळविती ॥ ६ ॥
 ह्मणउनी करा कांहीं सायास । व्हावेल तर व्हा रे उदास ।
 करवेल तर करा नामघोष । सेवा भक्तिरस तुका ह्मणे ॥ ७ ॥

॥ ६२४ ॥

न बोलसी तें ही कळलें देवा । लाजसी आपुलिया नांवा ।
 तुज मी नाहीं घालीत गोवा । भीड केशवा कासयाची ॥ १ ॥
 उतरीं आपुला हा पार । मजशीं बोलोनि उत्तर ।
 माझा तुज नव्हे अंगीकार । मग विचार करीन मी ॥ २ ॥
 दाँत्या आणि मागत्यासी । धर्मनीति तरी बोलिली ऐसी ।
 यथानशक्ति टाकेल तैसी । बाधी दोघांसी विन्मुखता ॥ ३ ॥
 ह्मणोनि करितों मी आस । तुझिया वचनाची वास ।
 धीर हा करूनि सायास । न टळें नेमास आपुलिया ॥ ४ ॥

१ पं. जैसैं.—२ दे. क. पं. पावइल.—३ त. पंथें.—४ दे. क. वेढितां.—५ दे. त. दात-
 य । आणि मागतयासी.

तुझे म्यां घेतल्या वांचून । न वेंजे एथूनि वचन ।
हा चि माझा नेम सत्य जाण । आहे नाहीं ह्मण तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६२५ ॥

आतां मी न पडें सायासीं । संसारदुःखाचिये पाशीं ।
शरण रिघेन संतांसी । ठाव पायांपाशीं मागेन त्यां ॥ १ ॥
न कळे संचित होतें काय । कोण्या पुण्यें तुझे लाधले पाय ।
आतां मज न विसंबें माय । मोकलूनि धाय विनवीतसें ॥ २ ॥
बहुत जाचलों संसारें । मोहमायाजाळाच्या विखारें ।
त्रिगुण येतील लहरें । तेणें दुःखें थोरें^३ आक्रंदलों ॥ ३ ॥
आणीक दुःखें सांगों मी किती । सकळ संसारस्त्रिती ।
न साहे पाषाण फुटती । भयं चित्तीं कांप भरलासे ॥ ४ ॥
आतां मज न साहवे सर्वथा । संसारगंधीची हे^{*} वार्ता ।
जालों वेडा असोनि जाणता । पावें अनंता तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६२६ ॥

आतां तुज कळेल तें करीं । तारिसी तरि तारीं मारीं ।
जवळी अथवा दुरी धरीं । घालीं संसारीं अथवा नको ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ शरण आलों नेणतपणें । भाव आणि भक्ति कांहीं च नेणें ।
मतिमंद सर्वज्ञानें । बहु रंक उणें रंकाहुनी ॥ २ ॥
मन स्थिर नाहीं माझिये हातीं । इंद्रियें धांवतां नावरती ।
सकळ खुंटलिया युक्ती । शांति निवृत्ति जवळी नाहीं ॥ ३ ॥

१ पं. येथून न वेंजे वचन.—२ दे.क. त. लाधती.—३ पं. थोर.—४ पं. भय कांप चित्तीं भरलासे.—* त. हा शब्द नाहीं.

सकळ निवेदिला भाव । तुझिये पायीं ठेविला जीव ।
 आतां करीं कळे तो उपाव । तूं चि सर्व ठाव माझा देवा ॥ ३ ॥
 राहिलों धरूनि विश्वास । आधार नेटीं तुझी कास ।
 आणोक नेजें मी सायास । तुका ह्मणे यास तुझें उचित ॥ ४ ॥

॥ ६२७ ॥

देवा तूं कृपाकरुगासिंधु । होसी मायबाप आमचा बंधु ।
 जीवनसिद्धि साधनसिंधु । तोडिसी भवबंधु काळपाश ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शरणागता वज्रपंजर । अभयदाना तूं उदार ।
 सकळां देवा तूं अगोचर । होसी अविकार अविनाश ॥ २ ॥
 भागली स्तुति करितां फार । तेथें मी काय तें गव्हार ।
 जाणावया तुझा हा विचार । नको अंतर देऊं आतां ॥ ३ ॥
 नेणें भाव परि ह्मणवीं तुझा । नेणें भक्ति परि करितों पूजा ।
 आपुल्या नामाचिया काजा । तुज केशीराजा लागे धांवणें ॥ ४ ॥
 तुझिया बळें पंढरीनाथा । जालों निर्भर तुटली व्यथा ।
 घातला भार तुझिया माथां । नै भीं सर्वथा तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६२८ ॥

कोण सुख धरोनि संसारीं । राहों सांग मज बाँ हरी ।
 अवध्या नाशिवंता परी । थिताँ दुरी अंतरसी ॥ १ ॥
 प्रथम केला गर्भी वास । काय ते सांगावे सायास ।
 दुःख भोगिलें नव ही मास । आलों जन्मास येथवरी ॥ २ ॥

बाळपण गेलें नेणतां । तारुण्यदशे विषयव्यथा ।
 वृद्धपणीं प्रवर्तली चिंता । मरें मागुता जन्म धरीं ॥ ३ ॥
 क्षण एक तो ही नाही विसावा । लक्ष चौग्याशीं घेतल्या धांवा ।
 भोवंडिती पाठीं लागल्या हांवा । लागो आगी नांवा माझ्या मीषणा ॥ ४ ॥
 आतां पुरे ऐसी भरोवरी । रंक होऊनि राहेन द्वारीं ।
 तुझा दास मी दीन कामारी । तुका ह्मणे करीं कृपा आतां ॥ ५ ॥
 ॥ ६२९ ॥

सुख या संतसमागमें । नित्य दुःखावे तुझिया नामें ।
 दहन होती सकळ कर्म । सर्वकाळ प्रेमें डुलतसों ॥ १ ॥
 झणोनि नाही कांहीं चिंता । तूं चि आमचा मातापिता ।
 बहिणी बंधु आणि चुलता । आणिकां गोतां सर्वाठायीं ॥ ३ ॥
 ऐसा हा कळला निर्धार । माझा तुज न पडे विसर ।
 अससी देऊनियां धीर । बाह्य अभ्यंतर मजजवळा ॥ ३ ॥
 दुःख तें कैसें नये स्वभासी । भुक्तिमुक्ति जाल्या कामारी दासी ।
 त्यांचें वर्म तूं आह्मांपाशीं । सुखें राहिलासी प्रेमाचिया ॥ ४ ॥
 जेथें तुझ्या कीर्तनाचा घोष । जळती पापें पळती दोष ।
 काय तें उणें आह्मां आनंदास । सेवूं ब्रह्मरस तुका ह्मणे ॥ ५ ॥
 ॥ ६३० ॥

देवा तूं आमचा कृपाळ । भक्तिप्रतिपाळ दीनवत्सळ ।
 माय तूं माउली स्नेहाळ । भार सकळ चालविसी ॥ १ ॥

तुज लागली सकळ चिंता । राखणें लागे वांकडें जातां ।
 पुढती निरविसी संतां । नव्हे विसंबतां धीर तुज ॥ २ ॥
 आह्मां भय चिंता नाहीं धाक । जन्म मरण कांहीं एक ।
 जाला इहलोकीं परलोक । आलें सकळैकवैकुण्ठ ॥ ३ ॥
 न कळे दिवस कीं राती । अखंड लागलीसे ज्योती ।
 आनंदलहरीची गती । वर्णू कीर्ती^३ तया सुखा ॥ ४ ॥
 तुझिया नामाचीं भूषणें । तों ये^४ मज लेवविलीं लेणें ।
 तुका ह्मणे तुझियान गुणें । काय तें उणें एक आह्मां ॥ ५ ॥

॥ ६३१ ॥

न पवे सन्निध वाटते चिंता । वारियां बहुतांची सत्ता ।
 नुगवे पडत जातो गुंता । कर्मा बळिवंता सांपडलों ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बहु भार पडियेला शिरीं । मी हें माझे मजवरी ।
 उघड्या नागविलों चोरीं । घरिच्याघरीं जागजाणतां ॥ २ ॥
 तुज मागणें इतुलें आतां । मज या निरवावें संतां ।
 जाला कंठस्फोट आळवितां । उदास आतां न करावें ॥ ३ ॥
 अति हा निकट समय । मग म्यां करावें तें काय ।
 दिवस गेलिया ठाकईल छांय । उरईल हाय रातिकाळीं ॥ ४ ॥
 होईल संचिताची सत्ता । अंगा येईल परार्थीनता ।
 ठाव तो न दिसे लपतां । बहूत चिंता प्रवर्तली ॥ ५ ॥
 ऐसी या संकटाची संधी । धांव घालावी कृपानिधी ।

१ दे. त. पुढती.—२ दे. त. रात्री.—३ पं. किती.—४ त. पं. तोये मज लेवविलें लेणें.—
 ५ पं. तुझिया गुणें.—६ क. वारियां; त. वरया; पं. वरीया.—७ पं. कर्म. ८— पं. बहु.

तुका ह्मणे माझी बळबुद्धी । सकळ सिद्धी पाय तुझे ॥ ५ ॥

॥ ६३२ ॥

आतां धर्माधर्मी कांहीं उचित । माझे विचारावें हित ।

तुज मी ठाउका पतित । शरणागत परि जालों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें राया रंका एकी सरी । नाहीं भिन्नाभिन्न तुमच्या घरी ।

पावलों पाय भलत्या परी । मग बाहेरी न घालावें ॥ २ ॥

ऐसें हें चालत आलें मागें । नाहीं मी बोलत वाउगें ।

आपुलिया पडिल्या प्रसंगें । कीर्ति हे जगें वाणिजेते ॥ ३ ॥

घालोनियां माथां बैसलों भार । सांडिला लौकिक वेव्हार ।

आधीं हे विचारिली थार । अविनाश पर पद ऐसें ॥ ४ ॥

येथें एक वर्म पाहिजे धीर । परि म्यां लेखिलें असार ।

देह हें नाशिवंत जाणार । धरिलें सार नाम तुझें ॥ ५ ॥

केली आराणुक सकळां हातीं । धरावें धरिलें तें चित्तीं ।

तुका ह्मणे सांगितलें संतीं । देई अंतीं ठाव मज देवा ॥ ६ ॥

॥ ६३३ ॥

बरवें झालें आलों जन्मासी । जोड जोडिली मनुष्य देहा ऐसी ।

महा लाभाची उत्तम रासी । जेणें^१ सुखासी पात्र होइजे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दिलीं इंद्रियें हात पाय कान । डोळे मुख बोलावया वचन ।

जेणें तूं जोडसी नारायण । नासे जीवपण भवरोग ॥ २ ॥

तिळेंतीळ पुण्य सांचा पडे । तरि हें बहुतां जन्मीं जोडे ।

१ क. वाखाणिजेते. पं. वाखाणिजे—२ त. पं. जेणें सर्व सुखासी.

नाम तुझें वाचेसी आतुडे । समागम घडे संतांचा ॥ २ ॥
 ऐसिये पावविलों ठायीं । आतां मी काई होऊं उतराई ।
 येवढा जीव ठेवीन पायीं । तूं माझे आई पांडुरंगे ॥ ३ ॥
 फेडियेला डोळियांचा कवळ । धुतला गुणदोषांचा मळ ।
 लावूनि स्तनीं केलों सीतळ । निजविलों बाळ निजस्थानीं ॥ ४ ॥
 नाहीं यां आनंदासी जोडा । सांगतां गोष्टी लागती गोडा ।
 आला आकारा आमुच्या चाडा । तुका ह्मणे भिडा भक्तीचिया ॥ ५ ॥

॥ ६३४ ॥

अल्प भाव अल्प मती । अल्प आयुष्य नाहीं हातीं ।
 अपराधाची वोळिलों मूर्ती । अहो वेदमूर्ती परियेसा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ किती दोषा देऊं परिहार । गुणदोषें मळिलें अंतर ।
 आदि वर्तमान भविष्याकार । गेला अंतपार ऐसें^१ नाहीं ॥ २ ॥
 विविध कर्म चौऱ्याशी फेरा । त्रिविध भोग या शरीरा ।
 कर्मकोठार पांजरा । जन्मजरामरणसांठवण ॥ ३ ॥
 जीवा नाहीं कुडीचें लाहातें । ये^३भिन्न^४ पंच भूतें ।
 रचतें खचतें संचितें^५ । असार रितें फलकट ॥ ४ ॥
 पुत्र पत्नी सहोदर । मायबाप गोताचा पसर ।
 मिळतां काष्ठें लोटतां पूर । आदळीं दूर होती खळाळीं ।
 ह्मणोनि नांसावें अज्ञान । इतुलें करीं कृपादान ।
 कृपाळु तूं जनार्दन । धरूनि चरण तुका विनवी ॥ ५ ॥

१ पं. भक्ताचिया.—२ पं. नाहीं ऐसें.—३ दे. क. ये.—४ पं. भिन्नभिन्न.—५ पं. त. संच-
 तें.—६ दे. खळाळीं. त. पं. खळाळी.—७ क. नसावें * पं. हा शब्द नाही.

॥ ६३५ ॥

ऐसी हे गर्जवूं वैखरी । केशव मुकुंद मुरारी ।
 राम कृष्ण नामें बरीं । हरी हरी दोष सकळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जनार्दना जगजीवना । विराटस्वरूपा वामना ।
 महदादि मधुसूदना । भवबंधना तोडितिया ॥ ५ ॥
 चक्रपाणी गदाधरा । असुरमर्दना वीर्यवीरा ।
 सकळमुगुटमणि शूरा । अहो दातारा जगदानिया ॥ २ ॥
 मदनमूर्ती मनमोहना । गोपाळगोपिकारमणा ।
 नटनाट्यकौशल्य कान्हा । अहो संपन्ना सर्वगुणें ॥ ३ ॥
 गुणवंता आणि निर्गुणा । सर्वसाक्षी आणि सर्वजाणा ।
 करोनि अर्कता आपणा । नेदी अभिमाना आतळीं ।
 कासयानें घडे याची सेवा । काय एक समर्पावें या देवा ।
 वश्य तो नव्हे वांचुनि भावा । पाय जीवावेगळे न करी तुका ॥ ५ ॥

॥ ६३६ ॥

होतां तें चिंतीत मानसीं । नवस फळले नवसीं ।
 जोडिते नारायणा ऐसी । अविट ज्यासी नाश नाही ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धरिले जीवीं न सोडीं पाय । आलें या जीवित्वाचें काय ।
 कै हे पाविजेती ठाय । लाविली सोय संचितानें ॥ ५ ॥
 मज तों पडियेली होती भुली । चित्ताची अपसव्य चाली ।
 होती मृगजळें गोवी केली । दृष्टि उघडली बैरें जालें ॥ २ ॥

आतां हा सिद्धि पावो भाव । मध्ये चांचल्यें न व्हावा जीव ।
 ऐसी तुह्मां भाकीतसें कींव । कृपाळुवा जगदानिया ॥ ३ ॥
 कळों येते^२ आपुले बुद्धी । ऐसें तों न घडतें कधीं ।
 केवढे आघात ते मधीं । लज्जा रिद्धी उभी आड ठाके ॥ ४ ॥
 कृपा या केली संतजनीं । माझी अळकारिली वाणी ।
 प्रीति हे^४ लाविली कीर्तनीं । तुका चरणीं लोळतसे ॥ ५ ॥

॥ ६३७ ॥

तुझिया पार नाहीं गुणां । माझी अल्प मति नारायणा ।
 भवतारका जी सुजाणा । एक विज्ञापना पायांपाशीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय जाणावें म्यां दीनें । तुझिये भक्तींचीं लक्षणे ।
 धड तें तोंड धोऊं नेणें । परि चिंतनें काळ सारीं ॥ २ ॥
 न लवीं आगीक कांहीं पिसें । माझिया मना वांयां जाय ऐसें ।
 चालवीं आपुल्या प्रकाशें । हातीं सरिसें धरोनियां ॥ ३ ॥
 तुज^६ समर्पिली काया । जीवें भावें पंढरीराया ।
 सांभाळीं समविषम ढाया । करीं छाया कृपेची ॥ ४ ॥
 चतुर तरीं चतुरां राव । जाणता तरीं जीवांचा जीव ।
 न्यून तो कोण एक ठाव । आरुष भाव परि माझा ॥ ५ ॥
 होतें तें माझें भांडवल । पायांपें निवेदिले बोल ।
 आदरा ऐसें पाविजे मोल । तुका ह्मणे साच फोल तूं जाणसी ॥ ६ ॥

१ पं. चांचल्य.—२ दे. त. क. येतें.—३ पं. येवढे.—४ त. ही.—५ पं. धुऊं.—६ पं.
 तुज हे समर्पिली काया.—७ दे. क. पं. रावो.

॥ ध्रु. ॥ मांडवळ मांडाणभा ॥ ६३८ ॥

कां हो माझा मानियेला भार । ऐसा दिसतसे फार ।

अनंत पावविलीं उद्धार । नव्हे चि थार मज शेवटीं ॥ १ ॥

पाप बळिवंत गाढें । तुज ही राहों सकतें पुढें ।

मागील कांहीं राहिलें ओढें । नवल कोडें^२ देखियेलें ॥ २ ॥

काय मानिती संतजन । तुमचें हीनत्ववचन ।

कीं वृद्ध जाला नारायण । न चले पण आधील तो ॥ ३ ॥

आतां न करावी चोरी । बहुत न धरावें दुरी ।

पडदा काय घरच्याघरीं । धरिलें दुरी तेव्हां धरिलें ॥ ४ ॥

नको चाळवूं अनंता । कासया होतोसि नेणता ।

काय तूं नाहीं धरति सत्ता । तुका ह्मणे आतां होई प्रगट ॥ ५ ॥

॥ ६३९ ॥

मज ते हांसतील संत । जींहीं देखिलेतो मूर्तिमंत ।

ह्मणोनि उद्देगलें चित्त । आहा च भक्त ऐसा दिसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ध्यानीं म्या वर्णावेति कैसे । पुढें एकीं स्तुति केली असे ।

तेथूनि जीव निघत नसे । ऐसिये आंसे लागलोंसें ॥ २ ॥

कासया पाडिला जी धडा । उगा चि वेडा आणि वांकडा ।

आह्मां लेंकरांसि पीडा । एक मार्गे जोडा दुसऱ्याचा ॥ ३ ॥

सांगा कोणाचा अन्याय । ऐसें मी धरीतसें पाय ।

तूं तंव सम चि सकळां माय । काय अन्याय एक माझा ॥ ४ ॥

१ दे. त. दिसे.—२ त. पं. केवढें.—३ त. आहां. क. अहा.—४ दे. क. आश.

नये हा जरी कारणा । तरी कां व्यालेति नारायणा ।
 वचन द्यावें जी वचना । मज अज्ञाना समजावीं ॥ ४ ॥
 बहुत दिवस केला बोभाट । पाहातां श्रमलों ते वाट ।
 तुका ह्मणे विस्तारलें ताट । काय वीट आला नेणों स्वामी ॥ ५ ॥

॥ ६४० ॥

बरें जालें आजिवरी । नाहीं पडिलों मृत्याचे आहारीं ।
 वांचोन आलों एथवरी । उरलें तें हरी तुह्मां समर्पण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ दिला या काळें अवकाश । नाहीं पावलें आयुष्य नाश ।
 कार्या कारण उरलें शेष । गेलें तें भूस जावो परतें ॥ २ ॥
 बुडणें खोटें पावतां थडी । स्वर्मीं जाली ओढाओढी ।
 नासली जागृतीची घडी । साच जोडी शेवटीं गोड घास ॥ ३ ॥
 तुह्मासि पावविली हाक । तेणें निरसला धाक ।
 तुमचें भातें हें कवतुक । जे शरणागत लोक रक्षावे ॥ ४ ॥
 रवीच्या नावें निशीचा नाश । उदय होतां चि प्रकाश ।
 अहां कैचा आह्मां दोष । तूं जगदीश कैवारी ॥ ५ ॥
 आतां जळो देह सुख दंभ मान । न करीं याचें साधन ।
 तूं जगैदादि नारायण । आलों शरण तुका ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ ६४१ ॥

आतां माझा नेणो^३ परतों भाव । विसावोनि पायीं ठेविला जीव ।
 सकळां लाभांचा हा ठाव । ऐसा वाव जाला चित्ताठायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भांडवल गांठी तरि विश्वास । जालों तों जालों निश्चय दास ।

न पाहें मागील ते वास । पुढती सोस सेवेचा ची ॥ १ ॥

आहे तें निवेदिलें सर्व । मी* हें माझें मोडियला गर्व ।

अकौळीं काळ अवघें पर्व । जाला भरवसा कपेलाभाचा ॥ २ ॥

वेव्हारीं वेव्हारा अनंत । नाहीं यावांचुनी जाणत ।

तरी हें समाधान चित्त । लाभहानी नाहीं येत अंतरा ॥ ३ ॥

करूनि नातळों संसारा । अंग भिन्न राखिला पसारा ।

कळवळा तो जीवनीं खरा । बीजाचा थारा दुरी आघात ॥ ४ ॥

बहुं मतापासूनि निराळा । होऊनि राहिलों सोंवळा ।

बैसल्या रूपाचा कळवळा । तुका ह्मणे डोळां लेइलों तें ॥ ५ ॥

॥ ६४२ ॥

तुळसीमाळा घालुनी कंठी । उभा विटेवरी जगजेठी ।

अवलोकानि पुंडलीका दृष्टी । असे भीमातटीं पंढरीराय ॥ १ ॥

भुक्तिमुक्ति जयाच्या कामारी । रिद्धिसिद्धि वोळगती द्वारी ।

सुदर्शन घरटी करी । काळ कांपे दुरी धाकें तया ॥ २ ॥

जगज्जननी असे वाम भार्गी । भीमकी शोभली अर्धांगी ।

जैसी विद्युल्लता झमके मेघी । दरुषणें भंगी महा दोष ॥ ३ ॥

सुखसागर परमानंदु । गोपैंगोपाळां गोधनां छंदु ।

पक्षिश्वापदां जयाचा वेधु । वाहे गोविंदु पांवा छंदें ॥ ४ ॥

मुखमंडित चतुर्भुजा । मनमोहन गरुडध्वजा ।

तुका ह्मणे स्वामी माझा । पावे भक्तिकाजा लवलाहीं ॥ ५ ॥

१ पं. क. माझा - २ पं. अकाळ. - ३ त. बहुत. - ४ पं. क. बैसला. - ५ त. क. पं. गोपा गोपाळा गोधना छंदु. - ६ दे. त. मनमोहना. * पं. " मी हें " हे दोन शब्द नाहींत.

॥ ६४३ ॥

हातींचें न संडावें देवें । शरण आलों जीवें भावें ।
 आपुलें ऐसें ह्मणावें । कारितों जीवें निबलोण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. बैसतां संतांचे पंगती । कळों आलें कमळापती ।
 आपुलीं कोणी च नव्हती । निश्चय चित्तीं दृढ जाला ॥ २ ॥
 येती तुझिया भजना आड । दाविती प्रपंचाचें कोड ।
 कनिष्ठीं रुचि ठेऊनि गोड । देखत नाड कळतसे ॥ ३ ॥
 मरती मेलीं नेणों किती । तो चि लाभ तयाचे संगती ।
 ह्मणोनि येतों काकुलती । धीर तो चित्तीं दृढ द्यावा ॥ ४ ॥
 सुखें निंदोत हे जन । न करीं तयांशीं वचन ।
 आदिपिता तूं नारायण । जोडी चरण तुमचे तें^३ ॥ ५ ॥
 आपलें आपण न करूं हित । करूं हें प्रमाण संचित ।
 तरी मी नष्ट चि पतित । तुका ह्मणे मज संत हांसती ॥ ६ ॥

॥ ६४४ ॥

बरवें जालें लागलों कारणीं । तुमचे राहिलों चरणीं ।
 फेडीन संतसंगती धणी । गर्जइल गुणीं वैखरो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न वंचे^४ शरीर सेवेसी । काया वाचा आगि मनेसी ।
 जालों संताची अंदणी दासी । केला याविशीं निर्वार ॥ २ ॥
 जीवनीं राखिला जिव्हाळा । जालों मी मजसीं निराळा ।

१ पं. क. संगती—२ पं. क. कनिष्ठ.—३ पं. क. ते. 'जोडीं चरण तुमचे ते' असा पाठ असत तर हल्लींच्यापेक्षां चांगला अर्थ होता. पण 'जोडी' यावर अनुस्वार कोणत्याच-प्रतीत नाही, व 'ते' असें दे. त. व क. या पुस्तकांत आढळतें. क. च्या प्रतीतील 'ते' वरचा अनुस्वार मागून खोडला आहे.—४ दे. वंचे.—५ पं. राहिला.*दे. क. हा शब्द नाही.

पंचभूतांचा पुतळा । सहज लीळा वर्ततसे ॥ २ ॥

जयाचें जया होईल ठावें । लाहो या सावियेला भावें ।

ऐसें होतें राखिल्लें जीवें । येथूनि देवें भोवहुनी ॥ ३ ॥

आस निरसली ये खेपे । अवघे पंथ जाले सोपे ।

तुमचे दीनबंधु कपें । दुसरें कांपे सत्ताधार्कें ॥ ४ ॥

अंकिले पणें आनंदरूप । आतळीं नये पुण्यपाप ।

सारूनि ठेविले संकल्प । तुका ह्मणे आपें आप एकाएकीं ॥ ५ ॥

॥ ६४५ ॥

अवध्या दशा येणें साधती । मुख्य उपासना सगुणभक्ती ।

प्रगटे ल्हदर्यांची मूर्ती । भावशुद्धि जाणोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बीज आणि फळ हरीचें नाम । सकळ पुण्य सकळ धर्म ।

सकळां कळांचें हें वर्म । निवारी श्रम सकळ ही ॥ २ ॥

जेथें कीर्तन हें नामघोष । करिती निर्लज्ज हरीचे दास ।

सकळ वोथंबले रस । तुटती पाश भवबंधाचे ॥ ३ ॥

येती अंगा वसती लक्षणें । अंतरीं देवें धरिलें ठाणें ।

आपण चि येती तयांचे गुण । जाणें येणें खुंटे वस्तीचें ॥ ४ ॥

न लगे सांडावा आश्रम । उपजले कुळींचे धर्म ।

आणिक न करावे श्रम । एक पुरे नाम विठोबाचें ॥ ५ ॥

वेदपुरुष नारायण । योगियांचें ब्रह्म शून्य ।

मुक्ता आत्मा परिपूर्ण । तुका ह्मणे सगुण भोळ्या आत्मां ॥ ६ ॥

॥ ६४६ ॥

श्रीअनंता मधुसूदना । पद्मनाभा नारायणा ।
 जगव्यापका जनार्दना । आनंदवना अविनाशा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सकळदेवा आदिदेवा । कृपालुवा जी केशवा ।
 महा महानुभवा । सदाशिवा सहजरूपा ॥ २ ॥
 चक्रधरा विश्वंभरा । गरुडध्वजा करुणाकरा ।
 सहस्रपादा सहस्रकरा । क्षीरसागरा शेषशयना ॥ ३ ॥
 कमलनयना कमलापती । कामिनीमोहना मदनमूर्ती ।
 भवतारका धरित्या क्षिती । वामनमूर्ती त्रिविक्रमा ॥ ४ ॥
 अगा ये सगुणा निर्गुणा । जगज्जनित्या जगज्जीवना ।
 वसुदेवदेवकीनंदना । बाळरांगणा बाळकृष्णा ॥ ५ ॥
 तुका आला लोटांगणी । मज ठाव द्यावा जी चरणी ।
 हे चि करीतसें विनवणी । भवबंधनीं सोडवावे ॥ ६ ॥

॥ ६४७ ॥

आतां येणें बळें पंढरीनाथ । जवळी राहिला तिष्ठत ।
 पाहातां न कळे जयाचा अंत । तो चि तद्दयांत घालूं आतां ॥ १ ॥
 विसरोनि आपुला देहपणभाव । नामें चि भुलविला पंढरीराव ।
 न विचारी यांती कुळ नांव । लागावया पाव संतांचे ॥ २ ॥
 बरें वर्म आलें आमुचिया हातां । हिंडावें धुंडावें न लगतां ।
 होय अविनाश सहाकारी दाता । चतुर्भुज संता परि धाकें ॥ ३ ॥

१ क. सकळ देवाधिदेवा.—२ पं. महानंदा महानुभावा.—३ क. पं. महानुभावा.—४ क.
 पातु कुळ ठाव.

होय आवडी सानें थोर । रूप सुंदर मनोहर ।
भक्तिप्रिय लोभापर । करी आदर याचकपणें ॥ ४ ॥
तें वर्म आलें आमुच्या हाता । ह्मणोनि शरण निघालों संतां ।
तुका ह्मणे पंढरीनाथा । न सोडीं आतां जीवें भावें ॥ ५ ॥

॥ ६४८ ॥

माझा तंव खुंटला उपाव । जेणें तुझे आतुडती पाव ।
करूं भक्ति तरि नाहीं भाव । नाहीं हातीं जीव कवणेविशीं ॥ १ ॥
धर्म करूं तरि नाहीं चित्त । दान देऊं तरि नाहीं वित्त ।
नेणें पुजों ब्राह्मण अतीत । नाहीं भूतदया पोटा हातीं ॥ २ ॥
नेणें गुरुदास्य संतसेवन । जप तप अनुष्ठान ।
नव्हे वैराग्य वनसेवन । नव्हे दमन इंद्रियांसी ॥ ३ ॥
तीर्थ करूं तरि मन नये सवें । व्रत करूं तरि विधि नेणें स्वभावें ।
देव जरि आहे ह्मणों मजसवें । तरि आपरावें न वंचे ॥ ४ ॥
ह्मणोनि जालों शरणागत । तुझा दास मी अंकित ।
यास कांहीं न लगे संचित । जालों निश्चित तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६४९ ॥

तरि म्यां आळवावें कोणा । कोण हे* पुरवील वासना ।
तुजवांचूनि नारायणा । लावीं स्तना कृपावेंते ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आपुला न विचारीं सिण । न धरीं अंगसंगें भिन्न ।
अंगीकारिलें राखें दीन । देई जीवदान आवडीचें ॥ २ ॥

१दे. त. निश्चित. * पं. हा शब्द नाही.

माझिया मनासिहे आस । नित्य सेवावा ब्रह्मरस ।
 अखंड चरणींचा वास । पुरवीं आस याचकाची ॥ २ ॥
 माझिया संचिताचा ठेवा । तेणें हे वाट दाविली देवा ॥
 एवढ्या आदराचा हेवा । मार्गे सेवादान आवडीनें ॥ ३ ॥
 आळवीन करुणावचनीं । आणीक गोड न लगे मनीं ।

निद्रा जागृती आणि स्वप्नीं । धरिलें ध्यानीं मनीं रूप ॥ ४ ॥
 आतां भेट न भेटतां आहे । किंवा नाहीं ऐसें विचारुनि पाहें ।
 लागला झरा अखंड आहे । तुका ह्मणे सांहे केलें अंतरीं ॥ ५ ॥
 ॥ ६५० ॥

हें चि भवरोगाचें औषध । जन्म जरा तुटे व्याध ।
 आणीक कांहीं नव्हे बाध । करील वध षड्वर्गा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सांवळें रूप ल्यावें डोळां । सा चौ अठरांचा गोळा ।
 पदर लागों नेदी खळा । नाममंत्रमाळा विष्णुसहस्र ॥ २ ॥
 भोजना न द्यावें अन्न । जेणें चुके अनुपान ।
 तरीं च घेतल्याचा गुण । होईल जाण सत्य भाव ॥ ३ ॥
 नये निघों आपुलिया घरा । बाहेर लागों नये वारा ।
 बहु बोलणें तें सारा । संग दुसरा वर्जावा ॥ ४ ॥
 पास तें एक द्यावें वरी । नवनीताची होईल परी ।
 होईल गुसळिलें तें निवारी । सार भीतरी नाहीं तया ॥ ५ ॥
 न्हायें अनुतापीं पांघरें दिशा । स्वेद निघों दे अवधी आशा । ॥ ६ ॥
 होसिलें मार्गे होतासी तैसा । तुका ह्मणे दशा भोगीं वैराग्य ॥ ७ ॥

॥ ६५१ ॥

मागुता हा चि जन्म पावसी । भोगिलें सुखदुःख जाणसी ।
 हैं तों न घडे रे सायासी । कां रे अंध होसी जाणोनियां ॥ १ ॥
 लक्ष चौग्याशी न चुके फेरा । गर्भवासी यातना थोरा ।
 येउनि पडसी संदेहपुरा । वोळसा थोरा मायाजाळीं ॥ २ ॥
 पशु काय पापपुण्य जाणती । उत्तम मध्यम भोग भोगिती ।
 कांहीं एक उपजतां मरती । बहिरीं अंध होती पांगुळ मुकीं ॥ ३ ॥
 नरदेह निधान लागलें हातीं । उत्तम सार उत्तम गती ।
 होइन देव चि ह्मणती ते होती । तरि कां चित्तीं न धरावें ॥ ४ ॥
 क्षण एक मन स्थिर करूनी । सावैध होई डोळे उघडोनी ।
 पाहें वेद बोलिले पुराणी । तुका विनवणी करीतसे ॥ ५ ॥

॥ ६५२ ॥

दास्य करी दासांचें । उणें न साहे तयांचें ।
 वाढिलें ठायींचें । भाणें टाकोनियां धांवे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा रूपेचा सागर । विटे उभा कटीं कर ।
 सर्वस्वें उदार । भक्तांलागीं प्रगटे ॥ २ ॥
 तृदयीं श्रीवत्सलांचन । मिरवी भक्तांचें भूषण ।
 नाहीं तयाचा सीण । सुख धरिलें लातेचें ॥ ३ ॥
 सत्यभामा दान करी । उजुर नाहीं अंगीकारी ।
 सेवकाच्या शिरीं । धरूनि चाले पादुका ॥ ४ ॥

१ क. पं. बहिर. — २ दे. साव. — ३ त. पाहें वेदीं बोलिलें. क. पाहें वेद बोलिलें. — ४ दे.
 भाणें पं. भाणे. क. भाने. — ५ त. पं. भक्तांचें.

राखे दारवंटा बळीचा । सारथी जाला अर्जुनाचा ।

दास सेवकांचा । होय साचा अंकित ॥ ४ ॥

भिडा नो^३ बोलवें पुंडलिकाशीं । उभा मर्यादा पाठीशीं ।

तुका ह्मणे ऐसी । कां रे न भजा माउली ॥ ५ ॥

॥ ६५३ ॥

हरि तैसे हरीचे दास । नाहीं तयां भय मोह चिंता आस ।

होउनि राहाती उदास । बळकट कांस भक्तीची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धरूनि पाय त्यजिलें जन । न लगे मान मृत्तिकाधन ।

कंठीं नाम अमृताचें पान । न लगे आन ऐसें जालें ॥ २ ॥

वाव तरी उदंड च पोटीं । धीर सिंधु ऐसे जगजेठी ।

कामक्रोधा न सुटे मिठी । गिऱ्हे तरी वेठीं राबविती ॥ ३ ॥

बळें तरि नागवती काळा । लीन तरि सकळांच्या तळा ।

उदार देहासी सकळा । जाणोनि कळा सर्व नेणते ॥ ४ ॥

संसार तो तयांचा दास । मोक्ष तें^५ पाहातसे वास ।

सिद्धिसिद्धि देशर्वटा त्रास । न शिवति यास वैष्णवजन ॥ ५ ॥

जन्ममृत्युस्वप्नांसारिखें । आप त्यां न दिसे पारखें ।

तुका ह्मणे अखंडित सुखें । वाणी वदे मुखें प्रेमामृताची ॥ ६ ॥

॥ ६५४ ॥

बहुत जाचलों संसारीं । वसें गर्भी मातेच्या उदरीं ।

लक्ष चौज्याशी योनिद्वारीं । जालों भिकारी याचक ॥ १ ॥

१ पं. दागवंटा. - २ दे. त. क. रथी. - ३ पं. त. न. - ४ दे. त. तजिलें. - ५ दे. त. वेठी
तरी गिऱ्हे राबविती. - ६ दे. क. नागवती. - ७ पं. तो. - ८ दे. क. देशटा. -
९ दे. प्रेमा अमृताची.

॥ ध्रु. ॥ जिणें पराधीन आणिकां हातीं । दृढ पाशीं बांधलों संचितीं ।
 प्रारब्ध क्रियमाण सांगाती । भोवंडिती सत्ता आपुलिया ॥ १ ॥
 न भरे पोट नाही विसांवा । नाही नेम एक ठाव गांवा ।
 नाही सत्ता न फिरे ऐसी देवा । लोही जीवा खापरीं तडफडी ॥ २ ॥
 काळ बहुत गेले ऐसिया रीती । आणीक पुढें नेणों किती ।
 खंडणा नाही पुनरावृत्ती । मज कल्पांतीं तरी वेगळें ॥ ३ ॥
 ऐसैं दुःख कोण हरील माझें । कोणा भार घालूं आपुलें ओझें ।
 भवसिंधुतारक नाम तुझें । धांवसि काजें आडलिया ॥ ४ ॥
 आतां धांव घालीं नारायणा । मजकारणें रंका दीना ।
 गुण न विचारीं अवगुणा । तुका करुणा भाकीतसे ॥ ५ ॥

॥ ६५५ ॥

जंव हें सकळ सिद्ध आहे । हात चालावया पाये ।
 तंव तूं आपुलें स्वहित पाहें । तीर्थयात्रे जायें चुकों नको ॥ १ ॥
 जंव काळ असे दुरी ठेला । तंव तूं हरिगुण गायें आइक वहिला ।
 मनीं भाव धरुनि भला । न वंचें त्याला चुकों नको ॥ २ ॥
 जोडोनि धन न घालीं माती । ब्रह्मवृंदें पूजन यती ।
 सत्य आचरण दया भूतीं । करीं सांगाती चुकों नको ॥ ३ ॥
 दशा यौवनै बागली अंगीं । पांगिला नव्हे विषयसंगीं ।
 काम क्रोध लोभ मोह त्यागीं । राहें संतसंगीं चुकों नको ॥ ४ ॥
 मग तेथें न चले कांहीं । सत्ता संपदा राहेल ठायींच्या ठायीं ।

पुढें संचित जाईल ग्वाही । तुका ह्मणे ते ही यमआज्ञा ॥ ५ ॥

॥ ६५६ ॥

ऐक पांडुरंगा एक मात । कांहीं बोलणें आहे एकांत ।

आह्मां जरी तारील संचित । तरी उचित काय तुझें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उसनें फेडितां धर्म तो कोण । काय त्या मानवेल जन ।

काय गा मिरवूनि भूषण । वांयां थोरपण जनांमध्ये ॥ ६५ ॥

अन्न जरी न मिळे त्यासी देणें । आगांतुक पात्र उचित दान ।

उपकार तरी धनमंत्रीपणें । जरी देणेंघेणें नाहीं आशा ॥ २ ॥

शूर तों त्यासी बोलिजे जागा । पाठीशीं घालूनि राखे दीना ।

पार पुण्य नाहीं त्या भूषणा । ऐक नारायणा वचन हें ॥ ३ ॥

आतां पुढें बोलणें तें काई । मज तारिसी तरी च सही ।

वचन आपुलें सिद्धी नेई । तुका ह्मणे तई मज कळसी ॥ ४ ॥

॥ ६५७ ॥

चांगलें नाम गोमटें रूप । निवृत्ती डोळे हरती ताप ।

विठ्ठल विठ्ठल हा जप । प्रगट स्वल्प अति सार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शस्त्र हें' निर्वाणीचा बाण । निकट समय अवसान ।

कोठें योजेल दशदान । खंडी नारायण दुःख चितनें ॥ ६५ ॥

सकळ श्रेष्ठांचें मत । पावे सिद्धी पाववी अनंत ।

ह्मणोनि व्हावें शरणागत । आहे उचित एवढें चि ॥ २ ॥

ह्मणोनि रुसलों संसारा । सर्प विखोर हा पांढरा ।

तुजशीं अंतर रे दातारा । या चि दावेदारानिमित्त ॥ ३ ॥
 येणें मज भोगविल्या खाणी । नसतां छंद लाविला मनीं ।
 माजलों मी माझे भ्रमणीं । जाली बोडणी विटंबना ॥ ४ ॥
 पावलों केलियाचा दंड । खाणी भोगिविल्या उदंड ।
 आतां केला पाहिजे खंड । तुका दंडवत घाली देवा ॥ ५ ॥

॥ ६५८ ॥

चांगला तरी पूर्णकाम । गोड तरी याचें चि नाम ।
 दयाळु तरी अवघा धर्म । भला तरी दासा श्रम होऊं नेदी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ उदार तरी लक्ष्मीयेसी । जुंझार तरी कळिकाळासी ।
 चतुर तरी गुणांची च रासी । जाणता तयासी तो एक ॥ २ ॥

जुनाट तरी बहु काळा । न कळे जयाची लोळा ।
 नेणता गोवळीं गोवळा । लाघवी अबळाभुलवणा ॥ ३ ॥

गाढ्या तरी भावाचा अंकित । बराडी तरी उच्छिष्टाची प्रीत ।
 आंगळ तरी कुब्जेशीं रत । भ्याड अनंत बहु पापा ॥ ४ ॥

खेळतो येणें चि खेळावा । नट तो येणें चि आवगावा ।
 लपोनि जीवीं न कळे जीवा । धरितां देवा नातुडेसी ॥ ५ ॥

उंच तरी बहुत चि उंच । नीच तरी बहुत चि नीच ।
 तुका ह्मणे बोलिलों साच । नाहीं अहाच पूजा केली ॥ ६ ॥

॥ ६५९ ॥

काय आह्मी भक्ति करणें कैसी । काय एक वाहावें तुह्मांसी ।

१ पं. निमित्त्य.—२ त. पं. भोगिल्या.—३ दे. त. दयाळ.—४ त. लक्ष्मीयेसी.—५ दे. त.
 पं. भावगावा.—६ पं. त. नातुडसी.—७ त. पं. आहाच.

अवघा भरोनि उरलासी । वाणीं खाणीं रसीं रूपीं गंधीं ॥ १ ॥
 कसें करूं इंद्रियां बंधन । पुण्यपापाचें खंडण ।
 काय व्रत करूं आचरण । काय तुजविण उरलें तें ॥ २ ॥
 काय डोळे झांकुनियां पाहूं । मंत्रजप काय ध्याऊं ।
 कवणे ठायीं धरूनि भाव । काय तें वाव तुजविण ॥ ३ ॥
 काय हिंडों कवण दिशा । कवणे ठायीं पाय ठेवूं कैसा ।
 काय तूं नव्हेसि न कळे तैसो । काय मी कैसा पाहों आतां ॥ ४ ॥
 तुझिया नामाची सकळ । पूजा अर्चन मंत्र माळ ।
 धूप दीप नैवेद्य फळ तांबूल । घेऊं पुष्पांजुळ तुका ह्मणे ॥ ५ ॥
 ॥ ६६० ॥

शरीर दुःखाचें कोठार । शरीर रोगाचें भांडार ।
 शरीर दुर्गंधीची थार । नाहीं अपवित्र शरीरा ऐसें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शरीर उत्तम चांगलें । शरीर सुखाचें घोंसुलें ।
 शरीरें साध्य होय केलें । शरीरें साधलें परब्रह्म ॥ २ ॥
 शरीर विटाळाचें आळें । मायामोहपाशजाळें ।
 पतन शरीराच्या मुळें । शरीर काळें व्यापिलें ॥ ३ ॥
 शरीर सकळ हें शुद्ध । शरीर निर्धींचा ही निध ।
 शरीरें तुटे भवबंध । वसे मध्यें भोगी देव शरीरा ॥ ४ ॥
 शरीर अविद्येचा बांधा । शरीर अवगुणाचा रांधा ।
 शरीरीं वसे बहुत बाधा । नाहीं गुण सुंदा एक शरीरीं ॥ ५ ॥

शरीरा सुख नेदावा भोग । न द्यावें दुःखें न करीं त्याग ।
नव्हे वोखटें ना चांग । तुका ह्मणे वेगें करीं हरिभजनीं ॥ ५ ॥

॥ ६६१ ॥

इतुलें करीं भलत्या परी । परद्रव्य परनारी ।
सांडुनि अभिलाष अंतरीं । वर्तें वेव्हारीं सुखरूप ॥ १ ॥
न करीं दंभाचा सायास । शांती राहें बहुवस ।
जिव्हे सेवीं सुगंधरस । न करीं आळस रामनामीं ॥ २ ॥
जनमित्र होई सकळांचा । अशुभ न बोलावी वाचा ।
संग न धरावा दुर्जनाचा । करीं संतांचा सायास ॥ ३ ॥
करिसी देवाविण आस । अवधी होईल निरास ।
तृष्णा वाढविसी बहुवस । कधीं सुखास न पवसेी ॥ ४ ॥
धरूनि विश्वास करीं धीर । करितां देव हा चि निर्धार ।
तयाचा वाहे योगक्षेमभार । नाहीं अंतर तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६६२ ॥

संसारसिंधु हा दुस्तर । नुलंघवे उलंघितां पार ।
बहुत वाहाविलें दूर । न लगे चि तीर पैल थडी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ किती जन्म जाला फेरा । गणित नाहीं जी दातारा ।
पडिलों आवर्ती भोंवरा । बहुता थोरा वोळसिया ॥ २ ॥
वाढलों परी नेणती बुद्धी । नाहीं परतली धरिली शुद्धि ।
मग म्यां विचारावें कधीं । ऐसी संधी सांडुनियां ॥ ३ ॥

१ त. न द्यावा.—२ दे. क. पं. सुख.—३ त. वेग हरी भजनीं.—४ त. धरीं.—५ पं. पा-
वसी.—६ पं. अंतपार.—७ क. वोळखिया.

अनेक खाणीं आहार निद्रा । भयमैथुनाचा चि थारा ।
 बाळत्व तारुण्य जरा । प्रधान पुरा भोग तेथें ॥ ३ ॥
 ऐसीं उलंघूनि आलों स्थळें । बहु भोवंडिलों काळें ।
 आतां हें उगवावें जाळें । उजेडा बळें दिवसाच्या ॥ ४ ॥
 सांडीन या संसाराची वाट । बहु येणें भोगविले कष्ट ।
 दावी सत्या ऐसें नष्ट । तुका ह्मणे भ्रष्ट जालों देवद्रोही ॥ ५ ॥

॥ ६६३ ॥

विठ्ठल भीमातीरवासी । विठ्ठल पंढरीनिवासी ।
 विठ्ठल पुंडलिकापासी । कृपादानाविशीं उदार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल स्मरणा कोंवळा । विठ्ठल गौरवीं आगळा ।
 आधार ब्रह्मांडा सकळा । विठ्ठल लीळाविग्रही ॥ २ ॥
 उभा चि परी न मनी सीण । नाहीं उद्धरितां भिन्न ।
 समर्थाचे घरीं एक अन्न । आर्तभूता क्षणोक्षणा सांभाळी ॥ ३ ॥
 रुचीचे प्रकार । आणिताती आदरें ।
 कोठें ही न पडे अंतर । थोरों थोर धाकुट्यां धाकुटा ॥ ४ ॥
 करितां बळ धरितां नये । झोंबतां डोळे मनें च होय ।
 आपुल्या उद्देशाची सोय । जाणे तृदयनिवासी ॥ ५ ॥
 पान्हा तरी आल्या अंतर तेथें । तों नाहीं भरिलें रितें ।
 करितों सेवन आर्तें । तुका ह्मणे चित्तें चित्त मेळवूनी ॥ ६ ॥

१ पं. उजेडाचे बळें. क. उजेडावें बळें.—२ पं. सांडुनियां.—३ पं. त. उद्धरितां.—४ पं.
 एकचि.—५ पं. थोरांस ही थोर.—६ पं. आर्तें.

॥ ६६४ ॥

ताप हैं हरण श्रीमुख । हरी भवरोगा ऐसें दुःख ।
 अवलोकितां उपजे सुख । उभें सन्मुख दृष्टीपुढें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न पुरे डोळियांची धणी । सखोल कृपेची च खाणी ।
 स्तवितां न पुरे वेदवाणी । तो हा समचरणी कृपानिधी ॥ २ ॥
 रामकृष्णध्यान वामननारसिंहीं । उग्र आणि सौम्य कांहीं च नाहीं ।
 सांपडे भरलीये वाही । भाव शुद्ध पाहीं याचें भातुकें ॥ ३ ॥
 गुणगंभीर चतुर सुजाण । शूर धीर उदार नारायण ।
 व्यापक तरी त्रिभुवन । मनमोहन लावण्य हैं ॥ ४ ॥
 ठाण हैं साजिरें सुंदर । अविनाश अविकार ।
 अनंत आणि अपार । तो हा कंटीं कर धरिताहे ॥ ५ ॥
 जयाची वाणी सुमनमाळा । परमामृतजिव्हाळा ।
 अनंता अंगीं अनंत कळा । तुका जवळा चरणसेवक ॥ ६ ॥

॥ ६६५ ॥

कान्होबा ० नाट अभंग ७.

अगा ये वैकुंठनायका । अगा ये त्रैलोक्यतारका ।
 अगा जनार्दना जगव्यापका । अगा पाळका भक्तांचिया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अगा ये वसुदेवदेवकीनंदना । अगा ये गोपिकारमणा ।
 अगा बळिबंध वामना । अगा निधाना गुणनिधी ॥ २ ॥
 अगा ये द्रौपदीबांधवा । अगा ये सखया पांडवा ।

१ त. पं. अपरांपर.—२ त. धरिताही.—३ दे. चरण सेवे. * पं. हा शब्द नाही.

अगा जीवाचिये जीवा । अगा माधवा मधुसूदना ॥ २ ॥

अगा महेश्वरा महाराजा । अगा श्रीहरी गरुडध्वजा ।

अगा सुंदरा सहस्रभुजा । पार मी तुझा काय वर्णू ॥ ३ ॥

अगा अंबकृषिपरंपरा । निरालंबा निर्विकारा ।

अगा गोवर्धन धरणीधरा । अगा माहेरा दीनाचिया ॥ ४ ॥

अगा धर्मराया धर्मशीळा । कृपासिंधु कृपाळा ।

अगा प्रेमाचिया कल्लोळा । सकळकळाप्रवीणा ॥ ५ ॥

अगा चतुरा सुजाणा । मधुरागिरा सुलक्षणा ।

अगा उदारा असुरमर्दना । राखें शरणा तुकयाबंधु ॥ ६ ॥

॥ ६६६ ॥

उभा देखिला भीमातीर्ती । कर मिरवले कटावरी ।

पाउलें तरी सम चि साजिरीं । नाम तरी अनंत अतिगोड ॥ १ ॥

शंखचक्रांकित भूषणें । जडितमेखळा चिद्रत्नै ।

पोतांबर उटी शोभे गोरेपणें । लोपलीं तेणें रवितेजें ॥ २ ॥

श्रवणीं कुंडलें देती ढाळ । दशांगुळीं मुद्रिका माळ ।

दंतओळी हिरे झळाळ । मुख निर्मळ सुखरासी ॥ ३ ॥

कडीं कडदोरा वांकी वेळा । बाहीं बाहुवटे पदक गळीं ।

मृगनाभी रेखिला टिळा । लवती डोळां विद्युल्लता ॥ ४ ॥

सुंदरपणाची साम्यता । काय वर्णू ते पावे आतां ।

तुकयाबंधु ह्मणे रे अच्युता । धन्य ते मातापिता प्रसवली ॥ ५ ॥

॥ ६६७ ॥

एक मागणें तृष्णीकेशी । चित्त द्यावें सांगतों वचनासी ।
 मज अंतर तुझ्या चरणासी । न पडे ऐसी कृपा करीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नको दुर्जा बुद्धि आणीक । रिद्धिसिद्धी परलोक ।
 तूं स्वामी मी सेवक । खंडणा नको करूं ऐसी ॥ २ ॥
 मना येईल तो जन्म देई । भलते कुळीं भलते ठायीं ।
 तें मी सांकडें घालीत नाहीं । तृदयींहुनी तूं न वजें ॥ ३ ॥
 इतुलें करीं भलत्या परी । भलत्या भावें तुझे द्वारीं ।
 राहेन दास होऊनि कामारी । वदो वैखरी नित्य नाम ॥ ४ ॥
 नको विचारूं दुसरें आतां । शरण आलों जी पंढरीनाथा ।
 तुकयाबंधु ह्मणे रे अच्युता । आहेसि तूं दाता दानशूर ॥ ५ ॥

॥ ६६८ ॥

कई देखतां होईन डोळीं । सकळां भूतीं मूर्ति सांवळी ।
 जीवा नांव भूमंडळीं । जळीं स्थळीं काष्ठीं पाषाणीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा कृपा करील नारायण । जीव जगाचा होईन ।
 प्रेमसागरीं बुडईन । होईल स्नान अनुतापीं ॥ २ ॥
 ऐसा कई येईन दैवास । दृश्य नासोनि जाईल आस ।
 सदा संतचरणीं देहाचा वास । सेवीन शेष धणीवरी ॥ ३ ॥
 कई नवसा येतील अंकुर । सुखा नाहीसा होईल पार ।
 अमृत तें पृथ्वीजळ सागर । वाहाती पूर आनंदाचे ॥ ४ ॥

प्रसन्न दया क्षमा शांति । कई नवाविधा होईल भक्ति ।

भोगनि वैराग्यसंपत्ति । मनोरथ कळती तई पुरले ॥ ४ ॥

तुकयाबंधु ह्मणे सांग । नव्हे तुजविण निरसेना पांग ।

ह्मणोनि घातलें साष्टांग । पांडुरंगा वरी^१ चरणा ॥ ५ ॥

॥ ६६९ ॥

तूं बळिया शिरोमणी । आहेसि माजी ये त्रिभुवनीं ।

रिघालों पाठी तुझी ह्मणउनी । आतां करीन मी असेल तें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तूं देवा प्रतापदिनकर । सुरा असुरांचा सुर ।

महावीरां वीर धनुर्धर । मी तों पामर काय तेथें ॥ २ ॥

रुपासिंधु दीनवत्सल । फोडिली देवाची बंदशाळ ।

संहारूनि राक्षसदळ । शरणागत राजीं स्थापिला ॥ ३ ॥

उपक्रम करावा बहुत । तरी तूं जाणसी धर्मनीत ।

उचित काय तें अनुचित । राखें शरणागत आलों आतां ॥ ४ ॥

किती म्यां काय विनवावें । शरण आलों जीवें भावें ।

तुकयाबंधु ह्मणे करावें । क्षेम अवघें येणें काळें ॥ ५ ॥

॥ ६७० ॥

देवा मी चांडाळ चांडाळ । ह्मणतां लागताहे वेळ ।

नसे पाहातां भूमंडळ । ऐसा अमंगळ खळ दुसरा ॥ १ ॥

जन्मा उपजलियापासुनी । असत्य कर्म तें अशुनी ।

सत्य आचरण नेणें स्वप्नीं । निखळ खाणी अवगुणांची ॥ २ ॥

भक्ति दया अथवा कथा । कार्नी न साहवे वार्ता ।
 अखंड विषयांची वेथा । अधम पुरता अधमाहुनी ॥ ३ ॥
 काम क्रोध दंभ अहंकार । गर्व ताठा मद मत्सर ।
 यांचें तरी माहेरघर । परउपकारवैरी तैसा ॥ ४ ॥
 निंदा द्वेष घात विश्वास । करितां नाहीं केला आळस ।
 करूं नये 'ते केले संतउपहास । अभक्ष तें ही भक्षिलें ॥ ५ ॥
 पाळिलें नाहीं पितृवचन । सदा परद्वारीं परधनीं ध्यान ।
 बोलों नये घडलें ऐसैं अन्योन्यविण । दासीगमन आदिकरूनी ॥ ६ ॥
 कायामनें वाचाइंद्रियांशीं । सकळ पापांची च राशी ।
 तुकयाबंधु ह्मणे ऐसियासी । आलों तृष्णीकेशी तुज शरण ॥ ७ ॥
 ॥ ६७१ ॥

काय काय करितों या मना । परी नाइके नारायणा ।
 करूं नये त्याची करी विवंचना । पतंना नेऊं आदरिलें ॥ १ ॥
 भलतिया सवें धांवे सैराट । वाट आडवाट देर दरकुट ।
 न विचारी कुडें कांहीं कपट । घात बळकट मांडियेला ॥ २ ॥
 न पुरती भ्रमणा दाही दिशा । सप्त ही पाताळ आकाशा ।
 घाली उडी बळें चि देखोनि फांसा । केलों या देशा पाहुणा ॥ ३ ॥
 चेतवूनि इंद्रियें सकळ । आशा तृष्णा कल्पना काम क्रोध काळ ।
 दुराविली शुद्ध बुद्धि केली राळ । ऐसैं चांडाळ अनिवार हें ॥ ४ ॥
 आतां काय ऐसैं करावें यासी । बहु जाचिलों केलों कासाविसी ।

१ क. तें केलें.—२ दे. त. क. अभक्ष भक्ष तें ही भक्षिलें.—३ दे. अनोविन. त. अणोवि-
 न.—४ क. पं. नेऊं पतना.—५ दे. त. भलतिये सर्वा. क. भक्तियेसवा.

तुकयाबंधु ह्मणे तृष्णीकेशी । धांव मज ऐसी परी जाली ॥ ५ ॥

नाटाचे अभंग समाप्त ६३.

॥ ६७२ ॥

* अखंडक्षीराब्धी भरितें आलें । अध्यात्मविद्येचें भांडार उघडिलें ।

सूर्यकोटीस तेज फांकलें । ध्यानीं प्रगटलें भक्तांचिया ॥ १ ॥

अनादि ब्रह्मज्ञानाचें गुज । श्रवणीं अवचित पडिलें सहज ।

परमनिर्वाणाचें बीज । गुंडाळिलें निजसर्वभाग्यें ॥ २ ॥

मंत्र महामंत्र मंगळनिधी । सत्संगदर्शन प्रगटलें आधीं ।

वैराग्यविवेकाची बुद्धी । नामामृतसिद्धी साधिलें तें ॥ ३ ॥

क्षमादयाशांतीचें निजसुख । सच्चित्सुखें बोलला पुंडलीक ।

अनंतसुखाचा हारिख । उगवला देख पंढरीये ॥ ४ ॥

नेणें भवभक्तीची निरपेक्षता । नेणें भूतदयेची ममता ।

तुका ह्मणे पंढरीनाथा । संग साधुसंतां देई आतां ॥ ५ ॥

॥ ६७३ ॥

क्षीराब्धिवासा शेषशयना । लीळाविग्रहा गोपिकारमणा ।

सगुणस्वरूप भक्तभूषणा । गुणनिधाना गुप्तरूपा ॥ १ ॥

अनंत अवतार धरितिया ॥ अखंडस्वरूपा करुणालया ।

अमरपाळका देवराया । हरीं भवभया भक्तांचिया ॥ २ ॥

सर्वव्यापका सर्वातीता । गजेंद्ररक्षका वैकुंठनाथा ।

भोळ्या भक्तांसि सौख्यदाता । तुजविण सर्वथा असे चि ना ॥ ३ ॥

चित्तचाळका चैतन्यघना । भक्तकैवारी असरमर्दना ॥

* त. ६७२, ६७३, ६७४, ६७५, हे चार अभंग जास्ती आहेत.

भक्तअभिमानि नारायणा । जगज्जीविना पांडुरंगा ॥ ४ ॥
ब्रह्मादिकांचा निजजनिता । सकळकारण अकर्ता ।
अणुरेणुव्याप्यभरिता । पावन पतिता तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६७४ ॥

अखंडकर्मा कर्मप्रकाशका । मजसाठीं कां रे जालासि मुका ।
धर्मा धर्मप्रतिपाळका । सर्वचाळका सर्वातीता ॥ १ ॥
न देखसी वर्णाश्रममर्यादा । त्याचा सर्वस्वें करिसी कामधंदा ।
कधीं न लाजसी तूं गोविंदा । कां रे मुकुंदा बोल आतां ॥ २ ॥
मत्स्यकूर्मादिअवतारांसाठीं । श्रमले असतील जगजेठी ।
करितां घडमोड सृष्टी । जालासि कष्टी काय जाणें ॥ ३ ॥
किती म्यां विनवावें श्रीपती । पुन्हा पुन्हा यावें काकुलती ।
पुरे आतां तुझी संगती । करुणामूर्ती काय जालें ॥ ४ ॥
काय म्यां तुजसी करावें आतां । कां रे कोपलासी पंढरीनाथा ।
सकळ दुःख निवारिता । पावन पतिता तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ६७५ ॥

वासुदेवा दिनानाथा । कमललोचना श्रीअच्युता ।
निजभक्तांसि सौख्यदाता । तुजविण सर्वथा असे चि ना ॥ १ ॥
विठ्ठला अनंता विश्वपती । विराट्स्वरूपा वामनमूर्ती ।
ब्रह्मादिकर्ता वैकुंठपती । अगम्यस्थिती वेदशास्त्रा ॥ २ ॥
अद्वैतअखंडभरिता । विश्वबाहु अपरिमिता ।

विश्वचक्षु विश्वदेवता । आदिपिता ब्रह्मयाचा ॥ ३ ॥
 भक्ताधीना भवभयभंगा । परमपुरुषा पांडुरंगा ।
 अनादि अखिलअंतरंगा । संगी असंगी वेगळा ची ॥ ४ ॥
 हें विराट्स्वरूप भोळिया भक्तांसी । सर्वथा न कळे तृषीकेशी ।
 सगुण रूप धरुनि त्यांसी । लावीं भजनासी तुका ह्मणें* ॥ ५ ॥

॥ ६७६ ॥

काय खावें आतां कोणीकडे जावें ।
 गांवांत राहावें कोण्या बळें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कोपला पाटील गांवचे हे लोक ।
 आतां घाली भीक कोण मज ॥ २ ॥
 आतां येणें चवी सांडिली ह्मणती ।
 निवाडा करिती दिवाणांत ॥ ३ ॥
 भल्या लोकां यास सांगितली मात ।
 केला माझा घात दुर्बळाचा ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे याचा संग नव्हे भला ।
 शोधीत विठ्ठला जाऊं आतां ॥ ५ ॥

॥ ६७७ ॥

संत मागे पाणी नेदी एक चूळ ।
 दासीस आंघोळ ठेवी पाणी ॥ १ ॥

* तें येथें “नाट अभंग समाप्त” असें आहे

॥ ध्रु. ॥ संतासी देखोनी होय पाठमोरा ।

दासीचिया पोरा चुंबन देतो ॥ १ ॥

संतासी देखोनि करितो ढवाळ्या ।

भावे धुतो चोळ्या दासीचिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्याच्या तोंडावरी थुंका ।

जातो यमलोका भोगावया ॥ ३ ॥

॥ ६७८ ॥

एक प्रेमगुज ऐकें जगजेठी । आठवली गोष्टी सांगतसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एक मृग दोन्ही पाडसांसहित । आनंदें चरत होती वनी ॥ १ ॥

अवचिता तेथें पारवी पावला । घेऊनियां आला श्वानें दोन्ही ॥ २ ॥

एकीकडे त्याणें चिरिल्या वाघुरा । ठेविलें श्वानपुत्रा एकीकडे ॥ ३ ॥

एकीकडे तेणें वोणवा लाविला । आपण राहिला एकीकडे ॥ ४ ॥

चहूंकडोनियां मृगें वेढियेलीं । स्मरों तें लागलीं नाम तुझें ॥ ५ ॥

रामा कृष्णा हरी गोविंदा केशवा । देवाचिया देवा पावें आतां ॥ ६ ॥

कोण रक्षी आतां ऐसिये संकटीं । बापा जगजेठी तुजविण ॥ ७ ॥

ओइकोनि तुह्मी तयांचीं वचनें । कृपाअंतःकरणें कळवळिलां ॥ ८ ॥

आज्ञा तये काळीं केली पर्जन्यासी । वेगीं पावकासी विश्वावे ॥ ९ ॥

ससें एक तेथें उठवुनी पळविलें । तया पाठीं गेलीं श्वानें दोन्ही ॥ १० ॥

मृगें चैमकोनी सत्वर चाललीं । गोविंदें रक्षिलीं ह्मणोनियां ॥ ११ ॥

ऐसा तूं कृपाळु दयाळु आहेसी । आपल्या भक्तांसी जीवलग ॥ १२ ॥

१ पं. आह्मां.—२ पं. ऐकोनियां.—३ पं. उठोनि चालिलें.—४ पं. गेले श्वान दोन्ही.—५ पं. चवकोनी.—६ पं. दासासी.

ऐसी तुझी कीर्ती जीवीं आवडती । रखुमाईच्या पती तुका ह्मणे ॥ १३ ॥

॥ ६७९ ॥

आशाबद्ध वक्ता । धाँक श्रोतयाच्या चित्ता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांयां गेलें तें भजन । उभयतां लोभी मन ॥ १ ॥

बहिर्मुख एके ठायीं । तैसें जालें तया दोहीं ॥ २ ॥

माप तैसी गोणी । तुका ह्मणे रितीं दोन्ही ॥ ३ ॥

॥ ६८० ॥

विठ्ठला रे तूं उदाराचा राव । विठ्ठला तूं जीव या जगाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठला रे* तूं उदाराची रासी । विठ्ठला तुजपाशीं सकळसिद्धी ॥ १ ॥

विठ्ठला रे तुझें नाम बहु गोड । विठ्ठला रे कोड पुरविसी ॥ २ ॥

विठ्ठला रे तुझें श्रीमुख चांगलें । विठ्ठला लागलें ध्यान मनीं ॥ ३ ॥

विठ्ठला रे वाचे बोला बहुरस । विठ्ठला रे सोस घेतला जीवें ॥ ४ ॥

विठ्ठला रे शोक करितसे तुका । विठ्ठला तूं ये^३ कां झडकरी ॥ ५ ॥

॥ ६८१ ॥

बाहिर पडिलों आपुल्या कर्तव्यें । संसारासि जीवें वेढालिलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकामध्यें एक नाहीं मिळों येत । ताक नवनीत निवडीलें ॥ १ ॥

जालीं दोनी नामें एका चि मथनीं । दुसरिया गुणीं वेगळालीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दाखविल्या मुक्ताफळीं । शिंपले चि स्वस्थळीं खुंटलिया ॥ ३ ॥

॥ ६८२ ॥

बरवा बरवा बरवा रे देवा तूं । जीवाहूनि आवडसी जीवा रे देवा तूं ॥ १ ॥

१ पं. भय.—२ पं. विठ्ठला रे तूं कोड पुरविसी.—३ पं. येगा—४ त. बाहेरी.—५ पं. एका मधीं.—६ त. शिंपल्या.—७ पं. बरवा बरवा देवा तूं । जीवाहूनि आवडासि देवा तूं.—* पं. हा शब्द नाही.

॥ ध्रु. ॥ पाहातां वदन संतुष्ट लोचने ।

जाले आइकतां गुण श्रवण रे देवा ॥ १ ॥

अष्ट अंगें तनु त्रिविध ताप गेला सीण ।

वर्णितां लक्षण रे देवा ॥ २ ॥

मन जालें उन्मन अनुपम ग्रहण ।

तुकयाबंधु ह्मणे महिमा नेणें रे ॥ ३ ॥

॥ १ ॥ ॥ ६८३ ॥

सोडरियासि करी पाहुणेरु बरा ।

काढितो ठोंबरा संतांलागीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गाईसि देखोनि बदबदा मारी ।

घोड्याची चाकरी गोड लागे ॥ २ ॥

पाँनफुल वेश्येसी नेतसे उदंड । देखों नेदी खांड ब्राह्मणासी ॥ ३ ॥

बाइलेच्या गोता आवडिनें पोसी । माता पितियासी दवडितो ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे थुंका त्याच्या तोंडावरी । जातो यमपुरी भोगावया ॥ ५ ॥

॥ ६८४ ॥

सोलीव जें सुख अतिसुखाहुनी । उभे हें अंगणीं वैष्णवांच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वृंदावन सडे चौक रंग माळा । नाचे तो सोहोळा देखोनियां ॥ २ ॥

भूषणमंडित सदा सर्वकाळ । मुद्रा आणि माळ तुळसी कंठीं ॥ ३ ॥

नामओघ मुखीं अमृताचें सार । मस्तक पवित्र सहित रजें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे मोक्ष भक्ताच्या मना । नये हा वासना त्याची करी ॥ ५ ॥

१ पं. वचन.—२ दे. पं. अष्ट.—३ पं. अनुपम्य ग्रहन.—४ पं. पाहुणेर.—५ पं. फुलें पा-
नें.—६ पं. देवां.—७ पं. तें.—* पं. हा शब्द नाही.

॥ ६८५ ॥

तीर्थं केलीं कोटीवरी । नाहीं देखिली पंढरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जळो त्याचें ज्योलेंपण । न देखे चि समचरण ॥ ५ ॥

योग याग अनंत केले । नाहीं समचरण देखिले ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विठ्ठलपायीं । अनंत तीर्थं घडिलीं पाहीं ॥ ३ ॥

॥ ६८६ ॥

कोणतें कारण राहिलें यामुळें । जें म्यां तुज बळें कष्टवोंवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं जात जीव नाहीं होत हानी । सहज तें मनीं आठवलें ॥ ५ ॥

नाहीं कांहीं चिंता मरतो उपवासी । अथवा त्या ह्यैसी गाई व्हाव्या ॥ २ ॥

हैं तों तुज कळों येतसे अंतरीं । लाखणीक वरी साच भाव ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देवा नासिवंतासाठीं । पायांसवें तुटी करिती तुझ्या ॥ ४ ॥

॥ ६८७ ॥

रामा अयोध्येच्या राया । दिनानाथा रे सखया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाप ताप विघ्न हरीं । दिनानाथा सुख करीं ॥ ५ ॥

भिल्लंटीचिया रे उच्छिष्टा । स्वीकारिसी रे तूं भ्रष्टा ॥ २ ॥

मी तों सलगीचें मूल । तुका ह्मणे तूं सखोल ॥ ३ ॥

॥ ६८८ ॥

आमिषाचिये आंसे गळ गिळी मासा । फुटोनियां घसा मरण पावे ॥ १ ॥

मरणाचे वेळे करी तळमळ । आठवी कृपाळ तये वेळीं ॥ २ ॥

अंतकाळीं ज्याच्या नाम आलें मुखा । तुका ह्मणे सुखा पार नाहीं ॥ ३ ॥

१ पं. जालेंपण.—२ त. कष्टविलें.—३ पं. लापणीक.—४ त. पं. भिल्लंटीचिया—५ पं. स्वीकारिसी तूं रे भ्रष्टा.—६ दे. क. आविषाचिया. त. आविषाचिये.—७ दे. त. क. असे.—८ पं. वेळीं.

॥ ६८९ ॥

तुजवरी ज्याचें मन । दुरूशन दे त्याचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसा जाती शुद्ध भाव । हात पाव ना वृत्ती ॥ ५ ॥

अवधियांचा करूनि मेळा । तुज डोळां रोखिलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुज आड । लपोनि कोड दावीं देवा ॥ ३ ॥

॥ ६९० ॥

विश्वव्यापी माया । तिणें झाकुळिलें छाया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्य गेलें भोळ्यावारी । अविद्येची चाली थोरी ॥ ५ ॥

आपुलें चि मन । करवी आपणां बंधन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । तुह्मी कोडीं हीं उगवा ॥ ३ ॥

॥ ६९१ ॥

पोटीं जन्मती रोग । तरि कां ह्मणावे आप्तवर्ग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रानीं वसती औषधी । तरि कां ह्मणाव्या निपराधी ॥ २ ॥

तैसें शरीराचें नातें । तुका ह्मणे सर्व आप्तें ॥ ३ ॥

॥ ६९२ ॥

नव्हे शब्द एक देशी । सांडी गवशी कोणाला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाली माझी वैखरी । विश्वंभरी व्यापक ॥ ५ ॥

मोकलिलें जावें बाणें । भाता जेणें वाईलें ॥ २ ॥

आतां येथें कैचा तुका । बोलें सिका स्वामीचा ॥ ३ ॥

॥ ६९३ ॥

गायनाचे रंगीं । शक्ति अद्भुत हे अंगीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें तों देणें तुमचें देवा । घ्यावी अखंडित सेवा ॥ ५ ॥

अंगीं प्रेमाचें भरतें । नाहीं उतार चढतें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाणी । नाम अमृताची खाणी ॥ ३ ॥

॥ ६९४ ॥

माप ह्मणे मी मवितें । भरी धणी ठेवी रितें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवा अभिमान नको । माझेठायीं देऊं सकां ॥ ५ ॥

देशीं चाले सिका । रितें कोण लेखी रंका ॥ २ ॥

हातीं सूत्रदोरी । तुका ह्मणे त्याची थोरी ॥ ३ ॥

॥ ६९५ ॥

कोण सांगायोस । गेलें होतें देशोदेश ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नेलें वाज्या हातीं माप । समर्थ तो माझा बाप ॥ ५ ॥

कोणाची हे सत्ता । जाली वाचा वदविता ॥ २ ॥

तुका ह्मणे या निश्चयें । माझें निरसलें भय ॥ ३ ॥

॥ ६९६ ॥

सकळिकांच्या पायां माझी विनवणी । मस्तक चरणीं ठेवीतसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अहो श्रोते वक्ते सकळ ही जन । बरें पारखुन बांधा गांठी ॥ ५ ॥

फोडिलें भांडार धन्याचा हा माल । मी तंव हामाल भारवाही ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे चाली जाली चहूं देशीं । उतरला कसीं खरा माल ॥ ४ ॥

१ त. भातें.—२ पं. परम अमृताची खाणी । त. नामामृताची खाणी ।—३ पं. शकों.

* त. हा शब्द नाही.

॥ ६९७ ॥

कोण त्याचा पार पावला धुंडितां ।

पुढें विचारितां विश्वभरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अणुरेणु सूक्ष्मस्थूळा पार नाही ।

श्रुती नेती त्या ही खुंटलिया ॥ २ ॥

फळांत कीटक येवढें आकाश ।

ऐसीं तरुवरास अनेक किती ॥ ३ ॥

दाविलें अनंतें अर्जुनासि पोटी ।

आणीक त्या सृष्टि कृष्णलोक ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे लागा संतांचिये कासे ।

ठाव घेतां कैसे वांचा जीवें ॥ ५ ॥

॥ ६९८ ॥

जें जें कांहीं करितों देवा । तें तें सेवा समर्पें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भेद नाही सर्वात्मना । नारायणा तुज मज ॥ २ ॥

आह्मी दुजें नेणों कोणा । हें चि मना मन साक्ष ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जगन्नाथा । हें अन्यथा नव्हे कीं ॥ ४ ॥

॥ ६९९ ॥

स्तुति करूं तरी नव्हे चि या वेदा ।

तेथें माझा धंदा कोणीकडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परी हे वैखरी गोडावली सुखें ।

रसना रस मुखें इच्छीतसे ॥ ५ ॥

रूप वर्णावया कोठें पुरे मती ।

रोमीं होती जाती ब्रह्मांडें हीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तूं ऐसा एक साचा ।

ऐसी तंव वाचा जाली नाही ॥ ३ ॥

॥ ७०० ॥

तुज वर्णी ऐसा तुज विण नाही ।

दुजा कोणी तीहीं त्रिभुवनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सहस्रमुखें शेष सिणला बापुडा ।

चिरलिया धडा जिव्हा त्याच्या ॥ ५ ॥

अव्यक्ता अलक्षा अपारा अनंता ।

निर्गुणा सच्चिदा नारायणा ॥ २ ॥

रूप नाम घेसी आपुल्या स्वइच्छा ।

होसी भाव तैसा त्याकारणें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जरी दाविसी आपणा ।

तरि च नारायणा कळों येसी ॥ ४ ॥

॥ ७०१ ॥

पूर आला आनंदाचा । लाटा उसळती प्रेमाच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बांधूं विठ्ठलसांगडी । पोहुनि जाऊं पैल थडी ।

अवघे जन गडी । घाला उडी भाई नो ॥ ५ ॥

हैं तों नाहीं सर्वकाळ । अमुप अमृतांचें जळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे थोरा पुण्यें । ओघ आला पंथें येणें ॥ ३ ॥

॥ ७०२ ॥

आणीक दुसरें मज नाहीं आतां । नेमिलें या चित्तापासुनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पांडुरंग मनीं पांडुरंग ध्यानीं । जाग्रतीं स्वप्नीं पांडुरंग ॥ २ ॥

पडिलें वळण इंद्रियां सकळां । भाव तो निराळा नाहीं दुजा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नेत्रीं केलें ओळखण । साजिरें तें^३ ध्यान विटेवरी ॥ ३ ॥

॥ ७०३ ॥

मी तों सर्वभावं अनधिकारी । होइल कैसी परी नेणों देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुराणींचे अर्थ आणितां मनांस । होय कासावीस जीव माझा

॥ २ ॥

इंद्रियांचीं आह्मी पांगिलों अंकितें । त्यांचे रंगीं चित्त रंगलेंसे ॥ २ ॥

एकाचें ही मज न घडे दमन । अवधीं नेमून कैसीं राखों ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज तारीं पंढरीराया । नाहीं तरी वांयां गेलों दास ॥ ४ ॥

॥ ७०४ ॥

लक्षूनियां योगी पाहाती आभास । तें दिसे आह्मांस दृष्टीपुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कर दोनी कटी राहिलासे उभा । सांवळी हे प्रभा अंगकांती ॥ २ ॥

व्यापूनि वेगळें राहिलेंसे दुरी । सकळां अंतरीं निर्विकार ॥ २ ॥

रूप नाहीं रेखा नाम ही जयासी । आपुल्या मानसीं शिव ध्याय ॥ ३ ॥

अंत नाहीं पार वर्णा नाहीं थार । कुळ याति शिर हस्त पाद ॥ ४ ॥

१ क. अमृतजळ.—२ क. न मिळे.—३ त. हें.—४ त. मानसीं.—५ त. कासावीसी.—
६ पं. इंद्रियाचे आह्मी पांगिलों अंकित.—७ त. पांगिलीं.—८ दे. क. त. आपुला.

अचेत चेतलें भक्तीचिया सुखें । आपुल्या कौतुकें तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ ७०५ ॥

कैसें करूं ध्यान कैसा पाहों तुज । वर्म दावीं मज याचकासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसी भक्ति करूं सांग तुझी सेवा । कोण्या भावें देवा आतुडसी ॥ ५ ॥

कैसी कीर्ती वाणूं कैसा लक्षा आणूं । जाणूं हा कवणु कैसा तुज ॥ २ ॥

कैसा गाऊं गीतीं कैसा ध्याऊं चित्तीं । कैसी स्थिती मती दावीं मज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जैसें दास केलें देवा । तैसें हें अनुभवा आणीं मज ॥ ४ ॥

॥ ७०६ ॥

निगमाचें वन । नका शोधूं करूं सीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या रे गौळियांचे घरीं । बांधलें तें दावें वरी ॥ ५ ॥

पीडलेती भ्रमें । वाट न कळतां वर्मे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भार । माया टाका अहंकार ॥ ३ ॥

॥ ७०७ ॥

मन वोळी मना । बुद्धि बुद्धी क्षण क्षणां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मी च मज राखण जालों । ज्याणें तेथें चि धरिलों ॥ ५ ॥

जें जें जेथें उठी । तें तें तया हातें कुंटी ॥ २ ॥

भांजिली खांजनी । तुका साक्ष उरला दोन्ही ॥ ३ ॥

॥ ७०८ ॥

ब्रह्म न लिपे त्या मेळें । कर्माअकर्मा वेगळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो चि एक तया जाणे । पावे अनुभाविलें खुणें ॥ ५ ॥

शौच अशौचाचे संधी । तन आळा तना चि* मधीं ॥ २ ॥

पापपुण्यां नाहीं ठाव । तुका ह्मणे सहज भाव ॥ ३ ॥

१ क. वानूं.—२ दे. कवण—३ दे. किती. त. कीर्ती.—४ पं. त. कुटी.—५ पं. भाजिली.—६ क. खाजनी. त. खाजणी.—* पं. हा शब्द नाही.

॥ ७०९ ॥

काय दरा करील वन । समाधान नाही जंव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी काय तेथें असती थोडी । काय जोडी तयांसी ॥ ५ ॥

रिघतां धांवा पेंवामध्यें । जोडे सिद्धि ते ठायीं ॥ २ ॥

काय भस्म करील राख । अंतर पोक नाही तों ॥ ३ ॥

वर्णाआश्रमाचे धर्म । जाती श्रम जालिया ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सोंग पाश । निरसे आस तें हित ॥ ५ ॥

॥ ७१० ॥

तें ही नव्हे जें करितां कांहीं । ध्यातां ध्यायीं तें ही नव्हे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तें ही नव्हे जें जागवी जना । वाटे मना तें ही नव्हे ॥ ५ ॥

त्रास मानिजे कांटाळा । अशुभ वाचाळा तें ही नव्हे ॥ २ ॥

तें ही नव्हे जें भोंवतें भोंवे । नागवें धांवे तें ही नव्हे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे एक चि आहे । सहजि पाहें सहज ॥ ४ ॥

॥ ७११ ॥

बोलें बोलतां वाटे सोपें । करणी करितां टीर कांपे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नव्हे वैराग्य सोपारें । मज बोलतां न वाटे खरें ॥ ५ ॥

विष खावें ग्रासोग्रासीं । धन्य तो चि एक सोसी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करूनि दावी । त्याचे पाय माझे जीवीं ॥ ३ ॥

॥ ७१२ ॥

होईन भिकारी । पंढरीचा वारकरी ॥ १ ॥

१. दे. पं. त. रिगतां.—२ दे. त. क. पाख.—३ दे. तेंनव्हे.—४ पं. 'तें ही' याच्या-
बद्दल 'नाहीं'.—५ त. पं. बोल बोलतां सोपे.—६ दे. त. न वटे.

॥ ध्रु. ॥ हा चि माझा नेम धर्म । अवघें विठोबाचें नाम ॥ १ ॥

हे चि माझी उपासना । लागेन संतांच्या चरणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । करीन ते भोळी सेवा ॥ ३ ॥

॥ ७१३ ॥

सांठविला हरी । जीहीं त्दयमंदिरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यांची सरली वेरझार । जाला सफेळ व्यापार ॥ १ ॥

हरी आला हाता । मग कैचीं भय चिंता ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरी । कांहीं उरीं नेदी उरी ॥ ३ ॥

॥ ७१४ ॥

मोक्ष तुमचा देवा । तुझी दुर्लभ तो ठेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज भक्तीची आवडी । नाहीं अंतरीं ते गोडी ॥ १ ॥

आपल्या प्रकारा । करा जतन दातारा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भेटी । पुरे एक चि शेवटीं ॥ ३ ॥

॥ ७१५ ॥

नामपाठ मुक्ताफळांच्या ओवणी । हें सुख सगुणीं अभिनव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी आह्मी जालों उदासनिर्गुणा । भक्तांचिया मना मोक्ष नये ॥ १ ॥

द्यावें ध्यावें ऐसाँ येथें उरें भाव । काय ठाया ठाव पुसोनियां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां अभयदान करा । ह्मणा विश्वंभरा दिलें ऐसें ॥ ३ ॥

॥ ७१६ ॥

भवसिंधूचें काय कोडें । दावी वाट चाले पुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तारुं भला पांडुरंग । पाय भिजों नेदी अंग ॥ १ ॥

मार्गे उतरिले बहुत । पैल तिरीं साधुसंत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाग वेगें । जाऊं तयाचिया मार्गे ॥ ३ ॥

॥ ७१७ ॥

नाहीं साजत हा मोठा । मज अळंकार खोटा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असें तुमचा रजरेण । संतां पायींची वाहाण ॥ १ ॥

नाहीं स्वरूपीं ओळखी । भक्तिभाव करीं देखीं ॥ २ ॥

नाहीं शून्याकारीं । क्षर ओळखी अक्षरीं ॥ ३ ॥

नाहीं विवेक या ठायीं । आत्मा अनात्मा तें* काई ॥ ४ ॥

कांहीं नव्हे तुका । पांयां पडेन हें† ऐका ॥ ५ ॥

॥ ७१८ ॥

सत्य साच खरें । नाम विठोबाचें बरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेणें तुटती बंधनें । उभयलोकीं कीर्ति जेणें ॥ १ ॥

भाव ज्याचे गांठी । त्यासी लाभ उठाउठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भोळा । जिंकू जाणे कळिकाळा ॥ ३ ॥

॥ ७१९ ॥

सत्य तो आवडे । विकल्पानें भाव उडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी तुमच्या कृपादानें । जाणों शुद्ध मंद सोनें ॥ १ ॥

आला भोग अंगा । न लवूं उसीर त्या त्यागा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । अंजन ते तुझी सेवा ॥ ३ ॥

१ त. पं.पडणें. दे. पडनें. *दे. त. हा शब्द नाही. + पं. 'हें' हा शब्द नाही.

॥ ७२० ॥

करावें चिंतन । तें चि बरें न भेटून ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बरवा अंगीं राहे भाव । तंग तो चि जाणा देव ॥ ५ ॥

दर्शनाची उरी । अवस्था चि अंग धरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मन । तेथें सकळ कारण ॥ ३ ॥

॥ ७२१ ॥

जें जें जेथें पावे । तें तें समर्पावें सेवे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सहज पूजा या चि नांवें । गळित अभिमानें व्हावें ॥ ५ ॥

अवघें भोगितां गोसावी । आदीं आवसानीं जीवी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सिण । न धरितां नव्हे भिन्न ॥ ३ ॥

॥ ७२२ ॥

नसे तरी मैनीं नसो । परी वाचे तरी वसो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देह पडो या चिंतनें । विठ्ठलनामसंकीर्तनें ॥ ५ ॥

दंभस्छिती भलत्या भावें । मज हरिजन ह्मणावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काळें तरी । मज सांभाळील हरी ॥ ३ ॥

॥ ७२३ ॥

नये जरी कांहीं । तरी भलतें चि वाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणविल्या दास । कोणी न धरी वेठीस ॥ ५ ॥

समर्थाच्या नांवें । भलतैसें विकावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सत्ता । वरी असते बहुतां ॥ ३ ॥

॥ ७२४ ॥

न संडवे अन्न । मज न सेववे वन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणउनी नारायणा । कीव भाकितों करुणा ॥ ५ ॥

नाहीं अधिकार । कांहीं घोकाया अक्षर ॥ २ ॥

तुका हणे थोडें । आयुष्य अवघें चि कोडें ॥ ३ ॥

॥ ७२५ ॥

एकांचीं उत्तरें । गोड अमृत मधुरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशा देवाच्या विभुती । भिन्न प्रारब्धाची गती ॥ ५ ॥

एकांचीं वचनें । कडु अत्यंत तीक्ष्णें ॥ २ ॥

प्रकाराचें तीन । तुका हणे केलें जन ॥ ३ ॥

॥ ७२६ ॥

वचनें ही नाड । न बोले तें मुकें खोड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दोहीं वेगळें तें हित । बोली अबोलणी नीत ॥ ५ ॥

अंधार प्रकाशी । जाय दिवस पावे निशी ॥ २ ॥

बीज पृथिवीच्या पोटी । तुका हणे दावी दृष्टी ॥ ३ ॥

॥ ७२६ ॥

विचारा वांचून । न पवीजे समाधान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देह त्रिगुणांचा बांधा । माजी नाहीं गुण सुदा ॥ ५ ॥

देवाचिये चाडे । देवा द्यावें जें जें घडे ॥ २ ॥

तुका हणे होतें । बहु गोमटें उचितें ॥ ३ ॥

॥ ७२८ ॥

तुटे भवरोग । संचितक्रियमाणभोग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं विठोबाचें नाम । उच्चारितां खंडे जन्म ॥ १ ॥

वसों न सके पाप । पळे त्रिविध तो ताप ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माया । होय दासी लागे पायां ॥ ३ ॥

॥ ७२९ ॥

मुसावलें अंग । रंगीं मेळविला रंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकीं एक दृढ जालें । मुळा आपुलिया आलें ॥ १ ॥

सागरीं थेंबुडा । पडिल्या निवडे कोण्या वाटा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नवें । नव्हे जाणावें हें देवें ॥ ३ ॥

॥ ७३० ॥

अनुतापें दोष । जाय न लगतां निमिष ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि तो राहे विसावला । आदीं अवसानीं भला ॥ १ ॥

हैं चि प्रायश्चित्त । अनुतापीं न्हाय चित्त ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पापा । शिवों नये अनुतापा ॥ ३ ॥

॥ ७३१ ॥

चहूं आश्रमांचे धर्म । न राखतां जोडे कर्म ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसी नव्हे भोळी सेवा । एक भाव चि कारण देवा ॥ १ ॥

तपें इंद्रियां आघात । क्षणें एका वाताहात ॥ २ ॥

मंत्र चळे थोडा । तरि धडै चि होय वेडा ॥ ३ ॥

१ क. क्षणें एक. पं. क्षणा एका.—२ दे. क. धडे चि.

व्रतें करितां सांग । तरी एक चुकतां भंग ॥ ४ ॥

धर्म सत्त्व चि कारण । नाही तरी केला सिण ॥ ५ ॥

भूतदयेसि आघात । उंचनीच वाताहात ॥ ६ ॥

तका ह्मणे दुजें । विधिनिषेधाचें ओझें ॥ ७ ॥

॥ ७३२ ॥

सोडिला संसार । माया तयावरि फार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांवत चाले मार्गें मार्गें । सुखदुःख साहे अंगें ॥ १ ॥

यानें ध्यावें नाम । तीसीकरणें त्याचें काम ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भोळी । विठलरूपेची कोंवळी ॥ ३ ॥

॥ ७३३ ॥

बैसां खेळूं जेवूं । तेथें नाम तुझें गाऊं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रामरुष्णनाममाळा । घालूं ओवुनियां गळां ॥ १ ॥

विश्वास हा धरूं । नाम बळकट करूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । आह्मां जीवन शरणागतां ॥ ३ ॥

॥ ७३४ ॥

पाठीं पोटीं देव । कैचा हरिदासां भेव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करा आनंदें कीर्तन । नका आशंकितमन ॥ १ ॥

एथें कोठें काळ । करील देवापाशीं बळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धनी । संपुरता काय वाणी ॥ ३ ॥

॥ ७३५ ॥

मनोमय पूजा । हे चि पंढीये केशीराजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घेतो कल्पनेचा भोग । न मानेती बाह्य रंग ॥ ५ ॥

अंतरींचें जाणे । अदिवर्तमान खुणे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कुडें । कोठें सरे त्याच्या पुढें ॥ ३ ॥

॥ ७३६ ॥

जाणे भक्तीचा जिह्वाळा । तो चि देवाचा पुतळा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक नये माझ्या मना । हो का पंडित शाहाणा ॥ ५ ॥

नामरूपीं जडलें चित्त । त्याचा दास मी अंकित ॥ १ ॥

तुका ह्मणे नवविध । भक्ति जाणे तो चि शुद्ध ॥ ३ ॥

॥ ७३७ ॥

याजसाठीं वनांतरा । जातों सांडुनियां घरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे दिठावेल प्रेम । बुद्धि होईल निष्काम ॥ ५ ॥

अद्वैताची वाणी । नाहीं ऐकत मी कार्नी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अहंब्रह्म । आड येऊं नेदीं भ्रम ॥ ३ ॥

॥ ७३८ ॥

बुडतां आवरीं । मज भवाचे सागरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नको मानूं भार । पाहों दोषांचे डोंगर ॥ ५ ॥

आहे तें सांभाळीं । तुझी कैसी ब्रीदावळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दोषी । मी तों पातकांची राशी ॥ ३ ॥

॥ ७३९ ॥

अक्षई तें झालें । आतां न मोडे रचिलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पाया पडिला खोले ठार्या । तेथें पुढें चाली नाही ॥ ५ ॥
 होतें विखुरलें । ताळा जमे झडती आलें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बोली । पुढें कुंटित चि जाली ॥ ३ ॥

॥ ७४० ॥

तुझे थोर थोर । भक्त करिती विचार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जपतपादि साधनें । मज चितवेना मनें ॥ ५ ॥
 करुणावचनें । म्यां भाकावीं तुहां दीनें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे घेई । माझे थोडे फार ठार्या ॥ ३ ॥

॥ ७४१ ॥

लावुनि काहाळा । सुखें करितों सोहळा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सादवीत गेलों जना । भय नाही सत्य जाणां ॥ ५ ॥
 गात नाचत विनोदें । टाळघागज्यांच्या छंदें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भेव । नाही पुढें येतो देव ॥ ३ ॥

॥ ७४२ ॥

मुक्त कासया ह्मणावें । बंधन तें नाही ठावें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सुखें करितों कीर्तन । भय विसरलें मन ॥ ५ ॥
 देखिजेना नास । घालूं कोणावरी कास ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे साहे । देव आहे तैसा आहे ॥ ३ ॥

॥ ७४३ ॥

ओनाम्याच्या काळें । खडे मांडविले बाळें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तें चि पुढें पुढें काई । मग लागलिया सोई ॥ ५ ॥
 रज्जु सर्प होता । तोंवरी चि न कळतां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे साचें । भय नाही बागुलाचें ॥ ३ ॥

॥ ७४४ ॥

आतां पुढें धरीं । माझे आठव वैखरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नको बडबडूं भांडे । कांहीं वाउगें तें रांडे ॥ ५ ॥
 विठ्ठल विठ्ठल । ऐसे सांडुनियां बोल ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आण । तुज स्वामीची हे जाण ॥ ३ ॥

॥ ७४५ ॥

काय नव्हे करितां तुज । आतां राखें माझी लाज ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मी तों अपराधाची राशी । शिखा अंगुष्ट तोंपारीं ॥ ५ ॥
 त्राहें त्राहें त्राहें । मज कृपादृष्टी पाहें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे देवा । सत्य घ्यावी आतां सेवा ॥ ३ ॥

॥ ७४६ ॥

वंदीन मी भूतें । आतां अवधीं चि* समस्तें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुमची करीन भावना । पदोपदीं नारायणा ॥ ५ ॥
 गाळुनियां भेद । प्रमाण तो ऐसा वेद ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मग । नव्हे दुजयाचा संग ॥ ३ ॥

१ पं. वेळे.—२ त. मांडियेले. पं. मांडवले.— * त. पं. हा शब्द नाही.

॥ ७४७ ॥

पूजा पुज्यमान । कथे उभे हरिजन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ज्याची कीर्ती वाखाणिती । तेथें ओतली ते मुर्ती ॥ ४ ॥

देहाचा विसर । केला आनंदें संचार ॥ २ ॥

गेला अभिमान । लाज बोळविला मान ॥ ३ ॥

शोक मोह चिंता । याची नेणती ते वार्ता ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सखे । विठोबा च ते सारिखे ॥ ५ ॥

॥ ७४८ ॥

भाव तैसें फळ । न चले देवापाशीं बळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांवे जातीपाशीं जाती । खुण येरयेरां चितीं ॥ ४ ॥

हिरा हिरकणी । काढी आंतुनि अहिरणी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे केलें । मन शुद्ध हें चांगलें ॥ ३ ॥

॥ ७४९ ॥

वरि बोला रस । कथी ज्ञान माजी फोस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे लटिके जे ठक । तयां इह ना पर लोक ॥ ४ ॥

परिस एक सांगे । अंगा धुळी हे न लगे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हाडें । कुतऱ्या लाविलें झगडें ॥ ३ ॥

॥ ७५० ॥

हे चि तुझी पूजा । आतां करीन केशीराजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवधी तुझी पदे । नमस्कारीन अभेदे ॥ ४ ॥

१ त. दे. पं. आहिरणी.—२ त. पं. भलें.—३ त. मन शुद्ध जोंहीं केलें. पं. मन शुद्ध तींहीं केलें.—४ दे. त. येहे.—५ क. दे. अवधी तुझीच हें पदे.

न वर्जितदिशा । जाय तेथें चि सरिसा ॥ २ ॥

नव्हे एकदेशी । तुका ह्मणे गुणदोषी ॥ ३ ॥

॥ ७५१ ॥

आपलें तों कांहीं । येथें सांगिजेसें नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि हे वाणी वायचळ । छंद करविते बरळ ॥ ५ ॥

पंचभूतांचा हा मेळा । देह सत्यत्वे निराळा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भुली । इच्या उफराट्या चाली ॥ ३ ॥

॥ ७५२ ॥

विठ्ठल नावाडा फुकाचा । आळविल्या साटीं वाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कटीं कर जैसे तैसे । उभा राहिला न बैसे ॥ ५ ॥

न पाहे सिदोरी । जोती कुळ न विचारी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भेटी । हाक देतां उठाउठीं ॥ ३ ॥

॥ ७५३ ॥

कृपावंत किती । दीनें^३ बहु आवडती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यांचा भार वाहे माथां । करी योगक्षेमचिंता ॥ ५ ॥

भुलों नेदी वाट । करीं धरूनि दावी नीट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जीवें । अनुसरतां एकां भावें ॥ ३ ॥

॥ ७५४ ॥

नेणती वेद श्रुति कोणी । आह्मां भाविकां वांचुनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रूप आवडे आह्मांशी । तैसी जोडी तृषीकेशी ॥ ५ ॥

आह्मी भावें बळिवंत । तुज घालूं तृदयांत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुज धाक । देतां पावसल हाक ॥ ३ ॥

॥ ७५५ ॥

मन गुंतलें लुलयां । जाय धांवोनि त्या ठाया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मार्गे परतावी तो बळी । शूर एक भूमंडळी ॥ ४ ॥

येऊनियां घाली घाला । नेणों काय होई^२ तुला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येणें । बहु नाडिले शाहाणे ॥ ३ ॥

॥ ७५६ ॥

घेई^३ माझे वाचे । गोड नाम विठोबाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी घ्या रे डोळे सुख । पाहा विठोबाचें मुख ॥ ४ ॥

तुह्मी ऐका रे कान । माझ्या विठोबाचे गुण ॥ २ ॥

मना तेथें धांव घेई । राहें विठोबाचे पायीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जीवा । नको सोडूं या केशवा ॥ ४ ॥

॥ ७५७ ॥

धणी न पुरे गुण गातां । रूप दृष्टी न्याहाळितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बरवा बरवा पांडुरंग । कांति सांवळी सुरंग ॥ ४ ॥

सर्वमंगळाचें सार । मुख सिद्धीचें भांडार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुखा । अंतपार नाहीं लेखा ॥ ३ ॥

॥ ७५८ ॥

जरि मी नव्हतों पतित । तरि तूं पावन कैचा येथ ॥ १ ॥

१ दे. त. परती. पं. परतवी.—२ त. पं. होईल.—३ 'घेईघेई' असें लोकांच्या ह्मणण्यांत आहे; पण तसें कोणत्याही प्रतीत आढळत नाहीं.

॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि माझें नाम आधीं । मग तूं पावन रूपानिधी ॥ १ ॥

लोहो महिमान परिसा । नाही तरीं दगड जैसा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे याचकभावे । कल्पतरु मीन पावे ॥ ३ ॥

॥ ७५९ ॥

एक भाव चित्तीं । तरीं न लगे कांहीं युक्ती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळों आलें जीवें । मज माझियाचि भावें ॥ १ ॥

आठव चि पुरे । सुख अवघें मोहो रे^३ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मन । पूजा इच्छी नारायण ॥ ३ ॥

॥ ७६० ॥

मज संतांचा आधार । तूं एकलें निर्विकार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहा विचारूनि देवा । नको आह्मांसर्वे दावा ॥ १ ॥

तुज बोल न बोलवे । आह्मां भांडायाची सेवे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तरी । ऐक्यभांव उरे उरी ॥ ३ ॥

॥ ७६१ ॥

तुज मागणें तें देवा । आह्मां तुझी चरणसेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आन नेघों देसी तरी । रिद्धि सिद्धि मुक्ति चारी ॥ १ ॥

संतसंगति सर्वकाळ । थोर प्रेमाचा सुकाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाम । तेणें पुरे माझें काम ॥ ३ ॥

१ पं. दगडा ऐसा.—२ पं. नाम.—३ त. मोहोरें.—४ पं. एका भावेंन उरे उरी । त. एक भाव उरे उरी.

॥ ७६२ ॥

तुझा शरणागत । जन्मोजन्मींचा अंकित ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक नेणें कांहीं हेवा । तुजवांचूनि केशवा ॥ ५ ॥

हे चि माझे गाणें । तुझें नामसंकीर्तन ॥ २ ॥

तुझ्या नामाचीं भूषणें । तुका ह्मणे ल्यालों लेणें ॥ ३ ॥

॥ ७६३ ॥

उतरलों पार । सत्य झाला हा निर्धार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझें नाम धरिलें कंठीं । केली संसारासी तुटी ॥ ५ ॥

आतां नव्हे बाधा । कोणेविशीं कांहीं कदा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कांहीं । आतां उरलें ऐसें नाहीं ॥ ३ ॥

॥ ७६४ ॥

क्रियामतिहीन । एक मी गा तुझें दीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवा करावा सांभाळ । वारीं माझी तळमळ ॥ ५ ॥

नको माझे ठायीं । गुणदोष घालूं कांहीं ॥ २ ॥

अपराधाच्या कोटी । तुका ह्मणे घालीं पोटी ॥ ३ ॥

॥ ७६५ ॥

नाहीं निर्मळ जीवन । काय करील सावण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसी चित्तशुद्धि नाही । तेथें बोध करील काई ॥ ५ ॥

वृक्ष न धरी पुष्पफळ । काय करील वसंतकाळ ॥ २ ॥

वांजे न होती लेकरें । काय करावें भ्रतारें ॥ ३ ॥

नपुंसका पुरुषासी । काय करील बाइल त्यासी ॥ ४ ॥

प्राण गेलिया शरीर । काय करील वेव्हार ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे जीवनेविण । पीक नव्हे नव्हे जाण ॥ ६ ॥

॥ ७६६ ॥

नवां नवसांचीं । जालों तुह्मासी वाणीचीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण तुझे नाम घेतें । देवा पिंडदान देतें ॥ ५ ॥

कोण होतें मार्गें पुढें । दुजें बोलाया रोकडें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पांडुरंगा । कोणा घेतासि वो संग ॥ ३ ॥

॥ ७६७ ॥

एका बीजा केला नास । मग भोगेलें कणीस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळे सकळां हा भाव । लाहानथोरांवरी जीव ॥ ५ ॥

लाभ नाहीं फुकासाठीं । केल्याविण जीवासाठीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रणीं । जीव देतां लाभ दुणी ॥ ३ ॥

॥ ७६८ ॥

आयुष्य गेलें वांयांविण । थोर झाली नागवण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां धांवें धांवें तरी । काय पाहातोसि हरी ॥ ५ ॥

माझे तुझे या चि गती । दिवस गेले तोंडीं माती ॥ २ ॥

मन वाव घेऊं नेदी । बुडवूं पाहे भवनदी ॥ ३ ॥

पडिला विषयाचा घाला । तेजें नागविलें मला ॥ ४ ॥

शरण आलों आतां धांवें । तुका ह्मणे मज पावें ॥ ५ ॥

॥ ७६९ ॥

सोसोनि विपत्ती । जोडी दिली तुझे हातीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचा हा चि उपकार । अंतीं आह्लाशीं वेव्हार ॥ ५ ॥

नामरूपा केला ठाव । तुज कोण हणतें देव ॥ २ ॥

तुका हणे हरी । तुज ठाव दिला घरीं ॥ ३ ॥

॥ ७७० ॥

आपुलें मागतां । काय नाही आह्मां सत्ता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि या लौकिकाकारणें । उरीं ठेविलें बोलणें ॥ ५ ॥

ये चि आतां घडी । करूं बैसों ते ची फेडी ॥ २ ॥

तुका हणे करितों तुला । ठाव नाहीसैं विठला ॥ ३ ॥

॥ ७७१ ॥

असो आतां किती । तुज यावें काकुलती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझें प्रारब्ध हें गाढें । तूं बापुडें तयापुढें ॥ ५ ॥

सोडवीन आतां । ब्रीदें तुझीं पंढरीनाथा ॥ २ ॥

तुका हणे बळी । तो गांढ्याचे कान पिळी ॥ ३ ॥

॥ ७७२ ॥

काय नव्हे केलें । एका चिंतितां विठलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर्वसाधनांचें सार । भवसिंधु उतरी पार ॥ ५ ॥

योगयागतपें । केलीं तयानें अमुपें ॥ २ ॥

तुका हणे जपा । मंत्र तीअक्षरी सोपा ॥ ३ ॥

॥ ७७३ ॥

हो कां दुराचारी । वाचे नाम जो उच्चारी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ त्याचा दास मी अंकित । कायावाचामनेंसहित ॥ ५ ॥
 नसो भाव चित्ती । हरिचे गुण गातां गीतीं ॥ २ ॥
 करी अनाचार । वाचे हरिनामउच्चार ॥ ३ ॥
 हो कां भलतें कुळ । शुचि अथवा चांडाळ ॥ ४ ॥
 ह्मणवी हरिचा दास । तुका ह्मणे धन्य त्यास ॥ ५ ॥

॥ ७७४ ॥

हाकेसरिसी उडी । घालूनियां स्तंभ फोडी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसी कृपावंत कोण । माझे विठाईवांचून ॥ ५ ॥
 करितां आठव । धांवोनियां घाली कव ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे गीती गातां । नामें द्यावी सायुज्यता ॥ ३ ॥

॥ ७७५ ॥

लोह चुंबकाच्या बळें । उभें राहिलें निराळें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसा तूं चि आह्मांठार्यां । खेळतोसी अंतर्बाहीं ॥ ५ ॥
 भक्ष अग्नीचा तो दोरा । त्यासि वांचवी मोहरा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे अधीलपणें । नेली लांकडे चंदन ॥ ३ ॥

॥ ७७६ ॥

डोई वाढवूनि केश । भूतें आणितो अंगास ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरी ते नव्हति संतजन । तेथें नाहीं आत्मखुण ॥ ५ ॥
 मेळवूनि नरनारी । शकुन सांगती नानापरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मैद । नाही त्यापासीं गोविंद ॥ ३ ॥

॥ ७७७ ॥

गाढवांचे घोडे । आली करूं दृष्टीपुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चघळी वाहाणा । माघारिया बांडा सुना ॥ ५ ॥

सोंगेंसंपादणी । तरि करूं शुद्ध वाणी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खळ । करूं समयीं निर्मळ ॥ ३ ॥

॥ ७७८ ॥

बाईल मेली मुक्त जाली । देवें माया सोडविली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठो तुझें माझें राज्य । नाही दुसऱ्याचें काज ॥ ५ ॥

पोर मेलें बरें जालें । देवें मायाविरहित केलें ॥ २ ॥

माता मेली मज देखतां । तुका ह्मणे हरली चिंता ॥ ३ ॥

॥ ७७९ ॥

योग तप या चि नांविं । गळित व्हावें अभिमानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करणें तें हें चि करा । सत्यें बरा व्यापार ॥ ५ ॥

तरि खंडे येरझार । निघे भार देहाचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मानामान । हें बंधन नसावें ॥ ३ ॥

॥ ७८० ॥

करी संध्यास्नान । वारी खाउनियां अन्न ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया नाही लाभहानी । आदा वेंचाचिये मानीं ॥ ५ ॥

मजुराचें धन । विळा दोर चि जतन ॥ २ ॥

तुका हणे नाहीं । अधीरासी देव कांहीं ॥ ३ ॥

॥ ७८१ ॥

वाखर घेउनि आलें । त्यासी तरवारेनें हालें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नव्हे आपुलें उचित । करुनि टाकावें फजित ॥ ५ ॥

अंगुळिया मोडी । त्यासी काय सिलें घोडी ॥ २ ॥

नपुंसकासाठी । तुका हणे न लगे जेठी ॥ ३ ॥

॥ ७८२ ॥

वर्णाश्रम करिसी चोख । तरि तूं पावसी उत्तम लोक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुजला तें नाहीं ठावें । जेणें अंगें चि ब्रह्म व्हावें ॥ ५ ॥

जरि तूं जालासी पंडित । करिसी शब्दाचें पांडित्य ॥ २ ॥

गासी तान मान बंध । हाव भाव गीत छंद ॥ ३ ॥

जाणसील तूं स्वतंत्र । आगमोक्त पूजायंत्र ॥ ४ ॥

साधनाच्या ओढी । डोळियांच्या मोडामोडी ॥ ५ ॥

तुका हणे देहीं । संत जाहाले विदेही ॥ ६ ॥

॥ ७८३ ॥

प्रेमसूत्र दोरी । नेतो तिकडे जातों हरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मनसहित वाचा काया । अवघें दिलें पंढरीराया ॥ ५ ॥

सत्ता सकळ तया हातीं । माझी कीव काकुलती ॥ २ ॥

तुका हणे ठेवी तैसें । आह्मी राहों त्याचे इच्छे ॥ ३ ॥

१ दे. त. तरवारेणें.—२ पं. त. परि तें तुज नाहीं ठावें । जेणें अंगें ब्रह्म व्हावें ।—
३ पं. साधनाच्या ओढाओढी.—४ पं. संत जाले ते विदेही.

॥ ७८४ ॥

पाववील ठाया । पांडुरंग चिंतिलिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यासी चिंतिलिया मनीं । चित्ता करी गंवसणी ॥ २ ॥

पावावया फळ । अंगीं असावें हें बळ ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तई । सिद्धि वोळगती पायीं ॥ ४ ॥

॥ ७८५ ॥

धन्य भावशीळ । ज्याचें तृदय निर्मळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पूजा प्रतिमेचे देव । संत ह्मणती तेथें भाव ॥ २ ॥

विधिनिषेध नेणती । एक निष्ठा धरुनी चित्तीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तैसें देवा । होणें लागे त्यांच्या भावा ॥ ४ ॥

॥ ७८६ ॥

आधीं च आळशी । वरी गुरूचा उपदेशी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग त्या कैची आडकाठी । विधिनिषेधाची भेटी ॥ २ ॥

नाचरेवे धर्म । न करेवे विधिकर्म ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे ते गाढव । घेती मैनासवें धांव ॥ ४ ॥

॥ ७८७ ॥

नाचे टाळी पिटी । प्रेमें अंग धरणीं लोटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे सखे ते सज्जन । भोळे भाविक हरिजन ॥ २ ॥

न धरिती लाज । नाहीं जनासवें काज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे दाटे । कंठ नेत्रीं जळ लोटे ॥ ४ ॥

॥ ७८८ ॥

टिळा टोपी माळा देवाचें गवाळें । वागवी वोंगळें पोटासाठीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुळसी खोवी कानीं दर्भ खोवी शेंडी । लटिकी धरी बोंडी नासि-

॥ २ ॥ काची ॥ ३ ॥

कीर्तनाचे वेळे रडे पडे लोळे । प्रेमेंविण डोळे^२ गळताती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसे मावेचे मइंद । त्यांपाशीं गोविंद नाहीं नाहीं ॥ ३ ॥

॥ ७८९ ॥

धन्य देहूं गांव पुण्य भूमि ठाव । तेथें नांदे देव पांडुरंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य क्षेत्रवासी लोक^३ ते दैवाचे । उच्चारिती वाचे नामघोष ॥ २ ॥

कर कटी उभा विश्वाचा जनिता । वामांगीं ते^४ माता रखुमादेवी ॥ ३ ॥

गरुड पारीं उभा जोडुनियां कर । अश्वत्थ समोर उत्तरामुख ॥ ४ ॥

दक्षिणे शंकर लिंग हरेश्वर । शोभे गंगातीर इंद्रायणी ॥ ५ ॥

लक्ष्मीनारायण बल्लाळाचें बन । तेथें अधिष्ठान सिद्धेश्वर ॥ ६ ॥

विघ्नराज द्वारीं बहिरव बाहेरी । हनुमंत शेजारीं सहित दोघे ॥ ७ ॥

तेथें दास तुका करितो कीर्तन । तृदयीं चरण विठोबाचे ॥ ८ ॥

शाक्तावर--अभंग १३.

॥ ७९० ॥

टंवकारूनि दृष्टि लावुनियां रंग । दावी झगमग डोळ्यांपुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणती शिष्यासी लागली समाधी । लटकी चि उपाधी झकविती

॥ २ ॥ ॥ ३ ॥

१ दे. त. वोंगळ.-२ पं. गळे दाटताती.-३ त. लोक हे दैवाचे. दे. क. लोक दइवाचे.-४ त. हे.-५ पं. बलाळाचें.

दीपाचिया ज्योती कोंडियेलें तेज । उपदेश सांजरात्रीमाजी ॥ २ ॥
 रांगोळिया चौक शृंगारुनी वोजा । आवरण पूजा यंत्र करी ॥ ३ ॥
 पडदा लावोनियां दीप चहूं कोनीं । बैसोनि आसनीं मुद्रा दावी ॥ ४ ॥
 नैवेद्यासी ह्मणे करावें पक्वान्न । पात्रासी दिव्यान्न परवडी ॥ ५ ॥
 जाला उपदेश कवळ घ्या रे मुखीं । आपोशन शेखीं बुडविलें ॥ ६ ॥
 पाषांड करोनी मांडिली जीविका । बुडवी भाविकां लोकांप्रती ॥ ७ ॥
 कायावाचामनें सोडवी संकल्प । गुरु गुरु जप प्रतिपादी ॥ ८ ॥
 शुद्ध परमार्थ बुडविला तेणें । गुरुत्वभूषणें भोग भोगी ॥ ९ ॥
 विधीचा ही लोप बुडविला वेद । शास्त्रांचा ही बोध हरविला ॥ १० ॥
 योगाची धारणा नाही प्राणायाम । सांडी यम नेम नित्यादिक ॥ ११ ॥
 वैराग्याचा लोप हरिभजनीं विक्षेप । वाढविलें पाप मतिलंडें ॥ १२ ॥
 तुका ह्मणे गेलें गुरुत्व गुखाडी । पूर्वजांसी धाडी नर्कवासा ॥ १३ ॥

॥ ७९१ ॥

शाक्त गधडा जये देशीं । तेथें राशी पापाच्या ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सुकृताचा उदो केला । गोंधळ घाला इंद्रियें ॥ २ ॥
 क्रोधरूपें वसे काम । तीचें नाम जपतसे ॥ ३ ॥
 मद्यभक्षण मांगिणजाती । विटाळ चितीं सांढविला ॥ ४ ॥
 स्तवुनियां पूजी रांड । न लैजे भांड दाढीसी । ५ ॥
 तुका ह्मणे भगवती । नेइल अंतीं आपणापें ॥ ६ ॥

॥ ७९२ ॥

राजा प्रजा द्वाड देश । शाक्त वास करिती तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अधर्माचें उबड पीक । धर्म रंक त्या गांवीं ॥ ५ ॥

न पिके भूमि कांपे भारें । मेघ वारें पीतील ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अवघीं दुःखें । येती सुखें वस्तीसी ॥ ३ ॥

॥ ७९३ ॥

ऐसें कलियुगाच्या मुळें । जालें धर्माचें वाटोळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांडुनियां रामराम । ब्राह्मण ह्मणती दोमदोम ॥ ५ ॥

शिवां नये तीं निळीं । वस्त्रें पांघरती काळीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वृत्ति । सांडुनि गदा मागत जाती ॥ ३ ॥

॥ ७९४ ॥

अवघ्या पापें घडला एक । उपासक शक्तीचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचा विटाळ नको अंगा । पांडुरंगा माझिया ॥ ५ ॥

काम क्रोध मद्य अंगीं । रंगला रंगीं अवगुणी ॥ २ ॥

करितां पाप न धरी शंका । ह्मणे तुका कोणी ही ॥ ३ ॥

॥ ७९५ ॥

वारितां बळें धरितां हातीं । जुलुमें जाती नरकामधीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रंडीदासाप्राति कांहीं । उपदेश तो ही चालेना ॥ ५ ॥

जन्म केला वाताहात । थोर घात येठायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पंढरीनाथा । तुझी कथा दूषीती ॥ ३ ॥

॥ ७९६ ॥

शाक्तांची शूकरी माय । विष्ठा खाय बिंदीची ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तिची त्या पडली सवे । मार्गे धांवे ह्मणोनि ॥ २ ॥
 शाक्तांची गाढवी माय । भुंकत जाय वेसदारा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे शिंदळीचे । बोलतां वाचे निंद्य ते ॥ ३ ॥

॥ ७९७ ॥

हरिहर सांडुनि देव । धरिती भाव क्षुल्लकीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐका त्यांची विटंबणा । देवपणा भक्तांची ॥ २ ॥
 अंगीं कवडे घाली गळां । परडी कळाहीन हातीं ॥ २ ॥
 गळां गांठा हिंडे दारीं । मनुष्य परी कुतरीं तीं ॥ ३ ॥
 माथां सेंदुर दांत खाती । जेंगट हातीं सटवीचें ॥ ४ ॥
 पूजिती विकट दोंद । पशु सोंड गजाची ॥ ५ ॥
 ऐशा छंदें चुकलीं वाटा । भांव खोटा भजन ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे विष्णुशिवा । वांचुनि देवा भजती ते ॥ ७ ॥

॥ ७९८ ॥

कांद्यासाठीं जालें ज्ञान । तेणें जन नाडिलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काम क्रोध बुचबुची । भुंके पुची व्यालीची ॥ २ ॥
 पूजेलागीं द्रव्य मागे । काय सांगे शिष्यातें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कैचें ब्रह्म । अवघा भ्रम विषयांचा ॥ ३ ॥

१ पं. लागली.—२ त. देवपणा त्या भक्तांची.—३ पं. पूजिती विकट दोंद तोंड.—४ त. भाव खोटा तें भजन.—५ त. तें. देहूच्या प्रतीत “तीं” असा पाठ होता तो चांगला होता, पण तो बदलून “ते” असा केला आहे.

॥ ७९९ ॥

सांडुनियां पंढरीराव । कवणातें ह्मणों देव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु लाज वाटे चित्ता । आणिकांतें देव ह्मणतां ॥ ५ ॥

सांडुनियां हिरा । कोणें वेचाव्या त्या गारा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरिहर । ऐसी सांडुनियां धुर ॥ ३ ॥

॥ ८०० ॥

बहुतें गेलीं वांयां । न भजतां पंढरीराया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करिती कामिकांची सेवा । लागोन मागोन खात्या देवा ॥ ५ ॥

अवधियांचा धनी । त्यासी गेलीं विसरोनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंतीं । पडती यमाचिया हातीं ॥ ३ ॥

॥ ८०१ ॥

असो आतां ऐसा धंदा । तुज गोविंदा आठवूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रक्षिता तूं होसी जरी । तरि काय येरीं करावें ॥ ५ ॥

काया वाचा मन पायीं । राहे ठायीं करूं तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गाइन गीतीं । रूप चित्तीं धरूनियां ॥ ३ ॥

॥ ८०२ ॥

नाहीं आह्मी विष्णुदास । करित आस कोणांची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां हे नष्ट करिती निंदा । नेणों सदा आमुची ॥ ५ ॥

असों भलते ठायीं मनै । समाधानें आपुलिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करूं देवा । तुझी सेवा धंदा तो ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ साहजिक तियाग मीमांसा । तिलाकृत किं किं ॥ १३ ॥

॥ ८०३ ॥

पाखांड्यांनीं पाठी पुरविला दुमाला । तेथें मी विठला काय बोलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांद्याचा खाणार चोजवी कस्तुरी । औपलें भिकारी अर्थ नेणे

॥ ४ ॥

न कळे तें मज पुसती छळूनी । लागतां चरणीं न सोडिती ॥ २ ॥

तुझ्या पांयांविण दुजें नेणें कांहीं । तूं चि सर्वांठायीं एक मज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे खीळ पडो त्यांच्या तोंडा । किती बोलों भांडां वादकांशीं

॥ ४ ॥

॥ ८०४ ॥

कलियुगीं कावित्व करिती पाषांड । कुशळ हे भांड बहु जाले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ द्रव्य दारा चित्तीं प्रजांची आवडी । मुखें बडबडी कोरडा चि

॥ ४ ॥

दंभ करी सोंग मानावया जग । मुखें बोले त्याग मनीं नाहीं ॥ २ ॥

वेदाज्ञे करोनि न करिती स्वहित । नव्हती अलिप्त देहाहुनी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे दंड सौहील यमाचे । न करी जो वाचे बोले तैसें ॥ ४ ॥

॥ ८०५ ॥

विषयाचें सुख एथें वाटे गोड । पुढें अवघड यमदंड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मारिती तोडिती झोडिती निष्ठुर । यमाचे किंकर बहुसाल ॥ ४ ॥

असिपत्रीं तरुवरखैराचे इंगळ । निघतील ज्वाळ तेलपाकीं ॥ २ ॥

१ पं. करूं.—२ पं. आपण.—३ पं. मुखीं बडबडी भलते चि.—४ दे. क. त. डंव.—५ दे. साहिले.—६ पं. असिपत्र तरुवर.—७ दे. पं. त. विंगळ.

तप्तभूमीवरि लोळविती पाहीं । अग्निस्तंभ बाहीं कवळविती ॥ ३ ॥
 ह्मणऊनि तुका येतो काकुलती । पुरे आतां याती गर्भवास ॥ ४ ॥

॥ ८०६ ॥

अल्प माझी मती । ह्मणोनि येतो काकुलती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां दाखवा दाखवा । मज पाउलें केशवा ॥ ५ ॥

धीर माझ्या मना । नाहीं नाहीं नारायणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दया । मज करा अभागिया ॥ ३ ॥

॥ ८०७ ॥

वाटुली पाहातां सिणले डोळुले । दाविसी पाउलें कै^२ वो डोळां ॥ १ ॥

तूं माय माउली कृपेची साउली । विठले पाहिली वास तुझी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझ्या आसांवल्या बाह्या । तुज क्षेम द्याया पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ ८०८ ॥

देह हा सादर पाहोवा निश्चित । सर्व सुख एथें नाम आहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ब्रह्म जें देखणें द्वैत जेव्हां गेलें । शरीर तें जालें ब्रह्मरूप ॥ ५ ॥

यजन याजन तप व्रतें करिती । विकल्पें नागवती शुद्ध पुण्यां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्व सुख एथें आहे । भ्रांति दूर पाहें टाकुनियां ॥ ३ ॥

॥ ८०९ ॥

तुझे वर्णू गुण ऐसी नाहीं मती । राहिल्या त्या श्रुती मौन्यपणें ॥ १ ॥

मौन्यपणें वाचा थोंटावल्या चारी । ऐसें तुझे हरी रूप आहे ॥ ५ ॥

रूप तुझे ऐसें डोळां न देखवे । जेथें हें झकवे ब्रह्मादिक ॥ २ ॥

१ पं. चालविती पायीं.—२ दे. त. कडं.—३ दे. असांवल्या.—४ क. देया. पं. देया.—
 ५ पं. पाहावया.— ६ क. त. व्रत.—७ पं. पुण्यें.

ब्रह्मादिकां देवीं कर्माची कचाटी । ह्मणोनि आटाटी फार त्यांसी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुझे गुण नाम रूप । आहेसी अमुप वाणूं काई ॥ ४ ॥

॥ ८१० ॥

मनवाचातीत तुझे हें स्वरूप । ह्मणोनियां माप भक्ति केलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भक्तीचिया मापें मोजितों अनंता । इतरानें तत्वता न मोजवे

॥ ६ ॥ ॥ ८११ ॥

योग याग तपें देहाचिया योगें । ज्ञानाचिया लागें न सांपडसी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी भोळ्या भावें सेवा । घ्यावी जी केशवा करितों ऐसी

॥ ३ ॥

॥ ८११ ॥

देवा ऐसा शिष्य देई । ब्रह्मज्ञानी निपुण पाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जो कां भावाचा आगळा । भक्तिप्रेमाचा पुतळा ॥ ६ ॥

ऐसा युक्ति ज्याला बाणे । तेथें वैराग्याचें ठाणें ॥ २ ॥

ऐसा जाला हो शरीरी । तुका लिंबलोण करी ॥ ३ ॥

॥ ८१२ ॥

जंववरी नाही देखिली पंढरी । तोंवरी वर्णिंसी थोरी वैकुंठीची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोक्षसिद्धि तेथें हिंडे दारोदारी । होऊनि कामारी दीनरूप ॥ ६ ॥

वृंदावन सडे चौक रंग माळा । अभिर्नव सोहोळा घरोघरी ॥ २ ॥

नामघोष कथापुराणकीर्तनी । ओविया कांडणी पांडुरंग ॥ ३ ॥

सर्व सुख तेथें असे सर्वकाळ । ब्रह्म तें केवळ नांदतसे ॥ ४ ॥

१ दे. क. त. ब्रह्मादिक. — २ दे. क. पं. देवा. — ३ पं. काय. — ४ दे. क. सांपडेसी. —
५ दे. शरीरी. — ६ दे. त. जंव नाही. — ७ पं. तंववरी. — ८ त. वर्णिंसील. — ९ दे. त. पं.
अभिन्नव.

तुका ह्मणे जें न साधे सायासैं । तें हें प्रत्यक्ष दिसे विटेवरि ॥ ५ ॥

॥ ४ ॥ ॥ ८१३ ॥

दुःख वाटे ऐसी ऐकों नये गोष्टी । जेणें घडे तुटी तुझ्या पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येतो कळवळा देखोनियां घात । करितों फजित नाइकती ॥ ५ ॥

काय करूं देवा ऐसी नाहीं शक्ति । दंडुनि पुढती वाटे लावूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज दावूं नको ऐसे । दृष्टीपुढें पिसे पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥ ॥ ८१४ ॥

शूकरासी विष्टा माने सावकास । मिष्टान्नाची त्यास काय गोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेवीं अभक्तांसी आवडे पाखांड । न लगे त्यां गोड परमार्थ ॥ ५ ॥

श्वानासी भोजन दिलें पंचामृत । तरी त्याचें चित्त हाडावरि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सर्पा पाजिलिया क्षीर । वमितां विखार विष जालें ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ ८१५ ॥

रासभ धुतला महा तीर्थांमाजी । नव्हे जैसा तेजी शामकर्ण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेवीं खळा काय केला उपदेश । नव्हे चि मानस शुद्ध त्याचें ॥ ५ ॥

सर्पासी पाजिलें शर्करापीयूष । अंतरीचें विष जाऊं नेणे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे श्वाना क्षीरिचें भोजन । सर्वे चि वमन जेवी तया ३ ॥

॥ ५ ॥ ॥ ८१६ ॥

जेवीं नवज्वरें तापलें शरीर । लागे तया क्षीर विषातुल्य ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेवीं परमार्थ जेहीं दुराविला । तयालागीं झाला सन्निपात ॥ ५ ॥

कौमिनी जयाच्या जाहाली नेत्रासी । देखी तो चंद्रासी पीतवर्ण ॥ २ ॥

१ पं. ऐकोनियां. दे. एकोनियें. क. ऐकोनिये.—२ त. विषतुल्य.—३ दे. “कामिण.”
असें नवीन केलें आहे.

तुका ह्मणे मद्यपानाची आवडी । न रुचे त्या गोडी नवनीताची ॥ ३ ॥

॥ ८१७ ॥

आतां असों मना अभक्तांची कथा । न होई दुश्चिता हरिनामीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नये त्याची कदा गोष्टी करूं मात । जिव्हे प्रायश्चित्त त्याच्या नांवें ॥ २ ॥

प्रभातें न ध्यावें नांव माकडाचें । तैसें अभक्ताचें सर्वकाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां आठवूं मंगळ । जेणें सर्व काळ सुखरूप ॥ ३ ॥

॥ ८१८ ॥

नाम आठवितां सद्गदिता कंठीं । प्रेम वाढे पोटीं ऐसें करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रोमांच जीवन आनंदाश्रु नेत्रीं । अष्टांग ही गार्त्री प्रेम तुझें ॥ २ ॥

सर्व ही शरीर वेचो या कीर्तनीं । गाऊं निशिदिनीं नाम तुझें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दुजें न करीं कल्पांतीं । सर्वदा विश्रांति संतां पाई ॥ ३ ॥

॥ ८१९ ॥

जननी हे जाणे बाळकाचें वर्म । सुख दुःख धर्म जें जें कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंधापुढें जेणें दिधला आधार । त्याचा हा विचार तो चि जाणे ॥ २ ॥

॥ २ ॥

शरणागता जेणें घातलें पाठीशीं । तो जाणे तेविशीं राखों तया ॥ २ ॥

कासे लगे तया न लगती सायास । पोहोणारा त्यास पार पावी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जीव विठ्ठलाचे हातीं । दिला त्याची गति तो चि जाणे ॥ ४ ॥

॥ ८२० ॥

नका वांटूं मन विविनिषेधांसी । स्मरावा मानसीं पांडुरंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खादलिया अन्ना मासी बोलों' नये । अवघें चि जाये एका घांसें

॥ ७११ ॥

॥ ५ ॥

जोडी होते परी ते बहु कठिण । करितां जतन सांभाळावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें न मना विषाद । निवेंविण व्याध तुटों नये ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥

॥ ८२१ ॥

नको होऊं देऊं भावीं अभावना । या चि नावें जाणा बहु दोष ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मेघवृष्टि येथें होते अनिवार । जिह्वाळ्या उखर लाभ नाड

॥ ७१२ ॥

॥ ५ ॥

उत्तमा विभागें कनिष्ठाची इच्छा । कल्पतरु तैसा फळे त्यासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जिणें बहु थोडें आहे । आपुलिया पाहें पुढें वरें ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥

॥ ८२२ ॥

त्याग तंव मज न वजतां केला । कांहीं च विठ्ठला मनांतूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भागलिया आला उबग सहज । न धरितां काज जालें मनीं

॥ ५ ॥

॥ ५ ॥

देह जड जालें ऋणाच्या आभारें । केलें संवसारें कासावीस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गेला आळसकिळस । अकर्तव्य दोष निवारले ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥

॥ ८२३ ॥

मढें झांकुनियां करिती पेरणी । कुणबियाचे वाणी लवलाहें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तयापरी करीं स्वहित आपुलें । जयासी फावलें नरदेह ॥ ५ ॥

ओटीच्या परिस मुठीचें तें वाढे । यापरि कैवाडें स्वहिताचें ॥ २ ॥

॥ ५ ॥

नाहीं काळसत्ता आपुलिये हातीं । जाणते हे गुंती उगविती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे पाहें आपुली सूचना । करितो शाहाणा मृत्युलोकीं ॥ ४ ॥

॥ ८२४ ॥

राजा चाले तेथें वैभव सांगातें । हें काय लागतें सांगावें त्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणी कोणा एथें न मनी जी फुका । कृपेविण एका देवाचिया

॥ ५ ॥

शृंगारिलें नाहीं तगोंयेत वरि । उमटे लौकरि जैसें तैसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं वसे नारायण । कृपेची ते खुण साम्या येते ॥ ३ ॥

॥ ८२५ ॥

वत्स पळे धेनु धांवे पाठीलागीं । प्रीतीचा तो अंगीं आंविर्भाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शिकविलें काय येईल कारणा । सूत्र ओढी मना आणिकांच्या

॥ ५ ॥

सांडिलें तें नाहीं घेत मेळवितां । ह्मणऊनि लाता मार्गें सारी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आग्रह करावा न लगे । सांगतसे अंगें अनुभव ॥ ३ ॥

॥ ८२६ ॥

देवाच्या संबंधें विश्व चि सोयरे । सूत्र ओढे दोरे एका एक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आहाच हें नव्हे विटायसारिखें । जिवि जीवनीं देखें सामावलें ॥ ५ ॥

आणिकांचें सुख दुःख उमटे अंतरीं । एथील इतरीं तेणें न्यायें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ठसावलें शुद्ध जाती । शोभा चि पुढती विशेषता ॥ ३ ॥

॥ ८२७ ॥

अवघा वेंचलों इंद्रियांचे ओढी । जालें तें तें घडी निरोपिलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असावा जी ठावा सेवेसी विचार । आपुला म्यांभार उतरिला ॥ ५ ॥

कायावाचामनें तो चि निजध्यास । एथें जालों ओस भक्तिभावे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करूं येईल धावणें । तरि नारायणें सांभाळावें ॥ ३ ॥

॥ ८२८ ॥

राहो आतां हें चि ध्यान । डोळां मन लंपटो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोंडकोंडुनि धरीन जीवें । देहभावे ओंवाळीन ॥ ५ ॥

होईल येणें कळसा आलें । स्थिरावलें अंतरीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गोजिरिया । विठोबा पायां पडों द्या ॥ ३ ॥

॥ ८२९ ॥

आदि मध्य अंत दाखविला दीपें । हा तों आपणायें यत्न बरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दासत्वे दाविलें धन्याचें भांडार । तोंतों नव्हे सार एथुनियां ॥ ५ ॥

उपायानें सोस नासला सकळ । सत्ते^१ सत्ताबळ अंगा आलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दृष्टि सकळांचे शिरीं । वचन चि करी बैसोनियां ॥ ३ ॥

॥ ८३० ॥

सांडविले वाण । पैस घातला दुकान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जें ज्या पाहिजे जे काळीं । आहे सिद्ध चि जवळी ॥ ५ ॥

निवडिलें साचें । उत्तममध्यमकनिष्ठाचें ॥ २ ॥

तुका बैसला दुकानीं । दांवी मोला ऐसी वाणी ॥ ३ ॥

१ दे. क. त. दासत्वे पं. दास्यत्वे. — २ त. सत्ये. — ३ पं. साटविला वान. — ४ पं. मोला ऐसी दावि वानि.

॥ ८३१ ॥

लागलिया मुख स्तनां । घाली पान्हा माउली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उभयतां आवडी लाडें । कोडें कोड पुरतसे ॥ ५ ॥

मेळवितां अंगें अंग । प्रेमें रंग वाढतो ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जड भारी । अवघें शिरीं जननीचे ॥ ३ ॥

॥ ८३२ ॥

अवगुण तों कोणीं नाहीं प्रतिष्ठिले । मार्गे होत आले शिष्टाचार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुर्वळाच्या नांवें पिटावा डांगोरा । हा तों नव्हे बरा सत्यवाद

॥ ५ ॥

मद्य आणि मधु एकरासी नांवें । तरि कां तें खावें आधारें त्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझा उच्छिष्ट प्रसाद । निवडी भेदाभेद वृष्टिन्यायें ॥ ३ ॥

॥ ८३३ ॥

भूर्तीं भगवंत । हा तों जाणतों संकेत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भारी मोकलितों बाण । ज्याचा त्यासी कळे गुण ॥ ५ ॥

करावा उपदेश । निवडोनि तरि दोष ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाटे । चुकतां आडरानें कांटे ॥ ३ ॥

॥ ८३४ ॥

आह्मां हें कौतुक जगा द्यावी नीत । करावे फजित चुकती ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कासयाचा बाध एकाच्या निरोपें । काय व्हावें कोपें जगाच्या

॥ ५ ॥

१ त. 'कोणी नाही' यांच्याबद्दल 'नाहीं कोणी.' पं. कांहीं नाही.—२ क. त. तो.—

३ त. पं. 'कां तें' याबद्दल 'तें कां'.—४ दे. त. क. कवतुक.—* पं. हा शब्द नाही.

अविद्येचा येथें कोठें परिश्रम । रामकृष्णनाम ऐसे बाण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें खऱ्याचा विकरा । न सरती येरा खोट्या परी ॥ ३ ॥

॥ ८३५ ॥

दर्पणासी नखेटें लाजे । शुद्ध खिजे देखोनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं अवगुणांच्या बाधें । दिसे सुदै विपरीत ॥ ५ ॥

अंधळ्यास काय हिरा । गारां चि तो सारिखा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भुंके सुनैं । ठाया नेणे ठाव तो ॥ ३ ॥

॥ ८३६ ॥

नावडे तरि कां येतील हे भांड । घेउनियां तोंड काळें येथें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नासोनियां जाय रस यासंगती । खळाचे पंगती नारायणा

॥ ५ ॥

तोंडावाटा नर्क काढी अमंगळ । मिष्टान्ना विटाळ करी सुनैं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं संतांची मर्यादा । निंदे तो चि निंदा मायझवा ॥ ३ ॥

॥ ८३७ ॥

लेकरा आईतें पित्याची जतन । दावी निजधन सर्व जोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यापरि आमचा जालासे सांभाळ । देखिला चि काळ नाहीं

आड ॥ ५ ॥

भुकेचे संनिध वसे स्तनपान । उपायाची भिन्न चिंता नाहीं ॥ २ ॥

आळवूनि तुका उभा पैलथडी । घातली या उडी पांडुरंगें ॥ ३ ॥

॥ ८३८ ॥

शुद्ध चर्या हें चिं* संताचें पूजन । लागत चि धन नाही वित्त ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सगुणाचे सोई सगुण विश्रांती । आपण चि येती चोजवीत ॥ ५ ॥
कीर्तनीं चि वोळे कृपेचा वोरस । दुरीपणें वास संनिधता ॥ २ ॥
तुका ह्मणे वर्म सांगतों सैवंगें । मन लावा लागें व वहिताच्या ॥ ३ ॥

॥ ८३९ ॥

जीवींचें जाणावें या नांवें आवडी । हेंकड तें ओढी अमंगळ ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ चित्ताच्या संकोचें कांहीं च न घडे । अतिशयें वेडे चार ते^३ चि ॥ ५ ॥
काळाविण कांहीं नाही रुचों येत । करूनि संकेत ठेवियेला ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कळे वचनें चांचणी । काय बोलवूनि वेळोवेळां ॥ ३ ॥

॥ ८४० ॥

कामातुर चवी सांडी । बरळ तोंडीं बरळे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ रंगलें तें अंगीं दावी । विष देववी आसडे ॥ ५ ॥
धनसोसें लागे वेड । ते बडबड शमेना ॥ २ ॥
तुका ह्मणे वेसनें दोन्ही । नर्कखाणी भोगावया ॥ ३ ॥

॥ ८४१ ॥

कृष्णांजनं जाले सोज्ज्वळ लोचन । तेणें दिले वान निवडुनी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ निरोपाच्या मापें करी लडबड । त्याचें त्यांनं गोड नारायणें ॥ ५ ॥

१ पं. कीर्तनेची.—२ त. सवंग.—३ दे. तो.—४ पं. कृष्णांजन.—५ पं. त. वाण.—६ पं. करीलबडबड दे. करीं.—७ पं. त. तेणे. * पं 'चि' हा शब्द नाही.

भाग्यवंतांघरीं करितां विश्वासैं । कार्य त्यासरिसैं होईजेतें ॥ २ ॥

॥ तुका ह्मणे पोट भरे बरेवोजा । निज ठाव निजा निजस्छांनीं ॥ ३ ॥

॥ ८४२ ॥

मैंद आला पंढरीस । हातीं घेउनि प्रेमपाश ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुढें नाडियलें जग । नेतो लागों नेदी माग ॥ २ ॥

उभारोनि बाहे । दृष्टादृष्टी वेधीताहे ॥ ३ ॥

वैकुंठीहुनि पेणें । केलें पंढरीकारणें ॥ ४ ॥

पुंडलिकें थारा । देउनि आणिलें या चोरा ॥ ५ ॥

॥ तुका ह्मणे चला । तुझी आह्मी धरूं त्याला ॥ ६ ॥

॥ ८४३ ॥

भांडवी माउली कवतुकें बाळा । आपणा सकळां साक्षित्वेसीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझी माझी ह्मणे ऐकएकां मारी । हें तों नाहीं दुरी उभयतां ॥ २ ॥

तुझें थोडें भातें माझें बहु फार । छंद करकर वाद मिथ्या ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे एके ठायीं आहे वर्म । हें चि होय श्रम निवारितें ॥ ४ ॥

॥ ८४४ ॥

लटकियांची आशा । होतों पडिलों वळसा ।

होउनियां दोषा । पात्र मिथ्या अभिमानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बरवी उघडली दृष्टी । नाहीं तरी होतों कष्टी ।

आक्रंदते सृष्टी । मात्र या चेष्टांनीं ॥ २ ॥

॥ ८४५ ॥

१ पं. काये.-२ दे. क. आणिलें चोरा.-३ पं. एकमेका.-४ दे. लटकियाच्या. पं. लटक्याच्या.

मरणाची नाहीं शुद्धी । लोभीं प्रवर्तली बुद्धी ।

परती तों कधीं । घडे चि ना माघारीं ॥ २ ॥

सांचूनि मेरे धन । लावी पोरांसी भांडण ।

नाहीं नारायण । तुका ह्मणे स्मरीला ॥ ३ ॥

॥ ८४५ ॥

जवळी मुखापाशीं । असतां नेघे अहर्निशीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भवनिर्दालण नाम । विठल विठल नासी काम ॥ ५ ॥

सुखाचें शेजार । करूं कां नावडें घर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ठेवा । कां हा न करी चि बरवा ॥ ३ ॥

॥ ८४६ ॥

बरवें देशावर जालें । काय बोलें बोलावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाभें लाभ दुणावला । जीव धाला दर्शन ॥ ५ ॥

भाग्यें जाली संतभेटी । आवडी पोटीं होती ते ॥ २ ॥

तुका ह्मणे श्रम केला । अवघा आला फळासी ॥ ३ ॥

॥ ८४७ ॥

सांगतां हें नये सुख । कीर्ती मुख न पुरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीनें सेवन करूं । जीवांचें धरूं जीवीं च ॥ ५ ॥

उपमा या देतां लाभा । काशा शोभा सारिखी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नुचलीं डोई । ठेविली पायीं संतांचे ॥ ३ ॥

१ दे. आहिर्णेसी. पं. अहिर्णिसी. त. आहीणीसी.—२ दे. त. पं. देशावर.—३ दे. व. दुरुषणें.

॥ ८४८ ॥

आपुलाला लाहो करूं । केणें भरूं हा विठल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाग्य पावलों या ठाया । आतां काया कुरवंडी ॥ ५ ॥

पुढती कोठें घडे ऐसैं । बहुतां दिसैं फावलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जाली जोडी । चरण घडी न विसंबें ॥ ३ ॥

॥ ८४९ ॥

उजळलें भाग्य आतां । अवधी चिंता वारली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संतदर्शनें हा लाभ । पद्मनाभ जोडला ॥ ५ ॥

संपुष्ट हां तृदयपेटी । करूनि पोटीं सांठवूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे होता ठेवा । तो या भावा सांपडला ॥ ३ ॥

॥ ८५० ॥

आंक्षां आपुलें नावडे संचित । चरफडे चित्त कळवळ्यानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न कळतां जाला खोळंब मारगा । जर्गी जालों जगा बहुरूपी ॥ ५ ॥

कळों आलें बरें उघडले डोळे । कर्णधार मिळ तरि बरें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे व्हाल ऐकत करुणा । तरि नारायणा उडी घाला ॥ ३ ॥

॥ ८५१ ॥

बरगासाठीं खादलें शेण । मिळतां अन्न न संडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फजित तो केला लाहे । ताडण साहे गौरव ॥ ५ ॥

ओढाळाची आंगळ ओढी । उगी खोडी नवजाय ॥ २ ॥

तुका फजित करी बुच्या । विसरे कुच्या खोडी तेणें ॥ ३ ॥

१ पं. आपुला लाहो.—२ दे. त. पुढती.—३ दे. क. विसंबें.—४ पं. हे.—५ त. आक्षां-
सी आपुलें नावडे स्वहित.—६ दे. त. पं. चरफडी.—७ पं. खोळंबा.—८ पं. बुका.

॥ ८५२ ॥

धांव घालीं आई । आतां पाहातेसी काई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धीर नाही माझे पोटी । जालें वियोगें हिंपुटी ॥ ५ ॥

करावें सीतळ । बहु जाली हळहळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे डोई । कधीं ठेवीन हे पायीं ॥ ३ ॥

॥ ८५३ ॥

तुलां ठावा होता देवा । माझे अंतरींचा हेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होती काशानें सुटका । तरि हे वैकुंठनायका ॥ ५ ॥

नसतें सांभाळिलें । जरि तुलां आश्वासिलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कृपाळुवा । बरवा केला सावाधावा ॥ ३ ॥

॥ ८५४ ॥

देऊं ते उपमा । आवडीनें पुरुषोत्तमा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहातां काशा तूं सारिखा । तिहीं लोकांच्या जनका ॥ ५ ॥

आरुष हे वाणी । गोड करूनि घेतां कानीं ॥ २ ॥

आवडीनें खेळे । तुका पुरेवावे सोहाळे ॥ ३ ॥

॥ ८५५ ॥

दर्शनाची आस । आतां न साहे उदास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जीव आला पायांपाशीं । येथें असैं कलिवरेंसीं ॥ ५ ॥

कांहीं च नाठवे । ठायीं बैसलें नुठवे ॥ २ ॥

जीव असतां पाहीं । तुका ठकावला ठायीं ॥ ३ ॥

॥ ८५६ ॥

भोगावरि आह्मीं घातला पाषाण । मरणा मरण आणियेलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विश्व तूं व्यापक काय मी निराळा । काशासाठीं बळा येऊं आतां ॥ २ ॥
 काय सारूनियां काढावें बाहेरी । आणूनि भीतरी काय ठेवूं ॥ ३ ॥
 केला तरि उरे वाद चि कोरडा । बळें ध्यावी पीडा स्वपनींची ॥ ४ ॥
 आवघे चि वाण आले तुझां घरा । मजुरी मजुरा रोज कीर्दी ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे कांहीं नेणें लाभ हानी । असेल तो धनी राखो वाडा ॥ ६ ॥

॥ ८५७ ॥

कां हो एथें काळ आला आह्मां आड । तुझांपाशीं नाड करावया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कां हो विचाराचें पडिलें सांकडें । काय ऐसैं कोडें उपजलें ॥ २ ॥

कां हो उपजेना द्यावी ऐशी भेटी । काय द्वैत पोटीं धरिलें देवा ॥ ३ ॥
 पाप फार किंवा जालासी दुर्बळ । मागिल तें बळ नाहीं आतां ॥ ४ ॥
 काय जालें देणें^१ निघालें दिवाळें । कीं बांधलासि बळें ऋणें^२ सारीं ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे कां रे ऐसी केली गोवी । तुझी माझी ठेवी निवडुनियां ॥ ६ ॥

॥ ८५८ ॥

काय देह घालूं करवती कर्मरी । टाकूं या भितरी अग्नीमाजी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय सेवूं वन शति उष्ण तान । साहों कीं मोहेंन धरुनी बैसां ॥ २ ॥
 काय लावूं अंगीं भस्म उधळण । हिंडूं देश कोण खुंट चारी ॥ ३ ॥

१ त. कीर्ती. — २ प. नेणें. — ३ दे. कर्मरी. — ४ पं. वाहान. — ५ पं. मौन.

काय त्यजूं अन्न करूनि उपास । काय करूं नास जीवित्वाचा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे काय करावा उपाव । ऐसा देई भाव पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ ८५९ ॥

दभें कीर्ति पोट भरे मानी जन । स्वहित कारण नव्हे कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंतरती तुझे पाय मज दुरी । धरितां हे थोरी जाणिवेची ॥ २ ॥

पिडाच्या पाळणे धांवती विकार । मज दावेदार मजमाजी ॥ ३ ॥

कैसा करूं घात आपुला आपण । धरूनि गुमान लोकलाज ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे मज दावी तो सोहळा । देखें पाय डोळां तुझे देवा ॥ ५ ॥

॥ ८६० ॥

धिग जिणें त्याचा स्वामी हीन वर । मरण तें वैर भलें मग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आइका जी देवा ऐसी आहे नीत । काय तें उचित सांभाळावें

॥ २ ॥

देशोदेशीं धाक जयाच्या उत्तरें । तयाचें कुतरें परि भलें ॥ ३ ॥

तुका म्हणे हें कां सुचलें उत्तर । जाणोनि अंतर ओळखावें ॥ ४ ॥

॥ ८६१ ॥

आतां गाऊं तुज ओविया मंगळी । करूं गदारोळी हरिकथा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होसि निवारिता आमुचें सकळ । भय तळमळ पापपुण्य ॥ २ ॥

भोगिले ते भोग लावूं तुझे अंगीं । अलिप्त या जगीं होउनि राहों ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मी लाडिकीं लेकरें । न राहों अंतरें पायांविण ॥ ४ ॥

१ दे. क. त. तजुं.—२ पं. उपाय.—३ दे. त. सोहेळा.—४ पं. त. जीणें.—५ दे. वर.

पं. वरें—६ दे. एका जी.—७ पं. तुज गाऊं.—८ दे. मंगळीं—९ दे. त. पं. अंतरे.

॥ ८६२ ॥

सर्व सुखें आजी एथें चि वोळलीं । संतांचीं देखिलीं चरगांबुजें ॥ १ ॥

सर्वकाळ होतों आठवीत मनीं । फिटली ते धणी येणें काळें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाचा राहिली कुंटित । पुढें जालें चित्त समाधान ॥ ३ ॥

॥ ८६३ ॥

विठ्ठल सोयरा सज्जन सांगाती । विठ्ठल या चित्तीं बैसलासे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठलें हें अंग व्यापिली ते काया । विठ्ठल हे'छाया माझी मज

॥ ५ ॥

बैसला विठ्ठल जिव्हेचिया माथां । न वेदे अन्यथा आन दुजें ॥ २ ॥

सकळां इंद्रियां मन एक प्रधान । तें ही करी ध्यान विठोबाचें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे या विठ्ठलासी आतां । नये विसंबतां माझें मज ॥ ४ ॥

॥ ८६४ ॥

होय^३ वारकरी । पाहें पाहें रे पंढरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करावीं साधनें । फळ अवघें चि तेणें ॥ ५ ॥

अभिमान नुरे । कोड अवघें चि पुरे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे डोळां । विठो बैसला सांवळा ॥ ३ ॥

॥ ८६५ ॥

पंढरीसी जाय । तो विसरे बापमाय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघा होय पांडुरंग । राहे धरूनियां अंग ॥ ५ ॥

न लगे धन मान । देहभावे उदासीन ॥ २ ॥

१ त. ही.—२ पं. तुका ह्मणे या हो विठ्ठलासी आता. त. तुका ह्मणे या विठोबासी आतां.—

३ पं. होय होय. दे. होयें वारकरी पाहें पाहें रे०.—४ पं. विठु. त. विठल.

तुका ह्मणे मळ । नासी तात्काळ तें स्थळ ॥ ३ ॥

॥ ८६६ ॥

बळे बाह्यात्कारें संपादिलें सोंग । नाही जाला त्याग अंतरींचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें येतें नित्य माझ्या अनुभवा । मनासी हा ठावा समाचार ॥ १ ॥

जागृतीचा नाही अनुभव स्वर्गी । जातों विसरुनि सकळ हें ॥ २ ॥

प्रपंचावाहेरि नाही आलें चित्त । केले करी नित्य वेवसाय ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज भोरण्या चि परी । जालें सोंग वरी आंत तैसें ॥ ४ ॥

॥ ८६७ ॥

ह्मणवितों दास ते नाही करणी । आंत वरी दोन्ही भिन्न भाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गातों नाचतों तें दाखवितों जना । प्रेम नारायणा नाही अंगी

॥ १ ॥

पाविजे तें वर्म न कळे चि कांहीं । बुडालों या डोही दंभाचिया ॥ २ ॥

भांडवल काळें हातोहातीं नेलें । माप या लागलें आयुष्यासी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे वांयां गेलों ऐसा दिसें । होईल या हांसें लौकिकाचें ॥ ४ ॥

॥ ८६८ ॥

न कळतां काय करावा उपाय । जेणें राहे भाव तुझ्या पारीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येऊनियां वास करिशी तृदयीं । ऐसें घडे कई कासयानें ॥ १ ॥

साच भावें तुझें चिंतन मानसीं । राहे हें करिशी कै गा देवा ॥ २ ॥

लटिकें हें माझें करूनियां दुरी । साच तूं अंतरीं येउनि राहें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज राखावें पतिता । आपुलिया सत्ता पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ ८६९ ॥

चिंतिलें तें मनिचें जाणे । पुरवी खुणे अंतरींचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रात्री न कळे दिवस न कळे । अंगीं खेळे दैवत हें ॥ ५ ॥

नवसियाचे नव रस । भोगी त्यास भिन्न नाही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सम चि देणें । समचरण उभा असे ॥ ३ ॥

॥ ८७० ॥

उद्दाराचा संदेह नाही । याचा कांहीं सेवकां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पांडुरंग अभिमानी । जीवदानी कोंवसा ॥ ५ ॥

बुडतां जळीं जळतां अंगीं । ते प्रसंगीं राखावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मांसाठीं । कृपा पोटीं वागवी ॥ ३ ॥

॥ ८७१ ॥

काय विरक्ति कळे आह्मां । जाणों एका नामा विठोवाच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाचों सुखें वैष्णवमेळीं । टाळघोळीं आनंदें ॥ ५ ॥

शांति क्षमा दया मी काय जागें । गोविंद कीर्तनेवांचूनियां ॥ २ ॥

* कासया उदास असों देहावरी । अमृतसागरीं बुडोनियां ॥ ३ ॥

कासया एकांत सेवूं तया वना । आनंद तो जनामाजी असे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आह्मां ऐसा भरवसा । विठ्ठल सरसा चालतसे ॥ ५ ॥

१ पं. पुरवी नवस.—२ दे. त. क. उद्दाराचा.—३ त. काय विरक्ति ते.—४ क. नाचों सुख. पं. नाचों प्रेमसुखें वैष्णवांचे मेळीं । दिंडी टाळघोळीं आनंदें या ॥ त. नाचों पै सुख वैष्णवमेळीं । सदा टाळघोळीं आनंदेंसी.—५ पं. तुका ह्मणे मज आहे हा भरवसा । * क. हें कडवें नाहीं, व पं. “ कासया एकांत ” याच्या मागून आहे.

॥ ८७२ ॥

जेथें वैष्णवांचा वास । धन्य भूमी पुण्य देश ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ दोष नाही ओखदासी । दूत सांगे यमापाशीं ॥ २ ॥
 गरुडेटक्यांच्या भारें । भूमि गर्जे जयजयकारें ॥ ३ ॥
 सहज तयां जनां छंद । वाचे गोविंद गोविंद ॥ ४ ॥
 तुळसीवनें रंगमाळा । अधघा वैकुंठसोहळा ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे भेणें । काळ नये तेणें राणें ॥ ६ ॥

॥ ८७३ ॥

मांश्या विठोबाचा कैसा प्रेमभाव । आपण चि देव होय गुरु ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पढियें देहभावे पुरवितो वासना । अंतीं तें आपणापाशीं न्यावें ॥ २ ॥
 मार्गे पुढें उभा राहे सांभाळीत । आलिया आघात निवारावे ॥ ३ ॥
 योगक्षेम त्यांचें जागे जडभारी । वाट दावी करीं धरूनियां ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे नाही विश्वास ज्या मनीं । पाहावें पुराणीं विचारूनी ॥ ५ ॥

॥ ८७४ ॥

सकळ धर्म मज विठोबाचें नाम । आणीक तें वर्म नेणें कांहीं ॥ १ ॥
 काय जाणों संतां निरविलें देवें । करिती या भावें कृपा मज ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे माझा कोण अधिकार । तो मज विचार कळों यावा ॥ ३ ॥

१ त. सांगती. — २ पं. गरुड टकियांच्या. — ३ दे. त. जेजेकारें. — ४ दे. त्यांचें पं. त्यांचा
 * या व मागील अभंगांच्या मध्ये “ तुका सज्जन तिनसू काहिये । जीनथें प्रेम दुनाये ।
 दुर्जन तेरा मुख काला । थीता प्रेम घटाये ” हा दोहरा दे. क. या दोन प्रतीति आहे.

॥ ८७५ ॥

उदंड शाहाणे होत तर्कवंत । पैरि या नेणवे अंत विठोबाचा ॥ १ ॥
 उदंडाँ अक्षरां करोत भरोवरी । पैरि ते नेणवे थोरी विठोबाची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नाहीं भोळेपणाविण । जाणीव ते सिण रितें माप ॥ ३ ॥

॥ ८७६ ॥

आधारावांचुनी । काय सांगसी काहाणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ठावा नाहीं पंढरीराव । तोंवरी अवघें चि वाव ॥ १ ॥
 मानिताहे कोण । तुझें कोरडें ब्रह्मज्ञान ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ठेवा । जाणपण एक सवा ॥ ३ ॥

॥ ८७७ ॥

अनाथांची तुह्मां दया । पंढरीराया येतसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसी ऐकोनियां कीर्ति । बहु विश्रांति पावलों ॥ १ ॥
 अनाथांच्या धांवा घरा । नामें करा कुडावा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सवघड हित । ठेवूं चित्त पायांपें ॥ ३ ॥

॥ ८७८ ॥

येथें नाहीं उरों आले अवतार । येर ते पामर जीव किती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विषयांचे झणी व्हाल लोलिंगत । चेवलिया अंत न लगे मज
 ॥ १ ॥
 वाहोनियां भार कुंथसील ओंझे तें चि माझें थीता त्याग ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कैसी नाहीं त्याची लाज । संतीं केशीराज साधियेला ॥ ३ ॥

१ पं. होती.—२ पं. परी नेणवे चि०.—३ पं. उदंड अक्षरे.—४ पं. परी नेणवे चि०. ५ क.
 त. पं. तो.—६ क. सांगशील.

॥ ८७९ ॥

हीं च त्यांचीं पंचभूतें । जीवन भातें प्रेमाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळवळा धरिला संती । ते निगुती कैवाड ॥ ५ ॥

हा च काळ वर्तमान । साधन ही संपत्ती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दिवसराती । हें चि खाती अन्न ते ॥ ३ ॥

॥ ८८० ॥

दीप न देखे अंधारा । आतां हें चि करा जतन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नारायण नारायण । गांठी धन बळकट ॥ ५ ॥

चिंतामणीपाशीं चिंता । तत्वता ही नयेल ॥ २ ॥

तुका ह्मणे उभयलोकीं । हे चि निकी सामग्री ॥ ३ ॥

॥ ८८१ ॥

धन्य काळ संतभेटी । पायीं मिठी पडिली तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संदेहाची सुटली गांठी । जालें पोटीं शीतळ ॥ ५ ॥

भवनदीचा जाला तारा । या उत्तरा प्रसार्दे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मंगळ आतां । कोण दाता याहूनि ॥ ३ ॥

॥ ८८२ ॥

दिनरजनीं हा चि धंदा । गोविंदाचे पवाडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संकल्पिला देह देवा । सकळ हेवा तये ठायीं ॥ ५ ॥

नाहीं अवसान घडी । सकळ जोडी इंद्रियां ॥ २ ॥

कीर्ति मुखें गर्जे तुका । करी लोकां सावध ॥ ३ ॥

॥ ८८३ ॥

खरें नानवट निक्षेपीचें जुनें । काढिलें ठेवणें समर्थाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मजुराच्या हातें मापाचा उकल । मी तों येयें फोल सत्ता
त्याची ॥ ५ ॥

कुलाळाच्या हातें घटाच्या उत्पत्ति । पाठवी त्या जाती पाकस्थळा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जीवन तें नारायणीं । प्रभा जाते^१ कीर्णी प्रकाशाची ॥ ३ ॥

॥ ८८४ ॥

गंगेचिया अंतोविण काय चाड । आपुलें तें कोड तृषेपार्शी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल हेमूर्ति साजिरी सुंदर । घालीं निरंतर वृद्धयपुटी ॥ ५ ॥
कारण तें असे नवनीतापार्शी । गबाळ तें सोसी इतर कोण ॥ २ ॥

बाळाचे सोईतें घांस घाली माता । अट्टाहास चिंता नाहीं तया ॥ ३ ॥
गाऊं नाचों करूं आनंदसोहळा । भाव चि आगळा नाहीं हातां ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे अवघें जालें एकमय । परलोकींची काय चाड आतां ॥ ५ ॥

॥ ८८५ ॥

स्त्रीपुत्रादिकीं राहिला आदर । विषयीं पडिभर अतिशय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां सोडवणें धांवा नारायणा । मज हे वासना अनावर ॥ ५ ॥
येउनियां आड ठाके लोकलाज । तें हें दिसे काज अंतरलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मां जेथें जेथें गोवा । तेथें तुह्मीं देवा सांभाळावें ॥ ३ ॥

१ दे. त. निक्षेपीचें.—२ क. पं. कुलाळाच्या.—३ पं. घटाची.—४ क. “प्रभा जाते”
याच्याबद्दल “प्रभाते.”—५ पं. अंतोविण.—६ पं. घालूं.—७ दे. त. आट्टाहास.—८ पं. वेगळा
नाहीं आतां. त. नाहीं हांवा.—९ दे. त. हाता—५ पं. सोडवण्या.

॥ ८८६ ॥

पाडिलों भोवनीं । होतों बहु चिंतवनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होतों चुकलों मारग । लाहो केला लागू वेगें ॥ २ ॥

इंद्रियांचे संदी । होतों सांपडलों बंदी ॥ ३ ॥

तुका हणें बरें जालें । विठलसें वाचे आलें ॥ ४ ॥

॥ ८८७ ॥

बरें जालें आलीं ज्याचीं त्याच्या घरा ।

चुकला पांहेरा ओढाळांचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु केलें दुखी त्यांचिया सांभाळें ।

आतां तोंड काळें तेणें लोभें ॥ २ ॥

त्यांचिया अन्यायें भोगां माझें अंग ।

सकळ ही लाग द्यावा लागे ॥ ३ ॥

नाहीं कोठें स्थिर राहों दिलें क्षण ।

आजिवरी सिण पावलों तो ॥ ४ ॥

वेगळाल्या खोडी केली तडातडी । सांगावया घडी नाहीं सुख ॥ ५ ॥

निरवूनि तुका चालिला गोवारें । देवापार्शीं भार सांडवूनि ॥ ६ ॥

॥ ८८८ ॥

न करावी आतां पोटासाठीं चिंता । आहे त्या संचिता माव लावूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दृष्टि ते घालावी परमार्थाठायीं । झुल्लका उपायीं सिण जाला ॥ २ ॥

येथें तंव नाहीं घेइजेसैं सर्वें । कांहीं नये जीवें वेचों मिथ्या ॥ २ ॥

खंडर्णे चि नव्हे उद्वेग वेरझारीं । बापुडे संसारीं सदा असों ॥ ३ ॥

शेवटा पाववी नावेचें बैसणें । भुजाबळें कोणें कष्टी व्हावें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आतां सकळांचें सार । करावा व्यापार तरी ऐसा ॥ ५ ॥

॥ ८८९ ॥

आमच्या हें आलें भागा । जिव्हार या जगाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धरूनियां ठेलों जीवें । बळकट भावें एकविध ॥ ५ ॥

आणूनियां केला रूपा । उभा सोपा जवळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंकित केला । खालीं आला वचनें ॥ ३ ॥

॥ ८९० ॥

खरें भांडवल सांपडलें गांठी । जेणें नये तुटी उदमासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संवंगाचें केणें सांपडलें घरीं । भरूनि वैखरी सांठविलें ॥ ५ ॥

घेतां देतां लाभ होतसे सकळां । सदैवां दुर्बळा भाव तैसा ॥ २ ॥

फडा आलिया तो न वजे निरासे । जरि कांहीं त्यास न कळतां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां जालीसे निश्चिती । आणीक तें चितीं न धरूं दुर्जे ॥ ४ ॥

॥ ८९१ ॥

पदोपदीं दिलें अंग । जालें सांग कारण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रुधवूनि ठेलों ठाव । जागा वाव सकळ ॥ ५ ॥

पुढती चाली मनालाहो । वाढे देहो संतोष ॥ २ ॥

— १ पं. उद्योग.—२ दे. नावेचें बैसनें. क. नावचें बैसोनें.—३ दे. क. त. जीव्हार.—४ दे. क. पं. संवंगाचें.—५ त. पं. माप केलें.—६ पं. सदैव. त. सदैवां दुर्बळां लाभ तैसा.

तुका हणे क्षरभागीं । जालों जगीं व्यापक ॥ ३ ॥

॥ ८९२ ॥

निवडुनि दिलें नवनीत । संचित ते भोगीत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां पुढें भावसार । जीवना थार पाहावया ॥ ५ ॥

पारखियाचे पडिलें हातीं । चांचपती आंखळीं ॥ २ ॥

तुका हणे सेवन घडे । त्यासी जोडे लाभ हा ॥ ३ ॥

॥ ८९३ ॥

उचित न कळे इंद्रियाचे ओढी । मुखें बडबडी शिकलें तें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपण जाऊन न्यावीं नरकास । बळें बेताळीस कुळें जग ॥ ५ ॥

अबोलणें बोले डोळे झांकुनियां । बडबडी वायां दंभासाठीं ॥ २ ॥

तुका हणे आह्मी तेथील पारखी । नाचे देखोवेखीं जाणों खरें ॥ ३ ॥

॥ ८९४ ॥

एक मन तुझ्या अवध्या भांडवला । वांढितां तें तुला येई केंसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणउनि दृढ धरीं पांडुरंग । देहा लावीं संग प्रारब्धाचा ॥ ५ ॥

आणिका संकल्पा नको गोऊं मन । तरीच कारण साध्य होय ॥ २ ॥

तुका हणे ऐसें जाणावें उचित । तरी सहज स्थित येईल कळीं ॥ ३ ॥

॥ ८९५ ॥

गावे हणउनि गीत । धरुनि राहे तैसें चित्त ॥ १ ॥

१ पं. भवसार.—२ त. जीव थार.—३ त. पडिलों.—४ त. हा लाभ.—५ त. न्यावें
आणिकांस. पं. न्यावें नरकास.—६ त. पं. येईल.

॥ ध्रु. ॥ हैं चि थोर अवघड आहे । अन्न देखोनि भूक राहे ॥ १ ॥
एकावी ह्मण कथा । राहे तैसें धरुनि चित्ता ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धर्णी । नव्हे जेविल्यावांचुनि ॥ ३ ॥

॥ ८९६ ॥

कळेल हे खुण । तरि दावी नारायण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्य संतांपाशीं राहे । येरां भय आड आहे ॥ १ ॥

अणुचिया ऐसें । असे भरलें प्रकाशें ॥ २ ॥

इंद्रियांचे धनी । ते हे जाती समजूनि ॥ ३ ॥

तर्क कुतर्क वाटा । नागवण घटापटा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे ल्यावें । डोळां अंजन बरवें ॥ ५ ॥

॥ ८९७ ॥

जातो न येतिया वाटा । काय निरवितो करंटा ॥ १ ॥ ध्रु. ॥

कैसा जालासे बेश्रम । लाज नाही न ह्मणे राम ॥ १ ॥

पाहे वैरियाकडे । डोळे वासुनियां रडे ॥ २ ॥

बांधुनियां यमा हातीं । दिल्ला नाही त्याची खंती ॥ ३ ॥

नाहीं यांपें काम । ऐसें जाणे तो अधम ॥ ४ ॥

अझुन तरि मुका । कां रे जालासि ह्मणे तुका ॥ ५ ॥

॥ ८९८ ॥

वांटा घेई लवकारि । मार्गे अंतरसी दुरी ।

केली भरोवरी । सार नेती आणीक ॥ १ ॥

॥ ८९८ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसीं भांबावलीं किती । काय जाणों नेणों किती ।

समय नेणती । माथां भार वाहोनि ॥ १ ॥

नाहीं सारिलें तोंवरी । धांव घेई वेग करीं ।

घेतलें पदरीं । फावलें तें आयुलें ॥ २ ॥

फट लंडी ह्मणे तुका । एक न साहावे धका ।

तरि च या सुखा । मग कैसा पावसी ॥ ३ ॥

॥ ८९९ ॥

चालावा पंथ तो पाविजे त्या ठाया । ऐकिल्या वांयां वारता त्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐका जी वोजे पडतसें पायां । भावाचि तें जायावाट नव्हे ॥ १ ॥

व्याली कुमारीचा अनुभवे अनुभव । सांगतां तो भाव येत नाहीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें पाहिजे आरालें । बिंबीं निवळलें तरि भासे ॥ ३ ॥

॥ ९०० ॥

काय नाहीं लवत झाडें । विसरे वेडें देहभाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जया न फळे उपदेश । धस ऐसा त्या नांवे ॥ १ ॥

काय नाहीं असत जड । दगड तो अबोलणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कुचर दाणा । तैसा ह्मणो डेंग हा ॥ ३ ॥

॥ ९०१ ॥

देखीचा दिमाख शिकोनियां दावी । हिच्या ऐसी केवीं गारगोटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मर्यादा ते जाणें अरे अभागिया । देवाच्या ऐसिया सकळ मूर्ति

॥ ४ ॥

१ दे. भांबावलीं.—२ पं. मिती.—३ त. पं. आइकिल्या.—४ पं. बिंब.—५ जाणा.६—७

जाणें.

काय पडिलेंसी लटिक्याचे भरी । वोंवाळुनि थोरी परती सांडीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुढें दिसतसे घात । करितों फजित ह्मणउनी ॥ ३ ॥

॥ ९०२ ॥

संसारचा माथां भार । कांहीं पर न ठेवीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भक्तीची ते जाती ऐसी । सर्वस्वासी मुकावें ॥ ५ ॥

भिक्षा आणि वेवसाव । काला करितो गाढव ॥ २ ॥

करुनि वस्ती बाजारीं । ह्मणवी कासया निस्पृही ॥ ३ ॥

प्रसादा आडुनि कवी । केलें तुप पाणी तेवीं ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे होई शूर । किंवा निसुर मजुर ॥ ५ ॥

॥ ९०३ ॥

तेज्या इशारती । तटा फोर्क वरी घेती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय सांगावें त्याहुनी । ऐका रे धरा मनीं ॥ ५ ॥

नव्हे मांडखोर । ओढूनि धरूं पदर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तोंड । काळें करा खालीं मुंड ॥ ३ ॥

॥ ९०४ ॥

मार्गे संतीं होतें जें जें सांगितलें । तें येऊं लागलें अनुभवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आचारभ्रष्ट होती लोक कळी । पुण्य क्षीण बळी जालें पाप ॥ ५ ॥

वर्णधर्म कोणी न धरी विटाळ । घालिती गोंधळ एके ठायीं ॥ २ ॥

वेदाचे पाठक सेवितील मद्य । न देखती भेद विषयीं भांड ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे किती करावे फजित । ते चि छंद नित्य बहु होती ॥ ४ ॥

१ पं. संसाराच्या. — २ दे. भिक्षाणी वेवसाव । — ३ पं. कैसा ह्मणवी निस्पृही । — ४ त. पं. जेवीं. — ५ दे. सुर. — ६ पं. फोकावरी. — ७ त. “होती लोक” याच्याबद्दल “लोक होती.”

आजिच्या प्रसंगें हा चि लाभ घ्यावा । पुढील भार देवावरी घाला

॥ १ ॥ ॥ २ ॥

प्रालब्ध कांहीं न पालटे सोसैं । तृष्णेचें हें पिसैं वांयांविण ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे घेई राहे ऐसैं धन । सादर श्रवण करोनियां ॥ ४ ॥

॥ ९१० ॥

रडे अळंकार दैन्याचिये कांती । उतमा विपत्तिसंगे घडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकाविण एक अशोभ्य दातारा । कृपेच्या सागरा पांडुरंगा

॥ ५ ॥

रांधूं नेणे तया पुढील आइतें । केलें तें सोइतें वांयां जाय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चिंतामणि शेळी गळा । पावे अवकळा ह्मणउनी ॥ ३ ॥

॥ ९११ ॥

दुःखाचे डोंगर लागती सोसावे । ऐसैं तंव ठावें सकळांसीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांहीं न करिती विचार हिताचा । न करिती वाचा नामघोष

॥ ५ ॥

भोग कळों येतो मागिल ते जन्म । उत्तम मध्यम कनिष्ठ ते ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें झांकितील डोळे । भोग देतेवेळे येइल कळों ॥ ३ ॥

॥ ९१२ ॥

सदैव तुह्मां अवघें आहे । हातपाय चालाया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुखीं वाणी कानीं कीर्ति । डोळे मूर्ती देखाया ॥ ५ ॥

अंध बहिर ठकलीं किती । मुकीं होती पांगुळें ॥ २ ॥

घरास आगि लावुनि जागा । न पळे तो' गा वांचे ना ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जागा हिता । कांहीं आतां आपुल्या ॥ ४ ॥

॥ ९१३ ॥

ऐसे पुढती मिळतां आतां । नाहीं सत्ता स्वतंत्र ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणउनि फावलें तें ध्यावें । नाम गावें आवडी ॥ २ ॥

संचित प्रारब्ध गाढें । धांवे पुढें क्रियमाण ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे घुबडा ऐसें । जन्म सरिसें शुकराचें ॥ ४ ॥

॥ ९१४ ॥

सर्वविशीं माझा त्रासलासे जीव । आतां कोण भाव निवडे एक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संसाराची मज न साहे चि वार्ता । आणीक ह्मणतां माझे
कोणी ॥ २ ॥

देहसुख कांहीं बोलिले उपचार । विष तें आदर बंद वाटे ॥ ३ ॥

उपाधि दाटणी प्रतिष्ठा गौरव । होय माझा जीव कासावीस ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे कांहीं आणीक न साहे । आवडती पाय वैष्णवांचे ॥ ५ ॥

॥ ९१५ ॥

आणीक कांहीं या उत्तराचें काज । नाहीं आतां मज बोलावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भिन्न भेद हे भावनास्वभाव । नव्हे कांहीं देव एकविध ॥ २ ॥

गुण दोष कोणें निवडावे धर्म । कोण जाणे कर्म अकर्म तें ॥ ३ ॥

तरि च भलें आतां न करावा संग । दुःखाचा प्रसंग तोडावया ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे गुण गाई या देवाचे । घेई माझे वाचे हे चि धर्मी ॥ ५ ॥

॥ ९१६ ॥

आपुल्या विचार करीन जीवार्शी । काय या जनाशीं चाड मज ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ आपुलें स्वहित जाणती सकळें । निरोधितां बळें दुःख वाटे ॥१॥
 आइको नाइको कथा कोणी तरी । जाऊनियां घरीं निजो सुखें ॥ २ ॥
 माझी कोण वोज जाला हा शेवट । देखोनियां वाट आणिकां लावूं ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे भाकूं आपुली करुणा । जयाची वासना तया फळे ॥ ४ ॥

॥ ९१७ ॥

धाई अंतरिंच्या सुखें । काय बडबड वाचा मुखें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विधिनिषेध उर फोडी । जंव नाही अनुभवगोडी ॥ १ ॥
 वाढे तळमळ उभयता । नाही देखिलें अनुभवितां ॥ २ ॥
 अपुल्या मतें पिसें । परि तें आहे जैसंतैसें ॥ ३ ॥
 साधनाची सिद्धि । मौन करा स्थिर बुद्धि ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे वादें । वांयां गेलीं ब्रह्मवृंदें ॥ ५ ॥

॥ ९१८ ॥

कुशळ गुंतले निषेधा । वादी प्रवर्तले वादा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसी ठकलीं बापुडीं । दंभविषयांचे सांकडीं ॥ १ ॥
 भुस उफणुनि केलें काय । हारपले दोन्ही ठाय ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे लागे हातां । काय मथिलें घुसळितां ॥ ३ ॥

॥ ९१९ ॥

संतांचीं उच्छिष्टें बोलतां उत्तरें । काय म्यां गव्हारें जाणावें हें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ विठ्ठलाचें नाम घेतां नये शुद्ध । तेथें मज बोध काय कळें ॥१॥
 करितों कवतुक बोबडा उत्तरीं ॥ झणी मजवरि कोप धरा ॥ २ ॥

१ दे. सकळ.—२ त. मौन्य. दे. “ मोन ” असतां तें खोडून “ मन ” केलें आहे.—
 ३ पं. उफणुनि — ४ पं. दे. गुसळितां.

काय माझी याति नेणां हा विचार । काय मी तें फार बोलों नेणें ॥३॥

तुका ह्मणे मज बोलवितो देव । अर्थ गुह्य भाव तो चि जाणे ॥ ४ ॥

॥ ९२० ॥

चंदनाच्या वासैं धरितील नाकें । नावडे कनक न घडे हें ॥ १ ॥

साकरेची गोडी सारखी सकळां । थोरां मोट्यां बाळां धाकुटियां ॥२॥

तुका ह्मणे माझें चित्त शुद्ध होतें । तरि का निंदितें जन मज ॥ ३ ॥

॥ ९२१ ॥

तुज ऐसां कोण उदाराची रासी । आपुलें चि देसी पद दासा ॥ १ ॥

शुद्ध हीन कांहीं न पाहासी कुळ । करिसी निर्मळ वास देहीं ॥ २ ॥

भावे हें कदान्न खासी त्याचे घरीं । अभक्तांच्यां परी नावडती ॥ ३ ॥

न वजासी जेथें दुरी दवडितां । न येसी जो चित्ता योगियांच्या ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे ऐसीं ब्रीदें तुझीं खरीं । बोलतील चारी वेद मुखें ॥ ५ ॥

॥ ९२२ ॥

तरि कां नेणते होते मार्गें ऋषी । तींहीं या जनासी दुराविलें ॥ १ ॥

बोळगती जया अष्ट महासिद्धी । ते या जनबुद्धी नातळती ॥ २ ॥

कंदमूळें पाला धातूच्या पोषणा । खातील वास राणां तरी केला ॥ ३ ॥

लावुनियां नेत्र उगे चि बैसले । न बोलत ठेले मौन्यमुद्रे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे ऐसें करीं माझ्या चित्ता । दुरावीं अनंता जन दुरी ॥ ५ ॥

॥ ९२३ ॥

कोणाच्या आधारें करूं मी विचार । कोण देइल धीर माझ्या जीवा ॥१॥

१ त. दे. नाकें.—२ त. दे. सारिखी.—३ त. पं. ऐसी.—४ त. दे. अभक्तांची परी नावडती.
५ दे. अष्टमासिद्धि.—६ पं. खाती.—७ त. मौन्यरूप.

शास्त्रज्ञ पंडित नव्हे मी वाचक । यातिशुद्ध एक ठाव नाही ॥ २ ॥
 कलियुगीं बहु कुशळ हे जन । छळितील गुण तुझे गातां ॥ ३ ॥
 मज हा संदेह झाला दोही सवा । भजन करूं देवा किंवा नको ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे आतां दुरावितां जन । किंवा हें मरण भलें दोन्ही ॥ ५ ॥

॥ १२४ ॥

काय उणें जालें तुज समर्थासी । ऐसा मजपाशीं कोण दोष ॥ १ ॥
 जो तूं माझा न करिसी अंगीकार । सांगेन वेव्हार संतांमधीं ॥ २ ॥
 तुजविण रत आणिकांचे ठायीं । ऐसें कोण ग्वाही दावीं मज ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे काय धरुनी गुमान । सांग उगवून पादुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १२५ ॥

काय करूं आन दैवतें । एका विण पंढरीनार्थ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सरिता मिळाली सागरीं । आणिकां नांवां कैची उरी ॥
 अनेक दीपीचा प्रकाश । सूर्य उगवतां नाश ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नेणें दुजें । एका विण पंढरीराजें ॥ ३ ॥

॥ १२६ ॥

काय करूं कर्माकर्म । बरें सांगडलें वर्म ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ होसी नामा च सारिखा । समजाविली नाही लेखा ॥ २ ॥
 नाही वेचावेच जाला । उरला आहेसी संचला ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे माझें । काय होईल तुझां ओझें ॥ ३ ॥

१ त गातां तुझें.—२ दे. “ ग्वाही ” याचें “ गोही ” केलें आहे.—३ पं. आन.—४ दे.
 त. सारिका.

॥ ९२७ ॥

एकाएकीं हातोफळी । ठाया बळी पावले ते* ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी देवा शक्तिहीनें । भाकूं तेणें करुणा ॥ ५ ॥

पावटणी केला काळ । जया बळ होतें तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वीर्यावीर । संतधीर समुद्र ॥ ३ ॥

॥ ९२८ ॥

पुढिलाचें इच्छी फळ । नाहीं बळ तें अंगीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संत गेले तया ठाया । देवराया पाववीं ॥ ५ ॥

ज्येष्ठांचीं कां आह्मां जोडी । परवडी न लभों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करीं कोड । पुरवीं लाड आमुचा ॥ ३ ॥

॥ ९२९ ॥

कैवल्याच्या तुह्मां घरीं । रासी हरी उदंडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मजसाठीं कां जी वाणी । नव्हे धणी विभागा ॥ ५ ॥

सर्वा गुणीं सपुरता । ऐसा पिता असोनी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पांडुरंगा । जालों सांगा सन्मुख ॥ ३ ॥

॥ ९३० ॥

आपलाल्या तुह्मी रूपासी समजा । कांसया वरजा आरसिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें तों नव्हे देहबुद्धीचें कारण । होइल नारायणें दान केलें ॥ ५ ॥

ब्रूचिया बाणें वर्मासि स्पर्शवें । हें तों नाहीं ठावें मोकलित्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहु मुखें या वचना । सत्याविण जाणा चाल नाहीं ॥ ३ ॥

१ त. पं शक्तिहीनें. — २ पं. उदंडा. — ३ पं. नहों. — ४ पं. कासीया. — ५ पं. मुख. *पं. हा शब्द नाहीं.

॥९३१॥

न मनावी चिंता तुह्नी संतजनीं । हिरा स्पटिकमणी केंवि होय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पडिला प्रसंग स्थळा त्या सारिखा । देखिला पारिखा भाव

कांहीं ॥ ५ ॥

बहुतांसी भय एकाचिया दंडें । बहुते या तोंडें वचनासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाही वैखरी बा सर । करायाचे चार वेडे वेडे ॥ ३ ॥

॥ ९३२ ॥

यथाविवि पूजा करी । सामोग्री तोंवरि हे नाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां माझा सर्व भार । तूं दातार चालविसी ॥ ५ ॥

मंगळ तें तुह्नी जाणां । नारायणा काय तें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे समर्पिला । तुज विठ्ठला देहभाव ॥ ३ ॥

॥ ९३३ ॥

भवासिंधूचें हें तारूं । मज विचारूं पाहातां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चित्तीं तुझे धरिनि पाय । सुख काय तें तेथें ॥ ५ ॥

माझ्या खुणा मनापार्शीं । तें या रसीं बुडौलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्म आलें । हातां भलें हें माझ्या ॥ ३ ॥

॥ ९३४ ॥

पाहातां श्रीमुख सुखावलें सुख । डोळियांची भूक न वजे माझी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जिव्हे गोडी तीन अक्षरांचा रस । अमृत जयास फिकें पुढें ॥ ५ ॥

श्रवणीची वाट चोखाळलीशुद्ध । गेले भेदाभेद वारोनिधां ॥ २ ॥

१ दे. स्तळा.—२ पं. बहुता.—३ पं. सामुग्री.—४ पं. आली जाणों.—५ पं. बुडालों.—

६ पं. हें चि.—७ पं. निवारुनि.

महामळें मन होतें जें गांदलें । शुद्ध चोखाळलें स्पटिक जैसें ॥ ३ ॥

॥ तुका ह्मणे माझ्या जीवाचें जीवन । विठल निधान सांपडलें ॥ ४ ॥

॥ १३५ ॥

हा चि परमानंद आळंगीन बाहीं । क्षेम देतां ठायीं द्वैत तुटे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बोलायासि मात मन निवे हर्षेचित्त । दुणी वाढे प्रीति प्रेमसुख ॥ ध्रु. ॥

जनांत भूषण वैकुंठीं सरतां । फावलें स्वहिता सर्वभावे ॥ २ ॥

तुटला वेव्हार माया लोकाचार । समूळ संसार पारुषला ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे^१ हा विठल चि व्हावा । आणिकी या जीवा चाड नाही ॥ ४ ॥

॥ १३६ ॥

आमुची कृपाळू तूं होसी माउली । विठले साउली शरणागता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ प्रेमपान्हा स्तनीं सदा सर्वकाळ । दृष्टि हे निर्मळ अमृताची ॥ ध्रु. ॥

भूक तान दुःख वाटों नेदीं सीण । अंतरींचा गुण जाणोनियां ॥ २ ॥

आशा तृष्णा माया चिंता दवडीं दुरी । ठाव आह्मां करीं खेळावया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे लावीं संताचा सांगात । जेथें न पवे हात कळिकाळाचा ॥ ४ ॥

॥ १३७ ॥

जेथें जावें तेथें कपाळ सरिसें । लाभ तो विशेषें संतसंगें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पूर्व पुण्यें जरि होतीं सानुकूल । अंतरायमूळ नुपजे तेथें ॥ ध्रु. ॥

भाग्य तरी नव्हे धन पुत्र दारा । निकट वास बरा संतांपायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हे चि करावी मिरासी । बळी संतांपाशीं द्यावा जीव ॥ ३ ॥

१ दे. हरुषे. त. हर्षे. पं. हर्ष. — २ पं. प्रेमसुखें. — ३ सरतां ! — ४ पं. ह्मणे तो हा. —
५ पं. आणीक. — ६ त. पं. विशेष संतसंगें. — ७ त. पं. अंतरायें मूळ.

॥ ९३८ ॥

आतां कांहीं सोस न करीं आणीक । धरीन तें एक हेंचि दृढ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेणें भवसिंधु उतरिजे पार । तुंटे हा दुस्तर गर्भवास ॥ ५ ॥

जोडीन ते आतां देवाचे चरण । अविनाश धन परमार्थ ॥ २ ॥

॥ तुका ह्मणे बरा जोडला हा देह । मनुष्यपणें इहलोका आलों ॥ ३ ॥

॥ ९३९ ॥

जतन करीन जीवें । शुद्धभावे करूनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल विठ्ठल हें धन । जीवन अंतकाळींचें ॥ ५ ॥

वर्दळ हें संचित सारूं । बरवा करूं उदिम हा ॥ २ ॥

॥ तुका ह्मणे तृदयपेटी । ये संपुटीं सांठवूं ॥ ३ ॥

॥ ९४० ॥

॥ एवढा प्रभु भावें । तेणें संपुष्टीं राहोंवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होय भक्तीं केला तैसा । पुरवी धरावी ते इच्छा ॥ ५ ॥

॥ एवढा जगदानी । मागे तुळसीदळ पाणी ॥ २ ॥

आला नांवा रूपा । तुका ह्मणे जाला सोपा ॥ ३ ॥

॥ ९४१ ॥

॥ भाग्यें ऐसी जाली जोडी । आतां घडी विसंभेनौ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विटेवरि समचरण । संतीं खुण सांगितली ॥ ५ ॥

॥ अवघें आतां काम सारूं । हाचि करूं कैवाड ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खंडूं खेपा । पुढें पापापुण्याच्या ॥ ३ ॥

१ पं. पुढें.— २ त. पं. मनुष्यपणा.— ३ त. अंत जीवन काळींचें.— ४ पं. वरदळ.—

५ त. विसंभेना. पं. विसंबों.

॥ ९४२ ॥

पतिव्रते जैसा भ्रतार प्रमाण । आह्मां नारायण तैशापरी ॥ १ ॥
सर्वभावे लोभ्या आवडे हैं धन । आह्मां नारायण तैशापरी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे एकविध जालें मन । विठला वांचून नेणे दुजें ॥ ३ ॥

॥ ९४३ ॥

विठल गीतीं गावा विठल चितीं ध्यावा । विठल उभा पाहावा विटेवरी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अनाथाचा बंधु विठल कृपासिंधु । तोडी भवबंधु यमपाश ॥ २ ॥
तो चि शरणागतां हा विठल मुक्तिदाता । विठल या संतांसमागमें ॥ २ ॥
विठल गुणनिधि विठल सर्व सिद्धि । लागली समाधि विठलनामें ॥ ३ ॥
विठलाचें नाम घेतां जालें सुख । गोडावलें मुख तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ ९४४ ॥

विठो सांपडावया हातीं । ठावी जाली एकै गती ।
न धरीं भय चितीं । बळ किती तयाचें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ लागे आपण चि हातीं । किंव भाकावी काकुलती ।
करी मग चितीं । असेल तें तयाचे ॥ २ ॥
॥ एकालिया भावबळें । कैं सांपडे तो काळें ।
वैष्णवांच्या मेळें । उभा ठाके हाकेसी ॥ ३ ॥
बांधा माझिया जीवासी । तुका ह्मणे प्रेमपाशीं ।
न सोडीं तयासी । सर्वस्वासी उदार ॥ ४ ॥

॥ ९४५ ॥

वाट वैकुंठीं पाहाती । भक्त कैं पां येथें येती ।

तयां जन्ममरणखंती । नाहीं चिर्त्ती परलोक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्यधन्य हरिचे दास । तयां सुलभ गर्भवास ।

ब्रह्मादिक करिती आस । तीर्थावास भेटीची ॥ २ ॥

कथाश्रवण व्हावयास । यमधर्मा थोर आस ।

पाहे रात्रदिवस । वाट कर जोडोनियां ॥ ३ ॥

रिद्धिसिद्धी न पाचारितां । त्या धुंडिती हरिभक्तां ॥

मोक्षसौगुज्यता । वाट पाहे भक्तांची ॥ ४ ॥

असती जेथें उभे ठेले । सदा प्रेमसुखें धाले ।

आणीक ही उद्धरिले । महादोषी चांडाळ ॥ ५ ॥

सकळ करिती त्यांची आस । सर्वभावे ते उदास ।

धन्यभाग्य त्यांस । तुका ह्मणे दुरुषणें ॥ ६ ॥

॥ ९४६ ॥

सोनें दावी वरी तांबें तयापोटीं । खरियाचे साटीं विकू पाहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पारखी तो जाणे तयाचे जीवींचें । निवडी दोहींचें वेगळालें ॥ २ ॥

क्षीरा नीरा कैसैं होय एकपण । स्वादी तो चि भिन्न भिन्न काढी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे थीता नांगवला चि खोटा । अपमान मोटा पावईल ॥ ४ ॥

॥ ९४७ ॥

फोडुनि सांगडी बांधली माजासी । पैल थडी कैसी पावे सहर्जी ॥ १ ॥

१ त. तीर्था आस.—२ दे. त. पं. सायोज्यता.—३ दे. स्वादी.—४ पं. आपण.—५ पं.

पाववील. ६ पं. पावेल.

॥ ध्रु. ॥ आपला घात आपण चि करी । आणिकां सांगतां नाइके तरी ॥ १ ॥
भुकेभेणें विष घेऊं पाहे आतां । आपल्या चि घाता करूं पाहे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे एक चालतील पुढें । तयांसी वांकडें जातां ठके ॥ ३ ॥

॥ ९४८ ॥

उपकारासाठीं बोलों हे उपाय । येणेंविण काय आह्मां चाड ॥ १ ॥
बुडतां हे जन न देखवे डोळां । येतो कळवळा ह्मणउनि ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझे देखतिल डोळे । भोग देते वेळे येईल कळों ॥ ३ ॥

॥ ९४९ ॥

आठवे देव तो करावा उपाव । येर तजीं वाव खटपटा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ होई बा जागा होई बा जागा । वाउगा कां गा सिगसील ॥ १ ॥
जाणिवेच्या भारें भवाचिये डोहीं । बुडसी तों कांहीं निघेसि ना ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देवा पावसील भावें । जाणतां तें ठावें कांहीं नव्हे ॥ ३ ॥

॥ ९५० ॥

माझ्या मुखावाटा नंयो हें वचन । व्हावें हें संतान द्रव्य कोणां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ फुकाचा विभाग पतनदुःखासी । दोहींमुळें त्यासी तें चि सौधे ॥ १ ॥
नाईकावी निंदा स्तुति माझ्या कानें । सादर या मनें होऊनियां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देव असाध्य यामुळें । आशामोहजाळें गुंतलिया ॥ ३ ॥

॥ ९५१ ॥

चित्त ग्वाही तेथें लौकिकाचें काई । स्वहित तें ठायीं आपणापें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मनासी विचार तो चि साच भाव । व्यापक हा देव अंतर्बाहीं ॥ १ ॥

१ पं. आणीक. — २ दे. त. देऊं. — ३ आपला चि घाता. त. आपला चि घात. — ४ पं. बोलतो हे. — ५ त. चाड आह्मां. — ६ पं. देखवे हें डोळां. — ७ पं. खटपट. — ८ पं. कां सिगसील. — ९ पं. कहीं. — १० पं. नये. — ११ पं. मुखाचा. — १२ पं. साध्य. — १३ त. आइकावी. — १४ पं. व्यापला.

शुद्ध भावा न लगे सुचावा परिहार । उमटे साचार आणिके ठार्यो ॥ २ ॥
 भोगित्यासी काज अंतरीचें गोड । बाहिरल्या चाड नाही रंगें ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे भाव शुद्ध हें कारण । भाट नारायण होईल त्यांचा ॥ ४ ॥

॥ ९५२ ॥

नव्हती माझे बोल । अवघें करितो विठ्ठल ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कांहीं न धरावी खंती । हित होईल धरा चित्ती ॥ २ ॥
 खोटी ते अहंता । वाट टाकिली सांगतां ॥ २ ॥
 ज्याचें तो चि जाणे । मी मापाडें तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ ९५३ ॥

वासनेच्या मुखी अदळूनि भीतें । निर्वाहापुरतें कारण तें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ या नांवें अंतरा आला नारायण । चित्तसमाधान खुण त्याची ॥ २ ॥
 सर्वकाळ हा चि करणें विचार । विवेकीं सादर आत्मत्वाचे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जों जों भजनासी वळे । अंग तों तों कळे सन्निधता ॥ ३ ॥

॥ ९५४ ॥

चित्तनें अचित राहिलों निश्चळ । तें चि किती काळ वाढवावें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अबोल्याचा काळ आतां ऐशावरी । वचनाची उरी उरली नाही ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥

* कंरुं आला तों तों केला लवलाहो । उरों च संदेहो दिला नाही ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मोह परते चि ना मार्गें । ह्मणउनि त्यागें त्याग जाला ॥ ३ ॥

॥ ९५५ ॥

निर्गुणाचे घ्यावें गुणासी दर्शन । एकाएकीं भिन्न भेद घडे ॥ १ ॥

१ पं. शुद्ध भाव.— २ त. पं. बोळे.— ३ पं. आगें.— ४ पं. ऐशावरी.— ५ दे. संदेहे.—
 ६ पं. निर्गुणासी. * पं. हें कडवें नाही.

॥ध्रु.॥ तुह्मां आह्मां आतां न पडे यावरी । आहों तें चि बरी जेथें तेथें ॥१॥
आपणापासुनी नसावें अंतर । वेचिलें उत्तर हणउनि ॥ २ ॥
तुका हणे अंगा आली कठिगता । आमच्या अनंता तुह्मां ऐसी ॥ ३ ॥

॥ ९५६ ॥

तुज च पासाव जौलोंसों निर्माण । असावें तें भिन्न कासयानें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पाहावा जी ठायीं करूनि विचार । न्यून कोठें फार असे चि ना ॥ १ ॥

ठेविलिये ठायीं आज्ञेचें पाळण । करूनि जतन राहिलोंसैं ॥ २ ॥
तुका हणे आतां बोलतसैं स्पष्ट । जालों क्रियानष्ट तुह्माऐसा ॥ ३ ॥

॥ ९५७ ॥

प्रीतिभंग माझा केला पांडुरंगा । भक्तिरस सांगा कां जी तुह्मां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हणऊनि कांहीं न ठेवीं चि उरी । आलों वर्मावरी एकाएकीं ॥१॥
न देखों चि कांहीं परंती माघारी । उरली ते उरी नाहीं मुळीं ॥ २ ॥
तुका हणे आला अंतरासी खंड । तरि माझें तोंड खवळिलें ॥ ३ ॥

॥ ९५८ ॥

लटिका ऐसा हणतां देव । संदेहसा वाटतसे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐसैं आलें अनुभवा । मज ही सेवा करितां ॥ १ ॥
शून्याकारी बहु मोळा । भेंडोळा हे पवाडे ॥ २ ॥
तुका हणे ताळी नाहीं । एके ठायीं चपळत्वे ॥ ३ ॥

॥ ९५९ ॥

जैशासाठीं तैसें हावें । हें बरवें कळलेंसे ॥ १ ॥

१ दे. त. कठिन्यता.--२ त. पं. जालोंसे.--३ दे. त. नुन्य. पं. न्युन्य.--४ पं. परतो.--
५ त. अंतरा.--६ पं. लटिका देव हणतां ऐसा

॥ ध्रु. ॥ उंदास तूं नारायणा । मी ही ल्पणा तुह्मी च ॥ १ ॥

ठका मेहाठक जोडा । जो धडफुडा लागासी ॥ २ ॥

एकांगी च भांडे तुका । नाही धोका जीवित्वें ॥ ३ ॥

॥ ९६० ॥

बहुतां रीती काकुलती । आलों चित्तीं न धरा च ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काशासाठीं देवा । मिथ्या हेवा वाढवूं ॥ १ ॥

तुह्मां आह्मां जाली तुटी । आतां भेटी चितनें ॥ २ ॥

तुका ल्पणे लाजिरवाणें । अधीर जिणें इच्छेचें ॥ ३ ॥

॥ ९६१ ॥

आश्चर्य तें एक जालें । मना आलें माझिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मढ्यापाशीं करुणा केली । तैसी गेली वृथा हे ॥ १ ॥

न यावा तो कैसा राग । खोटें मग देखोनि ॥ २ ॥

तुका ल्पणे कैचा बोला । शोध विठ्ठला माझिया ॥ ३ ॥

॥ ९६२ ॥

मागायाची नाही इच्छा । जो मी ऐसा संकोचों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लटकियाची न करूं स्तुति । इच्छा चित्तीं धरूनि ॥ १ ॥

हिशोबें तें आलें घ्यावें । हें तों ठावें सकळांसी ॥ २ ॥

तुका ल्पणे स्वामिसेवा । येथें देवा काशाची ॥ ३ ॥

॥ ९६३ ॥

पाठवणें पडणें पायां । उद्धार वांयां काशाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घडलें तें भेटीसवें । दिसेल बरवें सकळां ॥ १ ॥

न घडतां दृष्टादृष्टी । काय गोष्टी कोरड्या ॥ २ ॥

अबोल्यानें असे तुका । अंतर ऐका साक्षीतें ॥ ३ ॥

॥ ९६४ ॥

अभयाचें स्थळ । तें हें एक अचळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरि धरिला विश्वास । ठेलों होउनियां दास ॥ १ ॥

पुरली आवडी । पायीं लागलीसे गोडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कंठीं नाम । अंगीं भरलेंसे प्रेम ॥ ३ ॥

॥ ९६५ ॥

संदेह निरसे तरि रुचिकर । फिक्यासी आदर चवी नाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां नको मज खोटयानें फटवूं । कोठें येऊं जाऊं वेळोवेळां

॥ १ ॥

गेला तरि काय जीवाचें सांकडें । वांचउनि पुढें काय काज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कसीं निवडा जी बरें । केलीं तैसीं पोरें आळीपायीं ॥ ३ ॥

॥ ९६६ ॥

वदे वाणी परि दुर्लभ अनुभव । चालीचा चि वाहो बहुतेक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी ऐसें कैसें राहावें निश्चळ । पांठिलागा काळ जितितसे

॥ १ ॥

वाढवितां पोट दंभाचे पसारि । येतील माघारे मुदला तोटे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बरें जागवितां मना । तुमच्या नारायणा अभयें करें ॥ ३ ॥

॥ ९६७ ॥

उगें चि हें मन राहातें निश्चळ ॥ तरि कां तळमळ सांठ होती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय तुमचीं नेणों कवतुक विंदानें । सर्वोत्तमपणें खेळतसां ॥ १ ॥

नानाछंदें आह्मां नाचवावें जीवां । वाढवाव्या हांवा भलत्यापुढें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी आपुली प्रतिष्ठा । वाढवावया चेष्टा करीतसां ॥ ३ ॥

॥ ९६८ ॥

आह्मी वळकट जालों फिराउनी । तुमच्या वचनीं तुह्मां गोऊं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालें तेव्हां जालें मार्गाल तें मार्गें । आतां वर्मलागें ठावीं जालीं

॥ १ ॥

तोडावया अवघ्या चेष्टांचा संबंध । शुद्धापाशीं शुद्ध बुद्ध व्हावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मां आत्मत्वाची सोय । आपण चि होय तैसा चि तूं ॥ ३ ॥

॥ ९६९ ॥

तुह्मी साच नुपेक्षाल हा भरवसा । मज जाणतसां अधीरसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कासया घातला लांबणी उद्धार । ठेवा करकर वारूनियां ॥ १ ॥

सुटों नये ऐसें कळलें निरुतें । कां घ्यावें मागुतें आळवूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी सभाग्य जी देवा । माझा तुह्मां केवा काय आला ॥ ३ ॥

॥ ९७० ॥

तुह्मां होईल देवा पडिला विसर । आह्मीं तें उत्तर यत्न केलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पतितपावन ब्रीदें मिरविसी । याचा काय देसी झाडा सांग

॥ १ ॥

आहाच मी नव्हें अर्थाचें भुकेलें । भलत्या एका बोलें वारेन त्या ॥२॥

तुका ह्मणे देह देईन सांडणें । सहित अभिमानें ओवाळूनि ॥ ३ ॥

॥ १७१ ॥

जडलों अंगाअंगी । मग ठेवीं प्रसंगी ।

कांहीं उरीजोगी । लोकीं आहे पुरती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ठेवीं निवारुनि आधीं । अवकाश तो चि बुद्धी ।

सांपडली संधी । मग बळ कोणासी ॥ २ ॥

॥ १७२ ॥

गळा बांधेन पायीं । हालों नेदीं ठायिचा ठायीं ।

निवाड तो तई । अवकळा केलिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ठावे । तुह्मी असा जी बरेवे ।

बोभाटाची सेवे । मुळीहुनी विठोबा ॥ ३ ॥

॥ १७३ ॥

आह्मी शक्तिहीने । कैसें कराल तें नेणें ।

लिगाडाच्या गुणें । खोळंबला राहिलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे मज देई देवा । असे ठेविला तो ठेवा ।

नाहीं करीत हेवा । कांहीं अधिक आगळा ॥ २ ॥

नाहीं गळां पडलों झोंड । तुमचें तें चि माझे तोंड ।

चौघां चार खंड । लांबणी हे अनुचित ॥ २ ॥

नाहीं येत बळा । आतां तुह्मासी गोपाळा ।

तुका ह्मणे गळा । उगवा पांयां लागतों ॥ ३ ॥

॥ ९७३ ॥

काय कृपेविण घालावें सांकडे । निश्चिती निवाडें कोण्या एका ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आहों तैसीं पुढें असों दीनपणें । वेचूनि वचनें करुणेचीं ॥ ५ ॥

धरूं भय आतां काय वाहों चिंता । काय करूं आतां आप्तपणें ॥ २ ॥

तुका हणें आह्मी भावहीन जीव । हणउनी देव दुरे दुरी ॥ ३ ॥

॥ ९७४ ॥

नाहीं उल्लंघिलें कोणाचें वचन । मज कां नारायण दुरी जाला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अशंकितें मनें करीं आळवण । नाहीं समाधान निश्चितीचें ॥ ५ ॥

दासांचा विसर हें तों अनुचित । असे सर्व नीत पायांपाशीं ॥ २ ॥

तुका हणें तुझां लाज येत नाहीं । आह्मां चिंताडोहीं बुडवितां ॥ ३ ॥

॥ ९७५ ॥

जीव जायवरी सांडी करी माता । हे तों आश्चर्यता बाळकाची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुर्बळ कीं नाहीं आइकत कार्णी । काय नारायणीं न्यून जालें ॥ ५ ॥

क्षणक्षणा माझा नें ध्यावा सांभाळ । अभाग्याचा काळ ऐसा आला ॥ २ ॥

तुका हणें नाहीं वर्चनासी रुचि । फल कटवें चि तें तें होय ॥ ३ ॥

॥ ९७६ ॥

हणउनी दास नव्हे ऐसा जालों । अनुभवें बोलों स्वामीपुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां नाहीं वचन प्रतिउत्तराचें । मी च माझ्या वेचें अट्टाहासें ॥ ५ ॥

कासयानें गोडी उपजावा विश्वास । प्रीती कांहीं रस वांचुनियां ॥ २ ॥

तुका हणें अगा चतुरा शिरोमणी । विचारावें मनीं केशीराजा ॥ ३ ॥

१ पं. धरुनि.—२ पं. आप्तपणें.—३ पं. अशंकित मनें. दे. शंकितमनें.—४ पं. असो.—
५ दे. ने घावा.—६— पं. वचनाची.—७ पं. अट्टाहास्यें त. आट्टाहास्यें.

॥ ९७७ ॥

काय आतां आह्मीं पोट चि भरावें । जग चाळवावें भक्त हूण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा तरि एक सांगा जी विचार । बहु होतों फार कासावीस ॥ ५ ॥
 काय कवित्वाची घालूनियां रूढी । करूं जोडाजोडी अक्षरांची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काय गुंपोनि दुकाना । राहों नारायणा करुनी घात ॥ ३ ॥

॥ ९७८ ॥

वर्म तरि आह्मां दावा । काय देवा जाणें मी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बहुतां रंगीं हीन जालों । तरि आलों शरण ॥ ५ ॥
 द्याल जरि तुह्मी धीर । होईल स्थिर मन ठायीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सत्ताबळें । लडिवाळें राखावीं ॥ ३ ॥

॥ ९७९ ॥

सांगों काय नेणा देवा । बोलाची त्या आवडी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वांयां मज चुकुर करा । विश्वंभरा विनोदें ॥ ५ ॥
 आवडीच्या करा ऐसें । अंतर्वासें जाणतसां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे समाधानें । होइन मनें मोकळा ॥ ३ ॥

॥ ९८० ॥

निर्धाराचें अवघें गोड । वाटे कोड कौतुक ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बैसलिया भाव पांयीं । बरा तई नाचेन ॥ ५ ॥
 स्वामी कळे सावधान । तरि मन उल्हासे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आश्वासावें । प्रेम द्यावें विठ्ठले ॥ ३ ॥

॥ ९८१ ॥

जाली तडातोडी । अवघीं पडिलीं उघडीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नव्हों कोणांची च कांहीं । तुझे भरलिया वाहीं ॥ ५ ॥
 । पारुषेला संवसार । मोडली बैसण्याची थार ॥ २ ॥
 । आतां ह्मणे तुका । देवा अंतरें राखों नका ॥ ३ ॥

॥ ९८२ ॥

आधार तो व्हावा । ऐसी आस करीं देवा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुह्मांपाशीं काय उणें । काय वेचे समाधानें ॥ ५ ॥
 सेवेच्या अभिलाषें । मन बहु जालें पिसें ॥ २ ॥
 अरे भक्तपराधीना । तुका ह्मणे नारायणा ॥ ३ ॥

॥ ९८३ ॥

तुमचा तुंहीं केला गोवा । आतां चुकवितां देवा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसैं सरे चाळवणें । केलें काशाला शाहणें ॥ ५ ॥
 कौसया रूपा । नांवा आलेति गा बापा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आतां । न सरे हवाले घालितां ॥ ३ ॥

॥ ९८४ ॥

माझी भक्ती भोळी । एकविध भावबळी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मी कां पडेन निराळा । ऐसा सांडूनि सोहळा ॥ ५ ॥
 आतां अनारिसा । येथें न व्हावें सहसा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जोडुनि पाय । पुढें उगा उभा राहें ॥ ३ ॥

॥ ९८५ ॥

आहे तरि सत्ता । ऐशा कारितो वारता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंगसंगाची उत्तरे । सलगीसेवेनें लेंकरें ॥ ५ ॥

तरी निकटवासें । असों अशंकेच्या नासें ॥ २ ॥

तुका ल्हणे रुची । येथें भिन्नता कैची ॥ ३ ॥

॥ ९८६ ॥

काळ सारावा चिंतनें । एकांतवासीं गंगास्नानें ।

देवाचें पूजन । प्रदक्षणा तुळसीच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ युक्त आहार विहार । नेम इंद्रियांचा सार ।

नसावी वासर । निद्रा बहु भाषण ॥ ५ ॥

परमार्थ महाधन । जोडी देवाचे चरण ।

व्हावया जतन । हे उपाय लाभाचे ॥ २ ॥

देह समर्पिजे देवा । भार कांहीं च न ध्यावा ।

होईल आघवा । तुका ल्हणे आनंद ॥ ३ ॥

॥ ९८७ ॥

मऊ मेणाहून आह्मी विष्णुदास । कठिण वज्रास भेदूं ऐसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मेले जित असों निजोनियां जागे । जो जो जें जें मागे तें तें देऊं ॥ ५ ॥

भले तरि देऊं गांढीची लंगोटी । नांठ्याळा चि गांठी देऊं माथां ॥ २ ॥

मायबापाहूनि बहु मायावंत । करूं घातपात शत्रूहूनि ॥ ३ ॥

अमृत तें काय गोड आह्मांपुढें । विष तें बापुडें कडू किती ॥ ४ ॥

१ दे. पं. अशंकेच्या.—२ पं. तुळसीची.—३ दे. वेहार. त. वेवहार.—४ पं. इंद्रियासी-
सार.—५ त. करावया.—६ दे. मेनाहूनि. ७ त. निजेलिया.—८ दे. त. जो जो जो जें मागे.—
९ त. नाठ्याळाचा. पं. नाट्याळेचे काटी.

तुका ह्मणे आह्मी अवघे चि गोड । ज्याचें पुरे कोड त्याचेपरि ॥ ५ ॥

॥ ९८८ ॥

गाढवाचें तानें । पालटलें क्षणक्षणें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसे अधमाचे गुण । एकविध नाहीं मन ॥ ५ ॥

उपजतां बरें दिसे । रूप वाढतां तें नासे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भुंकते वेळे । वेळ अवेळ न कळे ॥ ३ ॥

॥ ९८९ ॥

विटाळ तो परद्रव्य परनारी । येथुनि जो दुरी तो सोवळा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गैद्यें पद्यें कांहीं न धरावी उपाधी । स्वाधीन चि बुद्धि करुनी ठेवा ॥ ५ ॥

विचाराचें कांहीं करावें स्वहित । पापपुण्यांचीत भांडवल ॥ २ ॥

तुका ह्मणे न लगे जावें वनांतरा । विश्व विश्वंभरा सारिखें चि ॥ ३ ॥

॥ ९९० ॥

कल्पतरु रुया नव्हती बाभुळा । पुरविती फळा इच्छितिया ॥ १ ॥

उदंड त्या गाई ह्रैसी आणि शेळ्या । परि त्या निराळ्या कामधेनु ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देव दाखवील दृष्टी । तया सवें भेटी थोर पुण्य ॥ ३ ॥

॥ ९९१ ॥

जळो प्रेमा तैसा रंग । जाय उडोनि पतंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सासूसाठीं रडे सून । भाव अंतरींचा भिन्न ॥ ५ ॥

मैंद मुखींचा कोंवळा । भाव अंतरीं निराळा ॥ २ ॥

जैसी वृंदावनकांती । उत्तम धरूं नये हातीं ॥ ३ ॥

१ पं. येथुनि दुरी तो सोवळा.—२ पं. गद्य पद्य.—३ त. पापपुण्याचीत पं. पापपुण्या-
ति.—४ पं. इच्छी तया.—५ दे. भुलोनि.—६ दे. धरूं ये हातीं.

बक ध्यान धरी । सोंग कैरुनि मासे मारी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सर्प डोले । तैसा कथेमाजी खुले ॥ ५ ॥

॥ ९९२ ॥

वेशा नाहीं बोल अवगुण दूषीले । ऐशा बोला भले झेणें क्षोभा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण नेणे अन्न जीवाचें जीवन । विषमेळवण विष होय ॥ ५ ॥

सोनें शुद्ध नेणे कोण हा विचार । डांकें हीनवर केलें त्यासी ॥ २ ॥

याती शुद्ध परि अधम लक्षण । वांयां गेलें तेणें सोंगें ही तें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे शूर तो चि पावे मान । आणीक मंडण भार वाही ॥ ४ ॥

॥ ९९३ ॥

अंगुरणीयां थोकडा । तुका आकाशाएवढा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गिळुनि सांडिलें कळिवर । भव भ्रमाचा आकार ॥ ५ ॥

सांडिली त्रिपुटी । दीप उजळला घटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । उरलों उपकारापुरता ॥ ३ ॥

॥ ९९४ ॥

धन्य आजि दिन । जालें संताचें दर्शन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाली पापातापा तुटी । दैन्य गेलें उठाउठा ॥ ५ ॥

जालें समाधान । पायीं विसांवलें मन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आले घरा । तो चि दिवाळीदसरा ॥ ३ ॥

॥ ९९५ ॥

हें चि माझें धन । तुमचे वंदावे चरण ॥ १ ॥

१ पं. धरुनि. — २ पं. झणा. — ३ पं. हीनवर. — ४ पं. सोंगहीत. — ५ पं. अंगुरेणुया. — ६ पं. कळीवर.

॥ ध्रु. ॥ येणें भाग्यें असों जति । एवढें समर्पूनी चित्त ॥ १ ॥
 सांभाळिलें देवा । मज अनाथा जी जीवा ॥ २ ॥
 जोडूनियां कर । तुका विनवितो किंकर ॥ ३ ॥

॥ १९६ ॥
 फजितखोरा मना किती तुज सांगों ।
 नको कोणा लागों मार्गें मार्गें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ स्नेहवादे दुःख जडलेंसे अंगी ।
 निष्ठुर हें जगीं प्रेमसुख ॥ १ ॥
 निंदास्तुति कोणी करो दयामाया ।
 न धरीं चाड या सुखदुःखें ॥ २ ॥
 योगिराज कां रे न राहाती बैसोनी ।
 एकिये आसनीं या चि गुणें ॥ ३ ॥
 तुका हणें मना पाहें विचारून ।
 होई रे कठिण वज्राऐसैं ॥ ४ ॥

॥ १९७ ॥
 जळो माझी ऐसी बुद्धी । मज घाली तुजमधीं ।
 आवडी हे विधि । निषेधीं चि चांगली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तूं स्वामी मी सेवक । उंचें पद निच एक ।
 ऐसैं करावें कौतुक । नको करूं खंडणा ॥ १ ॥
 जळ न खाती जळा । वृक्ष आपुलिया फळा ।

१ पं. जडलें हें आंगीं.—२ दे. त. दयामया.—३ पं. न धरीं चाड तथा सुखदुःखा.—
 ४ त. पं. वज्राऐसा.—५ पं. उंचनिच पद एक.

भोक्ता निराळा । तेणें गोडी निवडिली ॥ २ ॥

॥ १ ॥ हिरा शोभला कोंदणें । अळकारीं मिरवे सोनें ।

॥ २ ॥ एक असतां तेणें । काय दुजें जाणावें ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ उष्णें छाये सुख वाटे । बाळें माते पान्हा फुटे ।

॥ ४ ॥ एका एक भेटे । कोण सुख ते काळीं ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे हित । हें चि मानी माझें चित्त ।

॥ १ ॥ नव्हे आतां मुक्त । ऐसा जाला भरवसा ॥ ५ ॥

॥ १९८ ॥

मनीं वसे त्याचें आवडे उत्तर । वाटे समाचार घ्यावा ऐसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जातीचें तें झुरे येर येरासाठीं । वियोगें हीं तुटी नेघे कधीं

॥ २ ॥

भेटीची अपेक्षा वारता आदर । पुसे नव्हे धीर मागुतालें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझ्या जीवाचें जीवन । सोडरे हरिजन प्राणसखे ॥ ३ ॥

॥ १९९ ॥

नव्हे आराणूक परि मनीं वाहे । होईल त्या सांहे पांडुरंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पंढरीसि जावें उद्वेगें मानसीं । धरिल्या पावसी संदेह नाहीं

॥ २ ॥

नसो बळ देह असो पराधीन । परि हें चिंतन टाकों नको ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देह पडो या चिंतनें । पुढें लागे येणें याजसाठीं ॥ ३ ॥

१ पं. झुरे येरा०.-२ पं. हे.-३ दे. त. वरता आदर.-४ पं. साखे.-५ दे. उद्वेग. त.

उद्वेग.-६ पं. पुढतीलागे०.

॥ १००० ॥

कोठें देवा आलें अंगा थोरपण । बरें होतें^१ दीन होतों तरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ साधन ते सेवा संतांची उत्तम । आवडीनें नाम गोंईन तें ॥ ५ ॥
 न पुसतें कोणी कोठें ही असतां । समाधान चित्ताचिया सुखें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जन अवेहरितें मज । तरी केशीराज सांभाळिता ॥ ३ ॥

॥ १००१ ॥

चतुर मी जालों आपुल्या भोंवता । भावेंविण रिता फुंजें अंगीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां पुढें वायां जावें हें तें काई । कामक्रोवें ठायीं वास केला ॥ ५ ॥

गुणदोष आले जगाचे अंतरा । भूताच्या मत्सरावरी बुद्धि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे करूं उपदेश लोकां । नाहीं जालों एका परता दोषा ॥ ३ ॥

॥ १००२ ॥

धन्य ते संसारी । दयावंत जे अंतरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें उपकारासाठीं । आले घर ज्यां वैकुंठीं^२ ॥ ५ ॥

लटिकें वचन । नाहीं देहीं उदासीन ॥ २ ॥

मधुरा वाणी ओटीं । तुका ह्मणे वाव पोटीं ॥ ३ ॥

॥ १००३ ॥

कुंटल्याविण नव्हे मांडा । अळसें धोंडा पडतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ राग नको धरूं मनीं । गांडमणी सांगतों ॥ ५ ॥

तरटापुढें बरें नाचे । सुतकाचें मुसळ ॥ २ ॥

१ पं. होतों.—२ पं. गाईजेतें.—३ पं. स्फुंद.—४ पं. एका दोषा परता.—५ दे. वैकुंठीं.—

६ पं. कांडिल्या कुटिल्या होतो मांडा ।—७ त. गांडमनी.

तुका हणें कांठी सार । करी फार शाहाणें ॥ ३ ॥
॥ ४ ॥ ॥ १००४ ॥

कळों येतें तरि कां नव्हे । पडती गोवे भ्रमाचे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जाणतां चि होतो घात । परिसा मैत देवा हें ॥ ५ ॥
आंविसासाठीं फासा मान । पाडी धनइच्छा ते ॥ २ ॥
तुका हणें होणार खोटें । कर्म मोटें बळिवंत ॥ ३ ॥
॥ ५ ॥ ॥ १००५ ॥

मोकळें मन रसाळ वाणी । या चि गुणीं संयत्न ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ लक्ष्मी ते ऐशा नावें । भाग्यें ज्यावें तरि त्यांनीं ॥ ५ ॥
नमन नम्रता अंगीं । नेघे रंगीं पालट ॥ २ ॥
तुका हणें त्याच्या नावें । घेतां व्हावें संतोषी ॥ ३ ॥
॥ १००६ ॥

शेवटीची विनवणी । संतजनीं परिसावी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ विसर तो न पडावा । माझा देवा तुलांसी ॥ ५ ॥
पुढें फार बोलों काई । अवघें पायीं विदित ॥ २ ॥
तुका हणें पडिलों पायां । करा छाया रूपेची ॥ ३ ॥
॥ १००७ ॥

करितों कवित्व हणाल हें कोणी । नव्हे माझी वाणी पदरींची ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ माझिये युक्तीचा नव्हे हा प्रकार । मज विश्वंभर बोलवितो ॥ ५ ॥
काय मी पामर जाणे अर्थभेद । वदवी गोविंद तें चि वदें ॥ २ ॥

निर्मित मापासी वैसविलों आहे । मी तों कांहीं नव्हे स्वामिसत्ता ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे आहे पाईक चि खरा । वागवितों मुद्रा नामाची हे ॥ ४ ॥

॥ १००८ ॥

आह्मी गावें तुह्मी कोणी कांहीं न ह्मणावें ।

ऐसें तंव आह्मां सांगितलें नाहीं देवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणा रामराम टाळी वाजवा हातें ।

नौचा डोला प्रेमें आपुलिया स्वहितें ॥ २ ॥

सहज घडे तया आळस करणें तें काई ।

अग्नीचें भातुकें हात पाळितां कां पायीं ॥ ३ ॥

येथें नाहीं लाज भक्तिभाव लौकिक ।

हांसे तया घडे ब्रह्महत्यापातक ॥ ४ ॥

जया जैसा भाव निरोपण करावा ।

येथें नाहीं चाड ताळविताळ या देवा ॥ ५ ॥

सदैव ज्यां कथा काळ घडे श्रवण ।

तुका ह्मणे येर जन्मा आले पाषाण ॥ ६ ॥

॥ १००९ ॥

देव घ्या कोणी देव घ्या कोणी । आइता आला घर पुसोनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव न लगे देव न लगे । सांठवणेचे रुधले जागे ॥ २ ॥

देव मंदला देव मंदला । भाव बुडाला काय करूं ॥ ३ ॥

देव घ्या फुका देव घ्या फुका । न लगे रुका मोल कांहीं ॥ ४ ॥

१ त. पं. निमित्यें. — २ पं. ना नाचा. — ३ त. पोळितां. — ४ पं. सांठवणाचे.

दुबळा तुका भावेंविणें । उधारा देव घेतला रुणें ॥४॥

॥ ६ ॥ ॥ १०१० ॥

विष्णुमय सर्व वैष्णवांसी ठावें । येरांनीं वाहावे भार माथां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ साधनें संकटें सर्वालागीं सीण । व्हावा लागे क्षीण अहंमौन ॥५॥

भाव हा कठीण वज्र हें भेदवे । परि न छेदवे मायाजाळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्म भजनें चि सांपडे । येरांसी तों पडे ओस दिशा ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १०११ ॥

कीर्तनाची गोडी । देव निवडी आपण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणी व्हा रे अधिकारी । त्यासी हरि देईल ॥ ५ ॥

वैराग्याचे बळें । साही खळ जिणावे ॥ २ ॥

उरेल ना उरी । तुका करी बोभाट ॥ ३ ॥

॥ ५ ॥ ॥ १०१२ ॥

कायावाचामन ठेविलें गाहाण । घेतलें तुझे रिण जोडीलागीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघें आलें आंत पोटा पडिलें थीतें । सारुनि निश्चित जालों देवा ॥५॥

द्यावयासी आतां नाहीं तोळा मासा । आधील मवेशा तुज ठावी ॥ २ ॥

तुझ्या रिणें गेले बहुत बांधोन । जाले मजहून थोरथोर ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुझे खतीं जें गुंतलें । करुनि आपुलें घेई देवा ॥४॥

॥ ५ ॥ ॥ १०१३ ॥

धुर्वक-अभंग २८.

करिसी कीं न करिसी माझा अंगीकार । हा मज विचार पडिला देवा ॥१॥

॥ ध्रु. ॥ देसी कीं न देसी पायांचें दर्शन । ह्मणऊनि मन स्थिर नाहीं ॥५॥

बोलसी कीं न बोलसी मजसर्वे देवा । हणोनियां जीवा भय वाटे ॥ २ ॥

होईल कीं न होय तुज माझा आठव । पडिला संदेह हा चि मज ॥ ३ ॥

तुका हणे मी तों कमाईचें हीण । हणऊनि सीण करीं देवा ॥ ४ ॥

॥ १०१४ ॥

ऐसा माझा कोण आहे भीडभार । नांवाचा मी फार वांयां गेलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय सेवा रुजु आहे सत्ताबळ । तें मज राउळ कृपा करी ॥ २ ॥

काय याती शुद्ध आहे कुळ कर्म । तेणें पडे वर्म तुझे ठायीं ॥ २ ॥

कोण तपोनिध दानधर्मसीळ । अंगीं एक बळ आहे सत्ता ॥ ३ ॥

तुका हणे वांयां जालों भूमी भार । होईल विचार काय नेणों ॥ ४ ॥

॥ १०१५ ॥

साच मज काय कळों नये देवा । काय तुझी सेवा कांय नव्हे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करावें तें बरें जेणें समाधान । सेवावें हें वन न बोलैवें ॥ २ ॥

शुद्ध माझा भाव होइल तुझे पायीं । तरि च हें देई निवडूनि ॥ २ ॥

उचित अनुचित कळों आली गोष्टी । तुझे कृपादृष्टी पांडुरंगा ॥ ३ ॥

तुका हणे मज पायांसर्वे चाड । सांगसी तें गोड आहे मज ॥ ४ ॥

॥ १०१६ ॥

नाहीं कांटाळलों परि वाटे भय । करावें तें काय न कळतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जन वन आत्मां समान चि जालें । कामक्रोध गेलें पावटणी

॥ २ ॥

षडऊर्मी शत्रु जितिले अनंता । नामाचिया सत्ताबळें तुझ्या ॥ २ ॥

१ पं. कीं नव्हे तुज ०.—२ दे. मी कमाईचें. पं. कमाईचा.—३ दे. त. काहे.—४ त.

जनसमाधान.—५ पं. बोलवे.—६ पं. केले.—७ पं. जिकिले.

मुख्य धर्म आह्मां सेवकांचा ऐसा । स्वामी करी शिरसा पाळावें तें ॥

॥ ३ ॥

ह्मणऊनि तुका अवलोकुनी पाय । वचनाची पाहे वास एका ॥ ४ ॥

॥ १०१७ ॥

वांयांविण वाढविला हा लौकिक । आणिला लटिक वाद दोघां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं ऐसा जाला देव माझ्या मते । भुकेलें जेवितें काय जाणे ॥

॥ २ ॥

शब्दज्ञानें गौरविली हे वैखरी । साच तें अंतरी बिंबे चि ना ॥ २ ॥

जालों परदेशी गेले दोन्ही ठाय । संसार ना पाय तुझे देवा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मार्गे कळों येतें ऐसें । न घेतों हें पिसें लावूनियां ॥ ४ ॥

॥ १०१८ ॥

न कळे तत्त्वज्ञान मूढ माझी मती । परि ध्यातों चित्तीं चरणकमळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आगमाचे भेद मी तों काय जाणें । काळ तो चिंतनें सारीतसें ॥

॥ २ ॥

कांहीं नेणें परि ह्मणवितों दास । होइल त्याचा त्यास अभिमान ॥ २ ॥

संसाराची सोय सांडिला मारग । दुराविलें जग एका घायें ॥ ३ ॥

मागिल्या लागाचें केलेंसे खंडण । एकाएकीं मन राखियेलें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे अगा रखेमादेवीवरा । भक्तकरुणाकरा सांभाळावें ॥ ५ ॥

॥ १०१९ ॥

इतुलें करीं देवा ऐकें हें वचन । समूळ अभिमान जाळीं माझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ इतुलें करीं देवा ऐकें हे गोष्टी । सर्व समदृष्टी तुज देखें ॥ १ ॥
 इतुलें करीं देवा विनवितों तुज । संतांचे चरणरज वंदीं माथां ॥ २ ॥
 इतुलें करीं देवा ऐकें हे मात । त्दयीं पंढरीनाथदिवसैरात्री ॥ ३ ॥
 भलतिया भावें तारीं पंढरीनाथा । तुका हणें आतां शरण आलों ॥ ४ ॥

॥ १०२० ॥

तुझा दास ऐसा हणती लोकपाळ । हणऊनि सांभाळ करीं माझा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अनाथाचा नाथ पतितपावन । हें आतां जतन करीं नाम ॥ २ ॥
 माझे गुण दोष पाहातां न लेंगे अंत । ऐसें माझें चित्त मज ग्वाही ॥ ३ ॥
 नेणें तुझी कैसी करावी हे^१ सेवा । जाणसी तूं देवा अंतरींचें ॥ ४ ॥
 तुका हणें तूं याँ कपेचा सिंधु । तोडीं भवबंधु माझा देवा ॥ ५ ॥

॥ १०२१ ॥

जाणावें तें काय नेणावें तें काय । ध्यावे तुझे पाय हें चि सार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करावें तें काय न करावें तें काय । ध्यावे तुझे पाय हें चि सार ॥ २ ॥
 बोलावें तें काय न बोलावें तें काय । ध्यावे तुझे पाय हें चि सार ॥ ३ ॥
 जावें तें कोठें न जावें तें आतां । बरवें आठवितां नाम तुझें ॥ ४ ॥
 तुका हणें तूं करिसी तें सोपें । पुण्यें होती पापें आमुच्या मते ॥ ५ ॥

॥ १०२२ ॥

नको ब्रह्मज्ञान आत्मस्थितिभाव । मी भक्त तूं देव ऐसें करीं ॥ १ ॥
 ध्रु. ॥ दावीं रूप मज गोपिकारमणा । ठेवीं चरणांवरी माथा ॥ २ ॥
 पाहोनि श्रीमुख देइन आलिंगन । जीवें निंबलोण उतरीन ॥ ३ ॥

१ पं. संतचरणरज०.—२ पं. दिवसराती.—३ पं. कळे.—४ पं. ते.—५ पं. तू कपेचा०.—
 ६ दे. न वजावें आतां.—७ पं. मतीं.—८ पं. ठेवूंद.

पुसतां सांगेन हितगुज मात । बैसोनि एकांत सुखगोष्टी ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे यासी न लावीं उशीर ॥ माझें अभ्यंतर जाणोनियां ॥ ४ ॥

॥ १०२३ ॥

मार्गे शरणागत तारिले बहुत । ह्मणती दीनानाथ तुज देवा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पाहिले अपराध नाही याती कुळ । तारिला अजामेळ गणिका भिळी ॥ २ ॥

अढळपदीं बाळ बैसविला धुरु । क्षीराचा सागरु उपमन्या ॥ २ ॥
गजेंद्रपशु नाडियें जळचरें । भवसिंधुपार उतरिला ॥ ३ ॥
प्रल्हाद अग्नींत राखिला जळांत । विषाचें अमृत तुझ्या नामें ॥ ४ ॥
पांडवां संकट पडतां जडभारी । त्यांचा तूं कैवारी नारायणा ॥ ५ ॥
तुका ह्मणे तूं या अनाथाचा नाथ । ऐकोनियां मात शरण आलों ॥ ६ ॥

॥ १०२४ ॥

तुझा शरणागत जालों मी अंकित । करीं माझें हित पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पतितपावन तुझी ब्रीदावळी । ते आतां सांभाळीं मायबापा ॥ २ ॥
अनाथाचा नाथ ^१बोलतील संत । ऐकोनियां मात विश्वासलों ॥ ३ ॥
न करावी निरास न धरावें उदास । देई याचकास कृपादान ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे मी तों पातकांची रासी । देई पायापासीं ठाव देवा ॥ ५ ॥

॥ १०२५ ॥

सर्वस्वाचा त्याग तो सदा सोंवळा । न लिपे विटाळा अग्नि जैसा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सत्यवादी कैरी संसार सकळ । अलिप्त कमळ जळीं जैसैं ॥ २ ॥
घडे ज्या उपकार भूतांची ते दया । आत्मस्थिति तया अंगीं वसे ॥ ३ ॥

१ दे. त. उपमन्ये. — २ पं. नाडिला. — ३ त. पं. जळत. — ४ पं. बोलती ते. — ५ पं. क-
रितां. — ६ पं. अलिप्त तो जळकमळ जैसा. — ७ त. तैसैं — ८ त. भूताची हे दया. दे भूतां-
ची दया.

नो'बोले गुणदोष नाइके जो कार्ना । वर्तौनि तो जनीं जनार्दन ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे वर्म जाणितल्याविण । पावे करितां सीण सांडीमांडी ॥ ४ ॥

॥ १०२६ ॥

कुळधर्म ज्ञान कुळधर्म साधन । कुळधर्म निधान हातीं चढे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कुळधर्म भक्ति कुळधर्म गति । कुळधर्म विश्रांति पाववील ॥ ५ ॥
कुळधर्म दया कुळधर्म उपकार । कुळधर्म सार साधनाचें ॥ २ ॥
कुळधर्म महत्त्व कुळधर्म मान । कुळधर्म पावन परलोकीचें ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे कुळधर्म दावी देवीं देव । यथाविध भाव जरीं होय ॥ ४ ॥

॥ १०२७ ॥

पुण्य परउपकार पाप ते परपीडा । आणीक नाहीं जोडा दुजा यासी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सत्य तो चि धर्म असत्यतें कर्म । आणीक हें वर्म नाहीं दुजें ॥ ५ ॥
गति ते चि मुखीं नामाचें स्मरण । अधोगति जाण विन्मुखता ॥ २ ॥
संतांचा संग तो चि स्वर्गवास । नर्क तो उदास अनर्गळा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे उघडें आहे हित घात । जयाचें उचित करा तैसें ॥ ४ ॥

॥ १०२८ ॥

न वजे वांयां कांहीं ऐकतां हरिकथा । आपण करितां वांयां न वजे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ न वजे वांयां कांहीं देवळासी जातां । देवासी पूजितां वांयां न वजे ॥ ५ ॥
न वजे वांयां कांहीं केलिया तीर्थ । अथवा कां व्रत वांयां न वजे ॥ २ ॥
न वजे वांयां जालें संतांचें दर्शन । शुद्ध आचरण वायां न वजे ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे भाव असतां नसतां । सायास करितां वांयां न वजे ॥ ४ ॥

१ प. न. त. ना.—२ त. पं. कुळधर्म भक्ति कुळधर्म गति.—३ त. पं. कुळधर्म दया
कुळधर्म उपकार.—४ त. पं. कुळधर्म महत्त्व कुळधर्म मान.—५ दे. त. विन्मुखते.—६ त.
सांगात.—७ पं. अनर्गळ.—८ पं. केलियाही तीर्थ. त. केलिया तीर्थ.—९ त. व्रतें.

॥ १०२९ ॥

चित्ती धरीन मी पाउलें सकुमार । सकळ बिढार संपत्तीचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कंठी धरिन मी नाम अमृताची वल्ली । होईल राहिली शितळ तनु ॥ ध्रु. ॥

पाहेन श्रीमुख साजिरें सुंदर । सकळां अगर लावण्यांचें ॥ २ ॥

करिन अंगसंग बाळकाचे परी । बैसेन तों वरी नुतरीं कडिये ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हा केला तैसा होय । धरिली मनें सोय विठोबाची ॥ ४ ॥

॥ १०३० ॥

बाळ मातेपार्शी सांगे तानभूक । उग्याचें दुःख काय जाणे ॥ १ ॥ ध्रु. ॥

तयापरी करीं पाळण हें माझें । घेउनियां ओझें सकळ भार ॥ ध्रु. ॥

कासया गुणदोष आणिसील मना । सर्व नारायणा अपराधी ॥ २ ॥

सेवाहीन दीन पातकांची रासी । आतां विचारिसी काय ऐसें ॥ ३ ॥

जेणें काळें पायीं अनुसरलें चित्त । निर्धार हें हित जालें ऐसें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तुझी तारिलें बहुतां । माझी कांहीं चिंता असों दे वो ॥ ५ ॥

॥ १०३१ ॥

जीवनावांचूनि तळमळी मासा । प्रकार हा तैसा होतो जीवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न संपडे जालें भूमिगत धन । चरफडी मन तयापरी ॥ ध्रु. ॥

मातेचा वियोग जालिया हो बाळा । तो कळवळा जाणा देवा ॥ २ ॥

सांगावे ते किती तुझांसी प्रकार । सकळांचें सार पाय दावीं ॥ ३ ॥

ये चि चिंते माझा करपला भीतर । कां नेणों विसर पडिला माझा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तूं हें जाणसी सकळ । यावरि कृपाळ होई देवा ॥ ५ ॥

१ दे. त. सकुमारें.—२ पं. नुतरे. त. नुतरे.—३ पं. अनुसलें.—४ असों द्यावी.—५ पं. जाहालिया बाळा । होतो कळवळा.—६ पं. देवा.—* पं. “मी” हा शब्द नाही.

॥ १०३२ ॥

शरण आलें त्यासी न दावीं हे पाठी । ऐका जगजेठी विज्ञापना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अळविती तयांसी उत्तर झडकरी । द्यावें परिसा हरी विज्ञापना ॥ ५ ॥

गांजिलियाचें करावें धांवणें । विनंती नारायणें परिसावी हे ॥ २ ॥

भागलियाचा होई रे विसांवा । परिसावी केशवा विज्ञापना ॥ ३ ॥

॥ अंकिताचा भार वागवावा माथां । परिसावी अनंता विज्ञापना ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आह्मां विसरावें ना देवा । परिसावी हे देवा विज्ञापना ॥ ५ ॥

॥ १०३३ ॥

कोण आह्मां पुसे सिगलें भागलें । तुजविण उगलें पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणापाशीं आह्मीं सांगावें सुखदुःख । कोण तौनभूक निवारिल

॥ ५ ॥

कोण या तापाचा करील परिहार । उतरील पाँर कोण दुजा ॥ २ ॥

कोणापें इच्छेचें मागावें भातुकें । कोण कवतुकें बुझावील ॥ ३ ॥

कोणावरी आह्मीं करावी हे सत्ता । होईल साहाता कोण दुजा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे अगा स्वामी सर्व जाणां । दंडवत चरणां तुमच्या देवा ॥ ५ ॥

॥ १०३४ ॥

तेव्हां धालें पोटा बैसलों पंगती । आतां आह्मां मुक्तिपांग काई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांवा केला आतां येई वो^० धांवोन । येथें काई करणें न लगे संदेह

॥ ४ ॥

१ पं. शरण आली त्यासी ने दावी पाठी. त. न द्यावी.— २ पं. देवा.— ३ पं. परिसावी केशवा.— ४ पं. सांगों.— ५ पं. ताहान.— ६ भार.— ७ दे. होईल धांवणें । तया कायी करणें लागे सध्या ॥ त. तया काई करणें लागे संदेह ॥

गायनाचा आतां कोठें उरला काळ । आनंदें सकळ भरी आलें ॥२॥

देवाच्या सख्यत्वे विषमासी ठाव । मध्ये कोठें वाव राहों सके ॥ ३ ॥

तेव्हां जाली अवघी बाधा वाताहात । प्रेम वृद्ध्यांत प्रवेशलें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आह्मी जितिलें भरवसा । देव कोठें दासा मोकलितो ॥५॥

॥ १०३५ ॥

तरि कां पवाडे गर्जती पुराणें । असता नारायण शक्तिहीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कीर्तीविण नाही नामाचा डांगोरा । येर कां इतरां वाणीत ना

॥ २ ॥

तरि च ह्मणा तो आहे चिरंजीव । केलियाचा जीव सुखा गुण ॥ २ ॥

चांगलेंपण हें निरुपमता अंगी । बाणलें श्रीरंगी ह्मणऊनि ॥ ३ ॥

तरि च हा थोर सांगितलें करी । अभिमान हरीपाशीं नाही ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तरि करिती याची सेवा । देवापाशीं हेवा नाही कुडें ॥५॥

॥ १०३६ ॥

अविट हें क्षीर हरिकथा माउली । सेविती सेविली वैष्णवजनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अमृत राहिलें लाजोनि माघारें । येणें रसें थोरें ब्रह्मानंदें ॥२॥

पतित पातकी पावनपंगती । चतुर्भुज होती देवाऐसे ॥ २ ॥

सर्व सुखें तया मोहोरती ठाया । जेथें दाटणी या वैष्णवांची ॥ ३ ॥

निर्गुण हें सोंग धरिलें गुणवंत । धरूनियां प्रीत गाये नाचे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे केलीं साधनें गाळणी । सुलभ कीर्तनीं होउनि ठेला ॥ ५ ॥

१ पं. आनंद.—२ त. दे. निरुपायता.—३ पं. सेवितां सेविली.—४ पं. मोहरती. त. मोहोरली.—५ त. निर्गुण आकार झाला गुणवंत. पं. हेंकडवें नाही.

॥ १०३७ ॥

संसारसोहळे भोगितां सकळ । भक्तां त्याचें बळ विटोबाचें ॥ १ ॥
 ॥ध्रु.॥ भय चिंता धाक न मनिती मनीं । भक्तां चक्रपाणि सांभाळीत ॥ २ ॥
 पापपुण्य त्यांचें धरूं न शके अंग । भक्तांसी श्रीरंग सर्वभावे ॥ ३ ॥
 नव्हती ते मुक्त आवडे संसार । देव भक्तां भार सर्व वाहे ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे देव भक्तां वेळाईत । भक्त ते^१ निश्चित त्याचियानें ॥ ४ ॥

॥ १०३८ ॥

देवासी अवतार भक्तांसी संसार । दोहींचा विचार एकपणें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भक्तांसी सोहळे देवाच्या अंगें । देव त्यांच्या संगें सुख भोगी ॥ २ ॥
 देवें भक्तां रूप दिलासे आकार । भक्तीं त्याचा पार वाखाणिला ॥ ३ ॥
 एका अंगीं दोन्ही जालीं हीं निर्माण । देवभक्तपण स्वामिसेवा ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे येथें नाहीं भिन्नभाव । भक्त तो चि देव देव भक्त ॥ ४ ॥

॥ १०३९ ॥

हुंवरती गाये तयांकडे कान । कैवल्यनिधान देउनि ठाके ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गोपाळांची पूजा उच्छिष्ट कवळी । तेणें वनमाळी सुखावला ॥ २ ॥
 चोरोनियां खाये दुध दहीं लोणी । भावें चक्रपाणि गोविला तो ॥ ३ ॥
 निष्काम तो जाला कामासी लंपट । गोपिकांची वाट पाहात बैसे ॥ ४ ॥
 जगदानी इच्छी तुळसीएकदळ । भावाचा सकळ विकिला तो ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे हें चि चैतन्य सावळें । व्यापुनि निराळें राहिलेंसे ॥ ५ ॥

१ त. भक्तांसी तें बळ विटोबाचें.—२ त. चित्तीं.—३ त्यांचा.—४ त. हे निश्चित.—५ दे. चैतन्ये.

॥ १०४० ॥

समर्थासी नाही वर्णावर्णभेद । सामग्री ते सर्व सिद्ध घरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आदराचे ठायीं बहु च आदर । मागितलें फार तेथें^२ वाढी ॥ ५ ॥
 न ह्मणे सोडरा सुहृद आवश्यक । राजा आणि रंक सारिखा चि ॥ २ ॥
 भाव देखे तेथें करी लेंडबड । जडा राखे जड निराळें चि ॥ ३ ॥
 कोणी न विसंभे याचकाचा ठाव । विनवुनी देव शंका फेडी ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे पोट भरुनी उरवी । धालें ऐसैं दावी अनुभवें ॥ ५ ॥

॥ १०४१ ॥

आलें भरा केणें । येरझार चुके जेणें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ उभें केलें विटेवरी । पेंठ इनाम पंढरी ॥ ५ ॥
 वाहाती मारग । अवघें मोहोरलें जग ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे माप । खरें आणा माझे बाप ॥ ३ ॥

॥ १०४२ ॥

लक्ष्मीवल्लभा । दिनानाथा पद्मनाभा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सुख वसे तुझे पायीं । मज ठेवीं ते^३ चि ठायीं ॥ ५ ॥
 माझी अल्प^{*} हे वासना । तूं तो उदाराचा रागा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भोगें । पीडा केली धांव वेगें ॥ ३ ॥

॥ १०४३ ॥

करीं ऐसैं जागें । वेळोवेळां पायां लागें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्रेम झोंबो^४ कंठीं । देह धरणिये लोटीं ॥ ५ ॥

१ पं.—सिद्ध सर्व.— २ पं. तें तें.— ३ सुहृद सोडरा. दे. सुहृद.— ४ पं. सारिखे ची.—
 ५ त. बडबड.— ६ पं. कोणा.— ७ त. पं. आलें.— ८ त. अनुभव. पं. अनुभवा.— ९ दे. पं.
 वेरझार.— १० पं. “ते चि” याबद्दल “तये.”— ११ पं. झोंबे.— * पं. “अल्प” शब्द नाही.

राहे लोकाचार । पडे अवघा विसर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ध्यावें । तुज व्यभिचारभावें ॥ ३ ॥

॥ १०४४ ॥

टाळ दिंडी हातीं । वैकुंठीचे *ते सांगाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु० ॥ जाल तरी कोणी जा गा । करा सिदोरी ते वेगा ॥ ५ ॥

जाती सादायीत । तेथें असों द्यावें चित्त ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बोल । जाती बोलत विठ्ठल ॥ ३ ॥

॥ १०४५ ॥

वांयां जातों देवा । नेणें भक्ती करूं सेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु० ॥ आतां जोडोनियां हात । उभा राहिलों निवांत ॥ ५ ॥

करावें तें काय । न कळे अवलोकितों पाय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दान । दिलें पदरीं घेईन ॥ ३ ॥

॥ १०४६ ॥

जिव खादला दैवतें । माझा येणें महाभूतें ।

॥ १ ॥ झोबले निरुतें । कांहीं करितां न सुटे ॥ १ ॥

॥ ध्रु० ॥ आतां करूं काय । न चले करितां उपाय ।

तुहां आहां संये । विघडाविघड केली ॥ ५ ॥

बोलतां दुश्चिती । मी वो पडियेलें भ्रांती ।

आठव हा चिती । न ये ह्मणतां मी माझें ॥ २ ॥

भलतें चि चावळे । जना अवघिया वेगळे ।

१. त. दे. विभीचारभावें.— २. दे. त. देवत.— ३. पं. केल्या.— ४. दे. सय. पं. सय्य.—
५. पं. विघडाविघडी.— ६. पं. “आठवहा” याबद्दल “आठवण.”—* दे. “ते” शब्द नाही.

नाठवती बाळें । आपपर सारिखें ॥ ३ ॥

नका बोलों सैये । मज वचन न साहे ।

बैसौल त्या राहें । उग्या वाचा खुंटोनी ॥ ४ ॥

तुह्मां आह्मां भेटी । नाहीं जाली जीवेंसाटीं ।

तुका ह्मणे दृष्टी । पाहा जवळी आहे तो ॥ ५ ॥

॥ १०४७ ॥

जीवींचा जिव्हाळा । पाहों आगुलिया डोळां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मां विठ्ठल एक देव । येर अवघे चि वाव ॥ ४ ॥

पुंडलिकाचे पाठीं । उभा हात ठेवुनि कटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चित्तीं । वाहूं रखुमाईचा पती ॥ ३ ॥

॥ १०४८ ॥

माझें आराधन । पंढरपुरीचें निधान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया एकाविण दुजें । कांहीं नेणें पंढरीराजें ॥ ४ ॥

दास विठ्ठलाचा । अंकित अंकिला ठायींचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । नव्हे पालट सर्वथा ॥ ३ ॥

॥ १०४९ ॥

आतां आह्मां हें चि काम । न विसंभावें तुझें नाम ।

वाहुनियां टाळी । प्रेमसुखें नाचावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवधी जाली आराणूक । मार्गें पुढें सकळिक ।

त्रिपुटीचें दुःख । प्रारब्ध सारिलें ॥ ४ ॥

१ पं. सव्य - २ पं. बैसल्या. - ३ दे. पंढरपुरचें. - ४ पं. वाचे गोळें तुझें नाम. - ५ पं. "प्रेम सुखें" यावढल "सुखें आनंदें." - ६ पं. प्रारब्धें. * पं. "एका" शब्द नाहीं.

गोदातटें निर्मळें । देव देवांचीं देवळें ।
 संत महंत मेळें । दिवस जाय सुखाचा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे पंढरीनाथा । आणिक नाहीं मज चिंता ।
 योगक्षेम माथां । भार तुझ्या घातला ॥ ३ ॥

॥ १०५० ॥

चोरटें सुनें मारिलें टाळे । कैउं करी परि न संडी चाळे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसें एक दुराचारी गा देवा । आपुलिया जीवा घात करी ॥ ध्रु. ॥
 नाक गेलें तरि लाज ना विचार । हिंडे फजितखोर दारोदारीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कर्म बळिवंत गाढें । नेदी तया पुढेंमार्गे सरों ॥ ३ ॥

॥ १०२१ ॥

मुनि मुक्त जाले भेणें गर्भवासा । आह्मां विष्णुदासां सुलभ तो ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अवघा चि संसार केला ब्रह्मरूप । विठ्ठलस्वरूप ह्मणोनियां ॥ ध्रु. ॥
 पुराणीं उपदेश साधन उद्धट । आह्मां सोपी वाट वैकुंठीची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जनां सकळांसहित । घेऊं अखंडित प्रेमसुख ॥ ३ ॥

॥ १०५२ ॥

न करावी स्तुति माझी संतजनीं । होईल या वचनीं अभिमान ॥ १ ॥
 भारें भवनदी नुतरवे पार । दुरावती दूर तुमचे पाय ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे गर्व पुरवील पाठी । होईल माझ्या तुटी विठोबाची ॥ २ ॥

॥ १०५३ ॥

तुमचिये दासींचा दास करूनि ठेवा । आशीर्वाद द्यावा हा चि मज ॥ १ ॥

नवविधा काय बोलिली जे भक्ती । ध्यावी माझ्या हातीं संतजनीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुमच्या पायांच्या आधारे । उतरेन खरे भवनदी ॥ ३ ॥

॥ १०५४ ॥

चोर टेंकाचे निघाले चोरी । आपलें तैसें पारखे घेरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं नफा नागेवे आपण । गमाविले कान हात पाय ॥ १ ॥

बुद्धिहीन नये कांहीं चि कारणा । तयासवें जाणा तें चि सुख ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं ठाउकें वर्म । तयासी कर्म वोडवलें ॥ ३ ॥

॥ १०५२ ॥

समर्थाचें बाळ कीविलवाणें दिसे । तरी कोणा हांसे जन देवा ॥ १ ॥

अवगुणी जरी जालें तें वांगळ । करावा सांभाळ लागे त्याचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तैसा मी एक पतित । परि मुद्रांकित जालों तुझा ॥ २ ॥

॥ १०५६ ॥

गाढवाचे अंगीं चंदनाची उटी । राखेसवें भेटी केली तेणें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सहज गुण जयांचे देहीं । पालट कांहीं नव्हे तया ॥ १ ॥

माकडाचे गळां मोलाचा मणि । घातला चावुनी टाकी थुंकोनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खळा नावडे हित । अविद्या वाढवी आपुलें मत ॥ ३ ॥

॥ १०५७ ॥

नेणे सुनें चोर पाहुणा मागता । देखून भलता भुंकतसे ॥ १ ॥

१ पं. द्यावी.—२ पं. धरी.—३ पं. नाहीं कांहीं नफा०.— ४ पं. नव्हे.—५ त. तयासी तें कर्म०.—६ पं. दास.—७ दे. राख तया तेणें केलीसे भेटी.—८ पं. सहज तो गुण०.— ९ त. जयाचा.—१० पं. पालटतो कांहीं०.—११ माकडाचिया गळां मोलाचा तो मणि ॥ घातला ओवुनि थुंकुनि टाकी ॥ ११ पं. नावडे तें हित.—१३ पं. मत आपलें तें.

॥ ध्रु. ॥ शिकविलें कांहीं न चले तया । बोलिलेले वांयां बोल जाती ॥ १ ॥
 क्षीर ओकुनियां खाय अमंगळ । आपुली ते ढाळ जाऊं नेदी ॥ २ ॥
 वंदूं निंदूं काय दुराचार । खळाचा विचार तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ १०५८ ॥

जन मानविलें वरी बाह्यात्कारीं । तैसा मी अंतरीं नाहीं जालों ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणउनी पंढरीनाथा वाटतसे चिंता । प्रगट बोलतां लाज वाटे ॥ १ ॥
 संतां ब्रह्मरूप जालें अवघें जन । ते माझे अवगुण न देखती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मी तों आपणांसी ठावा । आहें बरा देवा जैसा तैसा ॥ ३ ॥

॥ १०५९ ॥

काम क्रोध माझे जीताती शरीरीं । कोवळें तें वरी बोलतसें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसा सरतां जालों तुझ्या पायीं । पांडुरंगा कांहीं न कळे हें ॥ १ ॥
 पुराणींची ग्वाही वदतील संत । तैसें नाहीं चित्त शुद्ध जालें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मज आणूनि अनुभवा । दाखवीं हें देवा साच खरें ॥ ३ ॥

॥ १०६० ॥

स्तुति करीं जैसा नाहीं अधिकार । न कळे विचार योग्यतेचा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुमचें मी दास संतांचें दुर्बळ । करूनि सांभाळ राखा पायीं ॥ १ ॥
 रामकृष्णहरि मंत्र उच्चारणा । आवडी चरणां विठोबाच्या ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे तुमचें सेवितों उच्छिष्ट । क्षमा करीं धोट होऊनियां ॥ ३ ॥

॥ १०६१ ॥

बहु दूरवरी ॥ वेठी ओझें होतें शिरीं ॥ १ ॥

१ पं. न चले तें तया.—२ पं. वंदूं निंदूं संतां काय.—३ त. दुराचारी थोर.—४ दे. त.
 मानविलें.—५ त. कइसा.—६ पं. कैसा मी सरता.—७ पं. तुमचा.—८ पं. वेठी.

॥ ध्रु. ॥ आतां उतरला भार । तुझीं केला अंगीकार ॥ १ ॥
बहु काकुलती । आलों मागे किती ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देवा । आजि सफळ जाली सेवा ॥ ३ ॥

पाईक—अभंग २१.

॥ १०६२ ॥

पाईकपणें जोतिला सिद्धांत । शूर धरी मात वचन चितीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पाइकावांचून नव्हे कधीं सुख । प्रजांमध्ये दुःख न सरे पीडा ॥ १ ॥
तैरि व्हावें पाईक जिव्यांचे उदार । सकळ त्यांचा भार स्वामी वाहे ॥ २ ॥
पाइकीचें सुख जयां नाहीं ठावें । धिग त्यांनीं ज्यावें वांयांविण ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे एका क्षणांचा करार । पाईक अपार सुख भोगी ॥ ४ ॥

॥ १०६३ ॥

पाइकीचें सुख पाइकासी ठावें । ह्मणोनियां जीवें केली सार्ती ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ येतां गोळ्या बाण साहिले भडमार ॥ वर्षतां अपार वृष्टि वरी ॥ १ ॥
स्वामीपुढें व्हावें पडतां भांडण । मग त्या मंडन शोभा दावी ॥ २ ॥
पाइकांनीं सुख भोगिलें अपार । शुद्ध आणि धीर अंतर्बाहीं ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे या सिद्धांताच्या खुणा । जाणे तो शाहाणा करी तो भोगी ॥ ४ ॥

॥ १०६४ ॥

पाईक तो जाणे पाइकीचा भाव । लाग पगें ठाव चोरवाट ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आपणां राखोनि ठकावें आणीक । घ्यावें सकळीक हर्षनियां ॥ १ ॥
येऊं नेदी लाग लागों नेदी माग । पाईक त्या जग स्वामी मानी ॥ २ ॥

१ पं. आलों असें मागे०.—२ पं. पाईक ह्मणे.—३ दे. सुर. पं. त. शूर.—४ पं. तरीच पाईक.—५ दे. जिवाचा.—६ पं. लाग बग टाव०.

ऐसें जन केलें पाईकें पाईक । जया कोणी भीक न घालिती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे ऐसे जयाचे पाईक । बळिया तो नाईक त्रैलोकींचा ॥ ४ ॥

॥ १०६५ ॥

पाइकांनीं पंथ चालविल्या वाटा । पारख्याचा सांटा मोडोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पारखिये ठायीं घेउनियां खाणें । आपलें तें जन राखियेलें ॥ २ ॥

आधारेंविण जें बोलतां चावळे । आपलें तें कळे नव्हे ऐसें ॥ २ ॥

सांडितां मारग मारिती पाईक । आणिकांसी शीक लागावया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे विश्वा घेऊनि विश्वास । पाईक तयास सुख देती ॥ ४ ॥

॥ १०६६ ॥

पाईक तो प्रजा राखोनियां कुळ । पारखिया मूळ छेदी दुष्टा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो एक पाईक पाइकां नाईक । भाव सकळीक स्वामिकार्जी ॥ २ ॥

तृणवत तनु सोनें ज्या पाषाण । पाइका त्या भिन्न नाहीं स्वामी ॥ २ ॥

विश्वासावांचूनि पाइकासी मोल । नाहीं मिथ्या बोल बोलिलिया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे नये स्वामी उणेपण । पाइका जतन करी त्यासी ॥ ४ ॥

॥ १०६७ ॥

धनी ज्या पाइका मानितो आपण । तया भितें जन सकळीक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जिवाचे उदार शोभती पाईक । मिरवती नाईक मुगुटमणि

॥ २ ॥

आपुलिया सत्ता स्वामीचें वैभव । भोगिती गौरव सकळ सुख ॥ २ ॥

कमांडचीं हीणें पडिलीं उदंडें । नाहीं तयां खंड येती जाती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तरि पाइकी च भली । थोडीबहुत केली स्वामिसेवा ॥ ४ ॥

॥ १०६८ ॥

पाइकपणें खरा मुशारा । पाईक तो खरा पाइकीनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाईक जाणे मारितें अंग । पाइकासी भंग नाही तया ॥ ५ ॥

एके दोही घरीं घेतलें खाणें । पाईक तो पणें निवडला ॥ २ ॥

करूनि कारण स्वामी यश द्यावें । पाइका त्या नांवें खरेपण ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे ठाव पाइकां निराळा । नाही स्वामी स्छळा गेल्याविण ॥ ४ ॥

॥ १०६९ ॥

उंच निंच कैसी पाइकाची ओळी । कोण गांढे बळी निवडिले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ स्वामिकार्जां एक सर्वस्वें तत्पर । एक ते कुचर आशाबद्ध ॥ ५ ॥

प्रसंगावांचूनि आणिती आविर्भाव । पाईक तो नांव मिरवी वांयां ॥ २ ॥

गणतीचे एक उंच निंच फार । तयांमध्ये शूर विरळा थोडे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे स्वामी जाणे त्यांचा मान । पाईक पाहोन मोल करी ॥ ४ ॥

॥ १०७० ॥

एका च स्वामीचे पाईक सकळ । जैसें^१ बळ तैसें मोल तया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ स्वामिपदीं एकां ठाव उंच स्थळीं । एके तीं निराळीं जवळी दुरी ॥ ५ ॥

हीन कमाईचा हीन आन ठाव । उंचा सर्व भाव उंच पद ॥ २ ॥

पाइकपणें तो सर्वत्र सरता । चांग तरी परता गांढ्या ठाव ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मरण आहे या सकळां । भेणें अवकळा अभयें मोल ॥ ४ ॥

१ पं. पाइकपणें तो खरा०.—२ पं. पाईक तो जाणे०.—३ पं. एक दोही.—४ त. पार-
ण.—५ त. पं. नांवें.—६ पं. बोली (दे. त. बोळी)—७ त. गाढे.—८ पं. आशा बहु.—
९ दे. त. पं. आयुर्भाव.—१० त. पं. जैसें तैसें बळ मोल०.—११ पं. एक ते नि० त. एके
ते नि०.—१२ पं. वाव.

॥ १०७१ ॥

प्रजी तो पाईक ओळीचा नाईक । पोटासाठीं एकें जैशीं तैशीं ॥ १ ॥
 ॥ध्रु.॥ आगळें पाऊल आणिकांसी तरी । पळती माधारीं तोडिजेती ॥ ५ ॥
 पाठीवरी घाय ह्मणती फटमर । धडा अंगें शूर मान पावे ॥ २ ॥
 घेईल दरवडा देहा तो पाईक । मारी सकळीक सर्व हरी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे नव्हे बोलाचें कारण । कमाईचा पण सिद्धी पावे ॥ ४ ॥

॥ १०७२ ॥

जातीचा पाईक ओळखे पाइका । आदर तो एका त्याचे ठायीं ॥ १ ॥
 ॥ध्रु.॥ धरितील पोटासाठीं हातियेरें । कळती तीं खरें वेठीचींसीं ॥ ५ ॥
 जातीचें तें असे खरें घायडाय । पारखिया काय पाशीं लोपे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नमूं देव म्हूण जना । जालियांच्या खुणा जाणतसों ॥ ३ ॥

॥ १०७३ ॥

॥ ११ ॥

बुद्धीचा पालट धरा रे कांहीं । मागुता नाहीं मनुष्यदेह ॥ १ ॥
 ॥ध्रु.॥ आपुल्या हिताचे न होती सायास । गृहदाराआसधनवित्त ॥ ५ ॥
 अवचितें निधान लागलें हें हातीं । भोगावी विपत्ति गर्भवास ॥ २ ॥
 यावें जावें पुढें ऐसैं चि कारण । भोगावें पतन नरकवास ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे धरीं आठव या देहीं । नाहीं तरि कांहीं बरें नव्हे ॥ ४ ॥

॥ १०७४ ॥

आह्मीं पतितांनीं घालावें सांकडें । तुहां लोंगे कोडें उगवणें ॥ १ ॥
 ॥ध्रु.॥ आचरतां दोष न धरूं सांभाळ । निवाड उकल तुहां हातीं ॥ ५ ॥

१ त. धाव.—२ दे. पं. अंग.—३ पं. हातियेर. त. हातीयेरें.—४ त. येरें.—५ पं. वेठीसी-
 ची.—६ पं. जातीचे असे खरे डाये घाये । पारखिया काय पासी लोपे ॥ — ७ पं. म्हण.—
 ८ दे. नव्हती.—९ पं. अवचिता निधान लागलें से हातीं.—१० पं. लागीं.

न घेतां कवडी करावा कुंढावा । पाचारितां देवा नामासाठीं ॥ २ ॥

दयासिंधु नाम पतितपावन । हें आह्मां वचन सांपडलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे करूं अन्यायाच्या कोटी । कृपावंत पोटीं तूं चि देवा ॥ ४ ॥

॥ १०७५ ॥

जो भक्तांचा विसावा । उभा पाचारितो धांवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हातीं प्रेमाचें भातुकें । मुखीं घाली कवतुकें ।

भवसिंधू सुखें । उतरी कासे लावूनि ॥ २ ॥

थोर भक्तांची आस । पाहे भोंवताली वास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कृपादानी । फेडी आवडीची धणी ॥ ३ ॥

॥ १०७६ ॥

अखंड तुझी जया प्रीति । मज दे त्यांची संगति ।

मग मी कमळापति । तुज नाणीं कांटाळा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पडोन राहेन ते ठायीं । उगा चि संतांचिये पार्यीं

न मगें न करीं कांहीं । तुझी आंण विठोबा ॥ २ ॥

तुझी आह्मी पीडों ज्यांनं । दोन्ही वारंती एकानें ।

बैसलों धरणें । हाका देत दौरेशीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे या बोला । चित्त द्यावें बा विठला ।

न पाहिजे केला । अर्बघा माझा आव्हेर ॥ ३ ॥

॥ १०७७ ॥

पुनीत केलें विष्णुदासीं । संगें आपुलिया दोषी ॥ १ ॥

१ पं. कुंडावा.— २ पं. जया तुझी — ३ पं. तुज वा नाणी कंटाळा०. दे. तुज नाणीं.—

४ पं. आण गा विठोबा.— ५ पं. जन.— ६ पं. वारतील कान.— ७ पं. द्वारासीं.— ८ पं. आतां.

॥ ध्रु. ॥ कोण पाहे तयांकडे । वीर विठ्ठलाचे गाढे ।

अशुभ त्यांपुढें शुभ होउनियां ठांके ॥ १ ॥

प्रेमसुखाचिया रासी । पाप नाहीं ओखदासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्यांनीं । केली वैकुंठ मेदिनी ॥ ३ ॥

॥ १०७८ ॥

जैन देव तरी पायां चि पडावें । त्याचिया स्वभावे चाड नाहीं ॥ १ ॥

अग्नीचें सौजन्य शीतनिवारण । पालवीं बांधोनि नेतां नये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विंचु सर्प नारायण । वंदावे दुरोन शिवों नये ॥ ३ ॥*

१ दे. 'ठाके' याच्यापुढें 'गाढें' असा शोध घातला आहे.—२ पं. जग.—* याच्या पुढें 'भक्तभागवत०', 'पंडित वैदिक०', 'माझी मज०', व 'वैष्णवांची याती०', हे चार अंभंग तळेगांवच्या प्रतीत रामेश्वर भटाचे आहेत. देहूच्या व पंढरपूरच्या प्रतीत 'भक्तभागवत०', हा मात्र आहे. यांपैकीं प्रत्येक अंभंगांत तुकारामाची प्रशंसा इ० आहे, त्याच्या शेवटच्या कडव्यांत "ह्मणे रामेश्वर" असें आहे यांवर तळेगांवच्या प्रतीत "रामेश्वर भ० अ० ४" असें सदर आहे इत्यादि कारणांवरून ते चार अंभंग रामेश्वर भट याचेच आहेत असें खचित समजतें; ह्मणून ते येथें फक्त टिपेंत दाखल केले आहेत:—

रामेश्वरभट याचे अंभंग ४.

॥ १०७९ ॥

भक्त भागवत जीवन्मुक्त संत । महिमा अत्यद्भुत चराचरीं ।

ऐसिया अनंतामाजी तूं अनंत । लीलावेश होत जगत्राता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ब्रह्मानंद तुकें तुळे आला तुका । तो हा विश्वसखा क्रीडे जनीं ॥ १ ॥

शास्त्रा श्रेष्ठाचार अविरुद्ध क्रिया । तुझी भक्तराया देखिलेली ।

देऊनि तिळांजुळी काम्य निषिद्धांसी । विधिविणे योगेशी ब्रह्मार्पण ॥ २ ॥

संत ग्रहमेळीं जगधंद्या गिळी । पैल उदयाचळीं भानु तुका ।

संत वृंदें तीर्थ गौतमी हरिकथा । तुकया नर सिंहस्ता भेटों आली ॥ ३ ॥

शांति पतिव्रते जाले परि नयन । काम संतर्पण निष्कामता ।

॥ १०७९ ॥

भूत भविष्य कळों यावें वर्तमान । हें तों भाग्यहीन त्यांची जोडी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आह्मीं विष्णुदासीं देव ध्यावा चित्तें । होणार तें होतें प्रारब्धें ॥ २ ॥
 जगरूढीसाठीं घातलें दुकान । जातो नारायण अंतरोनि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हा हो प्रपंच गाढा । थोरली ते पीडा रिद्धिसिद्धी ॥ ३ ॥

१ त. परारब्धे.— २ दे. त. घातला.— ३ त. परपंच०. पं. प्रपंच चि गाढा.

(३८० पृष्ठावरील टीप.)

क्षमा क्षमापणें प्रसिद्ध प्रथा जर्गी । तें तों तुझ्या अंगीं मूर्तिमंत ॥ ४ ॥
 दया दिनानाथा तुवां जीवाविली । विश्वां विस्तारली कीर्ति तुझी ।
 वेदवाक्यबाहु उभारिला ध्वज पूजिले देव द्विज सर्वभूतें ॥ ५ ॥
 अधर्म क्षयव्याधि धर्माशीं स्पर्शला । तो त्वां उपचारिला अनन्यभक्ति ।
 ब्रह्म ऐक्यभावे भक्ति विस्तारिली । वाक्यें सपळ केलीं वेदविहितें ॥ ६ ॥
 देहबुद्धि जात्या अभिमानें बंचलों । तो मी उपेक्षिलों न पाहिजे ।
 न घडो याचे पायीं बुद्धीचा व्यभिचार । मागे रामेश्वर रामचंद्र ॥ ७ ॥

॥ १०८० ॥

पंडित बौदिक अथवा दशग्रंथी । परि सरी न पवती तुकयाची ।
 शास्त्र ही पुराणें गीता नित्य नेम । वाचिताती वर्म न कळे त्यांसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कर्म अभिमानें वर्ण अभिमानें । नाडले ब्राह्मण कलियुगीं ॥ २ ॥
 तैसा नव्हे तुका वाणी व्यवसाई । भाव त्याचा पायीं विठोबाचे ।
 अमृताची वाणी वरुषला शुद्ध । करी त्या अशुद्ध ऐसा कोण ॥ ३ ॥
 चहूं वेदांचे हें केलें विवरण । अर्थ ही गहन करुनियां ॥ ४ ॥
 उत्तम मध्यम कनिष्ठ वेगळे । करुनी निराळे ठेविले ते ॥ ५ ॥
 भक्तिज्ञानें आणि बैराग्यें आगळा । ऐसा नाहीं डोळा देखियेला ।
 जप तप यज्ञ लाजविलीं दांनें । हरिनाम कीर्तनें करुनियां ॥ ६ ॥
 मागे कवीश्वर जाले थोर थोर । नेले कलिबर कोणें सांगा ।
 ह्मणे रामेश्वर सकळा पुसोनि । गेला तो विमानी बैसोनियां ॥ ७ ॥

॥ १०८० ॥

॥ घोंगड्याचे अभंग— ॥ १२ ॥

ठकिलें काळा मारिली दडी । दिली कुडी टाकोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पांघुरलों बहु काळें । घोंगडें बळें सांडवलें ॥ २ ॥

नये ऐसो लाग वरी । परतें दुरी लाँगलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आड सेवा । लाविला हेवा धांदली ॥ ४ ॥

१ पं. पांघुरलों.—२ पं. ऐशा.—३ पं. लपालो.

(३८० पृष्ठावरील टीप.)

॥ १०८१ ॥

माझी मज आली रोकडी प्राचित । होऊनि फजित दुःख पावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांहीं द्वेष त्याचा करितां अंतरि । व्यथा या शरीरीं बहुत जाली ॥ २ ॥

ज्ञानेश्वरें मज केला उपकार । स्वर्गें सविस्तर सांगितलें ॥ ३ ॥

तुका सर्वां श्रेष्ठ प्रिय आह्मां थोर । कां जे अवतार नामयाचा ॥ ४ ॥

त्याची तुज कांहीं घडली रे निंदा । ह्मणोनि हे बाधा घडली तुज ॥ ५ ॥

आतां एक करीं सांगेन तें तुला । शरण जाई त्याला निश्चयेशीं ॥ ६ ॥

दर्शनें चि तुझ्या दोषा परिहार । होय तो विचार सांगितला ॥ ७ ॥

तो चि हा विश्वास धरुनि मानसीं । ज.य कीर्तनासी नित्य काळ ॥ ८ ॥

ह्मणे रामेश्वर त्याच्या समागमें । जालें हें आराम देह माझें ॥ ९ ॥

॥ १०८२ ॥

वैष्णवांची याती वाणी जो आपण । भोगी तो पतन कुंभपाकीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशी वेद श्रुति बोलती पुराणें । नाहीं तें दुषण हरिभक्ता ॥ २ ॥

उंच निच वर्ण न ह्मणावा कोणी । जें कां नारायणीं प्रिय जालें ॥ ३ ॥

चहूं वर्णासी हा असे अधिकार । करितां नमस्कार दोष नाहीं ॥ ४ ॥

जैसा शालिग्राम न ह्मणावा पाषाण । होय पूज्यमान सर्वत्रासी ॥ ५ ॥

गुरु परब्रह्म देवाचा तो देव । त्यासी तो मानव ह्मणूं नये ॥ ६ ॥

ह्मणे रामेश्वर नामीं जे रंगले । स्वयें चि ते जाले देवरूप ॥ ७ ॥

॥ १०८१ ॥

घोंगडियांचा पालट केला । मुलांमुलां आपुल्यांत ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कान्होबा तो मी च दिसें । लाविलें पिसें संवगडियां ॥ ५ ॥
 तो बोले मी उगाच बैसें । आनारिसें न दिसे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे दिलें सोंग । नेदी व्यंग जाऊं देऊं ॥ ३ ॥

॥ १०८२ ॥

खेळां लागलों सुरकवडी । माझी घोंगडी हारपली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कान्होबाचे पडिलों गळां । घेई गोपाळा देई झाडा ॥ ५ ॥
 मी तों हागे उघडा जालों । अवध्या आलों बाहेरी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बुद्धि काची । नाहीं ठायींची मजपार्शी ॥ ३ ॥

॥ १०८३ ॥

घोंगडियांची एकी राशी । त्याचपार्शी तें ही होतें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझियाचा माग दावा । केला गोवा उंगवों द्या ॥ ५ ॥
 व्हावें ऐसें निसंतान । घेईन आन तुजपार्शी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे लाहाण मोठा । सांडा ताठा हा देवा ॥ ३ ॥

॥ १०८४ ॥

नाहीं तुझे उगा पडत गळां । पुढें गोपाळा जाऊं नको ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चाहाड तुझे दाविन घरीं । बोलण्या उरी नाहीं ऐसी ॥ ५ ॥
 तुलां आलां पडदा होता । सरला आतां सरोबरी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे उरती गोठी । पडिली मिठी न सुटे ॥ ३ ॥

१ पं. नेदी व्यंग जाऊ देवा. दे. त. वेंग. — २ पं. लागली. — ३ पं. उगड द्या. —
 ४ पं. घेयी. — ५ पं. मांडवा.

॥ १०८५ ॥

तुह्मां आह्मां उरी तोंवरी । जनाचारी ऐसे^१ तैसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझें घोंगडें टाकुन देई । एके ठायीं मग असों ॥ ५ ॥
 विरोधानें पडे तुटी । कपट पोटीं नसावें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे तूं जाणता हरी । मज वेव्हारीं बोलविसी ॥ ३ ॥

॥ १०८६ ॥

मुळींचा तुह्मां लागला चाळा । तो गोपाळा न संडा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घ्यावें त्याचें देणें चि नाहीं । ये चि वाहीं देखतसों ॥ ५ ॥
 माझी तरी घोंगडी मोठी । गांडीची लंगोटी सोडिस ना ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे म्यां सांडिली आशा । हुंगिला फांसा येथुनियां ॥ ३ ॥

॥ १०८७ ॥

घोंगडियास घातली मिठी । न सोडी साठी केली जीवें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हा गे चोर धरा धांवा कोणी । घरांत राहाटे चहूं कोणी ॥ ५ ॥
 नोळखवे म्यां धरिला हातीं । देहों दीप माय लाविली वाती ॥ २ ॥
 न पावे धांवणें मारितो हाका । जनाचारीं तुका नागवला ॥ ३ ॥

॥ १०८८ ॥

आतां मी देवा पांघरों काई । भिकेचें तें ही उरे चि ना ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सदैव दुबळें नेणें चोर । देखोनि सुनाट फोडितो घर ॥ ५ ॥
 नाहीं मजपाशीं फुटकी फोडी । पांचांनीं घोंगडी दिली होती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जना वेगळें जालें । एक चि नेलें एकल्याचें ॥ ३ ॥

१ दे. ऐसें. पं. आहे.—२ पं. वाहि. दे. वाहिं.—३ पं. हुंगला.—४ पं. कोनि.—५ दे. दे.
 ह्यादिप०.—६ पं. न पवे मारितो०.—७ दे. सदैव. त. सदैव.—८ पं. पांचा घोंगडी.

॥ १०८९ ॥

मी माझें करित होतो जतन । भीतरिल्या चोरें घेतलें खानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज आल्याविण आधीं च होता । मज न कळतां मजें माजी ॥ २ ॥

घोंगडें नेलें घोंगडें नेलें । उघडें केलें उघडें चि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चोरटा चि जाला साव । सहज चि न्याय नाहीं तेथें ॥ ३ ॥

॥ १०९० ॥

घोंगडें नेलें सांगों मी कोणा । दुबळें माझें नांणीत मना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुढें तें मज न मिळे आतां । जवळी सत्ता दाम नाहीं ॥ २ ॥

सेटे महाजन ऐका कोणी । घोंगडियाची करा शोधणी ॥ २ ॥

घोंगडियाचा करा बोभाट । तुका ह्मणे जंव भरला हाट ॥ ३ ॥

॥ १०९१ ॥

माझें घोंगडें पडिलें ठायीं । माग तया पायीं सांपडला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चोर तो भला चोर तो भला । पाठिसी घातला पुंडलिकें ॥ २ ॥

चोर कुठोरि एके चि ठायीं । वेगळें पाहावें नं लगे कांहीं ॥ २ ॥

आणिकांचीं ही चोरलीं आधीं । माझें तयामधीं मेळविलें ॥ ३ ॥

आपल्या आपण शोधिलें तींहीं । करीन मी ही ते चि परी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे माझें हित चि जालें । फाटकें जाउन धडकें आलें ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ ॥ १०९२ ॥

॥ १०९२ ॥

सर्प भुलोन गुंतला नादा । गारुडियें फांदां घातलासे ।

१ पं. घेतली खाण. त. घेतलें खान.—२ पं. मजपाशीं.—३ पं. उघड चि.—४ पं. सहज न्याय. त. सहज चि न्याय.—५ पं. नाणिती.—६ पं. त. शोधनी.—७ दे. नलगेच कांहीं.—८ पं. तोहि.—९ दे. धडकें चि आलें.—१० पं. गारुडिये फांदा घालीवसे.

हिंडवुनि पोट भरी दारोदारीं । कोंडुनि पेटारी असेरया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसी परी मज जाली पांडुरंगा । गुंतलें तो मी गा सोडीं आतां ॥

माझें मज कांहीं न चलेसें जालें । कृपा तुज न करितां ॥ ५ ॥

आविसें मीनं लावियला गळीं । भक्ष तो गिळी ह्मणउनियां ।

काढूनि बाहेरी प्राण घेऊं पाहे । तेथे बापमाये कवण रया ॥ २ ॥

पक्षी पिल्यां पातलें आशा । देखोनियां फांसा गुंते बळें ।

मरण नेणें माया धांवोनि वोसरे । जीवित्व ना जालीं बाळें ॥ ३ ॥

गोडपणें मासी गुंतली लिगाडीं । सांपडे फडफडी अंधिकाअधिक ।

तुका ह्मणे प्राण घेतला आशा । पंढरीनिवासा धांव घालीं ॥ ४ ॥

॥ १०९३ ॥

॥ १२ ॥

यातिहीन मज काय तो अभिमान । मानी तुज जन नारायणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय सुख मज तयाची हे खंती । आपुलाला घेती गुणभाव ॥ ५ ॥

द्रव्यांमुळें माथां वाहियेली चिंधी । होन जयामधीं होता गांठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जन वंदितो वेगळा । मजसी दुर्बळा काय चाड ॥ ३ ॥

॥ १०९४ ॥

शीतळ साउली आमुची माउली । विठार्ई वोळली प्रेमपान्हा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाऊनि वोसंगा रिघेन वोरस । लागलें तें इच्छे पीइन वरी ॥ ५ ॥

कृपा तनु माझी सांभाळी दुभूनि । अमृतजीवनी लोटलीसे ॥ २ ॥

आनंदाचा ठाव नाहीं माझे चित्तीं । सागर तो किती उपमेसी ॥ ३ ॥

सैर जाये पडे तयेसी सांकडें । सांभाळीत पुढें मार्गें आस ॥ ४ ॥

१ पं. पेटारी आसेरया.— २ पं. गुंतलो मी०.— ३ पं. कृपा हे तुज०.— ४ दे. मिनु. त. मीनु.— ५ त. पं. लावियेला.— ६ दे. त. बापुमाये.— ७ पं. पीलीया पातले. त. पीलिया पातले.— ८ पं. सायासे धावोनि०.— ९ पं. जीवित्वा नास जाली०.— १० पं. अधिकाधिक.— ११ दे. पं. द्रव्यमुळें.— १२ पं. लागेल.— १३ दे. त. माझा.— १४ पं. त. असे.

तुका ह्मणे चिंता कैसी ते मी नेणें । लडिवाळ तान्हें विठार्चें ॥ ५ ॥

रामचरित्र—अभंग ॥ १४ ॥

॥ १०९५ ॥

रामा वनवास । तेणें वैसे सर्व देश ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ केलें नामाचें जतन । समर्थ तो नव्हे भिन्न ॥ ५ ॥

वनांतरीं रडे । ऐसे पुराणीं पवाडे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऋषिनेम । ऐसा कळोनि कां भ्रम ॥ ३ ॥

॥ १०९६ ॥

राम ह्मणे ग्रासोग्रासीं । तोचि जेविला उपवासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्यधन्य तें शरीर । तीर्थाव्रतांचें माहेर ॥ ५ ॥

राम ह्मणे कैरितां धंदा । सुखसमाधि त्या सदा ॥ २ ॥

राम ह्मणे वाट चाली । यज्ञ पाउलापाउलीं ॥ ३ ॥

राम ह्मणे भोगीं त्यागीं । कर्म न लिपे त्या अंगीं ॥ ४ ॥

ऐसा राम जपे नित्य । तुका ह्मणे जीवन्मुक्त ॥ ५ ॥

॥ १०९७ ॥

तारी ऐसे जड । उदकावरी जो दगड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो हा न करी तें काई । कांरे लीन नव्हां पायीं ॥ ५ ॥

सीळा मनुष्य जाली । ज्याच्या चरणाचे चाली ॥ २ ॥

वानरां हातीं लंका । घेवविली ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

१ पं. वस (ओस.)—२ पं. तो जेविला०.—३ पं. करो धंदा०.—४ दे. वाटे.—५ पं. तो चि मुक्त.—६ त. तो—७ पं. व्हाना.—८ पं. सीळा होती मनुष्य०.

॥ १०९८ ॥

राम ह्मणतां राम चि होइजे । पदीं वैसोन पैदवी घेइजे ॥ १ ॥

॥ ध्रु ॥. ऐसैं सुख वचनीं आहे । विश्वासें अनुभव पाहें ॥ २ ॥

रामरसाचिया चवी । आन रस रुचती केवीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चाखोनि सांगें । मज अनुभव आहे अंगें ॥ ३ ॥

॥ १०९९ ॥

रामराम उत्तम अक्षरें । कंठीं धरिलीं आपण शंकरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसीं तारक उत्तम तिहीं लोकां । हळाहळ शीतळ केलें शिवा देखा ॥ २ ॥

हा चि मंत्र उपदेश भवानी । तिच्या चुकल्या गर्भादियोनि ॥ २ ॥

जुंनाट नागर नीच नवें । तुका ह्मणे म्यां धरिलें जीवें भावें ॥ ३ ॥

॥ ११०० ॥

राम ह्मणतां तरे जाणतां नेणतां । हो का यातिभलता कुळहीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ राम ह्मणतां न लगे आणीक सायास । केले महा दोष तेही जळती ॥ २ ॥

राम ह्मणे तया जवळी नये भूत । कैचा यमदूत ह्मणतां राम ॥ २ ॥

राम ह्मणतां तरे भवसिंधुपार । चुके वेरझार ह्मणतां राम ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हें सुखाचें साधन । सेवीं अमृतपान एका भावें ॥ ४ ॥

॥ ११०१ ॥

पैल आला राम रावणासी सांगती । काय निदसुरा निजलासी भूपति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघे लंकेमाजी जाले रामाचे दूत । व्यापिलें सर्वत्र बाहेरी

भीतरी आंत ॥ २ ॥

१ पं. पद घेवियोजे.— २ लोकी । हाळ हाळ०.— ३ दे. जुन्हाट.— ४ पं. ह्मणती.—

५ त. हें तों सुखाचें०.

अवघे अंगलग तुझे वधियेले वीर । होई शरणागत किंवा युद्धासी सादर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एक्या भावें रांमेसी भेटी । करूनि घेई आतां संबंधेसी तुटी ॥ ३ ॥

॥ ११०२ ॥

समरंगणा आला । रामें रावण देखिला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसे भीडतील दोन्ही । नांव सारुनियां रणीं ॥ ५ ॥

प्रेमसुखाचें संधान । बाणें निर्वारिती बाण ॥ २ ॥

तुंकयास्वामी रघुनाथ । वर्म जाणोनि केली मात ॥ ३ ॥

॥ ११०३ ॥

केला रावणाचा वध । अवघा तोडिला संबंध ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लंकाराज्यें बिभीषणा । केली चिरकाळ स्थापना ॥ ५ ॥

औदार्याची सीमा । काय वर्णू रघुरामा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझा दाता । रामें सोडविली सीता ॥ ३ ॥

॥ ११०४ ॥

रामरूप केली । रामें कौसल्या माउली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ राम राहिला मानसीं । ध्यानीं चितनीं जयासी ।

रामें होय त्यासी । संदेह नाहीं हा भरवसा ॥ ५ ॥

अयोध्येचे लोक । राम जाले सकळीक ॥ २ ॥

स्मरतां जानकी । रामरूप जाले कैपि ॥ ३ ॥

रावणेसी लंका । राम आपण जाला देखा ॥ ४ ॥

ऐसा नित्य राम ध्याय । तुका वंदी त्याचे पाय ॥ ५ ॥

१ पं. रामासी.—२ पं. आतां या या संबंधेसी ०.—३ पं. नावे.—४ पं. तुकास्वामी.—५ लं-
काराज्य.—६ दे. त. उदार्याची.—७ राम.—८ त. पं. नाहीं भरवसा.—९ त. ककी.

॥ ११०५ ॥

आनंदले लोक नरनारी परिवार । शंखभेरीतुरें वाद्यांचे गजर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आनंद जाला अयोध्येसी आले रघुनाथ ।

अवघा जयजयकार आळंगिला भरत ॥ ५ ॥

करिती अक्षवाणें ओंवाळिती रघुवीरा ।

लक्ष्मीसहित लक्ष्मण दुसरा ॥ २ ॥

जालें रामराज्य आनंदलीं सकळें ।

तुका ह्मणे गाईवत्सें नरनारीबाळें ॥ ३ ॥

॥ ११०६ ॥

जालें रामराज्य काय उणें आह्मांसी ।

धरणी धरी पीकें गाई वोळल्या ह्यैसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ राम वेळोवेळां आह्मी गाऊं ओविये ।

दळितां कांडितां जेवितां गे बाइये ॥ ५ ॥

स्वप्नीं ही दुःख कोणी न देखे डोळां ।

नामाच्या गजरें भय सुटलें काळा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रामें सुख दिलें आपुलें ।

तयां गर्भवासीं येणें जाणें खुंटलें ॥ ३ ॥

॥ ११०७ ॥

अहल्या जेणें तारिली रामें । गणिका परलोका नेली नामें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रामहरे रघुराजहरे । रामहरे महाराजहरे ॥ ५ ॥

१ पं. ०तुरें यायावाद्याचे ०.— २ पं. “ आनंद जाला अयोध्येसी ” हें ध्रुपद पूर्वी असून “ आनंदले लोक ” हें पहिलें कडवें मागून आहे — ३ दे. त. जेजेकार. — ४ पं. भरथ. — ५ त. पिका. — ६ त. पं. दिधलें.

कांठ शीतळ जपतां शूळपाणी । राम जपतां अविनाशभैवानी ॥ २ ॥
 तारकमंत्रश्रवण काशी । नाम जपतां वाल्मीक ऋषि ॥ ३ ॥
 नामजप बीजमंत्र नळा । सिंधु तरती ज्याच्या प्रतापें शिळा ॥ ४ ॥
 नामजप जीवन मुनिजना । तुकयास्वामी रघुनंदना ॥ ५ ॥

॥ ११०८ ॥

मी तों अल्प मतिहीन । काय वर्णू तुझे गुण ।
 उदकीं तारिले पाषाण । हें माहिमान नामाचें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाम चांगलें चांगलें । माझे कंठीं राहो भलें ।
 कपिकुळ उद्धरिलें । मुक्त केलें राक्षसां ॥ २ ॥
 द्रोणागिरि कपिहार्ती । आणविला सीतापती ।
 थोर केली ख्याति । भरतभेटीसमयीं ॥ ३ ॥
 शिळा होती मनुष्य जाली । थोर कीर्ति वाखाणिली ।
 लंका दहन केली । हनुमंतें काशानें ॥ ४ ॥
 राम जानकीजीवन । योगियांचें निजध्यान ।
 राम राजीवलोचन । तुका चरण वंदितो ॥ ५ ॥

॥ १४ ॥

॥ ११०९ ॥

॥ श्लोक रूपी अभंग—६ ॥

तुजवांचुनी मागणें काय कोणा । महीमंडळीं विश्वव्यापकजना ।
 जीवभावना पूरवूं कोण जाणे । तुजवांचुनी होत कां रावराणे ॥ १ ॥

१ पं जपे.—२ दे. अविनाश भवानी—३ त. राममंत्र जप बीज मंत्र०. प. राम जपे बीज०.
 दे. नाम जपें बीज मंत्र०.—४ पं. मतिहीन.

नसे मोक्षदाता तिहींमाजि लोकां । भवतारकु तूजवांचुनि एका ।
 मनीं मानसीं चिंतितां रूपनाम । पळे पाप ताप भयें नास काम ॥ २ ॥
 हरी नाम हें साच तूझें पुराणीं । हरीहातिचें काळगर्भादियोनी ।
 करूं मुखवाणी कैसी देशधडी । तुजवांचुनि वाणितां व्यर्थ गोडी ॥ ३ ॥
 भवभंजना व्यापका लोक तिन्ही । तुज वाणितां श्रमला शेषफणी ॥
 असो भावें जीव तुझ्या सर्व पायीं । दुजें मागणें आणिक व्यर्थ काई
 ॥ ४ ॥

दिनानाथ हे साक्ष तूझी जनासी । दिनें तारिलीं पातकी थोर दोषी ।
 तुका राहिला पायिं तो राख देवा । असें मागतसे तुझी चरणसेवा ॥ ५ ॥
 ॥ १११० ॥

उभा भींवेरेच्या तिरीं राहिलाहे । असे सन्मुख दक्षिणे मूख वाहे ।
 महापातकांसी पळ कांप थोर । कैसे गर्जती घोष हे नामवीर ॥ १ ॥
 गुणगंभीर हा धीर हास्यमुख । वदे वदनीं अमृत सर्वसुख ।
 लागलें मुनिवरां हें गोड चित्तीं । देहभावना तुटलियासि खंती ॥ २ ॥
 ठसा घातला ये भूमिमाजी थोर । इच्छादाना हा द्यावयासी उदार ।
 जया वोळगतीं सिद्धि सर्वठायीं । तुझें नाम हें चांगलें गे विठ्ठाई ॥ ३ ॥
 असे उघडा हा विटेवरि उभा । कटसूत्र हें धरुनि भक्तिलोभा ।
 पुढें वाट दावी भवसागराची । विठो माउली हे सिद्धसाधकांची ॥ ४ ॥
 करावे गुहा धरा पंथ आधीं । जया पार नाहीं सुखा तें च सार्धीं ।
 सणे तुका पंढरीस सर्व आलें । असे विश्व हें जीवनें त्याचि ज्यालें ॥ ५ ॥

॥ ११११ ॥

धना गुंतलें चित्त माझें मुरारी । मन घेउनी हिंडवी दारोदारी ।
मरे हिंडतां न पुरे यासि कांहीं । मही ठेंगणी परी तें तृप्त नाही ॥ १ ॥
न दिसे शुद्ध पाहातां निजमती । पुढें पडिलों इंद्रियां थोर घाती ।
जिवा नास त्या संगती दंड बेडी । हरी शीघ्र या दृष्टसंगासि तोडी ॥ २ ॥
असीं आणिकें काय सांगों अनंता । मोहो पापिणी दृष्टमायाममता ।
क्रोध काम यातना थोर करी । तुजवांचुनी सोडवी कोण हरी ॥ ३ ॥
निज देखतां निज ^३हे दूरि जाये । निद्रा आळस दंभ या भीत आंहे ॥
तयां वस्ति देहीं नको देउं देवा । तुजवांचुनी आणिक नास्ति हेवा ॥ ४ ॥
करीं घात पात शंका लाज थोरी । असे सत्य भाव बहू भक्ति दूरी ।
नको मोकलूं दीनबंधु अनाथा । तुका वीनवी ठेवुनी पार्थि माथा ॥ ५ ॥

॥ १११२ ॥

पैल सांवळें तेज पुंजाळ कैसें । सिरीं तुर्विलीं साजिरीं मोरैवीसैं ।
हरे त्यासि रे देखतां ताप माया । भजा रे भजा यादवा योगिराया ॥ १ ॥
जया कामिनी लुब्धल्या सहस्रसोळा । सुकुमार ह्या गोपिका दिव्य बाळा ।
शोभे मध्यभागीं कळा चंद्रकोटी । रुपा मीनली साजिरी माळकंठी ॥ २ ॥
असे यादवां श्रेष्ठ हा चक्रपाणी । जया वंदिती कोटि तेहतीस तीन्ही ।
महाकाळ हे कांपती दैत्य ज्यासी । पाहा सांवळें रूप हें पापनासी ॥ ३ ॥
कसीं पाउलें साजिरीं कुंकुमार्ची । कसीं वीट हे लावली दैवांची ।
जया चिंतितां अग्नि हा शांति नीवे । धरा मानसीं आपला देहभाव ॥ ४ ॥

१ “दृष्ट” हा शब्द “दुष्ट” याबद्दल आढळतो. याचें कारण “दुष्ट” याचा अपभ्रंश “द्रुष्ट;” आणि त्याचा “दृष्ट” असा झाला आहे.—२ त. काम हा यातना.—३ त. हें.—४ दे. आहे.—५ मोर पीसैं ?—६ दे. यादव. त. ‘यादवा’ असतां ‘यादव’ केलें आहे.—७ त. तया.—८ त. दइवाची.—* त. “असे” शब्द नवा घातला आहे तो दे. नाही.

मुनी देखतां मूख हैं चित्त ध्याय । देह मांडला भाव हा बापमाय ।

तुक्या लागलें मानसीं देवपीसैं । चित्त चोरटें सांवळें रूप कैसैं ॥ ५ ॥

॥ १११३ ॥

असे नांदतु हा हरी सर्वजीवीं । असे व्यापुनी अग्नि हा काष्ठ तेवीं ।

घटीं बिंबलें बिंब हैं ठायिठायीं । तया संगती नासु हा त्यासि नाहीं ॥ १ ॥

तन वाटितां क्षीर हैं होत नाहीं । पशू भक्षितां पालटे तें चि देहीं ।

तया वर्म तो जाणता एक आहे । असे व्यापक व्यापुनी अंतर्बाहे ॥ २ ॥

फळ कर्दळीं सेवटीं येत आहे । असे शोधितां पोकळीमाजि काये ।

धीर नाहीं तें^२ वाउगें धीग जालें । फळ पुष्पना यत्न ते व्यर्थ गेले ॥ ३ ॥

असे नाम हैं दर्पणें सिद्ध केलें । असे बिंब तें या मळा आँड ठेलें ।

कैसें शुद्ध नाहीं दिसे माजिरूप । नका वाढवूं सीण हा पुण्यपाप ॥ ४ ॥

करा वर्म ठावें नका सोंग वांयां । तुका विनवीतो पडों काय पायां ।

तुज पुत्र दारा धन वासना हे । मग ऊरलें शेवटीं काय पाहें ॥ ५ ॥

॥ १११४ ॥

मना सांडिं हे वासना दुष्ट खोडी । मती मानसीं एक हे व्यर्थ गोडी ।

असे हीत माझें तुज कांहीं एक । धरीं विठ्ठलीं प्रेम हैं पायिं सूख ॥ १ ॥

ऐसा सर्वभावें तुज शरण आलों । देहदुःख हैं भोगितां फार भ्यालों ।

भवतारितें दूसरें नाहिं कोणी । गुरु होत कां देव तेहेतीस तीन्ही ॥ २ ॥

जना वासना हे धना थोरि आहे । तुज लागली संगती ते चि सोये ।

करीं सर्व संगी परि त्यागु ठायीं । तुका विनवीतो मस्तक ठेवुनि पायीं ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥

॥ १११५ ॥

सुटार्याचा कांहीं पाहातों उपाय । तों हे देखें पाय गोवियेले ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसिया दुःखाचे सांपडलों संदी । हारपली बुद्धि बळ माझे ॥ ५ ॥
 प्रारब्ध क्रियमाण संचिताचें । वोढत ठायींचें आलें साचें ॥ २ ॥
 विधिनिषेधाचे सांपडलों चपे । ऐकें एक लोपे निवडेना ॥ ३ ॥
 सारावें तें वाढे त्याचिया चि अंगें । तृष्णेचिया संगें दुःखी जालों ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे आतां करीं सोडवण । सर्वशक्तिहीन जालों देवा ॥ ५ ॥

॥ १११६ ॥

भय वाटे पर । न सुटे हा संसार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा पडिलों कांचणी । करीं धांवा ह्मणउनी ॥ ५ ॥
 विचारितों कांहीं । तों हें मन हातीं नाही ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे देवा । येथें न पुरे रिघावा ॥ ३ ॥

॥ १११७ ॥

येगा येगा पांडुरंगा । घेई उचलुनि वोसंगा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसी असोनियां वेसी । दिसतों मी परदेसी ॥ ५ ॥
 उगवूनि गोवा । सोडवूनि न्यावें देवा ॥ २ ॥
 तुज आड कांहीं । बळ करी ऐसें नाही ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे तृष्णीकेशी । काय उशीर लाविलासी ॥ ४ ॥

॥ १११८ ॥

माझी विठ्ठल माउली । प्रेमपान्हा पान्हायेली ॥ १ ॥

१ पं. सुटार्याचे. कांहीं करितों उपाय ।—२ पं. संधी.—३ पं. प्रारब्ध क्रियमाण संताचे.—
 ४ पं. एका एक.—५ त. सांपडेना.—६ पं. काकरणी.—७ पं. येगा येगा.—८ दे. लाविसी.—
 ९ दे. प्रेमें पान्हा०

॥ ध्रु. ॥ कुर्वाळूनि लावी स्तनीं । न वजे दुरी जवळूनि ॥ १ ॥

केली पुरवी आळी । नव्हे निष्ठुर कोंवळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घांस । मुखीं घाली ब्रह्मरस ॥ ३ ॥

॥ १११९ ॥

आह्मी उतराई । भाव निरोपूनि पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी पुरवावी आळी । करौवी ते लडिवाळीं ॥ १ ॥

आमचा हा नेम । तुह्मां उचित हा धर्म ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । जाणों सांगितली सेवा ॥ ३ ॥

॥ ११२० ॥

केलें पाप जेणें दिलें अनुमोदन । दोघांसी पतन सारिखें चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विष नवनीता विष करी संगें । दुर्जनाच्या त्यागें सर्व हित ॥ १ ॥

देखिलें ओढाळ निघालिया सेता । टाळावें निमित्ता थैक म्हूण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जोडे केल्याविण कर्म । देखतां तो श्रम न मनितां ॥ ३ ॥

॥ ११२१ ॥

विठ्ठल गीतीं विठ्ठल चित्तीं । विठ्ठल विश्रांति भोग जया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल आसनीं विठ्ठल शयनीं । विठ्ठल भोजनीं ग्रासोग्रासीं ॥ १ ॥

विठ्ठल जागृतिस्वप्नसुषुप्ती । आन दुर्जे नेणती विठ्ठलेंविण ॥ २ ॥

भूषण अळंकार सुखाचे प्रकार । विठ्ठल निर्धार जयां नरां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे ते ही विठ्ठल चि जाले । संकल्प मुराले दुजेपणें ॥ ४ ॥

१ दे. त. रुवाळूनि.—२ पं. करविती लडवाळीं.—३ दे. त. पं. आनमोदन—४ दे. त. सारिके चि.—५ दे. त. निमित्या.—६ त. नेणती तो.—७ दे. जागृतिस्वप्नी सुषुप्ति. ८ पं. विठ्ठलीं.

॥ ११२२ ॥

दास जालों हरिदासांचा । बुद्धिकायामनेवाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें प्रेमाचा सुकाळ । टाळमृदंगकल्लोळ ।

नासे दुष्टबुद्धि सकळ । समाधि हरिकीर्तनीं ॥ २ ॥

ऐकतां हरिकथा । भक्ति लागे त्या अभक्तां ॥ २ ॥

देखोनि कीर्तनाचा रंग । कैसा उभा पांडुरंग ॥ ३ ॥

हैं सुख ब्रह्मादिकां । ह्मणे नाहीं नाहीं तुका ॥ ४ ॥

॥ ११२३ ॥

गति अधोगति मैनाची युक्ति । मन लावीं एकांतीं साधुसंगें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जतन करा जतन करा । धांवतें सैरा ओढाळ तें ॥ २ ॥

मान अपमान मनाचें लक्षण । लाविलिया ध्यान तें चि करी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मन उतरी भवसिंधु । मन करी बंधु चौग्याशीचा ॥ ३ ॥

॥ ११२४ ॥

पंढरीस दुःख न मिळे ओखदा । प्रेमसुख सदा सर्वकाळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुंडलिकें हाट भरियेली पेंठ । अवघें वैकुंठ आणियेलें ॥ २ ॥

उदमासी तुटी नाहीं कोणा हानि । घेऊनियां धणी लाभ घेती ॥ २ ॥

पुरलें देशासी भरलें सिंगेसी । अवघी पंचक्रोशी दुमदुमीत ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे संतां लागलीसे धणी । बैसले राहोनि पंढरीस ॥ ४ ॥

॥ ११२५ ॥

द्वारकेचें केणें आलें या चि ठाया । पुढें भक्तराया चोजवीत ॥ १ ॥

१ पं. कल्लोळ.—२ पं. नाहीं नाहीं ह्मणे तुका.—३ पं. मनाची हे युक्ति.—४ त. बाधु.—

५ पं. उदमासी.—६ त. देती. पं. येती.

॥ ध्रु. ॥ गोविलें विसारें माप केलें खरें । न पाहे माघारें अद्यापवरी ॥ १ ॥
 वैष्णव मापारी नाहीं जाली सळे । पुढें ही न कोळ पार त्याचा ॥ २ ॥
 लाभ जाला त्यांनीं धरिला तो विचार । आहिक्य परत्र सांटाविलें ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे मज मिळाली मजुरी । विश्वास या घरीं संतांचिया ॥ ४ ॥

॥ ११२६ ॥

सुरवर येती तीर्थे नित्यकाळ । पेंठ त्या निर्मळ चंद्रभागा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ साक्षभूत नव्हे सांगितली मात । महिमा अत्यद्भुत वर्णवेना ॥ १ ॥
 पंचक्रोशीमाजी रीघ नाहीं दोषा । जळती आपैसा अघोर ते ॥ २ ॥
 निर्विषय नर चतुर्भुज नारी । अवघा घरोघरीं ब्रह्मानंदु ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे ज्यापें नाहीं पुण्यलेश । जा रे पंढरीस घेई कोटि ॥ ४ ॥

॥ ११२७ ॥

विचार नाहीं नर खर तो तैसा । वाहे ज्ञान पाठी भार लगड तैसा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वादावाद करणें त्यासी तों च वरी । गुखाडीची चाड सरे तों च
 बाहेरी ॥ १ ॥

सौभाग्यसंपन्न हो कां वृद्ध प्रतिष्ठ । चिंकरूनि सांडी पायां लागली ते विष्ठ ॥ २ ॥
 नाहीं याति कुळ फांसे ओढी तयासी । तुका ह्मणे काय मुद्रासोंग जाळिसी ॥ ३ ॥

॥ ११२८ ॥

देव होसी तरी आणिकांतें करिसी । संदेह येविशीं करणें न लगे ॥ १ ॥
 दुष्ट होसी तरी अणिकांतें करिसी । संदेह येविशीं करणें न लगे ॥ २ ॥

१ दे. त. सळ.—२ पं. धरिला विचार । अहिक्य.—३ पं. न वर्णवे.—४ दे. त. रीग.—
 ५ पं. जैसा.—६ पं. प्रतिष्ठा.—७ पं. विकरूनि.—८ पं. विष्टा.—९ त. अणिकासी.

तुका ह्मणे जें दर्पणीं बिंबलें । तें तया बाणलें निश्चयेसीं ॥ ३ ॥

॥ ११२९ ॥

कालिधर्म मार्गे सांगितले संती । आचार सांडिती द्विजलोक ॥ १ ॥

॥ध्रु.॥ ते चि कळों आतां येतसे प्रचिती । अधर्मा टेंकती धर्म नव्हे ॥ध्रु॥

तप व्रत करितां लागती सायास । पाळितां पिंडास गोड वाटे ॥ २ ॥

देव ह्मणऊनी न येती देऊळा । संसारा वेगळा तरी कां नव्हे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज धरितां गुमान । ऐसे कोणी जन नरका जाती ॥ ४ ॥

॥ ११३० ॥

नमो विष्णुविश्वरूपा मायबापा । अपरा अमुपा पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ध्रु.॥ विनवितों रंक दास मी सेवक । वचन तें एक आइकावें ॥ध्रु॥

तुझी स्तुति वेद करितां भागला । निवांत चि ठेला नेति नेति ॥ २ ॥

ऋषि मुनि बहु सिद्ध कविजन । वर्णितां ते गुण न सरती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तेथें काय माझी वाणी । जे तुझी वाखाणी कीर्ती देवा ॥ ४ ॥

॥ ११३१ ॥

अंतरींचा भाव जाणोनियां गुज । तैसें केलें काज पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ध्रु.॥ घातलें वचन न पडे चि खालीं । तूं आह्मां माउली अनाथांची ॥ध्रु॥

मज याचकाची पुरवावी आशा । पंढरीनिवासा मायबापा ॥ २ ॥

नाशिली आशंका माझिया जीवाची । उरली भेदाची होती कांहीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां केलों मी निर्भर । गाईन अपार गुण तुझे ॥ ४ ॥

॥ ११३२ ॥

उदार कृपाळ अनाथांचा नाथ । ऐकसी मात शरणागतां ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ सर्व भार माथां चालविसी त्यांचा । अनुसरलीं वाचा काया मनै ॥ध्र॥

पाचारितां उभा राहासी जवळी । पाहिजे ते काळीं पुरवावें ॥ २ ॥

चालतां ही पंथ सांभाळिसी वाटे । वारिसील कांटे खडे हातें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे चिंता नाही तुझ्या दासां । तूं त्यांचा कोंवसा सर्वभावे ॥ ४ ॥

॥ ११३३ ॥

काय कीर्ती करूं लोक दंभ मान । दाखवीं चरण तुझे मज ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ मज आतां ऐसें नको करूं देवा । तुझा दास जावा वायां विण ॥ध्र॥

होइल थोरपण जाणीवेचा भार । दुरावेन दूर तुझ्या पायीं ॥ २ ॥

अंतरींचा भाव काय कळे लोकां । एक मानी एकां देखोवेखीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुझे पाय आतुडती । ते मज विपत्ति गोड देवा ॥ ४ ॥

॥ ११३४ ॥

मानावया जग व्हावी द्रव्यमाया । नाही हे माझिया जीवा चाड ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ तुझ्या पायांसाठीं केली आराणूक । आतां कांहीं एक नको दुर्जे ॥ध्र॥

करूनियां कृपा करीं अंगीकार । न लँवीं उसीर आतां देवा ॥ २ ॥

नव्हे साच कांहीं कळों आलें मना । ह्मणोनि वासना आवरिली ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां मनोरथ सिद्धी । माझे कृपानिधी पाववावे ॥ ४ ॥

॥ ११३५ ॥

आतां माझा सर्वभावे हा निर्धार । न करीं विचार आणिकांसी ॥

१ पं. ऐकसील.—२ पं. अनुसरे.—३ पं. दुःहावेन.—४ दे. त. तुझा.—५ पं. त्या.—६ पं. हे नाही माझिया०.—७ पं. लावीं.—८ पं. आतां सर्वभावे हा माझा निर्धार.

॥ध्रु.॥ सर्वभावे नाम गाईन आवडी । सर्व माझी जोडी पाय तुझे ॥ध्रु॥
लोटांगण तुझ्या घालीन अंगणी । पाहीन भरोनि डोळे मुख ॥ २ ॥
निर्लज्ज होऊनि नाचेन रंगणी । येऊं नेदी मनीं शंका कांहीं ॥ ३ ॥
अंकित अंकिला दास तुझा देवा । संकल्प हा जीवा तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ ११३६ ॥

जनीं जनार्दन ऐकतो हे मात । कैसा तो वृत्तांत न कळे आत्मां ॥ १ ॥
॥ध्रु.॥ जन्म जरा मरण कवण भोगी भोग । व्याधि नाना रोग सुख दुःख ॥ध्रु॥
पापपुण्यें शुद्धाशुद्ध आचरणें । हीं^१ कोणांकारणें कवणें केलीं ॥ २ ॥
आत्मां मरण नाश तूं तंव अविनाश । कैसा हा विश्वास साच मानूं ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तूं चि निवडीं हां गुढार । दाखवीं साचार तें चि मज ॥ ४ ॥

॥ ११३७ ॥

यथार्थ वाद सांडूनि उपचार । बोलती ते अघोर भोगितील ॥ १ ॥
चोरा धरितां सांगे कुठोर्याचें नांव । दोघांचे ही पाव हात जाती ॥ २ ॥
तुका ह्मणे असे पुराणीं निवाड । माझी हे बडबड नव्हे कांहीं ॥ ३ ॥

॥ ११३८ ॥

धीर तो कारण सौह्य होतो नारायण ।

नेदी होऊं सीण वाहों चिता दासांसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुखें करावें कीर्तन हर्षे गावे हरिचे गुण ।

वारी सुदर्शन आपण चि कळिकाळ ॥ २ ॥

जीव वेची माता बाळा जडभारी होतां ।

१ पं. कैसा हा वृत्तांत०.—२ त. कोण.—३ पं. सुख दुःख.—४ पं. पापपुण्य.—५ त. आच-
रण । हे कोणा० —६ पं. कीं कोणा.—७ पं. हे.—८ पं. कुठार्याचें.—९ दे. त. साहे.

तो तों नव्हे दाता प्राकृतां यां सारिखा ॥ २ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें तों माझ्या अनुभवे अनुभवा आलें जीवें ।

तुका ह्मणे सत्य व्हावें आहाच नये कारणा ॥ ३ ॥

॥ ११३९ ॥

पुढें आतां कैचा जन्म । ऐसा श्रम वारेसा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर्वथाही फिरों नये । ऐसी सोय लागलिया ॥ ५ ॥

पांडुरंगा ऐसी नाव । तारूं भाव असतां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चुकती बापा । पुन्हा खेपा सकळा ॥ ३ ॥

॥ ११४० ॥

दुध दहीं ताक पशूचें पाळण । त्यांमध्ये कारण घृतसार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि वर्म आह्मां भाविकांचे हातीं । ह्मणऊनि चित्तीं धरिला राम ॥ ५ ॥

लोहो कफ गारा अग्नीचिया काजें । येन्हवी तें ओझें कोण वाहे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खोरीं पाहारा जतन । जोंवरि हें धन हातीं लागे ॥ ३ ॥

॥ ११४१ ॥

वीर विठ्ठलाचे गाढे । कळिकाळ पायां पडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करिती घोष जयजयकार । जळती दोषांचे डोंगर ॥ ५ ॥

क्षमा दया शांति । बाण अभंग हे हातीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बळी । ते चि एक भूमंडळीं ॥ ३ ॥

॥ ११४२ ॥

ऐकें रे जना तुझ्या स्वहिताच्या खुणा ।

१ पं. चुकवी.—२ दे. त. दुद.—३ पं. हाता.—४ दे. त. जेजेकार. —५ पं. दया
क्षमा शांति.—६ दे. अभंग ते हातीं.— ७ पं. आयीक.

पंढरीचा राणा मनामाजी स्मरावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग कैचें रे बंधन वाचे गातां नारायण ।

भवसिंधु तो जाण ये चि 'तीरीं सरेल ॥ २ ॥

दास्य करील कळिकाळ बंदे तुटेल मायाजाळ ।

होतील सकळ रिद्विसिद्धी ह्मणियारीं ॥ ३ ॥

सकळशास्त्रांचें सार हें वेदांचें गव्हर ।

पाहातां विचार हा चि करिती पुराणें ॥ ४ ॥

ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्र चांडाळां आहे अधिकार ।

बाळें नारीनर आदि करोनि वेश्या ही ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे अनुभवे आह्मी पाडियलें ठावें ।

आणीक ही दैवें सुख घेती भाविकें ॥ ६ ॥

॥ ११४३ ॥

न करीं तळमळ राहें रे निश्चळ । आहे हां कृपाळ स्वामी माझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अविनाश सुख देईल निर्वाणी । चुकतील खाणी चौग्याशीच्या ॥ २ ॥

आणिकियां जीवां होईल उद्धार । ते ही उपकार घडती कोटि ॥ ३ ॥

आँहिक्य परत्रीं होतील सरता । उच्चारीं रे वाचा रामराम ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे सांडीं संसाराचा छंद । मग परमानंद पावतील ॥ ५ ॥

॥ ११४४ ॥

कां रे दास होसी संसाराचा खर । दुःखाचे डोंगर भोगावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मिष्टान्नाची गोडी जिव्हेच्या अगरीं । मसक भरल्यावरी स्वादनेणे ॥ २ ॥

१ दे. तरीं.-२ पं. बंध.-३ दे. त. पं. क्षेत्री.-४ पं. चांडाळांही अधिकार.-५ पं. स्त्रिया बाळें०.-६ पं. " हा " शब्द नाही.-७ ऐहिक्य असें असावें.-८ पं. वाचे उच्चारितां रामनाम.

आणीक ही भोग आणिकां इंद्रियांचे । नाहीं ऐसे साचे जवळी कांहीं ॥ २ ॥

रूप दृष्टि धाय पाहातां पाहातां । न घडे सर्वथा औणि तृष्णा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कां रे नाशिवंतासाठीं । देवांसर्वें तुटी करितोसी ॥ ४ ॥

॥ ११४५ ॥

बैसोनि निश्चळ करीं त्याचें ध्यान । देईल तो अन्नवस्त्रदाता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय आह्मां करणें अधिक सांचुनी । देव जाला ऋणी पुरविता ॥ ५ ॥

दयाळ मयाळ जाणे कळवळा । शरणागतां लळा राखों जाणे ॥ २ ॥

नं लगे मागणें सांगणें तयासी । जाणे इच्छा तैसी पुरवी त्याची ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे लेई अळंकार अंगीं । विठ्ठल हा जगीं तूं चि होसी ॥ ४ ॥

॥ ११४६ ॥

सोनियांचा कळस । माजी भरिला सुरारस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करावें प्रमाण । तुह्मी सांगा संतजन ॥ ५ ॥

मृत्तिकेचा घट । माजी अमृताचा सांट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हित । तें मज सांगावें त्वरित ॥ ३ ॥

सेतावर---अभंग ३.

॥ ११४७ ॥

सेत करा रे फुकाचें । नाम विठोबारायाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं वेठी जेवा सारा । जांहाती नाहीं ह्मणियारा ।

सरिक नाहीं रे दुसरा । धनी सारा तुझा तूं ॥ ५ ॥

जपतप नांगरणी । न लगे आटी दुर्नवणी ॥ २ ॥

१ पं. "कांहीं" याच्याबद्दल "ही" आहे.—२ आणीक.—३ पं. देवासाठीं.—४ पं. न लगे सांगणें मागणें तयासीं.—५ त. 'जाहाती' यावर 'जाहाजती' असा शोध घातला आहे.—६ पं. नाहीं दुसरा.—७ त. दुणवणी. पं. दुणवनी.

कर्म कुळवणी । न लगे धर्मपाळी दोन्ही ॥ ३ ॥
 ज्ञानपाभारी ती फणी । न लगे करावी पेरणी ॥ ४ ॥
 बीज न लगे संचिताचें । पीक पिकलें ठायींचें ॥ ५ ॥
 नाहीं यमाचें चोरटें । विठ्ठल पागोज्याच्या नेटें ॥ ६ ॥
 पीक न वजे हा भरवसा । करी उद्वेग तो पिसा ॥ ७ ॥
 सैराई सर्व काळ । वांयां न वजे घटिकापळ ॥ ८ ॥
 प्रेम पिकलें अपार । नाहीं सांठवावया थार ॥ ९ ॥
 ऐसीये जोडी जो चुकला । तुका ह्मणे धिग त्याला ॥ १० ॥

॥ ११४८ ॥

वोणव्या सोंकरीं । सेत खादलें पांखरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसा खाऊं नको दगा । निदसुरा राहुनि जागा ॥ २ ॥
 चोरासवें वाट । चालोनि केलें तळपट ॥ ३ ॥
 डोळे झांकुनि राती । कूपीं पडे दिवसा जोती ॥ ४ ॥
 पोसी वांजें गाय । तेथें कैची दुध साय ॥ ५ ॥
 फुटकी सांगडी । तुका ह्मणे न पवे थडी ॥ ६ ॥

॥ ११४९ ॥

सेत आलें सुगी सांभाळावे चारी कोण ।
 पिका आलें परी केलें पाहिजे जतन ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सोंकरीं सोंकरीं विसावा तोंवरीं । नको खाऊं उमें आहे तों ॥ २ ॥

१ पं. उद्योग.—२ पं. दे. सगाये.—३ पं. ऐसी.—४ दे. वोनव्या.—५ पं. वांझ.—६ पं. दुधसोय.—७ दे. ० तों वरी नको उमें आहे तों ॥ पं. ० तो वरी उमे आहे तो ।

गोफणेसी गुंडा घालीं पागोऱ्याच्या नेटें ।
 पळती हाहाकारें अवघीं पांखरांचीं थाटें ॥ २ ॥
 पेटवूनि आगटी राहें जागा पालटूनि ।
 पडिलिया मीन बळ बुद्धि व्हावीं दोनी ॥ ३ ॥
 खळे दोनें विश्व सुखी करीं होतां रासी ।
 सारा सारूनियां ज्याचे भाग देई त्यासी ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे मग नाहीं आपुलें कारण ।
 निज आलें हातां भूस सांडिलें निकण ॥ ५ ॥ ॥ ३ ॥

॥ ११५० ॥

नका घालूं दुध जंयामध्ये सार । ताकाचे उपकार तरी करा ॥ १ ॥
 नेदा तरी हें हो नका देऊं अन्न । फुकाचें जीवन तरी पाजा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मज सगुणाची चाड । पुरवा कोणी कोड दुर्बळाचें ॥ ३ ॥

उतराधिपदें---२२

॥ ११५१ ॥

क्या गाऊं कोई सुननवाला । देखें तों सब जग ही भुला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ खेलों आपने रामहि सात । जैसी वैसी करहों मात ॥ २ ॥
 काहांसे लाऊं मधुरा बानी । रीझे ऐसी लोक बिरानी ॥ ३ ॥
 गिरिधर लाल तो भाँवका भुका । राग कला नहिं जानत तुका ॥ ४ ॥

॥ ११५२ ॥

छोडें धन मंदिर बन बसाया । मांगत टुंका घरघर खाया ॥ १ ॥

१ पं. मानी बळबुद्धि.—२ त. पं. दानी.—३ दे. आपणें.—४ दे. राम इसातें.—५ दे. ल्यावों माधुर बाणी. त. ल्यावो मधुराबाणी.—६ दे. त. बिराणी.—७ दे. त. भावाहि भुका.—८ त. “छोडे” हा शब्द नाही. दे. बाहेर नवीन घातला आहे.—९ दे. टुंका.

॥ ध्रु. ॥ तीनसों हम करवों सलाम । ज्यामुख बैठा राजाराम ॥ १ ॥
तुलसीमाला बभूत चव्हावे । हरजीके गुण निर्मल गावे ॥ २ ॥
कहे तुका जो साईं हमारा । हिरनकश्यप उन्हे मारहि डारा ॥ ३ ॥

॥ ११५३ ॥

मंत्रयंत्र नहिं मानत साखी । प्रेमभाव नहिं अंतर राखी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ राम कहे त्याके पगहूं लागूं । देखत कपट अभिमान दुर भागूं ॥ १ ॥
अधिक याती कुलहीन नहिं जांनूं । जांने नारायण सो प्राणी मानूं ॥ २ ॥
कहे तुका जीव तर्न डारूं वारी । राम उपासिहुं बलियांरी ॥ ३ ॥

॥ ११५४ ॥

चुराचुराकर माखन खाया । गौळणीका नंद कुमर कन्हया ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काहे बैराई दिखावत मोहि । जांनतहुं प्रभुपना तेरा खं बहि ॥ १ ॥
और बात सुन उखलसुं गला । बांधलिया आपना तूं गोपाला ॥ २ ॥
फेरत बनबन गाऊ धरावत । कहे तुकयाबंधु लकरी लेले हात ॥ ३ ॥

॥ ११५५ ॥

हरिसुं मिल दे एक हि बेर । पाछें तूं फिर नावे घर ॥ १ ॥ ध्रु. ॥
मात सुनो दुति आवे मनावन । जाया करति भर जोवन ॥ १ ॥
हरिसुख मोहि कहिया न जाये । तव तूं बुझे आंगो पाये ॥ २ ॥
देखाहि भाव कछु पकारि हात । मिलैइ तुका प्रभुसात ॥ ३ ॥

१ दे. ज्या मुखें.—२ पं. तुलसीकी माला.—३ पं. जिन्हे.—४ पं. मंत्र तंत्र—५ दे. ज्या
नु. त. जाणु.—६ दे. ज्याणे. त. ज्याने त. नारायण.—७ दे. प्राणी. त. प्राणी माणुं.—८ पं.
तन धन डारूं.—९ दे. त. गौळणीका.—१० दे. त. बडाई.—११ दे. त. पं. जाणत हुं
प्रभुपणा.—१२ त. तेरा खुवाहि.—१३ दे. त. उखळसुं गळा.—१४ दे. त. गोपाळा.—१५
दे. धरावतें. पं. धरावततें.—१६ पं. हाते.—१७ त. आवो.—१८ दे. आंगोपाये. पं. आगे
पाय.—१९ पं. मीललई.

* “ बलिहारी; ” + “ सब हो; ” असावें.

॥ ११५६ ॥

क्या कहुं नहिं बुझत लोका । लिजावे जम मारत धका ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्या जीवनेकी पकडी आस । हातों लिया नहिं तेरा घांस ॥ ध्रु. ॥

किसे दिवाने कहता मेरा । कछु जावे तन तूं सब ल्या न्यारा ॥ २ ॥

कहे तुका तूं भया दिवाना । अपना बिचार कर ले जना ॥ ३ ॥

॥ ११५७ ॥

कब मरूं पाऊं चैरन तुझारे । ठाकुर मेरे जीवन प्यारे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जग रडे^३ ज्याकुं सो मोहि मीठा । मीठाँ दर आनंदमाहि पैठा ॥ ध्रु. ॥

भला पाऊं जनम ईन्हे बेर । बस मायाके असंग फेर ॥ २ ॥

कहे तुका धन मानहि दारा । वोहि^४ लिये गुंडलीया पसारा ॥ ३ ॥

॥ ११५८ ॥

दासों पाछें दौरे राम । सोवे खडा आपें मुंकाम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ प्रेम^५सरडी बांधी गले । खैच^६ चले उधर ॥ ध्रु. ॥

आंपने जनसुं भुल न^७ देवे । कर हि धर आघे बाट बतावे ॥ २ ॥

तुकाप्रभु दीनदयाला । वारि रे तुज पर हुं गोपाला ॥ ३ ॥

॥ ११५९ ॥

ऐसा कर घर आवे राम । और धंदा सब छोर हि काम ॥ ध्रु. ॥

इतने गोते काहे खाता । जब तूं आपना भूल न होता ॥ १ ॥

अंतरजामी जानत साचा । मन^८का एक उपर बाचा ॥ २ ॥

१ दे. पं. ० ल्या नेरा.—२ त. पं. चरण.—३ “रडे” याच्या बदल “रोवे” असें असावे.—
४ पं. मीठा दर आनंदसाहि पैठा.—५ दे. ईन्हे. पं. ० पहूंजनम ईन्हे.—६ पं. सब.—७ दे.
वोहिलिये गुंडलीये. पं. गुंडली.—८ दे. त. गळे.—९ पं. खैचलले उधर चेले.—१० दे.
आपणे त. आपले.—११ पं. लेवे.—१२ दे. त. आपणा.—१३ पं. मन येक उवर बाचा.

* “प्रेमसरडी” असावे.

तुकाप्रभु देसबिदेस । भरिया खाली नहिं लेस ॥ ३ ॥

॥ ११६० ॥

मेरे रामको नाम जो लेवे बारोंबार । त्याके पाउं मेरे तनकी पैजार ॥ १ ॥

हांसत खेलत चालत बाट । खाना खाते सोते खाट ॥ १ ॥

जातनसुं मुंजे कछु नहिं प्यार । असतेके नहिं हेंदु* धेड चंभार ॥ २ ॥

ज्याका चित लगा मेरे रामको नाम । कहे तुका मेरा चित लगा त्याके पाव

॥ ३ ॥

॥ ११६१ ॥

अपे तरे त्याकी कोण बराई । औरनकुं भलो नाम घराई ॥ १ ॥

काहे भूमि इतना भार राखे । दुमत धेनु नहिं दुध चाखे ॥ १ ॥

बरसतें मेघ फलतेंहें^१ विरखा । कोन काम आपनी उं^१होति रखा ॥ २ ॥

काहे चंदा सुरज खावे फेरा । खिन एक बैठन पावत घेरा ॥ ३ ॥

काहे परिस कंचन करे धातु । नहिं मोल तुटत पावत घातु ॥ ४ ॥

कहे तुका उपकारे^३ हि काज । सब कर^३रहिया रघुराज ॥ ५ ॥

॥ ११६२ ॥

जग चले उस घाट कोन जाय । नहिं समजत फिरफिर गोते^{१४} खाय ॥ १ ॥

नहिं एकदो सकल संसार । जो बुझे सो आगला स्वार ॥ १ ॥

उपर स्वार बैठे कृष्णापीठ । नहिं बाचे कोइ जावे लूठ ॥ २ ॥

देख हि डर फेर बैठा तुका । जोबत^{१७} मारग राम हि एका ॥ ३ ॥

॥ ११६३ ॥

भले रे भाई जिन्हें किया चीर्ज^१ । आछा नहिं मिलत बीज ॥ १ ॥

१ पं. याके.—२ दे. त. पं. खाणा.—३ पं. मजे.—४ दे. असते की नही०.—५ दे. त. नाव.—६ पं. आप.—७ पं. बडाई । आवरनकु.—८ त. भली.—९ त. मेघा.—१० पं. तेही.—११ पं. उणोति. त. उण्हेति.—१२ पं. उपकर.—१३ पं. करक रहिया.—१४ दे. त. गोदे.—१५ दे. त. श्वार.—१६ पं. कृष्णापीठ.—१७ पं. जावत.—१८ पं. चित्त.

* "हिंदु" असावे.

फीरतफीरत पाया सारा । मीलत लोले धन किनारा ॥ १ ॥
 तीरथ बरत फिर पाया जोग । नाहीं तलमल तुटत भवरोग ॥ २ ॥
 कहे तुका मैं ताँको दास । नाहीं सिरभार चलावे पास ॥ ३ ॥

॥ ११६४ ॥

लाल कमलि वोढे पेनाये । मोसु हैरिथें कैसें बनाये ॥ १ ॥
 कहे सखि तुम्हें करति सोर । हिरदा हरिका कठिन कठोर ॥ २ ॥
 नाहीं क्रियाँ सरम कछु लाज । और सुनाउं बहुत हे भाज ॥ ३ ॥
 और नामरूप नाहीं गोवालिया । तुकाप्रभु माखन खाया ॥ ४ ॥

॥ ११६५ ॥

राम कहो जीवना फल सो ही । हरिभजनसुं बिलंब न पाई ॥ १ ॥
 कवनका मंदर कवनकी शोपरी । एकरामबिन सब हि फुकरी ॥ २ ॥
 कवनकी काया कवनकी माया । एकरामबिन सब हि जाया ॥ ३ ॥
 कहे तुका सब हि चलनार । एकरामबिन नाहीं वाँसारा ॥ ४ ॥

॥ ११६६ ॥

काहे भुला धनसंपत्तीघोर । रामराम सुन गाउ हो बाप रे ॥ १ ॥
 राजे लोक सब कैहे तू अपना । जब काल नहीं पाया ठाना ॥ २ ॥
 माया मिथ्या मनका सब धंदा । तजो अभिमान भजो गोबिंदा ॥ ३ ॥
 राना रंक डोंगरकी राई । कहे तुका 'करे इलाहि ॥ ४ ॥

१ त.० सार । मीटत० किनार. ॥ दे. मीटत.—२ दे. त. तुटति.—३ पं. तेकोदास.
 दे. त. ताको दासा.—४ दे. त. पासा—५ पं. हरिते.—६ दे. चेलणहार. त. चेलणहारा. पं.
 चलणार.—७ दे. पं. वासार.—८ पं. रामनाम.—९ पं. कह.—१० पं. कर.

* “कन्या” असावे.

॥ ११६७ ॥

काहे रोवे आगले मरना । गंव्हार तूं भुला आपना ॥ ५ ॥

केते मांलुम नहिं पडे । नन्हे बडे गये सो ॥ १ ॥

बाप भाई लेखा नहिं । पाछें तूं हि चलनार ॥ २ ॥

काले बाल सिंपैत भये । खबर पकडो तुका कहे ॥ ३ ॥

॥ ११६८ ॥

क्या मेरे राम कवन सुख सारा । कहकर दे पुछूं दास तुझारा ॥ ५ ॥

तनजोवनकी कोन बराई । व्याधपीडादि स काटहि खाई ॥ १ ॥

कीर्त बधाऊं तों नांम न मेरा । काहे झुटा पछतऊं घेरा ॥ २ ॥

कहे तुका नहिं समजत मात । तुझारे शरन हे जोडहि हात ॥ ३ ॥

॥ ११६९ ॥

देखत आखों झुटा कोरा । तो काहे छोरा घरबार ॥ ५ ॥

मनसुं किया चाहिये पाख । उपर खाक पसारा ॥ १ ॥

कामक्रोधसो संसारिं । वो सिरभार चलावे ॥ २ ॥

कहे तुका वो^{१२} संन्यास । छोडे आस तनकी हि ॥ ३ ॥

॥ ११७० ॥

रामभजन सब सार मिठाई । हरि संताप जनमदुख राई ॥ ५ ॥

दुधभात घृत सकरपारे । हरते भुक नहि अंततारे ॥ १ ॥

खावते जुग सब चलिजावे । खैटमिठा फिर पचतावे ॥ २ ॥

१ पं. तालुम नहि परे । नन्हे बरे गये हिसारे ॥ - २ पं. पाछे चलनार तुं हि. - ३ पं. सोपत. - ४ पं. तों मन मेरा. - ५ पं. सुटा. - ६ दे. समज्यात. - ७ पं. जोडत हि. - ८ पं. देखो आखो. - ९ पं. पसारा राख. - १० सबसारा. - ११ पं. चलावे खरा. - १२ पं. सो सन्यास छोडे तनकी ही आस. - १३ पं. साकरपारे. - १४ पं. अनंत तारे. - १५ पं. खाट मीठापर चलावे.

* "स्वेत" असावे.

कहे तुका रामरस जो पीवे । बहुरि फेरा वो कबहु न खावे ॥ ३ ॥

॥ ११७१ ॥

बारबार काहे मरत अभागी । बहुरि मरन संक्या तोरेभागी ॥ ४ ॥

ये हि तन करते क्या ना होय । भजन भगति करे बैकुंठे जाय ॥ १ ॥

रामनाम मोल नहिं बेचे कबरि । वो हि सब माया छुरावत झंगरी ॥ २ ॥

कहे तुका मनसुं मिल राखो । रामरस जिह्वा नित्य चाखो ॥ ३ ॥

॥ ११७२ ॥

हम उदास तीन्हके सुनाहो लोकां । रावणमार विभीषण दिई लंका ॥ ४ ॥

गोबरधन नखपर गोकुल राखा । बर्सन लगा जब मेंहुं फत्तरका ॥ १ ॥

बैकुंठनायक काल कौंसासुरका । दैत डुबाय सब मंगाय गोपिका ॥ २ ॥

स्तंभ फोड पेट चिरीया कश्यपका । प्रल्हादके लिये कहे भाई तुकाका ॥ ३ ॥

॥ २२ ॥

॥ सँख्या ३० ॥

॥ ११७३ ॥

तुका बस्तर विचार क्यौं करे रे । अंतर भगवान होय ।

भीतर मैला केव मिटे⁺ रे । मेरे उपर धोय ॥ १ ॥

॥ ११७४ ॥

रामराम कैहे रे मन । औरसुं नहिं काज ।

बहुत उतारे पार । आघे राख तुकाकी लाज ॥ १ ॥

१ पं. पीवे.—२ दे. बारबार.—३ पं. मरनसे क्या तोरे भोगी.—४ पं. छुरावन सगरी.—
५ पं. रामनसुं.—६ पं. नित.—७ पं. तीन्हको सुनाउं. त. हामदास तीन्हके सुनाहो.—८ पं.
लगा जब महु.—९ दे. कसेपका. पं. कश्यपका.—१० पं. तुकाका.—११ पं. क्या करे ।—
१२ पं. कहे मन. * पं. “दोहोरे” हैं सदर आदे.

+ “संका;” + “भेटे;” असावें.

॥ ११७५ ॥

लोभीकें चित धन बैठे । कामीन चित काम ।

माताके चित पुत बैठें । तुकाके मन राम ॥ १ ॥

॥ ११७६ ॥

तुका पंखिबहिरन मानुं । बोई जनावर बाग ।

असंतनकुं संत न मानूं । जे वर्मकुं दाग ॥ १ ॥

॥ ११७७ ॥

तुका राम बहुत मिठा रे । भर राखूं शरीर ।

तनकी करूं नाँवारि उतारूं पैल तीर ॥ १ ॥

॥ ११७८ ॥

संतन पन्हयां लें खडा । राहूं ठाकुरद्वार ।

चलत पाछेंहुं फिरों । रज उडत लेऊं सीर ॥ १ ॥

॥ ११७९ ॥

तुकाप्रभु बडो न मनूं न मानूं बडो । जिसपास बहु दाम ॥

बलिहारि उस मुखकी । जिसेंती निकसे राम ॥ १ ॥

॥ ११८० ॥

राम कहे सो मुख भलारे । खाये खीर खांड ।

हरिबिन मुखमो धूल परी रे । क्या जनि उस रांड ॥ १ ॥

॥ ११८१ ॥

राम कहे सो मुख भला रे । बिन रामसें बीख ।

आब न जानूं रमते बेरों । जब काल लगावे सीख ॥ १ ॥

॥ ११८२ ॥

कहे तुका मै^७ सवदा बेचूं । लेवेके तन हार ।

१ पं. तुकाके राम.—२ पं. असंतकु.—३ पं. तावरी.—४ पं. त. संत.—५ त. तुका प्रभु बडो न मानु । पं. ० नमानो.—६ दे. जीसेंती.—७ दे. पं. में.

मिठा साधुसंतजन रे । मुखके सिर मार ॥ १ ॥

॥ ११८३ ॥

तुका दास तिनका रे । रामभजन निरास ।

क्या बिचारे पंडित करो रे । हात पसारे आस ॥ १ ॥

॥ ११८४ ॥

तुका प्रीत रामसुं । तैसी मिठी राख ।

पतंग जाय दीप परे रे । करे तनकी खाक ॥ १ ॥

॥ ११८५ ॥

कहे तुका जग भुला रे । कह्या न मानत कोय ।

हात परे^४ जब कालके । मारत फोरत डोय ॥ १ ॥

॥ ११८६ ॥

तुका सुरा नहि सबदका रे । जब कमाइ न होये ॥

चोट सौहे घनकि रे । हिरा नीबरे तोये ॥ १ ॥

॥ ११८७ ॥

तुका सुरा बहुत कहावे । लडत विरला कोये ।

एक पावे उंच पदवी । एक खौसां जोये ॥ १ ॥

॥ ११८८ ॥

तुका माय्या पेटका । और न जाने कोये ।

जपता कछु रामनाम । हरिभगतनकी सोये ॥ १ ॥

१ पं. सीस.—२ पं. जब पसारे हात । .—३ त. दीपपर—४ त. पडे.—५ पं.० साहे
जबघन.—६ पं. सुर बहुत.

॥ ११८९ ॥

काफर सोही आपण बुझे । आला दुनियां भर ।

कहे तुका तुम्हें सुनो रे भाई । हिरिदौ जिन्होका कठोर ॥ १ ॥

॥ ११९० ॥

भस्ति* न पावे मालथी । पढीया लोक रिझाये ।

निचा जथें कमतरिण । सो ही सो फल खाये ॥ १ ॥

॥ ११९१ ॥

फल पाया तो खुंस भया । किन्होसुं न करे बाद ।

बान न देखे मिरंगा रे । चित मिलाया नाद ॥ १ ॥

॥ ११९२ ॥

तुका दास रामका । मनमे एक हि भाव ।

तो न पालटू आब । ये हि तन जाव ॥ १ ॥

॥ ११९३ ॥

तुका रामसुं चित बांध राखूं । तैसा आपनी हात ॥

धेनु बछरा छोर जावे । प्रेम न छुटे सात ॥ १ ॥

॥ ११९४ ॥

चितसुं चित जब मिले । तब तनु थंडा होये ।

तुका मिलनां जिन्होसुं । ऐसा बिरला कोये ॥ १ ॥

॥ ११९५ ॥

चित मिले तो सब मिले । नहिं तो फुकट संग ।

१ पं. भार.—२ पं. हिरदा जिन्हका.० हिरदा जिण्हेका०—३ पं. कमतारीण.—४ पं. सुख.—५ पं. किन्हे सुंनकरवे.—६ पं. मिरगी ।—७ पं. आनि.—८ पं. मिलन

* “भेस्त” असावे.

पानी पथर येक ही ठोर । कोरनभिगे अंग ॥ १ ॥

११९६

तुका संगत तीन्हसैं कहिये । जिनथें सुख दुनाये ।
दुर्जन तेरा मू काला । थीतो प्रेम घटाये ॥ १ ॥

॥ ११९७ ॥

तुका मिलना तो भला । मनसुं मन मिल जाय ।
उपर उपर माटि घसनी । उनकि कोन बराई ॥ १ ॥

॥ ११९८ ॥

तुका कुटुंब छोरे रे । लरके ज़ोरों सिर मुंदाय ।
जबथे इच्छा नहिं मुई । तब तूं किया काय ॥ १ ॥

॥ ११९९ ॥

तुका इच्छा मीटइ तो । काहा करे जट खाक ।
मथीया गोला डारदिया तो । नहिं मिले फेरन ताक ॥ १ ॥

॥ १२०० ॥

ब्रीद मेरे साइयाँके । तुका चलावे पास ।
सुरा सो हि लरे हमसैं । छोरे तनकी आस ॥

॥ १२०१ ॥

कोहे तुका भला भया । हुं* हुवा संतनका दास ।
क्या जानूं केते मरता । जो* न मिटती मनकी आस ॥ १ ॥

१ दे. त. पाथर. पं. पानी पथर येक ठोर । कोरन भिजे.—२ पं. मुख.—३ पं. जोरे.—
४ त. साईका.— * पं. “हुं” व “जो न” हे शब्द नहीं.

॥ १२०२ ॥

तुका और मिठाई क्या करूं रे । पाले बिकारपिंड ।

राम कहावे सो भली रुखी । माखन खांडखीर ॥ १ ॥

॥ ३० ॥

॥ १२०३ ॥

हणसी नाहीं रे संचित । न करीं न करीं ऐसी मात ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाहो घेई हरिनामाचा । जन्म जाऊं नेदीं साचा ॥ २ ॥

गळो पडेल यमकांसी । मग कैचा हरि हणसी ॥ २ ॥

पुरलासाटीं देहाडा । ऐसैं न हणें न हणें मूढा ॥ ३ ॥

नरदेह दुबळा । ऐसैं न हणें रे चांडाळा ॥ ४ ॥

तुका हणे सांगों किती । सेकीं तोंडीं पडेल माती ॥ ५ ॥

॥ १२०४ ॥

संतांचा महिमा तो बहु दुर्गम । शाब्दिकांचें काम नाहीं येथें ॥ १ ॥

बहु धड जरी जाली ह्यैस गाय । तरी होईल काय कामधेनु ॥ २ ॥

तुका हणे अंगें व्हावें तें आपण । तरी च महिमान येईल कळों ॥ ३ ॥

॥ १२०५ ॥

नाहीं संतपण मिळतें हें हाटीं । हिंडतां कपाटीं रानीं वनीं ॥ १ ॥

नये मोल देतां धनाचिया राशी । नाहीं तें आकाशीं पाताळीं तें ॥ २ ॥

तुका हणे मिळे जिवाचिये साटीं । नाहीं तरी गोष्टी बेलों नये ॥ ३ ॥

॥ १२०६ ॥

नामाची आवडी तो चि जाणा देव । न धरिं संदेह कांहीं मनीं ॥ १ ॥

१ पं. माखना. त. माखन खीर खांड-२ दे. गळां पडेल यमकांसा.-३ पं. शेखी.-
४ त. पडे.-५ पं. आंग.-६ त. पं. मीळत.-७ पं. धरा.

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं मी हें नाहीं बोलत नेणतां ।

आणोनि संमता संतांचिया ॥ १ ॥

नाम ह्मणे तया आणीक साधन । ऐसैं हें वचन बोलों नये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुख पावे या वचनीं । ज्यांचीं शुद्ध दोन्ही मायबापें ॥ ३ ॥

॥ १२०७ ॥

सुखें होतों कोठें घेतली सुती । बांधविला गळा आपुले हातीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं बहु गुंतलों आतां । नये सरतां मार्गे पुढें ॥ १ ॥

होतें गांठी तें सरलें येतां । आणीक माथां ऋणें जालें ॥ २ ॥

सोंकरिलियाविण गमाविलें पिक । रांडापोरें भिके लावियेलीं ॥ ३ ॥

बहुतांचीं बहु घेतलीं घरें । न पडे पुरें कांहीं केल्या ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे कांहीं न धरावी आस । जावें हें सर्वस्व टाकोनियां ॥ ५ ॥

॥ १२०८ ॥

न मनावें तैसें गुरुचें वचन । जेणें नारायण अंतरे तें ॥

आड आला हून फोडियेला डोळा । बलिनें आंधळा शुक्र केला ॥ १ ॥

करी देव तरी काय नव्हे एक । कां तुही पृथक सिणा वांयां ॥ २ ॥

उल्लंघुनियां भ्रताराची आज्ञा । अन्न ऋषिपत्न्या घेउनि गेल्या ॥

अवघे चि त्यांचें देवें केलें काज । धर्म आणि लाज राखियेली ॥ २ ॥

पितियांसी पुत्रें केला वैराकार । प्रल्हादें असुर मारविला ॥

बहुत विघ्न केलीं तया आड । परि नाहीं कैवाड सांडियेला ॥ ३ ॥

१ दे. आनुनि. पं. जाणोनी संमता संतांचिया.—२ पं. उरलें.—३ पं. ज्याचे शुद्ध दोनी

मायेबाप.—४ पं. आतां.—५ पं. दे. त. रीण.—६ पं. सोकरविल्याविणे.—७ पं. ह्मणोनी.—

८ दे. त. तें.—९ दे. त. उल्लंघुनि.—१० पं. पितयासी.—११ पं. आड आड.

गौळणी कारिती देवाशीं व्यभिचार । सांडुनी आचार भ्रष्ट होती ।
तयांसी दिलें तें कवणासी नाहीं । अवघा अंतर्बाहीं तो^२ चि जाला ॥ ४ ॥
देव जोडे ते^३ करावे अधर्म । अंतरे तें कर्म नाचरावें ।
तुका ह्मणे हा जाणतो कळवळा । ह्मणोनि अजामेळा उद्धरिलें ॥ ५ ॥

॥ १२०९ ॥

अरे गिळिलें हो संसारें । कांहीं तरि राखा खरें ।
दिला करुणाकरें । मनुष्यदेह सत्संग ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ येथें न घलीं न घलीं आड । संचितसा शब्द नाड ।
उठाउठीं गोडें । बीजें बीज वाढवा ॥ २ ॥
केलें तें क्रियमाण । जालें तें संचित ह्मण ।
प्रारब्ध जाण । उरवरित उरलें तें ॥ ३ ॥
चित्त खोटें चालीवरि । रोग भोगाचे अंतरीं ।
रसने अनावरी । तुका ह्मणे दुंगें वाहे ॥ ४ ॥
॥ १२१० ॥

अग्न तापलिया काया चि होमे । तापत्रयें संतप्त होती ।
संचित क्रियमाण प्रारब्ध तेथें । न चुके संसारस्थिति ।
राहाटघटिका जैसी फिरतां चि राहिली । भरली जार्ती एके रितीं ।
सार्धीं हा प्रपंच पंचाय अग्न । तेणें पावसलिल निजशांती रे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नारायणनाम नारायणनाम । नित्य करीं काम जिव्हामुखें ।
जन्मजराव्याधि पापपुण्य तेथें । नासती सकळ ही दुःखें ॥ २ ॥

१ दे. तयां दिलें ते कोणासी नाहीं । तं. तयां दिलें तैसें कवणासी नाहीं.—२ पं. हरी जाला.—३ पं. तरी करावा अधर्म.—४ पं. संतसंग.—५ पं. कोड.—६ पं. प्रारब्ध तें जाण । उरउरीत उले ते.—७ पं. दुंदुंग.—८ पं. जाली होती रिती.—९ पं. एके रिती सार्धीं.—१० पं. दुःखें रे.

शीत उष्ण वन सेवितां कपाट । आसनसमाधी सार्धी ।
 तप तीर्थ दान व्रत आचरण । यज्ञ नाना मन बुद्धी ।
 भोगाभोग तेथें न चुकती प्रकार । जन्मजरादुःखव्याधि ।
 साहोनि काम क्रोध अहंकार । आश्रमीं अविनाश सार्धी ॥ २ ॥
 घोकितां अक्षर अभिमानविधि । निषेध लागला पाठी ।
 वाद करितां निंदा घडती दोष । होय वज्रलेपो भविष्यति ।
 दूषणाचें मूळ भूषण तुका ह्मणे । सांडीं मिथ्या खंती ।
 रिघोनि संतां शरण सर्वभावें । राहें भलतिया स्थिती ॥ ३ ॥

॥ १२११ ॥

नव्हे गुरुदास्य संसारियां । वैराग्य तरी भेणें कांपे विषयां ।
 तैसें नांम नव्हे पंढरीराया । जया सायास न लगती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि गोड सर्वभावें । आंघोळी न लगे तोंड धुवावें ।
 अर्थचाड जीवें । न लगे भ्यावें संसारा ॥ ४ ॥
 कर्मा तंव न पुरे संसारिक । धर्म तंव फळदायक ।
 नाम विठ्ठलाचें एक । नाशी दुःख भवाचें ॥ २ ॥
 न लगे सांडणें मांडणें । आगमनिगमाचें देखणें ।
 अवघें तुका ह्मणे । विठ्ठलनामें आटलें ॥ ३ ॥

॥ १२१२ ॥

नये इच्छूं सेवा स्वइच्छा जगाची । अवज्ञा देवाची घडे तेणें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देहाचा निग्रही त्याचें तो सांभाळी । मग नये कळि अंगावरी ॥ ४ ॥

१ पं. जन्म मरण जरा०.-२ पं. सार्धी रे.-३ पं. अभिमाना.-४ दे. नाम पंढरी राया.-
 ५ पं. तरी.-६ पं. ह्मणे येणें.

आपलिया इच्छा माता सेवा करी। न बाधी ते थोरी येणें क्षोभें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सांडा देखीचे दिमाख । मोडसीचें दुःख गांड फाडी ॥ ३ ॥

॥ १२१३ ॥

सत्य सत्यें देतें फळ । नाहीं लागत चि बळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ध्यावे देवाचे ते पाय । धीर सकळ उपाय ॥ ५ ॥

करावी च चिंता । नाहीं लागत तत्वता ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भावें । शरण ह्मणवितां वरवें ॥ ३ ॥

॥ १२१४ ॥

साधक जाले कळी । गुंरुगुडीची लांब नळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पर्ची पंडे मद्यपान । भांगभुर्का हें साधन ॥ ५ ॥

अभेदाचें पाठांतर । अति विषयीं पडिभर ॥ २ ॥

चेल्यांचा सुकाळ । पिंड दंड भंगपाळ ॥ ३ ॥

सेवा मानधन । बरे इच्छेनें संपन्न ॥ ४ ॥

सोंगाच्या नरकाडी । तुका बोडोनियां सोडी ॥ ५ ॥

॥ १२१५ ॥

मज पाहातां हें लटिकें सकळ । कोठें मायाजाळ दावीं देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणाचा कोणासीं न धरेसंबंध । आहे शुद्धबुद्ध ठायींचे ठायीं ॥ ५ ॥

काढा जी आपुलें मोह बुंधी जालें । नका लावूं बळें वेड आह्मां ॥ २ ॥

जीव शिव कींहीं ठेवियेलीं नांवें । सत्य तुह्मां ठावें असोनियां ॥ ३ ॥

सेवेच्या अभिलाषें न धरा चि विचार । आह्मां दारोदार हिंडविलें ॥ ४ ॥

१. त. सत्यें सत्य. पं. सत्य सत्य.—२ दे. त. लागती.—३ पं. गुडगुडीची.—४ पं. पडि-
लें.—५ दे. अभेदाचा.—६ पं. भगपाळ.—७ पं. बोडोनियां.—८ पं. न धरवे.—९ दे. काढा
काढा जी० जाल. पं. जाल.—१० पं. वेड बळें.—११ दे. कां ठेवियेलीं.—१२ दे. त. अभिलाषें.

आहे तैसें आतां कळलियावरी । परतें सांडा दुरी दुजेपण ॥ ५ ॥
तुका ह्मणे काय छायेचा अभिलाष । हंस पावे नाश तारागणीं ॥ ६ ॥

॥ १२१६ ॥

पंचभूतांचा गोंधळ । केला एकेठायीं मेळ ।
लाविला सबळ । अहंकार त्यापाठी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें काय मी तें माझें । कोण वागवी हें ओझें ।
देहा केवीं रिझे । हें काळाचें भातुकें ॥ २ ॥

जीव न देखे मरण । धरी नवी सांडी जीर्ण ।

संचित प्रमाण । भोगा शुभा अशुभा ॥ २ ॥

इच्छा वाढवी ते वेल । खुंटावा तो खरा बोल ।

तुका ह्मणे मोल । झांकलें तें पावेल ॥ ३ ॥

॥ १२१७ ॥

पुसावेंसें हें चि वाटे । जें जें भेटे त्यासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव कृपा करील मज । काय लाज राखील ॥ २ ॥

अवधियांचा विसर जाला । हा राहिला उद्योग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चिंता वाटे । कोण भेटे सांगेसें ॥ ३ ॥

॥ १२१८ ॥

जाळा तुझी माझें जाणतें मीपण । येणें माझा खुण मांडियेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खादलें पचे तरि च तें हित । ओकलिया थीत पिंड पीडी ॥ २ ॥

तरि भलें भोगे जोडिलें तें धन । पडिलिया खानें जीवनासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज तारीं गा विठ्ठला । नेणतां चि भला दास तुझा ॥ ३ ॥

१ त. पं. तारागणीं—२ पं. एके ठायीं केला मेळ ।—३ पं. भोग शुभा अशुभाच्या ।—
४ पं. झाकेल तो पावेल ।—५ त. उद्योग. दे. उदेग.—६ पं. सांगेसा.—७ पं. खादल्या
खादलें हें पचे.—८ त. खान. पं. खाण.

॥ १२१९ ॥

याती मतिहीन रूपें लीन दीन । आणीक अंगुण जाणोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ केला त्या विठलें माझा अंगीकार । ऐसा हा विचार जाणोनियां ॥ २ ॥

जें कांहीं करितों तें माझे स्वाहित । आली हे प्रचित कळें चित्ता ॥ २ ॥

जालें सुख जीवा आनंद अपार । परमानंदें भार घेतला माझा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे यांसी नांवाचा अभिमान । ह्मणोनि शरण तारी बळें ॥ ४ ॥

॥ १२२० ॥

बहु उतावीळ भक्तीचिया काजा । होसी केशीराजा मायबापा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझ्या पायीं मज जालासे विश्वास । ह्मणोनियां आस मोकलिली ॥ २ ॥

ऋषि मुनि सिद्ध साधक अपार । कळला विचार त्यांसी तुझा ॥ २ ॥

नाहीं नास तें सुख दिलें तयांस । जाले जे उदास सर्वभावें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे सुख न माये मानसीं । धरिले जीवेंसी पाय तुझे ॥ ४ ॥

॥ १२२१ ॥

मायामोहजाळीं होतों सांपडला । परि या विठला कृपा आली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काढूनि बाहेरि ठेविलों निराळा । कवतुक डोळां दाखविलें ॥ २ ॥

नाचे उडे माया करी कवतुक । नाशवंत सुखें साच केलीं ॥ २ ॥

रडे फुंदे दुःखें कुटितील माथा । एकासी रडतां तें ही मरे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज वाटतें नवल । मी माझे हे बोल ऐकोनियां ॥ ४ ॥

॥ १२२२ ॥

देहभाव आह्मी राहिलों ठेवूनि । निवांत चरणीं विठोबाच्या ॥ १ ॥

१ पं. यास नामाचा.—२ पं. कळला हा विचार.—३ पं. नाश.—४ दे. त. माया मो-
हो.—५ दे. सांपडलों.—६ दे. त. पं. नाशवंत.—७ दे. मी माझे बोल.—८ पं. मी हे माझे
बोल.

॥ ध्रु. ॥ आमुच्या हिताचा जाणोनि उपाव । तो चि पुढें देव करीतसे ॥ १ ॥
 ह्मणउनी नाहीं सुख दुःख मनीं । ऐकिलिया कानीं वचनाचें ॥ २ ॥
 जालों मी निःसंग निवांत एकला । भार त्या विठ्ठला घालूनियां ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे जालों जयाचे अंकित । तो चि माझें हित सर्व जाणे ॥ ४ ॥

॥ १२२३ ॥

आलें फळ तेव्हां राहिलें पिकोन । जरि तें जतन होय देंठां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नामें चि सिद्धि नामें चि सिद्धि । व्यभिचारबुद्धि न पवतां ॥ १ ॥
 चालिला पंथ तो पौववील ठाया । जरि आड त्या नये कांहीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मध्ये पडती आघात । तेणें होय घात हांनि लाभ ॥ ३ ॥

॥ १२२४ ॥

निरोधाचें मज न साहे वचन । बहु होतें मन कासावीस ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि जीवा न साहे संगति । बैसतां एकांतीं गोड वाटे ॥ १ ॥
 देहाची भावना वासनेचा संग । नांवडे उबग आला यांचा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे देव अंतरे ज्यांमुळें । आशामोहजाळें दुःख वाढें ॥ ३ ॥

॥ १२२५ ॥

तुजशीं संबंध चि खोटा । परता परता रे थोंटा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देवा तुझें काय ध्यावें । आप आपणां ठकावें ॥ १ ॥
 जेथें मुदल न ये हातां । व्याज मरावें लेखितां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ऐसा । त्रिभुवनीं तुझा ठसा ॥ ३ ॥

१ पं. देठां.—२ दे. पावईल.—३ दे. त. पं. हाणी.—४ त. न साहे उबग०.—५ पं. यामु-
 लें.—६ दे. त.० मोहो जाळे०.—७ पं. वाटे.—८ पं. संबंध तो खोटा.—९ पं. रे तूं खोटा.—
 १० पं. टकावे.

॥ १२२६ ॥

या चि हाका तुझे द्वारी । सदा देखों ऋणकरी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सदा कैरिती खंड दंड । देवा बहु गा तूं लंड ॥ ५ ॥
सुखें गोविसी भोजना । लपवूनियां आपणां ॥ २ ॥
एकें एक बुझाविसी । तुका ह्मणे ठक होसी ॥ ३ ॥

॥ १२२७ ॥

आही जाणों तुझा भाव । दृढ धरियेले पाव ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ फांकूं नेदूं चुकावितां । नेघों थोडें बहु देतां ॥ ५ ॥
बहुता दिसाचें लिगाड । आलें होत होत जड ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां । नेघों सर्वस्व ही देतां ॥ ३ ॥

॥ १२२८ ॥

ऋण वैर हत्या । हें तों न सुटे नेंदितां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हें कां नेणां पांडुरंगा । तुझी सांगतसां जगा ॥ ५ ॥
माझा संबंध तो किती । चुकवा लोकाची फजिती ॥ २ ॥
तुका ह्मणे या चि सार्ठी । मज न घेतां नये तुटी ॥ ३ ॥

॥ १२२९ ॥

नाहीं मागितला । तुझां मान म्यां विठला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जे हे करविली फजिती । माझी एवढी जना हार्ती ॥ ५ ॥
नाहीं केला पोटे । पुढें घालूनि बोभाट ॥ २ ॥
तुका ह्मणे धरूनि हात । नाहीं नेलें दिवानांत ॥ ३ ॥

१ दे. रिणकरी. त. पं. रिणकरी.—२ दे. करिसी—३ पं. बहुत.—४ पं. एक एक.—
५ दे. त. नेघें.—६ दे. रिण. पं. त. रिण०.—७ “न देतां” याच्या बदल “नेदितां.”—
८ पं. मज घेतां नये तुटी.—९ पं. पोटे.—१० पं. नाहीं केली दिवानांत. दे. नाहीं नेलें
दिवानांत.

॥ १२३० ॥

तूं पांढरा स्पटिक मणी । करिसी आणिकां त्याहुनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणोनि तुझ्या दारा । न येत ठकती दातारा ॥ २ ॥

तुझी ठावी नांदणूक । अवघा बुडविला लोके ॥ २ ॥

तुका हणे ज्याचें घेसी । त्यास हें चि दाखविसी ॥ ३ ॥

॥ १२३१ ॥

बोलतो निकुरें । नव्हेत सलगीचीं उत्तरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे संतापलें मन । परपीडा ऐकोन ॥ २ ॥

अंगावरि आलें । तोंवरि जाईल सोसिलें ॥ २ ॥

तुज भक्तांची आण देवा । जरि तुका येथें ठेवा ॥ ३ ॥

॥ १२३२ ॥

बुद्धीचा जनिता लक्ष्मीचा पति । आठवितां चित्तीं काय नव्हे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणिकां उपायां कोण वांटी मन ।

सुखाचें निधान पांडुरंग ॥ २ ॥

गीतें गावों नाचों छंदें वावों टाळी । वैष्णवांचे मेळीं सुखरूप ॥ २ ॥

अनंत ब्रह्मांडें एके रोमावळी । आह्मी केला भोळीं भावें उभा ॥ ३ ॥

लटिका हा केला संवसारसिंधु । मोक्ष खरा बंधु नाही पुढें ॥ ४ ॥

तुका हणे ज्याच्या नामाचे अंकित । राहिलों निश्चित त्याच्या बळें ॥ ५ ॥

॥ १२३३ ॥

न लगे मायेसी बालें निरवावें । आपल्या स्वभावें ओढे त्यासी ॥ १ ॥

१ दे. नांदनूक.—२ पं. लौकिक.—३ पं. नव्हती.—४ पं. तरी.—५ पं. गीतीं गावों नाम ।
 छंदें वाहों टाळी । त.० वाहों०.—६ दे. लडिका.—७ पं. संसार—८ पं. निश्चित.—९ पं.
 बाल.

॥ ध्रु. ॥ मज कां लागला करणें विचार । ज्याचा जार भार त्याचे माथां ॥ १ ॥

गोड धड त्यासी ठेवी न मांगतां । समाधान खातां नेदी मना ॥ २ ॥
खेळतां गुंतलें उमगूनी आणी । बैसोनियां स्तनीं लावी बळें ॥ ३ ॥
त्याच्या दुःखेंपणें आपण खापरीं । लाही तळीं वरी होय जैसी ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे देह विसरे आपुला । आघात तो त्याला लागों नेदी ॥ ५ ॥
॥ १२३४ ॥

ब्राह्मण तो नव्हे ऐसी ज्याची बुद्धि । पाहा श्रुतीमधीं विचारूनि ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ज्यासी नावडे हरिनामकीर्तन । आर्गाक नृत्य न वैष्णवांचें ॥ २ ॥
॥ १२३५ ॥

सत्य त्याचे वेळे घडला व्यभिचार । मातेसी वेव्हार अंत्यजाचा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे येथें मानी आनसारिखें । तात्काळ तो मुखें कुंष्ट होय ॥ ३ ॥
॥ १२३५ ॥

ब्राह्मण तो याती अंत्यर्ज असतां । मानावा तत्वता निश्चयेसीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ रामकृष्णनामें उच्चारी सरळें । आठवी सांवळें रूप मनीं ॥ २ ॥
शांति क्षमा दया अलंकार अंगीं । अभंग प्रसंगीं धैर्यवंत ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे गेल्या षडैर्जमीं अंगें । सांडुनियां मग ब्रह्मचि तो ॥ ४ ॥
॥ १२३६ ॥

एक करिती गुरु गुरु । भौवता भारु शिष्यांचा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पुंस नाही पाय चारी । मनुष्य परी कुतरीं तीं ॥ २ ॥

१ दे. मगतां.—२ पं. दुःखें पडे. (दुःखी पणें ?).—३ पं. नाम संकीर्तन ।—४ “नर्तन”
असावें.—५ पं. व्यवहार.—६ दे. अंत्यजाचा.—७ दे. त. पं. कुष्ट.—८ दे. अंत्यज.—९ दे. राम-
कृष्णें नाम उच्चारी सरळें । त. रामकृष्ण नाम ०.—१० पं. सरळ.—११ दे. त. पं. शडज-
मीं.—१२ पं. ब्राह्मण तो.

परस्त्री मद्यपान । पेंडखान माजविलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे निर्भर चित्ती । अधोगती जावया ॥ ३ ॥

॥ १२३७ ॥

एका पुरुषा दोधी नारी । पाप वसे त्यांचे घरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाप न लगे धुंढावें । लागेल तेणें^३ तेथें जावें ॥ ४ ॥

कांहीं दुसरा विचार । न लगे करावा चि फार ॥ २ ॥

असत्य जे वाणी । तेथें पापाची च खाणी ॥ ३ ॥

सत्य बोले मुखें । तेथें उचंबळती सुखें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे दोन्ही । जवळीच लाभहानी ॥ ५ ॥

॥ १२३८ ॥

जळतें संचित । ऐसी आहे धर्म नीत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझ्या विठोबाचे पाय । वेळेवेळां मनीं ध्याय ॥ ४ ॥

नेदी कर्म घडों । कोठें आडराणें पडों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मळ । राहों नेदी ताप जाळ ॥ ३ ॥

॥ १२३९ ॥

संतापशीं बहु असावें मर्यादा । फलकटाचा धंदा उर फोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बासर तो भुंके गाढवाचेपरी । उडे पाठीवरि दंड तेणें ॥ ४ ॥

समय नेणे तें वेडें चाहाटळ । अवगुणाचा आंगळ मान पावे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काय वांयां चाळवणी । पिटपिटघाणी हागवणेची ॥ ३ ॥

१ पं. पेंडखाण.—२ त. तया घरीं.—३ त. त्याणें.—४ पं. असत्याची वाणी.—५ दे. जळावें.
पं. जळे तें.—६ पं. आडराणीं.—७ पं. फलकटेचा.—८ पं. यमदंड.

॥ १२४० ॥

घेसी तरी घेई संतांची हे भेटी । आणीक ते गोष्टी नको मना ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सर्वभावे त्यांचे देव भांडवल । आणीक ते बोल न बोलती ॥ २ ॥
 करिसील तो करी संतांचा सांगत । आणीक ते मात नको मना ॥ ३ ॥
 बैससी तरी बैस संतां च मधीं । आणीक ते बुद्धि नको मना ॥ ४ ॥
 जासी तरि जाई संतांचिया गांवां । होईल विसावा तेथें मना ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे संत सुखाचे सागर । मना निरंतर धणी घेई ॥ ६ ॥

॥ १२४१ ॥

संतांचिये गांवीं प्रेमाचा सुकाळ । नाहीं तळमळ दुःखलेश ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तेथें मी राहीन होऊनि याचक । घालितील भीक ते चि मज ॥ २ ॥
 संतांचिये गांवीं वरो भांडवल । अवघा विठ्ठल धन वित्त ॥ ३ ॥
 संतांचे भोजन अमृताचे पान । करिती कीर्तन सर्वकाळ ॥ ४ ॥
 संतांचा उदीम उपदेशाची पेंठ । प्रेमसुख साटीं घेती देती ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे तेथें आणिक नाहीं परी । ह्मणोनि भिकारी जालों त्यांचा ॥ ६ ॥

॥ १२४२ ॥

संतांचे सुख जालें या देवा । ह्मणऊनि सेवा करी त्यांची ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तेथें माझा काय कोण तो विचार । वर्णावया पार महिमा त्यांचा ॥ २ ॥
 निर्गुण आकार जाला गुणवंत । घाली दंडवत पूजनियां ॥ ३ ॥
 तीर्थे त्यांची इच्छा करिती नित्यकाळ । व्हावया निर्मळ आपणांसी ॥ ४ ॥

१ दे. संताची भेटी.—२ पं. बैससील तर । बैस संतांमधीं ।—३ त. पं. राहेन.—४ त. संतांचे या सुख जालें ते या देवा ।

अष्टमा सिद्धीचा कोण आला पाड । वागों नेदी आड कोणी तया ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे ते बळिया शिरोमणी । राहिलों चरणीं निकटवासें ॥ ५ ॥

॥ १२४३ ॥

जो मानी तो देईल काई । न मनी तो नेईल काई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मां विठ्ठल सर्वभूतीं । राहो चित्तीं भलतैसा ॥ ५ ॥

औरीन तें जना काई । जल्यें वांयांविण ठायीं ॥ २ ॥

वंदी निंदी तुज तो गा । तुका ह्मणे पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १२४४ ॥

भावबळें कैसा जालासी लाहान । मार्गे संतीं ध्यान वर्णियेलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तें मज उचित करूनियां देवा । दाखवीं केशवा मायबापा ॥ ५ ॥

पाहोनियां डोळां बोलेल मी गोष्टी । आळिंगूनि मिठी देइन पांयीं ॥ २ ॥

चरणीं दृष्टि उभा राहेन समोर । जोडोनियां कर पुढें दोन्ही ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे उत्कंठित वासना । पुरवीं नारायणा आर्त माझे ॥ ४ ॥

॥ १२४५ ॥

कृपाळु ह्मणोनि बोलती पुराणें । निर्धार वचनें यांचीं मज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आगीक उपाय नेणें चिमी कांहीं । तुझें वर्म ठायीं पडे तैसें ॥ ५ ॥

नये धड कांहीं बोलतां वचन । रिघालों शरण सर्वभावे ॥ २ ॥

कृपा करिसी तरि थोडें तुज काम । माझा तरि श्रम बहु हरे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज दाखवीं श्रीमुख । हरेल या भूक डोळियांची ॥ ४ ॥

॥ १२४६ ॥

१ पं. हो चित्तीं०.—२ दे. त. आध्येन.—३ दे. त. आळंगुनि.—४ पं. उत्कंठित हे वासना—५ दे. नेणें मी कांहीं. त. नेणें मी हे कांहीं.—६ पं. ऐसें.

॥ १२४६ ॥

सर्वभावें आलों तुज चि शरण । कार्यावाचामनैसहित देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक दुसरें नये माझ्या मना । राहिली वासना तुझ्या पार्यां ॥ १ ॥

माझिये वारचें कांहीं जडभारी । तुजविण वारी कोण एक ॥ २ ॥

तुझे आह्मी दास आमुचा तूं ऋणी । चालत दूरुनी ओलें मार्गें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां घेतलें धरणें । हिशोबाकारणें भेटी देई ॥ ४ ॥

॥ १२४७ ॥

कई मात माझे ऐकती कान । बोलतां वचन संतां मुखीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ केला पाडूरंगें तुझा अंगीकार । मग होइल धीर माझ्या जीवा ॥ १ ॥

ह्मणऊनि मुख अवलोकितों पाय । हे चि मज आहे थोरी आशा ॥ २ ॥

माझिया मनाचा हा चि विश्वास । न करीं सायास साधनांचे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज होईल भरवसा । तरलों मी ऐसा साच भाव ॥ ४ ॥

॥ १२४८ ॥

दोन्ही हात ठेवुनि कटीं । उभा भीवरेच्या तटीं ॥

कष्टलासी साटीं । भक्तिकाजें विठला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भागलासी मायबापा । बहु श्रम केल्या खेपा ।

आह्मालागीं सोपा । दैत्या काळ कृतांत ॥ १ ॥

होतासी क्षीरसागरीं । मही दाटली असुरीं ।

१ त. कार्यावाचामन सहित. — २ त. आलों. — ३ पं. माझ्या. — ४ पं. हा चि पै विश्वास. —

५ त. पं. साच भावें. — ६ पं. तूं जगजेटी भक्तिकाजा.

हणोनियां घरीं । गौळियांचे अवतार ॥ २ ॥

केला पुंडलिकें गोवा । तुज पंढरीसि देवा ।

तुका हणे भावा । साटीं हातीं सांपडसी ॥ ३ ॥

॥ १२४९ ॥

गोड जालें पोट धालें । अवचित वाचे आलें ।

हणतां पाप गेलें । विठ्ठलसें वाचेसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्य माना रे सकळ । उद्धरिला अजामेळ ।

पातकी चांडाळ । नामासाटीं आपुलिया ॥ ४ ॥

चित्त पावलें आनंदा । सुखसमाधीतें सदा ।

हणतां गोविंदा । वेळोवेळां वाचेसी ॥ २ ॥

हें जाणती अनुभवी । जया चाड तो चोजवी ।

तुका हणे दावी । रूप तें चि अरूपा ॥ ३ ॥

॥ १२५० ॥

आंत हरि बाहेर हरि । हरिनें घरीं कोंडिलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हरिनें कौमा घातला चिरा । वित्तवरा मुकविलें ॥ ४ ॥

हरिनें जीवें केली साटी । पांडिली तुटी सकळांसी ॥ २ ॥

तुका हणे वेगळा नव्हे । हारि भोवे भोंवताला ॥ ३ ॥

॥ १२५१ ॥

हरिनें माझें हरिलें चित्त । भार वित्त विसरलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां कैसी जाऊं घरा । नव्हे बरा लौकिक ॥ ४ ॥

पारखियांसी सांगतां गोष्टी । घरची कुंटी खातील ॥ २ ॥

१ पं. हणोनिया हरी । गौळ्या घरीं अवतार ॥.—२ पं. अवचिता.—३ पं. महा पात-
की.—४ पं. अरूप.—५ पं. काम.—६ पं. पडिली.—७ पं. हरि हा भोवे.—८ दे. त. गोटी.—
९ पं. कुट.

तुका ह्मणे निवांत राहीं । पाहिलें पाहीं धेणीवरि ॥ ३ ॥

॥ भुपाळ्या ॥ अभंग ॥ ८ ॥

॥ १२५२ ॥

बोलोनि दाऊं कां तुह्मी नेणा जी देवा ।

ठेवाल तें ठेवा ठायीं तैसा राहेन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पांगुळलें मन कांहीं नाठवे उपाय ।

ह्मणऊनि पाय जीवीं धरूनि राहिलों ॥ २ ॥

त्यागें भोगें दुःख काय सांडावें मांडावें ।

ऐसी धरियेली जीवें माझ्या थोरी आशंका ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माते बाळा चुकलिया वनीं ।

न पैवतां जननी दुःख पावे विठले ॥ ४ ॥

॥ १२५३ ॥

ऐसी वाट पाहे कांहीं निरोप कां मूळ ।

कां हे कळवळ तुज उमटे चि ना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आंवो पांडुरंगे पंढरीचे निवासे ।

लावूनियां आंस चाळवूनी ठेविलें ॥ २ ॥

काय जन्मा येवूनियां केली म्यां जोडी ।

ऐसें घडीघडी चित्तां येतें आठवूं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे खरा न पवे चि विभाग ।

धिकारितें जग हें चि लाहों हिशोबें ॥ ४ ॥

१ पं. परतूनि. २ त. पावतां.—३ पं. कांहो कळवळा तुह्मां उमटे चि ना.—४ पं. आहो.—

५ पं. असे.—६ पं. म्यां केली जोडी.

॥ १२५४ ॥

कां गा किविलवाणा केलों दीनाचा दिन ।
 काय तुझी हीन शक्ति जालीसी दिसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ लाज येते मना तुझा ह्मणवितां दास ।
 गोडी नाहीं रस बोलिली यासारिखी ॥ २ ॥
 लाजविलीं मागें संतांचीं हीं उत्तरे ।
 कळों येतें खरें दुजें एकावरूनि ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे माझी कोणें वदविली वाणी ।
 प्रसादावांचूनि तुमचिया विठ्ठला ॥ ४ ॥

॥ १२५५ ॥

जळो माझें कर्म वांयां केली कटकट ।
 जालें तैसें तंट नाहीं आलें अनुभवा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां पुढें धीर काय देऊं या मना ।
 ऐसें नारायणा प्रेरिलें तें पाहिजे ॥ २ ॥
 गुणवंत केलों दोष जाणायासाठीं ।
 माझें माझें पोटीं बळकट दूषण ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे अहो केशीराजा दयाळा ।
 बरवा हा लळा पाळियेला शेवटीं ॥ ४ ॥

॥ १२५६ ॥

कामें नेलें चित्त नेदी अवलोकूं मुख ।

बहु वाटे दुःख फुटों पाहे त्दय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां जी^१ सासुरवासी मज केलें भगवंता ।

आपुलिया सत्ता स्वाधीनता ते^२ नाही ॥ २ ॥

प्रभातेसि वाटे तुमच्या यावें दर्शना ।

येथें न चले चोरी उरली राहे वासना ॥ २ ॥

येथें अवघे वांयां गेले दिसती सायास ।

तुका ह्मणे नास दिसे जाल्या वेंचाचा ॥ ३ ॥

॥ १२५७ ॥

जळोत तीं येथें उपजविती अंतराय ।

सायासाची जोडी माझी तुमचे पाय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां मज साह्य येथें करावें देवा ।

तुझी घेई सेवा सकळ गोवा उगवूनि ॥ २ ॥

भोगें रोगा जोडोनियां दिलें आणीकां ।

अरुचि ते हो कां आतां सकळांवासूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे असो तुझे तुझे मस्तकीं ।

नाहीं ये लौकिकीं आतां मज वर्तणें ॥ ३ ॥

॥ १२५८ ॥

न संगतां तुह्यां कळों येतें अंतर ।

विश्वीं विश्वंभर परिहोर चि न लगे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि हे अनावर आवरितां आवडी ।

१ पं. कां गा.—२ दे. तें.—३ त. पं. माझ.—४ दे. त. साहं.—५ दे. पं. वर्तनें.—६ दे. विश्वें
विश्वीं भर.—७ पं. परीहर.

अवसान ते घडी पुरों देत नाही ॥ १ ॥

काय उणें मज येथें ठेविलिये ठायीं ।

पोटा आलों तईपासूनिया समर्थ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अवघी आवरिली वासना ।

आतां नारायणा दुसरियापासूनि ॥ ३ ॥

॥ १२५९ ॥

तुजसर्वे आह्मीं अनुसरलों अबळा ।

नको अंगीं कळा राहों हरी हीन देऊं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सासुरवासा भीतो जीव ओढे तुजपार्शीं ।

आतां दोहींविशीं लज्जा राखें आमुची ॥ २ ॥

न कळतां संग जाला सहज खेळतां ।

प्रवर्तली चिंता मागिलांचियावरि ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे असतां जैसें तैसें बरवें ।

वचन या भावें वेचुनियां विनटलों ॥ ४ ॥

॥ १२६० ॥

रवि दीप हिरा दाविती देखणें । अदृश्य दर्शनं संतांचे'नी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यांचामहिमा काय वर्णू मी पामर । न कळे तो साचार ब्रह्मादिकां

॥ २ ॥

तापली चंदन निववितो कुडी । त्रिगुण तो काढी संतसंग ॥ ३ ॥

मायबापें पिंड पाळिलेला माया । जन्ममरण जाया संतसंग ॥ ४ ॥

१ पं. "पुरों देत" याबद्दल "पुरों एकी देत."—२ त. हीण.—३ पं. सासुरवासी भीतं.—४ दे. त. दर्षणें.—५ पं. संतांचिया.—६ पं. तापलिया.—७ दे. पं. पाळीला.

संतांचें वचन वारी जन्मदुःख । मिष्टान्न तें भूकनिवारण ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे जवळी न पाचारितां जावें । संतचरणीं भावें रिघावया ॥ ५ ॥

॥ १२६१ ॥

हरि हरि तुह्मीं ह्मणारे सकळ । तेणें मायाजाळ तुटईल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणिका नका कांहीं गावाळाचे भरी । पडों येवें थोरी नागवण ॥ १ ॥

भावें तुळसीदळ पाणी जोडा हात । ह्मणावा पतित वेळोवेळां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हौ तंव कृपेचा सागर । नामासाठीं पार पाववील ॥ ३ ॥

॥ १२६२ ॥

ऐसे कुळीं पुत्र होती । बुडविती पूर्वजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चाहाडी चोरी भांडवला । वांटा आला भागासी ॥ १ ॥

त्याचियानें दुःखी मही । भार तेही न साहे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ग्रामपशु । केला नाशु औयुष्या ॥ ३ ॥

॥ १२६३ ॥

गांठोळीस धन भाकावी करुणा । दावूनि सज्जना कीव पीडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नांठेळाची भक्ति कुचराचें बळ । कोरडें वोंगळ मार खाय ॥ १ ॥

सांडोव्यासी घाली देवाची करंडी । विल्हाळ त्या धोंडी पूजा दावी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसे माकडाचे छंद । अवघे धंदेधंद सिंदळीचे ॥ ३ ॥

॥ १२६४ ॥

कैसें असोनि ठाउकें नेणां । दुःख पावाल पुढिले पेणां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां जागें रे भाई जागें रे । चोर निजल्या नाडूनि भागे रे ॥ १ ॥

१ पं. पडों तेथें.—२ पं. “हा तंव” यांच्या बदल “आहे.”—३ दे. अयुशा. त. आवि-
ष्या.—४ पं. नांठेळाची.—५ पं. धिंदधिंद.—६ पं. ‘कैसें असोनि’ हें ध्रुवपद असून ‘आतां
जागा’ हें पहिलें कडवें आहे.—७ पं. पणा.—८ पं. जागा रे भाई जागा रे । १० भागा रे ।—

आतां नका रे भाई नका रे । आहे गांठीं तें लुटवूं लोकां रे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे एकांच्या घायें । कां रे जाणोनि न धरा भये ॥ ३ ॥

॥ १२६५ ॥

मुदल जतन जालें । मग लाभाचें काय आलें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ घरीं देउनि अंतर गांठी । राखा पारिख्यां न सुटे मिठी ॥ ४ ॥
घाला पडे थोडें च वाटे । काम मैदाचें च पेटे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे वरदळ खोटें । फांसे अंतरिंच्या कपटें ॥ ३ ॥

॥ १२६६ ॥

मज अंगाच्या अनुभवें । काई वाईट वरें ठावें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जालों दोहींचा देखणा । नये मागें पुढें ही मना ॥ ४ ॥
वोस वसती ठावी । परि हे चाली दुःख पावी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे घेऊं देवा । सर्वें करूनि बोळावा ॥ ३ ॥

॥ १२६७ ॥

पाववावें ठाया । ऐसें सर्वें बोलों तया ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भावा ऐसी क्रिया राखे । खोट्या खोटेपणें वाखे ॥ ४ ॥
न ठेवूं अंतर । कांहीं भेदाचा पदर ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जीवें भावें । सत्या मानविजे देवें ॥ ३ ॥

॥ १२६८ ॥

मोल देऊनियां सांठवावे दोष । नटाचे ते वर्ष पाहोनियां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हरिदासां मुखें हरिकथाकीर्तन । तेथें पुण्यें पुण्य विशेषता ॥ ४ ॥

१ पं. गाठीस. - २ दे. राख्या. - ३ त. वरें - ४ पं. देहींचा. - ५ पं. वोसीत. - ६ पं. खो-
टेपण. - ७ पं. सत्य. - ८ दे. पं. वेश.

हरितील वस्त्रें गोपिकांच्या वेशें । पाप त्यासरिसें मात्रागमन ॥ २ ॥
तुका ह्मणे पाहा ऐसैं जालें जन । सेवाभक्तिहीन रसीं गोडी ॥ ३ ॥

॥ १२६९ ॥

बहुक्षीदक्षीण । ओलों सोसुनियां वन ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ विठोबा विसांवया विसांवया । पडों देई पायां ॥ ४ ॥
बहुतां काकुलती । आलों सोसिली फजिती ॥ २ ॥
केली तुजसाठीं । तुका ह्मणे येवढी आटी ॥ ३ ॥

॥ १२७० ॥

कांगा धर्म केला । असोन सत्तेचा आपुला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उभाउभीं पाय जोडीं । आतां फांकों नेदीं घडी ॥ ४ ॥
नको सोडूं ठाव । आतां घेऊं नेदीं वाव ॥ २ ॥
तुका ह्मणे इच्छा । तैसा करीन सरिसा ॥ ३ ॥

॥ १२७१ ॥

तुमची तों भेटी नव्हे ऐसी जाली । कोरडी च बोली ब्रह्मज्ञान ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां न बोलावें ऐसैं वाटे देवा । संग न करावा कोणां सवें ॥ ४ ॥
तुह्मां निमित्यासी सांपडलें अंग । नेदांवा हा संग विचारिलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी राहिली वासना । आवडी दर्शनाची च होती ॥ ३ ॥

॥ १२७२ ॥

आहे तें चि आह्मी मागों तुजपाशीं । नव्हों तुज ऐसीं क्रियानष्टें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नै बोलावीं तों च वर्मे बरें दिसे । प्रकट ते कैसे गुण करूं ॥ ४ ॥

१ त. बहुक्षेद.—(क्षेद ?)—क्षीण.—२ पं. जालों.—३ त. न द्यावा.—४ पं. नव्हे तुज
ऐसीं क्रियानष्ट.—५ त. न बोलावीं वर्मे तों चि बरें दिसे.

एका ऐसैं' एका द्यावैयाचा मोळा । कां तुह्मां गोपाळा नाहीं ऐसा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे लोकां नाहीं कळों आलें । करावें आपुलें जतन तों ॥ ३ ॥

॥ १२७३ ॥

आह्मीं याची केली सांडी । कोठें तोंडीं लागावें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आहे तैसा असो आतां । चिंतें' चिंता वाढते ॥ ५ ॥
बोलिल्याचा मांती सीण । भिन्न भिन्न राहावें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मांपाशीं । धीराऐसी जतन ॥ ३ ॥

॥ १२७४ ॥

आह्मांपाशीं याचें बळ । कोण काळवरी तों' ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ करूनि ठेलों जीवेंसाटीं । होय भेटी तोंवारि ॥ ५ ॥
लागलों तों न फिरें पाठी । पडिल्या गांठी वांचूनि ॥ २ ॥
तुका ह्मणे अवकाशें । तुमच्या ऐसैं होवया ॥ ३ ॥

॥ १२७५ ॥

बोलिलें चि बोलें पडपडताळुनि । उपजत मनीं नाहीं शंका ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ बहुतांची माय बहुत कृपाळ । साहोनि कोल्हाळ बुझाविसी ॥ ५ ॥
बहुतांच्या भौवें वांटिसी भातुकें । बहु कवतुकें खेळविसी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे ऐसैं जाणतसों वर्म । करणें तों श्रम न वजे वांयां ॥ ३ ॥

॥ १२७६ ॥

॥ १२ ॥

कोठें भोग उरला आतां । आठवितां तुज मज ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आड कांहीं नये दुजें । फळ बीजें आणिलें ॥ ५ ॥

१ पं. ऐसा.-२ पं. द्यावा त्याचा.-३ पं. तैसैं.-४ पं. चिंतें.-५ पं. मनी.-६ पं. तें.-
७ पं. धरूनि.-८ त. व्हावया.-९ पं. पडत पडताळुनि.-१० पं. बुझाविसी.-११ पं. नांवें.

उद्वेग ते' वांयांविण । कैंचा सीण चिंतनें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गेला भ्रम । तुमच्या धर्मे पायांच्या ॥ ३ ॥

॥ १२७७ ॥

संसार तो कोण देखे । आह्मां सखे हरिजन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काळ ब्रह्मानंदें सरे । आवडी उरे संचली ॥ ५ ॥

स्वर्मी ते ही नाहीं चिंता । रात्री जातां दिवस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ब्रह्मरसें । होय सरिसें भोजन ॥ ३ ॥

॥ १२७८ ॥

पडियेलों वनीं थोर चिंतवनी । उसीर कां आझूनि लावियेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येई गा विठ्ठला येई गा विठ्ठला । प्राणहा फुटला आळवितां ॥ ५ ॥

काय तुज नाहीं लौकिकाची शंका । आपुल्या बाळका मोकळितां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहु खंती वाटे जीवा । धरियेलें देवा दुरी दिसे ॥ ३ ॥

॥ १२७९ ॥

आपुले गांवींचें न देखेसें जालें । परदेसी एकलें किती कंठूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि पाहें मूळ येतां वाटे । जीवलग भेटे कोणी तरी ॥ ५ ॥

पाहातां अवध्या दिसतील दिशा । सकळ ही वोसा दृष्टीपुढें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कोणी न संगे वारता । तुझी वाटे चिंता पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १२८० ॥

जन तरी देखें गुंतलें प्रपंचें । स्मरण तें त्याचें त्यासी नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि मार्गे परतलें मन । घालगीचें रान देखोनियां ॥ ५ ॥

इंद्रियांचा गाजे गोंधळ ये ठायीं । फोडीतसे डोई अहंकार ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देवा वासनेच्या आटे । केलीं तळपटे बहुतांचीं ॥ ३ ॥

॥ १२८१ ॥

धांवे त्यासी फावे । दुजे उगवूनि गोवे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ घ्यावें भरूनियां घर । मग नाही येरझार ॥ ४ ॥
धणी उमें केलें । पुंडलिकें या उगलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे ठसा । गेला पडोनियां ऐसा ॥ ३ ॥

॥ १२८२ ॥

लाहानपण दे गा देवा । मुंगी साखरेचा रवा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐरावत रत्न थोर । तैया अंकुशाचा मार ॥ ४ ॥
ज्याचे अंगीं मोठेपण । तया यातना कठीण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जाण । व्हावें लाहनाहुनि लाहन ॥ ३ ॥

॥ १२८३ ॥

निचिपण बरवें देवा । न चले कोणाचा ही दावा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ महा पुरें झाडें जाती । तेथें लव्हाळे राहाती ॥ ४ ॥
येतां सिंधूच्या लहरी । नम्र होतां जाती वरि ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कळ । पाय धरिल्या न चले बळ ॥ ३ ॥

॥ १२८४ ॥

उष्ट्या पत्रावळी करूनियां गोळा । दाखविती कळा कवित्वाची ॥ १ ॥
ऐसे जे पातकी ते नरकीं पचती । जांवरी भ्रमती चंद्रसूर्य ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एक नारायण ध्याई । वरकडा वाहीं शोक असे ॥ ३ ॥

॥ १२८५ ॥

आवडीच्या मते करिती भजन । भोग नारायणे ह्मणती केला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघा देव ह्मणे वेगळें तें काय । अर्थासाठीं डोय फोडूं पाहे ॥ ५ ॥

लाजे कैमंडल धरितां भोपळा । आणीक थीगळा प्रावरणा ॥ २ ॥

शाला गडवे धातुद्रव्यइच्छा चित्ती । नैश्वर्य बोलती अवघें मुखें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे यांस देवा नाही भेटी । ऐसे कल्पकोटि जन्म घेतां ॥ ४ ॥

॥ १२८६ ॥

ह्मणतां हरिदास कां रे नाही लाज । दीनास महाराज ह्मणसी हीना ॥ १ ॥

काय ऐसें पोट न भरे तें गेलें । हालविसी कुले सभेमाजी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पोटें केली विटंबना । दीन जाला जना कीव भाकी ॥ ३ ॥

॥ १२८७ ॥

रिद्धिसिद्धी दासी कामधेनु घरीं । परि नाही भाकरी भक्षावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लोडें बालिस्तें पलंग सुपति । परि नाही लंगोटी नेसावया ॥ ५ ॥

पुसाल तरि आह्मां वैकुंठीचा वास । परि नाही राह्यास ठाव कोठें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी राजे त्रैलोक्याचे । परि नाही कोणाचें उणें पुरें ॥ ३ ॥

॥ १२८८ ॥

घरोघरीं अवघें जालें ब्रह्मज्ञान । परि मेळवण बहु माजी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निरें कोणापाशीं होय एक रज । तरि द्या रे मज दुर्वळासी ॥ ५ ॥

आशा तृष्णा माया कालवूनि देन्ही । दंभ तो दूरोनि दिसतसे ॥ २ ॥

१ पं. एका नारायणा.—२ पं. कुमंडल.—३ पं. नैश्वर.—४ त. पं. तयां.—५ पं. ह्मणवितां.—
६ पं. 'कां रे' याच्यावद्दल 'काहीं' असें आहे.—७ पं. भरेसें जालें.—८ त. लोडें आणि
बालिस्तें.—९ पं. निरें.

काम क्रोध लोभ सिगवी बहुत । मेळवूनि आंत काळकूट ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तेथें कांहीं हातां नये । आयुष्य मोलें जाये वांयांविण ॥ ४ ॥

॥ १२८९ ॥

अवध्या भूतांचें केलें संतर्पण । अवघी च दान दिली भूमि ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अवघा चि कौळ दिनरात्रशुद्धी । सावियेली विधि पर्वकाळ ॥ २ ॥

अवघीं च तीर्थें व्रतें केले याग । अवघें चि सांग जालें कर्म ॥ २ ॥
अवघें चि फळ आलें आह्मां हातां । अवघें चि अनंता समर्पिलें ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे आतां बोलों अबोलणें । कायावाचामनें उरलों नाहीं ॥ ४ ॥

॥ १२९० ॥

महुरा ऐसीं फळें नाहीं । आलीं कांहीं गळती । १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पक्कदशे येती थोडीं । नास आढी वेचे तों ॥ २ ॥
विरळा पावे विरळा पावे । अवघड गोवे सेवटाचे ॥ ३ ॥
उंच निंच परिवार देवी । धन्या ठावी चाकरी ॥ ४ ॥
झळके तेथें पावे आणी । ऐसे क्षणी बहु थोडे ॥ ५ ॥
पावेल तो पैल थडी । ह्मणों गडी आपुला ॥ ६ ॥
तुका ह्मणे उभाज्यानें । कोणें खरें मानितसे ॥ ७ ॥

॥ १२९१ ॥

अवध्या उपचारा । एक मन चि दातारा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ घ्यावी घ्यावी हे चि सेवा । मांझी दुर्बळाची देवा ॥ २ ॥

१ पं. आयुष्यमोल.—२ त. काळ वेळ दिनशुद्धी—३ पं. बोलणें.—४ दे. पं. विरळा पावे विरळा.—५ पं. खरें कोण.—६ दे. मनें.—७ पं. दीवदुर्बळाची०.

अवधियाचा ठाव । पायांवरि जीवभाव ॥ २ ॥

चित्ताचें आसन । तुका करितो कीर्तन ॥ ३ ॥

॥ १२९२ ॥

आली सलगी पायांपाशीं । होइल तैसी करीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आणीक आर्ह्यां कोठें जावें । येथें जीवें वेचलों ॥ ५ ॥

अवध्या निरोपणा भाव । हा चि ठाव उरलासे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाळीं लळे । कृपाळुवे विठले ॥ ३ ॥

॥ १२९३ ॥

देह आणि देहसंबंधें निंदावीं । इतरें वंदावीं श्वानशूकरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येणें नांवें जाला मी माझ्याचा झाडा । मोहा नांवें खोडा गर्भवास

॥ ५ ॥

गृह आणि वित्त स्वदेशा विटावें । इतरा भेटावें श्वापदझाडां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मी हें^१ माझें न यो वाचे । येणें नांवें साचे साधुजन ॥ ३ ॥

॥ १२९४ ॥

देवाचिये माथां घालुनियां भार । सांडीं कळिवर ओंवाळूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाथिला हा छंद अभिमान अंगीं । निमित्याचे वेगीं सारीं ओझें ॥

॥ ५ ॥

करुणावचनीं लाहो एकसरें । नेदोंवें दुसरें आड येऊं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सांडीं लटिक्याचा संग । आनंद तो मग प्रगटेल ॥ ३ ॥

१ पं. श्वापदा झाडां.—२ त. “ मी हें ” याच्याबद्दल “ मुखें. ”—३ त. न दावें.

॥ १२९५ ॥

देह नव्हे मी हें सरे । उरला उरे विठ्ठल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि लाहो करा । काळ सारा चिंतनें ॥ ५ ॥

पाळणाची नाहीं चिंता । ठाव रिता देवाचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जीवासाठीं । देव पोटीं पडेल ॥ ३ ॥

॥ १२९६ ॥

पृथक मी सांगों किती । धर्म नीती सकळां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघियांचा एक ठाव । शुद्ध भाव विठ्ठलीं ॥ ५ ॥

क्षराअक्षराचा भाग । करा लाग पंढरीये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आगमींचें । मथिलें साचें नवनीत ॥ ३ ॥

॥ १२९७ ॥

पुण्यविकरा तें मातेचें गमन । भाडी ऐसें धन विटाळ तो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आत्महत्यारा हा विषयांचा लोभी । ह्मणावें तें नाभी करवी दंड ॥ ५ ॥

नागवला अल्प लोभाचिये साटीं । घेऊनि कांचवटि परिस दिला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हात झाडिले परत्रीं । श्रम तो चि श्रोत्रीं वेठी केली ॥ ३ ॥

॥ १२९८ ॥

अंतरींचें ध्यान । मुख्य या नांवें पूजन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उपाधि तें अवघें पाप । गोडें निरसतां संकल्प ॥ ५ ॥

आज्ञा पाळावी हा धर्म । जाणते हो जाणा वर्म ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वृत्ति । अविट हे सहज स्थिति ॥ ३ ॥

॥ १२९९ ॥

मूळ करणें संतां । नाहीं मिळत उचिता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घडे कासयानें सेवा । सांग ब्रह्मांडाच्या जीवा ॥ ५ ॥

सागर सागरीं । सामावेसी कैची थोरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भावें । शरण ह्मणवितां बरवें ॥ ३ ॥

॥ १३०० ॥

बरवी नामावळी । तुझी महादोषां होळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालें आह्मांसी जीवन । धणीवरि हें सेवन ॥ ५ ॥

सोपें आणि गोड । किती अमृता ही वाड ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अच्युता । आमचा कलमतू दाता ॥ ३ ॥

॥ १३०१ ॥

तृषाकाळीं उदकें भेटी । पडे मिठी आवडीची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसियाचा हो कां संग । जिवलग संतांचा ॥ ५ ॥

मिष्टान्नाचा योग भुके । ह्मणतां चुके पुरेसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माते बाळा । कळवळा भेटीचा ॥ ३ ॥

॥ १३०२ ॥

कुंचराचे श्रवण । गुणदोषांवरि मन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असोनियां नसे कथे । मूर्ख अभाग्य तें तेथें ॥ ५ ॥

निरर्थक कारणीं । कान डोळे वेची वाणी ॥ २ ॥

पापाचे सांगाती । तोंडीं ओढाळांचे माती ॥ ३ ॥

हिताचिया नांवे । वोस पडिले देहभावे ॥ ४ ॥

फजीत करुनि सांडी । तुका करी बोडाबोडी ॥ ५ ॥

॥ १३०३ ॥

जग तरि आह्मां देव । परि हे निंदितों स्वभाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येतो हिताचा कळवळा । पडती हातीं हून काळा ॥ २ ॥

नाहीं कोणी सखा । आह्मां निपराध पारिखा ॥ २ ॥

उपक्रमें वदे । तुका वर्मासी तें भेदे ॥ ३ ॥

॥ १३०४ ॥

सोपें^३ वर्म आह्मां सांगितलें संती । टाळ दिंडी हातीं घेउनि नाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ समाधीचें सुख सांडा ओवाळून । ऐसें हें कीर्तन ब्रह्मरस ॥ २ ॥

पुढती घेंडे चढतें सेवन आगळें । भक्तिभाग्यबळें निर्भरता ॥ २ ॥

उपजों चि नये संदेह चित्तासी । मुक्ति चारी दासी हरिदासांच्या ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मन पावोनि विश्रांती । त्रिविध नासती ताप क्षणें ॥ ४ ॥

॥ १३०५ ॥

गंगा न देखे विटाळ । तें चि रांजणीं ही जळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अल्पमहदा नव्हे सरी । विटाळ तो भेद धरी ॥ २ ॥

काय खंडिली भूमिका । वर्णा पायरिकां लोकां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अगीविण । बीजें वेगळीं तों भिन्न ॥ ३ ॥

॥ १३०६ ॥

देवावरिल भार । काढूं नये कांहीं पर ॥ १ ॥

१ पं. सोडी.—२ पं. ह्मणोनि.—३ त. हें कडवें येथें अभंगांत नाहीं. पं. मूळचेंच आहे दे. या ठिकाणीं नवीन घातलें आहे.—४ पं. ओवाळूनी । ऐसा हा कीर्तनीं ब्रह्मरस.—५ पं. घडतें.

॥ ध्रु. ॥ तानभुके आठवण । घडे तें बरें चिंतन ॥ १ ॥
देखावी निश्चिती । ते चि अंतर श्रीपती ॥ २ ॥
वैभव सकळ । तुका मानितो विटाळ ॥ ३ ॥

॥ १३०७ ॥

थुंकोनियां मान । दंभ करितों कीर्तन ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जालों उदासीन देहीं । एकाविण चाड नाही ॥ १ ॥
अर्थ अनर्थ सारिखा । करूनि ठेविला पारिखा ॥ २ ॥
उपाधिवेगळा । तुका राहिला सोंवळा ॥ ३ ॥

॥ १३०८ ॥

काय ह्याचें ध्यावें । नित्य नित्य कोणें गावें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ केलें हरिकथेनें वाज । अंतरोनि जाते निज ॥ १ ॥
काम संसार । अंतरीं हे करकर ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हेंड । ऐसे मानिती ते लंड ॥ ३ ॥

॥ १३०९ ॥

वदे साक्षत्वेसीं वाणी । नारायणीं मिश्रित ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ न लगे कांहीं चाचपावें । जातों भावें पेरीत ॥ १ ॥
भांडार त्या दातियाचें । मी कैचें ये ठायीं ॥ २ ॥
सादावीत गेला तुका । येथें एकाएकीं तो ॥ ३ ॥

॥ १३१० ॥

ऐसी जिह्वा निकी । विठल विठल कां न घोकी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेणें पाविजे उद्धार । तेथें राखावें अंतर ॥ १ ॥
 गुंपोनि चावटी । तेथें कोणा लाभें भेटी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कळा । देवाविण अमंगळा ॥ ३ ॥

॥ १३११ ॥

साजे अळंकार । तरि भोगितां भ्रतार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ व्यभिचारा टाकमटिका । उपहास होती लोकां ॥ १ ॥
 शूरत्वाची वाणी । रूप मिरवे मंडणी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जिणें । शर्तीविण लाजिरवाणें ॥ ३ ॥

॥ १३१२ ॥

मानामान किती । तुझ्या झुल्लुका संपत्ती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जा रे चाळवीं बापुडीं । कोणी धरिती तीं गोडी ॥ १ ॥
 रिद्धिसिद्धी देसी । आह्मी चुंभळें नव्हों तैसीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ठका । ऐसें नागविलें लोकां ॥ ३ ॥

॥ १३१३ ॥

पाहातोसी काय । आतां पुढें करीं पाय ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वारि ठेवूं दे मस्तक । ठेलों जोडूनि हस्तक ॥ १ ॥
 बरवें करीं सम । नको भंगों देऊं प्रेम ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे चला । पुढती सामोरे विठ्ठला ॥ ३ ॥

॥ १३१४ ॥

भक्त ऐसे जाणा जे देहीं उदास । गेले आशापाश निवारूनि ॥ १ ॥

॥ध्रु॥ विषय तो त्यांचा जाला नारायण । नावडे धन जन माता पिता ॥ध्र॥

निर्वाणीं गोविंद असे मार्गेपुढें । कांहीं च सांकडें पडों नैदी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सत्य कर्मा व्हावें सांध्ये । घातलिया भये नर्का जाणें ॥ ३ ॥

॥१३१५॥

तां च हीं क्षुल्लकें सखीं सहोदरें । नाहीं विश्वंभरें वोळखी तां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नारायण विश्वंभर विश्वपिता । प्रमाण तो होतां सकळ मिथ्या ॥ध्र॥

रवि नुगवे तां दीपिकांचें काज । प्रकाशें तें तेज सहज लोपे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देहसंबंध संचितें । कारण निरुतें नारायणीं ॥ ३ ॥

॥ १३१६ ॥

यज्ञ भूतांच्या पाळणा । भेद कारियां कारणा ।

पावावया उपासना । ब्रह्मस्थानीं प्रस्थान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एक परी पडिलें भार्गी । फळ बीजाचिये अंगी ।

धन्य तो चि जर्गी । आदि अंत सांभाळी ॥ ध्र ॥

आवश्यक तो शेवट । मार्गे अवधी खटपट ।

चालों जाणे वाट । ऐसा विरळा एखादा ॥ २ ॥

तुका होवोनि निराळा । क्षराक्षरावेगळा ।

पाहे निगमकळा । बोले विठ्ठलप्रसादें ॥ ३ ॥

॥ १३१७ ॥

वेदपुरुष तरि नेती कां वचन । निवडूनि भिन्न दाखविलें ॥ १ ॥

१ दे. त. साहे.—२ दे. प. दीपिकाचें.—३ पं. प्रकाश तें.—४ दे. त. कारीये.—५ दे. आवश्यक. पं. आवस्यक.—६ पं. क्षराक्षरावेगळा.—७ पं. विठ्ठल प्रसाद

नामदेव व पांडुरंग यांनीं स्वप्नांत येऊन स्वामींस आज्ञा

केली कीं कवित्व करणें- ते अभंग ॥ २ ॥

॥ १३२० ॥

नामदेवें केलें स्वप्नामाजी जागें । सवें पांडुरंगें येऊनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांगितलें काम करावें कवित्व । वाउगें निमित्त्य बोलों नको ॥ ४ ॥

माप टाकी सैळ धरिली विठलें । थापटोनि केलें सावधान ॥ २ ॥

प्रमाणाची संख्या सांगे शत कोटी । उरले शेवटीं लावी तुका ॥ ३ ॥

॥ १३२१ ॥

द्याल ठाव तरि राहेन संगती । संतांचे पंगती पायांपाशीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीचा ठाव आलोंसें टाकून । आतां उदासीन न धरावें ॥ ४ ॥

सेवटील स्छळ नीचें माझी वृत्ति । आधारें विश्रांती पावईन ॥ २ ॥

नामदेवापायीं तुक्या स्वामीं भेटी । प्रसाद हा पोटी राहिलासे ॥ ३ ॥

॥ १३२२ ॥

॥ २ ॥

त्रिपुटीच्या योगें । कांहीं नव्हे कोणां जोगें ।

एक जातां लागें । एक पाठी लागतें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मार्गें पुढें अवघा काळ । पळों नये न चले बळ ।

करितां कोल्हाळ । रूपे खांदां हरि वाहे ॥ ४ ॥

पापपुण्यात्मयाच्या शक्ती । असती योजिल्या श्रीपती ।

यावें काकुलती । तेथें सत्तानायेका ॥ २ ॥

तुका उभा पैल थडी । तरि हे प्रकाश निवडी ।

१ त. नये.-२ त. सळे-३ पं. उरले ते सेवटी.-४ पं. संगती.-५ दे. निच.-६ त.

आतां.-७ पं. पापपुण्यात्मा याच्या.-८ पं. येथें.

घातल्या सांगडी । तापे पेटि हाकारी ॥ ३ ॥

॥ १३२३ ॥

देखण्याच्या तीन जाती । वेठी वार्ता अत्यंती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जैसा भाव तैसे फळ । स्वातीतोय एक जळ ॥ १ ॥

पाहे सांगे आणि जेवी । अंतर महदंतर तेवी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हिरा । पारखियां मूढां गारा ॥ ३ ॥

॥ १३२४ ॥

अनुभवे अनुभव अवघा चि साधिला । तरि स्थिरावला मनु ठायी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पिढूनियां मुसे आला अळंकार । दग्ध ते असार होऊनियां ॥ १ ॥

एक चि उरले कायावाचामना । आनंद भुवनामाजी त्रयी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी जिकिला संसार ॥ होऊनि किंकर विठोबाचे ॥ ३ ॥

॥ १३२५ ॥

ऐसिया संपत्ती आह्मां संवसारी । भोगाचिया परि काय सांगों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काम तो कामना भोगीतसे देवा । आळिंगणें हेवा चरण चुंबी ॥ १ ॥

॥ १ ॥

शांतीच्या संयोगें निरसला ताप । दुसरें तें पाप भेदबुद्धि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाहें तिकडे सारिखें । आपुलें पारिखें निरसलें ॥ ३ ॥

॥ १३२६ ॥

राम राज्य राम प्रजा लोकपाळ । एक चि सकळ दुर्जे नाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मंगळावांचूनि उमटेना वाणी । अखंड चि खाणी एकी रासी ॥ १ ॥

मोडलें हें स्वामी ठावाठाव सेवा । वाढवावा हेवा कोणा अंगें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे अवघें दुमदुमिलें देवें । उरलें तें गावें हें चि आतां ॥ ३ ॥

॥ १३२७ ॥

निवडोनि वाग काढिले निराळे । प्रमाण डोहळे यावरि ते ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जयाचा विभाग तयासी च फळे । देखणें निराळें कौतुकासी ॥ १ ॥
शूर तो ओळखे घायडायहात । येरां होइल मात सांगायासी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी केळवते वाणी । केला निजस्छानीं जाणवसा ॥ ३ ॥

॥ १३२८ ॥

याजसाठीं केला होता अटाहास । शेवटाचा दिस गोड व्हावा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां निश्चितीनें पावलों विसांवा । खुंटलिया धांवा तृष्णेचिया ॥ १ ॥
कवतुक वाटे जालिया वेचाचें । नांव मंगळाचें तेणें गुणें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मुक्ति परिणिली नोवरी । आतां दिवस चारी खेळीमेळी ॥ ३ ॥

॥ १३२९ ॥

भक्तीचिया पोटी रत्नाचिया खाणी । ब्रह्मींची ठेवणी सकळ वस्तु ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ माउलीचे मार्गे बाळकांची हरी । एका सूत्रें दोरी ओढतसे ॥ १ ॥
जेथील जें मागे तें रायासमोर । नाहींसैं उत्तर येत नाहीं ॥ २ ॥
सेवेचिये सत्ते धनी च सेवक । आपुलें तें एक न वंची कांहीं ॥ ३ ॥
आदिअंताठाव असे मध्यभाग । भोंवतें भासे मग उंचासन ॥ ४ ॥
भावारूढ तुका जाला एकाएकीं । देव च लौकिकीं अवघा केला ॥ ५ ॥

१ पं. ठाया ठाव.—२ दे. वाढवा तो.—३ त. फळे—४ पं. डायघायहात.—५ त. केळ-
वती.—६ दे. त. पं. आटाहास्ये—७ पं. सेवटीचा.—८ त. निश्चितीनें.—९ त. बाळकाच्या. पं.
बाळकाचे.—१० पं. सूत्र.—११ पं. मागे गयासमोर.—१२ दे. पं. उंचासनी.

॥ १३३० ॥

सांगतां दुर्लभ ज्ञानाचिया गोष्टी । अनुभव तो पोटीं कैचा घडे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भजनाचे सोई जगा परिहार । नेणत्यां सादर चित्त कथे ॥ ५ ॥
 माइकवे कार्ती साधन उपाय । ऐकतो गाय हूरुषे गीत ॥ २ ॥
 नव्हे आरागूक जावयासी वना । वेध कामिमना हरिकथेचा ॥ ३ ॥
 काळाच्या साधना कोणा अंगी बळ । चिंतना मंगळ अष्टप्रहर ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे आह्मी खेळीं भातुकुलें । विभागासी मुलें मोळीं येथें ॥ ५ ॥

॥ १३३१ ॥

जाणपण बरें देवाचिये शिरीं । आह्मी ऐसीं बरीं नेणतीं च ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देखणियांपुढें रुचे कवतुक । उभयतां सुख वाढतसे ॥ ५ ॥
 आशंकेची बाधा नाहीं लडिवाळां । चित्त वरि खेळा समबुद्धि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे दिशा मोकळ्या सकळा । अवकाशीं खेळा ठाव जाला ॥ ३ ॥

॥ १३३२ ॥

वचनांचे मांडे दावावे प्रकार । काय त्या साचार कौतुकाचे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जातां घरा मार्गे । उरीं नेणें खंती । मिळाल्या बहुती फांकलि-
 या ॥ ५ ॥
 उदयीं च अस्त उदय संपादला । कल्पनेचा केलां जागेपणें ॥ २ ॥
 जाणवूनि गेला हांडोरियां पोरां । सावध इतरां करुनी तुका ॥ ३ ॥

१ पं. अनुभव पोटीं०.—२ पं. परिचार.—३ पं. हर्षगीत.—४ पं. वचना.—५ पं. अष्ट
 प्रहर (अष्टौ प्रहर.)—६ दे. पं. देवाचं.—७ दे. पं. आशंकेचा.—८ दे. बहुती—९ दे. त.
 पं. उदयो.—१० त. जाला.—११ पं. जाणोनियां.

स्वामींस संतांनीं पुसलें कीं तुह्यांस वैराग्य कोण्या

प्रकारें जालें तें सांगा- ते अभंग ॥ ३ ॥

॥ १३३३ ॥

यांती शूद्र वंश केला वेवसाव । आदि तो हा देव कुळपूज्य ॥ १ ॥

॥ ध्रु० ॥ नये बोलों परि पाळिलें वचन । केलियाचा प्रश्न तुह्मीं संतीं ॥ २ ॥

संवसारें जालों अतिदुःखें दुखी । मायबाप सेखीं कमिल्लिया ॥ २ ॥

दुष्काळें आटिलें द्रव्यें नेला मान । स्त्री एकी अन्नअन्न करितां मेली ॥ ३ ॥

लज्जा वाटे जीवा त्रासलों या दुःखें । वेवसाय देखें तुटी येतां ॥ ४ ॥

देवाचें देऊळ होतें तें भंगलें । चित्तासी जें आलें करावेंसें ॥ ५ ॥

आरंभीं कीर्तन करीं एकादशी । नव्हतें अभ्यासीं चित्त आधीं ॥ ६ ॥

कांहीं पाठ केलीं संतांचीं उत्तरें । विश्वासें आदरें करोनियां ॥ ७ ॥

गाती पुढें त्यांचें धरावें धृपद । भावें चित्त शुद्ध करोनियां ॥ ८ ॥

संताचें सेविलें तीर्थ पायवणी । लाज नाहीं मनीं येऊं दिली ॥ ९ ॥

टाकला तो कांहीं केला उपकार । केलें हें शरीर कष्टवूनि ॥ १० ॥

वचन मानिलें नाहीं सुद्धदाचें । समूळ प्रपंचें वीट आला ॥ ११ ॥

सत्यअसत्यासीं मन केलें ग्वाही । मानियेलें नाहीं बहुमतां ॥ १२ ॥

मानियेला स्वामीं गुरूचा उपदेश । धरिला विश्वास दृढ नामीं ॥ १३ ॥

यांवारिया जाली कवित्वाची स्फूर्ति । पाय धरिले चित्तीं विठोबाचे ॥ १४ ॥

निषेधाचा काहीं पडिला आघात । तेणें मध्यें चित्त दुखविलें ॥ १५ ॥

बुडविल्या वह्या बैसलों धरणें । केलें नारायणें समाधान ॥ १६ ॥

१ दे. याति शूद्र वैश. पं. याति शूद्र वैश्य. त. याति शूद्र वौश.-२ दे. त. कर्मलि-
या.-३ पं. त. दव्ये-४ पं. करित.-५ दे. पं. देख.-६ पं. त. होतें जें भंगलें.-७ पं. पर
उपकार.-८ दे. सुद्धदाचें.-९ पं. सत्यअसत्याचें.-१० पं. यावरी.

विस्तारीं सांगतां बहुत प्रकार । होईल उशीर आतां पुरे ॥ १७ ॥

आतां आहे तैसा दिसतो विचार । पुढील प्रकार देव जाणे ॥ १८ ॥

भक्ता नारायण नुपेक्षी सर्वथा । कृपावंत ऐसा कळों आलें ॥ १९ ॥

तुका ह्मणे माझे सर्व भांडवल । बोलविले बोल पांडुरंगें ॥ २० ॥

॥ १३३४ ॥

ऐका वचन हें संत । मी तों आगळा पतित ।

काय काजें प्रीत । करीतसां आदरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे चित मज ग्वाही । सत्य तरलों मी नाहीं ।

एकांचिये वांहीं । एक देखीं मानिती ॥ २ ॥

बहु पीडिलों संसारें । मोडीं पुसें पिटीं ढोरें ।

न पडतां पुरें । या विचारें राहिलों ॥ ३ ॥

सहज सरलें होतें कांहीं । द्रव्य थोडें बहु तें ही ।

त्याग केला नाहीं । दिलें द्विजां याचकां ॥ ४ ॥

प्रियापुत्रबंधु । यांचा तोडिला संबंधु ।

सहज जालों मंदु । भाग्यहीन करंटा ॥ ५ ॥

तोंड न दाखवे जना । शिरें सांदी भरें राणां ।

एकांत तो जाणां । तयासाठीं लागला ॥ ६ ॥

पोटें पिटिलों काहारें । दया नाहीं या विचारें ।

बोलावितां बरें । सहज ह्मणें यासाठीं ॥ ७ ॥

सहज वडिलां होती सेवा । ह्मणोनि पूजितों या देवा ।

तुका ह्मणे भावा । साटीं झणी घ्या कोणी ॥ ७ ॥

॥ १३३५ ॥

बरें जालें देवा निघालें दिवाळें । बरी या दुष्काळें पीडा केली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अनुतापें तुझें राहिलें चिंतन । जाला हा वमन संवसार ॥ २ ॥

बरें जालें देवा बाईल कर्कशा । बरी हे दुर्दशा जनामध्ये ॥ ३ ॥

बरें जालें जर्गी पावलों अपमान । बरें गेलें धन ढोरें गुरें ॥ ४ ॥

बरें जालें नाहीं धरिली लोकलाज । बरा आलों तुज शरण देवा ॥ ५ ॥

बरें जालें तुझें केलें देवाईल । लेंकरें बाईल उपेक्षिलीं ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे बरें व्रत एकादशी । केलें उपवासीं जागरण ॥ ७ ॥

॥ १३३६ ॥

बोलावा विठ्ठल पाहावा विठ्ठल । करावा विठ्ठल जीवभाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येणें सोसें^१ मन जालें हांवभरी । परती माघारी घेत नाहीं ॥ २ ॥

बंधनापासूनि उकलली गांठी । देतां आली मिठी सावकाशें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देह भरिला विठ्ठलें । कामक्रोधें केलें घर रितें ॥ ४ ॥

॥ १३३७ ॥

मीचि मज व्यालों । पोटा आपुलिया आलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां पुरले नवस । निरसोनी गेली आस ॥ २ ॥

जालों बरा बळी । गेलों मरोनि तेकाळीं ॥ ३ ॥

देहींकडे पाहे । तुका आहे तैसा आहे ॥ ४ ॥

१ पं. “ हा ” हा शब्द नाहीं.—२ पं. सोस० परत माघारी०.—३ पं. सावकाश.—४ पं.० देहीं भरला विठ्ठल । काम क्रोध केलें०.

॥ १३३८ ॥

जग अवघें देव । मुख्य उपदेशाची ठेव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आधीं आपणयां नासी । तरि उतरे ये कसीं ॥ ५ ॥

ब्रह्मज्ञानाचें कोठार । तें^१ हें निश्चयें उत्तर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ते उन्मनी । नास कारया कारणीं ॥ ३ ॥

॥ १३३९ ॥

साधनांच्या कळा आकार आकृति । कारण नवनीतीं मथनाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पक्षियासी नाहीं मारगीं आडताळा । अंतरिक्षीं फळासी चि पावे

॥ ५ ॥

भक्तीची जोडी^३ ते उखत्या चि साटीं । उणें पुरें तुटी तेथें^४ नाहीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ओलें सांचत सांचणी । आजि जाली धणी एकसरें ॥ ३ ॥

॥ १३४० ॥

नाहीं येथें वाणी । सकळां वर्णीं ध्यावी धणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालें दर्पणाचें अंग । ज्याचा त्यासी दावी रंग ॥ ५ ॥

एका भावाचा एकांत । पीक पिकला अनंत ॥ २ ॥

तुका खळे दाणीं । करी बैसोनी वांटणी ॥ ३ ॥

॥ १३४१ ॥

ठेविलें जतन । करूनियां निज धन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जयापासाव उत्पत्ति । तें हें बीज धरिलें हातीं ॥ ५ ॥

निवडिलें वरळा भूस । सार आइन जिंनस ॥ २ ॥

१ पं. तें या निश्चयें.—२ पं. अंतरिक्ष. दे. त. अंतराक्षी.—३ पं. गोडी.—४ पं. येथें.—

५ पं. आहे.—६ पं. खळ.—७ त. जिंनस.

तुका ह्मणे नारायण । भाग संचिताचा गुण ॥ ३ ॥

॥ १३४२ ॥

भ्रमणा पाउलें वेचिलीं तीं वाव । प्रवेशतां ठाव एक द्वार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सारतीं पाउलें विठोबाचीं जीवीं । कोणीं न विसंभावीं क्षणभरि

॥ १३४३ ॥

सुलभ हें केलें सकळां जीवन । फुंकावे चि कान न लगेसैं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें सकळ ही कोड । पुरे मूळ खोड विस्ताराचें ॥ ३ ॥

॥ १३४३ ॥

कांहीं जाणों नये पांडुरंगाविण । पाविजेल सीण संदेहानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भलतिया नावें आळविला पिता । तरि तो जाणता कळवळा

॥ १३४४ ॥

अळंकार जातो गौरवितां वाणी । सर्वगात्रां धणी हरिकथा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे उपजे विल्हाळें आवडी । करावा तो घडी घडी लाहो ॥ ३ ॥

॥ १३४४ ॥

बीजापोटीं पाहे फळ । विध न करितां सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया मूर्ख ह्मणावें वेडें । कैसें तुटेल सांकडें ॥ १ ॥

दांवितीया वाट । वेठी धरूं पाहे चाट ॥ २ ॥

पुढिल्या उपाया । तुका ह्मणे राखे काया ॥ ३ ॥

॥ १३४५ ॥

मातेचीं जो थानें फाडी । तया जोडी कोण ते ॥ १ ॥

१ दे. भ्रमना.—२ पं. विसंभावीं.—३ पं. फुंकावा.—४ पं. मुळे.—५ पं. आळवितां.—६ त.

परि.—७ पं. होतो.—८ दे. उपज विल्हाळे. पं. उपजे विल्हाळ.—९ पं. ह्मणावें तें वेडें.—१० पं.

दावाविया.—११ पं. धरुनि.

॥ ध्रु. ॥ वेदां निंदी तो चांडाळ । भ्रष्ट सुतकीया खळ ॥ १ ॥

अगी लावी घरा । मग वसती कोठें थारा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्म । येरा नौचावितो भ्रम ॥ ३ ॥

॥ १३४६ ॥

वेश वंदाया पुरते । कोण ब्राह्मण निरुते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें सांगा मजपाशीं । संतां निरवितों येविशीं ॥ १ ॥

असा जी प्रवीण । ग्रंथीं कळे शुद्धहीण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लोपें । सत्याचिया घडती पापें ॥ ३ ॥

॥ १३४७ ॥

ज्या ज्या आह्मांपाशीं होतील ज्या शक्ति । तेणें हा श्रीपती अळंकारूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघा पायांपाशीं दिला जीवभाव । जन्ममरणाठाव पुसियेला ॥ १ ॥

ज्याचें देणें त्यासी घातला संकल्प । बंधनाचें पाप चुकविलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें उरला विठ्ठल । खाये बाले बोल गोंये नाचे ॥ ३ ॥

॥ १३४८ ॥

आह्मी आळीकरें । प्रेमसुखाचीं लेंकुरें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पायीं गोविली वासना । तुच्छ केलें ब्रह्मज्ञाना ॥ १ ॥

येतां पाहें मुळा । वांट पंढरीच्या डोळां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे स्थळें । मग मी पाहेन सकळें ॥ ३ ॥

॥ १३४९ ॥

आइत्याची राशी । आली पाकसिद्धीपाशीं ॥ १ ॥

१ दे. पं. सुतकीया.—२ पं. जाणवितो.—३ पं. ग्रंथ केले. शुद्धहीण.—४ पं. होईल.—५ गायनाचे.—६ दे. तुश. त. तुष्य.—७ पं. वास पंढरीचा.—८ पं. सकळ.

॥ ध्रु. ॥ आतां सांडोनि भोजन । भिके जावें वेडेपण ॥ १ ॥

उसंतिली वाट । मार्गे परतावें फुकट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाणी । वेचों बैसोन ठाकणी ॥ ३ ॥

॥ १३५० ॥

धन्य शुद्ध जाती । धरीं लौकरी परती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐकिलें तें चि कानीं । होय परिपाक मनीं ॥ १ ॥

कळवळा पोटीं । सावधान हितासाठीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भाव । त्यांचा तो चि जाणां देव ॥ ३ ॥

॥ १३५१ ॥

जीवित्व तें किती । हें चि धरितां बरें चिर्ती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संत सुमनें उत्तरे । मृदु रसाळ मधुरें ॥ १ ॥

विसांवतां कानीं । परिपाक घडे मनीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जोडी । हाय जतन रोकडी ॥ ३ ॥

॥ १३५२ ॥

अभिमानाची स्वाँमिनी शांति । महत्व घेती सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळोनि हीं न कळे वर्म । तरि श्रम पावती ॥ १ ॥

सर्व सत्ता कैरितां धीर । वीर्या वीर आगळा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तिखट तिखें । मृदसखें आवडी ॥ ३ ॥

॥ १३५३ ॥

भोजन तें 'पाशांतीचें । निचें' उंचें उसाळी ॥ १ ॥

१ दे. त वेडेपणें.—२ पं. उसंतील.—३ पं. टाकनी.—४ दे. धन्ये.—५ पं. ज्याचा.—६ पं. सुमन.—७ पं. स्वामिणी.—८ पं. हें.—९ पं. धरितां.—१० पं. " तें " शब्द नाही.—११ पं. उंच नीच.

॥ ध्रु. ॥ जैशी कारंज्याची कळा । तो जिह्वाळा स्वहिता ॥ १ ॥
 कल्पना ते देवाविण । न करी भिन्न इतरां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे पावे भूतीं । ते निश्चिती मापली ॥ ३ ॥

॥ १३५४ ॥

पोटापुरतें काम । परि अगत्य तो राम ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कारण तें हें चि करीं । चित्तीं पांडुरंग धरीं ॥ १ ॥
 प्रारब्धीं हेवा । जोडी देवाची ते सेवा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बळ । बुद्धी वेचूनि सकळ ॥ ३ ॥

॥ १३५५ ॥

बहुतां जन्मां अंतीं । जोडी लागली हे हातीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मनुष्यदेहा ऐसा ठाव । धरीं पांडुरंगीं भाव ॥ १ ॥
 बहु केला फेरा । येथें सांपडला थारा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जाणे । ऐसे भले ते शाहाणे ॥ ३ ॥

॥ १३५६ ॥

रूप नांवें माया बोलावया ठाव । भागा आले भाव तयावरि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सीव वोट परी न खंडे पृथिवी । शाहाणे ते जीवीं समजती ॥ १ ॥
 पोटा आलें तिच्या लोळे मांड्यावरि । पारखी न करी खंती चिर्त्ती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भक्तीसाठीं हरिहर । अरूपीचें क्षरविभाग हें ॥ ३ ॥

॥ १३५७ ॥

लेकराची आळी न पुरवी कैसी । काय तयापार्शीं उणें जालें ॥ १ ॥

१ पं. स्वहिताचा.—२ पं. लाधली.—३ पं. भलते. त. भले तें शाहणें.—४ पं. रूप ना.
 व.—५ पं. लोडे मड्यावरी । पारखीये करी खंती तिची.—६ पं. क्षीर०.

॥ ध्रु. ॥ आह्मां लडिवाळां नाहीं तें प्रमाण । कांहीं ब्रह्मज्ञान आत्मस्थिति ॥ १ ॥
वचनाचा घेईन अनुभव पदरीं । जें हें जनाचारीं मिरवलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी भोळिवेची आटी । दावीन शेवटीं कौतुक हें ॥ ३ ॥

॥ १३५८ ॥

आर्तभूतांप्रति । उत्तम योजाव्या त्या शक्ति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फळ आणि समाधान । तेथें उत्तम कारण ॥ १ ॥

अल्पें तो संतोषी । स्छळीं सांपडे उदेसीं ॥ २ ॥

सहज संगम । तुका ह्मणे तो उत्तम ॥ ३ ॥

॥ १३५९ ॥

मुळाचिया मुळें । दुःखें वाढती सकळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा योगियांचा धर्म । नव्हे वाढवावा श्रम ॥ १ ॥

न कळे आवडी । कोण आहे कैसी घडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे थीत । दुःख पाववावें चित्त ॥ ३ ॥

॥ १३६० ॥

भाग्यवंतां हें चि काम । मापी नाम वैखरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आनंदाची पुष्टि अंगीं । श्रोते संगीं उद्धरती ॥ १ ॥

पिकविलें तया खाणें किती । पंगतीस सुकाळ ॥ २ ॥

तुका करी प्रणिपात । दंडवत आचारियां ॥ ३ ॥

॥ १३६१ ॥

लटिकें तें रुचे । साच कोणां ही न पचे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा माजल्याचा गुण । भोगें कळों येइल सीण ॥ १ ॥

१ पं. आर्तभू । प्रति.— २ त. आणे.— ३ दे त. थीतें. पं. स्थीत.— ४ पं. पिकलें.—
५ पं. आचार्या.

वाढवी ममता । नाही वरपडला तो दूतां ॥ २ ॥

कांहीं न मनी हेकड । तुका उपदेश माकड ॥ ३ ॥

॥ १३६२ ॥

कौतुकाची सृष्टी । कौतुकें चि केलें कष्टी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोडे तरी भलें खेळ । फांके फांकिल्या कोल्हाळ ॥ ५ ॥

जाणनियासाठीं । भय सामावलें पोटीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चेता । होणें तें तूं च आइता ॥ ३ ॥

॥ १३६३ ॥

भोवंडींसरिसें । अवघें भोंवत चि दिसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ठायीं राहिल्या निश्चळ । आहे अचळीं अचळ ॥ ५ ॥

एक हाकेचा कपाटीं । तेथें आणीक नाद उठी ॥ २ ॥

अभ्रें धांवे शशी । तुका ह्मणे दुसरें भासी ॥ ३ ॥

॥ १३६४ ॥

नव्हों आह्मी आजिकालीचीं । काचीं कुचीं चाळवणो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एके ठायीं मूळडाळ । ठावा सकळ आहेसी ॥ ५ ॥

तुमचें आमचेंसैं कांहीं । भिन्न नाही वांटलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जेथें असें । तेथें दिसें तुमचासा ॥ ३ ॥

॥ १३६५ ॥

योग्याची संपदा त्याग आणि शांति । उभयलोकीं कीर्ति सोहळा मान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येरयेरांवरी जायांचें उसिणें । भाग्यस्थळीं देणें झाडावेसीं ॥ ५ ॥

१ दे. पं. न मनी माकड । काहीं उपदेश हेकड ॥.—२ त. पं. जाणनिया.—३ पं. एके.—
४ पं. अभ्र.—५ दे. असे ते तें दुसरें भासी. पं. असे तेथें दुसरे भासी.—६ पं. नव्हे.—७ पं.
वाळवणी.—८ पं. आमचें तें कांहीं ।

केलिया फावला ठायींचा तो लाहो । तृष्णेचा तो काहो काव्हवितो ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाभ अकर्तव्या नांवें । शिवपद जीवें भोगिजेल ॥ ३ ॥

॥ १३६६ ॥

मरणा हातीं सुटली काया । विचारें या निश्चयें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नासोनियां गेली खंती । सहजस्थिति भोगाचे ॥ २ ॥

न देखें सैं जालें श्रम । आलें वर्म हाता हें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कैची कींव । कोठें जीव निराळा ॥ ३ ॥

॥ १३६७ ॥

नव्हे ब्रह्मचर्य बाइलेच्या त्यागें । वैराग्य वाउगें देशत्यागें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काम वाढे भय वासनेच्या द्वारें । सांडावें तें धीरें आचावाचे ॥ २ ॥

कांपवूनि टिरी शूरत्वाची मात । केलें वाताहात उचित काळें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करी जिव्हेसी विटाळ । लटिक्याची मळ स्तुति होतां ॥ ३ ॥

॥ १३६८ ॥

नको सांडूं अन्न नको सेवूं वन । चिंतीं नारायण सर्व भोगीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मातेचिये खांदीं बाळ नेणे सीण । भावना त्या भिन्न मुंडाविया

॥ २ ॥

नको गुंपों भोगीं नको पडों त्यागीं । लावुनि सैं अंगीं देवाचिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नको पुसों वेळोवेळां । उपदेश वेगळा उरला नाहीं ॥ ३ ॥

॥ १३६९ ॥

अवघी मिथ्या आटी । राम नाहीं तंव कंठीं ॥ १ ॥

१ पं. भोगावे.-२ पं. आचावचे.-३ पं. चिंतीं-४ त. भागीं.-५ पं. भागी.-६ पं. सर्व.-७ त. निराळा.

॥ ध्रु. ॥ सावधान सावधान । उगवीं संकल्पीं हैं मन ॥ १ ॥

सांडिलें तें मांडे । आंग्रह उरल्या कौळें दंडे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आँलें भागा । देउनि चिंतीं पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १३७० ॥

न संगाँवें वर्म । जनीं असों द्यावा भ्रम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उगींच लागतील पाठीं । होतीं रितीं च हिंपुटीं ॥ १ ॥

सिकविल्या गोटी । शिंकोन न धरिती पोटीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सीण । होइल अनुभवाविण ॥ ३ ॥

॥ १३७१ ॥

जातिविजातीची व्हावयासि भेटी । संकल्प तो पोटीं वाहों नये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होणार तें घडो होणाराच्या गुणें । होइल नारायणें निर्मिलें तें ॥ १ ॥

व्याघ्राचिये भुके वधावी ते गाय । याचें नांव काय पुण्य असे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे न करी विचार पुरता । गरज्याची माता पिता खर ॥ ३ ॥

॥ १३७२ ॥

शाहाणियां पुरे एक चि वचन । विशारती खुण ते चि त्यासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उपदेश असे बहुतांकारणें । घेतला तो मनें पाहिजे हा ॥ १ ॥

फांसावेना तरिं दुःख घेतें वाव । मग होतो जीव कासावीस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नको राग धरूं झोंडा । नुघडितां पीडा होइल डोळे ॥ ३ ॥

१ दे. आग्र. पं. अग्र.—२ पं. काळ.—३ पं. आला.—४ संगवे.—५ पं. शिकोनि धरितील पोटीं.—६ पं. व्याघ्राची ते.—७ “ इशारती ” असावें.—८ पं. “ पाहिजे हा ” याच्याबद्दल “ पाहिजेल. ”

॥ १३७३ ॥

अभिन्नव सुख तरि या विचारें । विचारावें बरें संतजनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रूपाच्या आठवें दोन्ही ही आपण । वियोग तो क्षण होत नाहीं ॥ ५ ॥

पूजा तरि चित्तें कल्यौ तें ब्रह्मांड । आहाच तो खंड एकदेसी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझा अनुभव यापरि । डोई पायांवरि ठेवीतसें ॥ ३ ॥

॥ १३७४ ॥

नटनाट्य तुह्मी केलें याच सार्टीं । कवतुकें दृष्टी निववावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरि काय कळलें चि आहे । वाघ आणि गाय लांकडाची ॥ ५ ॥

अभेद चि असे मांडियेलें खेळा । केल्या दीपकळा बहुएकी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रूप नाहीं दर्पणांत । संतोषाची मात दुसरें तें ॥ ३ ॥

॥ १३७५ ॥

रवीचा प्रकाश । तो चि निशी घडे नाश ।

जाल्या बहुवस । तरि त्या काय दीपिका ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां हा चि वसो जीवीं । माझे अंतरीं गोसार्वीं ।

होऊं येती ठावीं । काय वर्म यांच्यानं ॥ ५ ॥

सर्वें असतां धणी । आड येऊं न सके कोणी ।

न लगे विनवणी । पृथैकाची करावी ॥ २ ॥

जन्माचिया गति । येणें अवध्या खुंटती ।

कारण ते प्रीती । तुका ह्मणे जवळी ॥ ३ ॥

१ दे. त. पं. अभिन्नव.—२ दे. वियोगें तो क्षीण—३ पं. कल्प.—४ पं. त्या यानें.
५ दे. त. पृथुकाची.

॥ १३७६ ॥

ऐसे सांडुनियां धुरे । किविलवाणी दिसां कां रे ।
 कामें^२ उर भरे । हातीं नुरे मृत्तिका ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ उदार हा जगदानी । पांडुरंग अभिमानी ।
 तुळसीदळ पाणी । चिंतनाचा भुकेला ॥ ५ ॥
 न लगे पुसावी चाकरी । कोणी वकील ये घरीं ।
 त्यांचा तो चाकरी । पारपत्य सकळ ॥ २ ॥
 नाहीं आडकाटी । तुका ह्मणे जांतां भेटी ।
 न बोलतां मिठी । उगी च पायीं घालावी ॥ ३ ॥

॥ १३७७ ॥

उपकारी असे आरोणि उरला । आपुलें तयाला पर नाहीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ लाभावारी ध्यावें सांपडलें काम । आपला तो श्रम न विचारी ॥ ५ ॥
 जीवा ऐसैं देखे आणिकां जीवांसी । निखळ चि रासि गुणांची च ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे देव तयांचा पांगिला । न भंगे संचला धीर सदा ॥ ३ ॥

॥ १३७८ ॥

कोणां पुण्यें यांचा होईन सेवक । जीहीं द्वंद्वीदिक दुराविलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसैं वर्म मज दावीं नारायणा । अंतरीं च खुणा प्रकटोनि ॥ ५ ॥
 बहु अवघड असे संतभेटी । तरि जगजेठी करुणा केली ॥ २ ॥

१ पं. दिसतां.—२ पं. कामीं—३ पं. कोण वकील या घरीं.—४ पं. ज्याचा.—५ पं. जा भेटी.—६ पं. अपकारी असो उरोनि उरला.—७ पं. विचारितां.—८ पं. ऐसा.—९ पं. गुणांचा.—१० पं. कोण्या पुण्यें त्यांचा.—११ दे. त. पं. द्वंदादिक.—१२ पं. अंतरींच्या.—१३ त. पं. प्रगटोनि.

तुका ह्मणे मंग नये वृत्तीवरी । सुखाचे शेजारीं पहुडईन ॥ ३ ॥

॥ १३७९ ॥

क्षणक्षणां सांभाळितों । साक्षी होतों आपुला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न घडावी पायीं तुटी । मने मुठी घातले ॥ ५ ॥

विचारतों वचनां आधीं । धरुनि शुद्धी ठेविली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मार्गे भ्यालों । तरीं जालों जागृत ॥ ३ ॥

॥ १३८० ॥

आगूनियां मना । आवड्या धांडोळिल्या खुणा ।

देखिला तो राणा । पंढरपूरनिवासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ यासी अनुसरल्या काय । घडे ऐसें वांयां जाय ।

देखिले ते पाय । सम जीवीं राहाती ॥ ५ ॥

तो देखावा हा विध । चिंतनें तें कार्य सिद्ध ।

आणिकां संबंध । नाहीं पर्वकाळासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खळ । होती क्षणें चि निर्मळ ।

जाऊनियां मळ । वाळवंटीं नाचती ॥ ३ ॥

॥ १३८१ ॥

धरितां ये पंढरीची वाट । नाहीं संकट मुक्तीचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वंदूं येती देव पदे । त्या आनंदें उत्साहे ॥ ५ ॥

नृत्यछंदें उडती रज । जे सहज चालतां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गरुड टके । वैष्णव निके संभ्रम ॥ ३ ॥

१ पं. मन.—२ पं. मने मिठी घातली.—३ पं. धरिले.—४ पं. चिंतनें चि—५ पं. आणीक.—
६ दे. हो. त. होय.—७ पं. धरितां पंढरीचीं.—८ दे. डके.

॥ १३८२ ॥

नाम घेतां मन निवे । जिंवेहे अमृत चि स्रवे ।

होताती बरवे । ऐसे शकुन लाभाचे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मन रंगलें रंगलें । तुझ्या चरणीं स्थिरावलें ।

केलिया विठलें । ऐसी कृपा जाणावी ॥ ५ ॥

जालें भोजनसें दिसे । चिरा पडोनि ठेला इच्छे ।

धालियाच्या ऐसें । अंगा येती उद्गार ॥ २ ॥

सुख भेटों आलें सुखा । निध सांपडला मुखा ।

तुका ह्मणे लेखा । आतां नाहीं आनंदा ॥ ३ ॥

॥ १३८३ ॥

रुची रुची घेऊं गोडी । प्रेमसुखें जाली जोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काळ जाऊं नेदूं वांयां । चिंतूं विठोबाच्या पायां ॥ ५ ॥

करूं भजन भोजन । धणी घेऊं नारायण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जीव धाला । होय तुझ्यानें विठला ॥ ३ ॥

॥ १३८४ ॥

वेळोवेळां हें चि सांगें । दान मार्गें जगासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठल हे मंगळवाणी । घेऊं धणी पंगती ॥ ५ ॥

वेचतसे पळें पळ । केलें बळ पाहिजे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दुश्चित नका । राहों फुका नाड हा ॥ ३ ॥

॥ १३८५ ॥

आणीक ऐसें कोठें सांगा । पांडुरंगा सारिखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दैवत ये भूमंडळीं । उद्धार कळी पाववितें ॥ ४ ॥

कोठें कांहीं कोठें कांहीं । शोध ठायीं स्छळासी ॥ २ ॥

अन्यत्रांचें तीर्थी नासे । तीर्थी वसे वज्रलेप ॥ ३ ॥

पांडुरंगांचें पांडुरंगीं । पाप अंगीं रोहेना ॥ ४ ॥

ऐसें हरें गिरिजेप्रति । गुह्य स्थिती सांगितली ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे तीर्थ क्षेत्र । सर्वत्र हें दैवत ॥ ६ ॥

॥ १३८६ ॥

पुराणींचा इतिहास । गोड रस सेविला ॥ १ ॥

नव्हती हे आहाच बोल । मोकळें फोल कवित्व ॥ ४ ॥

भावे ध्या रे भावे ध्या रे । ऐकदा जा रे पंढरिये ॥ २ ॥

भाग्ये आलेति मनुष्यदेहा । तो हा पाहा विठ्ठल ॥ ३ ॥

पापपुण्या करील झाडा । जाइल पीडा जन्माची ॥ ४ ॥

ध्यावी हातीं टाळदिंडी । गावे तोंडीं गुणवाद ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे घटापटा । न लगे वाटा शोधाव्या ॥ ६ ॥

॥ १३८७ ॥

कर्म धर्म नव्हती सांग । उण्या अंगें पतन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भलत्या काळें नामावळी । सुलभ भोळी भाविकां ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तें पडती पायां । गाती तयां वैष्णवां ॥ २ ॥

१ दे. पावितें.-२ दे. आनेत्रांचें. त. अनेत्रांचें.-३ त. हा अभंग चार चरणी धरून “ भावे ध्या रे भावे ध्या रे । एकदा जारे पंढरिये ” हें एवढेंच ध्रुवपद धरलें आहे; आणि शेवटच्या कडव्यांत “ तुका ह्मणे ० ” हें अर्ध पूर्वी असून “ ध्यावी हातीं ० ” हें अर्ध पुढें आहे.-४ त. पं. निवडिला.-५ दे. येगदा.-६ पं. काळीं.

तुका ह्मणे नुपजे दोष । करा घोष आनंदें ॥ ३ ॥

॥ १३८८ ॥

पाहा रे हें दैवत कैसें । भक्तिपिसें भाविक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाचारिल्या सरिसें पावे । ऐसैं^२ सेवे बराडी ॥ ५ ॥

शुष्ककाष्ठीं गुरुगुरी । लाज हरि न धरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अर्धनारी । ऐसीं धरी रूपडीं ॥ ३ ॥

॥ १३८९ ॥

बहुत सोसिले मार्गे न कळतां । पुढती काय आतां अंध व्हावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकाचिये अंगीं हें ठेवावें लावून । नये भिन्न भिन्नां चांचपडो

॥ ५ ॥

कोण होईल तो ब्रह्मांडचाळक । आपण चि हौक देइल हाके ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दिलीं चेतवूनि सुनीं । कौतुकावांचूनि नाहीं छळ ॥ ३ ॥

॥ १३९० ॥

आश्चर्य या वाटे नसत्या छंदाचें । कैसें दिलें साचें करोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुजियासी तंव अकळ हा भाव । करावा तो जीव साक्षी येथें ॥ ५ ॥

एकीं अनेकत्व अनेकीं एकत्व । प्रकृतिस्वभाव प्रमाणें चि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करूं उगवूं जाणसी । कुशळ येविशीं तुही देवा ॥ ३ ॥

॥ १३९१ ॥

अस्त नाही आतां एक चि मोहोरी । पासूनि अंधारा दुरि जालों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ साक्षत्वे या जालों गुणाचा देखणा । करीं नारायणा तरी खरें ॥ ५ ॥

१ पं. भाविका.—२ पं. ऐसी सवें.—३ दे. त. शुल्क काष्ठी. पं. शुष्क काष्ठी गुरुगुरी.—४ पं. भिन्न भिन्न.—५ दे. आपणें चि हाके देईल हाके. । पं. आपण चि हाके देइल हाक.—६ दे. सुनीं.—७ दे. त. पं. आकळ.—८ दे. पं. साक्ष.—९ पं. मोहरा.—१० पं. साक्षत्वे.

आठवें विसरु पडियेला मार्गें । आलें तें चि भागें यत्न केलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझा विनोद देवासी । आह्मी तुह्मां ऐसीं दोन्ही नव्हों ॥ ३ ॥

॥ १३९२ ॥

क्षर अक्षर हे तुमचे विभाग । कासयानें जग दुरी धरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें आह्मी नेणों पालटों च कांहीं । त्यागिल्याची नाहीं मार्गें चाड

॥ ५ ॥

प्रतिपादिता तूं समविषमाचा । प्रसाद तो याचा पापपुण्य ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मां नाना अवगणीं । लागे संपादणी लटिक्याची ॥ ३ ॥

॥ १३९३ ॥

सर्वरसीं मीनलें चित्त । अखंडित आनंदु ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गोत पति विश्वंभरीं । जाला हरि सोयरा ॥ ५ ॥

वोळखी ते एका नांवें । इतरभावे खंडणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नांवें रूपें । दुसरीं पापें हारपलीं ॥ ३ ॥

॥ १३९४ ॥

मीं हें ऐसें काय जाती । अवघड किती पाहातां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं होत उल्लंघन । नसतां भिन्न दुसरें ॥ ५ ॥

अंधारानें तेज नेलें । दृष्टीखालें अंतर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सवें देव । घेतां ठाव दावील ॥ ३ ॥

॥ १३९५ ॥

कवैश्वरांचा तो आह्मांसी विटाळ । प्रसाद वोंगळ चिवडिती ॥ १ ॥

१ पं. त. इतर वाव. - २ दे. कवैश्वरांचा. त. पं. कवैश्वराचा. - ३ पं. आह्मां.

॥ ध्रु.॥ दंभाचे आवडी बहिराट अंधळे । सेवटासि काळें होइल तोंड ॥१॥

सोन्यासेजारीं तों लाखेची जतन । सतंत ते गुण जैसेतैसे ॥ २ ॥

सेव्यसेवकता न पडतां ठावी । तुका ह्मणे गोवी पावती हीं ॥ ३ ॥

॥ १३९६ ॥

वाढलियां मान न मनावी निश्चिती । भूतांचिये प्रीती भूतपण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणैऊनि मना लावावी कांचणी । इंद्रियांचे झणी ओढी भरे ॥१॥

एका एकपणें एकाचिये अंगीं । लागे रंग रंगीं मिळालिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देव निष्काम निराळा । जीवदशे चाळा चळणांचा ॥ ३ ॥

॥ १३९७ ॥

माया साक्षी आक्षी नेणों भीड भार । आप आणि पर नाहीं दोन्ही ॥१॥

॥ ध्रु. ॥ सत्याचिये साटीं अवघा चि भरे । नावडे व्यापार तुटीचा तो ॥१॥

पोभाळितां चरे अंतरींचें दुःख । लासैं फासैं मुख उघडावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नव्हे स्फीतचा हा ठाव । निवाड्यासी देव साक्षी केला ॥३॥

॥ १३९८ ॥

संतां आवडे तो काळाचा ही काळ । समर्थाचें बाळ जेवीं समर्थ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परिसतां तेथें नाहीं एकेविणें । मोहें न पवे सीण ऐसैं राखे ॥१॥

केले अन्याय ते सांडवी उपचारें । न देखें दुसरें नांशा मूळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मुख्य कल्पतरूच्या । काय नाहीं दया तये ठायीं ॥ ३ ॥

॥ १३९९ ॥

संतांच्या धिक्कारें अमंगळ जिणें । विश्वशत्रु तेणें सांडी परि ॥ १ ॥

१ पं. दंभाची आवडी बहिराट ०.—२ पं. सोन्याचे सेजारीं ०.—३ पं. सतंत.—४ दे. से-

व्य सेवकता. पं. सेव्य सेकता.—५ पं. ह्मणोनिया.—६ त. मिळालिया.—७ दे. पोभाळितां.—

८ पं. एकेविणे. त. एकेविण.—९ पं. मोहो.—१० दे. पं. नासा.—११ दे. त. पं. धीकारें.

॥ ध्रु. ॥ कुळ आणि रूप वांयां संवसार । गेला भरतोर मोकलितां ॥ १ ॥
मूळ राखे तया फळा काय उणें । चतुर लक्षणें राखों जाणे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे सायास तो एके ठायीं । दीप हातीं तई अवघें बरें ॥ ३ ॥

॥ १४०० ॥

ओलें मूळ भेदी खडकाचें अंग । अभ्यासासी सांग कार्यसिद्धि ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नव्हे ऐसैं कांहीं नाहीं अवघड । नाहीं कईवाड तोंच वरि ॥ १ ॥
दोरें चिरा कापे पडिला कांचणी । अभ्यासैं सेवनीं विष पडे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कैचा विसण्यासी ठाव । जठरीं बाळा वाव एकाएकीं ॥ ३ ॥

॥ १४०१ ॥

अमर आहां अमर आहां । खरें कीं पाहा खोटें हें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ न ह्मणां देह माझा ऐसा । मग भरवसा कळेल ॥ १ ॥
कैचा धाक कैचा धाक । सकळिक हें आपुलें ॥ २ ॥
देव चि बरे देव चि बरे । तुका ह्मणे खरे तुह्मी ॥ ३ ॥

॥ १४०२ ॥

काम नाहीं काम नाहीं । जालों पाहीं रिकामा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ फावल्या या करूं चेष्टा । निश्चळ द्रष्टा बैसोनि ॥ १ ॥
नसत्या छंदें नसत्या छंदें । जग विनोदें विव्हळतसे ॥ २ ॥
एकाएकीं एकाएकीं । तुका लोकीं निराळा ॥ ३ ॥

॥ १४०३ ॥

हातीं घेऊनियां काठी । तुका लागला कळिवरा पाठी ॥ १ ॥

१ पं. संसार.—२ पं. भ्रतार.—३ पं. लक्षण.—४ पं. पडिल्या.—५ पं. अभ्यास.—६ त.
खरे खरे तुह्मी.—७ दे. त. पं. दृष्टा.—८ पं. विव्हळतसे.—९ त. लोकीं.—१० पं. कळिवरा.

॥ ध्रु. ॥ नेऊनि निजविलें स्मशानीं । माणसें जाळी ते ठाकणीं ॥ १ ॥
 काढिलें तें ओढें । मागील उपचाराचें पुढें ॥ २ ॥
 नाहीं वाटों आला भेव । सुख दुःख भोगिता देव ॥ ३ ॥
 याजेसाठीं हें निर्वाण । केलें कसियेलें मन ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे अनुभव बरा । नाहीं तरी शास्त होय चोरा ॥ ५ ॥

॥ १४०४ ॥

कीर्तन चांग कीर्तन चांग । होय अंग हरिरूप ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्रेमाछंदें नाचे डोले । हारपला देहभाव ॥ १ ॥
 एकदेशीं जीवकळा । हा सकळां सोयरा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे उरला देव । गेला भेव त्या काळें ॥ ३ ॥

॥ १४०५ ॥

नँ बोलेली करा वाचा । उपाधीचा संबंध ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ एका तुमच्या नामाविण । अवघा सीण कळतसे ॥ १ ॥
 संकल्पाचे ओढी मन । पापपुण्य सम चि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नारायणीं । पावो वाणी विसांवा ॥ ३ ॥

॥ १४०६ ॥

प्रारब्धा हातीं जन । सुख सीण पावतसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करितां घायाळाचा संग । अगें अंग माखावें ॥ १ ॥
 आविसा अगें पीडा वसे । त्यागें असे बहु सुख ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जीव भ्याला । अवघ्या आला बाहेरी ॥ ३ ॥

१ पं. “ जाळी ते ” याच्याबद्दल “ जाळीत. ” .-२ पं. याच साठीं.-३ दे. सास्त.-
 ४ पं. हरपले.-५ पं. सोइरा-६ पं. ते काळीं.-७ पं. न बोलसी.-८ पं. सवें.-९ दे.
 घाईळाचा.

॥ १४०७ ॥

आशा ते करविते बुद्धीचा लोप । संदेह तें पाप कैसें नव्हे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आपला आपण करावा विचार । प्रसन्न तें सार मन गवाही ॥ ५ ॥
नांवें रूपें अंगीं लाविला विटाळ । होतें त्या निर्मळ शुद्ध बुद्ध ॥ २ ॥
अंधळ्यानं नये देखण्याची चाली । चालों ऐसी बोली तुका बोले ॥ ३ ॥

॥ १४०८ ॥

जळो आतां नांव रूप । माझे पाप गांठीचें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ संतांचिया चरणरजें । उतरूं ओझे मातीचें ॥ ५ ॥
लटकियाचा अभिमान । होता सीण पाववित ॥ २ ॥
तुका ह्मणे अरूपीचें । सुख साचें निनांवें ॥ ३ ॥

॥ १४०९ ॥

निंदा स्तुती करवी पोट । सोंग दाखवी बोभाट ॥ १ ॥
॥ जटा राख विटंबना । धीर नाही क्षमा मना ॥ ५ ॥
शृंगारिलें मढें । जीवेंविण जैसें कुडें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे रागें । भलतें चावळे वाउगें ॥ ३ ॥

॥ १४१० ॥

भिक्षापात्र अवलंबणें । जळो जिणें लाजिरवाणें ।
ऐसियासी नारायणें । उपेक्षीजे सर्वथा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ देवा पायीं नाही भाव । भक्ति वरी वरी वाव ।
समर्पिला जीव । नाही तो हा व्यभिचार ॥ ५ ॥

१ पं. आपुल्या.—२ दे. गोही.—३ पं. ते.—४ पं. लटिका चि.—५ दे. पावित.—६ दे.
भिक्षापात्र. त. भिक्षापात्र.

जगा घालावें सांकडें । दीन होऊनि बापुडें ।
 हें चि अभाग्य रोकडें । मूळ आणि विश्वास ॥ २ ॥
 काय न करी विश्वंभर । सत्य करितां निर्धार ।
 तुका ह्मणे सार । दृढ पाय धरावे ॥ ३ ॥

॥ १४११ ॥

भावबळें विष्णुदास । नाहीं नाश पावत ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ योगभाग्यें घरा येती । सर्व शक्ति चालत ॥ ४ ॥
 पित्याचें जें काय धन । पुत्रा कोण वंचील ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कडे बैसों । तेणें असों निर्भर ॥ ३ ॥

॥ १४१२ ॥

कोरड्या गोष्टी चटक्या बोल । शिकल्या सांगे नाहीं ओल ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कोण यांचें मना आणी । ऐकों कानीं नाइकोनि ॥ ४ ॥
 घरोघरीं सांगती ज्ञान । भूस 'सिणें कांडिती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आपुल्या मति । काय रितीं पोर्कळें ॥ ३ ॥

॥ १४१३ ॥

नव्हतियाचा सोस होतां । झडो आतां पदर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देखणें तें देखियेलें । आतां भलें साक्षित्वें ॥ ४ ॥
 लांभें कळों आली हानि । राहों दोन्हीं निराळीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे एकाएकीं । हां कां लोकीं पसारा ॥ ३ ॥

१ पं. मूळ आणि विश्वासा.— २ दे. त. नास.— ३ पं. का.— ४ दे. त. गोठी.— ५ पं. त. सीण.— ६ पं. पोकेळ.— ७ पं. लाभ.— ८ पं. हा लोकिकीं पसारा. त. हा कां लोकिकीं पसारा.

॥ १४१४ ॥

सोसैं वाढे दोष । जाला न पालटे कस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं बरवैं वचन । करितां तैं नारायण ॥ ४ ॥

ऐसे प्रारब्ध नेमैं । श्रमैं चि उरे श्रमैं ॥ २ ॥

सुख देते शांती । तुका ह्मणे धरितां चित्ती ॥ ३ ॥

॥ १४१५ ॥

काय शरीरापैं काम । कृपा साधावया प्रेम ।

उचिताचे धर्म । भागा आले ते करूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देईन हाक नारायणा । तैं तों नाकळे बंधना ।

पंढरीचा राणा । आइकोन धांवेळ ॥ ४ ॥

सातांपांचांचें गोठलें । प्रारब्धें आकारलें ।

आतां हें संचलें । असो भोगा सांभाळीं ॥ २ ॥

फावली ते बरवी संधि । सावधान करूं बुद्धी ।

तुका ह्मणे मधीं । कोठें नेवें विसावा ॥ ३ ॥

॥ १४१६ ॥

न लगे देशकाळ । मंत्रविधानें सकळ ।

मनैं चि निश्चळ । करूनि करुणा भाकावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येतो बैसलिया ठाया । आसनें व्यापी देवराया ।

निर्मळ ते काया । अधिष्ठान त्याचें ॥ ४ ॥

कल्पनेचा साक्षी । तरि आदरें चि लक्षी ।

१ त. करितो.—२ पं. असो—३ दे. श्रमुचि उरे श्रम. त. श्रमुचि उरे श्रमैं.—४ पं.

पावली.—५ दे. आसणें. त. असणें.—६ पं. आदरें लक्षी.

आवडीनें भक्षी । कोरडे धान्य मटमटां ॥ २ ॥

घेणें तरि भाव । लक्षी दासांचा उपाव ।

तुका ह्मणे जीव । जीवीं मेळविल अनंत ॥ ३ ॥

॥ १४१७ ॥

नाहीं आलें भक्तिसुख अनुभवा । तो मी ज्ञान देवा काय करूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नसावें जी तुह्मी कांहीं निश्चितीनें । माझिया वचनें अभेदाच्या ॥ ५ ॥

एकाएकीं मन नेदी समाधान । देखिल्या चरण वांचूनियां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाचा गुणीं लांचावली । न राहे उगली मौन्य मज ॥ ३ ॥

॥ १४१८ ॥

मागतां विभाग । कोठें लपाल जी मग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संत साक्षी या वचना । त्यांसी ठाउकिया खुणा ॥ ५ ॥

होइन धरणेकरी । मग मी रिघों नेदीं बाहेरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मी अक्षर । तुज देवपणाचा भार ॥ ३ ॥

॥ १४१९ ॥

मिटेवण्याचे धनी । तुह्मी व्यवसाय जनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण पडे ये लिगाडीं । केली तैसीं उगवा कोडीं ॥ ५ ॥

केलें सांगितलें काम । दिले पाळूनियां धर्म ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां । असो तुमचें तुमचे माथां ॥ ३ ॥

॥ १४२० ॥

समर्पिली वाणी । पांडुरंगीं घेते^४ धणी ॥ १ ॥

१ पं. त. " आलें " हा शब्द नाही--२ मी ठेवण्याचे धणी । तुह्मी येवसाय.--३ दे. वे-
वसाय.--४ पं. घेती.

॥ ध्रु. ॥ पूजा होते' मुक्ताफळीं । रस ओविया मंगळीं ॥ १ ॥
धार अखंडित । ओघ चालियेला नित्य ॥ २ ॥
पूर्णाहुति जैवें । तुका वेउनि ठेला भावें ॥ ३ ॥

॥ १४२१ ॥

अवघा चि आकार ग्रासियेला काळें । एक चि निराळें हरिचें नाम ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ धरुनि राहिलों अविनाश कंठीं । जीवन हें पोटीं सांठविलें ॥ १ ॥
शरीरसंपत्ति मृगजळभान । जाईल नासोन खरें नव्हे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां उपाधीच्या नांवें । आणियेला देवें वीट मज ॥ ३ ॥

॥ १४२२ ॥

बोलणें चि नाहीं । आतां देवाविण कांहीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ एकसरें केला नेम । देवा दिले क्रोध काम ॥ १ ॥
पाहेन ते पाय । जोंवरि हे दृष्टि धाय ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मनें । हे चि संकल्प वाहाणें ॥ ३ ॥

॥ १४२३ ॥

येथूनियां ठाव । अवघे लक्षायाचे भाव ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उंची देवाचे चरण । तेथें जालें अधिष्ठान ॥ १ ॥
आघातावेगळा । असे ठाव हा निराळा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे स्थळ । धरुनि राहिलों अचळ ॥ ३ ॥

॥ १४२४ ॥

भरला दिसे हाट । अवघी वाढली खटपट ।

१ पं. होती.-२ दे. नित.-३ पं. जीव.-४ त. होउनि.-५ पं. भाव.-६ त. एका चि.
पं. एकवें. निराळें.

संचिताचे वाट । वाटाऊनि फांकती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भोगा ऐसे ठायाठाव । कर्मा त्रिविधाचे भाव ।

द्रष्टा येथें देव । विरहित संकल्पा ॥ २ ॥

दिला पाडूनियां धडा । पापपुण्यांचा निवाडा ।

आचरती गोडा । आचरणें आपुलाल्या ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे पराधीनें । जालीं ओढलिया ऋणें ।

तुटती बंधनें । जैरि देवा आळविते ॥ ४ ॥

॥ १४२५ ॥

आला भागासी तो करी वेवसाव । परि राहो भाव तुझ्या पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय चाले तुझीं बांधलें दातारा । वाहिलिया भारा उसंतितीं

॥ २ ॥

शरीर तें करी शरीराचे धर्म । नको देऊं वर्म चुकों मनौ ॥ ३ ॥

चळण फिरवी ठाव बहुवस । न घडो आळस चिंतनाचा ॥ ४ ॥

इंद्रियें करोत आपुले व्यापार । आवडीसी थार देई पायीं ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे नको देऊं काळा हातीं । येतो काकुलती ह्मणऊनि ॥ ६ ॥

॥ १४२६ ॥

आह्मां अवघें भांडवल । येथें विठ्ठल एकला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कायावाचामनोभावें । येथें जीवें वेचलों ॥ २ ॥

परतें कांहीं नेणें दुजें । तत्त्वबीजें पाउलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे संतसंगें । येणें रंगें रंगलों ॥ ४ ॥

१ त. संचिताची वाट. पं. संचिताचे वाटे । वाटा होऊनि फांकती ॥—२ त. पं. संक-
ल्प.—३ पं. जरि या देवा.—४ पं. शरीराचा.—५ पं. मज.—६ पं. पडो.—७ त. आपुला. पं.
आपुलाला.—८ पं. एक.—९ पं. तत्वबीज.

॥ १४२७ ॥

साहोनियां टोले उरवावें सार । मग अंगीकार खऱ्या मोलें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भोगाचे सांभाळीं द्यावें कळिवर । संचिताची थार मोडूनियां
॥ ४ ॥

महत्त्वाचे ठायीं भोगावी अप्रतिष्ठा । विटवावें नष्टां पंचभूतां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मग कैचा संवसार । जयाचा आदर तें चि व्हावें ॥ ३ ॥

॥ १४२८ ॥

निर्वैर होणें साधनाचें मूळ । येर ते विल्हाळ सांडीमांडी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नाहीं चालों येत सोंगसंपादणी । निवडे अवसानीं शुद्धाशुद्ध ॥ ४ ॥
त्यागा नांव तरी निर्विषयवासना । कार्यकारणांपुरते विधि ॥ २ ॥
तुका ह्मणे राहे चिंतनीं आवडी । येणें नांवें जोडी सत्यत्वेंशीं ॥ ३ ॥

॥ १४२९ ॥

पशु ऐसे होती ज्ञानी । चर्वणीं यां विषयांचे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ठेवूनियां लोभीं लोभ । जाला क्षोभ आत्मत्वीं ॥ ४ ॥
केला आणिकां वाढी पाक । खाणें ताक मूर्खासी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मोठा घात । वाताहात हा देह ॥ ३ ॥

॥ १४३० ॥

कां जी धरिलें नाम । तुह्मी असोनि निष्काम ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कोणां सांगतसां ज्ञान । ठकाठकीचें लक्षण ॥ ४ ॥
आवडीनें नाचें । आहे तरी पुढें साचें ॥ २ ॥

१ दे. संचित चि.—२ पं. साधनाच्या मुळें.—३ दे. येती.—४ त. सोंग संपादनी.—५ दे. त. कारीये.—६ पं. “या” नाहीं.

तुका ह्मणे प्रेम । नाहीं भंगायार्चें काम ॥ ३ ॥

॥ १४३१ ॥

खरें बोले तरी । फुकासाठीं जोडे हरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे फुकाचे उपाय । सांडूनियां वांयां जाय ॥ ५ ॥

परउपकार । एका वचनाचा फार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मळ । मनै सांडितां शीतळ ॥ ३ ॥

॥ १४३२ ॥

दया क्षमा शांति । तेथें देवाची वसति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पावे धांवोनियां घरा । राहे धरोनियां थारा ॥ ५ ॥

कीर्तनाचे वाटे । बराडिया ऐसा लोटे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घडे । पूजा नैमि देव जोडे ॥ ३ ॥

॥ १४३३ ॥

शिष्याची जो नेघे सेवा । मानी देवासारखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचा फळे उपदेश । आणिकां दोष उफराटे ॥ ५ ॥

त्याचें खरें ब्रह्मज्ञान । उदासीन देहभावी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सत्य सांगें । योत रागें येती ते ॥ ३ ॥

॥ १४३४ ॥

माझीं मेलीं बहुवरि । तूं कां जैसा तैसा हरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठो कैसा वांचलासि । आतां सांग मजपार्शी ॥ ५ ॥

तुज देखतां चि माझा । बाप गेला आज्ञा पणजा ॥ २ ॥

१ पं. तेथें देवाची हे वस्ती.—२ पं. ० नाम देव ०.—३ त. खरा.—४ पं. येरा.—५ पं. देहेभावे.—६ पं. येउत.

आह्वां लागलेंसे पाठी । बालत्व तारुण्य काठी ॥ ३ ॥

तुज फावलें तें मार्गें । कोणी नसतां वादिलार्गें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तुझ्या अंगीं । मज देखिल लागलीं औघीं ॥ ५ ॥

॥ १४३५ ॥

आणीक कोणाचा न करीं मी संग । जेणें होय भंग माझ्या चित्ता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठलावांचूनि आणीक जे वाणी । नाइकें मी कानीं आपुलिया ॥

॥ २ ॥

समाधानासाठीं बोलावी हे मात । परि माझें चित्त नाहीं कोठें ॥ २ ॥

जिवाहूनि मज ते चि आवडती । आवडे ज्या चित्तीं पांडुरंग ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझें तो चि जाणे हित । आणिकांच्या चित्त नेदीं^१ बोला ॥ ४ ॥

॥ १४३६ ॥

आशा हे समूळ खाणोनि काढावी । तेव्हां चि गोसावी व्हावें^२ तेणें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरि सुखें असावें संसारीं । फजिती दुसरी करूं नये ॥ २ ॥

आशा मारूनियां जयवंत व्हावें । तेव्हां चि निघावें सर्वातूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जरीं योगाची तांतडी । आशेची बीबुडी करीं आधीं ॥ ३ ॥

॥ १४३७ ॥

निष्ठावंत भाव भक्तांचा स्वधर्म । निर्धार हें वर्म चुकां नये ॥ १ ॥

निष्काम निश्चळ विठलीं विश्वास । पाहों नये वास आणिकांची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसा कोणें उपेक्षिला । नाहीं ऐकिला ऐसा कोणी ॥ ३ ॥

१. दे. तारुण्ये. — २. दे. औघीं. — ३. पं. तुका ह्मणे तो चि जाणे माझें हित । — ४. पं. ना-
हीं. — ५. त. त्यांनीं. — ६. पं. कोण.

॥ १४३८ ॥

नामाचें चितन प्रगट पसारा । असाल तें करा जेथें तेथें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सोडवील माझा स्वामी निश्चयेसीं । प्रतिज्ञाहे दासीं केली आह्मी

॥ ५ ॥

गुण दोष नाही पाहात कीर्तनीं । प्रेमें चक्रपाणी वश्य होय ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कडु वाटतो प्रपंच । रोकडे रोमांच कंठ दाटे ॥ ३ ॥

॥ १४३९ ॥

नाम ह्मणतां मोक्ष नाही । ऐसा उपदेश करिती कांहीं ।
बाहिर व्हावें त्याचे ठायीं । दुष्ट वचन वाक्य तें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जयाचे राहिलें मानसीं । ते^३ चि पावले तयासी ।
चांचपडतां मेलीं पिसीं । भलतैसीं वाचालें ॥ ५ ॥

नवविधीचा निषेध । जेणें मुखें करिती वाद ।

जन्मा आले निंद्य । शूकरयाती संसारा ॥ २ ॥

काय सांगों वेळोवेळां । आठव नाहीं चांडाळा ।

नामासाठीं बाळा । क्षीरसागरीं कोंडिलें ॥ ३ ॥

आपुलिया नामासाठीं । लागे शंखासुरापाठीं ।

फोडोर्नियां पोटीं । वेद चारी काढिले ॥ ४ ॥

जगीं प्रसिद्ध हे बेली । नामें गणिका तारिली ।

आणिकें ही उद्धरिलीं । पातकी महादोषी ॥ ५ ॥

जे हे पवाडे गर्जती । नाम प्रल्हादाच्या चितीं ।

१ त. पाहातां.—२ त. करितिल.—३ त. तें चि पावलें ०.—४ पं. नवविधाचा.—५ पं. नाही
त्या चांडाळा.—६ पं. फोडिया.—७ पं. प्रसिद्ध बेली.—८ दे. त. प्रल्हादाचा.

जळतां बुडतां घातीं । राखे हातीं विषाचे ॥ ६ ॥

काय सांगों ऐशीं किती । तुका ह्मणे नामख्याती ।

नरकाप्रती जाती । निषेधिती तीं एकें ॥ ७ ॥

॥ १४४० ॥

किती या काळाचा सोसावा वेळसा । लागला सरिसा पाठोवार्ठी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लक्ष चौग्याशीची करा सोडवण । रिघा या शरण पांडुरंगा ॥ २ ॥

उपजल्या पिंडा मरण सांगातें । मरतें उपजतें सवें चि तें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माळ गुंतली राहाटी । गाडग्याची सुटी फुटलिया ॥ ३ ॥

॥ १४४१ ॥

गासी तरि एक विठ्ठल चि गाई । नाहीं तरि ठायीं राहें उगा ॥ १ ॥

अद्वैतीं तों नाहीं बोलाचें कारण । जाणीवेचा श्रम करिसी वांयां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे किती करावी फजिती । लाज नाहीं चिंत्तीं निलाजिरा ॥ ३ ॥

॥ १४४२ ॥

जयाचिये वाचे नये हा विठ्ठल । त्याचे मज बोल नावडती ॥ १ ॥

शत्रु तो म्यां केला न ह्मणें आपुला । जो विन्मुख विठ्ठला सर्वभावे ॥ २ ॥

जयासी नावडे विठोबाचें नाम । तो जाणा अधम तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ १४४३ ॥

आह्मांसी तों नाहीं आणीक प्रमाण । नामासी कारण विठोबाच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घालूनियां कास करितों कैवाड । वागों नेदीं आड कळिकाळासी

॥ २ ॥

अबद्ध वांकडे जैशतैशा परी । वाचे हरि हरि उच्चारवें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मां सांपडलें निज । सकळां हें बीज पुराणांचें ॥ ३ ॥

॥ १४४४ ॥

जीव तो चि देव भोजन ते भक्ति । मरण ते चि मुक्ति पाषांड्याची ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पिंडाच्या पोषकीं नागविलें जन । लटिकें पुराण केले वेद ॥ ४ ॥
मना आला तैसा करिती विचार । ह्मणती संसार नाही पुन्हा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे पाठीं उडती यमदंड । पापपुण्य लंड न विचारिती ॥ ३ ॥

॥ १४४५ ॥

भक्तांचा महिमा भक्त चि जाणती । दुर्लभ या गति आणिकांसी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जाणोनि नेणते जाले तेणें सुखें । न बोलोनि मुखें बोलताती ॥ ४ ॥
अभेदूनि भेद राखियेला अंगीं । वाढावया जगीं प्रेमसुख ॥ २ ॥
टाळ घोष कथा प्रेमाचा सुकाळ । मूढ लोकपाळ तरावया ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे हें तों आहे तयां ठावें । जिहीं एक्या भावें जाणीतलें ॥ ४ ॥

॥ १४४६ ॥

आशा तृष्णा माया अपमानाचें बीज । नासिलिया पूज्य होइजेतें ॥ १ ॥
अधीरासी नाही चालों जातां मान । दुर्लभ दर्शन धीर त्याचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नाही आणिकांसी बोल । वांयां जाय मोल बुद्धीपार्शी ॥ ३ ॥

॥ १४४७ ॥

चित्तनें सरे तो धन्य जाणा काळ । सकळ मंगळ मंगळांचें ॥ १ ॥

१ त. पं. जैसैं तैशापरी.—२ पं. सकळ ही बीज०.—३ त. पं. मरण ते मुक्ति.—४ पं. आपुले मनींचें करुनि पाषांड । जनामध्ये भांड पोढ भरी ॥ हें कडवें येथें जास्त आहे.—
५ दे. विचारि.—६ पं. भक्तीचा.—७ दे. नो.—८ पं. त. घोळ.—९ पं. नासील या.—१० दे. त. दुरुषण.—११ पं. चितनें जो सरे तो चि धन्य काळ ।—१२ दे. “धन्य जाणा काळ” याच्याबद्दल “धन्य काळ ।”

॥ ध्रु. ॥ संवसारसिंधु नाही हरिदासां । गर्भवास कैसा नेणती ते ॥ १ ॥

जनवन ऐसें^३ रुपेच्या सागरें । दाटला आभारें पांडुरंग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा भक्तांचें बंधन । दाखविलें भिन्न परी एक ॥ ३ ॥

॥ १४४८ ॥

मोक्षाचें आह्मांसी नाही अवघड । तो असे उघड गांठोळीस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भक्तीचे सोहळे होतील जीवासी । नवल तेविशीं पुरवितां ॥ १ ॥

ज्याचें त्यासी दणें कोण तें उचित । मानूनियां हित घेतों सुख ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुखें देई संवसार । आवडीसी थार करीं माझे ॥ ३ ॥

॥ १४४९ ॥

॥ १२ ॥

चिंतनासी न लगे वेळ । सर्व काळ करावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सदा वाचे नारायण । तें वदन मंगळ ॥ १ ॥

पढिये सर्वोत्तम भाव । येथें^{१०} वाव पसारा ॥ २ ॥

ऐसें उपदेशी तुका । अवध्या लोकां सकळां ॥ ३ ॥

॥ १४५० ॥

अंतराय पडे गोविंदीं अंतर । जो जो ध्यावा भार तो चि बाधी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैसलिये ठायीं आठवीन पाय । पाहीन तो ठायें तुझा देवा ॥ १ ॥

अखंड तें खंडे संकल्पीं विकल्प । मनोजन्य पाप रज्जुसर्प ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विश्वां विश्वंभर वसे । राहों ऐसे दशे सुखरूप ॥ ३ ॥

१ दे. त. संसार.—२ पं. हरिच्या दासा.—३ पं. ऐसा.—४ पं. आभार.—५ दे. उघाड.—
६ पं. कोणाचें उचित.—७ पं. सुखें.—८ पं. घेई.—९ दे. सर्वोत्तमा.—१० पं. इतर.—११ पं. ठाव.

॥ १४५१ ॥

एकाचिया घांटया टोके । एक फिके उपचार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी सवे गोवळिया । भाव तया पढियंता ॥ ५ ॥

एकाचें तें उच्छिष्ट खाय । एका जाय ठकवूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहु सोपें । बहु रूपें अनंत ॥ ३ ॥

॥ १४५२ ॥

कोठें नाहीं अधिकार । गेले नर वांयां ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एका हें सोपें वर्म । न लगे श्रम चिंतना ॥ ५ ॥

मृत्याचिये अंगीं छाये । उपाये चि खुंटतां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अवघे जन । येथें मन असों द्या ॥ ३ ॥

॥ १४५३ ॥

ज्यांनं ज्यानं जैसं ध्यावें । तैसं व्हावें कृपाळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सगुणनिर्गुणांचा ठाव । विटे पाव धरियेले ॥ ५ ॥

अवघें साकोरेचें अंग । नये व्यंग निवडितां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जें जें करी । तें तें हरी भोगिता ॥ ३ ॥

॥ १४५४ ॥

आचरती कर्म । तेथें काळें कर्मधर्म ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खेळे गोवळियांसवें । करिती तें त्यांचें साहावें ॥ ५ ॥

यज्ञमुखें घांस । मंत्रपूजेसी उदास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चोरी । योगियां हीं सवें करी ॥ ३ ॥

१ पं. घाटा टोके । एका फिके०.—२ दे. एकाचेथें उच्छिष्ट०.—३ पं. ठकउनी. दे. त. ठकोणि.—४ दे. त. ज्याणें ज्याणें.—५ पं. धर्माधर्म.

॥ १४५५ ॥

नामाचे पवाडे बोलती पुराणे । होऊनि कीर्तन तो चि ठेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आदिनाथा कंठीं आगळा हा मंत्र । आवडीचें स्तोत्र सदा घोकी ॥ २ ॥

आगळें हें सार उत्तमा उत्तम । ब्रह्मकर्मा नाम एक तुझें ॥ २ ॥

तिहीं त्रिभुवनीं गमन नारदा । हातीं विणा सदा नाम मुखीं ॥ ३ ॥

परिक्षिती मृत्यु सातां दिवसांचा । मुक्त जालो वाचा उच्चारितां ॥ ४ ॥

कोळियाची कीर्ति वाढली गहन । केलें रामायण रामा आधीं ॥ ५ ॥

सगुण निर्गुण तुज ह्मणे वेद । तुका ह्मणे भेद नाही नांवां ॥ ६ ॥

॥ १४५६ ॥

भूतदयापरत्वे जया तया परी । संत नमस्कारीं सर्वभावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शिकल्या बोलाचा धरिशील ताठा । तरी जांसी वाटा यमपंथें ॥ २ ॥

॥ १४५७ ॥

हिरा परिस मोहरा आणीक पाषाण । नव्हे परी जन संतां तैसी ॥ २ ॥

सरितां वाहळां गंगे सागरा समान । लेखी तयाहून अधम नाही ॥ ३ ॥

आणीक अमुप होती तारांगणें । रविशशिमानें लेखूं नये ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नाही नरमता अंगीं । नव्हे तें फिरंगी कठिण लोह ॥ ५ ॥

॥ १४५७ ॥

आणीक कांहीं मज नावडे मात । एंका पंढरिनाथावांचूनियां ॥ १ ॥

त्याची च कथा आवडे कीर्तन । तें मज श्रवण गोड लागे ॥ २ ॥

॥ १ पं. कीर्तने तूं चि ठेलें.—२ पं. जालो.—३ पं. नामीं.—४ पं. धरितील.—५ पं. जाती.—

६ पं. वाहळ. त. वाहळ.—७ पं. मोजूं.—८ पं. नम्रता—९ पं. “मज” हा शब्द नाही.—

१० दे. त. एक पंढरिनाथ वांचुनिया—११ दे. श्रवणें.

तुका ह्मणे संत ह्मणोत भलतें । विठ्ठलापरतें न मनी कांहीं ॥ ३ ॥

॥ १४५८ ॥

ठेवा जाणवि गुंडून । येथें भाव चि प्रमाण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एका अनुसरल्या काज । अवघें जाणे पंढरिराज ॥ ५ ॥

तर्कवितर्कासी । वाव न लगे सायासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भावेंविण । अवघा बोलती तो सीण ॥ ३ ॥

॥ १४५९ ॥

येथें दुसरी न सरे आटी । देवा भेटी जावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो चि ध्यावा एका चित्तें । करूनि रितें कळिवर ॥ ५ ॥

षडुर्मी ल्हदयांत । यांचा अंत पुरवूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खुंटे आस । तेथें वास करी तो ॥ ३ ॥

॥ १४६० ॥

मुक्त तो आशंका नाही जया अंगी । बद्ध मोहोसंगी लज्जा चिंतो ॥ १ ॥

सुख पावे शांती धरूनि एकांत । दुःखी तो लोकांत दंभ करी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लागे थोडा च विचार । परी हे प्रकार नागवितो ॥ ३ ॥

॥ १४६१ ॥

कानीं धरी बोल बहुतांचीं मतें । चाट त्यापरतें आणीक नाही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पावेल गौरव वोढाळाचे परी । दंड पाठीवरी यमदूतां ॥ ५ ॥

शब्दज्ञानी एक आपुलाल्या मतें । सांगती वेदांत भिन्नभावें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एक भाव न धरिती । पडिली हे माती त्यांचे तोंडी ॥ ३ ॥

॥ १४६२ ॥

देवा ऐकें हे विनंती । मज नको रे हे मुक्ति ।

तया इच्छा गति । हें चि सुख आगळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ या वैष्णवांचे घरीं । प्रेमसुख इच्छा करी ।

रिद्धिसिद्धी द्वारीं । कर जोडूनि उभ्या ॥ २ ॥

नको वैकुंठीचा वास । असे तया सुखा नास ।

अद्भुत हा रस । कथाकाळीं नामाचा ॥ ३ ॥

इया नामाचा महिमा । तुज न कळे रे मेघश्यामा ।

तुका ह्मणे आह्मां । जन्म गोड यासाठीं ॥ ४ ॥

॥ १४६३ ॥

न पूजां आणिकां देवां न करीं त्यांची सेवा । न मनीं या केशवाविण
दुजें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय उणें जालें मज तयापायीं । तें मी मागों काई कवणासी ॥ २ ॥

आणिकाची कीर्ती नाइकें न बोलें । चाड या विठलेंविण नाहीं ॥ ३ ॥

न पाहें लोचनीं श्रीमुखावांचूनि । पंढरी सांडूनि न वजें कोठें ॥ ४ ॥

न करीं कांहीं आस मुक्तीचे सायास । न भें संसारास येतां जातां ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे कांहीं व्हावें ऐसें जीवा । नाहीं या केशवाविण दुजें ॥ ६ ॥

॥ १४६४ ॥

न०हे खळवादी मतां च पुरता । सत्याची हे सत्ता उपदेश ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ साक्षत्वेसी मना आणावीं उत्तरें । परिपाकीं खरें खोटें कळे ॥ २ ॥

१पं. उभया.-२ दे. त. मेघश्यामा.-३ पं. कवणापें.-त. आणिकांसी.-४ पं. "न बोलें"
यानदल "नावोल."-५ पं. भीये.-६ त. मताचा पुरता. पं. मताचि.

नव्हे एकदेशी शब्द हा उखता । ब्रह्मांडापुरता घेईल त्यासी ॥ २ ॥

तुका विनवणी करी जाणतियां । बहुमते वांयां श्रमां नये ॥ ३ ॥

॥ १४६५ ॥

या चि नांवे दोष । राहे अंतरीं किल्मिष ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मना अंगीं पुण्य पाप । शुभ उत्तम संकल्प ॥ २ ॥

बिजाऐसीं फळे । उत्तम कां अमंगळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चित्त । शुद्ध करावे हे निते ॥ ३ ॥

॥ १४६६ ॥

कुशळ वक्ता नव्हे जाणीव श्रोता । राहे भाव चित्ता धरूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य तो जर्गी धन्य तो जर्गी । ब्रह्म तया अंगीं वसतसे ॥ २ ॥

न धोवी तोंड न करी अंधोळी । जपे सदाकाळीं रामराम ॥ २ ॥

जप तप ध्यान नेणे योगी युक्ती । कृपाळु जो भूतीं दयावंत ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे होय जाणोनि नेणता । आवडे अनंता जीवाहूनि ॥ ४ ॥

॥ १४६७ ॥

काळाचिया सत्ता ते नाही घटिका । पंढरीनायका आठवितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सदाकाळ गणना करी आयुष्याची । कथेचे वेळेची आज्ञा नाही

॥ २ ॥

याकारणें माझ्या विठोबाची कीर्ति । आहे हे त्रिजगतीं थोर वाट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जन्मा आलियाचें फळ । स्मरावा गोपाळ तें चि खरें ॥ ३ ॥

१ पं. अशुभ.—२ पं. हित.—३ पं. जाणीव तो श्रोता.—४ पं. रामनाम.—५ दे. याग.—

६ पं. काळाची ते सत्ता.—७ पं. वाटे.

॥ १४६८ ॥

घरोघरीं बहु जाले कवि । नेणे प्रसादाची चवी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लंडा भूषणांची चाड । पुढें न विचारी नाड ॥ ५ ॥

काढावें आइतें । तें चि जोडावें स्वहितें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कळे । पैरि होताती अंघळे ॥ ३ ॥

॥ १४६९ ॥

नये पाहों मुख मात्रागमन्याचें । तैसें अभक्ताचें गुरुपुत्रा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि बरें धरितां एकांत । तेणें नव्हे घात भजनासी ॥ ५ ॥

नये होऊं कदा निंदकाची भेटी । जया द्वैत पोटीं चांडाळाच्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नका बोलों त्यासी गोष्टी । जयाचिये दृष्टी पाप वाढे ॥ ३ ॥

॥ १४७० ॥

कथा करोनियां द्रव्य घेती देती । तयां अधोगति नरकवास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खरव कुंभपाक भोगिती यातना । नये नारायणा करुणा त्यांची

॥ ५ ॥

असिखड्गधारा छेदिती सर्वांग । तप्तभूमी अंग लोळविती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तया नरक न चुकती । सांपडले हातीं यमाचिया ॥ ३ ॥

॥ १४७१ ॥

नाइकावे कार्ती तयाचे ते बोल । भक्तीविण फोल ज्ञान सांगे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाखाणी अद्वैत भक्तिभावेविण । दुःख पावे सीण श्रोता वक्ता

॥ ५ ॥

१ पं. "बहु" शब्द नाही. - २ पं. आहाच ज्ञाकितील डोळे । - ३ पं. करिती

अहं ब्रह्म ह्मणोनि पाळीतसे पिंडा । नो^१ बोलावे भांडा तया सर्वे ॥ २ ॥

वेदवाह्य लंड बोले जो पाषांड । त्याचें काळें तोंड संतांमध्ये ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे खंडी देवभक्तपण । वरिष्ठ त्याहूनि श्वपच तो ॥ ४ ॥

॥ १४७२ ॥

वेदविहित तुह्मी आइका हो कर्म । बोलैतो तों वर्म संतांपुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चारी वर्ण जाले एकाचिये अंगी । पापपुण्य भांगी विभागिलें ॥ ५ ॥

प्रथम पाउलीं पावविला पंथ । आदि मध्य अंत भेद नाही ॥ २ ॥

आंबे बोरी वडें बाभुळा चंदन । गुणागुणें भिन्न अग्नि एक ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मन उन्मन जां होय । तोंवरि हे सोय विधि पाळीं ॥ ४ ॥

॥ १४७३ ॥

तीर्थांचें जें मूळ व्रतांचें जें फळ । ब्रह्म तें केवळ पंढरिये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तें आह्मी देखिलें आपुल्या नयनीं । फिटलीं पारणीं डोळियांचीं

॥ ५ ॥

जीवांचें जीवन सुखाचें सेजार । उभें कटीं कर ठेवूनियां ॥ २ ॥

जनांचा जनिता कपेचा सागर । दीनां लोभापर दुष्टां काळ ॥ ३ ॥

सुरवरां चितनीं मुनिवरां ध्यानीं । आकार निर्गुणीं^{१२} तें चि असे ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नाही श्रुती आतुडलें । आह्मां सांपडलें गीतीं गातां ॥ ५ ॥

॥ १४७४ ॥

माझे मनोरथ पाविले सिद्धी । तई पायीं बुद्धि स्थिरावली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ समाधान जीव राहिला निश्चळ । गेली हळहळ स्मरणें हे ॥ ५ ॥

१ दे. त. पाळित. - २ पं. बोलों नये भांडा. - ३ पं. तो. - त. वरिष्ठ तो जाण श्वप-
चाहूनि । - ५ पं. बालतो तें वर्म. - ६ पं. जर्गी. - ७ पं. वन. - ८ पं. गुणागुण. त. गुणा-
गुणी. - ९ दे. तीर्थांचे मूळ व्रतांचे फळ. त. तीर्थांचे तें मूळ व्रतांचे तें फळ - १० पं. जगा-
चा - ११ दे. त पं. दृष्टां. - १२ पं. तो. - १३ दे. पावले. - १४ दे. स्मरण हें.

त्रिविध तापाचें जालेंसे दहन । सुखावलें मन प्रेमसुखें ॥ २ ॥

महालाभ वाचे वसे पांडुरंग । अंगीं अंगीं संग अखंडित ॥ ३ ॥

जीवनाचा जाला ओलावा अंतरीं । विश्व विश्वभरीं सांभावलें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे माप भरी आलें सिंगे । धारबोळ गंगे पूर वाहे ॥ ५ ॥

॥ १४७५ ॥

कूपेचें उत्तर देवाचा प्रसाद । आनंदीं आनंद वाढवावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु ॥ बहुतांच्या भाग्यें लागलें जाहाज । येथें आतां काज लवलाहें ॥ २ ॥

अलभ्य तें आलें दारावरी फुका । येथें आतां चुका न पाहिजे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जिह्वाश्रवणाच्या द्वारें । माप भरा बरें सिंगेवरि ॥ ३ ॥

॥ १४७६ ॥

पापपुण्यसुखदुःखाचीं मंडळें । एक एकाबळें वाव घेती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कवतुक डोळां पाहिलें सकळ । नाचवितो काळ जीवांसी तो ॥ २ ॥

स्वर्गाच्या भोगें सरतां नरक । मार्गें पुढें एक एक दोन्ही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भय उपजलें मना । घेई नारायणा कडिये मज ॥ ३ ॥

॥ १४७७ ॥

वचना फिरती अधम जन । नारायण तो नव्हे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ केला आतां अंगिकार । न मनी भार समर्थ ॥ २ ॥

संसाराचा नाही पांग । देव सांग सकळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे 'कीर्त वागूं । मध्ये नागूं संकल्प ॥ ३ ॥

१ पं. अंगोअंगीं.—२ पं. मावळलें.—३ पं. सींग.—४ पं. कूपेची.—५ पं. लवलाहो—
६ पं. आतां येथें चुका.—७ पं. एका वेळे डाव घेती ।—८ त. भूतांसी.—९ पं. हा.—
१० पं. देवें.—११ पं. कीर्ती.

॥ १४७८ ॥

कथा करोनियां मोल ज्यापें घेती । ते ही दोघे जाती नरकामध्ये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ब्रह्म पूर्ण करा ब्रह्म पूर्ण करा । अखंड स्मरा रामराम ॥ ५ ॥

मधुरवाणीच्या नका पडों भरी । जाल यमपुरी भोगावया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करीं ब्रह्मांड ठेंगणें । हात पसरी जिणें धिग त्याचें ॥ ३ ॥

॥ १४७९ ॥

गोड नांवें क्षीर । परी साकरेचा धीर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें जाणा ब्रह्मज्ञान । बापुडें तें भक्तीविण ॥ ५ ॥

रुची नेदी अन्न । ज्यांत नसतां लवण ॥ २ ॥

अंधळ्याचे श्रम । शिकविल्याचें चि नांम ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तारा । नांवें तंबुज्याच्या सारा ॥ ४ ॥

॥ १४८० ॥

नम्र जाला भूतां । तेणें कोंडिलें अनंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि शूरत्वाचें अंग । हरी आणिला श्रीरंग ॥ ५ ॥

अवघा जाला पण । लवण सकळां कारण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पाणी । पांताळ तें परी खणी ॥ ३ ॥

॥ १४८१ ॥

आपुल्या महिमानें । धातु परिसें केलें सोनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसे न मनीं माझे आतां । गुणदोष पंढरिनाथा ॥ ५ ॥

गांवाखालील वाहाळ । गंगा न मनी अमंगळ ॥ २ ॥

१ पं. अखंडित स्मरा रामनाम.।-२ पं. मधुरा वाणीच्या.-३ पं. कळिकाळ.-४ त. परि
त्या साकरेचा०.-५ पं. काम.-६ दे पं. नाव.-७ पं. पातळपणें तळा आणि ।-८ पं.
परिस.-९ पं. गांवा मागील वोहळ.

तुका ह्मणे माती । केली कस्तुरीने सरती ॥ ३ ॥

॥ १४८२ ॥

आशाबद्ध वक्ता । भय श्रोतियाच्या चित्ता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. गातो तें चिं नाहीं ठावें । तोंड वासी कांहीं द्यावें ॥ २ ॥

जालें लोभाचें मांजर । भीक मागे दारोदार ॥ २ ॥^४

माप आणि गोणी । तुका ह्मणे रितीं दोन्ही ॥ ३ ॥

॥ १४८३ ॥

तक्र शिष्या मान । दुग्धा ह्मणे नारायण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशीं ज्ञानाचीं डोबडें । आशाविटंबिलीं मूढें ॥ २ ॥

उपदेश तो जगा । आपण सोंवळा इतका मांगा ॥ २ ॥

रसनाशिश्नाचे अंकित । तुका ह्मणे वरदळ स्फीत ॥ ३ ॥

॥ १४८४ ॥

ब्रह्मचारी धर्म घोकावें अक्षर । आश्रमीं विचार षट्कर्म ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वानप्रस्थ तरी संयोगीं वियोग । संन्यास तो त्याग संकल्पाचा ॥ २ ॥

परमहंस तरी जाणे सहज वर्म । तेथें याती धर्म कुळ नाहीं ॥ २ ॥

बोले वर्म जो चाले याविरहित । तो जाणा पतित श्रुति बोले ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कांहीं नाहीं नेमाविण । मोकळा तो सीण दुःख पावे ॥ ४ ॥

॥ १४८५ ॥

आह्मी क्षेत्रींचे संन्यासी । देहभरित तृषीकेशी ।

नाहीं केली ऐशी । आशाकामबोहरी ॥ १ ॥

१ दे. त. श्रोतयाच्या.—२ पं. ही.—३ पं. काय.—४ पं. “उभयतां लोभी मन । वांयां गेलें तें भजन ॥ बहिर्मुख एके ठायीं । तैसें जालें तयां दोही ॥ ” हीं दोन कडवीं जास्त आहेत.—५ दे. त. तुका ह्मणे गोणी । माप आणि रितीं दोन्ही.—६ दे. स्पित. त. स्थित.—७ पं. घोकावीं अक्षरें.—८ त. पं. षट्कर्म.

॥ ध्रु. ॥ आलें अयाचित अंगा । सहज तें आत्मां भागा ।

दाता पांडुरंगा । ऐसा करितां निश्चिती ॥ १ ॥

दंड धरिला दंडायमान । मुळीं मुंडिलें मुंडण ।

बंदीं' बंद कौपीन । बहिरवास ओठडें ॥ २ ॥

काळें साधियेला काळ । मन करुनि निश्चळ ।

लौकिकीं विटाळ । धरुनि असों ऐकांत ॥ ३ ॥

कार्यकारणाची चाली । वाचावाचत्वे नेमिली ।

एका नेमैं चाली । स्वरूपीं च राहाणें ॥ ४ ॥

नव्हे वेषधारी । तुका आहाच वरवरी ।

आहे तैसीं बरीं । खंडें निवडितों वेदांची ॥ ५ ॥

॥ १४८६ ॥

निर्वाहापुरतें अन्न आच्छादन । आश्रमासी स्थान कोंपी गुहा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोठें ही चित्तासी नसावें बंधन । तृदयीं नारायण सांठवावा ॥ २ ॥

नये बोलों फार बैसों जनामधीं । सावधान बुद्धी इंद्रियें^६ दमी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे घडी घडीनें साधावी । त्रिगुणांची गोवी उगवूनि ॥ ४ ॥

॥ १४८७ ॥

जैसीं तैसीं तरी । शरणागते तुझीं हरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां न पाहिजे केलें । ब्रीद लटिकें आपुलें ॥ २ ॥

शुद्ध नाहीं चित्त । परी ह्मणवितों भक्त ॥ ३ ॥

१ पं. बंद बंदाचा कोपीन ।—२ पं. एकांता.—३ “ वाच्यावाच्यत्वे ” असावें.—४ पं. “ निवडितों ” याबद्दल “ निवडो. ”—५ पं. सर्वकाळ.—६ पं. इंद्रिय.—७ पं. तुझीं शरणांगते हरी.

मज कोण पुसे रंका । नाम सांगे तुझे तुका ॥ ३ ॥

॥ १४८८ ॥

नाशवंत देह नासेल हा जाणा । कां रे उच्चाराना वाचे नाम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नामें चि तारिले कोट्यान हे कोटी । नामें हे^१ वैकुंठी बैसविले

॥ ४ ॥

नामापरतें सार नाही त्रिभुवनीं । तें कां तुह्मी मनीं आठवाना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाम वेदांसी आगळें । तें दिलें गोपाळें फुकासाठीं ॥ ३ ॥

॥ १४८९ ॥

आळवितां बाळें । मातेतें सुख आगळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ द्यावें आवडी भातुकें । पाहे निवे कवतुकें ॥ ४ ॥

लेववूनि अळंकार । दृष्टी करावी सादर ॥ २ ॥

आपुलिये पदीं । बैसवूनि कोडें वंदी ॥ ३ ॥

नेदी लागों दिठी । उचलोनि लावी कंठी ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे लाभा । वारी ध्यां वो पद्मनाभा ॥ ५ ॥

॥ १४९० ॥

तप तीर्थ दान व्रत आचरण । गातां हरिगुण वारूं नये ॥ १ ॥

॥ ध्र. ॥ कोटि कुंळें त्याचीं वाटुली पाहाती । त्या तया घडती ब्रह्महत्या

॥ ४ ॥

आपुलिया पापें न सुटे सायासैं । कोणा काळें ऐसैं निस्तरेल ॥ २ ॥

व्हावें साद्य तया न घलावें भय । फुकासाठीं पाहे लाभ घात ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हित माना या वचना । सुख दुःख जाणा साधे फुका ॥ ४ ॥

॥ १४९१ ॥

देवासाठीं जाणा त्यासी च आटी । असेल ज्या गांठीं पुण्यराशी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निर्बळा पाठवी बळें वाराणसी । गेला आला त्यासी अर्ध पुण्य ॥ २ ॥

कथे निद्राभंग करावा भोजनीं । त्या सुखा धणी पार नाहीं ॥ २ ॥

यागीं ऋणे ध्यावें द्यावें सुख लाहीं । बुडतां चिंता नाहीं उभयतां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे वर्म जाणोनि करावें । एक न घालावें एकावरी ॥ ४ ॥

॥ १४९२ ॥

अग्नीमाजी पडे धातु । लीन होउनि राहे आंतुं ॥

होय शुद्ध न पवे धातु । पेटतंतुप्रमाणें ॥ २ ॥

॥ ध्रु. ॥ बाह्यरंगाचें कारण । मिथ्या अवघें चि भाषण ।

गर्व ताठा हें अज्ञान । मरण सर्वे वाहातसे ॥ ३ ॥

पुरें मातलिया नदी । लव्हा नांदे जीवनसंधी ।

वृक्ष उन्मळोनि भेदी । परि तो कधीं भंगेना ॥ २ ॥

हस्ती परदळा जो भंगी । त्या पायीं न मरे मुंगी ।

कोण जाय संगी । पाणोवाणी तेंयेच्या ॥ ३ ॥

पिटितां घणें वरि सैरा । त्या पोटीं राहे हिरा ।

तैशा काय तगती गारा । त्या थोरा होऊनि ॥ ४ ॥

लीन दीन हें चि सार । भव उतरावया पार ।

१ दे. त. मेला.—२ दे. त. रीण. पं. रुण.—३ पं. घालावें.—४ दे. अतु. त. अतुं. पं. आतु.—५ दे. पं. पेटतंतुप्रमाण.—६ दे. भषण. पं. भूषण.—७ पं. मरणा.—८ त. परदळा तें भंगी. दे. परदळ तें भंगी.—९ पं. त्याच्या.

बुडे माथां भार । तुका ह्मणे वाहोनि ॥ ५ ॥

॥ १४९३ ॥

आह्मी वीर जुंझार । करूं जमदाढे मार ।

तोपटिले भार । मोड जाला दोषांचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाला हाँहाकार । आले हांकीत जुंझार ।

शंखचक्रांचे शृंगार । कंठीं हार तुळसीचे ॥ २ ॥

॥ रामनामांकित बाण । गोपी लाविला चंदन ।

झळकती निशाणे । गरुडटके पताका ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काळ । जालों जिकोनि निश्चळ ।

॥ पावला सकळ । भोग आह्मां आमचा ॥ ३ ॥

॥ १४९४ ॥

आशाबद्ध तो जगाचा दास । पूज्य तो उदास सर्वजना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आहे तें अधीन आपुले हातीं । आणिकां ठेविती काय बोल ॥ २ ॥

जाणतिया पाठीं लागला उपाध । नेणैता तो सिद्ध भोजनासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भय बांधिलेंसे गांठी । चोर लागे पाठी दुम त्या ॥ ३ ॥

॥ १४९५ ॥

आणिकांसी तारी ऐसा नाही कोणी । धड तें नासोनि भलता टाकी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सोनें शुद्ध होतें अविट तें घरीं । नासिलें सोनारीं अळंकारीं ॥ २ ॥

ओल शुद्ध काळी काळें जिरें बीज । कैचें लागे निज हाता तेथें ॥ २ ॥

॥ एकं गहू करिती अनेक प्रकार । सांजा दिवसीं क्षीर घुगरिया ॥ ३ ॥

१ पं. राहोनि.—२ पं. थापटिले भार । मोड जाला महा दोषां ।—३ पं. हाहःकार.—४

पं. निशाण.—५ पं. नेणता तो सावध भजनासी ।—६ दे. बांधिलें गांठीं. त. बांधियेलें.—७ त.

अळंकारें.—८ पं. काळी.—९ पं. हातीं.—१० पं. एका गहु करी.

तुका ह्मणे विषा रुचि एका हातीं । पाधानी नासिती नवनीत ॥ ४ ॥

॥ १४९६ ॥

वाटे या जनाचें थोर बा आश्चर्य । न करिती विचार कां हिताचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण दम ऐसा आहे यांचे पोटी । येईल शेवटीं कोण कामा

। ग्राह्य तर्हिं डोळ । ग्राह्य तर्हिं डोळ ॥ २ ॥

काय मानुनियां राहिले निश्चिती । काय जाब देती यमदूतां ॥ २ ॥

कां हीं विसरलीं मरण बापुडीं । काय यांसी गोडी लागलीसे ॥ ३ ॥

काय हातीं नाहीं करील तयासी । काय जालें यांसी काय जाणों ॥ ४ ॥

कां हीं नाठविती देवकीनंदना । सुटाया बंधनापासूनियां ॥ ५ ॥

काय मोल यासी लागे धन वित्त । कां हें यांचें चित्त घेत नाहीं ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे कां हीं भोगितील खाणी । कां त्या चक्रपाणी विसरलीं ॥ ७ ॥

॥ १४९७ ॥

काय एकां जालें तें कां नाहीं ठावें । काय हें सांगावें काय म्हूण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देखतील डोळां ऐकतील कानीं । बोलिलें पुराणीं तें ही ठावें ॥ २ ॥

काय हें शरीर साच कीं जाणार । सकळ विचार जाणती हा ॥ ३ ॥

कां हें कळों नये औपुलें आपणा । बाळत्व तारुण्य वृद्धदशा ॥ ४ ॥

कां हें आवडलें प्रियापुत्रधन । काय कामा कोण कोणा आलें ॥ ५ ॥

कां हें जन्म वांयां घातलें उत्तम । कां हे रामराम न ह्मणती ॥ ६ ॥

काय भुली यांसी पडली जाणतां । देखती मरतां आणिकांसी ॥ ७ ॥

काय करिती हे बांधलिया काळें । तुका ह्मणे बळें वज्रपाशीं ॥ ८ ॥

१ पं. एक.—२ पं. “ कां हीं ” याच्यावद्दल “ कां हे. ”—३ पं. ह्मणे.—४ दे. पं. ऐक-
ती.—५ पं. आपण.—६ पं. कामा (ह्मणजे “ कामा ” असें दोन वेळे आहे).—७ पं. बांधियेले.

॥ १४९८ ॥

जुंझार ते एक विष्णुदास जर्गी । पापपुण्य अंगी नातळे त्यां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गोविंद आसनी गोविंद शयनी । गोविंद त्यां मनी बैसलासे ॥ ५ ॥

ऊर्ध्व पुंड भाळीं कंठीं शोभे माळ । कांपिजे कळिकाळ तया भेणें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शंखचक्रांचे शृंगार । नामामृतसार मुखामार्जी ॥ ३ ॥

॥ १४९९ ॥

जेणें नाहीं केलें आपुलें स्वाहित । पुढिलांचा घात इच्छीतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ संचितासी जाय मिळोनियां खोडी । पतनाचे ओढीवरी हांव ॥ ५ ॥

बांधलें गांठी तें लांगलें भोगावें । ऐसियासी देवें काय कीजे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जया गांवां जाणे जया । पुसोनियां तया वाट चाले ॥ ३ ॥

॥ १५०० ॥

मानी भक्तांचे उपकार । ऋणीया ह्मणवी निरंतर ।

केला निर्गुणी आकार । कीर्त मुखें वर्णितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि जया जे वासना । ते पुरवितो पंढरिराणा ।

जाला भक्तांचा आंदणा । ते उपकार फेडावया ॥ ५ ॥

अंबळषीकारणें । जन्म घेतले नारायणें ।

एवढें भक्तीचें लहणें । दास्य करी हां दासाचें ॥ २ ॥

ह्मणियें^१ करितां शंका न धरी । रक्षपाळ बळिच्या द्वारी ।

भक्तीचा आभारी । रीग न पुरे जावया ॥ ३ ॥

अर्जुनाचे रथवारू । ते वागवी सर्वेश्वरू ।

१ दे. ऊर्ध्व पुंड भाळीं. त. उर्ध्व पुंड भाळीं. पं. ऊर्ध्व पुंड भाळ. — २ दे. कंठीं शोभे माळीं. त. कंठीं शोभे माळ. — ३ त. काळि काळें. — ४ पं. जोडीवरि. — ५ पं. लागतें. — ६ पं. “तया” हा शब्द नाही. — ७ दे. त. रुणीया. — ८ पं. कीर्ति मुखें गर्जितां. — ९ पं. लाहाणें. — १० त. पं. “हा” शब्द नाही. — ११ पं. मनीयें.

एवढे भक्तीचे उपकारु । मार्गे मार्गे हिंडतसे ॥ ४ ॥

पुंडलिकाचे द्वारीं । सम पांउलीं विटेवरी ।

न वजे कट करीं । धरुनि तेथें राहिला ॥ ५ ॥

भावभक्तीचा अंकित । नाम साजे दिनानाथ ।

हणोनि राहिला निवांत । तुका चरण धरोनि ॥ ६ ॥

॥ १५०१ ॥

सांगों जाणती शकुन । भूत भविष्य वर्तमान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्यांचा आह्मांसी कंटाळा । पाहों नावडती डोळां ॥ २ ॥

रिद्धिसिद्धीचे साधक । वाचासिद्ध होती एका ॥ २ ॥

तुका हणे जाती । पुण्यक्षयें अधोगती ॥ ३ ॥

॥ १५०२ ॥

ठाकलोंसैं द्वारीं । उभें याचक भीकारी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज भीक कांहीं देवा । प्रेमभातुकें पाठवा ॥ २ ॥

याचकाचा भार । नये घेऊं येरझार ॥ २ ॥

तुका हणे दान । सेवा घेतल्यावांचून ॥ ३ ॥

सदाशिवावर अभंग ॥ २ ॥

॥ १५०३ ॥

काय धर्म नीत । तुंहां शिकवावें हित ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघें रचियेलें हेळा । लीळा ब्रह्मांड सकळा ॥ २ ॥

नाम महादेव । येथें निवडला भाव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वेळे । माझें तुहां कां न कळे ॥ ३ ॥

॥ १५०४ ॥

भांडावें तें^१ गोड । पुरे सकळ ही कोड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा घरींचा या मोळा । ठावा निकटां जवळां ॥ ५ ॥

हाक देतां दारीं । येती जवळी सामोरीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शिवें । मागितलें हातीं द्यावें ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ १५०५ ॥

ऐसें^२ कां जालें तें मज ही न कळे । कीर्तनाचे रळेपळे जगीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसें तुहां देवा वाटतसे वरें । संतांचीं उत्तरें लाजविलीं ॥ ५ ॥

भाविकां कंटक करिताती पीडा । हा तंव रोकडा अनुभव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाम निर्वाणीचा बाण । याचा अभिमान नाहीं तुहां ॥ ३ ॥

॥ १५०६ ॥

तुही बैसलेती निर्गुणाचे खोळे । आहां कां हे डोळे कान दिले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाइकवे तुझी अपकीर्ति देवा । अँव्हेरली सेवा न देखवे ॥ ५ ॥

आपुले पोटीं तों राखियेला वाव । आहांसी कां भाव अल्प दिला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दुःखी अँसें हें कळों द्या । पुढिलिया धंद्या मन नेघें^३ ॥ ३ ॥

॥ १५०७ ॥

सोंगें छंदें कांहीं । देव जोडे ऐसें नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सारा अवघें गावाळ । डोळ्या आडील पडळ ॥ ५ ॥

शुद्ध भावाविण । जो जो केला तो तो सीण ॥ २ ॥

१ त. तों.—२ पं. ऐसें कां जालें मज तें ही न कळे.—३ पं. अँव्हेरिले.—४ पं. ऐसें. त. ओहें.—

तुका हणें कळे । परि होताती अंधळे ॥ ३ ॥

॥ १५०८ ॥

अवघीं भूतें साम्या आलीं । देखिलीं म्यां कैं होतीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विश्वास तो खरा मग । पांडुरंगकृपेचा ॥ ५ ॥

माझी कोणी न धरो शंका । हो^१ कां लोकां निर्द्वंद्व ॥ २ ॥

तुका हणें जें जें भेटे । तें तें वाटे मी ऐसें^३ ॥ ३ ॥

॥ १५०९ ॥

सत्यसंकल्पाचा दाता नारायण । सर्व करी पूर्ण मनोरथ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें अलंकार शोभती सकळ । भावबळें फळ इच्छेचें तें ॥ ५ ॥

अंतरींचें बीज जाणे कळवळा । व्यापक सकळां ब्रह्मांडाचा ॥ २ ॥

तुका हणें नाहीं चालत तांतडी । प्राप्तकाळघडी आल्याविण ॥ ३ ॥

॥ १५१० ॥

काय वाणूं आतां न पुरे हे वाणी । मस्तक चरणीं ठेवीतसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ थोरींवा सांडिली आपुली परिसें ।^४ नेणे सिवां कैसें लोखंडासी ॥ ५ ॥

जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूति । देह कष्टविती उपकारें ॥ २ ॥

भूतांची दया हे भांडवल संतां । आपुली ममता नाहीं देहीं ॥ ३ ॥

तुका हणें सुख पराविया सुखें । अमृत हें मुखें स्रवतसे ॥ ४ ॥

॥ १५११ ॥

जन्मा आलों त्याचें । आजि फळ जालें साचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी सांभाळिलों संतीं । भय निवारलीं खंती ॥ ५ ॥

कृतकृत्य जालों । इच्छा केली ते पावलों ॥ २ ॥

१ पं. ऐसें हो कां निर्द्वंद्व. — २ दे. निर्द्वंद्व. त. निर्द्वंद्व. — ३ पं. ऐसा. — ४ दे. नेणसि वो. पं. नेणो सिवो. — ५ पं. पर उपकारें. — ६ पं. सांभाळिलें. — ७ पं. निरसली. — ८ दे. त. कृत्याकृत्य. पं. कृत्यकृत्य.

तुका ह्मणे काळ । आतां करूं न शके बळ ॥ ३ ॥

॥ १५१२ ॥

काय पुण्यराशी । गेल्या भेदूनि आकाशी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी जालेति कृपाळ । माझा केला जी सांभाळ ॥ ५ ॥

काय वोळलें संचित । ऐसें नेणें अगणित ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नेणें । काय केलें नारायणें ॥ ३ ॥

॥ १५१३ ॥

असें येथींचिया दीनें^१ । भाग्यहीन सकळां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भांडवल एवढें गांठी । नाम कंठीं धरियेलें ॥ ५ ॥

आणिक तें दुजें कांहीं । मज नाही यावरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे केला कोणें । एवढा नेणें लौकिक ॥ ३ ॥

॥ १५१४ ॥

गायें नाचें वायें टाळी । साधन कळी उत्तम हें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय जाणों तरले किती । नांव ऐती या बैसा ॥ ५ ॥

सायासाचें नाही काम । घेतां नाम विठोबाचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे निर्वाणीचें । शस्त्र साचें हें एक ॥ ३ ॥

॥ १५१५ ॥

सर्वकाळ माझे चित्तीं । हे चि खंती राहिली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैसलें तें रूप डोळां । वेळोवेळां आठवे ॥ ५ ॥

वेव्हाराची सरली मात । अखंडित अनुसंधान ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वेध जाला । अंगा आला श्रीरंग ॥ ३ ॥

१ दे. पं. दिनें.—२ त. भाग्यहीने.—३ त. पं. वाहें.—४ पं. कली.—५ दे. “बैसती या नावेवरी” असें मागून शोध व अंक घालून केलें आहे. प्रथम पं. व त. यांजप्रमाणेंच पाठ होता. त. नाव आइती.

॥ १५१६ ॥

जैसैं' दावी तैसा राहे । तरि कां देव दुरी आहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुःख पावायाचें मूळ । रहणी ठाव नाहीं ताळ ॥ ४ ॥

माळामुद्रांवरी । कैचा सोंगें जोडे हरि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देखें । ऐसे^१ परीचीं बहुतेकें ॥ ३ ॥

॥ १५१७ ॥

अवघा तो शकुन । ल्हदयीं देवाचे चरण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें नसतां वियोग । लाभा उणें काय मग ॥ ४ ॥

संग हरिच्या नामाचा । शुचिर्भूत सदा वाचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरिच्या दासां । शुभकाळ अवघ्या दिशा ॥ ३ ॥

॥ १५१८ ॥

ब्रह्मरूपाचीं कर्म ब्रह्मरूप । विरहित संकल्प होती जाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ठेविलिया दिसे^२ रंगाऐसी शिळा । उपाधि निराळा स्फटिक माणि ॥

॥ ४ ॥

नांनाभाषामतें आळविती बाळा । प्रबोध तो मूळा जननीठायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझें नमन जाणतियां । लागतसें पायां वेळोवेळां ॥ ३ ॥

॥ १५१९ ॥

नाहीं सुगंधाची लागत लावणी । लावावी ते मनीं शुद्ध होतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाज्या हातीं माप चाले सज्जनाचें । कीर्ति मुख त्याचें नारायण ॥

॥ ४ ॥

१ पं. जैसा.—२ दे. रहनी.—३ पं. ऐसी.—४ पं. चिंतन.—५ त. दावी.—६ त. नानाभाषा मत्यें आळवितां बाळा. पं. नानाभाषे माते आळविती बाळें.—७ पं. प्रबोधी तो मूळ जननी०.—८ दे. लागती.

प्रभा आणि रवि काय असे आन । उदयीं तंव जन सकळ साक्षी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे बरा सत्याचा सायास । नवनीता नाश नाही पुन्हा ॥ ३ ॥

॥ १५२० ॥

तीर्थाटणें एकें तपें हुंवरती । नाथिले धरिती अभिमान ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तैसे विष्णुदास नव्हती साबडे । एकाचिया पडे पायां एक ॥ ४ ॥
अक्षरें आणिती अंगासी जाणीव । इच्छा ते गौरव पूज्य व्हावें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे विधिनिषेधाचे डोही । पडिले^२ त्यां नाही देव कधी ॥ ३ ॥

॥ १५२१ ॥

पटे ढाळूं आह्मी विष्णुदास जगीं । लागीं नेदूं अंगीं पापपुण्य ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ निर्भर अंतरीं सदा सर्वकाळ । घेतला सकळ भार देवें ॥ ४ ॥
बळिवंत जेणें रचिलें सकळ । आह्मां त्याचें बळ अंकितांसी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मी देखत चि नाही । देवाविण कांहीं दुसरें तें ॥ ३ ॥

॥ १५२२ ॥

कथेचा उलंघ तो अधमां अधम । नावडे ज्या नाम ओळखा तो ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कासया जीऊन जाला भूमी भार । अनउपकार माते कुंसी ॥ ४ ॥
निद्रेचा आदर जागरणीं वीट । त्याचे पोटीं कीट कुपथ्याचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे दोन्ही बुडविलीं कुळें । ज्याचें तोंड काळें कथेमाजी ॥ ३ ॥

॥ १५२३ ॥

सांडोनियां दों अक्षरां । काय करूं हा पसारा ।

१ पं. तें.— २ पं. बुडाले.— ३ पं. ओळखावा तो.— ४ दे. आज. त. आण. (“अनुपकार” याच्यावद्दल “अनउपकार ” असा कवीचा अभिप्राय दिसतो.).— ५ पं. त्याचें.— ६ दे. त. सांडोनी.

विधिनिषेधाचा भारा । तेणें दातारा नातुडसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणोनि बोवड्या उत्तरीं । वाचे जपें निरंतरिं ।

नाम तुझें हरी । भवसागरीं तारूं तें^३ ॥ ५ ॥

सर्वमय ऐसें वेदांचें वचन । श्रुति गर्जती पुराणें ।

नाहीं आणीक ध्यान । रे साधन मज चाड ॥ २ ॥

शेवटीं ब्रह्मार्पण । या चि मंत्राचें कारण ।

काना मात्रा वांयांविण । तुका हणे बिंदुलीं ॥ ३ ॥

॥ १५२४ ॥

हरिनामाचें करूनि तारूं । भवसिंधुशर उतरलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फावलें फावलें आतां । पायीं संतां विनटलीं ॥ ५ ॥

हरिनामाचा शस्त्र घोडा । संसार गाढा छेदिला ॥ २ ॥

हरिनामांचीं धनुष्यकांडें । विन्मुख तोंडें कळिकाळ ॥ ३ ॥

येणें चि बळें सरते आली । हरिचे नामीं 'लोकीं' तिहीं ॥ ४ ॥

तुका हणे जालों साचे । श्रीविठ्ठलाचे डिंगर ॥ ५ ॥

॥ १५२५ ॥

नव्हे हें गुरुत्व मेघवृष्टि वाणी । ऐकावी कानीं संतजनीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आरुष हा शब्द देवाचा प्रसाद । करविला वाद तैसा केला ॥ ५ ॥

देहपिंड दान दिला एकसरें । मुळिचें तें खरें टांकसाळ ॥ २ ॥

तुका हणे झरा लागला नवनति । सेविलिया हित पोट धाय ॥ ३ ॥

१ दे. नातुडेसी.—२ दे. त. बोवडा.—३ पं. हें.—४ पं. बोलती.—५ पं. नाहीं आन ध्या-
न । साधनें मज चाड ॥.—६ पं. शेवटीं हें ब्रह्मार्पण ।—७ दे. त. मात्र.—८ पं. बिंदुलें—
९ त. उतरीलीं. पं. उतरले.—१० त. पं. हरिनामाचें.—११ दे. नामें.—१२ पं. तिहीं लो-
कीं.—१३ पं. नव्हे गुरुत्व.

॥ १५२६ ॥

घटीं अलिप्त असे रवि । अग्नि काष्ठामाजी जेवी ।

तैसा नारायण जीवी । जीवसाक्षीवर्तने ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भोग ज्याचे तया अंगी । भिन्न प्रारब्ध जर्गी ।

विचित्र ये रंगी । रंगें रंगला गोसावी ॥ २ ॥

देह संकल्पासारिखें । एक एकांसी पारिखें ।

सुख आणि दुःखें । अंगीं कर्म त्रिविध ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कोडें । न कळे तयासी सांकडें ।

त्याचिया निवाडें । उगवे केलें विदान ॥ ४ ॥

॥ १५२७ ॥

सद्गदित कंठ दाटो । येणें फुटो तृदय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चिंतनाचा एक लाहो । तुमच्या अहो विठला ॥ २ ॥

नेत्रीं जळ वाहो सदां । आनंदाचे रोमांच ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कृपादान । इच्छी मन हे जोडी ॥ ४ ॥

॥ १५२८ ॥

जेथें देखें तेथें उभा । अवध्या गगनाचा गाभा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ डोळां बैसलें विसलें । ध्यान राहोनि संचलें ॥ २ ॥

सरसावलें मन । केले सोजवळ लोचन ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे सर्वे । आतां असिजेत देवे ॥ ४ ॥

१ त. तेवी.-२ पं. संचल्यासारिखें.-३ पं. उठाव (पण हा लेखकप्रमाद आहे.)-

४ त. दाटे.-५ त. फुटे.-६ पं. हो.-७ त. वाहे-८ असिजेतें ?

॥ १५२९ ॥

तान्हे तान्ह प्याली । भूक भुकेने खादली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जथें तें च नाही जालें । झाडा घेतला विठ्ठलें ॥ ५ ॥

वास वासनेसी नाही । मन पांगुळलें पायीं ॥ २ ॥

शेष उरला तुका । जीवो जीवीं जाला चुका ॥ ३ ॥

॥ १५३० ॥

पाणिपात्र दिगंबरा । हस्त करा सारिखे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवश्यक देव मनीं । चिंतनींच सादर ॥ ५ ॥

भिक्षा कामधेनुऐशी । अवकाशीं शयन ॥ २ ॥

पांघरोनि तुका दिशा । केला वास अलक्षीं ॥ ३ ॥

॥ १५३१ ॥

विषयीं विसर पडिला निःशेष । अंगीं ब्रह्मरस ठसावला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझी मज झाली अनावर वाचा । छंद या नामाचा घेतलासे ॥ ५ ॥

लाभाचिया सोसें पुढें चाली मना । धनाचा कृपणा लोभ जैसा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गंगासागरसंगमीं । अवध्या जाल्या ऊर्मि एकमय ॥ ३ ॥

॥ १५३२ ॥

कृष्णरामनाम मांडीं पांवाळी । तेणें होइल होळी पापा धुनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसा मना छंद लावीं रे अभ्यास । जया नाही नास ब्रह्मरसा ॥ ५ ॥

जोडी तरी ऐसी करावी न सरे ॥ पुढें आस नुरे मागुताली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसे धरा कांहीं मनीं । यातायाती खाणीं चुकतील ॥ ३ ॥

१ त. भूक भुकेली च ठेली ।-२ पं. जीव जीवा जाला०.-३ दे. त. दिगांबरा. पं. दिगांबर.-४ पं. त. आलक्षीं.-५ पं. रामकृष्णनाम.-६ त. पं. मांडी पारे वोळी. (मांडीं रे पांवाळी असावे.)-७ पं. पापधुनी.-८ पं. उरे.

॥ १५३३ ॥

परमार्थी तो न ल्हाणावा आपुला । सलगी धाकुला हेळू नये ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ थोडा चि स्फुलिंग बहुत दावाग्नि । वाढतां इंधनीं वाढविला ॥ ५ ॥
 पितियानें तैसा वंदावा कुमर । जयाचें अंतर देवें वसे ॥ २ ॥
 तुका ल्हाणे शिरीं वाहावें खापर । माजी असे सार नवनीत ॥ ३ ॥

॥ १५३४ ॥

ज्याचा ऐसा अनुभव । विश्व देव सत्यत्वे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देव तया जवळी असे । पाप नासे दर्शन ॥ ५ ॥
 कामक्रोधा नाहीं चाली । भूर्ती जाली समता ॥ २ ॥
 तुका ल्हाणे भेदाभेद । गेले वाद खंडोनि ॥ ३ ॥

॥ १५३५ ॥

सेवा ते आवडी उच्चारवें नाम । भेदाभेदकाम निवारुनि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न लगे हालावें चालावें बाहेरी । अवघें चि घरीं बैसलिया ॥ ५ ॥
 देवाचीं च नामें देवाचिये शिरीं । सर्व अळंकारीं समर्पावीं ॥ २ ॥
 तुका ल्हाणे ओंहे भावें चि संतोषी । वसे नामापाशीं आपुलिया ॥ ३ ॥

॥ १५३६ ॥

ज्ञानियांचे घरीं चोजवितां देव । तेथें अहंभाव पाठी लागे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ल्हाणोनियां ऐसे सांडिले उपाय । धरियेले पाय दृढ तुझे ॥ ५ ॥
 वेदपरायण पंडित वाचक । न मिळती एक एकांमधीं ॥ २ ॥
 पाहों गेलों भाव कैसी आत्मनिष्ठा । तेथें देखें चेष्टा विपरीत ॥ ३ ॥

१ त विंधनीं.—२ पं. देवकार्जी.—३ दे. त. पं. दुरुषणें.—४ पं. गेला—५ पं. होय.—६ पं. ल्हाणउनि आवघे सांडीं रे उपाया.—७ दे. वेदपरायण.—पं. एकामतीं.

आपुलिया नाही निवाले जे अंगें । योगी करती रागें गुरगुरु ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे मज कोणांचा पांगिला । नको बा विठ्ठला करूं आतां ॥ ५ ॥

॥ १५३७ ॥

पंढरीची वाट पाहें निरंतर । निडळावरी कर ठेवूनियां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जातियां निरोप पाठवीं माहेरा । कां मज सासुरा सांडियेलें ॥ ध्रु. ॥
पैलें कोण दिसे गरुडाचे वारिकें । विठ्ठलासारिकें चतुर्भुज ॥ २ ॥
तुका ह्मणे धीर नाही माझ्या जीवा । भेटसी केधवां पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १५३८ ॥

ऐसी जोडी करा राम कंठी धरा । जेणें चुके फेरा गर्भवास ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नासिवंत आटी प्रियापुत्रधन । बीज ज्याचा सीण तें चि फळ ॥ ध्रु. ॥
नाव धड करा सहस्रां नामांची । जे भवसिंधूची थडी पावे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे काळा हाणा तोंडावरी । भाता भरा हरिरामबाणी ॥ ३ ॥

॥ १५३९ ॥

पाहें मजकडे भरोनियां दृष्टी । बहुत हिंपुटी जालों माते ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ करावेंसें वाटे जीवा स्तनपान । नव्हे हें वचन शृंगारिक ॥ ध्रु. ॥
सत्यासाठीं माझी शब्दविवंचना । जोडिल्या वचनाचें तें नव्हे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी कळवळ्याची कीव । भागलासे जीव कर्तव्यानें ॥ ३ ॥

॥ १५४० ॥

तुज ह्मणतील रूपेचा सागर । तरि कां केला धीर पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आझुनि कां नये तुज माझी दया । काय देवराया पाहातोसि ॥ ध्रु. ॥

१ पं. आंग । येकी करती०.—२ पं. हें कडवें नाही.—३ पं. नाम.—४ पं. त. सहस्र.—५ पं.
हरिराम बाणें.—६ दे. हिंपुष्टी.—७ दे. त. शृंगारिक. पं. शृंगारिक.

आळवितों जैसे पाडस कुरंगिणी । पीडिलिया वर्नी तानेभूक ॥ २ ॥

प्रेमरसपान्हा पार्जी माझे आई । धांवें वो विठाई वोरसोनि ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझे कोण हेरी दुःख । तुजविण एक पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १५४१ ॥

भक्ति तों कठिण शुळावरील पोळी । निवडे तो बळी विरळा शूर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेथें पाहें तेथें देखीचा पर्वत । पायाविण भितें तांतडीची ॥ ५ ॥

कामावलें तरि पाका ओज घडे । रुचि आणि जोडे श्लाघ्यता हे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मना पाहिजे अंकुश । नित्य नवा दिस जागृतीचा ॥ ३ ॥

॥ १५४२ ॥

पापी ह्मणों तरि आठवितों पाय । दोष बळी काय तयाहूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशा विचाराचे घालूनि कोंडणी । काय चक्रपाणी निर्जलेती ॥ ५ ॥

एकवेळ जेणें पुत्राच्या उद्देशें । घेतल्याचें कैसें नेलें दुःख ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अहो वैकुंठनायका । चिंता कां सेवका तुमचिया ॥ ३ ॥

॥ १५४३ ॥

उगविल्या गुंती । ऐशा मार्गे नेणों किती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ख्याती केली अजामेळें । होतें निघालें दिवाळें ॥ ५ ॥

मोकलिला प्रायश्चितीं । कोणी न धरिती हार्ती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मुक्त वाट । वैकुंठीची घडघडाट ॥ ३ ॥

१ त. तान भुके.—२ पं. हरिल.—३ पं. ते.—४ पं. “निवडे तो ” याव्दल “निवड-
तो”.—५ पं. भीत.—६ पं. कामाविलें तरी पिका वोज घडे.—७ पं. विचाराची.—८ पं. पाहा-
तोसी.—९ दे. त. ख्यात.

॥ १५४४ ॥

सरळीं हीं^१ नामें उच्चारवीं सदा । हरि बा गोविंदा रामकृष्णा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुण्य पर्वकाळ तीर्थे ही सकळ । कथा सिंधुजळ न्हाऊं येती ॥ ५ ॥

अवेध चि लाभ बैसलिया घरा । येती भाव धरा एके ठायीं ॥ २ ॥

सेळ्या मेंढ्या गाई सेवा घेती ह्रैसी । कामधेनु तैसी नव्हे एकै ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे सुखें पाविजे अनंता । हें वर्म जाणतां सुलभ चि ॥ ४ ॥

॥ १५४५ ॥

पावित्र तो देह वाणी पुण्यवंत । जो वदे अच्युत सर्व काळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तयाच्या चितनें तरतील दोषी । जळतील रासी पातकाच्या ॥ ५ ॥

देव इच्छी रज चरणींची माती । धांवत चालती मार्गे मार्गे ॥ २ ॥

काय त्यां उरलें वेगळें आणीक । वैकुंठनायक जयां कंठीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देवभक्तांचा संगम । तेथें ओघ नाम त्रिवेणीचा ॥ ४ ॥

॥ १५४६ ॥

पाप ताप दैन्य जाय उठाउठीं । जालिया भेटी हरिदासांची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें बळ नाहीं आणिकांचे अंगीं । तपें तीर्थे जगीं दानें व्रतें ॥ ५ ॥

चरणींचें रज वंदी शूळपाणी । नाचती कीर्तनीं त्यांचे माथां ॥ २ ॥

भव तरावया उत्तम हे नाव । भिजों नेंदी पाव हात कांहीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मन जालें समाधान । देखिले चरण वैष्णवांचे ॥ ४ ॥

१ पं. हें.—२ पं. एकी.—३ पं. तप तीर्थ जगीं दान व्रतें । —४ पं. हें कडवें लेखक-
प्रमादानें लिहिण्याचें राहिलें आहे.

॥ १५४७ ॥

येणें बोधें आह्मी असों सर्वकाळ । करूनि निर्मळ हरिकथा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आह्मी भूमीवरी एक दैवांचे । निधान हें वाचे सांपडलें ॥ ५ ॥
तरतील कुळें दोन्ही उभयतां । गातां आइकतां सुखरूप ॥ २ ॥
न चळे हा मंत्र न ह्मणों यातीकुळ । न लगे काळ वेळ विचारावी ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे माझा विठ्ठल विसांवा । सांठवीन हांवा वृद्धयांत ॥ ४ ॥

॥ १५४८ ॥

बहुतां जन्मींचें^१ संचित । सबळ होय जरि बहुत ।
तरि चि होय हरिभक्त । कृपावंत मांनसीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ह्मणवी ह्मणियारा तयांचा । दास आपुल्या दासांचा ।
अनुसरले वाचा । काया मनें विठ्ठलीं ॥ ५ ॥
असे भूतदया मानसीं । अवघा देखे वृषीकेशी ।
जीवें न विसंबे त्यांसी । मार्गें मार्गें हिंडतसे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे निर्विकार । शरणागतां वज्रपंजर ।
जे जे अनुसरले नर । तयां जन्म चुकलें ॥ ३ ॥

॥ १५४९ ॥

तारूं लागलें बंदरीं । चंद्रभागेचिये तिरीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ लुटा लुटा संतजन । अमुप हें रासी धन ॥ ५ ॥
जाला हरिनामाचा तारा । सीड लागलें फरारा ॥ २ ॥
तुका जवळी हमाल । भार चालवी विठ्ठल ॥ ३ ॥

१ पं. “दैवांचे” याबद्दल छंदासाठी “दैवांचे” असें सर्व प्रतीत लिहिलें आहे—२ पं. न ह्मणे.—३ पं. जन्मांचें.—४ पं. जरि होय.—५ पं. अंतरीं.—६ पं. अनुसरल्या.—७ दे. त. तयासी.—८ पं. जन्मा.

॥ १५५० ॥

आळवीन स्वरें । कैशा मेधुरा उत्तरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येँ वो येँ वो पांडुरंगे । प्रेमपान्हा मज दें गे ॥ ५ ॥

पसरूनि चौंची । वचनें हीं करुणेचीं ॥ २ ॥

तुका हणें बळी । आली लडिवाळें आळीं ॥ ३ ॥

॥ १५५१ ॥

सकळिकांचें समाधान । नव्हे देखिल्यावांचून ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रूप दाखवीं रे आतां । सहस्रभुजांच्या मंडिता ॥ ५ ॥

शंखचक्रपद्मगदा । गरुडासहित ये गोविंदा ॥ २ ॥

तुका हणें कान्हा । भूक लागली नयनां ॥ ३ ॥

॥ १५५२ ॥

पतितपावना । दिनानाथा नारायणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझे रूप माझे मनीं । राहो नाम जसो वाणी ॥ ५ ॥

ब्रह्मांडनायका । भक्तजनाच्या पाळका ॥ २ ॥

जीवांचिया जीवा । तुका हणें देवदेवा ॥ ३ ॥

॥ १५५३ ॥

करीं हें चि काम । मना जपें राम राम ॥ १ ॥

लागो हा चि छंद । मना गोविंद गोविंद ॥ २ ॥

तुका हणें मना । मज भीक द्यावी दीना ॥ ३ ॥

१ पं. मधुर.—२ दे. वचन हें करुणेची. पं. वचनें हे करुणेची.—३ त. पं. लडिवाळे आळी—४ पं. नाहीं.—५ त. रूप दावीं रे अनंता ।—६ पं. जीवींचिया.

॥ १५५४ ॥

आपुलिया लाजा । धांवे भक्तांचिया काजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाम धरिलें दिनानाथ । सत्य करावया व्रत ॥ ५ ॥

आघात निवारी । छाया पीतांबरें करी ॥ २ ॥

उभा कर कटी । तुका ह्मणे याजसार्ती ॥ ३ ॥

॥ १५५५ ॥

साधावया भक्तिकाज । नाहीं लाज हा धरीत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसियासी शरण जावें । शक्ती जीवें न वंची ॥ ५ ॥

भीष्मपग केला खरा । धनुर्धरा रक्षीलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे साक्ष हातीं । तो म्यां चितीं धरियेला ॥ ३ ॥

॥ १५५६ ॥

धेनु चरे वनांतरीं । चित्त बाळकापें घरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें करीं वो माझे आई । ठाव देउनि राखें पार्यीं ॥ ५ ॥

काढितां तळमळी । जिजनाबाहेर मासोळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कुडी । जीवाप्राणांची आवडी ॥ ३ ॥

॥ १५५७ ॥

हरिजनाची कोणां न घडावी निंदा । साहात गोविंदा नाहीं त्याचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रूपा येऊनियां धरी अवतार । भक्तां अभयंकर खळां कष्ट

॥ ५ ॥

दुर्वास हों छळों आला आंबळवी । सुदर्शन त्यासी जाळित फिरे ॥ २ ॥

१ पं. "आघात" याबद्दल "घात आघात".-२ त. पीतांबर.-३ पं. नाहीं लाज धरी-
त.-४ पं. साक्षी.-५ पं. "हा" नाही.

द्रौपदीच्या क्षोभें कौरवांची शांति । होऊनि श्रीपाति साह्य केलें ॥ ३ ॥

न साहे चि बब्रु पांडवां पारिखा । धुडाविला सखा बळिभद्र ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे अंगीं राखिली दुर्गंधि । अश्वत्थामा वधी पांडवपुत्रां ॥ ५ ॥

॥ १५५८ ॥

ज्यासी आवडी हरिनामांची । तो चि एक बहु शुचि ॥ १ ॥

जपतो हरिनाम बीज । तो चि वर्णामाजी द्विज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्णा धर्म । अवघें आहे सम ब्रह्म ॥ ३ ॥

॥ १५५९ ॥

विठ्ठल हा चित्तीं । गोड लागे गातां गीतीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मां विठ्ठल जीवन । टाळ चिपळिया धन ॥ ४ ॥

विठ्ठल हे वाणी । अमृत हे संजिवनी ॥ ३ ॥

रंगला या रंगें । तुका विठ्ठल सर्वांगें ॥ ३ ॥

॥ १५६० ॥

विठ्ठल विठ्ठल मंत्र सोपा । करी पापा निर्मूल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाग्यवंता छंद मनीं । कोडें कानीं ऐकती ॥ ४ ॥

विठ्ठल हें दैवत भोळें । चाड काळें न धरावी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भलते याती । विठ्ठल चित्तीं ते शुद्ध ॥ ३ ॥

॥ १५६१ ॥

ह्मणे विठ्ठल ब्रह्म नव्हे । त्याचे बोल नाइकावे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग तो हो का कोणी एक । आदि करोनि ब्रह्मादिक ॥ ४ ॥

१ दे. त. साहे.—२ पं. जपे हरिनाम बीज. दे. जपतो हरिनाम बीज.—३ पं. विठ्ठल विठ्ठल वाणी ।—४ पं. सर्व अंगें—५ पं. कोड.—६ पं. शुद्ध ते.—७ पं. “ तो ” नाही.

नाहीं विठल जया ठावा । तो ही डोळां न पाहावा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं । त्याची भीड मज कांहीं ॥ ३ ॥

॥ १५६२ ॥

एक पाहातसां एकांचीं दहनें । सावध त्या गुणें कां रे नेव्हा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मारा हाक देवा भय अटाहासैं । जंव काळाऐसैं जालें नाहीं ॥ ५ ॥

मरणांची तंव गांठोडी पदरीं । जिणें तों चि वरि माप भरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धिंगै वाहाती मारग । अंगा आलें मग हालें नेदी ॥ ३ ॥

॥ १५६३ ॥

संतांसी तों नाहीं सन्मानाची चाड । परि पडे द्वाड अँव्हेरितो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि तया न वजावें ठाया । होतसे घात या दुर्बळाचा ॥ ५ ॥

भावहीना आड येतसे आशंका । उचितासी चुका घालावया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जया संकोच दर्शनें । तया ठाया जाणें अनुचित ॥ ३ ॥

॥ १५६४ ॥

संसारसंगें परमार्थ जोडे । ऐसैं काय घडे जाणेतनो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हेंडग्याच्या आळां अवधीं चिपाडें । काय तेथें गोडें निवडावीं ॥ ५ ॥

ढेकणाचे बाजे सुखाची कल्पना । मूर्खत्व वचना येऊं पाहे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मद्य सांडवी लंगोटी । सांगितला सेटीं^१ विचार त्या ॥ ३ ॥

॥ १५६५ ॥

जातिचें तें चढे प्रेम । पक्षी स्मरे राम राम ॥ १ ॥

१ पं. जया विठल नाहीं ठावा.—२ पं. व्हाना.—३ पं. अटाहास्य.—४ पं. जिणें तो चि माप भरे.—५ दे. त. पं. धोंग (पण हंसकोशांत “ धिंग ” असा आहे.)—६ पं. अँव्हेरि-
ती.—७ पं. दुर्बळासी.—८ पं. हेंडगाच्या.—९ पं. तेथी.—१० पं. सेवटीं.—११ पं. जाति-
च्याला चढे. ०

॥ ध्रु. ॥ ते काय गुण लागती येरां । कांगा पिंजरा शोभेना ॥ १ ॥
 शिकविलें तें^२ सुजात सोसी । मंग तयासी मोल चढे ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे वेषधारी । हिजड्या नारी नव्हेति ॥ ३ ॥

॥ १५६६ ॥

वैसोनि थिल्लीं । बेडुक सागरा धिक्कारी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाहीं देखिला ना ठावा । तोंड पिटी करी हांवा ॥ १ ॥
 फुगतें काउळें । ह्मणे मी राजहंसा आगळें ॥ २ ॥
 गजाहूनि खर । ह्मणे चांगला मी फार ॥ ३ ॥
 मुलाम्याचें नार्णे । तुका ह्मणे नव्हे सोनें ॥ ४ ॥

॥ १५६७ ॥

मुक्त होता परी बळें जाला बद्ध । घेउनियां छंद माझें माझें ॥ १ ॥
 पाप पुण्य अंगीं घेतलें जडून । वर्म नेणे कोण कैरिता तो ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे वांयां गेलें वांयां विण । जैसा मृगशीण मृगजळीं ॥ ३ ॥

॥ १५६८ ॥

पंढरिये माझें माहेर साजणी । ओविये कांडणीं गाऊं गीतें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ राही रखुमाई सत्यभामा माता । पांडुरंग पिता मांहियेर ॥ १ ॥
 उद्धव अक्रूर व्यास आंबक्रषि । भाई नारदासी गौरवीन ॥ २ ॥
 गरुड बंधु लडिवाळ पुंडलीक । यांचें कवतुक वाटे मज ॥ ३ ॥
 मज बहु गोत संत आणि महंत । नित्य आठवीत ओवियेसी ॥ ४ ॥
 निवृत्ति ज्ञान देव सोपान चांगया । जिवलगा माझिया नामदेवा ॥ ५ ॥

१ पं. कागा न शोभे पिंजरा.—२ पं. “तें” नाहीं.—३ पं. मग मोल चढे त्यासी.
 ४ पं. न होती. दे. नव्हती.—५ दे. त. वसनें.—६ दे. त. फुगातें.—७ पं. धरिता.—८ पं. तुका
 ह्मणे गेले व्यर्थ वांयां विणें । जैसा मृग शीणें मृगजळें.—९ पं. त. गीती.—१० पं. माहेर माझें.

नागोजन मित्रा नरहरि सोनारा । रोहिदास कबिरा सोईरिया ॥ ६ ॥
 परसो भागवता सुरदास सांवता । गाईन नेणतां सकळांसी ॥ ७ ॥
 चोखामेळा संत जिवाचे सोइरे । न पडे विसर यांचा घडी ॥ ८ ॥
 जीवींच्या जीविना एका जनार्दना । पाटका कान्हया मिराबाई ॥ ९ ॥
 आणीक ही संत महानुभाव मुनि । सकळां चरणीं जीव माझा ॥ १० ॥
 आनंदें ओविया गाईन मी त्यांसी । जाती पंढरीसी वारंकारी ॥ ११ ॥
 तुका ह्मणे माझा बळिया बापमाय । हर्षे नांदों सये घराचारी ॥ १२ ॥

॥ १५६९ ॥

पोट लागलें पाठीशीं । हिंडवितें देशोदेशीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पोटाभेगें जिकडे जावें । तिकडे पोट येतें सर्वें ॥ २ ॥
 जप तप अनुष्ठान । पोटासाठीं जाले दीन ॥ ३ ॥
 पोटें सांडियेली चवी । नीचापुढें तें नाचवी ॥ ४ ॥
 पोट काशियानें भरे । तुका ह्मणे झुरझुरूं मरे ॥ ५ ॥

आरत्या ॥ १३ ॥

॥ १५७० ॥

जगंदीश जगदीश तुज ह्मणती । परि या जनामाजी असशील युक्ति ।
 पुण्यपापविरहित सकळां अधिपति । दृष्टा परि नळणी अलिप्त गति ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जय देव जय देव जय पंढरिनाथा । श्रीपंढरिनाथा ।
 नुरे पाप विठ्ठल ह्मणतां सर्वथा ॥ २ ॥
 आगम निगम तुज नेणती कोणी । परि तूं भाव भक्ति जवळी च दोन्ही ।
 नेणतां विधियुक्त राते पूजेनी । न माये ब्रह्मांडीं संपुष्टशयनी ॥ ३ ॥

१ पं. रोहिदासा — २ पं. परसा. — ३ पं. पाठक हा कान्हा मिराबाई । त. पाठक का-
 न्हया०. दे. पाटका०. — ४ दे. हे. — ५ दे. वारेकरी. — ६ दे. त. हरुषे. पं. हर्षे नांदे. — ७ दे.
 त. जगदेश जगदेश. — ८ पं. पुण्यपापविरहित. — ९ पं. नुरे चि पाप. — १० ("पूजेनी"
 अथवा "पूजेने" असें असावें.) पं.० पुजूनी । न माय ब्रह्मांडीं तो संतुष्ट०.

असुरां काळ भासे विक्राळ पुढें । पसरी मुख एक चावितो धुडें ।
 भक्ता शरणागता चाले तो पुढें । दावी वाट जाऊं नेदी वांकडें ॥ ३ ॥
 एकाएकीं बहु विस्तरला सुखें । खेळे त्याची लीळा तो चि कवतुकें ।
 तेथें नरनारी कवण बाळकें । काय पापपुण्य कवण सुखदुःखें ॥ ४ ॥
 सकळां वर्मा तूं चि जाणशी एक । बद्ध मोक्ष प्राप्त आणि सुखदुःख ।
 जाणों ह्मणतां तुज ठकलीं बहुतेकें । तुका ह्मणे शरण आलों मज राखें ॥ ५ ॥

॥ १५७१ ॥

दैत्यभारें पीडिली पृथ्वी बाळा । ह्मणोनि तूज येणें जालें गोपाळा ।
 भक्तिप्रतिपाळक उत्सव सोहळा । मंगळें तुज गाती आवळ बाळा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जय देव जय देव जय गरुडध्वजा । श्रीगैरुडध्वजा ।
 आरती ओवाळूं तुज भक्तीकाजा ॥ २ ॥
 गुण रूप नाम नाहीं जयासी । चिंतितां तैसा चि होसी तयांसी ।
 मत्स्य कूर्म वराह नरसिंह जालासी । असुरां काळ ह्मण ठाके ध्यानासी
 ॥ २ ॥

सहस्र रूपें नाम सांवळा ना गोरा । श्रुति नेती ह्मणती तुज विश्वंभरा ।
 जीवनां जीवन तूं चि होसी दातारा । न कळे पार ब्रह्मादिकां सुरवरां
 ॥ ३ ॥

संतां महंतां घेरीं ह्मणवी ह्मणियारा । शंखचक्रगदाआयुधांचा भारा ।
 सुदर्शन घरटी फिरे अवश्वरा । सकुमार ना स्थूळ होसी गोजिरा ॥ ४ ॥
 भावेंविण तुझें न घडे पूजन । सकळ ही गंगा जाल्या तुजपासून ।

१ पं. त. बहुतेक. — २ त. राख. — ३ दे. पृथुवी. — ४ पं. ० उत्साहो सोहळा । मंगळ तुज गाती आवळा बाळा. — ५ त. आवळें बाळा. — ६ पं. एवढा चरण नाहीं — ७ त. जयांसी. — ८ दे. मुनि. — ९ पं. ह्मणवी घेरीं. — १० पं. आवस्वरा (अवसरा ?).

उत्पत्ति प्रलय तूं चि करिसी पाळण । धरूनि राहिला तुका निश्चयीं चरण
॥ ५ ॥

॥ १५७२ ॥

काय तुझा महिमा वर्णू मी किती । नाममात्रें भवपाश तुटती ।
पाहातां पाउलें हे विष्णुमूर्ती । कोटिकुळां सहित जे उद्धरती ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जय देव जय देव जय पंढरिराया । श्रीपंढरिराया ।
करूनियां कुरवंडी । सांडीन काया ॥ २ ॥
मंगळआरतीचा थोर महिमा । आणीक द्यावया नाहीं उपमा ।
श्रीमुखासहित देखे जो कर्मा । पासुन सुटे जैसा रवि नासी तमा ॥ ३ ॥
धन्य व्रतकाळ हे एकादशी । जागरण उपवास घडे जयांसी ।
विष्णूचें पूजन एकाभावेसी । नित्यमुक्त पूज्य तिहीं लोकांसी ॥ ४ ॥
न वजे वांयां काळ जे तुज ध्याती । असे तुझा वास तयांच्या चितीं ।
धाले सुखें सदा प्रेमें डुल्लती । तीर्थें मळिग वास तयांचा पाहाती ॥ ५ ॥
देव भक्त तूं चि जालासी दोन्ही । वाढावया सुख भक्ति हे जनीं ।
जड जीवां उद्धार होय लागोनि । शरण तुका वंदी पाउलें दोन्ही ॥ ६ ॥

॥ १५७३ ॥

कंसरायें गर्भ वधियेले सात ।
हणोनि गोकुळासी आले अनंत ।
ध्यावया अवतार जालें हें चि निमित्त ।
असुर संहारूनि तारावे भक्त ॥ १ ॥

१ पं. करिसी तूं चि पाळण.—२ दे. पं. नामें मात्रें.—३ दे. पं. पाउले.—४ पं. “जे”
याबद्दल “जग”.—५ पं. “जय” नाहीं.—६ पं. अखंड तुझा वास जयांच्या
चितीं.—७ त. मळिगे. दे. पं. मळिन—८ पं. “जालें” शब्द नाहीं.—९ दे. त. पं.
निमित्त.

॥ ध्रु. ॥ जय देव जय देव जय विश्वरूपा । श्रीविश्वरूपा ।

॥ १ ॥ ओवाळीन तुज देहदीपें बापा ॥ १ ॥

स्थूलरूप होऊनि धरितसे सानें ।

जैसा भाव तैसा तयांकारणें ।

॥ २ ॥ दैत्यांसी भासला सिंहें गजाने ।

काळासी महाकाळ यशोदेसी तान्हे ॥ २ ॥

अनंत वर्णा कोणा न कळे चि पार ।

सगुण कीं निर्गुण हा ही निर्धार ।

॥ ३ ॥ पांगलीं सांही अठरा करितां वेव्हार ।

तो वळितसे गौळियांचें खिल्लार ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ तेहतिस कोटि तिहीं देवांसी श्रेष्ठ ।

॥ ५ ॥ पाँउलें पाताळी नेणती स्वर्ग मुगुट ।

गिळिलीं चौदा भुवनें तरि न भरे चि पोट ।

॥ ६ ॥ तो खाउन धाला गोपाळाचें उच्छिष्ट ॥ ४ ॥

महिमा वर्णू तरि पांगलिया श्रुति ।

सिणला शेष चिरल्या जिव्हा करितां स्तुती ।

भावेंविण कांहीं न चले चि युक्ति ।

राखें शरण तुकयाबंधु करी विनंती ॥ ५ ॥

॥ १५७४ ॥

परमानंदा परमपुषोत्तमरामा ।

१ पं. "श्रीविश्वरूपा नाहीं.—२ दे. तिहीं गजान. त. सिंहो गजाने.—३ दे. साई.—
४ पं. तो हा वळितसे.—५. पं पाउलें पाताळी स्वर्गी मुगुट.

अच्युता अनंता हरि मेघश्यामा ।
 अविनाशा अलक्षा परता परब्रह्मा ।
 अकळकळा कमळापती न कळे महिमा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु ॥ जय देव जय देव जय जी श्रीपती ।
 मंगळशुभदायका करीन आरती ॥ २ ॥
 गोविंदा गोपाळा गोकुळरक्षणा ।
 गिरिधरकर भवसागरतारक दधिमथना ।
 मधुसूदन मुनिजीवन धरणीश्रमहरणा ।
 दीनवत्सल सकळां मूळ जय जयनिधाना ॥ ३ ॥
 विश्वंभरो सर्वेश्वर जगदाधारा ।
 चक्रधर करुणाकर पावन गजेंद्रा ।
 सुखसागर गुणआगर मुगुटमणी शूरा ।
 कल्याणकैवल्यमूर्ति मनोहरा ॥ ४ ॥
 गरुडासना शेषशयना नरहरी ।
 नारायणा ध्याना सूरवरहरगौरी ।
 नंदा नंदनवंदन त्रिभुवनांभीतरी ।
 अनंतनामी ठसा अवतारांवरी ॥ ५ ॥
 सगुणनिर्गुणसाक्ष श्रीमंत संतां ।
 भगवाना भगवंता कालकृतांता ।

१ दे. त. जया जी श्रीपती.— २ पं. विश्वंभरा सर्वेश्वरा जगदोद्धारा.— ३ दे. त. सु-
 वरगौरी.— ४ पं. “ भगवाना ” नाही.— ५ दे. त. कालकृदांता (कालकृदंता ?).

उत्पत्तिपाळणपासुन संहारणसत्ता ।

शरण तुकयाबंधु तारीं रिति बहुतां ॥ ५ ॥

॥ १५७५ ॥

पंढरि पुण्यभूमी भीमा दक्षिणवाहिनी ।

तीर्थ हैं चंद्रभागा महा पातकां धुनी ।

उतरलें वैकुंठमहासुख मेदिनी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जय देवा पांडुरंगा जय अनाथनाथा ।

आरती ओंवाळीन तुह्मां लक्ष्मीकांता ॥ २ ॥

नित्य नवा सोहळा हो^२ महावाद्यांचा गजर ।

सन्मुख गरुड पारीं उभा जोडुनि कर ।

मंडितचतुर्भुजा कटीं मिरवती कर ॥ ३ ॥

हरिनाम कीर्तन^१ हो आनंद महाद्वारीं ।

नाचती प्रेमसुखें नर तेथिंच्या नारी ।

जीवन्मुक्त लोक नित्य पाहाती हरी ॥ ४ ॥

आषाढी कार्तिकी हो गैरुडटकयां भार ।

गर्जती नामघोषें महावैष्णववीर ।

पापासी रीग नाही असुर कांपती सुर ॥ ५ ॥

हैं सुख पुंडलिकें कसैं आणिलें बापें ।

निर्गुण साकारलें आत्मांलागिं हैं सोपें ।

ह्मणोनि चरण धरोनि तुका राहिला सुखें ॥ ६ ॥

१ दे. त. जया.—२ पं. ही.—३ दे. महावाद्यां गजर.—४ पं. कीर्तनें.—५ पं. गरुडट-
कियांचा.—६ दे. नाम घोष.—७ पं. आत्मांलागीं सोपें.

॥ १५७६ ॥

अवतार गोकुळीं हो जन तारावयासी ।

लावण्यरूपडें हें तेजपुंजाळरासी ।

उगवतां कोटि बिंबें रवि लोपले शशी ।

उत्साव सुरवरां मही थोर मानसीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जय देवा कृष्णनाथा जय रखुमाईकांता ।

आरती ओंवाळीन तुझां देवकीसुता ।

जय देवा कृष्णनाथा ॥ २ ॥

वसुदेवदेवकीची बंद फोडुनी शाळ ।

होउनि विश्वजनिता तया पोटीचा बाळ ।

दैत्य हे त्रासियेले समूळ कंसासी काळ ।

राजैया उग्रसेना केला मथुरापाळ ॥ ३ ॥

राखतां गोधनें हो इंद्र कोपला भांरी ।

मेघ जो कडाडिला शिळा वर्षतां धारीं ।

राखिलें गोकुळ हें नखीं धरिला गिरी ।

निर्भय लोकपाळ अवतरले हरी ॥ ४ ॥

कौतुक पाहावया माव ब्रह्मानें केली ।

वत्सें ही चोरुनियां सत्यलोकासि नेलीं ।

गोपाळ गाईवत्सें दोहीं ठायीं राखिलीं ।

सुखाचा प्रेमसिंधु अनाथांची माउली ॥ ५ ॥

१ पं. तेजः पुंजाळ रासी.—२ पं. उत्साह.—३ पं. फोडिली.—४ पं. कंसादि.—५ पं. राज्यया. ६ दे. वरि.—७ त. हो.—८ पं. वत्सें हे चारोनियां. दे. वत्सें चोरोनियां.—९ पं. गाई वत्स.—१० त. पं. रक्षिली.

तारिलें भक्तजना दैत्य निर्दाळूनि ।

पांडवां साहकारी आडल्यां निर्वाणी ।

गुण मी काय वर्णू मति केवढी वाणी ।

यिनवितो दास तुका ठाव देई^२ चरणीं ॥ ५ ॥

॥ १५७७ ॥

सुंदर अंगकांती मुख भाळ सुरेख ।

बाणली उटी अंगीं टिळा सांजिरी रेख ।

मस्तकीं मुगुट कानीं कुंडळां तेज फांके ।

आरक्त दंत हिरे कैसे शोभले निके ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जय देवा चतुर्भुजा जय लावण्यतेजा ।

आरती ओवाळीन भवतारिया हा वोजा । जय० ॥ ४ ॥

उदार जुंझार हा जया वाणिती श्रुति ।

परतल्या नेति ह्मणती तयां न कळे गति ।

भाट हा चतुर्मुखें अनुवाद करिती ।

पांगलीं साही अठरा रूप न गति ॥ २ ॥

एकोनि रूप ऐसें तुजलागीं धुंडिती ।

बोडके नग्न एक निराहार र्यति ।

साधनें योग नाना तपें दारुण किंती ।

सांडिलें सुख दिली^१ संसारा शांती ॥ ३ ॥

भरूनि माजी लोकां तिहीं नांदसि एक ।

१ दे. वाणू.-२ पं. मागे.-३ दे. मुखें. पं. मुळ.-४ पं. साजिरा.-५ पं. कुंडलें.-
६ दे. त. जया.-७ त. भवतारिया वोजा. पं. भवतारी हा वजा.-८ दे. इति. त. इति.-
९ पं. तपती.-१० पं.० दिले संसाराची त्या शांति ।

कामिनी मनमोहना रूप नाम अनेक ।
 नासति नाममात्रें भवपातकें शोक ।
 पाउलें वंदिताती सिद्ध आणि साधक ॥ ४ ॥
 उपमा द्यावयासी दुजें काय हें तुज ।
 तत्त्वासि तत्त्वसार मूळ जालासी बीज ।
 खेळसि बाळलीळा अवतार सहज ।
 विनवितो दास तुका कर जोडोनि तुज ॥ ५ ॥

॥ १५७८ ॥

सकुमार मुखकमळ निजसारनिर्मळ ।
 सावळी सुनीळ तनु भ्रमरांग कुरळ ।
 झळकति दिव्य तेजें दंत माज पातळ ।
 मिरवालें मयूरपत्रें मुगुट कुंडलें माळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जय देवा जगदीश्वरा ।
 धन्य रखुमाईवरा । आरती करीन काया ।
 ओंवाळिन सुंदरा । जय ० ॥ २ ॥
 गोजिरें ठाणमान भुजा मंडित चारी ।
 शोभाति शंखचक्रगदापद्म मोहरी ।
 तृदयीं ब्रह्मपद बाणलें शृंगारीं ।
 गर्जति चरणीं वांकी कंठ कोकिलास्वरीं ॥ ३ ॥

१ पं. भवपातक.-२ पं. वंदिताती.-३ पं. पाताळ.-४ दे. त. पं. मयोरपत्रें.-५ दे.
 ठाणमाण.-६ पं. कोकिलस्वरीं.

घवघवित उटी अंगीं बावन चंदनांची ।
 लल्लाटीं कस्तुरिचा कास पितांबराची ।
 कैटिसूत्र वरि साजिरें प्रभा वर मोतियांची ।
 संगीत सकळ मुद्रा पाउलें कुंकुमाचीं ॥ ३ ॥
 सौभाग्यसुख सागर गुणलावण्यखाणी ।
 लाववी दीनवत्सळ विश्व लाविलें ध्यानीं ।
 आश्चर्य देव करिती ऋषि राहिले मुनि ।
 धन्य ते प्रसवली ऐसिया नंदपत्नी ॥ ४ ॥
 वर्णितां ध्यान महिमा श्रुति राहिल्या नेति ।
 रविकोटि चंद्र तारा प्रकाशा न तुळती ।
 उदार सुर गंभीर पूर्ण आनंदमूर्ति ।
 तुकयाबंधु ह्मणे स्तवूं मी काय किती ॥ ५ ॥
 ॥ १५७९ ॥

महा जी महादेवा महाकाळमर्दना ।
 मांडियेलें उग्रतप महादीप्त दारुणा ।
 परिधान व्याघ्रांबर चित्ताभस्मलेपना ।
 स्मशान क्रीडास्थळ तुह्मा जी त्रिनयना ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. । जय देवा हेश्वरा जय पार्वतीवरा ।
 आरती ओंवाळिन कैवल्यदातारा । जय ० ॥ २ ॥
 रुद्र हें नाम तुह्मां उग्र संहारासी ।

१ दे. लल्लाट. पं. लल्लाट.—२ पं. ही पंक्ति नाही.—३ पं. ० गंभीर आनंद हे मूर्ति.—
 ४ दे. चिदाभस्मलेपना.—५ पं. स्मशानीं.—६ पं. त. संहाररासी.

शंकर शिव भोळा उदार सर्वस्वीं ।
 उदक बेलपत्र टाळी वाहिल्या देसी ।
 आपुलें पद दासां ठाव देई' कैलासीं ॥ २ ॥
 त्रैलोक्यव्यापका हो जन आणि विजन ।
 विराटस्वरूप हें तुझें साजिरें ध्यान ।
 करितो वेद स्तुती कीर्ती मुखें आपण ।
 जाणतां नेणवे हो तुमचें महिमान ॥ ३ ॥
 बोलतां नाम महिमा असे आश्चर्य जर्गी ।
 उपदेश केल्यानंतरें पापें पळती वेगीं ।
 हरहर वाणी गर्जे प्रेम संचरे अंगीं ।
 राहिलि दृष्टी चरणीं रंग मीनला रंगीं ॥ ४ ॥
 पुंजुनि लिंग उभा तुका जोडोनी हात ।
 करितो विज्ञापना परिसावी हे मात ।
 अखंड राहूं द्यावें माझे चरणीं चित्त ।
 घातले साष्टांग मांगे मस्तकीं हात ॥ ५ ॥
 ॥ १५८० ॥
 अवतारनामभेद गणा आदि अंगाद ।
 जयासि पार नाहीं पुढें खुंटला वाद ।
 एक चि दंत शोभे मुख विक्राळ दोंद ।
 ब्रह्मांडामाजि दावी अनंत हे छंद ॥ १ ॥

१ पं. देसी.—२ पं. वन.—३ पं. करिती.—४ पं. मुख्य.—५ पं. पूजिलें.—६ पं. माझे.—
 ७ पं. अगाध.

॥ ध्रु. ॥ जय जया गणपती ओंवाळिन आरती ।
 साजिग्या सरळ भुजा फरशकमळ शोभती ॥ १ ॥
 हे मही ठेंगणी हो तुज नृत्यनायका ।
 भोंवरि फेर देतां असुर मर्दिले एकां ।
 घातले तोडरीं हो भक्तजनपाळका ।
 सहस्र नाम तुज भुक्तिमुक्तिदायका ॥ २ ॥
 सुंदर शोभला हो रूपें लोपलीं तेजें ।
 उपमा काय देऊं असे आणिक दुजें ।
 राविशशितारागणें जयामाजी सहजें ।
 उदरीं सामावलीं जया ब्रह्मांडबीजें ॥ ३ ॥
 वर्णिता शेष लीळा तया भागलीं मुखें ।
 पांगुळले वेद चारी कैसे राहिले सुखें ।
 अवतार जन्मला हो लिंगनाभी या मुखें ।
 अमूर्त मूर्तिमंत होय भक्तीच्या सुखें ॥ ४ ॥
 विश्व हें रूप तुझें हस्त पाद मुखडें ।
 ऐसा चि भाव देई तया नाचतां पुढें ।
 धूप दीप पंचारति ओंवाळिन निवाडें ।
 राखें या शरणागता तुका खेळतां लाडें ॥ ५ ॥

॥ १५८१ ॥

कनकाच्या परियेळीं उजळूनि आरती ।

१ पं. ही पंक्ति नाही.—२ त. ० तारांमणें ०.—३ त. राख या शरणांगता. पं. राखे शरणांगता.

रत्नदीपशोभा कैशा पाजळल्या ज्योती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ओंवाळूं गे माये सबाह्य साजिरा ।

राहिरखुमाईसत्यभामेच्या वरा ॥ २ ॥

॥ १ ॥ मंडितचतुर्भुज दिव्य कानीं कुंडलें ।

श्रीमुखाची शोभा पाहातां तेज फांकलें ॥ २ ॥

वैजयंती माळ गळां शोभे श्रीमंत ।

॥ २ ॥ शंखचक्रगदापद्म आयुधें शोभत ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ सांवळा सकुमार जैसा कर्दळीगाभा ।

चरणीचीं नेपुऱें वांकी गर्जती नभा ॥ ४ ॥

ओंवाळितां मन हें^३ उभें ठाकलें ठायीं ।

समदृष्टि समाधि तुकया लागली पायीं ॥ ५ ॥

॥ ध्रु. ॥ ॥ १५८२ ॥

भक्तीचिया पोटीं बोध कांकडा ज्योती ।

पंचप्राण जीवें भावें ओंवाळूं आरती ॥ १ ॥

ओंवाळूं आरती माझ्या पंढरीनाथा ।

दोन्ही कर जोडोनि चरणीं ठेवीन माथा ॥ २ ॥

काय माहिमा वर्णू आतां सांगणें तें किती ।

कोटि ब्रह्महत्या मुख पाहतां जाती ॥ ३ ॥

राही रखुमाई दोही दों बाहीं ।

मयूर पिच्छचामरें ढाळिति ठायीं ठायीं ॥ ४ ॥

१ पं. रत्नदीपप्रभा.—२ पं. माळा.—३ पं. “ हें ” नाहीं.—४ पं. समदृष्टि समान तुकया लागली पायीं.

तुका ह्मणे दीप घेऊनि उन्मनति शोभा ।

विटेवरी उभा दिसे लावण्यगाभा ॥ ४ ॥ *

॥ १५८३ ॥

धन्य दिवस आजि दर्शन संतांचें । नांदे तया घरीं दैवत पंढरीचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य पुण्य रूप कैसा जाला संसार ।

देव आणि भक्त दुजा नाहीं विचार ॥ २ ॥

धन्य पूर्व पुण्य वोडवलें निरुतें । संतांचें दर्शन जालें भाग्यें बहुतें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धन्य आत्मां जोडली जोडी । संतांचे चरण ओतां जीवें न सोडीं ॥ ३ ॥

॥ १५८४ ॥

गाऊं वाणूं तुज विठो तुझा करूं अनुवाद ।

जिकडे पाहें तिकडे सर्वमय गोविंद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आनंद रे विठोबा जाला माझे मनीं ।

१ हे. त. दुरुषण.—२ त. आतां न विसंभें घडी ।—३ पं. गाऊं नाचूं विठु तुझा०.

* या अभंगाच्या पुढें रामेश्वर भटाचा एक अभंग तळेगांवच्या प्रतीत आहे तो:—

तूं चि आत्माराम नव्हेसी देहधारी । स्तुति जरीं होय झडो माझी वैखरी ।

पातकीं मूढ जन पडतील अघोरीं । यालागीं अवतार केला महीवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जय जय भक्तराया धर्ममूर्ति तुकया । आरती बोंवाळीं भावें तुझिया पायां ॥ २ ॥

तुझे ठायीं असे भ्रम कोणा नकळे नेम । जन हें काय जाणे अनुभवितो राम ।

टाकोनि अभिमान जीवीं धरिलें प्रेम । बोलोनि महिमा तुझा जना दिला विश्राम ॥ २ ॥

अद्भुत महिमा तुझा काय वर्णू दातारा । उदकोंवेण अन्न दिवस क्रमिले तेरा ।

आतां हे ऐसी प्राप्ति काय घडेल येरां । उदकीं कागद दिन रक्षिले अठरा ॥ ३ ॥

ऐकतां तुझे वचन मन होय उन्मन । सच्चिदानंद गाभा तुजठायीं पूर्ण ।

नित्य हें असो माझे तुझे पायीं अनुसंधान । करुनि रुपादान देई इतुके दान ॥ ४ ॥

शास्त्र आणि वेदांत शिष्टाचार समस्त । आणिला एकवाक्या जनलोक कृतार्थ ।

विशेष रामेश्वरा प्रेम दिलें बहुत । विनवितों तुज आतां ठेवीं मस्तकीं हात ॥ ५ ॥

देखिले लोचनीं विटेसहित पाउले ॥ १ ॥

ने करीं तपसाधनें रे मुक्तीचे सायास ।

हा चि जन्मोजन्मीं गोड भक्तीचा रस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मां प्रेमा उणें तें काई ।

पंढरीचा राणा सांठविला त्ददयीं ॥ ३ ॥

॥ १५८५ ॥

मागणें तें एक तुजप्रति आहे । देशी तरि पाहें पांडुरंगा ॥ १ ॥

या संतांसी निरवीं हें मज देई । आणिक दुजें काहीं न मगें तुज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां उदार होई । मज ठेवीं पायीं संतांचिया ॥ ३ ॥

॥ स्वामींनीं काया ब्रह्म केली ते अभंग ॥ २४ ॥

॥ १५८६ ॥

शोधितां चि नये । ह्मणोनि वोळगतों पाये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां दिसों नये जना । ऐसें करा नारायणा ॥ १ ॥

परतोनि मन । गेलें ठायीं चि मुरोन ॥ २ ॥

विसरला तुका । बोलों चालों जाला मुका ॥ ३ ॥

॥ १५८७ ॥

रज्जुसर्पाकार । भासयेलें जगडंबर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि आंठवती पाय । घेतों आलाय बलाय ॥ १ ॥

दृश्यं द्रुमाकार लाणी । केलों सर्वस्वासी धणी ॥ २ ॥

तुकीं तुकला तुका । विश्वीं भरोनि उरला लोकां ॥ ३ ॥

१ त. देखिलें लोचनीं विटेसहित पाउलें । दे. पं. (पाउल शब्द पुलिंगी धरिला आहे).—
२ त. न करीं तप रे मुक्तीचे०. पं. न करीं तप साधन मुक्तीचे०.—३ त. सेवीं.—४ पं. मा-
गें.—५ त. भासयेलें.—६ पं. आठवितों.—७ दे. दृश द्रुमाकार०. त. पं. दृश्य द्रुमाकार०.—
८ दे. सर्व सासी.—९ पं. जोकां.

॥ १५८८ ॥

हणवितों दास । परि मी असैं उदास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हा चि निश्चय माझा । परि मी निश्चयाहुनि दुजा ॥ ५ ॥

सरतें कर्तृत्व माझ्यानें । परि मी त्याही हून भिन्न ॥ २ ॥

तुका तुकासी तुकला । तुका तुकाहुनि निराळा ॥ ३ ॥

॥ १५८९ ॥

घोंटवीन लाळ ब्रह्मज्ञान्या हातीं । मुक्तां आत्मस्थिती सांडवीन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ब्रह्मभूत होते काया च कीर्तनीं । भाग्य तरी ऋणी देवा ऐसा ॥ ५ ॥

तीर्थभ्रमकासी आणीन आळस । कडु स्वर्गवास करिन भोग ॥ २ ॥

सांडवीन तपोनिधा अभिमान । यज्ञ आणि दान लाजवीन ॥ ३ ॥

भक्तिभाग्यप्रेमा साधीन पुरुषार्थ । ब्रह्मींचा जो अर्थ निजठेवा ॥ ४ ॥

धन्य हणवीन येह लोकीं लोकां । भाग्य आहीं तुका देखियेला ॥ ५ ॥

॥ १५९० ॥

संसाराचे अंगीं अवधीं च व्यसनें । आही या कीर्तनें शुद्ध जालीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां हें सोंवळें जालें त्रिभुवन । विषम धोऊन सांडियेलें ॥ ५ ॥

ब्रह्मपुरीं वास करणें अखंड । न देखिजे तोंड विटाळाचें ॥ २ ॥

तुका हणे आहां एकांताचा वास । ब्रह्मीं ब्रह्मरस सेवूं सदा ॥ ३ ॥

॥ १५९१ ॥

तुही सनकादिक संत । हणवितां कृपावंत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एवढा करा उपकार । देवां सांगा नमस्कार ॥ ५ ॥

१ दे. त. कर्तृत्व.—२ पं.० त्याहुनि असैं भिन्न ।—३ पं. ब्रह्मभूत काया हा तसे कीर्तनीं ।—४ दे. तीर्थ भ्रमकासी.—५ पं. भक्ति भाग्य सीमा०.—६ दे. येहे. पं. येही. “इह” ह्या-बदल.—७ दे. त. वसनें.—८ पं. सांगा देवा.

भाकूनि करुणा । विनवा वैकुंठीचा राणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज आठवा । मूळ लवकरी पाठवा ॥ ३ ॥

॥ १५९२ ॥

आपुल्या माहेरा जाईन मी आतां । निरोप या संतां हातीं आला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुख दुःख माझे ऐकिलें कानीं । कळवळा मनीं करुणेचा. ॥ ५ ॥

करुनी सिद्ध मूळ साउलें भातुकें । येती दिसें एकें न्यावयासी ॥ २ ॥

त्या चि पथें माझे लागलेंसे चित्त । वाट पाहें नित्य माहेरांची ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां येतील न्यावया । अंगें आपुलिया मायबाप ॥ ४ ॥

॥ १५९३ ॥

चिन्हें उमटती अंगीं । शकुना जोगीं उत्तम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आठवला बापमाय । येइल काय मूळ नेणों ॥ ५ ॥

उत्कंठित जालें मन । ते^७ चि खुण तेथींचि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काम वारीं । आळस घरीं करमेना ॥ ३ ॥

॥ १५९४ ॥

आरोनियां पाहे वाट । कटकट सोसेना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आलियांस पुसें मात । तेथें चित्त लागलें ॥ ५ ॥

दळीं कांडीं लोकांऐसें । परि मी नसें ते ठायीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें पिसें । तेथें^९ तैसें असेल ॥ ३ ॥

॥ १५९५ ॥

येथीलियां अनुभवे । कळीं जीवें^{११} हें येतसे ॥ १ ॥

१ पं. भाकावी. - २ पं. पंढरीचा. - ३ दे. त. पं. मुळ. - ४ पं. एक. - ५ आठवाची. - ६ दे. उमटताती. - ७ पं. ते खुण. - ८ त. पं. कामा. - ९ पं. तसें तेथें. - १० पं. येथील या. - ११ पं. ० जीवें येतसे.

॥ ध्रु. ॥ दोहीं ठायीं एक जीव । माझी कींव त्या अंगीं ॥ १ ॥
 भूक भुके चि खाउनि धाय । नाहीं हाय अन्नाची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सुख जालें । अंतर धालें त्यागुणें ॥ ३ ॥

॥ १५९६ ॥

पैल आले हरि । शंख चक्र शोभे करीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गरुड येतो फडत्कारें । ना भी ना भी ह्मणे त्वेरे ॥ २ ॥
 मुगुटकुंडलांच्या दीप्ति । तेजें^३ लोपला गभस्ति ॥ २ ॥
 मेघश्यामवर्ण हरि । मूर्ति डोळस साजिरी ॥ ३ ॥
 चतुर्भज वैजयंती । गळां माळ हे रुळती ॥ ४ ॥
 पांताबर झळके कैसा । उजळल्या दाही दिशा ॥ ५ ॥
 तुका जालासे संतुष्ट । घरा आलें वैकुण्ठ^४पीठ ॥ ६ ॥

॥ १५९७ ॥

शंचक्रगदापद्म । पैल आला पुरुषोत्तम ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ना भी ना भी भक्तराया । वेगीं पावलों सखया ॥ २ ॥
 दुरूनि येतां दिसे दृष्टी । धाकें दोष पळती सृष्टी ॥ २ ॥
 तुका देखोनि एकला । वैकुण्ठीहूनि हरि आला ॥ ३ ॥

॥ १५९८ ॥

पैल दिसतील भार । दिंडी पताका अपार ॥ १ ॥
 आला पंढरीचा राणा । दिसतील त्याच्या खुणा ।
 सुख वाटे मना । डोळे बाह्या स्फुरती ॥ २ ॥

१ पं. फडात्कारें.—२ पं. खरें.—३ पं. तेज.—४ पं. “वैकुण्ठपीठ” याबद्दल “वैकुण्ठ.

उठिले गजर नामाचे । दळभार वैष्णवांचे ॥ २ ॥

तुका करी रिता ठाव । त्यांसी बैसावया वाव ॥ ३ ॥

॥ १५९९ ॥

चला जाऊं रे सामोरे । पुढें भेटों विठ्ठल धुरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुका आनंदला मनीं । कैसा जातो लोटांगणीं ।

फेडावया धणी प्रेमसुखाची आजि ॥ ५ ॥

पुढें आले कृपावंत । मायबाप साधुसंत ॥ २ ॥

तुका आळंगिला बाहीं । ठेविला विठोबाचे पार्यीं ॥ ३ ॥

॥ १६०० ॥

पाहुणे घरासी । आजि आले तृषीकेशी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कौय करूं उपचार । कोंप मोडकी जर्जर ।

कण्या दरदर । पाण्यामाजी रांधिल्या ॥ ५ ॥

घरीं मोडकिया बाजा । वरि वाकळांच्या शेजा ॥ २ ॥

मुखशुद्धि तुळसी दळ । तुका ह्मणे मी दुर्बळ ॥ ३ ॥

॥ १६०१ ॥

संतीं केला अंगीकार । त्यासी अभिमान थोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कांहीं ठेविलें चरणीं । घेती तें चि पुरवूनि ।

तुका पायवणी । घेऊनियां निराळा ॥ ५ ॥

नसतां कांहीं संचित । भेटीं जाली अवचित ॥ २ ॥

देव मिळोनियां भक्त । तुका केलासे सनाथ ॥ ३ ॥

१ पं. “ फेडावया० आजि । ” इतकें नाहीं.—२ पं. “ दरदरीत पाण्या माजी रांधिये-
ल्या कण्या । ” एवढेंच ध्रुवपद आहे.—३ पं. “ भेटी जाली० ” आणि “ पुढच्या कडव्यां-
तलें “देव मिळोनियां०” हे दोन चरण एकमेकाशीं बदलले आहेत.

॥ १६०२ ॥

अवधियांच्या आलों मुळें । एका वेळे न्यावया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सिद्ध व्हावें सिद्ध व्हावें । आधीं ठावें करितों ॥ २ ॥
 जांवरि ते^२ घटिका दुरी । आहे उरी तो काळ ॥ २ ॥
 मंगळाचे वेळे उभे । असों शोभे सावध ॥ ३ ॥
 अवधियांचा योग घडे । तरी जोडे श्लाघ्यता ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे पाहें वाट । बहु आट करूनि ॥ ५ ॥

॥ १६०३ ॥

सकळ ही माझी बोलवण करा । परतोनि घरा जावें तुझीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कर्मधर्मे तुझां असावें कल्याण । घ्या माझे वचन आशीर्वाद ॥ २ ॥
 वाढवूनि दिलों एकाचिये हातीं । सकळ निश्चिती जाली तेथें ॥ २ ॥
 आतां मज जाणें प्राणेश्वरासवें । माझिया भावें अनुसरलों ॥ ३ ॥
 वाढवितां लोभ होईल उसीर । अवधींच स्थिर करा ठायीं ॥ ४ ॥
 धर्म अर्थ काम जाला एके ठायीं । मेळविला जिहीं हाता हात ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे आतां जाली हे चि भेटी । उरल्या त्या गोष्टी बोलावया ॥ ६ ॥

॥ १६०४ ॥

बोलिलों तें आतां पाळावें वचन । ऐसें^१ पुण्य कोण माझे गांठी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जातों आतां आज्ञा घेऊनियां स्वामी । काळक्षेप आली करूं कोठें
 ॥ २ ॥

न घडे यावरि न धरवे धीर । पीडतां राष्ट्र देखोनि जग ॥ २ ॥

१ पं. एक.—२ पं. हे.—३ पं. असा.—४ पं. कर्म धर्मे.—५ पं. दिले.—६ दे. “आतां जाली”
 यावर “तुझां आझां” असा पाठ घातला आहे.—७ पं. काय ऐसें पुण्य माझे गांठी ।

तुका ह्मणे तुह्मी दिसे मोकलिलें । काय आतां आलें जीवित्वाचें ॥ ३ ॥

॥ १६०५ ॥

करावें तें काम । उगाच वाढवावा श्रम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघें एकमय । राज्य बोलों चालों नये ॥ १ ॥

दुजयाची सत्ता । न चलेसी जाली आतां ॥ २ ॥

आतां नाहीं तुका । पुन्हा हारपला लोकां ॥ ३ ॥

॥ १६०६ ॥

आह्मी जातो तुह्मी कृपा असों द्यावी । सकळा सांगावी विनंती माझी ॥ १ ॥

वाढवेळ जाला उभा पांडुरंग । वैकुंठा श्रीरंग बोलावितो ॥ २ ॥

अंतकाळीं विठो आह्मांसी पावला । कुडीसहित जाला गुप्त तुका ॥ ३ ॥

॥ १६०७ ॥

तुका उतरला तुकीं । नवल जालें तिहीं लोकीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नित्य करितों कीर्तन । हें चि माझे अनुष्ठान ॥ १ ॥

तुका बैसला विमानां । संत पाहाती लोचनीं ॥ २ ॥

देव भावाचा भुकेला । तुका वैकुंठासी नेला ॥ ३ ॥

॥ १६०८ ॥

न देखिजे ऐसें केलें । या विठलें दुःखासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृपेचिये सिंहासनीं । अधिष्ठानीं बैसाविलें ॥ १ ॥

वाजता तो नलगे वारा । क्षीरसागरा शयनीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अवघे ठायीं । मज पायीं राखिलें ॥ ३ ॥

॥ १६०९ ॥

वाराणसीपर्यंत असों सुखरूप । सांगावा निरोप संतांसी हा ॥ १ ॥

येथूनियां आह्मां जाणें निजधामा । सर्वे असे आह्मां गरुड हा ॥ २ ॥

कृपा असों द्यावी मज दीनावरी । जातसों माहेरी तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ २४ ॥

शके १५७१ एकाहत्तरीं विरोधनामसंवत्सरीं फालगुनवद्य द्विती-

या सोमवासरीं प्रथमप्रहरीं तुकोबा गुप्त जाले ॥ १ ॥

॥ १६१० ॥

जाती पंढरीस । ह्मणे जाईन तयांस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया आहे संवसार । ऐसें बोले तो माहार ॥ ५ ॥

असो नसो भाव । जो हा देखे पंढरिराव ॥ २ ॥

चंद्रभागे न्हाती । तुका ह्मणे भलते याती ॥ ३ ॥

॥ १६११ ॥

धरियेलीं सोंगें । येणें अवघीं पांडुरंगें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तें हें ब्रह्म विटेवरी । उभें चंद्रभागे तिरीं ॥ ५ ॥

अंतर्व्यापी बाहे । धांडोळितां कोठें नोहे ॥ २ ॥

योगयागतपें । ज्याकारणें दौनजपें ॥ ३ ॥

दिले नेदी जति । भोग सकळ ज्या होती ॥ ४ ॥

अवघी लीळा पाहे । तुका ह्मणे दासां साहे ॥ ५ ॥

॥ १६१२ ॥

ज्याचे गर्जतां पवाडे । कळिकाळ पायां पडे ॥ १ ॥

१ त. जातसें. दे. जातोंसों.—२ पं. “एकाहातरीं” नाहीं.—३ पं. “प्रथम प्रहरीं तुकोबा गुप्त जाले” याबद्दल “प्रात काळीं स्वामी गुप्त जाले असे.”—४ त. “तुकोबा गुप्त जाले” याबद्दल “तुकाराम गुप्त.”—५ पं. त. संसार.—६ दे. त. अंतर व्या०.—७ पं. धुंडाळितां.—८ दे. पं. नाहीं.—९ पं. ज्ञान.

॥ ध्रु. ॥ तो हा पंढरीचा राणा । पुसा सा चौं अठरां जणां ॥ १ ॥

चिंतितां जयासी । भुक्तिमुक्ति कामारी दासी ॥ २ ॥

वैकुंठासी जावें । तुका ह्मणे ज्याच्या नांवें ॥ ३ ॥

॥ १६१३ ॥

ज्याचे गर्जतां पवाडे । श्रुतिशास्त्रां मौन्य पडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें माझी वाचा किती । पुरे करावया स्तुती ॥ १ ॥

सिणेलीं सहस्र तोंडें । शेषफणीऐसें घेंडें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मही । पत्र सिंधु न पुरे शांही ॥ ३ ॥

॥ १६१४ ॥

देव राखे तया मारील कोण । न मोडे कांटा हिंडतां वन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न जळे न बुडे नव्हे कांहीं । विष तें ही अमृत पांहीं ॥ १ ॥

न चुके वाट न पडे फंदीं । नव्हे कधीं यमबाधा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नारायण । येतां गोळ्या वारी बाण ॥ ३ ॥

॥ १६१५ ॥

कोठें गुंतलासी द्वारकेच्या राया । वेळ कां सखया लावियेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दिनानाथ ब्रीद सांभाळीं आपुलें । नको पाहों केलें पापपुण्य ॥ १ ॥

पतितपावन ब्रीदें चराचर । पातकी अपार उद्धरिले ॥ २ ॥

तुकयाबंधु ह्मणे द्रौपदीचा धांवा । केला तैसा मला पावें आतां ॥ ३ ॥

॥ १६१६ ॥

कोठें गुंतलासी कोणांच्या धांवया । आली देवराया निद्रा तुज ॥ १ ॥

१ पं. रिद्धिसिद्धी होती दासी.—२ दे. सिणेलें.—३ दे. शेषफणी ऐसें.—४ “ शाई ” यावदल.—५ त. पं. “ पाहीं ” नाहीं.—६ दे. “ कधीं ” यावदल “ कधीं कधीं ” आहे.—७ पं. ये उन.—८ पं. ब्रीद.

॥ ध्रु. ॥ कोठें गुंतलासी भक्तिप्रेमसुखें । न सुटती मुखें गोपिकांचीं ॥ १ ॥
 काय पडिलें तुज कोणाचें संकट । दुरी पंथ वाट न चालवे ॥ २ ॥
 काय माझे तुज गुण दोष दिसती । ह्मणोनि श्रीपती कोपलासी ॥ ३ ॥
 काय जालें सांग माझिया कपाळा । उरला जीव डोळां तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ १६१७ ॥

परस्त्रीतें ह्मणतां माता । चित्त लाजवितें चित्ता ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय बोलोनियां तोंडें । मनामाजी कानकोंडें ॥ १ ॥
 धर्मधारिष्टगोष्टी सांगे । उष्ट्या हातें नुडवी काग ॥ २ ॥
 जें जें कर्म वसे अंगीं । तें तें आठवे प्रसंगीं ॥ ३ ॥
 बोलें तैसा चाले । तुका ह्मणे तो अमोल ॥ ४ ॥

॥ १६१८ ॥

असत्य वचन होतां सैव जोडी । जरी लग्नघडी परउपकार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जाईल पतना यासि संदेह नाही । साक्ष आहे कांहीं सांगतो ते ॥ १ ॥
 वदविलें मुखें नारायणें धर्मा । अंगुष्ठ त्या कर्मासाठीं गेला ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आतां सांभाळा रे पुढें । अंतरिचें कुडें देइल दुःख ॥ ३ ॥

॥ १६१९ ॥

जळो त्यांचें तोंड । ऐसी कां ते व्याली रांड ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सदा भोवयासी गांठी । क्रोध धडधडीत पोटी ॥ १ ॥
 फोडिली गांवरी । ऐसी दिसे तोंडावरी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नाही । चित्ता समाधान कांहीं ॥ ३ ॥

१ दे. सुटती.—२ पं. चलवे.—३ त. जालों.—४ त. न उडवी. पं. नुठवी.—५ पं. को-
 टि.—६ त. असे.—७ पं. तिचें.—८ पं. ऐसीयातें.—९ पं. आटी.

॥ १६२० ॥

तोंडें खाये फार । पादे बोचा करी मार ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ एक ऐसे ते शाहाणे । आपुले अधीन तें नेणे ॥ ५ ॥
 कुले घालूनि उघडे । रागें पाहे लोकांकडे ॥ २ ॥
 खेळे द्यूतकर्म । मग बोंबली जुलूम ॥ ३ ॥
 निजतां आला मोहो । वीतां ह्मणे मेला गोहो ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे त्यांनीं । मनुष्यपणा केली हानी ॥ ५ ॥

॥ १६२१ ॥

पतिव्रता नेणे आणिकांची स्तुती । सर्वभावे पति ध्यानीं मनीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसें माझे मन एकविध जालें । नावडे विठ्ठलविण दुजें ॥ ५ ॥
 सूर्यविकासिनी नेघे चंद्रकळा । गाय ते कोकिळा वसंतेंसी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बाळ मातेपुढें नाचे । बोल आणिकांचे नावडती ॥ ३ ॥

॥ १६२२ ॥

पंडित ह्मणतां थोर सुख । परि तो पाहातां अवघा मूर्ख ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय करावें घोकिलें । वेदपठण वायां गेलें ॥ ५ ॥
 वेदां^१ सांगितलें तें^२ न करी । सम ब्रह्म नेणे दुराचारी ॥ २ ॥
 तुका देखे जीवीं शिव । हां चि तेथींचा अनुभव ॥ ३ ॥

॥ १६२३ ॥

पांडित तो चि एक भला । नित्य भजे जो विठला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ अवघें सम ब्रह्म पाहे । सर्वा भूतीं विठल आहे ॥ ५ ॥

१ दे. जुत.—२ पं. दुजें काहीं.—३ पं. वेदें.—४ त. पं. “ तें ” नाहीं.—५ पं. जीव.
 शिव—६ दे. हा तेथींचा.—७ पं. पांडित तो भला.

रिता नाहीं कोणी ठाव । सर्वा भूतीं वासुदेव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तो चि दास । त्या देखिल्या जाती दोष ॥ ३ ॥

॥ १६२४ ॥

ऐका पंडितजन । तुमचे वंदितों चरण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नका करूं नरस्तुती । माझी परिसा हे विनंती ॥ २ ॥

अन्न आच्छादन । हें तों प्रारब्धा अधीन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाणी । सुखें वेचा नारायणी ॥ ३ ॥

॥ १६२५ ॥

विठ्ठल टाळ विठ्ठल दिंडी । विठ्ठल तोंडीं उच्चार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विठ्ठल अवध्या भांडवला । विठ्ठल बोला विठ्ठल ॥ २ ॥

विठ्ठल नाद विठ्ठल भेद । विठ्ठल छंद विठ्ठल ॥ २ ॥

विठ्ठल सुखा विठ्ठल दुःखा । तुकया मुखा विठ्ठल ॥ ३ ॥

॥ १६२६ ॥

काय तुझें वेचे मज भेटी देतां । वचन बोलतां एक दोन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय तुझें रूप घेतों मी चोरोनि । त्या भेणें लपोनि राहिलासी ॥ २ ॥

काय तुझें आह्मां करावें वैकुंठ । भेऊं नको भेट आतां मज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुझी नलगे दसोडी । परि आंहे आवडी दर्शनाची ॥ ३ ॥

॥ १६२७ ॥

संतनिंदा ज्याचे घरीं । नव्हे घर ते यमपुरी ॥ १ ॥

१ दे. त्यां.—२ पं. ० परिसावी विनंती.—३ दे. पं. भेवों.—४ पं. "आहे" यावदल "हे."

॥ ध्रु. ॥ त्याच्या पापा नाही जोडा । संगें जना होय पीडा ॥ १ ॥
संतनिंदा आवडे ज्यासी । तो जिता चि नर्कवासी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तो^२ नष्ट । जाणः गाढव तो स्पष्ट ॥ ३ ॥

॥ १६२८ ॥

आलें देवाचिया मना । तेथें कोणाचें चालेना ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हरिश्चंद्र ताराराणी । वाहे डोंबा घरीं पाणी ॥ १ ॥
पांडवांचा साहाकारी । राज्यावरोनि केले दुरी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे उगेचि राहा । होईल तें सहज पाहा ॥ ३ ॥

॥ १६२९ ॥

निजल्यानै गातां उभा नारायण । बैसल्या कीर्तन करितां डोले ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उभा राहोनियां मुखीं नाम वदे । नाँचे नाना छंदें गोविंद हा ॥ १ ॥
मारगीं चालतां मुखीं नाम वाणी । उभा चक्रपाणी मार्गे पुढें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे यासी कीर्तनाची गोडी । प्रेमें घाली उडी नाँमासाठीं ॥ ३ ॥

॥ १६३० ॥

काम क्रोध आह्मी वाहिले विठलीं । आवडी धरिली पायांसवें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां कोण पाहे मार्गे परतोनि । गेले^३ हारपोनि देहभाव ॥ १ ॥
रिद्धिसिद्धी सुखें हाणितल्या लाता । तेथें या प्राकृता कोण मानी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मी विठोवाचे दास । करूनि ठेलों ग्रास ब्रह्मांडाचा ॥ ३ ॥

॥ १६३१ ॥

उठाउठां अभिमान । जाय ऐसैं स्छळ कोण ॥ १ ॥

१ पं. "संगें" याच्यावद्दल "ज्याच्या संगें".—२ पं. "तो" नाही.—३ पं. नाचे हा गोविंद नाना छंदें । दे. व त. यांतही प्रथमतः हाच पाठ होता, परंतु मागून आंकडे घालून वर छापल्याप्रमाणें फिरविल आहे.—४ त. नामासाठीं.—५ पं. गेला.—६ त. गिळूनि. दे. मुळीं हाच पाठ होता.

॥ ध्रु. ॥ तें यां पंढरीस घडे । खळां पाझर रोकडे ॥ १ ॥

अश्रूचिया धारा । कोठें रोमांच शरीरा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काला । कोठें अभेद देखिला ॥ ३ ॥

॥ १६३२ ॥

पंढरी पंढरी । ह्मणतां पापाची बोहरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धन्य धन्य जर्गीं ठाव । होतो नामाचा उत्साव ॥ १ ॥

रिद्धिसिद्धी लोटांगणीं । प्रेमसुखाचिया खाणी ॥ २ ॥

अधिक अक्षरानें एका । भूवैकुण्ठ ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

॥ १६३३ ॥

अल्प माझी मति । ह्मणोनि येतो काकुलती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां दाखवा दाखवा । मज पाउलें केशवा ॥ १ ॥

धीर माझ्या मना । नाहीं नाहीं नारायणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दया । मज करा अभागिया ॥ ३ ॥

॥ १६३४ ॥

भार घालीं देवा । न लगे देश डोई घ्यावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देह प्रारब्धा अधीन । सोसैं अधिक वाढे सीण ॥ १ ॥

व्यवसाय निमित्त । फळदेतसे संचित ॥ २ ॥

तुका ह्मणे फिरे । भोंवडीनें दम जिरे ॥ ३ ॥

॥ १६३५ ॥

भोग भोगावरी द्यावा । संचिताचा करुनी ठेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शांती धरणें जिवासाठीं । दशा उत्तम गोमटी ॥ १ ॥

देह लेखावें असार । सत्य परउपकार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हे मिरासी । बुडी द्यावी ब्रह्मरसीं ॥ ३ ॥

॥ १६३६ ॥

येथें बोलोनियां काय । व्हावा गुरू तरि जाय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज न साहे वांकडें । ये विठ्ठलकथेपुढें ॥ १ ॥

एकोनी मरसी कथा । जंव आहेसि तुं जीता ॥ २ ॥

हुरमतीची चाड । तेणें न करावी बडबड ॥ ३ ॥

पुसेल कोणी त्यास । जा रे करीं उपदेश ॥ ४ ॥

आह्मी विठ्ठलाचे वीर । फोडूं कळिकाळाचें शीर ॥ ५ ॥

घेऊं पुढती जन्म । वागूं कीर्त' मुखें नाम ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे मुक्ती । नाहीं आस चि ये चित्तीं ॥ ७ ॥

॥ १६३७ ॥

अनुहातीं गुंतला नेणे बाह्य रंग । वृत्ति येतां मग बळ लागे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मदे माते तया नाहीं देहभाव । आपुले अँवयव आवरितां ॥ १ ॥

आणिकांची वाणी वेद तेणें मुखें । उपचारदुःखें नाठवती ॥ २ ॥

तें सुख बोलतां आश्चर्य या जना । विपरीत मना भासतसे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे बाह्य रंग तो विठ्ठल । अंतैर निवालें ब्रह्मरसें ॥ ४ ॥

॥ १६३८ ॥

ब्रह्मरसगोडी तयांसी फावली । वासना निमाली सकळ ज्यांची ॥ १ ॥

१ पं. कीर्ती.—२ दे. त. आनुहातीं.—३ त. मातलें. पं. माजे.—४ दे. त. पं. आवेव.—
५ पं. अंतरीं.

॥ ध्रु. ॥ नाहीं त्यां विटाळ अखंड सोंवळीं । उपाधीवेगळीं जाणिवेच्या ॥ १ ॥
 मन हें निश्चळ जालें एके ठायीं । तयां उणें काई निजसुखा ॥ २ ॥
 तीं^२ चि पुण्यवंतें परउपकारी । प्रबोधी त्या नारीनरलोकां ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे त्यांचे पायीं पायपोस । होऊनियां वास करिन तेथें ॥ ४ ॥

॥ १६३९ ॥

जैसैं तैसैं राहे देवांचें हें देणें । यत्न करितां तेणें काय नव्हे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ दासां कृपासिंधु नुपेक्षी सर्वथा । अंतरींची व्यथा कळे त्यासी ॥ १ ॥
 ॥ १६४० ॥

मागों नेणे परी माय जाणे वर्म । बाळा नेदी श्रम पावों कांहीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मज अनुभव अंगें । वचन वाउगें मानेना हें ॥ ३ ॥

॥ १६४० ॥

आत्मां हरिच्या दासां कांहीं । भय नाहीं त्रैलोकीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देव उभा मार्गें पुढें । उगवी कोडें संकट ॥ १ ॥
 जैसा केला तैसा होय । धांवे सोय धरोनि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे असों सुखें । गाऊं मुखें विठोबा ॥ ३ ॥

॥ १६४१ ॥

परद्रव्यपरनारीचा अभिळास । तेथूनि हारास सर्वभाग्या ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घटिका दिवस मास वर्षे लागती तीन । बांधलें पतन गांठोडीस ॥ १ ॥
 ॥ १६४२ ॥

पुढें घात त्याचा रोकडा शकुन । पुढें करी गुण निश्चयेंसी ॥ २ ॥

१ पं. ० सोवळा । उपाधीवेगळा जाणिवेसी ॥ मन हें संचलें जालें ०. त. ० सोवळें । उपा-
 धी वेगळें वासनेसी ॥—२ पं. तेचि पुण्यवंत पर ० —३ त. पं. देवांचें देणें,— ४ दे. वरुषें
 लागेतीन.

तुका हणें एकां तडताथवड । काळ लागे नाड परी खरा ॥ ३ ॥

॥ १६४२ ॥

समर्थाचें केलें । कोणां जाईल मोडिलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांयां करावी ते उरे । खटपट सोस पुरे ॥ ५ ॥

ठेविला जो ठेवा । आपुलाला तैसा खावा ॥ २ ॥

ज्याचें त्याचे हातीं । भुंके^४ तयाची फजिती ॥ ३ ॥

तुका हणें कोटी । बाळे जाले शूळ पोटी ॥ ४ ॥

॥ १६४३ ॥

हे माझी मिराशी । ठाव तुझ्या पायांपाशीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ याचा धरीन अभिमान । करीन आपुलें जतन ॥ ५ ॥

देऊनियां जीव । बळी साधिला हा ठाव ॥ २ ॥

तुका हणें देवा । जुन्हाट हे माझी सेवा ॥ ३ ॥

॥ १६४४ ॥

नेणे गति काय कवण अधोगति । मानिली निश्चिती तुझ्या पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कर्म धर्म कोण नेणें हा उपाव । तुझ्या पायीं भाव ठेवियेला ॥ ५ ॥

नेणें निरसूं पाप पुण्य नेणें काय । हणऊनि पाय धरिले तुझे ॥ २ ॥

१ पं. गेला.—२ दे. खटपटें—३ त. तुका हणें ज्याचे०. पं. प्रतीतून येथें छापलेलें “तुका हणें कोटी” हें कडवें तळेगांवची प्रत लिहिणारास लब्ध न झाल्यामुळे याच कडव्यांत “तुका हणें” हें घातलें असावें असें वाटतें.—४ दे. भुके.—५ पं. प्रतीत मात्र हें कडवें आहे. दे. प्रतीत नाही; परंतु तीत शेवटच्या कडव्यांत “तुका” हा शब्द नाही यावरून “तुका हणें कोटी” हें कडवें लिहिणें राहिलें असावें.—६ दे. “देवा हे माझी०.” येथें “देवा” हें मागूनच घातलें आहे.—७ दे. “बडिलीं.” असें “बळी याच्या ठिकाणीं मागून केलें आहे.—८ पं. पुण्य काय.

वेडा मी अविचार न कळे विचार । तुज माझा भार पांडुरंगा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तुज करितां नव्हे काय । माझा तो उपाय कवण तेथें ॥ ४ ॥

॥ १६४५ ॥

तुझा ह्मणऊनि जालों उतराई । त्याचें वर्म काई तें मी नेजें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हातीं धरोनियां दावीं मज वाट । पुढें कोण नीट तें चि देवा ॥ ५ ॥
देवभक्तपण करावें जतन । दोहीं पक्षां जाण तूं चि बळी ॥ २ ॥
अभिमानें तुज लागली हे लाज । शरणागतां काज करावया ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे बहु नेणता मी फार । ह्मणऊनि विचार जाणविला ॥ ४ ॥

॥ १६४६ ॥

मार्गीं चालतां पाउलापाउलीं । चिंतावी माउली पांडुरंग ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सर्व सुख लागे घेऊनियां पाठी । आवडीचा कंठीं रस ओती ॥ ५ ॥

पीतांबरें छाया करी लोभापर । पाहे तें उत्तर आवडचिं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हें चि करावें जीवन । वाचे नारायण तान भूक ॥ ३ ॥

॥ १६४७ ॥

जालों आतां दास । माझे तोडोनियां पाश ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ठाव द्यावा पायांपाशीं । मी तों पातकांची राशी ॥ ५ ॥
सकळ ही गोवा । माझा उगवूनि देवा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भय । करौ जवळी तें नये ॥ ३ ॥

॥ १६४८ ॥

अंतरांचें जाणां । तरि कां येऊं दिलें मना ॥ १ ॥

१ पं. कर्म.—२ पं. ह्मणोनि.—३ पं. पीतांबर छाया.—४ पं. ताहान भूक. त. तानभुके.—
५ त. कदा.

॥ ध्रु. ॥ तुमची करावी म्यां सेवा । आतां अब्हेरितां देवा ॥ १ ॥

नव्हती मोडामोडी । केली मार्गे ते चि घडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दिला वाव । पायीं लागों दिला भाव ॥ ३ ॥

॥ १६४९ ॥

पवित्र होईन चरित्रउच्चारे । रूपाच्या आधारे गोजिरिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपुरती बुद्धि पुण्य नाही गांठी । पायीं घालीं मिठी पाहें डोळां

॥ १ ॥

गाईन ओविया शिष्टांच्या आधारे । सारीन विचारें आयुष्या या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुझे नाम नारायणा । ठेवीन मी मना आपुलिया ॥ ३ ॥

॥ १६५० ॥

काय ऐसा जन्म जावा वांयांविण । कांहीं तरी ऋण असो माथां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणे तरी काळें होईल आठव । नाही जरी भाव भार खरा ॥ १ ॥

शता एका तरी जन्माच्या शेवटी । कृपालुवा पोटी होईल दया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं फांकों तरी देत । सर्वांचें उचित सांपडलें ॥ ३ ॥

॥ १६५१ ॥

नाहीं कोणी दिस जात वांयांविण । साध्य नाहीं सीण लटिका चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकाचिये माथां असावें निमित्त । नसो नाहीं हिते कपाळीं तें

॥ १ ॥

कांहीं एक तरी बोलायाचा जागा । नेदिती वाउगा उभा ठाकों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वर्मे कळों येती कांहीं । ओळखी जे नाहीं होईल ते ॥ ३ ॥

॥ १६५२ ॥

काय करील तें नव्हे विश्वंभर । सेवकां दारिद्र लाज नाही ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मजपासूनि हें पडिलें अंतर । काय तो अव्हेर करूं जाणे ॥ ध्रु. ॥
 नामाच्या चिंतनें नासी गर्भवास । नेदी करूं आस आणिकांची ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नेणों किती वांयां गेले । तयां उद्धारिलें पांडुरंगें ॥ ३ ॥

॥ १६५३ ॥

संध्या करितोसी केशवाच्या नांवें । आरंभीं तें ठावें नाही कैसें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ किती या सांगावें करूनि फजित । खळ नेणे हित जवळी तें ॥ ध्रु. ॥

माजल्या न कळे उचित तें काय । न ध्यावें तें खाय ध्यावें सांडी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे घेती भिंती सर्वे डोकें । वावसी तीं एकें अंधारलीं ॥ ३ ॥

॥ १६५४ ॥

दुधाचे घागरी मद्याचा हा बुंदें । पडिलिया शुद्ध नव्हे मग ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तैसें खळां मुखें न करावें श्रवण । अहंकारें मन विटाळलें ॥ ध्रु. ॥
 काय करावीं तीं बत्तीस लक्षणें । नाक नाही तेणें वांयां गेली ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे अन्न जिरों नेदी माशी । आपुलिया जैशी सर्वसर्गे ॥ ३ ॥

॥ १६५५ ॥

सांगावें तें बरें असतें हें पोटी । दुःख देते खोटी बुद्धि मग ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आपला आपण करावावेव्हां । जिकोनि अंतर मन ग्वाही ॥ ध्रु. ॥

१ पं. दारिद्र.—२ पं. “ एसें हें कळें आलें माझ्या मना । हरिचिया जना नाश नाही ॥ ” हें कडवें येथें जास्त आहे.—३ दे. नेघावें०.—४ दे. तें. पं. तें एक अंधा०.—५ पं. विंद—६ दे. पं. तें.—७ त. पं. गेले.—८ दे. सर्वे श्वर्गे. त. संवश्वर्गे. पं. संवसर्गे.—९ पं. असावें.—१० पं. विचार.

नाहीं मार्गे येत बोलिलें वचन । पावावा तो सीण बरा मग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहु भ्यालों खटपटे । आतां देवा खोटे शब्द पुरे ॥ ३ ॥

॥ वाराणसीस यात्रा चालली तेव्हां स्वामींनीं

भागीरथीस पत्र धाडिलें-ते अभंग ॥ ३ ॥

॥ १६५६ ॥

परिसैं वो माते माझी विनवणी । मस्तक चरणीं ठेवीतसैं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भागीरथी महादोष निवारणी । सकळां स्वामिणी तीर्थांचिये ॥ १ ॥

जीतां भुक्ति मोक्ष मरणें तुझ्या तिरीं । अहिक्यपरत्रीं सुखरूप ॥ २ ॥

तुका विष्णुदास संतांचें पोसणें । वाक्पुष्प तेणें पाठविलें ॥ ३ ॥

॥ १६५७ ॥

तुही विश्वनाथ । दीनरंक मी अनाथ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृपा कराल ते थोडी । पायां पाडिलों बराडी ॥ १ ॥

काय उणें तुलांपाशीं । मी तों अल्पें चि संतोषी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । कांहीं भातुकें पाठवा ॥ ३ ॥

॥ १६५८ ॥

पिंड पदावरी । दिला आपुलिये करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझें जालें गयावर्जन । फिटलें पितरांचें ऋण ॥ १ ॥

केलें कर्मांतर । बोंब मारिली हरिहर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझें । भार उतरलें ओझें ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

१. त. "मस्तक०" व दुसऱ्या चरणांतील "सकळां०" या दोन चरणांच्या जागा परस्पराशीं बदलल्या आहेत.-२ पं. जितां.-३ त. आहिक्य.-४ दे. पोसणें.-५ दे. त. वाक्पुष्प.-६ पं. पडतों.-७ पं. अल्प.

॥ १६५९ ॥

मथुरेच्या राया । माझें दंडवत पायां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमचे कृपेचें पोषणें । माझा समाचार घेणें ॥ २ ॥

नाम धरिलें कंठी । असें आर्तभूत पोटी ॥ ३ ॥

जीवींचें ते जाणा । तुका ह्मणे नारायणा ॥ ४ ॥

॥ १६६० ॥

जाय तिकडे लागे पाठी । नाहीं तुटी आठवाची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हरूनियां नेलें चित्त । माझें थीत भांडवल ॥ २ ॥

दावूनियां रूप डोळां । मन चाळा लावियेलें ॥ ३ ॥

आणीक तोंडा पडिली मिठी । कौन गोठी नाइकती ॥ ४ ॥

बोलिल्याचा आठव न घडे । वाणी ओढे ते सोई ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे प्रेमधर्मी । भरली अंगी अखंड ॥ ६ ॥

॥ १६६१ ॥

नको ऐसें जालें अन्न । भूक तान ते गेली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ गोविंदाची आवडी जीवा । करीन सेवा धणीवरी ॥ २ ॥

राहिलें तें राहो काम । सकळ धर्म देहीचे ॥ ३ ॥

देह धरिला त्याचें फळ । आणीक काळ धन्य हा ॥ ४ ॥

जाऊं नेदीं करितां सोस । क्षेमा दोष करवीन ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे या च पाठी । आतां साटी जीवाची ॥ ६ ॥

१ दे. त. पोसनें.—२ पं. लावूनियां.—३ पं. कानगोटी.—४ त. धरिलें. पं. “ धरिला
 त्याचें ” यावद्दल “ धरिल्याचें ”.—५ दे. पं. क्षेमा.—६ पं. पाटी.

॥ १६६२ ॥

वाट पाहें हरि कां नये आझूनि । निष्ठुर कां मनीं धारियेलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं धीर होत नाहीं जीवा । काय आड ठेवा उभा ठेला

॥ ५ ॥

नाहीं माझा धांवा पडियेला कार्ना । कोठें चक्राणी गुंतलेती ॥ २ ॥

नाहीं आलें कळों अंतरा अंतर । कृपावंत फार ऐकतो ॥ ३ ॥

बहुता दिसांचें राहिलें भातुकें । नाहीं कवतुकें कुरवाळिलें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे देई एकवेळा भेटी ॥ शीतळ हें पोटी होइल मग ॥ ५ ॥

॥ १६६३ ॥

नाहीं दिलें कधीं कठिण उत्तर । तरी कां अंतर पडियेलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि आतां वियोग न साहे । लांचावलें देहे संघष्टणें ॥ ५ ॥

वेळोवेळां याचे आठवितों नाम । अधिक चि प्रेम चढे घेतां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पांडुरंगे जननिये । घेऊनि कडिये बुझाविलें ॥ ३ ॥

॥ १६६४ ॥

आतां न करीं सोस । सेवीन हा ब्रह्मरस ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ओह्मां लक्षण अमृत । ब्रह्मपदींचें निश्चित ॥ ५ ॥

तुमचा निज ठेवा । आह्मी पाडियेला ठावा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवराया । आतां लंपालेती वांयां ॥ ३ ॥

॥ १६६५ ॥

जेथें जेथें जासी । तेथें मज चि तूं पाहसी ॥ १ ॥

१ दे. त. कुरवाळिलें.—२ दे. सुखें सेवीन अमृत । ०.—३ त. लक्षणें.—४ पं. लेपालेती.—

५ दे. त. पासी.

॥ ध्रु. ॥ ऐसा पसरनि भाव । रिता नाही कोणी ठाव ॥ १ ॥

चित्त जडलें पायीं । पाळती हें ठायें ठायें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पोटीं । देव घालुनि सांगें गोष्टी ॥ ३ ॥

॥ १६६६ ॥

सांपडला हातीं । तरी जाली हे निश्चिती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाही धांवा घेत मन । इंद्रियांचें समाधान ॥ १ ॥

सांडियेला हेवा । अवघा संचिताचा ठेवा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काम । निरसुनियां घेतों नाम ॥ ३ ॥

॥ १६६७ ॥

मुक्तिपांग नाही विष्णुचिया दासां । संसार तो कैसा न देखती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बैसला गोविंद जडोनियां चित्तीं । आदि ते चि अंतीं अवसानीं ॥ १ ॥

भोग नारायणा देऊनि निराळीं । ओविया मंगळीं तो चि गाती ॥ २ ॥

बळ बुद्धि त्यांची उपकारासाठीं । अमृत तें पोटीं सांठवलें ॥ ३ ॥

दयावंत तरी देवा च सारिखीं । आपुलीं पारखीं नोळखती ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे त्यांचा जीव तो चि देव । वैकुंठ तो ठाव वसती ते ॥ ५ ॥

॥ १६६८ ॥

सेवीन उच्छिष्ट लोळेन अंगणीं । वैष्णवां चरणीं होइन जोडा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसै जन्म आतां मज देई देवा । आवडी हे जीवा सर्व काळ ॥ १ ॥

त्यांचे चरणरज येती अंगावरी । वंदीत ते शिरीं जाइन मार्गे ॥ २ ॥

१. पं. तरी.—२ पं. धांव.—३ पं. आदि तो चि अवसानीं.—४ दे. त. अवसान.—५ दे. पं. तो.—६ पं. चरणीं.—७ त. पं. वैष्णवांचे न्हाणी होइन किडा.—८ त. पं. वंदीन.

तुका ह्मणे येथें राहिलासे भाव । सकळ ही वाव जाणोनियां ॥ ३ ॥

॥ १६६९ ॥

क्षेम देयाला हो । स्फुरताती दंड बाहो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां झडझडां चालें । देई उचलूं पाउलें ॥ ५ ॥

सांडीं हंसगती । बहु उत्कंठा हे चित्तीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आई । श्रीरंगे विठाबाई ॥ ३ ॥

॥ १६७० ॥

जेणें वेळ लागे । ऐसें सांडीं पांडुरंगे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कंठ कंठा मिळों देई । माझा वोरस तूं घेई ॥ ५ ॥

नको पीतांबर । सांवरूं हे अळंकार ॥ २ ॥

टाकीं वो भातुकें । लौकिकाचें कवतुकें ॥ ३ ॥

हातां पायां नको । कांहीं वेगळालें राखों ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे यावरी । मग सुखें अळंकारीं ॥ ५ ॥

॥ १६७१ ॥

कृपेचा ओलावा । दिसे वेगळा चि देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मी हें इच्छीतसें साचें । न लगे फुकटसाई काचें ॥ ५ ॥

जेणें जाय कळसा । पाया उत्तम तो तैसा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं । तुझ्या अवधिया परी ॥ ३ ॥

॥ १६७२ ॥

दावूनिय। कोणां कांहीं । ते चि वाहीं चाळविलीं ॥ १ ॥

१ “दायाला” याबद्दल.—२ पं. सांडीं हे संगती.—३ पं. लौकिकाची.—४ पं. आतां.—
५ पं. फुकटसाई काचें.

॥ ध्रु. ॥ तैसैं नको करूं देवा । शुद्धभावा माझिया ॥ १ ॥

रिद्धिसिद्धी ऐसीं आड । येती नाड नागवूं ॥ २ ॥

उदकाऐसी दावुनि ओढी । उर फोडी झळई ॥ ३ ॥

दर्पणचिं दिलें धन । दिसे पण चरफड ॥ ४ ॥

तुका हणें पायांसाठीं । कैरीं आटीं कळों द्या ॥ ५ ॥

॥ १६७३ ॥

काय माता विसरे बाळा । कळवळा प्रीतीचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडीनें गळां मिठी । घाली उठी बैसवी ॥ १ ॥

लावूं धांवें मुख स्तना । नये मना निराळें ॥ २ ॥

भावंडाचें भातें दावी । आपुलें लावी त्यास जी ॥ ३ ॥

माझे थोडें त्याचें फार । उत्तर हें वाढवी ॥ ४ ॥

तुका हणें नारायणा । तुझी जाणां बुझावूं ॥ ५ ॥

॥ १६७४ ॥

तरीं आह्मी तुझी धरियेली कास । नाहीं कोणी दास वांयां गेला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आगा पंढरीशा उभ्यां विटेवरी । येई लवकरी धांवें नेटें ॥ १ ॥

पांलवितों तुज उभी करोनि बाहे । कृपावंता पाहें मजकडे ॥ २ ॥

तुका हणें तुज बहु कान डोळे । कां हे माझे वेळे ऐसी परी ॥ ३ ॥

॥ १६७५ ॥

करावा कांटाळा नव्हे हें उचित । आधीं च कां प्रीत लावियेली ॥ १ ॥

१ दे. रिद्धिसिद्धी ऐसे आड ।-२ दे. उदकाऐसे.-३ पं. झळाळी.-४ दे. चरफडी.
-५ पं. करितों.-६ दे. आट.-७ दे. पंढरीच्या-८ पं. उभा.-९ त. पं. धांव.-१० पं.
पालवितों वरी उभारोनि बाहे.- ११ पं. कांगा माझे०.

॥ ध्रु. ॥ जाणतसां तुह्मीं रूपाचें लाघव । आपुलें तें जीव घेतें ऐसा ॥ १ ॥
काय ह्मणऊनि आलेती आकारा । आह्मां उजगरा करावया ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भीड होती आजिवरी । आतां देवा उरी कोण ठेवी ॥ ३ ॥

॥ १६७६ ॥

धरूनि पालव असुडीन करे । मग काय बरें दिसे लोकीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय तें विचारा ठायींचें आपणां । जो हो नारायणा अवकाश ॥ १ ॥
अंतर पायांसी तों वरी या गोष्टी । पडिलिया मिठी हालों नेदीं ॥ २ ॥
रुसलेती तरी होइल बुझावणी । तांतडी करूनि साधावें हें ॥ ३ ॥
सांपडलिया आधीं कारणासी ठाव । येथें करूं भाव दृढ आतां ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे तुझे ठाउके बोभाट । मग खटपट चुकली ते ॥ ५ ॥

॥ १६७७ ॥

निष्ठुरा उत्तरीं न धरावा राग । आहे लागभाग ठायींचा चि ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तूं माझा जनिता तूं माझा जनिता । रखुमाईच्या कांता पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ १६७८ ॥

मुळींच्या ठेवण्यां आहे अधिकार । दुरावोनि दूर गेलों होतो ॥ २ ॥
पोटींच्या आठवा पडिला विसर । कांहीं आला भार माथां तेणें ॥ ३ ॥
राखिला हा होता बहु चौघां चार । साक्षीनें व्यवहार निवडिला ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे कांहीं बोलणें न लगे । आतां पांडुरंगे तूं मी ऐसें ॥ ५ ॥

॥ १६७९ ॥

सांगतां गोष्टी लागती गोडा । हा तो रोकडा अनुभव ॥ १ ॥

१ पं. आपुलाले जीव०.—२ पं. जोडा नारा०.—३ त. पं. ठेवण्यां.—४ दे. त. वेवहार.—
५ पं. “ तूं मी ” यावदल “ तुह्मी.”

॥ ध्रु. ॥ सुख जालें सुख जालें । नये बोलें बोलतां ॥ १ ॥
 अंतर तें नये दिसों । आतां सोस कांसया ॥ २ ॥
 तुका हणे जतन करूं । हें चि धरूं जीवेंसी ॥ ३ ॥

॥ १६७९ ॥

मजशीं पुरें न पडे वादें । सुख दोहींच्या संवादें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तूं चि आगळा काशानें । शिर काय पायांविणे ॥ १ ॥
 वाहों तुझा भार । दुःख साहोनि अपार ॥ २ ॥
 तुका हणे नाहीं भेद । देवा करूं नये वाद ॥ ३ ॥

॥ १६८० ॥

तुज नाहीं शक्ति । काम घेसी आह्मां हातीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसें अनुभवे पाहीं । उरलें बोलिजेसें नाहीं ॥ १ ॥
 लपोनियां आड । आह्मां तुझा कैवाड ॥ २ ॥
 तुका हणे तुजसाठीं । आह्मां संवसारें तुटी ॥ ३ ॥

॥ १६८१ ॥

तुझ्याठायीं ओस । दोन्ही पुण्य आणि दोष ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ झडलें उरलें किती । आह्मीं धरियेलें चितीं ॥ १ ॥
 कळलासी नष्टा । यातिक्रियाकर्मभ्रष्टा ॥ २ ॥
 तुका हणे बोला । नाहीं ताळा गा विठला ॥ ३ ॥

॥ १६८२ ॥

भांडावें तों हित । ठायीं पडें तें उचित ॥ १ ॥

१ पं. कराया.—२ पं. ० तुझा कधी वाड ।—३ पं. संसार तुटी.—४ दे. त. तुझाठायीं.—
 ५ पं. झडले किती आह्मी । आह्मीं धरि०.—६ पं. पडतें उचित.

॥ ध्रु. ॥ नये खंडों देऊं वाद । आह्मां भांडवलभेद ॥ १ ॥

शब्दसारसैं भेटी । नये पडों देऊं तुटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आळस । तो चि कारणांचा नास ॥ ३ ॥

॥ १६८३ ॥

नव्हों गांढे आळसी । जो तूं आह्मांपुढें जासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अरे दिलें आह्मां हातीं । वर्म वेवोदाचें संती ॥ १ ॥

धरोनियां वाट । जाँलों शिरोमणि थोंट ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । वाद करीन खरी सेवा ॥ ३ ॥

॥ १६८४ ॥

तुझा विसर नको माझिया जीवा । क्षण एक केशवा मायबापा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाओ राहो देह आतां ये चि घडी । कायसी आवडी याची
मज ॥ १ ॥

कुंश्चीळ इंद्रियें आपुलिया गुणें । यांचिया पाळणें कोण हित ॥ २ ॥

पुत्र पत्नी बंधु सोयरीं खाणोरीं । यांचा कोण धरि संग आतां ॥ ३ ॥

पिंड हा उसना आणिला पांचांचा । सेकीं लागे ज्याचा त्यासी देणें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नाहीं आणिक सोडरें । तुजविण दुसरें पांडुरंगा ॥ ५ ॥

॥ १६८५ ॥

ऐसैं सत्य माँझें येईल अंतरा । तरि मज करा कृपा देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वचनांसारिखें तळमळी चित्त । बाहेरि तो आंत होइल भाव
॥ १ ॥

१ पं. शब्द सरसे.—२ “ विवादाचें ” यावद्दल.—३ पं. जाला.—४ पं. रे.—५ पं. कुश्चीळ.—६ त. करी.—७ त. पं. माझ्या.—८ पं. देईल.

तरि मज ठाव द्यावा पायांपाशीं । सत्यत्वे जाणसी दास खरा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे सत्य निकट सेवकें । तरि च भातुकें प्रेम द्यावें ॥ ३ ॥

॥ १६८६ ॥

आदि वर्तमान जाणसी भविष्य । मार्गे पुढें नीस संचिताचा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां काय देऊं पायांपें परिहार । जाणां तो विचार करा देवा ॥ ५ ॥

आपुलें तें येथें काय चाले केलें । जोडावे ते भले हात पुढें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे फिके बोल माझे वारा । कराल दातारा होईल तें ॥ ३ ॥

॥ १६८७ ॥

सुखें न मनी अवगुण । दुःख भोगी^३ त्याचें कोण ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हें कां ठायींचें न कळे । राती करा झांकुनि डोळे ॥ ५ ॥
चालोनि आड वाटे । पायीं मोडविले कांटे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कोणा । बोल ठेवितो शाहाणा ॥ ३ ॥

॥ १६८८ ॥

आह्मी न देखों अवगुणां । पापी पवित्र शाहाणा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अवधीं रूपें तुझीं देवा । वंदूं भावें करूं सेवा ॥ ५ ॥
मज भक्तीसर्वें चाड । नेणें पाषाण धातु वाड ॥ २ ॥
तुका ह्मणे घोटों । विष अमृत तुजसाठीं ॥ ३ ॥

॥ १६८९ ॥

मज नाहीं तुझ्या ज्ञानाची ते चाड । घेतां वाटे गोड नाम तुझें ॥ १ ॥

१ पं. सेवक.—२ पं. दुःख त्याचें भोगी कोण ।—३ त. भोगील.—४ दे. मज मुक्ती सर्वे.—५ त. ज्ञानाची हे चाड. दे. ज्ञानाची चाड.

॥ ध्रु. ॥ नेणतें लेंकरूं आवडीचें तान्हें । बोलतो वचनें आवडीनें ॥ १ ॥
भक्ती नेणें कांहीं वैराग्य तें नाहीं । घातला विठाई भार तुज ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नाचें निर्लज्ज होऊनि । नाहीं माझे मनीं दुजा भाव ॥ ३ ॥

॥ १६९० ॥

काय माझी संत पाहाती जाणीव । सर्व माझा भाव त्यांचे पायीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कारण सरतें करा पांडुरंगीं । भूषणाची जर्गी कांय चाड ॥ १ ॥
बोवड्या उत्तरीं ह्मणें हरिहरि । आणीक भीकारी नेणें दुजें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे तुह्मी विठ्ठलाचे दास । करितों मी आस उच्छिष्टाची ॥ ३ ॥

॥ १६९१ ॥

जीवाचें जीवन अमृताची तनु । ब्रह्मांड भूषणु नारायण ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सुखाचा सांगात अंतकासी अंत । निजांचा निवांत नारायण ॥ १ ॥
गोडाचें ही गोड हर्षाचें ही कोड । प्रीतीचा ही लाड नारायण ॥ २ ॥
भावाचा निज भाव नांवांचा ही^३ नांव । अवघा पंढरिराव अवतरलासे
॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जें हें साराचें हें सार । माझा अंगीकार तेणें केला ॥ ४ ॥

॥ १६९२ ॥

आतां मी सर्वथा नव्हें गा दुर्बळ । यातिहीनकुळ दैन्यवाणा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ माय रखुमाई पांडुरंग पिता । शुद्ध उभयतां पक्ष दोन्ही ॥ १ ॥
बापुडा मी नव्हें दुर्बळ ठेंगणा । पांगिला हा कोणा आणिकांसी ॥ २ ॥
दुष्ट नव्हें आली अभागी अनाथ । आमुचा समर्थ कैवारी हा ॥ ३ ॥

१ त. कोण.—२ दे. त. बोवडा.—३ दे. त. हा.—४ पं. अवतरला.—५ पं. तुका ह्मणे हें
साराचें ही सार.—६ पं. नोव्हें.—७ दे. त. पं. दृष्ट.

संवसार आह्मां सरला सकळ । लपोनियां काळ ठेला धाकें ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे जालों निर्भर मानसीं । जोडलिया रासी सुखाचिया ॥ ५ ॥

॥ १६९३ ॥

केलें नाहीं मनीं तया घडे त्याग । उबग उद्वेग नाहीं चित्तीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ देव चि हा जागे अंतरींचा भाव । मिथ्या तो उपाव बाह्य रंग ॥ ५ ॥

त्यागिल्याचें ध्यान राहिलें अंतरीं । अवधी ते परी विटंबना ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आपआपणां विचारा । कोण हा दुसरा सांगे तुह्मां ॥ ३ ॥

॥ १६९४ ॥

हित व्हावें तरी दंभ दुरी ठेवा । चित्तशुद्धि सेवा देवाची हे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आवडी विठ्ठल गाईजे एकांतीं । अलभ्य ते येती लाभ घरा ॥ ५ ॥

आणीकां अंतरीं न द्यावी वसति । करावी हे शांती वासनेची ॥ २ ॥
तुका ह्मणे बाण हा चि निर्वाणीचा । वाउगी हे वाचा वेचूं नये ॥ ३ ॥

॥ १६९५ ॥

हो कां नर अथवा नारी । ज्यांचा आवडता हरि ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ते मज विठोबासमान । नमूं आवडी ते जन ॥ ५ ॥
ज्यांचें अंतर निर्मळ । त्याचें सबाह्य कोमळ ॥ २ ॥
तुकां ह्मणे भावें । जिव्हे प्रेम वोसंडावें ॥ ३ ॥

१ दे. उबगें.—२ दे. त. पं. ० आपण्यां.—३ दे. त. चित्त शुद्ध.—४ दे. नेदावी.—५ त. पं. आवडीनें.—६ त. अंतरीं निर्मत्सर । सबाह्य कोमळ जिव्हार ॥ दे. मूळ पाठ कायम ठेवून हा पाठ समासांत दाखविला आहे.—७ पं. तुका ह्मणे जीवें । जिही प्रेम०.

॥ १६९६ ॥

हरिची हरिकथा नावडे जया । अधम ह्मणतां तया वेळ लागे ।

मनुष्यदेहीं तया नाट लागलें । अघोर साधिलें कुंभपाक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कासया जन्मा आला तो पाषाण । जंत कां होऊन पडिला
नाहीं ॥

उपजे मरोनि वेळोवेळां भांड । पॅरि लाज लंड न धरी कांहीं ॥ २ ॥

ऐसियाची माता कासया प्रसवली । वर नाहीं घातली मुखावरी ।

देवधर्माविण चांडाळ हा नर । न साहे भूमि भार क्षणभरी ॥ २ ॥

राम ह्मणतां तुझे कौय तें वेचलें । कां हित आपुलें न विचारिसी ।

जन्मोजन्मीचा होईल नरकीं । तुका ह्मणे चुकी जॅरी यासी ॥ ३ ॥

॥ १६९७ ॥

उपेक्षिला येणें कोणी शरणागत । ऐसी नाहीं मात आईकिली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काय ब्रीद सांडील आपुलें । ठायींचें धरिलें जाणोनियां
॥ २ ॥

माझ्या दोषासाठीं होइल पाठमोरा । ऐसा कोण पुरा भोग बळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे रूप आमुच्या कैवारें । धरिलें गोजिरें चतुर्भुज ॥ ३ ॥

॥ १६९८ ॥

आवडीसारखें संपादिलें सोंग । अनंत हें मग जालें नाम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळे ऐशा वाटा रचिल्या सुलभा । दुर्गम या नभाचा ही साक्षी
॥ २ ॥

१ पं. ०नाट पै लागला । अघोर साधिला कुंभ०.—२ त. साधिलें.—३ दे. परिलाज
न०. पं. परि न धरी लंड लाज कांहीं.—४ दे. त. तो हा चांडाळ ।—५ दे. त. काय वेचेल.—
६ पं. होसील.—७ पं. जयासी.—८ त. पं. पाठीमोरा.—९ पं. अनंत हीं मग जालीं नामें.

हातें जेवी एक मुखीं मागे घांस । माउली जयास तैसी बाळी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझें ध्यान विटेवरी । तैसी च गोजिरी दिसे मूर्ति ॥ ३ ॥

॥ १६९९ ॥

धन्य मी मानीन आपुलें संचित । राहिलीसे प्रीत तुझे नामीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ धन्य जालों आतां यासि संदेह नाहीं । न पडों यौ वाहीं काळा हातीं ॥ २ ॥

ब्रह्मरस करूं भोजन पंगती । संतांचे संगती सर्वकाळ ॥ २ ॥
तुका ह्मणे पोट धालें चि न धाये । खादलेंचि खायें आवडीनें ॥ ३ ॥
॥ १७०० ॥

आवडी न पुरे सेवितां न सरे । पडियेली धुरेसवें गांठी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ न पुरे हा जन्म हें सुख सांठितां । पुढती ही आतां हें चि मार्गो ॥ २ ॥

मारगाची चिंता पालखी बैसतां । नाहीं उसंतितां कोसपेणी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी विठ्ठल माउली । जाणे ते लागली भूक तान ॥ ३ ॥
॥ १७०१ ॥

नाहीं त्रिभुवनीं सुख या समान । ह्मणऊनि मन स्थिरावलें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ धरियेलीं जीवीं पाउलें कोमळीं । केली एकावळी नाममाळा ॥ २ ॥

शीतळ होऊनियां पावलें विश्रांती । न साहे पुढती घाली चित्ता ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जाले सकळ सोहळे । पुरविले डोहळे पांडुरंगें ॥ ३ ॥

१ दे. माळा.—२ पं. यावा कांहीं.—३ दे. धरे.—४ पं. कोवळी । कंठीं एका०.—५ पं. पांडुरंगा.

॥ १७०२ ॥

मायबापापुढें लाडिकें लेंकरूं । तैसे बोल करूं कवतुकें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृपावंता घालीं प्रेमपान्हारस । वोळली वोरस पांडुरंग ॥ १ ॥

नाहीं धीर खुंटी जवळी हुंबरे । ठायीं च पाखर कवळिते ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज होऊं नेदी सीण । कळीं नेदी भिन्न आहे ऐसें ॥ ३ ॥

॥ १७०३ ॥

आठवों नेदी आवडी आणीक । भरूनियां लोक तिन्ही राहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मन धांवे तेथें तिचें चि दुभतें । संपूर्ण आइतें सर्वकाळ ॥ १ ॥

न लगे वळवीं इंद्रियें धांवतां । ठाव नाहीं रिता उरों दिला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे समपाउलाचा खुंट । केला बळकट हालों नेदी ॥ ३ ॥

॥ १७०४ ॥

उत्तम घालावें आमुचिये मुखीं । निवारावें दुःखी होऊनि तें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न बैसे न वजे जवळूनि दुरी । मार्गे पुढें वारी घातपात ॥ १ ॥

नाहीं शंका असो भलतिये ठायीं । मावळले पाहीं द्वैताद्वैत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भार घेतला विठलें । अंतरीं भरलें बाह्य रूप ॥ ३ ॥

॥ १७०५ ॥

आह्मां अळंकार मुद्रांचे शृंगार । तुळसीचे हार वाँहों कंठीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाडिके डिंगर पंढरिरायाचे । निरंतर वाँचे नामघोष ॥ १ ॥

आह्मां आणिकांची चाड चि पै नाहीं । सर्व सुखें पायीं विठोबाच्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी नेघों' चि या मुक्ती । एकाविण चित्तीं दुर्जे नाहीं ॥ ३ ॥

१ दे. लाडिकें.—२ दे. वोरसे.—३ दे. त. वोळवीं.—४ पं. जाला.—५ पं. होऊं नेदी.—
६ पं. राहो.—७ पं. वाचा.—८ दे. चाड चि नाहीं. पं. चाड चित्तीं नाहीं.—९ पं. त.
सुख.—१० दे. त. नेघों या.—११ दे. त. एकविण.

॥ १७०६ ॥

चला पंढरीसी जाऊं । रखुमादेवीवरा पाहूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ डोळे निवतील कान । मना तेथें समाधान ॥ २ ॥^१

संतों महंतां होतील भेटी । आनंदें नाचों वाळवंटीं ॥ ३ ॥

तें^३ तीर्थांचें माहेर । सर्वसुखाचें भांडार ॥ ४ ॥

जन्म नाही रे आणीक । तुका ह्मणे माझी भाक ॥ ५ ॥

॥ १७०७ ॥

पैल घरीं जाली चोरी । देहा करी बोंब ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हाबा हाबा करिसी काये । फिराऊनि नेह्यां वार्यें ॥ २ ॥

सांडुनियां शुद्धी । निजलासी गेली बुद्धि ॥ ३ ॥

चोरीं तुझा काढिला बुर । वेगळें भावा घातलें दूर ॥ ४ ॥

भलतियासी देसी वाव । लाहेसि तूं एवढा ठाव ॥ ५ ॥

तुका ह्मणे अझुनि तरी । उरलें तें^६ जतन करीं ॥ ६ ॥

॥ १७०८ ॥

किती वेळा खादला दगा । अझून कां गा जागसी ना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाज नाही हिंडतां गांवें । दुःख नवें नित्य नित्य ॥ २ ॥

सर्वे चोरा हातीं फांसे । देखतां कैसे न देखसी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे सांडिती वाट । तळपट करावया ॥ ४ ॥

॥ १७०९ ॥

मुदलामध्यें पडे तोटा । ऐसा खोटा उदीम ॥ १ ॥

१ त. " होईल सज्जन । संतजन भेटती ॥ " हें कडवें आढळतें. दे. हें मागून बाहेर घातलें आहे. पं. हें मुळींच नाही. याचा अर्थ पुढील कडव्यांत आला आहे.—२ दे. पं. यांत हें कडवें आहे; त. नाही. पं. संत महंतां.—३ पं. तेथें.—४ पं. देहा बोंब करी.—५ पं. चाये.—६ त. तया.

॥ ध्रु. ॥ आणिकांची कां लाज नाही । आळसा जिहीं तजिलें ॥ १ ॥
एके सांते सरिखीं विचें । हानि हित वेगळालीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हित धरा । नव्हे पुरा गांवढाळ ॥ ३ ॥

॥ १७१० ॥

निरोप सांगतां । न धरीं भय न करीं चिंता ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ असो ज्याचें त्यांचे माथां । आपण करावी ते कथा ॥ १ ॥
उतरावा भार । किंवा न व्हावें सादर ॥ २ ॥
तुका ह्मणे वाहे धाक । तया इह ना परलोक ॥ ३ ॥

॥ १७११ ॥

शूरत्वासी मोल । नये कामा फिके बोल ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ केला न संडी कैवाड । जीवेंसाठीं तों हे होडें ॥ १ ॥
धीर तो कारण । साद्य होतो नारायण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हरि । दासां रक्षितो निर्धारि ॥ ३ ॥

॥ १७१२ ॥

हरिच्या दासां भये । ऐसें बोलों तें ही नये ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ राहोनियां आड । उभा देव पुरवी कोड ॥ १ ॥
हरिच्या दासां चिंता । अघटित हे वार्ता ॥ २ ॥
खावें ल्यावें द्यावें । तुका ह्मणे पुरवावें ॥ ३ ॥

॥ १७१३ ॥

दासां सर्व काळ । तेथें सुखाचे कल्लोळ ॥ १ ॥

१ पं. सारिखे.-२ दे. " त्याचे " याबद्दल " त्याचे त्याचे " .-३ पं. होड.-४ त. रक्षि-
ता.-५ पं. " तेंही " याबद्दल " परी " .-६ पं. सुखाचा.

॥ ध्रु. ॥ जेथें वसती हरिदास । पुण्य पिके पाषा नास ॥ १ ॥
 फिरे सुदर्शन । घेऊनियां नारायण ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे घरीं । होय ह्मणियारा कामारी ॥ ३ ॥

॥ १७१४ ॥

आमचा स्वदेश । भुवनत्रयामध्ये वास ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मायबापाचीं लाडकीं । कळों आलें हें लौकिकीं ॥ १ ॥
 नाहीं निपरादै । कोणां आह्मांमध्ये भेद ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे मान । अवघें आमचें हें धन ॥ ३ ॥

॥ १७१५ ॥

काय ढोरापुढें घालूनि मिष्टान्न । खरा विलेपन चंदनाचें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नको नको देवा खळाची संगति । रस ज्या पंगती नाहीं कथे ॥ १ ॥

काय सेज बाज माकडा विलास । अळंकारा नास करुनी टाकी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काय पाजूनि नवनीत । सर्पा विष थीत अमृताचें ॥ ३ ॥

॥ १७१६ ॥

आनंदें एकांतीं प्रेमें वोसंडत । घेऊं अगणित प्रेमसुख ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गोप्य धन नये वारा लागों यास । पाहों नेदूं वास दुर्जनासी ॥ १ ॥

झणी दृष्टि लागे आवडीच्या रसा । सेवूं जिरे तैसा आपणासी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे हें बहु सकुमार । न साहावे भार वचनाचा ॥ ३ ॥

१ पं. हरिचे दास.—२ त. निपराध. पं. निरपराध.—३ पं. खरासी लेपन.—४ पं. तु-
 का ह्मणे बहु असे सकुमार ।

॥ १७१७ ॥

मोक्षपदें तुच्छ केलीं याकारणें । आह्मां जन्म घेणें युगायुगीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ विटे ऐसें सुख नव्हे भक्तिरस । पुढतीपुढती आस सेवावें हें ॥
॥ १७१८ ॥ ॥ ५ ॥

देवा हातीं रूप धरविला आकार । नेदूं निराकार होऊं त्यासीं ॥ २ ॥
तुका म्हणे चित्त निवांत राहिलें । ध्याईं तीं पाउलें विटेवरि ॥ ३ ॥
॥ १७१८ ॥

नको बोलों भांडा । खीळ घालुन बैस तोंडा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐक विठोबाचे गुण । करीं सादर श्रवण ॥ ५ ॥
प्रेमसुखा आड । काय वाजतें चाभाड ॥ २ ॥
तुका म्हणे हिता । कां रे नागवसी थीता ॥ ३ ॥
॥ १७१९ ॥

अति जालें उत्तम वेश्मेचें लावण्य । परि ते सवासीण न ह्मणावी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उचित अनुचित केले ठाया ठाव । गुणां मोल वाव थोरपण ॥ ५ ॥
शूरत्वावांचूनि शूरांमाजी ठाव । नाहीं आंविर्भाव आणिलिया ॥ २ ॥
तुका ह्मणे सोंग पोटाचे उपाय ॥ कारण कमाईविण नाहीं ॥ ३ ॥
॥ १७२० ॥

शूरां साजती हतियारें । गांढ्यां हांसतील पोरें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय केली विटंबण । मोतीं नासिकावांचून ॥ ५ ॥
पतिव्रते रूप साजे । सिंदळ काजळ लेतां लाजे ॥ २ ॥

१ पं. नाहीं.—२ पं. पुढपुढती आस सेवावी हे ।—३ पं. धरवूं.—४ पं. नये.—५ दे.
वाजातें.—६ दे. त. पं. आयुर्भाव.

दासी पत्नी सुता । नव्हे सरी ऐक पिता ॥ ३ ॥

मान बुद्धिमंतां । थोर न मैनिती पिता ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तरी । आंत शुद्ध दंडे^१ वरी ॥ ५ ॥

॥ ३ ॥

॥ १७२१ ॥

काय केलें जळचरीं । ठीवर त्यांच्या घातावरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हा तों ठायींचा विचार । आहे यातिवैराकार ॥ २ ॥

श्वापदातें वधी । निरपराधें पारधी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खळ । संतां पीडिती चांडाळ ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ १७२२ ॥

वाइटानें भलें । हीनें दाविलें चांगलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एकाविण एका । कैचें मोल होतें फुका ॥ २ ॥

विषें दाविलें अमृत । कडू गोड घातें हित ॥ २ ॥

काळिमेनें ज्योती । दिवस कळों आला राती ॥ ३ ॥

उंच निच गारा । हिरा परिस मोहरा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे भले । ऐसे नष्टांनीं कळले ॥ ५ ॥

॥ ५ ॥

॥ १७२३ ॥

असो खळ ऐसे फार । आह्मां त्यांचे उपकार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करिती पातकांची धुनी । मोल न घेतां सावणीं ॥ २ ॥

फुकाचे मजुर । ओझें वागविती भार ॥ २ ॥

पार उतरून ह्मणे तुका । आह्मां आपण जाती नरका ॥ ३ ॥

१ त. एक चि पिता. — २ दे. पं. बुद्धिवंतां. — ३ त. ह्मणावा. — ४ पं. दंड. — ५ पं. दाखविलें. — ६ पं. दिवसें कळों आली राती । — ७ पं. ऐसे खळ. — ८ दे. सावणीं.

॥ १७२४ ॥

संत पंढरीस जाती । निरोप धाडीं तया हातीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझा न पडावा विसर । तुका विनवितो किंकर ॥ ५ ॥

॥ केरसुणी महाद्वारीं । ते मी असें निरंतरीं ॥ २ ॥

॥ तुमचे पायीं पायेंतन । मोचे माझे तन मन ॥ ३ ॥

॥ तांबुलौची पिकधरणी । ते मी असें मुख पसरुनि ॥ ४ ॥

॥ तुमची विष्टां पंढरीराया । ते सारसुबी माझी काया ॥ ५ ॥

॥ लागती पादुका । ते मी तळील मृत्तिका ॥ ६ ॥

॥ तुका ह्मणे पंढरिनाथा । दुजें न धरावें सर्वथा ॥ ७ ॥

॥ ॥ १७२५ ॥

॥ इच्छेचें पाहिलें । डोळीं अंतीं मोकलिलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ यांचा विश्वास तो काई । ऐसें विचारुनि पाहीं ॥ ५ ॥

॥ सुगंध अभ्यंगें पाळितां । केश फिरले जाणतां ॥ २ ॥

॥ पिंड पाळितां ओसरे । अवधी घेऊनि मार्गें सरे ॥ ३ ॥

॥ करितां उपचार । कोणां नाहीं उपकार ॥ ४ ॥

॥ अल्प जीवन करीं । तुका ह्मणे साथीं हरी ॥ ५ ॥

॥ ॥ १७२६ ॥

॥ यज्ञनिमित्त तें शरिरासी बंधन । कां रे तृष्णा वांयांविण वाढविली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नव्हे ते भक्ति परलोकसाधन । विषयांनीं बंधन केलें तुज ॥ ५ ॥

॥ आशा धरुनि फळाची । तीर्थीं व्रतीं मुक्ति कैची ॥ २ ॥

१ पं. धाडिन.—२ दे. त. पाइतन.—३ पं. तांबोल पिकधरणी.—४ दे. पं. इष्टा.—५ पं.

“ ते ” शब्द नाहीं.—६ पं. फिरला.—७ पं. अवघे.—८ पं. “ तें ” नाहीं.

तुका ह्मणे सिणसी वांयां । शरण न वजतां पंढरिराया ॥ ३ ॥

॥ १७२७ ॥

संध्या कर्म ध्यान जप तप अनुष्ठान । अवघें घडे नाम उच्चारितां ।
न वेचे मोल कांहीं लगती न सायास । तरी कां आळस करिसी झणी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐसें हें सार कां नेघेसी' फुकाचें । काय तुझें वेचे मोल त्या

॥ ४ ॥ ॥ १७२८ ॥

पुत्रस्नेहें शोक करी अजामेळ । तंव तो कृपाळ जवळी उभा ।
अनाथांच्या नाथें घातला विमानीं । नेला उचलूनि परलोका ॥ २ ॥
अंतकाळीं गणिका पक्षियाच्या छंदें । राम राम उच्चारिलें ।
तंव त्या दिनानाथा कृपा आली । त्यानें 'तियोसि वैकुंठा नेलें ॥ ३ ॥
अवचिता नाम आलिया हे गती । चिंतितां चित्तीं जवळी असे ।
तुका ह्मणे भावें स्मरा राम राम । कोण जाणे तये दशे ॥ ४ ॥

॥ १७२८ ॥

दुष्टाचें चित्त न भिंने अंतरीं । जरी जन्मवरी उपदेशिला ।
पालथे घागरी घातलें जीवन । न धरी च जाण तें ही त्याला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जन्मा येउनितेणें पतन चि साधिलें । तमोगुणें व्यापिलें ज्या नरा ।
जळो जळो हें त्याचें ज्यालेपण । कासया हें आलें संवसारा ॥ २ ॥
पाषाण जीवनीं असतां कल्पवरी । पाहातां अंतरीं कोरडा तो ।
कुचर मुग नये चि पाका । पाहातां सारिखा होता तैसा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे असे उपाय सकळां । न चले या खळा प्रयत्न कांहीं ।

१ पं. न घेसी.—२ दे. तयेसी.—३ त. उभा.—४ पं. स्मरतां.—५ पं. चित्तन भिन्न तें
अंतरीं ।—६ दे. त. भिन्ने.—७ पं. जाणें.—८ पं. तमोगुण.—९ पं. नये चि हा पाका.—
१० दे. त. पं. प्रेत्न.

हणऊनि संग न करितां भला । धरितां अबोला सर्व हित ॥ ३ ॥

॥ १७३० ॥

कासियानें पूजा करूं केशीराजा । हा चि संदेह माझा फेडीं आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उदकें न्हाणूं तरी स्वरूप तें तुझें । तेथें काय माझें वेचे देवा

॥ १७३१ ॥ ॥ १७३१ ॥

गंधाचा सुगंध पुष्पाचा परिमळ । तेथें मी दुर्बळ काय करूं ॥ २ ॥

फळदाता तूच तांबोल अक्षता । तरी काय आतां वाहों तुज ॥ ३ ॥

वाहूं दक्षिणा जैरी धातु नारायण । ब्रह्म तें चि अन्न दुजें काई ॥ ४ ॥

गातां तूं ओंकार टाळी नादेश्वर । नाचावया थोर नाहीं कोठें ॥ ५ ॥

तुका हणें मज अवघें तुझें नाम । धूप दीप रामकृष्णहरि ॥ ६ ॥

॥ १७३२ ॥

गातां आइकतां कांटाळा जो करी । वास त्या अघोरीं कुंभपाकीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रागें यमधर्म जाचविती तया । तुज दिलें कासया मुख कान

॥ १७३३ ॥ ॥ १७३३ ॥

विषयांच्या सुखें अखंड जागसी । न वजे एकादशी जागरणा ॥ २ ॥

वेचूनियां द्रव्य सेवी मद्यपान । नाहीं दिलें अन्न अतीतासी ॥ ३ ॥

तीर्थाटण नाहीं केले उपकार । पाळिलें शरीर पुष्ट लोभें ॥ ४ ॥

तुका हणें मग केला साहे दंड । नाइकती लंड सांगितलें ॥ ५ ॥

॥ १७३४ ॥

तुझें हणवितां काय नास जाला । ऐकें बा विठला कीर्ती तुझी ॥ १ ॥

१ दे. स्वरूप तुझें. त. स्वरूप चि तुझें. - २ पं. वाहूं. - ३ पं. तरी. - ४ पं. पार - ५ पं.

पुष्टिलोभें. - ६ पं. केला मग.

॥ ध्रु. ॥ परी तुज नाहीं आमचे उपकार । नामरूपा थार केलियाचे

॥ १६ ॥

समूळीं संसार केला देशधडी । सांडिली आवडी ममतेची ॥ २ ॥

लोभ दंभ काम क्रोध अहंकार । यांसी नाहीं थार ऐसें केलें ॥ ३ ॥

मृत्तिका पाषाण तैसें केलें धन । आपले ते कोण पर नेणों ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे जालों देहासी उदार । आणीक विचार काय तेथें ॥ ५ ॥

॥ १७३३ ॥

जाऊनियां तीर्था काय तुवां केलें । चर्म प्रक्षाळिलें वरी वरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंतरीचें शुद्ध कासयानें जालें । भूषण त्वां केलें आपणया ॥ १६ ॥

वृंदावन फळ घोळिलें साकरा । भीतरील थारा मोडे चि ना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं शांति क्षमा दया । तोंवरी कासया फुंदां तुह्मी ॥ ३ ॥

॥ १७३४ ॥

बैसोनि निवांत शुद्ध करीं चित्त । तया सुखा अंतपार नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येऊनि अंतरीं राहील गोपाळ । सायासाचें फळ बैसलिया ॥ १७ ॥

राम कृष्ण हरि मुकुंद मुरारि । मंत्र हा उच्चारिं वेळोवेळां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसें देईन मी दिव्य । जरी होईल भाव एकविध ॥ ३ ॥

॥ १७३५ ॥

धन्य पुंडलिका बहु बरें केलें । निधान आणिलें पंढरिये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न पवीजे केल्या तपांचिया रासी । तें जैनलोकांसी दाखविलें

॥ १८ ॥

१ पं. नेणें.—२ दे. तों.—३ दे. त. इंद्रावण.—४ त. राहेल.—५ पं. होय.—६ पं. “न करीं आळस आलिया संसारीं । पाहें पा पंढरी भूवैकुण्ठ ॥” हें कडवें जास्त आहे. त. हें समासावर आलीकडे कोणी घातलें आहे; परंतु हें मूळचें येथलें नव्हे असें वाटतें.—७ त. तें हें जन०.

सर्वोत्तम तीर्थ क्षेत्र आणि देव । शास्त्रांनी हा भाव निवडिला ॥ २ ॥
विष्णुपद गया रामधाम काशी । अवघी पायांपाशीं विठोबाच्या ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे मोक्ष देखिल्या कळस । तात्काळ या नास अहंकाराचा ॥ ४ ॥

॥ १७३५ ॥

धन्य ते पंढरी धन्य भीमातीर । आणियेलें सार पुंडलिकें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ धन्य तो हि लोक अवघा दैवांचा । सुकाळ प्रेमाचा घरोघरीं ॥ ५ ॥

॥ ५ ॥

धन्य ते ही भूमी धन्य तरुवर । धन्य तें सरोवर तीर्थरूप ॥ २ ॥
धन्य त्या नरनारी मुखीं नाम ध्यान । आनंदें भवून गर्जतसे ॥ ३ ॥
धन्य पशु पक्षी कीटक पाषाण । अवघा नारायण अवतरला ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे धन्य संसारातें आलीं । हरिरंगीं रंगलीं सर्वभावे ॥ ५ ॥

॥ १७३६ ॥

मायबाप करिती चिंता । पोर नाइके सांगतां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नको जाऊं देउळासी । नेतो बागुल लोकांसी ॥ ५ ॥
कर्णद्वारे पुराणिक । भुलवी शब्दे लावी भीके ॥ २ ॥
वैष्णवां संगती । हातीं पडेलीं नेणों किती ॥ ३ ॥
आह्मा कैचा मग । करिती उघडियांचा संग ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे जाणें नरका । त्यांचा उपदेश आइका ॥ ५ ॥

॥ १७३७ ॥

मन माझे चपळ न राहे निश्चळ । घडी एकी पळ स्थिर नाही ॥ १ ॥

१ त. पं. रामनाम.—२ पं. अवघे—३ पं. चि.—४ पं. “ही” नाही.—५ दे. धन्य ते सुखर०. पं धन्य सरोवर.—६ प. भुवन.—७ पं. अवतरलासे.—८ पं. शब्द.—९ त. भीके.—१० पं. पडी.

॥ ध्रु. ॥ आतांतू उदासनव्हे नारायणा । धांवें मज दीना गांजियेलें ॥ १ ॥
 ॥ धांव घालीं पुढें इंद्रियांचे ओढी । केलें तडातोडी चित्त माझें ॥ २ ॥
 ॥ तुका ह्मणे माझा न चले सायास । राहिलों हे आस धरुनी तुझी ॥ ३ ॥

॥ १७३८ ॥

मागतियाचे दोनि च कर । अमित भांडार दातियाचें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय करूं आतां कासयांत भरूं । हा मज विचार पडियेला ॥ १ ॥
 ॥ एकें सांठवणें प्रेमें वोसंडलीं । जिव्हा हे भागली करितां माप ॥ २ ॥
 ॥ तुका ह्मणे आतां आहे तेथें असो । अंखुनियां बैसों पायांपाशीं ॥ ३ ॥

॥ १७३९ ॥

जिचें पीडे बाळ । प्राण तियेचा विकळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसा मातेचा स्वभाव । सूत्र दोरी एक जीव ॥ १ ॥
 ॥ सुखाची विश्रांति । उमटे मातेचिये चित्तीं ॥ २ ॥
 ॥ तुका ह्मणे संत । तुझी बहु कृपावंत ॥ ३ ॥

॥ १७४० ॥

यावें माहेरास । हे च सर्वकाळ आस ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ध्यावी उच्छिष्टाची धणी । तीर्थ इच्छी पायवणी ॥ १ ॥
 ॥ भोग उभा आड । आहे तोंवरी च नाड ॥ २ ॥
 ॥ तुका ह्मणे देवें । माझें सिद्धी पाववावें ॥ ३ ॥

॥ १७४१ ॥

लेंकराचें हित । वाहे माउलीचें चित्त ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी कळवळ्याची जाती । करी लाभेविण प्रीती ॥ १ ॥

पोटीं भार वाहे । त्याचें सर्वस्व ही साहे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझे । तैसें तुझां संतां ओझे ॥ ३ ॥

॥ १७४२ ॥

आह्मां गांजी जन । तरि कां मेला नारायण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालों पोरटीं निढळें । नाहीं ठाव बुड आळें ॥ १ ॥

आह्मीं जना भ्यावें । तरि कां न लाजिजे देवें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देश । जाला देवाविण ओस ॥ ३ ॥

॥ १७४३ ॥

तुही पाय संती । माझे ठेवियेले चितीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां बाधूं न सके काळ । जालीं विषम शीतळ ॥ १ ॥

भय नाहीं मनीं । देव वसे घरीं रानीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भये । आतां स्वर्मीं ही तें नये ॥ ३ ॥

॥ १७४४ ॥

काळाचे ही काळ । आह्मी विठोबाचे लडिवाळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करूं सत्ता सर्वां ठायीं । वसों निकटवासें पायीं ॥ १ ॥

ऐसी कोणाची वैखरी । वंदे आमुचे समोरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बाण । हातीं हरिनाम तीक्ष्ण ॥ ३ ॥

॥ १७४५ ॥

जन्मा येऊन उदार जाला । उद्धार केला वंशाचा ।

१ त. देवा विण पडिला ओस । पं. जाले देवाविण०.-२ पं. स्वर्मीं तें ही. दे. स्वर्मीं ही नये.-३ त. पं.० वास.

मेळवूनि धन मेळवी माती । सदा विपत्ती भोगीतसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नाम घेतां न मिळे अन्न । नव्हे कारण देखिलिया ।
 धर्म करितां एके कानीं । बांधे निजोनि डोकियासी ॥ २ ॥
 घरा व्याही पाहुणा आला । ह्मणे त्याला बरें नाहीं ।
 तुमचे गावीं वैद्य आहे । बैसोनि काय प्रयोजन ॥ ३ ॥
 उजवूं किती होतिल पोरे । मरतां बरें ह्मणे यांसी ।
 ह्मणऊनि देवा नवस करी । दावी घरींहुनि बोनें ॥ ४ ॥
 पर्वकाळीं भट घरासी आला । बांब घाला ह्मणे पोरां ।
 तुमचा उणा होईल वांटा । काळ पिठासी आला ॥ ५ ॥
 दाढी करितां अडका गेला । घरांत आला बाइलेपें ।
 ह्मणे आतां उगवीं मोडी । डोई बोडीं आपुली ॥ ६ ॥
 तीर्थ स्वप्नीं नेणे गंगा । पूजन लिंगा गांविंचिया ।
 आडकुनि दार बैसे दारीं । आल्या घर ह्मणे ओस ॥ ७ ॥
 तुका ह्मणे ऐसे आहेत गा हरी । या ही तारीं जीवांसी ।
 माझ्या भय वाटे चित्तीं । नरका जाती ह्मणोनि ॥ ८ ॥

॥ १ ७ ४ ६ ॥

जाणे वर्तमान । परि तें न वारे त्याच्यान ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तो ही कारणांचा दास । देव ह्मणवितां पावे नास ॥ २ ॥
 वेची अनुष्ठान । सिद्धी कराया प्रसन्न ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे त्याचें । मुदल गेलें हाटवेचें ॥ ४ ॥

१ त. मेळाविलें.—२ त. पाहुणा व्याही.—३ पं. होती.—४ त. येईल.—५ पं. पिठासी पै
 आला.—६ पं. द्वार बैसे दारीं.

॥ १७४७ ॥

घातला दुकान । पढीये तैसा आहे वान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी भांडारी देवाचे । द्यावें ध्यावें माप वाचे ॥ ५ ॥

उगवूं जाणों मोडी । जाली नव्हे त्याची जोडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुडी । मोलें तैसी खरी कुडी ॥ ३ ॥

॥ १७४८ ॥

सादाविलें एका । सरें अवधियां लोकां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां आवडीचे हातीं । भेद नाहीं ये पंगती ॥ ५ ॥

मोकळी च पोतीं । नाहीं पुसायाची गुंती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बरा । आहे ढसाळ वेव्हारा ॥ ३ ॥

॥ १७४९ ॥

तडामोडी करा । परि उत्तम तें भरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जेणें खंडे एके खेपे । जाय तेथें लाभें वेपे ॥ ५ ॥

दाविल्या सारिखें । मार्गें नसावें पारिखें ॥ २ ॥

मार्गें पुढें ऋण । तुका ह्मणे फिटे हीण ॥ ३ ॥

॥ १७५० ॥

नसावें ओशाळ । मग मानिती सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाय तेथें पावे मान । चाले बोलिलें वचन ॥ ५ ॥

राहों नेदी बाकी । दांन ज्याचें त्यासी टाकी ॥ २ ॥

होवों वाटे जना । तुका ह्मणे साटीं गुणां ॥ ३ ॥

॥ अनवडासिद्धाच्या शब्देकरून रामेश्वरभटाच्या शरीरीं दाह
जाला तो ड्यानै शमला तो अभंग ॥२॥

॥ १७५१ ॥

चित्त शुद्ध तरी शत्रु मित्र होती । व्याघ्र हे^१ न खाती सर्प तया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विष तें अमृत औघात तें हित । अकर्तव्य नीत होय त्यासी ॥ ५ ॥

दुःख तें देईल सर्व सुख फळ । होतील शीतळ अग्निज्वाळा ॥ २ ॥

आवडेल जीवां जीवाचिये परी । सकळां अंतरीं एक भाव ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कृपा केली नारायणें । जाणिजेते येणें अनुभवे ॥ ४ ॥

॥ १७५२ ॥

लाज वाटे मज मानिती हे लोक । हें तों नाहीं एक माझे अंगीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोजुनि झिजलों मापाचिया परी । जाळावी हे^२ थोरी लाभाविण

॥ ५ ॥

कोमळ कंटक तीक्ष्ण अगरीं । पोचट ते वरी अंगकांति ॥ २ ॥

चित्रींचें लेप शृंगारिलें निकें । जीवेंविण फिकें रूप त्याचें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे दिसें वांयां गेलों देवा । अनुभव ठावा नाहीं तेणें ॥ ४ ॥

॥ १७५३ ॥

बोलविसी माझें मुखें । परी या जना वाटे दुःख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जया जयाची आवडी । तया लागीं तें चरफडी ॥ ५ ॥

कठीण देतां काढा । जल्ये रोगी मेळवी दाढा ॥ २ ॥

खाऊं नये तें चि मागे । निवारितां रडों लागे ॥ ३ ॥

१ पं. ही.—२ दे. अघातें हित—३ दे. जीवाचें.—४ दे. त. मजुनि.—५ पं. ते.—६ पं. मुखें.

वैद्या भीड काय । अतित्याई जीवें जाय ॥ ४ ॥
 नये भिडा सांगों आन । पथ्य औषधा कारण ॥ ५ ॥
 धन माया पुत्र दारा । हे तों^१ आवडी नरका थारा ॥ ६ ॥
 तुका ह्मणे यांत । आवडे ते करा मात ॥ ५ ॥

॥ १७५४ ॥

पतिव्रते आनंद मनीं । सिंदळ खांचे व्यभिचारवचनीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जळो वर्म लागो आगी । शुद्धपण भलें जगीं ॥ ५ ॥
 सुख पुराणीं आचारशीळा । दुःख वाटे अनर्गळा ॥ २ ॥
 शूरा उल्हास अंगीं । गांढ्या मरण ते प्रसंगीं ॥ ३ ॥
 शुद्ध सोनें उजळे अगी । हीन काळें धांवे रंगीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे तो चि हिरा । घनघायें निवडे पुरा ॥ ५ ॥

॥ १७५५ ॥

चालिती आड वाटा । आणिकां दाविती जे नीटा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न मनीं तयांचे उपकार । नाहीं जोडा तो गंव्हार ॥ ५ ॥
 विष सेवूनि वारी मार्गे । प्राण जातां जेणें संगें ॥ २ ॥
 बुडतां हाक मारी । ठाव नाहीं आणिकां वारी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे न करीं हिकां । गुण घेऊन अवैगुण टाका ॥ ४ ॥

॥ १७५६ ॥

कुळींचें दैवत ज्याचें पंढरीनाथ । होईन दासीसुत त्याचे घरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शुद्ध यातिकुळवर्णा चाड नाहीं । करीं भलते ठायीं दासतुझा ॥ ५ ॥

१ दे. पं. औषधाकारण.—२ त. “ तों ” नाहीं.—३ पं. हाका.—४ दे. हिंका.—

५ त. अगुण.

पंढरीस कोणी जाती वारेकरी । होईन त्यांचे घरीं पशुयाति ॥ २ ॥
 विठ्ठलचितन दिवसरात्रीं ध्यान । होईन पायतन त्याचे पायीं ॥ ३ ॥
 तुळसीवृंदावन जयाचे अंगणीं । होईन केरसुणी त्याचे घरीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे हा चि भाव माझ्या चित्तीं । नाहीं आणिकां गती चाडमज ॥ ५ ॥

॥ १५५७ ॥

अवधिया चाडा कुंटित करुनि । लावीं आपुली च गोडी ।
 आशा मनसा तृष्णा कल्पना । करुनियां देशधडी ।
 मीतूपणापासाव गुंतलों । मिथ्या संकल्प तो माझा तोडीं ।
 तुझिये चरणीं माझे दोन्ही पक्ष । अवधी करुनि दाखवीं पिंडी रे रे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ माझे साच काय केलें मृगजळ । वर्णा याती कुळ अभिमान ।
 कुमारी भातुकें खेळती कवतुकें । काय त्यांचें साचपण ॥ २ ॥
 वेगळाल्या भावें चिंत्ता तडातोडी । केलों देशधडी मायाजाळें ।
 गोत वित्त माय बाप बहिणी सुत । बंधुवर्ग माझीं बाळें ।
 एका एक न धरी संबंध पुरलिया । पातलिया जवळी काळें ।
 जाणोनियां त्याग सर्वस्वें केला । सांभाळीं आपुलें जाळें ॥ ३ ॥
 एकां जवळी धरी आणिकां अंतरीं । तीं काय सोयरीं नव्हतीं माझीं ।
 एकांचें पाळण एकांसी भांडण । चाड कैवणिये कार्जीं ।
 अधिक असे उणें कवण कवण्या गुणें । हे माव न कळे चि तुझी ।
 ह्मणोनि चितनीं राहिलों श्रीपती । तुका ह्मणे भाक माझी ॥ ४ ॥

॥ १७५८ ॥

आणिकां छळावया जालासी शाहाणा । स्वहिता घातलें खानें ।

१ पं. वारकरी.—२ पं. पीडि रे रे.—३ पं चिंता.—४ पं. “तीं” नाहीं.—५ पं. कवणे ये—
 ६ पं. खाणें. त. खाण.

आडिके पैके करुनि सायास । रुपणें सांचलें धन ।
 न जिरे क्षीर श्वानासी भक्षितां । याती तयाचा गुण ।
 तारुण्यदशे अधम मातला । दवडी हात पाय कान ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय जालें यांस वांयां कां ठकले । हातीं सांपडलें टाकीतसे ।
 घेउनि स्फटिकमणी टाकी चिंतामणी । नागवले आपुले इच्छे ॥ २ ॥
 सिद्धीं सेविलें सेविती अधम । पात्रासारिखें फळ ।
 सिंपिला मोतीं जन्मलें स्वाती । वरुषलें सर्वत्र जळ ।
 कापुस पट नये चि कारणा । तयास पातला काळ ।
 तें चि भुजंगें धरिलें कंठीं । मां विष जालें त्याची गरळ ॥ ३ ॥
 भक्षूनि मिष्टान्न घृतसाकर । सहित सोलुनि केळें ।
 घालुनियां घसां अंगोळिया । वांती करूं पाहे बळें ।
 कुंथावयाची आवडी वोंवां । उन्हवणी रडवी बाळें ।
 तुका ह्मणे जे जैसैं करिती । ते पावती तैसीं च फळें ॥ ४ ॥

॥ १७५९ ॥

चंदनाचे गांवीं सर्पाची वसति । भोगिती ते होती द्वीपांतरीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ एका ओझें एका लाभ घडे देवा । संचिताचा ठेवा वेगळाला
 ॥ २ ॥
 क्षीराची वसति अशुद्ध सेवावें । जवळी तें जावें भोगें दुरी ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे ऐसी बुद्धि ज्याची जड । त्याहुनी दगड बरे देवा ॥ ४ ॥

१ पं. सिंपिला तों मोती जन्मलें स्वातीचें । वरुषलें ०. - २ दे. माविश. त. माविस. -
 ३ दे. अंगोळिया हातें वांत करूं ०. - ४ पं. देवा. - ५ पं. उन्हवनी. - ६ दे. सर्पाच्या. - ७ दे.
 भोगीत ते होती ०. त. भोगीते ते होती ०. - ८ पं. क्षीराच्या.

॥ १७६० ॥

तुज दिलें आतां करीं यत्न याचा । जीवभाववाचाकायाभन ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भागलों दातारासीण जाला भारी । आतां मज तारीं शरणागता ॥ २ ॥

नेणतां सोसिली तयाची आटणी । नव्हतां ही कोणी कांहीं माझीं ॥ २ ॥
 वर्म नेजें दिशा हिंडती मोकट । इंद्रियें सुनाट दाही दिशा ॥ ३ ॥
 येरझारीफेरा सिणलों सायासीं । आतां त्वषीकेशी अंगिकारीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे मन इंद्रियांचे सोई । धांवे यासी काई करूं आतां ॥ ५ ॥

॥ १७६१ ॥

स्वयें पाक करी । संशय तो चि धरी ।
 संदेहसागरीं आणीक परी बुडती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जाणे विरळा एक । जालें तेथींचें हें सुख ।
 देखिले बहुतेक । पुसतां वाट चुकले ॥ २ ॥
 तो चि जाणे सोंवळें । शोधी विकल्पाचीं मुळें ।
 नाचती पाल्हाळें । जे विटाळें कोंडिले ॥ ३ ॥
 तो चि साधी संधी । सावध त्रिकाळ जो बुद्धी ।
 संदेहाचा संधी । वेठी आणीक धरियेले ॥ ४ ॥
 अखंड तें ध्यान । समबुद्धि समाधान ।
 सोंग वांयांविण । ते झांकून बैसती ॥ ५ ॥
 करणें जयासाठीं । जो नातुडे कवणे आटी ।

१ पं.० मनें.—२ पं. मोकाट.—३ पं. वेरझारी पोरा. दे. वेरझारी फेरा.—४ पं. स्वय-
 पाक.— ५ पं. ही.—६ दे. आणि करियेले. पं. आणीक धरियेली.

तुका ह्मणे साटी । चित्तचित्तेवांचूनि ॥ ५ ॥

॥ १७६२ ॥

माझिया संचिता । दृढ देखोनि बळिवंता ।

पळसी पंढरिनाथा । भेगें आतां तयाच्या ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरि मज कळलासी । नव्हतां भेटी जाणीवेसी ।

एक संपादिसी । मान करिसी लोकांत ॥ २ ॥

तरि हें प्रारब्ध जी गाढें । कांहीं न चले तयापुढें ।

काय तुज म्यां कोडें । रे' सांकडें घालावें ॥ ३ ॥

भोगैधीपति क्रियमाण । तें तुज नांगवे आझून ।

तरि का वांयांविण । तुज म्यां सीण करावा ॥ ४ ॥

तुज नव्हतां माझें कांहीं । परि मी न संडीं भक्तिसोई ।

हो कां भलत्या ठायीं । कुळीं जन्म भलतैसा ॥ ५ ॥

तूं भितोसि माझिया दोषा । कांहीं मागणें ते आशा ।

तुका ह्मणे ऐसा । कांहीं न धरिं संकोच ॥ ६ ॥

॥ १७६३ ॥

लोकमान देहसुख । संपत्तिउपभोग अनेक ।

विटंबना दुःख । तुझिये भेटीवांचूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी मज ये भेट ये भेट । काय ठाकलासी नीट ।

थोरें पुण्यें वीट । तुज दैवें चि लाधली ॥ २ ॥

काय ब्रह्मज्ञान करूं कोरडें । रितें मांवेचें मापाडें ।

१ पं. सांकडे रे.—२ पं. भोगाधिपति.—३ पं. धरणें.—४ पं. संपत्तिभोग.—५ पं. थोर पुण्य वीट । तुज दैव चि लाधली. ॥—६ त. मापाचें.

भेटीविण कुडें । तुझिये अवघें मज वाटे ॥ २ ॥
 आत्मस्थितीचा विचार । काय करूं हा उद्धार ।
 न देखतां धीर । चतुर्भुज मज नाहीं ॥ ३ ॥
 रिद्धिसिद्धी काय करूं । अथवा अगम्य विचार ।
 भेटीविण भार । तुझिये वाटे मज यांचा ॥ ४ ॥
 तुजवांचूनि कांहीं व्हावें । ऐसैं नको माझिया जीवें ।
 तुका ह्मणे द्यावें । दुरुषण पायांचें ॥ ५ ॥

॥ १७६४ ॥

तुझा ह्मणवून तुज नेणें । ऐसैं काय माझें जिणें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरि मज कवणाचा आधार । करोनियां राहों धीर ॥ २ ॥
 काय शब्दीं चि ऐकिला । भेटी नव्हतां गा विठ्ठला ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे आतां । अभय देई पंढरिनाथा ॥ ४ ॥

॥ १७६५ ॥

उद्धवअक्रूरासी । आणीक व्यासआंबळुषी ।
 रुक्मांगदप्रल्हादासी । दाविलें तें दाखवीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरि मी पाहेन पाहेन । तुझे श्रीमुखचरण ॥
 उताविळ मन । तयाकारणें तेथें ॥ २ ॥
 जनकश्रुतदेवा करीं । कैसा शोभलासी हरी ।
 विदुराच्या घरीं । कण्या धरी कवतुकें ॥ ३ ॥
 पांडवां अकांतीं । तेथें पावसी स्मरती ।

१ पं. आगम.—२ पं. शब्द.—३ पं. नसतां.—४ दे. रुक्मांगदा.—५ पं. प्रल्हादासी.—
 ६ पं. पावती.

घातलें द्रौपदी । यागीं बिरडें चोळीचें ॥ ३ ॥

करी गोपीचें कवतुक । गाईगोपाळांसी सुख ।

दावीं तें चि मुख । दृष्टी माझ्या आपुलें ॥ ४ ॥

तरि तूं अनाथाचा दाता । मागतियां शरणागतां ।

तुका ह्मणे आतां । कोड पुरवीं हें^२ माझें ॥ ५ ॥

॥ १७६६ ॥

मागता भिकारी जालों तुझे द्वारीं । देई मज हरी कृपादान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ प्रेम प्रीति नाम उचित करावें । भावें संचरावें तृदयामाजी ॥ ५ ॥

सर्वभावें शरण आलों पांडुरंगा । कृपाळु तूं जगामाजी एक ॥ २ ॥

तापत्रयें माझी तापविली काया । शीतळ व्हावया पाय तुझे ॥ ३ ॥

संबंधीं जनवाद पीडलों परोपरी । अंतरलों दुरी तुजसी तेणें ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे आतां तुझा शरणागत । करावें सनाथ मायबापा ॥ ५ ॥

॥ १७६७ ॥

भाव नाहीं काय मुद्रा वाणी । बैसे बगळा निश्चळ ध्यानीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न मनी नाम न मनी त्यासी । वाचाळ शब्द पिटी भासा ॥ ५ ॥

नाहीं चाड देवाची कांहीं । छळणें टोंके तस्करघाई ॥ २ ॥

तुका ह्मणे त्याचा संग । नको शब्द स्पर्शअंग ॥ ३ ॥

॥ १७६८ ॥

दिनदिन शंका वाटे । आयुष्य नेणवतां गाढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसीं भुललीं बापुडीं । दंभविषयांचे सांकडीं ॥ ५ ॥

१ पं. चोळीस.—२ पं. “हें” नाहीं.—३ पं. तापत्रयीं.—४ पं. जनवादी.—५ दे.
दंब०. त. बंद०.

विसरलीं मरण । त्याची नाही आठवण ॥ २ ॥

देखत देखत पाहीं । तुका ह्मणे आठव नाही ॥ ३ ॥

॥ १७६९ ॥

माझे मज आतां न देखें निरसतां । ह्मणऊन आधार केला ।

संसाराची आस सांडुनि लौकिक । जीव भाव तुज दिला ।

नव्हतीं माझीं कोणी मी कवणांचा । अर्थ मोहो^१ सांडवला ।

तारीं सारीं करीं भलतें दातारा । होऊन तुझा आतां ठेलों रे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असो माझे कोडें तुज हें सांकडें । मी असेन निवाडें सुखरूप ।

बाळकासी चिंता काय पोटवेथा । जया शिरीं मायबाप ॥ ४ ॥

पापपुण्यें श्रुति आटिल्या । शास्त्रांस न लगे चि ठाव ।

विधिनिषेधें गोविलीं पुराणें । वेदांसी तो अहंभाव ।

ओंकाराचें मूळ व्यापिलें माया । तेथें न धरे च भाव ।

ह्मणऊन काबाड सांडिलें उपसतां । धरिलें तुझें चि नांव ॥ २ ॥

तनमनइंद्रियें ठेवूनि राहिलों । सर्व आशा तुझे पायीं ।

तप तीर्थ दान करवूं कवणा । हातीं अधीन तें मज काई ।

आहिक्यें परत्रें चाड नाही सर्वथा । जन्म सदा मज देई^६ ।

मायामोहपाश करीं विष तैसें । तुका ह्मणे माझ्याठायीं ॥ ३ ॥

॥ १७७० ॥

तुझें नाम गोड नाम गोड । पुरे कोड सकळ ही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रसना येरां रसां विटे । घेतां घोट अधिक हें ॥ ४ ॥

आणिकां रसें मरण गांठी । येणें तुटी संसारे ॥ २ ॥

१ दे. विसरला.—२ पं. मोहें सांडला.—३ पं. आतां तुझा.—४ त. ठेला रे.—५ पं. धरवे.—६ दे. देहीं.—७ पं. “तुझे” नाही.—८ पं. संसारा.

तुका ह्मणे आहार जाला । हा विठ्ठला आह्मांसी ॥ ३ ॥

॥ १७७१ ॥

धालों सुखें ठेंकर देऊं । उमटे जेवूं तोंवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्रीडा करूं निरंजनीं । न पुरे धणी हरिसर्वें ॥ ५ ॥

अवघे खेळों अवघ्यामधीं । डाई न पडों ऐसी बुद्धि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वांचवितां आह्मां सत्ता समर्थ ॥ ३ ॥

॥ १७७२ ॥

एकल्या नव्हे खेळ चांग । धरिला संग ह्मणऊनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उमटे तेव्हां कळे नाद । भेदाभेद निवडेना ॥ ५ ॥

दुसरा परी एक ऐसा । न वजे रिसा निकुरें ही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कळत्यां कळे । येरें खेळे खेळ ह्मण ॥ ३ ॥

॥ १७७३ ॥

बोलविलें जेणें । तो चि यांचें गुह्य जाणे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मी तों काबाडाचा धनी । जेवूं मागावें थिकोनि ॥ ५ ॥

मजुराच्या हातें । माप जालें गेलें रितें ॥ २ ॥

जाला पुरविता । पांडुरंग माझा पिता ॥ ३ ॥

मायबापासवें । बाळें कौतुकें खेळावें ॥ ४ ॥

जैसा करिती धंदा । तैसा पडोनियां छंदा ॥ ५ ॥

त्याच्या साच गाई ह्यैसी । येणें खेळावें मातीशीं ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे बोल । माझा बोलतो विठ्ठल ॥ ७ ॥

१ त. पं. विठ्ठल.—२ दे. त. पं. निरांजनीं—३ दे. वांचवीत.—४ पं. एकल्यानें नव्हे खेळ चांग । धरी संग०.—५ त. कळे त्या कळे । पं. कळत्या काळें ।—६ पं. येरा खेळे०. त. येरां खेळ खेळ०.—७ पं. त्याचें.—८ पं. माप केलें जालें रितें.

॥ १७७४ ॥

कां हो तुम्ही माझी वदविली वाणी । नेदा हे^२ निवडूनि पांडुरंगा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आणीक म्यां कोणां पुसावा विचार । मुळीं संवसार दुराविला
 ॥ ५ ॥

स्वामिसेवा हूण घेतली पदरीं । सांगितलें करीं कारण तें ॥ २ ॥
 तुका हूणे नाहीं शिकविलें जेणें । तो याच्या वचनें उगा राहे ॥ ३ ॥

॥ १७७५ ॥

सेवकासी आज्ञा स्वामीची प्रमाण । जोंवरी हा प्राण जाय त्याचा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आणिकांचा धाक न धरावा मनीं । निरोपावैचनीं टळीं नये
 ॥ ५ ॥

समय सांभाळूनि आगळें उत्तर । द्यावें भेदी वज्र तयापरी ॥ २ ॥
 तुका हूणे तरी हूणवावें सेवक । खादलें तें अन्न हक होय ॥ ३ ॥

॥ १७७६ ॥

नये पुसों आज्ञा केली एकसरें । आह्मांसी दुसरें आतां नाहीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ज्याचे तो बळिवंत सर्व निवारिता । आह्मां काय चिंता करणें
 लागे ॥ ५ ॥

बुद्धीचा जनिता विश्वाचा व्यापक । काय नाहीं एक अंगीं तया ॥ २ ॥
 तुका हूणे मज होईल वारिता । तरी काय सत्ता नाहीं हातीं ॥ ३ ॥

१ पं. माझी तुम्ही.—२ पं. “हे” नाहीं.—३ पं. समुळीं०.—४ पं. तोंवरी.—५ त. निरोपावां-
 चूनि.०.—६ दे. त. हाक अन्न.—७ पं. नाहीं आतां.—८ पं. ज्याचा. दे. ज्याचे.

॥ १७७७ ॥

बळिवंत आह्मी समर्थाचे दास । घातली या कास कळिकाळासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें मानसाचा कोण आला पाड । उलंघोनि जड गेलों आर्धी ॥ १ ॥

संसाराचे बळी साधिलें निधान । मारिले दुर्जन षडवर्ग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एक उरला धरिता ठाव । येर केले वाव तृणवत ॥ ३ ॥

॥ १७७८ ॥

एका गावें आह्मीं विठोबाचें नाम । आणिकांपें काम नाहीं आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मोडूनियां वाटा सूक्ष्म सगर । केला राज्यभार चाले ऐसा ॥ १ ॥

लावूनि मृदंग टाळश्रुतिघोष । सेवूं ब्रह्मरस आवडीनें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे महापातकी पतित । ऐसियांचें हित हेळामात्रें ॥ ३ ॥

॥ १७७९ ॥

वाँचेच्या चापल्यें बहु जालों कुशळ । नाहीं बीजमूळ हाता आलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि पंढरिराया दुखी होतें मन । अंतरींचें कोण जाणे माझें ॥ १ ॥

पूज्य जालों अंगा आला अभिमान । पुढील कारण खोळंबलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खूण न कळे चि निरुती । सांपडलों हातीं अहंकाराचे ॥ ३ ॥

॥ १७८० ॥

आतां काढाकाढी करीं बा पंढरिराया । नाहीं तरी वांयां गेलों दास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाणतां बैसलों दगडाचे नावे । तिचा धर्म ध्यावे प्राण हा चि ॥ १ ॥

१ पं. मानसाचा.—२ पं. सूक्ष्म.—३ दे. त. मृदंग.— ४ पं. श्रुतिटाळघोष,— ५ दे. त. वाचाचापल्ये.—६ पं. न कळे निरुती.—७ पं. तिचा तो स्वभाव प्राण ध्यावा.

मनाचा स्वभाव इंद्रियांचे ओढी । पतनाचे जोडी वरी हांव ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जाली अंधळ्याची परी । आतां मज हरी वाट दावी ॥ ३ ॥
 ॥ १७८१ ॥

सज्जन तो शब्द सत्य जो मानी । छळी दुर्जन आणिकांसी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ एक गुण तो केलौ दोठार्यी । ज्याचा त्यास पाहीं जैसा तैसा
 ॥ ४ ॥

भाँविक शब्द बोलें वाणीचा । लटिका वाचा वाचाळ तो ॥ २ ॥
 परउपकार घडे तो भला । नाठ्याळ तया दया नाही ॥ ३ ॥
 जाणीवंत तो पायरी जाणे । अधम तो नेणे खुंट जैसा ॥ ४ ॥
 हित तें अनहित केलें कैसें । तुका ह्मणे पिसें लागलें यार्स ॥ ५ ॥
 ॥ १७८२ ॥

तुझें नाम मुखीं न घेतां आवडी । जिव्हा ते चि घडी झडो माझी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हें मज देई हें मज देई । आणिक दुजें कांहीं न मगें तुज ॥ २ ॥
 बहिर कान तुझी कीर्ती नाइकतां । पाय न देखतां जात डोळे ॥ ३ ॥
 मना तुझें ध्यान नाही नित्य काळ । धिग तें चांडाळ जळो जळो ॥ ४ ॥
 हातपाय तेणें पंथें न चलतां । जांवे ते अनंता गळोनियां ॥ ५ ॥
 तुजविण जिणें नाही मज चाड । तुका ह्मणे गोड नाम तुझें ॥ ६ ॥
 ॥ १७८३ ॥

म्हणसी होऊनी निश्चिंता । हरूनियां अवधी चिंता ।

१ पं. इंद्रियांची.—२ पं. पतनाची.—३ पं. केलासे दोठार्यी.—४ पं. पाहिजे.—५ पं. भा-
 विक तो शब्द.—६ पं. पडे तो चि भला.—७ पं. तो चि पायरी.—८ पं. त्या.—९ त. पं.
 चालतां.—१० त. जावो तें, पं. जावो ते.—११ पं. निश्चिंता.

मग जाऊं एकांता । भजन करूं ।
 संसारसंभ्रमें आशा लागे पाठी । तेणें जीवा साटी होईल तुझ्या ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सेकीं नाडसील नाडसील ॥ विषयसंगें अवघा नाडसील ।
 मागुता पडसील भवडोहीं ॥ २ ॥
 शरीर सकळ मायेचा बांधा । यासी नाहीं कधीं अराणूक ।
 करिती तडातोडी अंत बाह्यात्कारी । ऐसे जाती चारी दिवस वेगीं ॥ ३ ॥
 मोलाची घडी जाते वांयांविण । न मिळे मोल धन देतां कोडी ।
 जागा होई करीं हिताचा उपाय । तुका ह्मणे हाय करिसी मग ॥ ४ ॥
 ॥ १ ७ ८ ४ ॥

कनवाळू कृपाळू भक्तांलागीं मोही ।
 गजेंद्राचा धांवा तुवां केला विठई ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पांडुरंगे ये^१ वो पांडुरंगे ।
 जीवाचे जिवलगे ये^२ वो पांडुरंगे ॥ २ ॥
 भक्तांच्या कैवारें कष्टलीस विठले ।
 आंवऋषीकारणें जन्म दाहा घेतले ॥ ३ ॥
 प्रल्हादाकारणें स्तंभीं अवतार केला ।
 विदारुनि दैत्य प्रेमपान्हा पाजिला ॥ ४ ॥
 उपमन्याकारणें कैसी धांवसी लवलाहीं ।
 पाजी प्रेमपान्हा क्षीरसागराठायीं ॥ ५ ॥
 कौरवीं पांचाळी सभेमाजी आणिली ।

१ त. पं. कदा.—२ पं. अंतर्वाद्यात्कारी.—३ पं. विठाबाई.—४ पं. येई वो. दे. येवो
 ('येईवो' यावदल आहे ह्मणून).—५ पं. प्रन्हादाकारणें.—६ त. कौरवें.

वस्त्रहरणीं वस्त्रं कैसी जाली माउली ॥ ५ ॥

दुर्वास पातला धर्मा छळावया वनीं ।

धांवसी लवलाहीं शाखादेठ घेऊनि ॥ ६ ॥

कृपाळू माउली भुक्तिमुक्तिभांडार ।

करीं माझा अंगीकार तुका ह्मणे विठ्ठले ॥ ७ ॥

॥ १७८५ ॥

कवणा पाषाणासी धरूनि भाव । कवणावरी पाव ठेवूं आतां ।

ह्मणऊनि निश्चित राहिलों मनीं । तूं चि सर्वा खाणीं देखोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कवणाचें कारण न लगे चि कांहीं । सैवीं सर्वा ठायीं तूं मज एक ।

कायावाचामन ठेविलें तुझ्या पायीं । आतां उरलें काई न दिसे देवा ॥ ४ ॥

जळें जळ काय धोविलें एक । कवण तें पातक हरलें तेथें ।

पापपुण्य हे वासना सकळ । ते तुज समूळ समर्पिली ॥ २ ॥

पितरस्वरूपी तूं चि जनार्दन । सव्य तें कवण अपसव्य ।

तुका ह्मणे जीत पिंड तुझां हातीं । देऊनि निश्चिती मानियेली ॥ ३ ॥

॥ १७८६ ॥

सिणलीं दातारा करितां वेरझारा । आतां सोडवीं संसारापासोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न सुटे चि बाकी नव्हे झाडापाडा । घातलोंसं खोडा हाडां-

चिया ॥ ४ ॥

मार्यबापें माझीं जीवाचीं सांगाती । तीं देतील हातीं काळाचिया ॥ २ ॥

पडताळूनि सुरी बैसली सेजारीं । यमफासा करीं घेऊनियां ॥ ३ ॥

१ त. पं. वस्त्राहरणीं.—२ पं. धर्म.—३ पं. शाखापत्र.—४ पं. विठ्ठल.—५ दे. त. सर्वां ठायीं तूं एक.—६ पं. धोविलें.—७ त. हें.—८ पं. मायबाप.—९ पं. ते.

पाठी पोटीं एकें लागलीं सरसीं । नेती नरकापाशीं ओढूनियां ॥ ४ ॥
जन साह्यभूत असे या सकळां । मी एक निराळा परदेशी ॥ ५ ॥
कोणां काकुलती नाहीं कोणे परी । तुजविण हरी कृपाळुवा ॥ ६ ॥
तुका ह्मणे मज तुझाची भरवसा । ह्मणऊनि आशा मोकलिली ॥ ७ ॥

॥ १७८७ ॥

देवांचा भक्त तो देवांसी गोड । आणिकांसी चाड नाही त्याची ।
कवणाचा सोइरा नव्हे च सांगाती । अवधियां हातीं अंतरला ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ निष्काम वेडें ह्मणती बापुडें । अवधियां सांकडें जाला कैसा ।
माझें ऐसें तया न ह्मणती कोणी । असे रानीं वर्नीं भलते ठार्यीं ॥ २ ॥
प्रातःस्नान करी विभूतिचर्चन । देखोनियां जन निंदा करी ।
कंठीं तुळसीमाळा बैसोनि निराळा । ह्मणती या चांडाळा काय जालें
॥ २ ॥

गातां शंका नाहीं बैसे भलते ठार्यीं । शिव्या देती आई बाप भाऊ ।
घरीं बाइल ह्मणे कोठें व्याली रांड । बरें होतें घंड मरता तरी ॥ ३ ॥
जन्मोनि जाला अवधियां वेगळा । ह्मणोनि गोपाळा दुर्लभ तो ।
तुका ह्मणे जो संसारा रुसला । तेणें चि टाकिला सिद्धपंथ ॥ ४ ॥

॥ १७८८ ॥

कस्तुरी भिनली जये मृत्तिके । तयेसी आणिके कैसी सरी ॥ १ ॥
लोखंडाचे अंगीं लागला परिस । तया आणिकास कैसी सरी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मी न वर्जे यातीवरी । पूज्यमान करीं वैष्णवांसी ॥ ३ ॥

१ दे. त. साहेभूत.—२ त. देवभक्त.—३ पं. देवासी च.—४ दे. ह्मणतील.—५ पं. अवध्या.—६ दे. त. ह्मणत.—७ दे. त. शंड. पं. घंड.—८ पं. जन्मोनियां.—९ पं. जो या संसारा.

॥ १७८९ ॥

अनुहात ध्वनि वाहे सकळां पिंडीं । राम नाहीं तोंडीं कैसा तरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सकळां जीवांमाजी देव आहे खरा । देखिल्या दुसरा विण न तरे

॥ ५ ॥

ज्ञान सकळांमाजी आहे हें साच । भक्तीविण तें च ब्रह्म नव्हे ॥ २ ॥

काय मुद्रा कळल्या कराव्या सांगतां । दीप न लंगतां उन्मनीचा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे नका पिंडाचें पाळण । स्थापूं नारायण आतुडेना ॥ ३ ॥

॥ १७९० ॥

नेणें अर्थ कांहीं नव्हती माझे बोल । विनवितों कोपाल संत झणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नव्हती माझे बोल बोले पांडुरंग । असे अंगैसंगें व्यापूनियां ॥ ५ ॥

मज मूढा शक्ति कैचा हा विचार । निगमादिकां पार बोलावया ॥ २ ॥

राम कृष्ण हरी मुकुंदा मुरारि । बोवड्या उत्तरीं हें चि ध्यान ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे गुरुकृपेचा आधार । पांडुरंगें भार घेतला माझा ॥ ४ ॥

॥ १७९१ ॥

देवासी लागे सँकळांसी पोसावें । आह्लां न लगे खावें काय चिंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवां विचारावें लागे पापपुण्य । आह्लासी हें जन अवघें भलें ॥ ५ ॥

देवासी उत्पत्ति लागला संहार । आह्लां नाहीं फार थोडें कांहीं ॥ २ ॥

देवासी काम लाँगला धंदा । आह्लासी ते सदा रिकामीक ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्ला भले देवाहून । विचारितां गुण सर्वभावें ॥ ४ ॥

१ पं. लागतां.—२ त. पं. अगसंग.—३ दे. त. बोवडा.—४ पं. सकळां.—५ पं. आह्लां काय खावें न लगे चिंता.—६ पं. देवासी.—७ पं. लागला हा धंदा.

॥ १७९२ ॥

घेईन मी जन्म याजसाठीं देवा । तुझी चरणसेवा साधावया ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हरिनामकीर्तन संतांचें पूजन । घालूं लोटांगण महाद्वारीं ॥ १ ॥
आनंदें निर्भर असों भलते ठायीं । सुखदुःखें नाहीं चाड आह्मां ॥ २ ॥
आणीक सायास न करीं न धरीं आस । होईन उदास सर्व भावें ॥ ३ ॥
मोक्ष आह्मां घरीं कामारी तें दासी । होय सांगों तैसी तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ १७९३ ॥

देवा तुज मज पण । पाहों आगळा तो कोण ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तरी साच मी पतित । तूं च खोटा दिनानाथ ।
ग्वाही साधुसंत जन । करूनि अंगीं लावीन ॥ १ ॥
आह्मी धरिले भेदाभेद । तुज नव्हे त्याचा छेद ॥ २ ॥
न चले तुझें कांहीं त्यास । आह्मी बळकाविले दोष ॥ ३ ॥
दिशा भरल्या माझ्या मनैं । लयालासी त्याच्या भेणें ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे चित्त । करी तुझी माझी नीत ॥ ५ ॥

॥ १७९४ ॥

लापनिकशब्दें नातुडे हा देव । मनिंचे गुह्य भाव शुद्ध बोला ॥ १ ॥
अंतरिंचा भेद जागे परमानंद । जैयासी संवाद करणें लागे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जरी आपुलें स्वहित । तरी करीं चित्त शुद्धभावें ॥ ३ ॥

॥ १७९५ ॥

नव्हे ब्रह्मज्ञान बोलतीं सिद्ध । जंव हाँ आत्मबोध नाहीं चित्तीं ॥ १ ॥

१ दे. पं. सुखदुःख. — २ दे. त. साधुसंत. — ३ पं. त. लापणीक. — ४ पं. मनिचा. — ५ पं. तयासी. — ६ त. पं. बोलतां हें सिद्ध. — ७ त. पं. " हा " नाहीं.

॥ ध्रु. ॥ काय करिसी वांयां लटिका चि पाल्हाळ । श्रम तो केवळ
जाणिवेचा ॥ १ ॥

मी च देव ऐसैं सांगसी या लोकां । विषयांच्या सुखा टोंकोनियां ॥ २ ॥
अमृताची गोडी पुढिलां सांगसी । आपण उपवासी मरोनियां ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे जरि राहील तळमळ । ब्रह्म तें केवळ सदोदित ॥ ४ ॥

॥ १७९६ ॥

गंगाजळा पाहीं पाठी पोट नाहीं । अवगुण तो कांहीं अमृतासी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ रवि दीप काळिमा काय जाणे हिरा । आणिकां तिमिरां नाश तेणें
॥ १ ॥

कर्पूरकांडणी काय कोंडा कणी । सिंधू मिळवणीं काय चाले ॥ २ ॥
परिस चिंतामणि आणिकांचा गुणी । पालटे लागोनि नव्हे तैसा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तैसे जाणा संतजन । सर्वत्र संपूर्ण गगन जैसें ॥ ४ ॥

॥ १७९७ ॥

परिस काय धातु परिस काय धातु । फेडितो निभ्रांतु लोहपांगु ॥ १ ॥
काय तयाहूनि जालासी बापुडें । फेडितां सांकडें माझें एक ॥ २ ॥
कल्पतरू कोड पुरवितो रोकडा । चिंतामणि खडा चितिलें तें ॥ ३ ॥
चंदनांच्या वासैं वसतां चंदन । होती काष्ठ आन वृक्षयाती ॥ ४ ॥
काय त्याचें उणें जालें त्यासी देतां । विचारीं अनंता तुका ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ १७९८ ॥

तोडुनि पुष्पवटिका फळवृक्षयाती । बाभळा राखती करूनि सार ॥ १ ॥

१ पं. ऐसा.—२ त. सांगसील.—३ दे. नासे—४ दे. “परिस काय धातु” इतकें एकदांच
आहे. पं. परिस काय धातु सोनें करितु ॥ फेडी निभ्रांतु.—५ पं. काय ते तयाहूनि.

॥ ध्रु. ॥ कोण हित तेणें देखिलें आपुलें । आणीक पाहिलें सुख काई ॥ १ ॥
 धान्यें बीजें जेणें जाळिलीं सकळें । पेरितो काळें जिरें बीज ॥ २ ॥
 मोडोनियां वाटा पुढिलांचो सोय । आडरानें जाय घेउनि लोकां ॥ ३ ॥
 विषाचें अमृत ठेवूनियां नाम । करितो अवम ब्रह्महत्या ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे त्यास नाइके सांगतां । तया हाल करितां पाप नाहीं ॥ ५ ॥

॥ १७९९ ॥

संसाराच्या भेजें । पळों न लाहेसें कलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ जेथें तेथें आपण आहे । आह्मीं करावें तें काये ॥ १ ॥
 एकांतींसी ठाव । तिहीं लोकीं नाहीं वाव ॥ २ ॥
 गांवा जातो ऐसें । न लगे ह्मणावें तें कैसें ॥ ३ ॥
 स्वमाचे परी । जागा पाहे तंव घरीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे काये । तुझें घेतलें म्यां आहे ॥ ५ ॥

॥ १८०० ॥

आंण काय सादर । विशीं आह्मां कां निष्ठुर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ केलें भक्त तैसें देई । तुझें प्रेम माझ्याठायीं ॥ १ ॥
 काय पंगतीस कोंडा । एकांतासी साकरमांडा ॥ २ ॥
 काय एकपण । पोतां घालूनि गांठी खूण ॥ ३ ॥
 काय ध्यावें ऐसें^१ । तया आपण अनारिसें ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे मँधीं । आतां तोडूं भेद बुद्धी ॥ ५ ॥

१ त. हित.—२ पं. धान्यबीज जेणें जाळिलें सकळ. । पेरितो कारळे जिरें०. त. पेरितो तें काळें.—३ पं. एकांतासी.—४ पं. आपण.—५ पं. धन.—६ पं. तैसें.—७ पं. संधी.

॥ १८०१ ॥

चित्त तुझ्या पायां । ठेवुनि जालों उतराई ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि तूं खोटा केशीराजा । अंतपार न कळे तुझा ॥ २ ॥

आह्मी सर्वस्वें उदार । तुज देऊनियां धीर ॥ २ ॥

इंद्रियांची होळी । संवसार दिला बळी ॥ ३ ॥

न पडे विसर । तुझा आह्मां निरंतर ॥ ४ ॥

प्रेम एकासाठीं । तुका ह्मणे न वेचे^२ गांठी ॥ ५ ॥

॥ १८०२ ॥

आह्मी पतित ह्मणोनि तुज आलों शरण । करितों चिंतन दिवस रात्री ॥

नाहीं तरी मज काय होती चाड । धरावया भीड तुज चित्तीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मां न तारावें तुह्मी काय करावें । सांगीजोजी भावें नारायणा

॥ २ ॥

अन्याय एकाचा अंगीकार करणें । तया हातीं देणें लाज ते चि ।

काय तें शूरत्व मिरवूनि बोलणें । जनामाजी दावणें बळरया ॥ २ ॥

पोह्या अन्नछत्र घालूनियां घरीं । दांडितो बाहेरी आलियासी ।

नव्हे कीर्ति^३ कांहीं न माने लोकां । काय विटंबणा तैसी^४ ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षासी काय द्यावें हें प्रमाण । पाहातां दर्पण साक्ष काई ।

तुका ह्मणे तरी आह्मां कां न कळे । तरलों किंवा आह्मी नाहीं ॥ ४ ॥

॥ १८०३ ॥

काग बग रिठा मारिले बाळपणीं । अवघी दैत्यखाणी बुडविली ॥ १ ॥

१ पं. देऊनि वेव्हार.—२ पं. वजे.—३ सांगीजे जी.—४ पं. ०अन्नसत्र० दांडी जो बाहेरी०.—५ पं. कीर्ति.—६ पं. माने चि लोकां.—७ पं. तैसी तैसी.—८ त. द्यावें तें प्रमाण. पं. द्यावें गा प्रमाण.—९ पं. तरलों अथवा किंवा आह्मी नाहीं.

॥ ध्रु. ॥ तो मज दावा तो मज दावा । नंदानंदन जीवा आवडे तो ॥ १ ॥
 गोवर्धन गिरी उचलिला करीं । गोकुळ भीतरी राखियेलें ॥ २ ॥
 वधुनि भौमासुरा आणिल्या गोपांगना । राज्य उग्रसेना मथुरेचें ॥ ३ ॥
 पांडव जोहरीं राखिले कुसरी । विवराभीतरीं चालविले ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे हा भक्तांचा कृपाळ । दुष्टजना काळ नारायण ॥ ५ ॥

॥ १८०४ ॥

तुजविण देवा । कोणा ह्मणे माझी जिह्वा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरि हे हो कां शतखंड । पडो झडोनियां रांड ॥ १ ॥
 कांहीं इच्छेसाठीं । कैरिल वळवळ करंटी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कर । कटीं तयाचा विसर ॥ ३ ॥

॥ १८०५ ॥

आह्मां सर्वभावे हें चि काम । न विसंभावे तुझें नाम ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न लगे करावी हे चिंता । तरणें करणें काय आतां ॥ १ ॥
 आसनीं भोजनीं शयनीं । दुजें नाहीं ध्यानीं मनीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कृपानिधी । माझी तोडिली उपाधी ॥ ३ ॥

॥ १८०६ ॥

नव्हे कांहीं कवणाचा । भाव जाणवला साचा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि तुझ्या पायीं । जीव ठेविला निश्चयीं ॥ १ ॥
 शरीर जायाचें कोंपट । याची काय खटपट ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे वांयांविण । देवा कळों आला सीण ॥ ३ ॥

१ त. पं. आवडतो.—२ त. गोकुळा.—३ त. करी.—४ पं. “सर्वभावे” याबद्दल “सर्व”.—
 ५ पं. “भोजनीं” नाहीं

॥ १८०७ ॥

रज्जु धरूनियां हातीं । भेडसाविलीं नेगतीं ।
 कळों येतां चितीं । दोरी दोषां सारिखी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुह्मांआह्मांमध्ये हरी । जाली होती तैसी' परी ।
 मृगजळाच्या पुरीं । ठाव पाहों तरावया ॥ २ ॥
 सरी चिंताक भोंवरी । अळंकाराचिया परी ।
 नामें जालीं दुरी । एक सोनें आदितां ॥ ३ ॥
 पिसांचीं पारवीं । करोनि बाजागिरी दावी ।
 तुका ह्मणे तेवीं । मज नको चाळवूं ॥ ४ ॥

॥ १८०८ ॥

नेघें तुझें नाम । न करीं सांगितलें काम ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वांढे वचनें वचन । दोष उच्चारितां गुण ॥ २ ॥
 आतां तुझ्या घरा । कोण करी येरझारा ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे ठायीं । मजपाशीं काय नाहीं ॥ ४ ॥

॥ १८०९ ॥

व्यवहार तो खोटा । आतां न वर्जों तुझ्या वाटा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ एका नामा नाहीं ताळें । केली सहस्रांची माळें ॥ २ ॥
 पाहों जातां घाई । खेळसी लंपडाई ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे चार । बहु करितोसी फार ॥ ४ ॥

१ त. ऐसी.—२ त. चिंतांक.—३ पं. वाढे.—४ पं. ताळा.—५ पं. माळा.—६ पं. खेळसील.
 त. “खेळसी तूं.”

॥ १८१० ॥

लटिका चि केला । सोंग पसारा दाविला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघा बुडालासी ऋणें । बहुतांचें देणें^१ घेणें ॥ ५ ॥

लावियेलीं चाळा । बहु दावूनि पुतळा ॥ २ ॥

तुका हणें हात । आह्मी अवरिली मात ॥ ३ ॥

॥ १८११ ॥

दाखवूनि आस । केला बहुतांचा नास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ थोंटा झोडा शिरोमणी । भेटलासी नागवणी ॥ ५ ॥

सुखाचें उत्तर । नाहीं मुदलासी थार ॥ २ ॥

तुका हणें काय । तुझें घ्यावें उरे हाय ॥ ३ ॥

॥ १८१२ ॥

लाज ना विचार । बाजारी तूं^३ भांडखोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसैं ज्याणें व्हावें । त्याची गांठी तुजसवें ॥ ५ ॥

फेडिंसी लंगोटी । घेसी सकळांसी तुटी ॥ २ ॥

तुका हणें चोरा । तुला आप ना दुसरा ॥ ३ ॥

॥ १८१३ ॥

ठावे नाहीं बुड । घरें वसविसी कुड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भलते ठायीं तुझा वास । सदा एरवी उदास ॥ ५ ॥

जागा नां निजेला । धाला ना भुकेला ॥ २ ॥

न पुसतां भलें । तुका हणें बुझें बोलें ॥ ३ ॥

१ पं. घेणें देणें.—२ पं. “लावियेलीं” येथपासून तों पुढील अभंगांत “भेटलासी नागवणी” येथपर्यंत ग्रंथ मुळींच नाहीं.—३ पं. तो.—४ पं. फेडी.—५ पं. वसविली.—६ पं. चि.

॥ १८१४ ॥

श्वाना दिली सवे । पायांभोंवतें तें भोंवे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसी जाली मज परी । वसे निकट सेजारीं ॥ १ ॥

जेवितां जवळी । येऊनियां पुच्छ घोळी ॥ २ ॥

कोपेल तो धनी । तुका ह्मणे नेणें मनीं ॥ ३ ॥

॥ १८१५ ॥

वटवट केली । न विचारितां मना आली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज कराल तें क्षमा । कैसैं नेणों पुरुषोत्तमा ॥ १ ॥

उचित न कळे । जिव्हा भलतें चि बरळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कांहीं । लौकिकाची चाड नाही ॥ ३ ॥

॥ १८१६ ॥

जीवें व्हावें साटी । पडे संवसारें तुटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐशीं बोलिलों वचनें । सर्वें घेउनि नारायण ॥ १ ॥

नाहीं जन्मा आलों । करील ऐसें नेदीं बोलों ॥ २ ॥

ठाव पुसी सेणें^१ । तुका ह्मणे खुंटी येणें ॥ ३ ॥

॥ १८१७ ॥

आतां पंढरीराया । माझ्या निरसावें भया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मनीं राहिली आशंका । स्वांमिभयाची सेवका ॥ १ ॥

ठेवा माथां हात । कांहीं बोला अभयमात ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाडें । खेळें ऐसें करा पुढें ॥ ३ ॥

१.-दे. त. पुंस.-२ पं. तुका ह्मणे धणी । कोपले हें मना नाणी ।-३ पं. “येणें नाही जा-
णें । केलें कोणा न मागणें ॥” हें कडवें जास्त आहे.-४ पं. येणें.-५ त. पं. स्वामी भयाची.

॥ १८१८ ॥

कवतुकवाणें । बोलें बोबड्या वचनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें तों नसावें अंतरीं । आंक्षां धरायाचें दुरी ॥ ५ ॥

स्तुति तैसी निंदा । माना सम चि गोविंदा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बोलें । मज तुझी शिकविलें ॥ ३ ॥

॥ १८१९ ॥

असो मार्गें जालें । पुढें गोड तें चांगलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां माझे मनीं । कांहीं अपराध न मनीं ॥ ५ ॥

नेदीं अवसान । करितां नामाचें चिंतन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बोलें । तुज आधीं च गोविलें ॥ ३ ॥

॥ १८२० ॥

मातेविण बाळा । आणीक न माने सोहळा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें जालें माझ्या चित्ता । तुजविण पंढरिनाथा ॥ ५ ॥

वाट पाहे मेघा बिंदु । नेघे चातक सरिता सिंधू ॥ २ ॥

सारसांसी निशीं । ध्यान रवीच्या प्रकाशीं ॥ ३ ॥

जीवनाविण मत्स्य । जैसें धेनूलागीं वत्स ॥ ४ ॥

पतिव्रते जिणें । भ्रताराच्या वर्तमानें ॥ ५ ॥

कृपणाचें धन । लोभालागीं जैसें मन ॥ ६ ॥

तुका ह्मणे काय । तुजविण प्राण राहे ॥ ७ ॥

॥ १८२१ ॥

तुजऐसा कोणी न देखें उदार । अभयदानशूर पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शरण येती त्यांचे न विचारिसी दोष । न मागतां त्यांस अढळ देसी ॥

॥ ५ ॥

धांवसी आडणी ऐकोनियां धांवा । कड्वारें देवा भक्तांचिया ॥ २ ॥

दोष त्यांचे जाळी कल्पकोटिवरी । नामासाठीं हरि आपुलिया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुज वाणूं कैशा परी । एक मुख हरी आयुष्य थोडें ॥ ४ ॥

॥ १८२२ ॥

काय तुझे उपकार पांडुरंगा । सांगों मी या जगामाजी आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जतन हें माझें करूनि संचित । दिलें अवचित आगूनियां ।

॥ ५ ॥

घडल्या दोषांचे न घली च भरी । आली यास थोरी कृपा देवा ॥ २ ॥

नव्हतें ठाउकें आश्किलें नाहीं । न मागतां पाहीं दान दिलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे याच्या उपकारासाठीं । नाहीं माझे गांठी कांहीं एक ॥ ४ ॥

॥ १८२३ ॥

वाळूनियां जन सांडी मज दुरी । करिसील हरी ऐसें कधीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आठवीन पाय धरूनि अनुताप । वाहे जळ झोंप नाहीं डोळां ॥

॥ ५ ॥

नावडती जवा आणीक प्रकार । आवडी ते फार एकांताची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐसी धरितों वासना । होई नारायणा साह्य मज ॥ ३ ॥

॥ १८२४ ॥

सांगतों या मना तें माझें नाइके । घातावरी टेंके चांडाळ हें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि पाहे तरतें बुडतें । न लोहे पुरतें बळ करूं ॥ ५ ॥
काय तें संचित न कळे पाहातां । मतिमंदचित्ता उपजतें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे ऐसें बळ नाहीं अंगीं । पाहोनियां वेगीं पार टाकीं ॥ ३ ॥

॥ १८२५ ॥

आतां नको चुकों आपुल्या उचिता । उदारा या कांता रखुमाईच्या ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आचरावे दोष हें आह्मां विहित । तारावे पतित तुमचें तें ॥ ५ ॥
आह्मी तों आपुलें केलेसं जतन । घडो तुह्मांकून घडेल तें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे विठो चतुराच्या राया । आहे तें कासया मोडों देसी ॥ ३ ॥

॥ १८२६ ॥

मुखें बोलावें तें जीविचें जाणसी । विदित पायांपाशीं सर्व आहे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां हें चि भलें भाकावी करुणा । विनियोग तो जाणां तुह्मी
त्याचों ॥ ५ ॥
आपलें तों येथें केलें नव्हे कांहीं । साधनाच्या वांहीं पडों नये ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देह दिला पिंडदान । वेळोवेळां कोण चिंता करी ॥ ३ ॥

॥ १८२७ ॥

कामातुरा भय लाज ना विचार । शरीर असार तृणतुल्य ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नवल हे लीळा करित्याचें लाघव । प्रारब्धें भाव दाखविले ॥ ५ ॥

१ पं. तें.—२ दे. त. ल्हाये.—३ पं. चिंता.—४ पं. तुह्मांकडून.—५ पं. याचा.—६ दे. त. साधनाचा.—७ पं. तृणवत्.—८ दे. करात्याचें. पं. करत्याचें.

लोभालोभ एका धनाचिये ठायीं । आणिकांची सोई चाड नाही ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भूक न विचारि प्रकार । योजे 'तें चि सार यथाकाळें ॥ ३ ॥

॥ १८२८ ॥

बांधे सोडी हें तों धन्याचिये हातीं । हेंकडे गोविती आपणां बळें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भुललियासी नाही देहाचा आठव । धोतऱ्यानें भाव पालटिला

॥ ५ ॥

घरांत रिघावें दाराचिये सोई । भिंतीसर्वे डोई घेऊनि फोडी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देवा गेलीं विसरोन । आतां वर्म कोण दावी यांसी ॥ ३ ॥

॥ १८२९ ॥

कवण जन्मता कवण जन्मविता । न कळे कृपावंता माव तुझी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कवण हा दाता कवण हा मागता । न कळे कृपावंता माव तुझी

॥ ५ ॥

कवण भोगिता कवण भोगविता । न कळे कृपावंता माव तुझी ॥ २ ॥
कवण तें रूप कवण अरूपता । न कळे कृपावंता माव तुझी ॥ ३ ॥
सर्वा ठायीं तूं चि सर्व ही जालासी । तुका ह्मणे यासी दुजें नव्हे ॥ ४ ॥

॥ १८३० ॥

जेथें देखें तेथें तुझीं च पाउलें । विश्व अवघें कोंदाटलें ।
रूप गुण नाम अवघा मेघश्याम । वेगळें तें काय उरलें ।
जातां लोटांगणीं अवघी च मेदिनी । सकळ देव पाट जालें ।
सदा पर्वकाळ सुदिन सुवेळ । चित्त प्रेमें असे धालें ॥ १ ॥

१ पं. " तें चि " यावदल " तें तें " .-२ पं. कवण भोगविता कवण भोगता ।-३ पं. जातों.

॥ ध्रु. ॥ अवघा आह्मां तूं च जालासी देवा । संसार हेवा कामधंदा ।
न लगे जाणें कोठें कांहीं च करणें । मुखीं नाम ध्यान सदा ॥ १ ॥
वाचा बोले ते तुझे चि गुणवाद । मंत्रजप कथा स्तुति ।
भोजन सारूं ठायीं फल तांबोल कांहीं । पूजा नैवेद्य तुज होती ।
चालतां प्रदक्षिण निद्रा लोटांगण । दंडवत तुजप्रति ।

देखोन दृष्टी परस्परें गोष्टी । अवघ्या तुझ्या मूर्ते ॥ २ ॥

जाल्या तीर्थरूप बावी नदी कूप । अवघें गंगाजळ जालें ।
महाल मंदिरें माड्या तनघरें । झोपड्या अवघीं देव देवाइलें ।
ऐकें कानीं त्या हरिनामध्वनी । नाना शब्द होतें जाले ।

तुका ह्मणे या वेठोबाचे दास । सदा प्रेमसुखें धांले ॥ ३ ॥

॥ १८३१ ॥

जे दोष घडले न फिटे करितां कांहीं । सरते तुझ्या पायीं जाले तैसे ।

॥ ध्रु. ॥ माझा कां हो करूं नये अंगीकार । जालेती निष्ठुर पांडुरंगा ॥ १ ॥

यातिहीन नये ऐकों ज्यां वेद । त्यां दिलें पद वैकुंठीचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कां रे एकांचा आभार । घेसी माथां भार वाहोनियां ॥ ३ ॥

॥ १८३२ ॥

हरिकथेची आवडी देवा । करितो सेवा दासांची ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि हिंडे मागें मागें । घरटी जागे घालितसे ॥ १ ॥

निर्लज्ज भोजें नाचत रंगीं । भरतें अंगीं प्रेमाचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विकलें देवें । आपण भावें संवसाटी ॥ ३ ॥

१ दे. पं. प्रदक्षणा.—२ पं. होते.—३ पं. ह्मणे आह्मी यां.—४ पं. धाळीं.—५ पं. नाचे.
—६ पं. समसाटीं.

॥ १८३३ ॥

साधन संपात्ति हें चि माझें धन । सकळ चरण विठोबाचे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ शीतळ हा पंथ माहेराची वाट । जवळी च नीट सुखरूप ॥ १॥

वैष्णवांचा संग रामनाम गाणें । मंडित भूषणें अळंकार ॥ २ ॥

भवनदी आड नव्हतीसी जाली । कोरडी च चाली जावें पायीं ॥ ३ ॥

मांयबाप दोघें पाहातील वाट । ठेवूनियां कटीं कर उभीं ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे केव्हां देखेन कळस । पळाली आळस निद्रा भूक ॥ ५ ॥

॥ १८३४ ॥

यथार्थवादे तुज न वर्णवे कदा । बोलतां ते निंदा करितां तुझी ।

वेदश्रुति तुज नेणती कोणी । चोवीस ठेंगणीं धांडोळितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां मज क्षमा करावें देवा । सलगी ते केशवा बोलिलेलीं ॥ १॥

सगुण कीं साकार निर्गुण कीं निराकार । न कळे हा पार वेदां श्रुतीं ।

तो^६ आम्ही भावें केलासी लहान । ठेवूनियां नांवें पाचारितां ॥ २ ॥

सहस्रमुखें शेष सीणला स्तवितां । पार न कळतां ब्रह्मां ठेला ।

तेथें माझी देहबुद्धि तें काई । थोर मी अन्यायी तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ १८३५ ॥

कृष्ण गातां गीतीं कृष्ण ध्यातां चित्तीं । ते ही कृष्ण होती कृष्णध्यानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आसनीं शयनीं भोजनीं जेवितां । ह्मणारे भोगिता नारायण ॥ १॥

ओविये दळणीं गावा नारायण । कांडितां कांडण करितां काम ॥ २ ॥

नर नारी याति हो कोणी भलतीं । भावें एका प्रीती नारायणा ॥ ३ ॥

१ दे. रामगाणें।-२ दे. भूषण.-३ पं. कोरडे.-४ पं. मायबापें.-५ पं. करावें तें देवा ।
सलगी केशवा०.-६ पं. केलासी लहान तो तूं आम्हा भावें.-७ पं. कृष्णध्यातां चित्तीं कृष्ण
गातां गीतीं।-८ पं. भोक्ता.-९ त. एका प्रति.

तुका ह्मणे एका भावें भजा हरी । कांति ते दुसरी रूप एक ॥ ४ ॥

॥ १८३६ ॥

डोलियां पाझर कंठ माझा दाटे । येजं देई भेटे^२ पांडुरंगे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु दिस टाकिलें निरास कां केलें । कोठें वो गुंतलें चित्त
तुझें ॥ ५ ॥

बहु धंदा तुज नाहीं वो आठव । राहिलासे जीव माझा कंठीं ॥ २ ॥

पंढरीस जाती वारकरी संतां । निरोप बहुतां हातीं धाडीं ॥ ३ ॥

तुजविण कोण सांवा धांवा करी । ये वो झडकरी पांडुरंगे ॥ ४ ॥

काय तुझी वाट पाहों कोठवरी । कृपाळु कांपरी विसरलासी ॥ ५ ॥

एक वेळें माझा धरूनि आठव । तुका ह्मणे ये वो न्यावयासी ॥ ६ ॥

॥ १८३७ ॥

अधिक कोंडितां चरफडी । भलतीकडे घाली उडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं या मना आतां । कां विसरतें पंढरिनाथा ।

करी संसाराची चिंता । वेळोवेळां मागुती ॥ ५ ॥

भजन नावडे श्रवण । धांवे विषय अवलोकून ॥ २ ॥

बहुत चंचळ चपळ । जातां येतां न लगे वेळ ॥ ३ ॥

किती राखों दोनी काळ । निजलिया जागे वेळ ॥ ४ ॥

मज राखें आतां । तुका ह्मणे पंढरिनाथा ॥ ५ ॥

॥ १८३८ ॥

कंथा प्रावर्ण । नव्हे भिक्षेचें तें अन्न ॥ १ ॥

१ पं. दाटी.—२ पं. भेटी.—३ पं. पांडुरंगा.—४ पं. कृपाळुवा हरी विसरलासी. त. कृपा-
ळुवा परी. ०—५ पं. वेळे.—६ दे. त. विसरातें.—७. दे. वेळे.

॥ ध्रु. ॥ करीं यापरी स्वहित । विचारूनि धर्म नीत ॥ १ ॥

देऊळ नव्हे घर । प्रपंच परउपकार ॥ २ ॥

विधिसेवन काम । नव्हे शब्द रामराम ॥ ३ ॥

हत्या क्षेत्रधर्म । नव्हे निष्काम तें कर्म ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे संतां । करूनि ठेविली आइती ॥ ५ ॥

॥ १८३९ ॥

पडोनियां राहीं । उगा च संतांचिये पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न लगे पुसणें सांगावें । चित्त शुद्ध करीं भावें ॥ १ ॥

सहज ते स्थिति । उपदेश परयुक्ति ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भाव । जवळी धरूनि आणी देव ॥ ३ ॥

॥ १८४० ॥

देवाचे घरीं देवें केली चोरी । देवें देव नागवूनि केला भिकारी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धांवणियां धांवा धावणियां धांवा । माग चि नाहीं जावें कवणिया
गांवा ॥ १ ॥

सर्वेचि होता चोर घरिचिया घरीं । फावलियावरी केलें अवघें वाटोळें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें कोणी च नाहीं । नागवलें कोण गेलें कोणाचें काई ॥ ३ ॥

॥ १८४१ ॥

अवघे चि निर्जो नका अवघिये ठायीं ।

वेळ अवेळ तरी सांभाळावी कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जतन करा रे जतन करा ।

घालूं पाहे घरावरी घाला चोरटें ॥ १ ॥

१ त. क्षेत्रधर्म.—२ त. पुसणें.—३ दे. परवृत्ति.—४ पं. “अवघे० कांहीं” ह्या दोन ओळी “जतन० चोरटें” ह्या दोन ओळींच्या पुढें आहेत.

सीतरिलीं फार खाती भोंवताले फेरे ।

गेलें नये हातां सेकीं तळमळ उरे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मी करूं आपलें जतन ।

न लगे कांहीं कोणां द्यावें उघडा रे कान ॥ ३ ॥

॥ १८४२ ॥

काळोखी खाऊन कैवाड केला धीर ।

आपुलिया हितें जांले जनामध्ये शूर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां रे तुह्मी नेणां कां रे तुह्मी नेणां ।

अल्पसुखासाठीं पडशी विपत्तीचे घाणां ॥ २ ॥

नाहीं ऐसी लाज काय तयांपें आगळें ।

काय नव्हे केलें आपुलिया बळें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तरी सुख अवघें चि बरें ।

जतन करून हीं आपुलालीं ठोरें ॥ ४ ॥

॥ १८४३ ॥

जाय परतें काय आणिला कांटाळा । बोला एक वेळा ऐसें तरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां हो केलें तुह्मी निष्ठुर देवा । मानेना हे सेवा करितों ते

॥ २ ॥

भाग्यवंत त्यांसी सांगितल्या गोष्टी । तें नाहीं अदृष्टीं आमुचिया ॥ ३ ॥^६

तुका ह्मणे तुह्मापासूनि अंतर । न पडे नाहीं स्थिर बुद्धि माझी ॥ ४ ॥

१ पं. सीतरिली० भोंवताली.—२ पं. सेखी.—३ पं. जालों.—४ दे. हें आपुलालीं०. पं. हे आपुलीं०.—५ पं. कां हो तुह्मीं केली निष्ठुरता देवा. त. कां हो केलें तुह्मी निष्ठुर हे देवा.—६ पं. “तुज ऐसा स्वामी असोनि मस्तकीं । होतसे या चुकी संचिताची ॥” हें कडवें जास्त आहे.

॥ १८४४ ॥

अनुभवें कळों येतें पांडुरंगा । रुसावें तें कां गा तुझांवरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आवरितां चित्त नावरे दुर्जन । घात करी मन माझे मज ॥ १ ॥
 अंतरीं संसार भक्ति बाह्यात्कार । ह्मणोनि अंतर तुझ्या पायीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे काय करूं नेणें वर्म । आलें तैसें कर्म सोसूं पुढें ॥ ३ ॥

॥ १८४५ ॥

तुजकरितां होतें आनाचें आन । तारिले पाषाण उदकीं देवा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कां नये कैवार करूं अंगीकार । माझा बहु भार जडे जाला ॥ १ ॥
 चुकलासी ह्मणों तरी जीवांचा ही जीव । रिता नाहीं ठाव उरों दिला ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ऐसें^१ काय सत्ताबळ । माझे परी कृपाळ आहां तुझी ॥ ३ ॥

॥ १८४६ ॥

फळ देंठीं हून झडे । मग मागुतें न जोडे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ह्मणोनि तांतडी खोटी । कारण उचिताचे पोटी ॥ १ ॥
 पुढें चढे हात । त्याग मागिलां उचित ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे रणीं । नये पाहों परतोनि ॥ ३ ॥

॥ १८४७ ॥

अगी देखोनियां सती । अंगीं रोमांच उठती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हा तो नव्हे उपदेश । सुख अंतरीं उल्हास ॥ १ ॥
 वित्तगोतांकडे । चित्त न घाली न रडे ॥ २ ॥
 आठवूनि एका । उडी घाली म्हणे तुका ॥ ३ ॥

१ पं. वर्म.—२ दे. चड.—३ पं. काय ऐसें.—४ दे. पं. माझे.—५ पं. मागुती न जडे.—
 ६ पं. तावटी.—७ दे. त. उल्हासे.

॥ १८४८ ॥

फळ पिके देंठीं^१ । निमित्त्य वारियाची भेटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हा तों अनुभव रोकडा ॥ कळों येतो खरा कुडा ॥ ५ ॥

तोडिलिया बळें । वांयां जाती काचीं फळें ॥ २ ॥

तुका म्हणे मन । तेथें औपुलें कारण ॥ ३ ॥

॥ १८४९ ॥

हालवूनि खुंट । आधीं करावा बळकट ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग त्याच्या आधारें । करणें अवघें चि बरें ॥ ५ ॥

सुख दुःख साहे । हर्षामर्षीं भंगा नये ॥ २ ॥

तुका म्हणे जीवें । आधीं मरोनि राहावें ॥ ३ ॥

॥ १८५० ॥

धांवे माते सोई । बाळ न विचारितां कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग त्याचें जाणें निकें । अंग वोडवी कौतुकें ॥ ५ ॥

नेणे सर्प दोरी । अगी भलतें हातीं धरी ॥ २ ॥

तीविणें तें नेणे । आणीक कांहीं तुका म्हणे ॥ ३ ॥

॥ १८५१ ॥

भोग द्यावे देवा । त्याग भोगीं च बरवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपण व्हावें एकीकडे । देव कळेवरी जोडे ॥ ५ ॥

योजे यथाकाळें । उत्तम पाला कंदें^७ मूळें ॥ २ ॥

वंचक त्यासी दोष । तुका ह्मणे मिथ्या सोस ॥ ३ ॥

१ पं. देठीं । निमित्त्य वारियाचे०.-२ पं. सकळ.-३ पं. करणें तें अवघें बरें.-४ पं. हर्षामर्ष.-५ पं. विचारी.-६ दे. तीविन. त. तीविण.-७ पं. कंदमुळें.-८ पं. वंचकासी दोष.

॥ १८५२ ॥

प्रायांच्या प्रसादे । कांहीं बोलिलों विनोदे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज क्षमा करणें संती । नव्हे अंगभूत युक्ति ॥ ५ ॥

नव्हे हा उपदेश । तुमचें बडबडिलों शेष ॥ २ ॥

तुमचे कृपेचें पोषणें । जन्मोजन्मीं तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ १८५३ ॥

जायांचें अंगुलें लेतां नाहीं मान । शोभा नेदी जन हांसविलें ॥ १ ॥

घुसळितां ताक कांडितां भूस । साध्य नाहीं क्लेश जाती वांयां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं स्वता भांडवल । भिकेचें तें फोल बीज नव्हे ॥ ३ ॥

॥ १८५४ ॥

न बोलावें परी पडिला प्रसंग । हाकलितें जग तुझ्या नामें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लटिकें चि सोंग मांडिला पसारा । भिकारी तूं खरा कळों आलें

॥ ५ ॥

निलाजिरीं आह्मी करोनियां धीर । राहिलों आधार धरूनियां ॥ २ ॥

कैसा नेणों आतां करिसी शेवट । केली कटकट त्याची पुढें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कांहीं न बोलसी देवा । उचित हे सेवा घेसी माझी ॥ ४ ॥

॥ १८५५ ॥

नाहीं जालें मोल कळे देतां काळीं । कोण पाहों बळी दोघांमध्ये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मी तरी जालों जीवासी उदार । कैचा हा धीर तुजपार्शी ॥ ५ ॥

बहु चाळविलें मागें आजिवरी । आतां पुढें हरी जाऊं नेदीं ॥ २ ॥

नव्हती जों भेटी नामाची ओळखी । ह्मणऊनि दुःखी बहु जालों ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे कांहीं राहों नेदीं बाकी । एकवेळा चुकी जाली आतां ॥ ४ ॥

॥ १८५६ ॥

कैसा कृपाळु हें^१ न कळसी देवा । न बोलसी सेवा घेसी माझी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय ऐसें बळ आहे तुजपाशीं । पाहों हा^२ रिघसी कोणा आड
॥ ५ ॥

पाडियेला ठायीं तुझा थारा मारा । अवघा दातारा लपसी तो ॥ २ ॥
आतां तुझां आह्मां उरी तों चि बरें । काय^३ हीं उत्तरे वाढवूनि ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे मज साह्य जाले संत । ह्मणऊनि मात फावली हे ॥ ४ ॥

॥ १८५७ ॥

चुकालिया आह्मां करितसां दंड । हाकासी कां खंड पांडुरंगा ॥ १ ॥
चाळविलीं एकें रिद्धिसिद्धीवरी । तैसा मी भिकारी नव्हे देवा ॥ ५ ॥
कां मी येथें गुंतों मांडूनि पसारा । मागुता दातारा दंभासाठीं ॥ २ ॥
केलें म्यां जतन आपुलें वचन । ठायींचें धरून होतों पोटी ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे ताळा घातला आंढाखीं । ठावें होतें सेकीं आडविसी ॥ ४ ॥

॥ १८५८ ॥

कृपावंता कोप न धरावा चित्तीं । छळूं वक्रोक्ती स्तुती करूं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आह्मी तुझा पार काय जाणों देवा । नेणों कैसी सेवा करावी ते
॥ ५ ॥

अनंता अरूपा अलक्षा अच्युता । निर्गुणा सच्चिता सर्वोत्तमा ॥ २ ॥

१. दे. जालें.—२ पं. “हें” नाहीं.—३ पं. पाहों हरी घेसी कोण आड.—४ दे. रिघेसी.—५ दे. हें. पं. तें.—६ पं. चाळविले एक रिद्धी वारी.—७ दे. आडांखीं.—८ पं. सच्चिदा नारायणा. दे. त. सचिता.

चांगलीं हीं नामें घेतलीं ठेवून । जालासी लाहान भक्तिकाजा ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तुझ्या पायांवरी सदा । मस्तक गोविंदा असो माझा ॥ ४ ॥

॥ १८५९ ॥

आतां तुझा भाव कळों आला देवा । ठकूनियां सेवा घेसी माझी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ टाकूनि सांकडें आपुलिये माथां । घातला या संतावरी भार ॥ २ ॥
स्तुती कैरवूनि पिंटिला डांगोरा । तें^३ कोण दातारा साच करी ॥ २ ॥
जातचें वाणी मी^४ पोटीचें कुडें । नका मजपुढें ठकाठकी ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे नाहीं आलें अनुभवा । आधीं च मी देवा कैसैं^५ नाचों ॥ ४ ॥

॥ १८६० ॥

जन पूजी याचा मज कां आभार । हा तुझी विचार जाणां देवा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पत्र कोण मानी वंदितील सिक्का । गौरव सेवका त्यां चि मुळें
॥ २ ॥

मी मीपणें होतों जनामधीं आधीं । कोणें दिलें कधीं काय तेव्हां ॥ २ ॥
आतां तूं भोगिता सर्व नारायणा । नको आह्मां दीनां पीडा करूं ॥ ३ ॥
आपुलिया हातें देसील मुशारा । तुका ह्मणे खरा तो चि आह्मां ॥ ४ ॥

॥ १८६१ ॥

आमची कां नये तुझासी करुणा । किती नारायणा आळवावें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय जाणां तुझी दुर्बळाचें जिणें । वैभवाच्या गुणें आपुलिया
॥ २ ॥

देती घेती कारिती खटपटा आणिकें । निराळा कौतुकें पाहोनियां ॥ २ ॥

दिवस बोटीं आह्मीं धरियेलें माप । वाहातों संकल्प स्वहिताचा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मग देसी कोण्या काळें । चुकुर दुर्बळें होतों आह्मी ॥ ४ ॥

॥ १८६२ ॥

तुह्मां आह्मां तुटी होईल यावरी । ऐसें मज हरी दिसतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वचनाचा कांहीं न देखों आधार । करावा हा धीर कोठवरी

॥ २ ॥

सारिलें संचित होतें गांठी कांहीं । पुढें ऋण तें ही नेदी कोणी ॥ २ ॥

जावें चि न लगे कोणांचिया घरा । उडाला पातेरा तुझ्या संगें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मां हा चि लाभ जाला । मनुष्यधर्म गेला पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १८६३ ॥

देव मजुर देव मजुर । नाहीं उजुर सेवेपुढें ॥ १ ॥

देव गांढ्याळ देव गांढ्याळ । देखोनियां बळ लपतसे ॥ २ ॥

देव तर काई देव तर काई । तुका ह्मणे राई तैरी मोटी ॥ ३ ॥

॥ १८६४ ॥

देव दयाळ देव दयाळ । साहे कोल्हाळ बहुतांचा ॥ १ ॥

देव उदार देव उदार । थोड्यासाठीं फार देऊं जाणे ॥ २ ॥

देव चांगला देव चांगला । तुका लागला चरणीं ॥ ३ ॥

॥ १८६५ ॥

देव बासर देव बासर । असे निरंतर जेथें तेथें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव खोळंबा देव खोळंबा । मज झळंबा म्हूण कोंडी ॥ २ ॥

देव लागट देव लागट । लाविलिया चट जीवीं जडे ॥ २ ॥
 देव बावळा देव बावळा । भावें जवळा लुडबुडी ॥ ३ ॥
 देव न व्हावा देव न व्हावा । तुका ह्मणे गोवा करी कार्मी ॥ ४ ॥
 ॥ १८६६ ॥

देव निठळ देव निठळ । मूळ नाहीं डाळ परदेशी ॥ १ ॥
 देव अकुळी देव अकुळी । भलते ठायीं सोयरीक ॥ २ ॥
 देव लिगाड्या देव लिगाड्या । तुंका ह्मणे भाड्या दंभें ठकी ॥ ३ ॥
 ॥ १८६७ ॥

देव बराडी देव बराडी । घाली देंठासाठीं उडी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देव भ्याड देव भ्याड । राखे बळीचें कवाड ॥ २ ॥
 देव भाविक भाविक । होय दासांचा सेवक ॥ २ ॥
 देव होया देव होया । जैसा ह्मणे तैसा तया ॥ ३ ॥
 देव लाहान लाहान । तुका ह्मणे अनुरेण ॥ ४ ॥
 ॥ १८६८ ॥

देव भला देव भला । मिळोनि जाय जैसा त्याला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ देव उदार उदार । देतां नाहीं थोडें फार ॥ २ ॥
 देव बळी देव बळी । जोडा नाहीं भूमंडळीं ॥ २ ॥
 देव व्हावा देव व्हावा । आंवडे तो सर्वा जीवां ॥ ३ ॥
 देव चांगला चांगला । तुका चरणीं लागला ॥ ४ ॥

१ पं. लगट.—२ त. पं. आकुळी.—३ पं. स्थळीं.—४ पं. तुका भाड्या दंभ टाकी.—५ त. शंडें.—६ पं. देव भाविक देव भाविक.—७ दे. दासाचें.—८ पं. देव लहान देव लहान.—९ पं. देव उदार देव उदार.—१० त. आवडतो सर्वां.—११ पं. देव चांगला देव चांगला । तुका चरणासी लागला ॥

॥ १८६९ ॥

देव पाहों देव पाहों । उंचे ठायीं उभे राहों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव देखिला देखिला । तो नाहीं कोणां भ्याला ॥ ५ ॥

देवा कांहीं मार्गों मार्गों । जीव भाव त्यासी सांगों ॥ २ ॥

देव जाणे देव जाणे । पुरवी मनींचिये खुणे ॥ ३ ॥

देव कातर कातर । तुका ह्मणे अभ्यंतर ॥ ४ ॥

॥ १८७० ॥

देव आमचा आमचा । जीव सकळ जीवांचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव आहे देव आहे । जवळी आह्मां अंतरबाहे ॥ ५ ॥

देव गोड देव गोड । पुरवी कोडाचें ही कोड ॥ २ ॥

देव आह्मां राखे राखे । घाली कळिकाळासी काखे ॥ ३ ॥

देव दयाळ देव दयाळ । करी तुक्याचा सांभाळ ॥ ४ ॥

॥ १८७१ ॥

जाऊं देवाचिया गांवां । देव देईल विसांवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देवा सांगों सुखदुःख । देव निवारिल भूक ॥ ५ ॥

घालूं देवासी च भार । देव सुखाचा सागर ॥ २ ॥

राहों जवळी देवापाशीं । आतां जडोनि पायांसी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मी बाळें । या देवाचीं लडिवाळें ॥ ४ ॥

॥ १८७२ ॥

प्रेम तेथे वास करी । मुखीं उच्चारितां हरी ॥ १ ॥

१ पं. देव देखिला देव देखिला ।-२ पं. देवासी.-३ त. अंतरीचे.-४ पं. देव कातर-
देव कातर ।-५ पं. देव अमुचा देव अमुचा ।-६ पं. अंतर्बाह्य.

॥ ध्रु. ॥ प्रेम^१ यावें तया गांवा । चोजवीत या वैष्णवां ॥ १ ॥

प्रेम पाठी लागे बळें । भक्त देखोनियां भोळें^२ ॥ २ ॥

प्रेम न वजे दवडितां । शिरे बळें जेथें कथा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे थोर आशा । प्रेमा धरीं विष्णुदासां ॥ ४ ॥

॥ १८७३ ॥

संत मानितील मज । तेणें वाटतसे लाज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझी कृपा केली नाही । चित्त माझें मज ग्वाही ॥ १ ॥

गोविलों थोरिवों । दुःख वाटतसे जीवा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माया । अवरा हे पंढरिराया ॥ ३ ॥

॥ १८७४ ॥

नाहीं तुझी केला । अंगिकार तो विठ्ठला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सोंगें^४ न पवीजे थडी । माजी फुटकी सांगडी ॥ १ ॥

प्रेम नाही अंगी । भले ह्मणविलें जगीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । मज वांयां कां चाळवा ॥ ३ ॥

॥ १८७५ ॥

आतां चक्रधरा । झणी आह्मांस अवहेरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमचीं ह्मणविल्यावरी । जैसीं तैसीं तरी हरी ॥ १ ॥

काळ आह्मां खाय । तरी तुझें नांव जाय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । आतां पण सिद्धी न्यावा ॥ ३ ॥

१ दे. तं. प्रेम.-२ दे. प्रेम.-३ त. भोळें. दे. " भोळें " असतां " भोळे " केलें आहे.-
४ पं. धरी.-५ दे. थोरिवां.-६ पं. सांगें.

॥ १८७६ ॥

मज ऐसें कोण उद्धरिलें सांगा । ब्रीदे पांडुरंगा बोलतसां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हातींच्या कांकणां कायसा आरिसा । उरलों मी जैसा तैसा
आहे ॥ ४ ॥

धेन्वंतरी हरी रोग्याचिये वेथे । तें तों कांहीं येथें न देखिजे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं अनुभव अंगें । वचन वाउगें कोण मानी ॥ ३ ॥

॥ १८७७ ॥

काय तें सामर्थ्य न चले या काळें । काय जालीं बळें शक्तिहीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझिया संचितें आणिलासी हरी । जालें तुजवरी वरिष्ठ तें
॥ ४ ॥

काय गमाविली सुदर्शन गदा । नो बोला गोविंदा लाजतसां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे काय ब्रिदाचें तें काम । सांडों परतें नाम दिनानाथ ॥ ३ ॥

॥ १८७८ ॥

बळ बुद्धी वेचुनियां शक्ती । उदकें चालवावें युक्ती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं चळण तया अंगीं । धांवें लवणामार्गे वेगीं ॥ ४ ॥

पाट मोट कळा । भरित पर्खाला सांगळा ॥ २ ॥

बीजा ज्यासी ध्यावें । तुका ह्मणे तैसें व्हावें ॥ ३ ॥

॥ १८७९ ॥

न ह्मणे साना थोर । दुष्टं पापी अथवा चोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सकळा द्यावी ऐकी चवी । तान हरुनि निववी ॥ ४ ॥

न ह्मणे दिवस राती । सर्व काळ सर्वा भूतीं ॥ २ ॥

—१ पं. काय तो आरसा.—२ दे. त. धनमंत्री. पं. धनवंत्री.—३ पं. जाले.—४ पं. त्याभेणें
गोविंदा०.—५ पं. सांडी० दिनानाथा.—६ पं. उदका.—७ त. लवणामार्गे.—८ दे. पर्खाला.
—९ पं. सगळा.—१० दे. त. पं. दृष्ट.—११ पं. एक.

तुका ह्मणे झारी । घेतां तांब्यानें खापरी ॥ ३ ॥

॥ १८८० ॥

इच्छा चाड नाही । न धरी संकोच ही कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उदका नेलें तिकडे जावें । केलें तैसें सहज व्हावें ॥ ५ ॥

मोहरी कांदा जंस । एक वाफा भिन्न रस ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुख । पांडा इच्छा पावे दुःख ॥ ३ ॥

॥ १८८१ ॥

तरले ते मार्गे आपुलिया सत्ता । कमाई अनंता करूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उसणें फेडितां धर्म तेथें कोण । ते तुज अनन्य तुझी त्यांसी

॥ ५ ॥

मज ऐसा कोण सांगां वांयां गेला । तो तुझी तारिला पांडुरंगा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नांवासारिखी करणी । न देखें हें मनीं समजावें ॥ ३ ॥

॥ १८८२ ॥

कवणांशीं भांडों कोण माझे साहे । कोण मज आहे तुजविण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धरिलें उदास दूरदुरांतरें । सांडी एकसरें केली माझी ॥ ५ ॥

आइकोन माझे नाइकसी बोल । देखोनियां खोळ बुंधी घेसी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एके गांवींची वसती । ह्मणजनि खंती वाटे देवा ॥ ३ ॥

॥ १८८३ ॥

आळवितां कंठ शोकला भीतरें । आयुष्य वेचे धीर नाही मना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अझून कां नये हें तुझ्या अंतरा । दिनाच्या माहेरा पांडुरंगा

॥ ५ ॥

१ दे. मुहरि. पं. मुहुरी.—२ दे. अनन्ये.—३ पं. सांग. वया गेला.—४ पं. नामासारि-
खी.—५ पं. “हें ” नाही.—६ “दूरदूर अंतरें” असावें?—७ दे. त. भीतर.—८ त. धीर.

धन दिसे डोळा दगडाचे परी । भोग ते शरीरीं विष जालें ॥ २ ॥
 चुकलों काय तें मज क्षमा करीं । आळिगूनि हरी प्रेम द्यावें ॥ ३ ॥
 अवस्था राहिली रूपाची अंतरीं । बाहेर भीतरी सर्व काळ ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे माझे सकळ उपाय । पांडुरंगा पाय तुझे आतां ॥ ५ ॥

॥ शिवाजी राजे यांनीं स्वामींस अबदागिरी, घोडा, का-
 रकून असे न्यावयास पाठविले ते अभंग ॥ १४ ॥

॥ १८८४ ॥

दिवट्या छत्री घोडे । हें तों बज्यांत न पडे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां येथें पंढरिराया । मज गोविसी कासया ॥ २ ॥
 मान दंभ चेष्टा । हे तों शूकराची विष्टा ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे देवा । माझे सोडववणे धांवा ॥ ४ ॥

॥ १८८५ ॥

नावडे जें चित्ता । तें चि होसी पुरविता ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कां रे पुरविली पाठी । माझी केली जीवेसार्ती ॥ २ ॥
 न करावा संग । वाटे दुरावावें जग ॥ ३ ॥
 सेवावा एकांत । वाटे न बोलावी मात ॥ ४ ॥
 जन धन तन । वाटे लेखावें वमन ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे सत्ता । हातीं तुझ्या पंढरिनाथा ॥ ६ ॥

॥ १८८६ ॥

विरंचीनें केलें ब्रह्मांड सकळ । तयामाजी खेळ नाना युक्ति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ युक्तीचा बाळक ब्रह्मनिष्ठ ज्ञानी । गुरुभक्ति मनीं विश्वासैसी ॥ १ ॥
 ऐसा तुझा प्रेमा कळे कांहीं एक । पाहूनियां लेख पत्रिकांचे ॥ २ ॥
 शिव तुझें नाम ठेविलें पवित्र । छत्रपाति सूत्र विश्वाचें कीं ॥ ३ ॥
 व्रत नेम तप ध्यानयोग कळा । करूनि मोकळा जालासी तूं ॥ ४ ॥
 हेहता लागला आमुचिये भेटी । पत्रामाजी गोष्टी हे चि थोर ॥ ५ ॥
 याचें हें उत्तर ऐक गा भूपती । लिहिली विनंती हेताची हे ॥ ६ ॥
 अरण्यवासी आह्मी फिरों उदासीन । दर्शन ही हीन अमंगळ ॥ ७ ॥
 वस्त्राविण काया जालीसे मळीन । अन्नरहित हीन फळाहारी ॥ ८ ॥
 रोडके हात पाय दिसे अवकळा । काय तो सोहळा दर्शनाचा ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे माझी विनंती सलगीची । वार्ता हे भेटीची करूं नका ॥ १० ॥

॥ १८८७ ॥

ऐसी माझी वाणी दिनरूप पाहे । हे त्या करुणा आहे तृदयस्थाची ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ नहों कीविलवाणें नाहीं आह्मी दीन । सर्वदा शरण पांडुरंगीं ॥ २ ॥
 पांडुरंग आह्मां पाळिता पोसिता । आणिकांची कथा काय तेथें ॥ ३ ॥
 तुझी भेट घेणें काय हें मागणें । आशेचें हें शून्य केलें आह्मी ॥ ४ ॥
 निराशेचा गांव दिधला आह्मांसी । प्रवृत्तिभागासी सांडियेलें ॥ ५ ॥
 पतिव्रतेचें हे मन पाति भेटो । तैसे आह्मी विठोमाजी नांदों ॥ ६ ॥
 विश्व हें विठ्ठल नाहीं दुजें कांहीं । देखणें तुझें ही तयामाजी ॥ ७ ॥
 तुज ही विठ्ठल ऐसें चि वाटलें । परि एक आलें आडवें हें ॥ ८ ॥

सद्गुरुश्रीरामदासाचें भूषण । तेथें घालीं मन चळीं नको ॥ ८ ॥
बहुतां ठायीं वृत्ति चावळली जेव्हां । रामदास्य तेव्हां घडे कैसैं ॥ ९ ॥
तुका ह्मणे बापा चातुर्यसागरा । भक्तिभाव तारा भाविकांसी ॥ १० ॥

॥ १८८८ ॥

तुह्मांपाशीं आह्मी येऊनियां काय । वृथा सीण आहे चालण्याचा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मागावें हें अन्न तरी भिक्षा थोर । वस्त्रासी हे थार चिंध्यां विदी
॥ २ ॥

निद्रेसी आसन उत्तम पाषाण । वरी आवरण आकाशाचें ॥ २ ॥
तेथें काय करणें कवणाची आस । वांयां होय नाश आयुष्याचा ॥ ३ ॥
राजगृहा यावें मानाचिये आसे । तेथें काय वसे समाधान ॥ ४ ॥
रायाचिये घरीं भाग्यवंता मान । इतरां सौमान्यां मान नाहीं ॥ ५ ॥
देखोनियां वस्त्रें भूषणांचें जन । तात्काळ मरण येतें मज ॥ ६ ॥
ऐकोनियां मानाल उदासता जरी । तरी आह्मां हरि उपेक्षीना ॥ ७ ॥
आतां हें चि तुह्मा सांगणें कौतुक । भिक्षे ऐसैं सुख नाहीं नाहीं ॥ ८ ॥
तपव्रतयाग महां भले जन । आशाबद्ध हीन वर्तताती ॥ ९ ॥
तुका ह्मणे तुह्मी श्रीमंत मानाचे । पूर्वीं च दैवांचे हरिभक्त ॥ १० ॥

॥ १८८९ ॥

आतां एक योग साधावा हा नीट । भल्याचा तो वीट मानूं नये ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जेणें योगें तुह्मां घडों पाहे दोष । ऐसा हा सायास करूं नये ॥ २ ॥
निंदक दुर्जन संग्रहीं असती । त्यांची युक्ती चित्तीं आणूं नका ॥ ३ ॥

परीक्षावे कोण राज्याचे रक्षक । विवेकाविवेक पाहोनियां ॥ ३ ॥
 सांगणें न लगे सर्वज्ञ तूं राजा । अनाथांच्या काजा साह्य व्हावें ॥ ४ ॥
 हें चि ऐकोनियां चित्त समाधान । आणीक दर्शनें चाड नाही ॥ ५ ॥
 घेऊनियां भेटी कोण हा संतोष । आयुष्याचे दिस गेले गेले ॥ ६ ॥
 एकदोती कर्म जाणोनियां वर्म । आपुलिया भ्रम राहूं आतां ॥ ७ ॥
 कल्याणकारक अर्थ याचा एक । सर्वा भूतीं देख एक आत्मा ॥ ८ ॥
 आत्मारामीं मन ठेवूनियां राहें । रामदासीं पाहें आपणेयां ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे राया धन्य जन्म क्षिती । त्रैलोकीं हे ख्याति कीर्ति तुझी ॥ १० ॥

॥ १८९० ॥

आतां हे विनवणी प्रधानअष्टक । प्रभूसी विवेक समजावा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्रतिनिधि मानरक्षक चतुर । सात्विकाचें घर तुझांपाशीं ॥ २ ॥
 मजुमुचे धणी लेखनकारक । पत्रींचा विवेक समजावा ॥ ३ ॥
 पेशवे सुरनिस चिटनिस डबीर । राजाज्ञा सुमंत सेनापति ॥ ४ ॥
 भूषण पंडितराय विद्याधन । वैद्यराजा नमन माझें असे ॥ ५ ॥
 पत्राचा हा अर्थ अंतरीं जाणोनि । विवंचोनि श्रवणीं घाला तया ॥ ६ ॥
 सात्विक प्रेमळ दृष्टांताच्या मते । बोलिलों बहुत कळावया ॥ ७ ॥
 यथास्थित निरोप सांगणें हा राया । अर्थ पाहा वायां जाऊं नेदा ॥ ८ ॥
 भिडेसाठीं बोला गाळूनि अर्थातें । अनर्थकारी तुमते होइल तेणें ॥ ९ ॥
 तुका ह्मणे तुझां नमन अधिकाऱ्यां । सांगणें तें राया पत्र माझें ॥ १० ॥

॥ १८९१ ॥

जाणोनि अंतर । टाळिसील करकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुज लागली हे खोडी । पाडुरंगा बहु कुडी ॥ १ ॥
उठविसी दारीं । धरणें एखादिया परी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे पाये । कैसे सोडीन ते पाहें ॥ ३ ॥

॥ १८९२ ॥

नाहीं विचारित । मेघ हागणदारी सेत ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नये पाहों त्याचा अंत । ठेवीं कारगावें चित्त ॥ १ ॥
वर्जात गंगा । नाहीं उत्तम अवम जगा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मळ । नाहीं अग्नीसी विटाळ ॥ ३ ॥

॥ १८९३ ॥

काय दिला ठेवा । आह्मां विठ्ठल चि व्हावा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तुझी कळलेती उदार । साटीं परिसाची गार ॥ १ ॥
जीव दिला तरी । वचना माझ्या नये सरी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे धन । आह्मां गोमासासमान ॥ ३ ॥

॥ १८९४ ॥

पिकवावें धन । ज्याची आस करी जन ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पुढें उरे खातां देतां । नव्हे खडणं मावतां ॥ १ ॥
खोलीं पडे ओली बीज । तरीं च हातीं लागे निज ॥ २ ॥
तुका ह्मणे धनी । विठ्ठल अक्षरें हीं तिन्ही ॥ ३ ॥

॥ १८९५ ॥

मुंगी आणि राव । आह्मां सारखाची जीव ॥ १ ॥

१ दे. हागनदारी.—२ पं. आह्मी.—३ पं०. देतां तरी । वचना नये एकासरी ॥२॥
गोमासासमान । तुका ह्मणे आह्मां धन ॥ ३ ॥.—४ पं. तरी हाता लागे०.—५ दे. अक्षरी हीं०.
पं. अक्षरे हे०.

॥ ध्रु. ॥ गेला मोह आणि आशा । कळिकाळाचा हा फांसा ॥ १ ॥
 सोने आणि माती । आह्मां समान हें चित्ती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आलें । घरा वैकुंठ सगळें ॥ ३ ॥

॥ १८९६ ॥

तिहीं त्रिभुवनीं । आह्मी वैभवाचे धनी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ हातां आले घाव डाव । आमचा मायबाप देव ॥ १ ॥
 काय त्रिभुवनीं बळ । अंगीं आमुच्या सकळ ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सत्ता । अवधी आमुची च आतां ॥ ३ ॥

॥ १८९७ ॥

आह्मी तेणें सुखी । ह्मणा विठ्ठल विठ्ठल मुखी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुमचें येर वित्त धन । तें मज मृत्तिकेसमान ॥ १ ॥
 कंठीं मिरवा तुळसी । व्रत करा एकादशी ॥ २ ॥
 ह्मणवा हरिचे दास । तुका ह्मणे मज हे आस ॥ ३ ॥

॥ १८९८ ॥

॥ १४ ॥

नाहीं काष्ठाचा गुमान । गोवी भ्रमरा सुमन ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ प्रेम प्रीतीचें बांधलें । तें न सुटे कांहीं केलें ॥ १ ॥
 पदरीं घालीं पिळा । बाप निर्बळ साटी बाळा ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे भावें । भेणें देवें^३ आकारावें ॥ ३ ॥

॥ १८९९ ॥

भावापुढें बळ । नाहीं कोणाचें सबळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करी देवावरी सत्ता । कोण त्याहूनि परता ॥ १ ॥

बैसे तेथें येती । न पाचारितां सर्व शक्ति ॥ २ ॥

तुका ह्मणे राहे । तयाकडे कोण पाहे ॥ ३ ॥

॥ १९०० ॥

भावाचिया बळें । आह्मी निर्भर दुर्बळें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं आणिकांची सत्ता । सदा समाधान चित्ता ॥ १ ॥

तर्का नाहीं ठाव । येथें रिघावया वाव ॥ २ ॥

एकछत्री राज । तुक्या पांडुरंगीं काज ॥ ३ ॥

॥ १९०१ ॥

सत्तावर्ते मन । पाळी विठ्ठलाची आन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आज्ञा वाहोनियां शिरीं । सांगितलें तें चि करीं ॥ १ ॥

सरलीसे धांव । न लगे वाढवावी हांवें ॥ २ ॥

आहे नाहीं त्याचें । तुका ह्मणे कळे साचें ॥ ३ ॥

॥ १९०२ ॥

स्वावें ल्यावें द्यावें । जमाखर्च तुझ्या नांवें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां चुकली खटपट । झाड्या पाड्याचा बोभाट ॥ १ ॥

आहे नाहीं त्याचें । आह्मां काम सांगायाचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चिंता । भार वाहे तुझ्या माथां ॥ ३ ॥

॥ १९०३ ॥

आतां बरें जालें । माझे माथांचें निघालें ॥ १ ॥

१ पं. भावाचेया. - २ पं. निर्बळ. - ३ पं. राज्य. - ४ दे. सत्तावृत्ते (सत्तावर्ते?). - ५ पा-
ळीं! - ६ पं. त. आण. - ७ पं. वाह. - ८ पं. त्याचे.

॥ ध्रु. ॥ चुकली हे मरमर । भार माथांचे डोंगर ॥ १ ॥

नसतां कांहीं जोडी । करिती बहुते तडातोडी ॥ २ ॥

जाला झाडापाडा । तुका ह्मणे गेली पीडा ॥ ३ ॥

॥ १९०४ ॥

संचित चि खावें । पुढें कोणाचें न ध्यावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां पुरे हे चाकरी । राहों बैसोनियां घरीं ॥ १ ॥

नाहीं काम हातीं । आरागूक दिवसराती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सत्ता । पुरे पराधीन आतां ॥ ३ ॥

॥ १९०५ ॥

ज्याचे गांवीं केला वास । त्यासी नसावें उदास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी च जोडिलें तें^१ भोगे । कांहीं आघात न लेंगे ॥ १ ॥

वाढवावी थोरी । मुखें ह्मणे तुझे हरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हे गोमटी । दासा न घालावी तुटी ॥ ३ ॥

॥ १९०६ ॥

माझा तुही देवा केला अंगीकार । हें मज साचार कैसें कळे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां हो कांहीं माझ्या नये अनुभवा । विचारितां देवा आहे तैसा ॥ १ ॥

॥ १ ॥

लौकिकाचा मज लाविसी आभार । शिरोरत्नभार दुःखाचा हा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं पालट अंतरीं । तेथें दिसे हरी ठकाठकी ॥ ३ ॥

॥ १९०७ ॥

तोंडें बोलावें तें तरी वाटे खरें । जीव येरयेरें वंचिजे ना ॥ १ ॥

१ दे. त. संचितें.—२ दे. दिसराती.—३ पं. आतां पुरे पराधीनता.—४ पं. “तें” नाहीं.

५ पं. लामे.—६ पं. सुखें०. त. मुखें ह्मणे तुझें०.—७ दे. घालावी.—८ पं. येरयेरें.

॥ ध्रु. ॥ हे तुह्मां सांगणें काय उगवूनि । जावें समजोनि पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ १९०८ ॥

जेवित्याची खूण वाढित्या अंतरीं । प्रीतीनें हे धरी चाली तेथें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे बहु परीचे आदर । अत्यंत वेव्हारसंपादणी ॥ ३ ॥

॥ १९०८ ॥

न पालटे एक । भोळा भक्त चि भाविक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येरां नास आहे पुढें । पुण्य सरतां उघडें ॥ १ ॥

नेणे गर्भवास । एक विष्णूचा चि दास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खरें । नाम विठोबाचें बरें ॥ ३ ॥

॥ स्वामींनीं पत्र पंढरीनाथास पंढरीस पाठविलें ते अभंग ॥ ३६ ॥

॥ १९०९ ॥

कोणा मुखें ऐसी ऐकेन मी मात । चाले तुज पंढरिनाथ बोलावितो ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मग मी न धरीं आस मागील बोभाट । वेगीं धरिन वाट माहेराची ॥ १ ॥
॥ १९१० ॥

निरांजलें चित्त करितें तळमळ । केधवां देखती मूळ आलें डोळे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कई भाग्याची उजरी । होईल पंढरी देखावया ॥ ३ ॥

॥ १९१० ॥

कां माझा विसर पडिला मायबापा । सांडियेली कृपा कोण्या गुणें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसा कंठूनियां राहों संवसार । काय एक धीर देऊं मना ॥ १ ॥

नाहीं निरोपाची पावली वारता । करावी ते चिंता ऐसी कांहीं ॥ २ ॥

१ पं. नाश.—२ दे. चाल पंढरिनाथ. “ तुज ” खोडलें आहे.—३ दे. निरांजिरे. व. निरांजळें.—४ पं. करी.—५ पं. डोळां.—६ पं. न करावी ते चिंता ऐसे कांहीं ।

तुका ह्मणे एक वेचूनि वचन । नाहीं समाधान केलें माझे ॥ ३ ॥

॥ १९११ ॥

कांहीं माझे कळों आले गुणदोष । ह्मणऊनि उदास धरिलें ऐसें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरी येथें न घडे अनुचित । नाहीं ऐसी रीत तया घरीं

॥ ५ ॥

कळावें तें मना आपुलिया सर्वे । ठायींचें हें ध्यावें विचारूनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज अवेहरिलें देवें । माझिया कर्तव्यें बुद्धीचिया ॥ ३ ॥

॥ १९१२ ॥

नव्हे धीर कांहीं पाठवूं निरोप । आला तरीं कोप येऊ सुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोपोनियां तरी देईल उत्तर । जैसें तैसें पर फिरावूनि ॥ ५ ॥

नाहीं तया तरी काय एक पोर । मज तों माहेर आणीक नाहीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे असे तयामध्यें हित । आपण निवांत असों नये ॥ ३ ॥

॥ १९१३ ॥

आतां पाहों पंथ माहेराची वाट । कामाचा बोभाट पडो सुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करूं आतां न गैमेसें जालें । बहुत सोसिलें बहु दिस

॥ ५ ॥

घर लागे पाठा चित्ता उमे वारे । आपुलें तें झुरे पाहावया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जीव गेला तरी जाव । धरिला तो देव भाव सिद्धी ॥ ३ ॥

॥ १९१४ ॥

विनवीजे ऐसें भाग्य नाहीं देवा । पायांशीं केशवा सलगी केली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धीटपणें पत्र लिहिलें आवडी । पार नेणे थोडी मति माझी
॥ १९१५ ॥

जेथें देवा तुझा न कळे चि पार । तेथें मी पामर काय वाणूं ॥ २ ॥
जैसे तैसे माझे बोल अंगीकारीं । बोबड्या उत्तरीं गौरवितों ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे विटेवरि जीं पाउलें । तेथें म्यां ठेविलें मस्तक हें ॥ ४ ॥

॥ १९१५ ॥

देवांच्या ही देवा गोपिकांच्या पती । उदार हे ख्याती त्रिभुवनीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पातकांच्या रासी नासितोसी नामें । जळतील कर्म महा दोष
॥ १९१६ ॥

सर्व सुखें तुझ्या वोळगती पायीं । रिद्धि सिद्धि ठायीं मुक्तिचारी ॥ २ ॥
इंद्रासी दुर्लभ पाविजे तें पद । गीत गातां छंद वातां टाळी ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे जड जीव शक्तिहीन । त्यांचें तूं जविन पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १९१६ ॥

काय जालें नेणों माझिया कपाळा । न देखिजे डोळां मूळ येतां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ बहु दिस पाहें वचनाची वास । धरिलें उदास पांडुरंगा ॥ २ ॥
नाहीं निरोपाचें पावलें उत्तर । ऐसें तो उतर निष्ठुर न पाहिजे ॥ ३ ॥
पडिला विसर किंवा कांहीं धंदा । त्याहूनि गोविंदा जरूरसा ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे आलें वेचाचें सांकडें । देणें घेणें पुढें तो ही धाक ॥ ५ ॥

॥ १९१७ ॥

एवढा संकोच तरि कां व्यालासी । आह्मी कोणांपाशीं तोंड वासूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोण मज पुसे सिणलें भागलें । जरी मोकलिलें तुह्मीं देवा

॥ ५ ॥

कवणाची वांट पाहों कोणीकडे । कोण मज ओढे जीवलग ॥ २ ॥

कोण जाणे माझे जीवींचें सांकडें । उगवील कोडें संकटाचें ॥ ३ ॥

तुका म्हणे तुह्मी देखिली निश्चिती । काय माझे चितीं पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ १९१८ ॥

देई डोळे भेटी न धरीं संकोच । न घलीं कांहीं वेच तुजवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुज बुडवावें ऐसा कोण धर्म । अहर्निशीं नाम घेतां थोडें ॥ ५ ॥

फार थोडें काहीं करूनि पातळ । त्याजमध्ये काळ कडे लावूं ॥ २ ॥

अहे माझी ते चि सारीन सिदोरी । भार तुजवरी नेदीं माझा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मां लेकराची जाती । भेटावया खंती वाटतसे ॥ ४ ॥

॥ १९१९ ॥

सीण भाग हरे तेथींच्या निरोपें । देखिलिया रूप उरी नुरे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ इंद्रियांची धांव होईल कुंटित । पावेल हें चित्त समाधान ॥ ५ ॥

माहेर आहेसं लौकिकीं कळावें । निढळ बरवें शोभा नेदी ॥ २ ॥

आस नाही परी उरी बरी वाटे । आपलें तें भेटे आपणासी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझी अविट आवडी । खंडणें तांतडी होऊं नेदीं ॥ ४ ॥

॥ १९२० ॥

धरितों वासना परी नये फळ । प्राप्तीचा तो काळ नाही आला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तळमळी चित्त घातलें खापरीं । फुटतसे परी लाहीचिया ॥ ५ ॥

१ पं. वास.-२ पं. उगविलें.-३ पं. निश्चिती.-४ पं. माझी.-५ त. " उत्तरी " असें मागून केलें आहे.-६ पं. खंडणा.

प्रकार ते कांहीं नावडती जीवा । नाही पुढें ठावा काळ हातीं ॥ २ ॥

जातो तळा येतो मांगुताला वरी । वोळशाचे फेरी सांपडलों ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे बहु करितों विचार । उतरें डोंगर एक चढें ॥ ४ ॥

॥ १९२१ ॥

कां माझे पंढरी न देखती डोळे । काय हें न कळे पाप यांचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाय पंथें कां हे न चलती वाट । कोण हें अदृष्ट कर्म बळी

॥ ५ ॥

कां हें पायांवरी न पडे मस्तक । क्षेम कां हस्तक न पवती ॥ २ ॥

कां या इंद्रियांची न पुरे वासना । पवित्र होईना जिह्वा कीर्ती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कई जाऊनि मोटळें । पडेन हा लोळें महाद्वारीं ॥ ४ ॥

॥ १९२२ ॥

काय पोरे जालीं फार । किंवा न साहे करकर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणऊनि केली सांडी । घांस घेऊं न लहां तोंडीं ॥ ५ ॥

करूं कलागती । तुज भांडणें भोंवतीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे टांचें । घरीं जालेंसेवरोचें ॥ ३ ॥

॥ १९२३ ॥

कांहीं चिंतेविण । नाही उपजत सीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी हा पडिला विसर । माझा तुझां जाला भार ॥ ५ ॥

आली कांहीं तुटी । गेली सुटोनियां गांठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घरीं । बहु बैसले रिणकरी ॥ ३ ॥

१ पं. मागुता लौकरी. दे. "मागुता लौकरी" याचें "मागुताला वरी" केलें आहे.—२ पं. क्षम.—३ पं. मोटाळें.—४ पं. पडेना हा—५ पं. न लहाये.—६ त. जालेंसेवरोचे. अथ वरोवर समजत नाहीं सबब पदच्छेद केला नाही.

॥ १९२४ ॥

निरोपासी वेचे । काय बोलतां फुकाचें ॥ १ ॥
 परी हें नेघेवे चि यश । मेओं नको सुखी आस ॥ २ ॥
 सुख समाधानें । कोण पाहे देणें घेणें ॥ ३ ॥
 न लगे निरोपासी मोल । तुका हणें वेचे बोल ॥ ४ ॥

॥ १९२५ ॥

जोडीच्या हव्यासें । लागे धेनांचें चि पिसें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ मग आणीक दुसरें । लोभ्या नावडती पोरें ॥ २ ॥
 पाहे रुक्याकडे । मग अवघें ओस पडे ॥ ३ ॥
 तुका हणें देवा । तुला बहुत चि हेवा ॥ ४ ॥

॥ १९२६ ॥

मविलें मविती । नेणों रासी पडिल्या किती ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ परि तूं धाला चि न धासी । आलें उभाउर्मी घेसी ॥ २ ॥
 अवघ्यां अवघा काळ । वाटा पांहाती सकळ ॥ ३ ॥
 तुका हणें नाहीं । अराणूक तुज कांहीं ॥ ४ ॥

॥ १९२७ ॥

न बैससी खालीं । सैम उभा च पाउलीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसे जाले बहुत दिस । जालीं युगें अठाविस ॥ २ ॥
 नाहीं भाग सीण । अराणूक एक क्षण ॥ ३ ॥
 तुका हणें किती । मापें केलीं देती घेती ॥ ४ ॥

१ पं. न घेवे.—२ पं. धन्याचें.—३ पं. अवघ्या.—४ पं. वाहाती.—५ पं. उभा सम चि०.—
 ६ पं. बहु.

॥ १९२८ ॥

जोडी^१ कोणांसाठीं । एवढी करितोसी आटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरी हें आत्मां नाहीं सुख । रडों पोरें पोटीं भूक ॥ ५ ॥

करूनि जतन । कोणा देसील हें^२ धन ॥ २ ॥

आमचे तळमळे । तुझें होईल वाटोळें ॥ ३ ॥

घेसील हा श्राप । माझा होऊनियां बाप ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे उरी । आतां न ठेवीं यावरी ॥ ५ ॥

॥ १९२९ ॥

करूनि चाहाडी । अवधी बुडवीन जोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरि तूं होऊनि उदास । माझी बुडविसी आस ॥ ५ ॥

येथें न करीं काम । मुखें नेघें तुझें नाम ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कुळ । तुझें बुडवीन समूळ ॥ ३ ॥

॥ १९३० ॥

समर्थाचे पोटीं । आत्मी जन्मलों करंटीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी जाली जगीं कीर्ति । तुझ्या नामाची फजिती ॥ ५ ॥

येथें नाहीं खाया । न ये कोणी मूळ न्याया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जिणें । आतां खोटें जीवणें ॥ ३ ॥

॥ १९३१ ॥

पुढें तरी चित्ता । काय येईल तें आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज सांगोनियां धाडीं । वाट पाहार्तो बराढी ॥ ५ ॥

१ त. जोडी केली कोणा०.—२ पं. “ हें ” नाहीं.—३ पं. तुमचें.—४ पं. माझ्या.

कंठीं धरिला प्राण । पायांपाशीं आलें मन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चिंता । बहु वाटतसे आतां ॥ ३ ॥

॥ १९३२ ॥

कैंचा मज धीर । कोठें बुद्धि माझी स्थिर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जें या मनासी आवरूं । आंत पोटीं वाव धरूं ॥ ५ ॥

कैंची शुद्ध मति । भांडवल ऐसें हातीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंगा । कोण दशा आली सांगा ॥ ३ ॥

॥ १९३३ ॥

समर्पक वाणी । नाहीं ऐकिजेसी कार्णी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां भावें करूनि साचा । पायां पडिलों विठोबाच्या ॥ ५ ॥

न कळे उचित । करूं समाधान चित्त ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विनंती । विनविली धरा चितीं ॥ ३ ॥

॥ १९३४ ॥

येती वारकरी । वाट पाहातो तोंवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घालूनियां दंडवत । पुसेन निरोपाची मात ॥ ५ ॥

पत्र हातीं दिलें । जेंया जेथें पाठविलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येती । जाइन सामोरा पुढती ॥ ३ ॥

॥ १९३५ ॥

रुळे महाद्वारी । पायांखालील पायरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैसें माझें दंडवत । निरोप सांगतील संत ॥ ५ ॥

१ त. आतां.—२ त. आतां समर्पक.—३ त. आतां पायां पडिलों पायां पडिलों । देहूच्या प्रतीत याप्रमाणें च होतें, पण मागून वर छापल्या प्रमाणें केलें आहे—४ त. विनविलें. ५ पं. तथा तेथें पाठविलें ।—६ दे. रुळें.—७ दे. सांगा निरोप हा संत.

पडे दंडकाठी । देह भलतीसवा लोटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बाळ । लोळे न धरितां सांभाळ ॥ ३ ॥

॥ १९३६ ॥

तुह्मी संतजनीं । माझी कैरावी विनवणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय तुक्याचा अन्याय । त्यासी अंतरले पाय ॥ १५ ॥

भाका बहुतां रीती । माझी कीव काकुलती ॥ २ ॥

न देखे पंढरी । तुका चरण विटेवरी ॥ ३ ॥

॥ १९३७ ॥

होइल कृपादान । तरी मी येईन धांवोन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ होती संतांचिया भेटी । आनंदें नाचों वाळवंटीं ॥ १६ ॥

रिघेन मातेपुढें । स्तनपान करीन कोडें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ताप । हरतीं देखोनियां बाप ॥ ३ ॥

॥ १९३८ ॥

परिसोनि उत्तर । जाव देईजे सत्वर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरी तूं होसी कृपावंत । तरि हा बोलावीं पतित ॥ १७ ॥

नाणीं कांहीं मना । करूनि पापाचा उगाणा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाहीं । काय शक्ति तुझे पायीं ॥ ३ ॥

॥ १९३९ ॥

एकोनियां कीर्ती । ऐसी वाटती विश्रांती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माते सुख डोळां पडे । तेथें कोण लाभ जोडे ॥ १८ ॥

बोलतां ये वाचे । वीट नये जिह्वा नाचे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धावे । वासना ते रस ध्यावे ॥ ३ ॥

॥ १९४० ॥

किती करूं शोक । पुढें वाढे दुःखें दुःख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां जाणसी तें करीं । माझें कोण मनीं धरी ॥ ५ ॥

पुण्य होतें^३ गांठी । तरि कां लागती हे आटी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बळ । माझी राहिली तळमळ ॥ ३ ॥

॥ १९४१ ॥

करील आवाळी । माझ्या दांताची कसाळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जासी एखादा मरोन । पाठी लागेल हें जन ॥ ५ ॥

घरीं लागे कळह । नाहीं जात तो शीतळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पोरवडे । मज येतील रोकडे ॥ ३ ॥

॥ १९४२ ॥

आतां आशीर्वाद । माझा असो सुखें नांद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणसी कोणा तरी काळें । आहेतसीं माझीं बाळें ॥ ५ ॥

दुरी दूरांतर । तरी घेसी समाचार ॥ २ ॥

नेसी कधीं तरी । तुका ह्मणे लाज हैरी ॥ ३ ॥

॥ १९४३ ॥

आतां हे सेवटीं । माझी आइकावी गोष्टी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां द्यावा वचनाचा । जाव कळे तैसा याचा ॥ ५ ॥

१ पं. बोलतां एकाचे ।—२ त. वासना हे रस०.— पं. रसना ते रस०.—३ पं. होतीं.—
४ पं. कळ हे. दे. त. कळहे.—५ पं. धरीं.—६ पं. कळेळ.

आतां करकर । पुढें न करीं उत्तर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ठसा । तुझा आहे राखें तैसा ॥ ३ ॥

॥ १९४४ ॥

बोलिलों तें आतां । कांहीं जाणतां नेणतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ क्षमा कैरावे अन्याय । पांडुरंगे माझे माय ॥ ५ ॥

स्तुती निंदा केली । लागे पाहिजे साहिली ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाढ । दिला तैसें^३ पुरवा कोड ॥ ३ ॥ ॥ ३६ ॥

॥ १९४५ ॥

माहेरिंचा काय येईल निरोप । ह्मणऊनि झोंप नाहीं डोळां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाट पाहें आस धरूनियां जीवीं । निडळा हे ठेवीं वरी बाहे ॥ ५ ॥

बोटवरी माप लेखितों दिवस । होतों कासावीस धीर नाहीं ॥ २ ॥

काय नेणों संतां पंडेल विसर । कीं नव्हे सादर मायबाप ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तेथें होईल दाटणी । कोण माझें आणी मना तेथें ॥ ४ ॥

॥ १९४६ ॥

परि तो आहे कपेचा सागर । तोंवरी अंतर पडों नेदी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहुकानदृष्टी ओइके देखणा । पुरोनियां जना उरलासे ॥ ५ ॥

सांगितल्याविणें जाणे अंतरिंचें । पुरवावें ज्याचें तैसें कोड ॥ २ ॥

बहुमुखें कीर्ती आइकिली कानीं । विश्वास ही मनीं आहे माझ्या ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे नाहीं जात वांयांविण । पाळितो वचन बोलिलों तें ॥ ४ ॥

१ पं. राख.—२ पं. करावा.—३ पं. तैसा.—४ पं. पडिला.—५ त. भाईके.—६ दे. त. माझा.

॥ १९४७ ॥

यावरि न कळे संचित आपुलें । कैसें वोडवलें होइल पुढें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करील विक्षेप धाडितां मुळासी । किंवा धाडा ऐसी तांतडी हे ॥ ५ ॥

जांवरी हे डोळां देखें वारकरी । तों हें भरोवरी करी चित्त ॥ २ ॥

आस वाढविते बुद्धीचे तरंग । मनाचे ही वेग वावडती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तेव्हां होतील निश्चळ । इंद्रियें सकळ निरोपानें ॥ ४ ॥

॥ १९४८ ॥

होईल निरोप घेतला यावरी । राउळाभीतरीं जाऊनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करूनियां दधिमंगळभोजन । प्रयाण शकुनसुमुहूर्त ॥ ५ ॥

होतील दाटले सद्गदित कंठी । भरतें या पोटी वियोगाचें ॥ २ ॥

येरयेरां भेटी क्षेम आलिंगनें । केलीं समाधानें होतीं संती ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे चाली न साहे मनास । पाहाती कळस परपरतो ॥ ४ ॥

॥ १९४९ ॥

ऐसी ते सांडिली होईल पंढरी । येत वारकरी होते वाटे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देखिले सोहळे होती आठवत । चालती ते मात करूनियां

॥ ५ ॥

केली आशकिली होईल जे कथा । राहिलें तें चित्ता होइल प्रेम ॥ २ ॥

गरुडटके टाळ मृदंग पताका । सांगंती ते एकां एक सुख ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां येती लवलाहीं । आलिंगूनि बाहीं देइन क्षेम ॥ ४ ॥

१ पं. देखों.—२ त. बुद्धीचा.—३ पं. चित्ताचे ते वेग वावरती.—४ पं. शकुनसुमुहूर्त.
—५ पं. त्या.—६ दे. समाधान.—७ पं. परतोनि.—८ दे. येते वारकरी होत वाटे । त. येते
वारकरी होते वाटे.—९ दे. त. पं. मृदांग.—१० सांगताती.

॥ १९५० ॥

क्षेम मायबाप पुसेन हें आधीं । न घलीं हें मधीं सुख दुःख ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न करीं तांतडी आपणांपासूनि । आइकेन कानीं सांगती तें ॥ ५ ॥
 अंतरीचें संत जाणतील गूज । निरोप तो मज सांगतील ॥ २ ॥
 पायांवरी डोई ठेवीन आदरें । प्रीतिपडिभरें आळिगून ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे काया करीन कुरवंडी । ओवाळून सांडीं त्यांवरून ॥ ४ ॥

॥ १९५१ ॥

होइल माझी संतीं भाकिली करुणा । जे त्या नारायणा मनीं बैसे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ शृंगारुनि माझीं बोंबडीं उत्तरें । होतील विस्तारें सांगितलीं
 ॥ ५ ॥

क्षेम आहे ऐसें होइल सांगितलें । पाहिजे धाडिलें शशि मूळ ॥ २ ॥
 अवस्था जे माझी ठावी आहे संतां । होइल कृपावंता निरोपिली ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे सवें येईल मुंहाळी । किंवा कांहीं उरी राखतील ॥ ४ ॥

॥ १९५२ ॥

दोहींमध्ये एक घडेल विश्वासें । भातुकें सरिसें मूळ तरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करिती निरास निःशेष न घडे । कांहीं तरी ओढे चित्त माये ॥ ५ ॥
 लौकिकाची तरी धरतील लाज । काय माझ्या काज आचरणें ॥ २ ॥
 अथवा कोणाचें घेणें लागे रीण । नाहीं तरी हीनकर्म कांहीं ॥ ३ ॥
 व्यालीचिये अंगीं असती वेधना । तुका ह्मणे मना मन सांक्ष ॥ ४ ॥

१ पं. ०मायबापा पुसेन आधीं । - २ पं. न घालीं ०. - ३ पं. आलिंगन. - ४ पं. होईल. - ५ पं. निरूपिली. - ६ " मुळहारी " असावे ? - ७ पं. निराश. - ८ पं. कांहीं तरि चि ओढे ०. - ९ पं. हीन कर्म. - १० पं. साक्षी.

॥ १९५३ ॥

बैसतां कोणापें नाहीं समाधान । विवरे हैं मन ते चि सोई ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घडी घडी मज आठवे माहेर । न पडे विसर क्षणभरी ॥ २ ॥
 नो^१ बोलावें ऐसा करितों विचार । प्रसंगीं तों फार आठवतें ॥ ३ ॥
 इंद्रियांसी वाहो पडिली ते चाली । होती विसांवली ये चि ठायीं ॥ ४ ॥
 एकसरें सोस माहेरासी जावें । तुका ह्मणे जीवें घेतलासे ॥ ५ ॥

॥ १९५४ ॥

नाहीं हाँनि परी न राहावे निसुर । न पडे विसर काय करूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पुसाविसी वाटे मात कापडियां । पाठविती न्याया मूळ मज
 ॥ २ ॥

आणकि या मना नावडे सोहळा । करितें टकळा माहेरींचा ॥ ३ ॥
 बहु कामें केलें बहु कासावीस । बहु जाले दिस भेटी नाहीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे त्याचें न कळे अंतर । अवस्था तों फार होते मज ॥ ५ ॥

॥ १९५५ ॥

तोंवरी म्यां त्यास कैसें निषेधावें । जों नाहीं बरवें कळों आलें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कोणाचिया मुखें तंट नाहीं मार्गें । वचन वाउगें बोलों नये ॥ २ ॥
 दिसे हानि परी निरास न घडे । हे तंव रोकडे अनुभव ॥ ३ ॥
 आपुलिया भोगें होईल उशीर । तोंवरि कां धीर केला नाहीं ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे गोड करील सेवट । पाहिली ते वाट ठायीं आहे ॥ ५ ॥

१ त. पं. न.—२ पं. पडतो विसर प्रसंगीं तो.—३ पं. जीव.—४ त. पं. हाणी. दे. “हा-
 नि” असतां मागून “हाति” केलें आहे.—५ पं. ते फार होत मज.—६ पं. तंट.—७ पं. ठावी.

॥ १९५६ ॥

माहेरींचें आलें तें मज माहेर । सुखाचें उत्तर करिन त्यासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पायांवरी माथा आळिगीन बाहीं । घेईन लवलाहीं पायवणी ॥ ४ ॥

सुख समाचार पुसेन सकळ । कैसा पर्वकाळ आहे त्यास ॥ २ ॥

आपुले जीवींचें सुखदुःख भावें । सांगेन अघवें आहे तैसें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे वीट नेघें आवडीचा । बोलिली च वाचा बोलवीन ॥ ४ ॥

॥ १९५७ ॥

वियोग न घडे सन्निध वसलें । अखंड राहिलें होय चित्तीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विसरु न पडे विकल्प न घडे । आलें तें आवडे त्या पंथें ॥ ४ ॥

कामाचा विसर नाठवे शरीर । रसना मधुर नेणे फिकें ॥ २ ॥

निरोपासी काज असो अनामिक । निवडितां एक नये मज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हित चित्तें ओढियेलें । जेथें तें उगलें जावें यणें ॥ ४ ॥

॥ १९५८ ॥

आतां माझे सखे येती वारकरी । जीवा आस थोरी लागली ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांगतील माझ्या निरोपाची मात । सकळ वृत्तांत माहेरींचा ॥ ४ ॥

काय लाभ जाला काय होतें केणें । काय काय कोणें सांठविलें ॥ २ ॥

मागणें तें काय धाडिलें भातुकें । पुसेन तें सुखें आहेतसीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे काय सांगती ते कानीं । ऐकोनियां मनीं धरुनी राहें ॥ ४ ॥

॥ १९५९ ॥

काय करावें म्यां केले ते विचार । घडेल साचार काय पाहों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय मन नाही धरीत आवडी । प्रारब्धीं जोडी ते चि खरी

॥ ५ ॥

काय म्यां तेथींचें रांधिलें चाखोनि । तें हें करीं मनीं विवंचना ॥ २ ॥

आणीक ही त्यासी बहुत कारण । बहु असे जिणें ओढीचें ही ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मां बोळविल्यावरी । परती माघारी केली नाही ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ ॥ १९६० ॥

आह्मां अराणूक संवसारा हातीं । पडिली नव्हती आजिवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुत्रदाराधन होतो मनी धंदा । गोविंथेलों सदा होतो कामें

॥ ५ ॥

वोडवलें ऐसें दिसतें कपाळ । राहिलें सकळ आवरोनि ॥ २ ॥

मार्गे पुढें कांहीं न दिसे पाहातां । तेथूनियां चिंता उपजली ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे वाट पाह्याचें कारण । येथीचियां हिणें जालें भाग्य ॥ ४ ॥

॥ १९६१ ॥

बहु दिस नाही माहेरिंची भेटी । जाली होती तुटी व्यवसायें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपुलाल्या होतो गुंतलों व्यासंगें । नाही त्या प्रसंगें आठवलें

॥ ५ ॥

तोडिलें तुटतें जडती जडलें । आहे तें आपुलें आपणावें ॥ २ ॥

बहु निरोपाचें पावलें उत्तर । जवळी च पर एक तें ही ॥ ३ ॥

काय जाणों मोह होईल सांडिला । बहु दिस तुटला तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

१ त. परारब्धी. पं. प्रारब्धे. — २ पं. होती. — ३ पं. गोविथेलें सदा होतें कामें । — ४ पं. तेथींचिया. — ५ त. हीन. — ६ त. तोडितां तुटाते. दे. तुटातें. पं. तोडिलें तुटतें जोडिलें जडलें । — ७ प. नाही.

॥ १९६२ ॥

होतीं नेणों जालीं कठिणें कठीण । जवळी च मन मनें ग्वाही ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आह्मी होतों सोई सांडिला मारग । घडिलें तें मग तिकून ही ॥ ४ ॥

निश्चितीनें होते पुढिलांची सांडी । न चाली ते कोंडी मायबापा ॥ २ ॥
आह्मां नाहीं त्यांचा घडिला आठव । त्यांचा बहु जीव विखुरला ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे जालें धर्माचें माहेर । पडिलें अंतर आह्मांकूनि ॥ ४ ॥

॥ १९६३ ॥

आतां करावा कां सोंस वांयांविण । लटिका चि सीण मनासी हा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ असेल तें कळों येईल लौकरी । आतां वारकरी आल्यापाठी ॥ ४ ॥

बहु विलंबाचें सन्निध पातलें । धीराचें राहिलें फळ पोटीं ॥ २ ॥
चालिलें तें ठाव पावेल सेवटीं । पुरलिया तुटी पाउलांची ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे आसे लागलासे जीव । ह्मणऊनि कींव भाकीतसें ॥ ४ ॥
॥ १९६४ ॥

भागलेती देवा । माझा नमस्कार घ्यावा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तुझी क्षेम कीं सकळ । बाळ अवघे गोपाळ ॥ ४ ॥
मारगीं चालतां । श्रमलेती येतां जातां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कांहीं । रुपा आहे माझ्या ठायीं ॥ ३ ॥

॥ १९६५ ॥

घालूनियां ज्योती । वाट पाहें दिवसराती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु उताविळ मन । तुमचें व्हावें दरुषण ॥ ५ ॥

आलों बोळवीत । तैसें या चि पथें चित्त ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पेणी । येतां जातां दिवस गणीं ॥ ३ ॥

॥ १९६६ ॥

आजि दिवस धन्य । तुमचें जालें दरुषण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सांगा माहेरींची मात । अवघा विस्तारीं वृत्तांत ॥ ५ ॥

आइकतों मन । करुनि सादर श्रवण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाम । माझा सकळ संभ्रम ॥ ३ ॥

॥ १९६७ ॥

बोलिलीं तीं काय । माझा बाप आणि माय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें सांगा जी झडकरी । तुह्मी सखे वारकरी ॥ ५ ॥

पत्राचें वचन । काय दिलें फिरावून ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कांहीं । मना आणिलें कीं नाहीं ॥ ३ ॥

॥ १९६८ ॥

काय पाठविलें । सांगा भातुकें विठ्ठलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आसे लागलासे जीव । काय केली माझी कींव ॥ ५ ॥

फेडिलें मुडतर । किंवा कांहीं जरजर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सांगा । कैसें आर्त पांडुरंगा ॥ ३ ॥

॥ १९६९ ॥

आजिचिया लाभें ब्रह्मांड ठेगणें । सुखी जालें मन कल्पवेना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आर्तभूत माझा जीव जयांसाठीं । त्यांच्या जाल्या भेटी पायांसवें

॥ ६ ॥

वाटुली पाहातां सिणले नयन । बहु होतें मन आर्तभूत ॥ २ ॥

माइया निरोपाचें आणिलें उत्तर । होइल समाचार सांगती तो ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे भेटी निवारला ताप । फेळले संकल्प संत आले ॥ ४ ॥

॥ १९७० ॥

आजि बरवें जालें । माझें माहेर भेटलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ डोळां देखिले सज्जन । निवारला भाग सीण ॥ ४५ ॥

धन्य जालों आतां । क्षेम देऊनियां संतां ॥ २ ॥

इच्छेचें पावलों । तुका हलणे धन्य जालों ॥ ३ ॥

॥ २९७२ ॥

वोरसोनि येती । वत्सैं धेनुवेच्या चित्ती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझा कैराया सांभाळ । वोरसोनियां कृपाळ ॥ ६५ ॥

स्नेहं भूक तान । विसरती जाले सीण ॥ २ ॥

तुका ह्यणे कौतुके । दिलें प्रेमाचें भातुके ॥ ३ ॥

॥ १९७२ ॥

आलैं तें आधीं खाईन भातुकें । मग कवतुकें गाईन ओव्या ॥ १ ॥

सांगितला आधीं आइकों निरोप । होइल माझा बाप पुंसे तो तें ॥२॥

तुका ह्मणे माझे सखे वारकरी । आले हे माहेरीहून आजि ॥ ३ ॥

१ त. निरसला पं. निवाला.—२ दे. त. फळलें.—३ पं. देखिला.—४ पं. वत्स.—५ पं. करावा.—६ पं. पुसे तो चि. दे. पुसें तों तें.

॥ १९७३ ॥

आमुप जोडल्या सुखाचिया रासी। पार त्या भाग्यासी नाही आतां ॥ १ ॥
 काय सांगों सुख जालें आलिंगनें । निवाली दर्शनं कांति माझी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे यांच्या उपकारासाठीं । नाही माझे गांठी कांहीं एक ॥ ३ ॥

॥ १९७४ ॥

पवित्र व्हावया घालीन लोळणी । ठेवीन चरणीं मस्तक हें ॥ १ ॥
 जोडोनि हस्तक करीन विनवणी । घेइन पायवणी धोवोनियां ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे माझे भांडवल सुचें । संतां हें ठायींचें ठावें आहे ॥ ३ ॥

*पत्राचे अभंग समाप्त । ३६ । १९ । ११ ॥ ६६ ॥

॥ १९७५ ॥

मना एक करीं । ह्मणें जाईन पंढरी ।
 उभा विटेवरी । तो पाहेन सांवळा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करीन सांगसी तें काम । जरी जपसी हें नाम ।
 नित्य वाचे राम । हरि कृष्ण गोविंदा ॥ २ ॥
 लांगें संतांचिया पायां । कथे उल्हास गावया ।
 आलों मागावया । शरण देई उचित ॥ २ ॥
 नाचें रंगीं वाहें टाळी । होय सादर ते काळीं ।
 तुका ह्मणे मळी । सांडूनियां अंतरी ॥ ३ ॥

॥ १९७६ ॥

न राहे क्षण एक वैकुंठीं । क्षीरसागरीं त्रिपुटी ।

१ दे. आलिंगन.—२ पं. त्याच्या.—३ दे. त. ह्मणे. पं. ह्मणे मी जाईन०.—४ पं. पाहिन.—५ दे. सांगती.—६ पं. गोविंद.—७ पं. लागन.—८ पं. रंगें.—९ पं. अंतरिची.—१० पं. क्षीरसागरा.—* संतांवरोवर पाठविल्या पत्राचे अ० ३६; या पत्राच्या उत्तराच्या मार्गप्रतीक्षेचे अ० १९; व संत परत आले त्यांची भेट झाली ते अभंग ११; एकंदर अभंग ६६.

जाय तेथें'दाटी । वैष्णवांची धांवोनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भाविक गे माये भोळें गुणाचें । आवडे तयाचें नाम घेतां तयासी

॥ ५ ॥

जो नातुडे कवणिये परी । तपें दानें व्रतें थोरी ।

ह्मणतां वाचे हरि । राम कृष्ण गोविंदां ॥ २ ॥

चौदा भुवनें जया पोटी । तो राहे भक्तांचिये कंठी ।

करूनियां साटी । चित्त प्रेम देहींची ॥ ३ ॥

जया रूप ना आकार । धरी नाना अवतार ।

घेतलीं हजार । नांवे ठेवूनि आपणां ॥ ४ ॥

ऐसा भक्तांचा ऋणी । पाहातां आगमीं पुराणीं ।

नाहीं तुका ह्मणे ध्यानीं । तो कीर्तनीं नाचतसे ॥ ५ ॥

॥ १९७७ ॥

स्वल्प वांट चला जाऊं । वाचे गाऊं विठ्ठल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुह्मी आह्मी खेळीमेळीं । गदा रोळी आनंदें ॥ ५ ॥

ध्वजा कुंचे गरुडटके । शृंगार निके करोनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हें चि नीट । जवळी वाट वैकुंठा ॥ ३ ॥

॥ १९७८ ॥

आनंदाच्या कोटी । सांठवल्या आह्मां पोटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ प्रेम चालिला प्रवाहो । नामओघ लवलाहो ॥ ५ ॥

अखंड खंडेना जीवन । राम कृष्ण नारायण ॥ २ ॥

थडी आहिक्य परत्र । तुका ह्मणे सम तीर ॥ ३ ॥

१ त. जेथें.—२ पं. भोळ्या.—३ पं. वाचे ह्मणतां हरि०. त० ह्मणतां नाचे हरि०.—
४ पं. गोविंद.—५ पं. राहिची.—६ पं. वाटे.—७ पं. वाटे वैकुंठ.—८ पं. प्रेमा.

॥ १९७९ ॥

चाहाडाची माता । व्यभिचारीण तत्त्वता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहे संतांचें उणें । छिद्र छळावया सुनै ॥ ५ ॥

जागों त्याच्या बाचें । कांहीं सोडिलें गाठीचें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घात । व्हावा ऐसी जोडी मात ॥ ३ ॥

॥ १९८० ॥

सापें ज्यासी खावें । तेणें प्राणासी मुकावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय लाधला दुर्जन । तोंडावरी थुंकी जन ॥ ५ ॥

विंचु होणी नांगी । अग्न लावी आणिकां अंगी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जाती । नरका पाउलीं चालती ॥ ३ ॥ ॥ ६ ॥

॥ स्वामींनीं स्त्रीस उपदेश केला ते अभंग ॥ ११ ॥

॥ १९८१ ॥

पिकल्या सेताचा आह्मां देतो वांटा । चौधरी गोमटा पांडुरंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सत्तर टके बाकी उरली मागे तो हा । मागें झडले दाहा आजिवरी ॥ ५ ॥

हांडा भांडीं गुरें दाखवी ऐवज । माजघरीं बाजे बैसलासे ॥ २ ॥

मज यासी भांडतां जाब नेदी बळें । ह्मणे ऐका वेळे घ्याल वांटा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे स्त्रिये काय वो करावें । नेदितां लपावें काय कोठें ॥ ४ ॥

॥ १९८२ ॥

करितां विचार अवघें एक रंज्य । दुजा कोण मज पाठी घाली ॥ १ ॥

१ दे. "जेणों" (जणों?).-२ दे. हाणें.-३ पं. केल्या.-४ त. बाज.-५ पं. एक वेळे.-६ त. राज.

॥ ध्रु. ॥ कोण्या रीती जावें आह्मी वो पळोनि । मोकळे अंगणी मार्गे पुढे ॥

॥ १९८३ ॥

काय तें गव्हाणें हिंडावीं वो किती । दूत ते लागती याचे पाठी ॥ २ ॥

कोठें याची करूं गेलों कुळवाडी । आतां हा न सोडी जावें आह्मां ॥ ३ ॥

होऊनि बेबाख येथें चि राहावें । देईल तें खावें तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ १९८३ ॥

नागवूनि एकें नागवीं च केली । फिरोनियां आली नाही येथें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भेणें सुती कोणी न घेती पालवीं । करूनियां गोवी निसंतान ॥ १ ॥

एकें तीं गोविलीं घेऊनि जमान । हांसतील जन लोक तयां ॥ २ ॥

सरले तयांसी घाली वैकुंठी । न सोडी हे साटी जावें जाली ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जालों जाणोनि नेणतीं । सांपडलों हातीं याचे आह्मी ॥ ४ ॥

॥ १९८४ ॥

आतां तूं तयास होई वो उदास । आरंभला नास माझ्या जीवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जरूर हें जालें मज कां नावडे । उपास रोकडे येती आतां ॥

॥ १९८५ ॥

बरें मर्या तुझिया जीवाचें तें काय । व्हावें तें हें पाहें विचारूनि ॥ १ ॥

तुज मज तुटी नव्हे या विचारें । सहित लेकरें राहों सुखें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तरी तुझा माझा संग । घडेल वियोग कधीं नव्हे ॥ ४ ॥

॥ १९८५ ॥

काय करूं आतां माझिया संचिता । तेणें जीववित्ता साटी केली ॥ १ ॥

१ त. मोकळा. दे. मोकळ. — २ दे. याच. — ३ दे. केलों — ४ पं. बोख. — ५ पं. घालितो — ६ पं. जाली जावें. — ७ पं. तुज. — ८ त. पं. मा. — ९ दे. हें तें. — १० पं. लेकरें.

॥ ध्रु. ॥ न ह्मणावें कोणी माझें हें करणें । हुकुम तो येणें देवें केला ॥

॥ ३३ ॥

॥ ३४ ॥

करुनि मोकळा सोडिलों भिकारी । पुरविली तरी पाठी माझी ॥ २ ॥

पाणिया भोंपळा जेवावया पानें । लाविलीं वो येणें देवें आह्मां ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे यासी नाहीं वो करुणा । आहे नागवणा ठावा मज ॥ ४ ॥

॥ १९८६ ॥

नको धरूं आस व्हावें या बाळांस । निर्माण तें त्यांस त्यांचें आहे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपुला तूं गळा घेई उगवूनि । चुकवीं जाचणी गर्भवास ॥

॥ ३५ ॥

ऐवज देखोनि बांधितील गळा । ह्मणोनि निराळा पळतसें ॥ २ ॥

देखोनियां त्यांचा अवघड मार । कांपे थरथर जीव माझा ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जरी आहे माझी चाड । तरी करीं वाड चित्त आतां ॥ ४ ॥

॥ १९८७ ॥

भले लोक तुज बहु मानवती । वाढेल या कीर्ति जगामाजी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणे मेलीं गुरें भांडीं नेलीं चोरें । नाहींत लेंकुरें जालीं मज ॥ ३५ ॥

आस निरसूनि कठिण हें मन । करीं वो समान वज्र तैसें ॥ २ ॥

किंचित हें सुख टाकीं वो थुंकोनि । पावसील धनी परमानंद ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे थोर चुंकती सायास । भवबंधपाश तुटोनियां ॥ ४ ॥

॥ १९८८ ॥

एक हें सुख होईल दोघांसी । सोहळा हे ऋषि करिती देव ॥ १ ॥

१ पं. त्यांचें त्यांस.—२ पं. तो.—३ दे. त. अवेज.—४ दे. त. पं. पळतुसें. ५ पं. चुकती वो सत्यास ।—६ दे. त. भवबंध पाश. ७ पं. सोहळे.

॥ ध्रु. ॥ जडितविमानें बैसविती मानें । गंधर्वांचें गागें नामघोष ॥ १ ॥
संत महंत सिद्ध येतील सामोरे । सर्वसुखा पुरे कोड तेथें ॥ २ ॥
आलिंगूनि लोळीं त्यांच्या पायांवरी । जाऊं तेथवरी मायबापें ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तया सुखा वर्णू काय । जेव्हां बापमाय देखें डोळां ॥ ४ ॥

॥ १९८९ ॥

देव पाहावया करीं वो सायास । न धरीं हे आस नाशिवंत ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ दिन शुद्ध सोम सकाळीं पातला । द्वादशी घडला पर्वकाळ ॥ १ ॥
द्विजां पाचारूनि शुद्ध करीं मन । देई वो हें दान यथाविध ॥ २ ॥
नको चिंता करूं वस्त्रा या पोटाची । माउली आमुची पांडुरंग ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे दुरी सांगतो पाल्हाळीं । परी तो जवळी आहे आह्मां ॥ ४ ॥

॥ १९९० ॥

सुख हें नावडे आह्मां कोणां बळें ॥ नेणसी अंधळे जालीशी तूं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भूक तान कैसी राहिली निश्चळ । खुंटलें चपळ मन ठार्या ॥ १ ॥
द्रव्य जीवाहूनि आवडे या जना । आह्मांसी पाषाणाहूनि हीन ॥ २ ॥
सोईर सज्जन जन आणि वन । अवघे समान काय गुणें ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे आह्मां जवळी च आहे । सुख दुःख साहे पांडुरंग ॥ ४ ॥

॥ १९९१ ॥

गुरुरूपे मज बोलविलें देवें । होईल हें ध्यावें हित कांहीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सत्य देवें माझा केला अंगीकार । आणीक विचार नाहीं आंतां ॥ १ ॥
॥ १९९२ ॥

॥ १९ ॥

१ पं. लोळें.-२ पं. मायबाप.-३ पं. देखें.-४ पं. नाशिवंत.-५ पं. सोम शुद्ध.-६ पं. कोण्या.-७ दे. अंधळें.-८ पं. आहे.-९ पं. तें.-१० पं. दुजा.

होई बळकट घालूनियां कास । हा चि उपदेश तुज आतां ॥ २ ॥
 सडा संमार्जन तुळसीवृंदावन । अतीतपूजन ब्राह्मणाचें ॥ ३ ॥
 वैष्णवांची दासी होई सर्वभावें । मुखीं नाम ध्यावें विठोबाचें ॥ ४ ॥
 पूर्णबोध स्त्रीभ्रतारसंवाद । धन्य जिहीं वाद आशकिला ॥ ५ ॥
 तुका ह्मणे आहे पांडुरंगकथा । तरेल जो चित्ता धरील कोणी ॥ ६ ॥

॥ १ ॥ ह्मणोन सांगे हा विठ्ठल । सांगत कि ठिक ॥ ११ ॥

॥ ११ ॥ ललित सांगे हा विठ्ठल । सांगत कि ठिक ॥ ११ ॥

खडा रवाळी साकर जाला नामाचा चि फेर ।
 न दिसे अंतर । गोडी ठायीं निवडितां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तुली आली पांडुरंगा । भिन्न ऐसें काय सांगा ।
 चाळविलें जगा । मी हें माझें यासाठीं ॥ २ ॥
 पायीं हातीं नाकीं शिरीं । हेम रोहे अळकारीं ।
 मुसे आल्यावरी । काय निवडे वेगळें ॥ ३ ॥
 निजलिया लाभ हानी । तों च खरी ते स्वमीं ।
 तुका ह्मणे दोन्ही । निवारलीं जागतां ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ ललित सांगे हा विठ्ठल । सांगत कि ठिक ॥ ११ ॥

आली जाणों तुझा भाव । कैचा भक्त कैचा देव ।
 बीजा नाहीं ठाव । कैचें फळ शेवटीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ संपादिलें बहु रूप । कैचें पुण्य कैचें पाप ।
 नव्हतों आली आप । आपणासी देखिलें ॥ २ ॥
 एके ठायीं घरिच्याघरीं । न कळतां जाली चोरी ।

तेथें^१ तें चि दुरी । जाणें येणें खुंटलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धरुनि हातीं । उर ठेविली मागुती ।

एकांतीं लोकांतीं । देवभक्तिसोहळा ॥ ३ ॥

॥ १९९४ ॥

कांहीं बोलिलों बोंबडें । मायबापा तुहांपुढें ।

सलगी लाडें कोडें । मज क्षमा करावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय जाणावा माहिमा । तुमचा म्यां पुरुषोत्तमा ॥

आवडीनें सीमा । सांडविली मज हातीं ॥ २ ॥

घडे अवज्ञा सख्यत्वे । बाळें बापासी न भ्यावें ।

काय म्यां सांगावें । आहे ठावें तुहासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । प्रेम लोभ न संडावा ।

पाळिला पाळावा । लळा पुढती आगळा ॥ ३ ॥

॥ १९९५ ॥

बहु भितो जाणपणा । आड न यो नारायणा ।

घेइन प्रेमपान्हा । भक्तिसुख निवाडें ॥ १ ॥

यासी तुळे ऐसें कांहीं । दुजें त्रिभुवनीं नाहीं ।

काला भात दहीं । ब्रह्मादिकां दुर्लभ ॥ २ ॥

निर्मिषार्ध संतसंगति । वास वैकुंठीं कल्पांतीं ।

मोक्षपदें होती^५ । ते विश्रांति वापुडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हें चि देई । मीतूपणा खंड नाहीं ।

१ पं. तेथें चि दुसरी । जाणें०.—२ पं. उरी.—३ त. देवभक्त सोहळा.—४ त. बापें बाळासी निभावें. दे. “बाळें बापासी न भ्यावें” असें असतां मागून त. प्रमाणें केलें आहे.—

५ त. पं. निमिष्यार्ध. दे. निमिशा अर्ध.—६ पं. येती । त्या विश्रांति०.

बोलिलों त्या नाही । अभेदाची आवडी ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ १९९६ ॥

देवा आतां ऐसा करीं उपकार । देहाचा विसर पाडीं मज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरीं च हा जीव सुख पावे माझा । बरें केशीराजा कळों आलें

॥ २ ॥

ठाव देई चित्ता राखें पायांपाशीं । सकळ वृत्तींसी अखंडित ॥ २ ॥

आस भय चिंता लाज काम क्रोध । तोडावा संबंध यांचा माझा ॥ ३ ॥

मागणें तें एक हें चि आहे आतां । नाम मुखीं संतसंग देई ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नको वरपंग देवा । घेई माझी सेवा भावशुद्ध ॥ ५ ॥

॥ १९९७ ॥

तुज न करितां काय नव्हे एक । हे तों सकळिक संतवाणी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घेई माझा भार करीं कड्वार । उतरीं हा पार भवसिंधु ॥ २ ॥

उचित अनुचित पापपुण्यकाला । हां तों नये मला निवडितां ॥ २ ॥

कुंटित राहिली बोलतां बोलतां । पार न पवतां वाणी पुढें ॥ ३ ॥

पुसतां ही कोणां न कळे हें गुज । राखें आतां लाज पांडुरंगा ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे बहु पाहिलें या जीवें । वर्म जालें जी ठावें नाम तुझें ॥ ५ ॥

॥ १९९८ ॥

मज त्याची भीड नुलंघवे देवा । जो ह्मणे केशवा दास तुझा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज आवडती बहु तैसे जन । करिती कीर्तन कथा तुझी ॥ २ ॥

सांडूनियां लाज नाचेन त्यांपुढें । आइकती कोडें नाम तुझें ॥ २ ॥

१ दे. त. देहेचा—२ दे. त. राख.—३ दे. असे भय आतां लाज०. त. आशाभय०.—
४ पं. मज.—५ पं. त. संतासंग. (संतां संग?).—६ पं. ध्यावी.—७ पं. हें.

न लगे उपचार होईन भिकारी । वैष्णवांच्या घरीं उष्टावळी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जाणों उचित अनुचित । विचारूनि हित तें चि करूं ॥ ४ ॥

॥ १९९९ ॥

तुझे पाय माझे राहियेले चित्ती । ते मज दाविती वर्म देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मां अंधां तुझ्या पायांचा आधार । जाणसी विचार चालवितां

॥ ४ ॥

मन स्थिर ठेले इंद्रिये निश्चळ । हें तों माझे बळ नव्हे देवा ॥ २ ॥

पापपुण्य भेद नासिलें तिमिर । त्रिगुण शरीर सांडियेलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तुझा प्रताप हा खरा । मी जाणें दातारा शरणागत ॥ ४ ॥

॥ २००० ॥

जेथें जातों तेथें^३ तूं माझा सांगाती । चालविसी हातीं धरूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चालों वाटे आह्मी तुझा चि आधार । चालविसी भार सवें माझा ॥ ४ ॥

बोलों जातां बरळ करिसी तें नीट । नेली लाज धीट केलों देवा ॥ २ ॥

अवघे जन मज जाले लोकपाळ । सोडरे सकळ प्राणसखे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आतां खेळतों कौतुकें । जालें तुझें सुख अंतर्बाहीं ॥ ४ ॥

॥ २००१ ॥

जालें पीक आह्मां अवघा सुकाळ । घेऊं अवघा काळ प्रेमसुख ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाली अराणुक अवधियांपासून । अवघा गेला सीण भाग आतां

॥ ४ ॥

अवघा जाला आह्मां एक पांडुरंग । आतां नाहीं जग माझे तुझें ॥ २ ॥

१ दे. त. चाळवितां.—२ त. पं. त्रिगुणें.—३ त. ० तेथें तुझा च सांगाती.—४ पं. केलें.—

५ दे. अवघें.

अवघे चि आह्मी ल्यालों अळंकार । शोभलों हि फार अवघ्यांवरी ॥३॥
तुका ह्मणे आह्मी सदैवांचें दास । करणें न लगे आस आणिकांची ॥४॥

॥ २००१ ॥

॥ ६ ॥

॥ १ ॥ ॥ २००२ ॥

साधनें आमुचीं आज्ञेचीं धारकें । प्रमाण सेवकें स्वामिसत्ता ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ प्रकाशिलें जग आपुल्या प्रकाशें । रवि कर्मरसें अलिप्त त्या ॥५॥
सांगणें तें नाहीं करणें आपण । मोलही वचन बाध जालें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मां भांडवल हातीं । येरझारा खाती केवढियें ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ ॥ २००३ ॥

शुभ जाल्या दिशा अवघा चि काळ । अशुभ मंगळ मंगळाचें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हातींचिया दीपें दुराविली निशी । न देखिजे कैसी आहे ते ही ॥५॥
सुख दुःखाहूनि नाहीं विपरीत । देतील आघात हितफळें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां आह्मांसी हें भलें । अवघे चि जाले जीव जंत ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ ॥ २००४ ॥

पाप पुण्य दोन्ही वाहाती मारग । स्वर्गनर्कभोग यांचीं पेणी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ एका आड एक न लगे पुसावें । जेविल्या देखावें मार्गे भूक ॥५॥
॥ २ ॥ ॥ २००५ ॥

राहाटीं पडिलें भरोनियां रितीं । होतील मागुतीं येतीं जातीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आह्मी खेळतियांमधीं । नाहीं केली बुद्धि स्थिर पाहों ॥३॥

॥ ३ ॥ ॥ २००६ ॥

१ पं. देवाचे. दे. सदेवांचे.—२ पं. प्रधान सेवकें.—३ दे. सांगणें तें तें नाहीं०.—४ पं. जालों.—५ पं. यांची खाणी.—६ पं. एका.

॥ २००५ ॥

हित तें हें एक राम कंठीं राहे । नांठविती देहभाव देही ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हा चि एक धर्म निज बीजवर्म । हें चि जाळी कर्म केलीं महा

॥ ५ ॥

चित्त राहे पायीं रूप बैसे डोळां । जीवें कळवळा आवडीचा ॥ २ ॥

अखंड न खंडे अभंग न भंगे । तुका ह्मणे गंगे मिळणी सिंधु ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २००६ ॥

माझिये जातीचें मज भेटो कोणी । आवडीची धणी फेडावया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आवडे ज्या हरि अंतरापासुनि । ऐसियांचें मनीं आर्त माझे ॥ ५ ॥

तयालागीं जीव होतो कासावीस । पाहातील वास नयन हे ॥ २ ॥

सुफळ हा जन्म होईल तेथून । देतां आलिंगन वैष्णवांसी ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तो चि सुदिन सोहळा । गाऊं या गोपाळा धणिवारि ॥ ४ ॥

॥ २००७ ॥

आमुचें जीवन हें कथाअमृत । आणिक ही संतसमागम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सारूं एके ठायीं भोजन परवडी । स्वादरसें गोडी पदोपदीं ॥ ५ ॥

धालिया ठेंकर येती आनंदाचे । वोसंडलें वाचे प्रेमसुख ॥ २ ॥

पिकलें स्वरूप आलिया धुमरी । रासी ते अंबरीं न समाये ॥ ३ ॥

मोजितां तयाचा अंत नाही पार । खुंटला व्यापार तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ २००८ ॥

जोडिलें तें आतां न सरे सारितां । जीव बळी देतां हाता आलें ॥ १ ॥

१. त. पं नाठवती. — २. त. देहभाव देही. — ३. त. दे. ऐसियाचे मनीं आर्त माझे. — ४. त. सफळ. — ५. पं. येथून. — ६. दे. धुमरि.

॥ ध्रु. ॥ संचित सारूनि बांधिलें धरणें । तुंबिलें जीवन साक्षेपें हैं ॥ १ ॥
 शीत उष्ण तेथें सुखदुःख नाही । अंतर सबाही एक जालें ॥ २ ॥
 बीज तो अंकुर पैत्र शाखा फळें । प्राप्तबीज मुळें अवघें नासे ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे नामीं राहिलीसे गोडी । बीजांच्या परवडी होती जाती ॥ ४ ॥

॥ २००९ ॥

भक्तिभाव आह्मी बांधिलासे गांठी । सौदावितों हाटीं घ्या रे कोणी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सुखाचिया पेंठे घातला दुकान । मांडियेले वान रामनाम ॥ १ ॥
 सुखाचें फुकाचें सकळांचें सार । तरावया पार भवसिंधु ॥ २ ॥
 मार्गे भाग्यवंत जाले थोर थोर । तिहीं केला फार हा चि सांटा ॥ ३ ॥
 खोटे कुडें तेथें नाही घातपात । तुका ह्मणे चित्त शुद्ध करीं ॥ ४ ॥

॥ २०१० ॥

पंजन्यें पडावें आपुल्या स्वभावें । आपुलाच्या दैवें पिके भूमि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ बीज तें चि फळ येईल शेवटीं । लाभहानितुटी ज्याची त्या ॥ १ ॥

॥ २०११ ॥

दीपाचिये अंगीं नाही दुजाभाव । धणी चोर साव सारिखे चि ॥ २ ॥
 काउळें ठोंपरा कंकर तित्तिरा । राजहंसा चारा मुक्ताफळें ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे येथें आवडी कारण । पिकला नारायण जयां तैसा ॥ ४ ॥

॥ २०१२ ॥

धीर तो कारण एकविधभाव । पतिव्रते नांही सर्वभावें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ चातक हे जळ न पाहाती दृष्टी । वाट पाहे कंठीं प्राण मेघा ॥ १ ॥

१ त. आक्षेप हें. दे. आक्षेप हें.—२ त. आच्छादिलें फळ । प्राप्तबीजें मूळ अवघें ०.—३ पं. मूळ.
 ४ पं.—बीजाची.—५ दे. त. साधावितों.—६ दे. त. पं. प्रजन्यें.—७ दे. “नाहीं” शब्द नाही.—८
 पं. चोर आणि साव सारिखाची ।—९ पं. करकर तीतरा. त. कंकर तित्तिरा. दे. कंकर तितरा.
 —१० त. नाहो.

सूर्यविकासिनी नेघे चंद्रामृत । वाट पाहे अस्तउदयाची ॥ २ ॥
 धेनु येऊं नेदी जवळी आणिकां । आपुल्या बाळकाविण वत्सा ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे नेम प्राणांसर्वसाटी । तैरी च या गोष्टी विठोबाची ॥ ४ ॥
 ॥ ४ ॥ ॥ ६ ॥

॥ २०१२ ॥

नामें स्नानसंध्या केलें क्रियाकर्म । त्याचा भवश्रम निवारला ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आणिकें दुरावलीं करितां खटपट । वाँउगे बोभाट वर्माविण ॥ ५ ॥
 रामनामीं जिहीं धरिला विश्वास । तिहीं भवपाश तोडियेले ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे केलें कळिकाळ ठेंगणें । नामसंकीर्तनें भाविकांनीं ॥ ३ ॥

॥ २०१३ ॥

वैष्णवांची कीर्ती गाइली पुराणी । साही अठरांजणीं चहूं वेदीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ ऐसे कोणी दावा ग्रंथांचे वाचक । कर्मठ धार्मिक पुण्यशील ॥ ५ ॥
 आदिनाथ शंकर नारद मुनीश्वर । शुका ऐसा थोर आणिक नाही ॥ २ ॥
 तुका म्हणे मुगुटमणी हे भक्ति । आणिक विश्रान्ति अरतिया ॥ ३ ॥

॥ २०१४ ॥

बोलिलों जैसे बोलविलें देवें । माझे तुम्हां ठावें जातिकुळ ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ करा क्षमा कांहीं नका धरूं कोप । संत मायबाप दीनावरि ॥ ५ ॥
 वाचेचा चाळक जाला दावी वर्म । उचित ते धर्म मजपुढें ॥ २ ॥
 तुका म्हणे घडे अपराध नेगतां । दावा मज आतां ठाव पायीं ॥ ३ ॥

॥ २०१५ ॥

संतांचे घरींचा दास मी कामारी । दारीं परोवरीं लोळतसें ॥ १ ॥

१ दे. सूर्यविकाशनी .त. ० विकासनी. पं. विकाशिनी.—२ पं. प्राणासर्वसाटी.—३ पं. तरि च
 माझ्या गोष्टी.—४ दे. त. रामें.—५ पं. वाउगा.—६ त. कळिकाळा.—७ पं. कर्मिष्ठ.—
 ८ दे. त. पं. मुनेश्वर.—९ दे. अरतिया.—१० पं. कर्म.—११ त. परवरी.

॥ ध्रु. ॥ चरणींचे रज लागती अंगांस । तेणें बेताळीस उद्धरती ॥ १ ॥
 उच्छिष्ट हें जमा करुनि पत्रावळी । घालीन कवळी मुखामाजी ॥ २ ॥
 तुका म्हणे मी' आणिक विचार । नेणें हें चि सार मानतिसैं ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥

॥ २०१६ ॥

एक शेरा अन्ना चाड । येर वाउगी बडबड ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कां रे तृष्णा वाढविसी । बांधवूनि मोहपाशीं ॥ १ ॥
 ओट हात तुझा जागा । येर सिणसी वाउगा ॥ २ ॥
 तुका म्हणे श्रम । एक विसरतां राम ॥ ३ ॥

॥ २०१७ ॥

आलें धरायेच पेंठे । पुढें मांगुतें न भेटे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ होसी फजिती वरपडा । लक्ष चौव्यासीचे वेढां ॥ १ ॥
 नाहीं कोणांचा सांगात । दुःख भोगितां आघात ॥ २ ॥
 एका पाउलाची वाट । कोणां सांगावा बोभाट ॥ ३ ॥
 जुंतिजेसी घाणां । नाहीं मारित्या करुणा ॥ ४ ॥
 तुका म्हणे हित पाहें । जांवरि हें हातीं आहे ॥ ५ ॥

॥ २०१८ ॥

लाभ जाला बहुतां दिसीं । लाहो करा पुढें नासी ।
 मनुष्यदेहा ऐसी । उत्तमजोडी जोडिली ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ घेई हरिनाम सादरें । भरा सुखाचीं भांडारें ।
 जालिया व्यापारें । लाहो हेवा जोडीचा ॥ १ ॥

१ त. मज.—२ पं. काय तृष्णा.—३ दे. ओठ.—४ पं. भरायेचि. दे. धरायच पेट.—
 ५ पं. मागुती.—६ पं. सांगत.—७ पं. जुतिजेसी.

घेउनि माप हातीं । काळ मोवी दिवस राती ।

चोर लाग घेती । पुढें तैसें पळावें ॥ २ ॥

हित सावकासें । ह्मणे करीन तें पिसें ।

हातीं काय ऐसें । तुका ह्मणे नेणसी ॥ ३ ॥

॥ २०१९ ॥

सुखाचें ओतलें । दिसे श्रीमुख चांगलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मनें धरिला अभिलास । मिठी घातली पायांस ॥ ५ ॥

होतां दृष्टादृष्टी । ताप गेला उठाउठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जाला । लाभें लाभ दुणावला ॥ ३ ॥

॥ २०२० ॥

झरा लागला सुखाचा । ऐसा मापारी कडंचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जो हें माप तोंडें धरी । सळे जाली ते आवरी ॥ ५ ॥

जाले बहु काळ । कोणा नाहीं ऐसें बळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तळ । नाहीं पाहेसा सकळ ॥ ३ ॥

॥ २०२१ ॥

आह्मी बोलों तें तुज कळे । एक दोहीं ठायीं खेळे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय परिहाराचें काम । जाणे अंतराचें राम ॥ ५ ॥

कळोनियां काय चाड । माझी लोकांसी बडबड ॥ २ ॥

कारण सर्वे एका । अवघें आहे ह्मणे तुका ॥ ३ ॥

॥ २०२२ ॥

उमटे तें ठायीं । तुझे निरोपावें पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आह्मीं करावें चिंतन । तुझें नामसंकीर्तन ॥ ५ ॥

भोजन भोजनाच्या काळीं । मार्गों करूनियां आळी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माथां । भार तुझ्या पंढरिनाथा ॥ ३ ॥

॥ २०२३ ॥

केला पण सांडी । ऐसियासी ह्मणती लंडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां पाहा विचारून । समर्थासी बोलें कोण ॥ ५ ॥

आपला निवाड । आपण चि करितां गोड ॥ २ ॥

तुह्मीं आह्मीं देवा । बोलिला बोल सिद्धी न्यावा ॥ ३ ॥

अैसे धुरे उणें । मार्गें सरे तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ २०२४ ॥

न व्हावें तें जालें । तुह्मां आह्मांसी लागलें ॥ १ ॥

। ध्रु. ॥ आतां हालमाकलमें । भांडोनियां काढूं वर्म ॥ ५ ॥

पाटोळ्यासर्वेसाटी । दिली रंगट्याची गांठी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे हरी । आणूनियां करिन सरी ॥ ३ ॥

॥ २०२५ ॥

पतितमिरासी । ते म्यां धरिली जीवेंसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां बळिया सांग कोण । ग्वाही तुझें माझें मन ॥ ५ ॥

पावनाचा ठसा । दावीं मज तुझा कैसा ॥ २ ॥

१ दे. आपणें.—२ त. ऐसें. दे. पं. आसे.—३ पं. आह्मां तुह्मांसी.—४ पं. पाटोळ्यासंव-
साटी.—५ पं. रकट्याची.—६ दे. पावणांचा. त. पावणाचा.

वाव तुका हणें जालें । रोख पाहिजे दाविलें ॥ ३ ॥

॥ २०२६ ॥

करितां वेरझारा । उभा न राहासी वेव्हारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हे तों झोंडाईचे चाळे । काय पोटीं तें न कळे ॥ ५ ॥

औरोगुनी मुग । बैसलासी जैसा बग ॥ २ ॥

तुका हणें किती । बुडविलीं आळवितीं ॥ ३ ॥

॥ २०२७ ॥

नाहीं देणें घेणें । गोवा केली अभिमानें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां कां हो निवडूं नेदां । पांडुरंगा येवढा धंदा ॥ ५ ॥

पांचांमधीं जावें । थोड्यासाठीं फजित व्हावें ॥ २ ॥

तुज ऐसीं नाहीं । पांडुरंगा आली कांहीं ॥ ३ ॥

टाकूं तो वेव्हार । तुज बहु करकर ॥ ४ ॥

तुका हणें आतां । निवडूं संतां हें देखतां ॥ ५ ॥

॥ २०२८ ॥

सिंचन करितां मूळ । वृक्ष ओलावे सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नको पृथकाचे भरी । पडों एक मूळ धरीं ॥ ५ ॥

पाणचोऱ्याचें दार । वरिल दाटावें तें थोर ॥ २ ॥

वशें जाला राजा । मग आपुल्या त्या प्रजा ॥ ३ ॥

एक चिंतामणी । फिटे सर्व सुखधणी ॥ ४ ॥

तुका हणें धांवा । आहे पंढरी विसांवा ॥ ५ ॥

१ पं. "वाव" नाहीं.—२ दे. त. आरगुगी.—३ पं. गोवा केला अभिमाने.—४ दे. त. पं.

बोव्हावे.—५ पं. पृथुकाचे.—६ पं. पाणचोऱ्याचें तें दार ।—७ दे. त. पं. वश्य.—८ दे. पंढ-

रिये.

॥ २०२९ ॥

करूं याची कथा नामाचा गजर । आह्मां संवसार काय करी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ह्मणवूं हरिचे दास लेऊं तीं भूषणें । कांपे तयाभेणें कळिकाळ ॥ ५ ॥

आशा भय लाज आड नये चिंता । ऐसी तया सत्ता समर्थाची ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करूं ऐसियांचा संग । जेणें नव्हे भंग चिंतनाचा ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २०३० ॥

काय सर्प खातो अन्न । काय ध्यान बगाचें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अंतरींची बुद्धि खोटी । भरलें पोटीं वाईट ॥ ५ ॥

काय उंदीर नाही धांवीं । राख लावी गाढव ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुसर जळीं । काउळीं कां न न्हाती ॥ ३ ॥

॥ २०३१ ॥

मदें मातलें नागवें नाचे । अनुचित वाचे बडबडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां शिकवावा कोणासी विचार । कर्म तें दुस्तर करवी धीट ॥ ५ ॥

आलें अंगासी तें बळिवंत गाढें । काय वेड्यापुढें धर्मनीत ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कळीं येईल तो भाव । अंगावरि घाव उमटतां ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २०३२ ॥

सोन्याचे पर्वत करवती पाषाण । अवघे रानोरान कल्पतरू ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ परि या दुर्लभ विठोबाचे पाय । तेथें हे उपाय न सरती ॥ ५ ॥

अमृतें सागर भरवती गंगा । ह्मणवेल उगा राहें काळा ॥ २ ॥

भूत भविष्य कळों येईल वर्तमान । करवती प्रसन्न रिद्धिसिद्धी ॥ ३ ॥
 स्थान मान कळों येती योगमुद्रा । नेववेल वारा ब्रह्मांडासी ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे मोक्ष राहे ओलीकडे । इतर बापुडें काय तेथें ॥ ५ ॥
 ॥ १ ॥

॥ २०३३ ॥

भाविकां हैं वर्म सांपडलें निंके । सेविती^२ कवतुकें धणीवारि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ इच्छितील तैसा नाचे त्यांचे छंदें । वंदिती तीं^३ पदें सकुमारें
 ॥ ५ ॥

विसरले मुक्ती भक्तिअभिळासें । ओढत सारिसें सुख आलें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे नाहीं मागायाची आस । पांडुरंग त्यांस विसंबेना ॥ ३ ॥
 ॥ २०३४ ॥

भक्तां समागमें सर्वभावे हरि । सर्व काम करी न सांगितां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सांठवला राहे हृदयसंपुष्टी । बाहेर धाकुटी मूर्ति उभा ॥ ५ ॥
 मागण्याची वास पाहे मुखाकडे । चिंतिल्या रोकडे मनोरथ ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जीव भाव देवाणयां । ठेवूनि ते कांहीं न मागती ॥ ३ ॥
 ॥ २०३५ ॥

प्रेमअमृतें रसना ओलावली । मनाची राहिली वृत्ति पायीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सकळ ही तेथें वोळलीं मंगळें । वृष्टि केली जळें आनंदाच्या
 ॥ ५ ॥

सकळ इंद्रियें जालीं ब्रह्मरूप । ओतलें स्वरूप माजी तया ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जेथें वसे भक्तराव । तेथें नांदे देव संदेह नाहीं ॥ ३ ॥
 ॥ ३ ॥

१ पं. ऐलीकडे.—२ दे. त. सेवितु.—३ प. ते पदें सकुमार.—४ पं. अभिळाष.—५ दे. त. सुखा.—६ दे. संगतां.—७ पं. ठेवूनियां कांहीं.—८ दे. मगती.

॥ २०३६ ॥

कासया गुणदोष पाहों आणिकांचे । मज काय त्यांचें उणें असे ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ काय पापपुण्य पाहों आणिकांचें । मज काय त्यांचें उणें असे ॥ ५ ॥
 नष्टदुष्टपण कवणाचें वाणू । तयाहून अणु अधिक माझें ॥ २ ॥
 कुचर खोटा मज कोण असे आगळा । तो मी पाहों डोळां आपुलिये ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणे मी भांडवलें पुरता । तैजसी पंढरिनाथा लावियेलें ॥ ४ ॥
 ॥ १ ॥

॥ २०३७ ॥

काळ जवळि च उभा नेणां । घाली झांपडी खुंटी कानां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसा हुशार सावध राहीं । आपुला तूं अपुलेठार्यां ॥ ५ ॥
 काळ जवळिच उभा पाहीं । नेदि कोणासि देऊं कांहीं ॥ २ ॥
 काळें पुरविली पाठी । वरुषें जालीं तरी साठी ॥ ३ ॥
 काळ भोंवताला भोंवे । राम येऊं नेदी जिव्हे ॥ ४ ॥
 तुका ह्मणे काळा । कर्म मिळतें तें जाळा ॥ ५ ॥
 ॥ २०३८ ॥

दुष्ट भूषण सज्जनाचें । अलभ्यलाभ पुण्य त्याचें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धन्य ऐसा परउपकारी । जाय नरका आणिकांवारि ॥ ५ ॥
 मळ खाये संवदणी । करी आणिकांची उजळणी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे त्याचा । प्रीती आदर करा साचा ॥ ३ ॥
 ॥ २०३९ ॥

साहोनियां टांकीघाये । पाषाण देव चि जाला पाहें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तया रीती दृढ मन । करीं साधाया कारण ॥ १ ॥
बाण शस्त्र साहे गोळी । शूरां ठाव उंच स्थळीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे सती । अग्न न देखे ज्या रीती ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥
॥ २०४० ॥

तेणें वेशें माझीं चोरिलीं अंगें । मानावया जग आत्मपणें ।
नाहीं चाड भीड संसाराचें कोड । उदासीन सर्व गुणें ।
भय मोह लज्जा निरसली शंका । अवधियां एक चि पणें ।
विठ्ठलाच्या पायीं बैसोनि राहिलीं । भागलीं नुठित तेणें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. आतां त्यांसीं काय चाले माझें बळ । जालोंसें दुर्बळ सत्त्वहीन ।
दग्ध पट दिसे संगैति बरवंट । काय त्याचें कारण ॥ १ ॥
आळसें दृष्टी न पाहे आपुलें । एक चि देखिलें सर्वरूप ।
मानामान तेथें खुंटोनि राहिलें । पिशुन तो कोण बाप ।
ज्योति ना अंधार अवघा एकंकार । तेथें काय पुण्यपाप ।
विठ्ठलावांचुनि कांहीं च नावडे । वेगळाल्या भावें रूप ॥ २ ॥
बळबडिवार लौकिक वेव्हार । गेली आशा तृष्णा माया ।
सुखदुःखाची वार्ता नाइके । अंतरलों दुरी तया ।
मीतूपणनिष्काम होऊनि । राहिलों आपुलिया ठायां ।
तुजविण आतां मज नाहीं कोणी । तुका ह्मणे देवराया ॥ ३ ॥ ॥ १ ॥
॥ २०४१ ॥

कथा पुराण ऐकतां । शोपें नाथिलें तत्त्वता ।

१ दे. सुरां. त. पं. शूरां.—२ त. “अग्न” असें मागून केलें आहे.—३ त. आत्मपणें.
दे. “आत्मपणें” असतां मागून “आत्मपणें” केलें आहे. पं. आपणें.—४ पं. पणें.—५ पं.
दुरोनि.—६ दे. त. पिशुन. पं. पिशुण.—७ दे. पं. निःकाम.—८ पं. पुराणें.—९ दे. “शोप
नाथिलि” असतां मागून “शोपें नाथिलें” असें केलें आहे. त. शोपें नाथिला.

खाटेवरि पडतां । व्यापी चिंता तळमळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसी गहन कर्मगति । काय तयासी रडती ।

जाले जाणते जो चितीं । कांहीं नेघे आपुला ॥ २ ॥

उदक लावितां न धरे । चिंता करी केव्हां सरे ।

जाऊं नका धीरें । ह्मणे करितां ढेवाळ्या ॥ ३ ॥

जवळी गोंचिड क्षीरा । जैसी कमळणी दर्दुरा ।

तुका ह्मणे दुरा । देशत्यागें तयासी ॥ ४ ॥

॥ २०४२ ॥

संदेह बाधक आपआपणयांतें । रज्जुसर्पवत भासतसे ।

भेऊनियां काय देखिलें येणें । मारें घायेंविण लोळतसे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आपण चि तारी आपण चि मारी । आपण उद्धरी आपणयां ।

शुकनळिकेन्यायें गुंतलासी काय । विचारूनि पाहें मोकळिया ॥ २ ॥

पापपुण्य कैसे भोंजिले अंक । दशकाचा एक उरविला

जाणोनियां काय होतोसी नेणता । शून्यां ठाव रिता नाहीं नाहीं ॥ ३ ॥

दुरा दृष्टी पाहें न्याहाळूनि । मृगजला पाणी न ह्मणें चाडा ।

धांवतां चि फुटे नव्हे सर्माधान । तुका ह्मणे जाण पावे पीडा ॥ ४ ॥

॥ २०४३ ॥

॥ २०४३ ॥

कथे उभा अंग राखेल जो कोणी । ऐसा कोण गणी तया पापा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येथें तो पातकी न येतां च भला । रणीं कुचराला काय चाले ॥ २ ॥

१ पं. तळमळी.—२ पं. ढेवाळ्या.—३ त. विण घायें कैसें लोळतसें. दे. असेंच असतां मागून “मारें घायें विण लोळतसे” असें केले आहे. पं. घायें विण कैसें.—४ दे. आपणें. पं. “आपण उद्धरी” यावद्दल “आपण चि उद्धरी”—५ पं. भाजिले.—६ दे. त. अख. पं. अंख.—७ त. शून्याचा ठाव नाहीं जाला। पं. शून्याचा ठावरिता नाहीं।—८ त. सावधान.—९ दे. राखे.—१० त. पं. येता.—११ पं. जालें.

कथे बैसोनी आणीक चर्चा । धिग त्याची वाचा कुंभपाक ॥ २ ॥

तुका ह्मणे ऐलपैल ते^२ थडीचे । बुडतील साच मध्यभागीं ॥ ३ ॥

॥ २०४४ ॥

नावडे ज्या कथा उठोनियां जाती । ते यमा फावती बरे वोजा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तो असे जवळी गोंचिडाच्या न्याये । देशत्यागे ठाय तया दुरी ॥ ४ ॥

नव्हे भला कोणी नावडे दुसरा । पाहुणा किंकरा यमा होय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तया करावे तें काई । पाषाण कां नाही जळामध्ये ॥ ३ ॥

॥ २०४५ ॥

जवळी नाही चित्त । काय मांडियेलें प्रेत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कैसा पहे चर्मदृष्टि । दीप स्नेहाच्या शेवटीं ॥ ४ ॥

कांतेलेंसें श्वान । तैसें दिशा हिंडे मन ॥ २ ॥

त्याचे कानीं हाणे । कोण बोंब तुका ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ २०४६ ॥

दुर्बळा वाणीच्या एक दोनि सिद्धि । सदैवा समाधि विश्वरूपीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय त्याचें वांयां गेलें तें एक । सदा प्रेमसुख सर्वकाळ ॥ ४ ॥

तीर्थ देव दुरी तया भाग्यहीना । विश्व त्या सज्जना दुमदुमिलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे एक वाहाती मौळिया । भाग्ये आगळिया घरा येती ॥ ३ ॥

॥ २०४७ ॥

॥ २०४७ ॥

परिमळें काष्ठ ताजवां तुळविलें । आणिक नांवांची थोडी ।

१ पं. कथे बैसोनियां आणिक करी चर्चा । - २ पं. " ते " नाही - ३ पं. बऱ्या. - ४ दे. ठायें. - ५ त. चद्रीदाटी. पं. चद्रीदृष्टी दे. "चद्रीदाष्टी" असतां " चर्मदृष्टि " केलें आहे. - ६ पं दाहीं. दिशा. - ७ पं. नावडे चि.

एक तीं कांतिवें उभविलीं ढवळारें । एकाचिया कुड मेडी ।
 एक दीनरूप आणित्ती मोळिया । एक ते बांधोनि माडी ।
 अवधियां बाजार एक चि जाला । मांविकलीं आपुल्या पाडीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ गुण तो सार रूपमध्यकार । अवगुण तो फार पीडीतसे ॥ ५ ॥
 एक गुणें आगळे असती । अमोत्य नांवांचे खडे ।
 एक समर्थ दुर्बळा घरीं । फार मोलाचे थोडे ।
 एक झगझग करिती वाळवंटीं । कोणी न पाहाती तयांकडे ।
 सभाग्य संपन्न आपुलाले घेरीं । मायेक दैन्य बापुडें ॥ २ ॥
 एक नामें रूपें सारिख्या असती । अनेकप्रकार याती ।
 ज्याचिया संचितें^३ जैसें आलें पुढें । तयाची तैसी चँ गति ।
 एक उंचपदीं बैसोनि^४ सुखें । दास्य करवी एका हातीं ।
 तुका ह्मणे कां मानिती सुख । चुकलिया वांयां खंती ॥ ३ ॥ ॥ १ ॥
 ॥ २०४८ ॥

नाहीं आह्मां शत्रु साँसुरें पिशुन । दाटलें हें घन माहियेर ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ पाहें तेथें पांडुरंग रखुमाई । सत्यभामा राही जननिया ॥ ५ ॥
 लज्जा भय कांहीं आह्मां चिंता नाहीं । सर्वसुखें पायीं वोळगती ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आह्मी सदैवाचीं बाळें । जालों लडिवाळें सकळांचीं ॥ ३ ॥
 ॥ २०४९ ॥

गर्भीं असतां बाळा । कोण पाळी त्याचा लळा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ कैसा लाववी सूत्रधारी । कृपाळुवा माझा हरी ॥ ५ ॥
 सर्प पिलीं वितां चिं खाय । वांचलियां कोण माय ॥ २ ॥

१ दे. एक तें कातिवें. पं. एक तें कितीची.—२ पं. परी । मायेक दैन्यवाणें बापुडें.—
 ३ पं. संचित्ती.—४ पं. “ च ” नाहीं. —५ दे. त. पं. बैसउनि.—६ पं. करविती.—७ पं. सो-
 हरे.—८ दे. त. पं. पिसुन.—९ पं. “ चि ” नाहीं.—१० पं. वांचवित.

गगनीं लागला कोसेरा । कोण पुरवी तेवें चारा ॥ ३ ॥

पोटीं पाषाणांचे जीव । कवण जीव त्याचा भाव ॥ ४ ॥

तुका म्हणे निश्चळ राहें । होईल तें सहज पाहें ॥ ५ ॥

॥ २०५० ॥

न म्हणे कवणां सिद्ध साधक गंव्हार । अवघा विश्वंभर वांचूनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें माझे बुद्धि काया वाचा मन । लावीं तुझे ध्यान पांडुरंगा ॥ १ ॥

गातां प्रेमगुण शंका माझ्या मनीं । नाचतां रंगणीं नाठवावी ॥ २ ॥

देई चरणसेवा भूतांचें भजन । वर्णा अभिमान सांडवूनि ॥ ३ ॥

आशापाश माझी तोडीं माया चिंता । तुजविण व्यथा नको कांहीं ॥ ४ ॥

तुका म्हणे सर्व भाव तुझे पायीं । राहे ऐसें देई प्रेम देवा ॥ ५ ॥

॥ २०५१ ॥

अग्निमाजी गेलें । अग्नि होऊन तें चं ठेलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय उरलें त्या पण । मागील तें नाम गुण ॥ १ ॥

लोह लागे परिसा अंगीं । तो ही भूषण जाला जर्गी ॥ २ ॥

सरिता ओहोळा ओघा । गंगे^१ मिळोनि जाल्या गंगा ॥ ३ ॥

चंदनाच्या वासें । तरु चंदन जाले स्पर्श ॥ ४ ॥

तुका जडला संतां पायीं । दुजेपणा ठाव नाही ॥ ५ ॥ ॥ ४ ॥

॥ २०५२ ॥

ऐशा भाग्यें जालों । तरी धन्य जन्मा आलों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रुळें तळिले पायरी । संत पाय देती वरी ॥ १ ॥

१ दे. कोसरा-२ दे. त. वेथा.-३ पं. भावें-४ पं. "च" नाही.-५ पं. वोहळ. दे. वोहळा त. वोहोळा.-६ पं. मिळोनियां जाल्या गंगा.-७ पं. तरुवर.-८ पं. जवळा. दे. जळा.-९ पं. तळिल.

प्रेमामृतपान । होईल चरणरजें स्नान ॥ २ ॥

तुका ह्मणे सुखें । तया हरतील दुःखें ॥ ३ ॥

॥ २०५३ ॥

करितां या सुखा । अंतवार नाहीं लेखा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माथां पडती संतपाय । सुख कैवल्य तें काय ॥ ५ ॥

ऐसा लाभ नाहीं । दुजा विचारितां कांहीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गोड । तेथें पुरे माझें कोड ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २०५४ ॥

वेद जया गाती । आह्मां तयाची संगति ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाम धरियेलें कंठीं । अवघा सांढविला पोटीं ॥ ५ ॥

अंकाराचें बीज । हातीं आमुचे तें निज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बहु मोटें । अंगुरणियां धाकुटें ॥ ३ ॥

॥ २०५५ ॥

तूं श्रीयेचा पति । माझी बहु हीन याती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दोघे असों एके ठायीं । माझा माथा तुझे पायीं ॥ ५ ॥

माझ्या दीनपणां पार । नाहीं बहु तूं उदार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पांडुरंगा । मी ओहोळ तूं गंगा ॥ ३ ॥

॥ २०५६ ॥

मी याचक तूं दाता । काय सत्य पाहों आतां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ म्या तों पसरिला हात । करीं आपुलें उचित ॥ ५ ॥

१ पं. आणुरेणुयां.-२ पं. तुझी तरी हो श्रीपति. । दे. मूळांतल्याप्रमाणेंच होतें तें मागून
५. प्रतीप्रमाणें केलें आहे.-३ पं. दीन.-४ पं. माझा दीनपणा फार ।

आम्ही ध्यावें नाम । तुम्हां समाधान काम ॥ २ ॥

तुका म्हणे देवराजा । वाद खंडीं तुझा माझा ॥ ३ ॥

॥ २०५७ ॥

तुझे पोटीं वाव । व्हावा ऐसा माझा भाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करीं वासनेसारिखें । प्राण फुटे येणें दुःखें ॥ ५ ॥

अहंकार खोटे । वाटे श्वापदांचे थाटे ॥ २ ॥

तुका म्हणे आई । हातीं धरूनि संग देई ॥ ३ ॥

॥ २०५८ ॥

दारीं परोवरी । कुंडीं कवाडीं मी घरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुमच्या लागलों पोषणा । अवघे ठायीं नारायणा ॥ ५ ॥

नेदीं खाऊं जेवूं । हातींतोंडींचें ही घेऊं ॥ २ ॥

तुका म्हणे अंगीं । जडलों ठायींचा सलगी ॥ ३ ॥

॥ २०५९ ॥

मज कोणी कांहीं करी । उमटे तुमचे अंतरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ व्याला वाढविलें हूण । मज सुख तुज सीण ॥ ५ ॥

माझें पोट धालें । तुझे अंगीं उमटलें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खेलें । तेथें तुमचिया बळें ॥ ३ ॥

॥ २०६० ॥

जोडोनियां कर । उभा राहिलों समोर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि माझें भांडवल । जाणे कारण विठल ॥ ५ ॥

भाकितां करुणा । आतां नुपेक्षावें दीना ॥ २ ॥

१ दे. ठाव.—२ दे. श्वापदांचीं थाटे. पं. श्वापदांची थाटे.—३ पं. कुटि.—४ पं. येथें.

तुका ह्मणे डोई । ठेवीं वेळोवेळां पायीं ॥ ३ ॥

॥ २०६१ ॥

आह्मी घ्यावें तुझे नाम । तुह्मी आह्मां द्यावें प्रेम ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें निवडिलें मुळीं । संतीं बैसोनि सकळीं ॥ ५ ॥

माझी डोई पायांवरी । तुह्मी न धरावी दुरी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे केला । खंड दोघांचा विठला ॥ ३ ॥

॥ २०६२ ॥

वारिलें लिगाड । बहुदिसांचें हें जाड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न बोलावें ऐसें केलें । कांहीं वाउगें तितुलें ॥ ५ ॥

जाला चौघांचार । गेला खंडोनि वेव्हार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । करीन ते घ्यावी सेवा ॥ ३ ॥

॥ २०६३ ॥

पायरवे अन्न । मग करी क्षीर्दक्षीण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे होती घातपात । लाभे विण संगें थीत ॥ ५ ॥

जन्माची जोडी । वाताहात एके घडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे शंका । हित आड या लौकिका ॥ ३ ॥

॥ २०६४ ॥

आह्मां वैष्णवांचा । नेम काया मनै वाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धीर धरूं जिवासाठीं । येऊं नेदूं लाभा तुटी ॥ ५ ॥

उचित समय । लाज निवारावें भय ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कळा । जाणों नेम नाही बाळा ॥ ३ ॥

॥ २०६५ ॥

उलंघिली लाज । तेणें साधियेलें काज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुखें नाचे पैलतीरी । गेलों भवाचे सागरी ॥ ५ ॥

नामाची सांगडी । सुखें बांधली आवडी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लोकां । उरली वाचा मारीं हाका ॥ ३ ॥

॥ २०६६ ॥

बैसलोंसैं दारीं । धरणें कोंडोनि भिकारी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां कोठें हालों नेदीं । बरी सांपडली संदी ॥ ५ ॥

किती वेरझारा । मार्गें घातलिया घरा ॥ २ ॥

माझें मज नारायणा । देतां कां रे नये मना ॥ ३ ॥

भांडावें तें किती । बहु सोसिली फजिती ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे नाही । लाज तुझे अंगीं कांहीं ॥ ५ ॥

॥ २०६७ ॥

जालों द्वारपाळ । तुझें राखिलें सकळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाही लागों दिलें अंगा । आड ठाकलों मी जगा ॥ ५ ॥

करूनियां नीती । दिल्याप्रमाणें चालती ॥ २ ॥

हार्तीं दंड काठी । उभा जिवाचिये सार्ती ॥ ३ ॥

बळ बुद्धी युक्ती । तुज दिल्या सर्व शक्ती ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे खरा । आतां घेईन मुशारा ॥ ५ ॥

॥ २०६८ ॥

फळाची तों पोटी । घडे वियोगें ही भेटी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करावें चिंतन । सार तें चि आठवण ॥ ५ ॥

चित्त चित्ता ग्वाही । उपचारें चाड नाही ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । पावे अंतरींची सेवा ॥ ३ ॥

॥ १५ ॥

॥ २०६९ ॥

दुर्बळाचें कोण । एके घालूनियां मन ।

राहिलें कारण । तयावांचूनि काय तें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कळों आलें अनुभवें । पांडुरंगा माझ्या जीवें ।

न संगतां ठावें । पडे चर्या देखोनि ॥ ५ ॥

काम क्रोध माझा देहीं । भेदाभेद गेले नाही ।

होतें तेथें कांहीं । तुज कृपा करितां ॥ २ ॥

हैं तों नव्हे उचित । नुपेक्षावें शरणागत ।

तुका ह्मणे रीत । तुमची आह्मां न कळे ॥ ३ ॥

॥ २०७० ॥

आह्मी भाव जाणों देवा । न कळती तुझिया मावा ।

गणिकेचा कुढावा । पतना न्यावा दशरथ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तरी म्यां काय गा करावें ॥ कोण्या रीती तुज पावें ।

न संगतां ठावें । तुह्मांविण न पडे ॥ ५ ॥

दोनी फाकलिया वाटा । गोवी केली घटापटा ।

१ पं. नसतां हैं ठावें. - २ पं. गणिकेचा करिशी कुढावा. - ३ पं. दोही. - ४ दे. केला.

नव्हे धीर फांटा । आड रानें भरती ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माझे डोळे । तुझे देखती हे चाले ।

आतां येणें वेळे^२ । चरण जीवें न सोडीं ॥ ३ ॥

॥ २०७१ ॥

वेरझारीं जाला सीण । बहु केलें खेदक्षीण ।

भांडणासी दिन । आजी येथें फावला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काय भीड भार । धरूनियां लोकाचार ।

बुडवूनि वेव्होर । सरोबरी करावी ॥ ५ ॥

आलें बहुतांच्या मना । कांरे न होसी शाहाणा ।

मुळींच्या वचना । आह्मी जागों आपुल्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे चौघांमधीं । तुज नेलें होतें आधीं ।

आतां नाहीं मधीं । उरी कांहीं राहिली ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ २०७२ ॥

कल्पतरूखालीं । फळें येती मार्गीतलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तेथें बैसल्याचा भाव । विचारूनि बोलें ठाव ॥ ५ ॥

द्यावें तें उत्तर । येतो प्रतीत्याचा फेर ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मनीं । आपुल्या च लाभहानि ॥ ३ ॥

॥ २०७३ ॥

रंगलें या रंगें पालट न धरी । खेवलें अंतरीं पालटेना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सावळें निखळकृष्णनाम ठसे । अंगसंगें कैसे शोभा देती ॥ ५ ॥

१ पं. " माझे " नाहीं.—२ पं. काळें. त. वळें.—३ दे. क्षीदक्षीण. त. क्षेदक्षीण.—४ दे. त. लोकचार.—५ पं. व्यवहार.—६ दे. त. आतां नामधीं.—७ पं. प्रीतीचा चि. त. प्रतीत्याचाची.—८ पं. अंगसंग.

पवित्र जालें तें न लिपे विटाळा । नेदी बैसों मेळा आडवरी ॥ २ ॥
तुका ह्मणे काळें काळें केलें तोंड । प्रकाश अभंड देखोनियां ॥ ३ ॥

॥ २०७४ ॥

जगा काळ खाय । आह्मी माथां दिले पाय ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नाचों तेथें उभा राहे । जातां व्यंगें करी साहे ॥ ५ ॥
हरिच्या गुणें धाला । होता खात चि भुकेला ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हळु । जाला कढत शीतळु ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २०७५ ॥

ब्रह्मरस घेई काढा । जेणें पीडा वारेल ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पथ्य नाम विठोबाचें । अणीक वाचे न सेवीं ॥ ५ ॥
भवरोगाऐसैं जाय । आणीक काय क्षुल्लकें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नव्हे बाधा । अणीक कदा भूतांची ॥ ३ ॥

॥ २०७६ ॥

अंगें अनुभव जाला मज । संतरजचरणांचा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सुखी जालों या सेवनें । दुःख नेणें यावरी ॥ ५ ॥
निर्माल्याचें तुळसीदळ । विष्णुजळ चरणींचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भावसार । करूनि फार मिश्रित ॥ ३ ॥

॥ २०७७ ॥

वैद्य एक पंढरिराव । अंतर्भाव तो जाणे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ रोगाऐशा द्याव्या वल्ली । जाणे जाली बाधा ते ॥ ५ ॥

नेदी रुका वेचो मोल । पाहे बोल प्रीतीचे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दयावंता । सदा चिंता दीनांची ॥ ३ ॥

॥ २०७८ ॥

करितां कोणाचें ही काज । नाहीं लाज देवासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बरें करावें हें काम । धरिलें नाम दीनबंधु ॥ ५ ॥

करुनि अराणूक पाहे । भलत्या साह्य व्हावया ॥ २ ॥

बोले तैसी करणी करी । तुका ह्मणे एक हरि ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

॥ २०७९ ॥

उभे चंद्रभागे तीरीं । कट धरोनियां करीं ।

पाउलें गोजिरीं । विटेवरी शोभलीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ त्याचा छंद माझ्या जीवा । काया वाचा मनं हेवा ।

संचिताचा ठेवा । जोडी हातीं लागली ॥ ५ ॥

रूप डोळियां आवडे । कीर्ति श्रवणीं पवाडे ।

मस्तक नावडे । उठों पायांवरोंनि ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नाम । ज्याचें नासी क्रोध काम ।

हरी भवश्रम । उच्चारितां वाचेसी ॥ ३ ॥

॥ २०८० ॥

आह्मां हें चि भांडवल । ह्मणों विठल विठल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सुखें तरों भवनदी । सेंगें वैष्णवांची मांदी ॥ ५ ॥

बाखराचें वाण । सांडूं हें जेवूं जेवण ॥ २ ॥

न लगे वारंवार । तुका ह्मणे वेरझार ॥ ३ ॥

॥ २०८१ ॥

आतां माझ्या भावा । अंतराय नको देवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आलें भागा तें करितों । तुझें नाम उच्चारितों ॥ ५ ॥

दृढ माझें मन । येथें राखावें बांधोन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वाटे । नको फुटों देऊं फांटे ॥ ३ ॥

॥ २०८२ ॥

काय देवापाशीं उणें । हिंडे दारोदारीं सुनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करी अक्षरांची आटी । एके कवडी च साटीं ॥ ५ ॥

निंदी कोणां स्तवी । चिंतातुर सदा जीवीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भांड । जळो जळो त्याचें तोंड ॥ ३ ॥

॥ २०८३ ॥

मागणें तें मार्गों देवा । करूं भक्ती त्याची सेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय उणें त्यापाशीं । रिद्धिसिद्धी ज्याच्या दासी ॥ ५ ॥

कायावाचामन । करूं देवां हें अर्पण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे विश्वंभर । ज्यांच्यानं हें चराचर ॥ ३ ॥

॥ २०८४ ॥

चितीं नाहीं आस । त्याचा पांडुरंग दास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असे भक्तांचिये घरीं । काम न सांगितां करी ॥ ५ ॥

अनाथाचा बंधु । असे अंगीं हा संबधु ॥ २ ॥

१ पं. सुणें.—२ पं. त्याच्या.—३ पं. देवासीअर्पण.—४ पं. त्याच्यानं.—५ दे. संगतां.—६ पं. अंगीं असे.

तुका ह्मणे भावें । देवा सत्ता राबवावें ॥ ३ ॥

॥ २०८५ ॥

कर्कशसंगाति । दुःख उदंड फजिती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं इह ना परलोक । मजुर दिसे^१ जैसें रंक ॥ ५ ॥

वचन सेंटावरी । त्याचें ठेवूनि धिक्कारी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पायीं बेडी । पडिली कपाळीं कुऱ्हाडी ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

॥ २०८६ ॥

बीज पेरे^४ सेतीं । मग गाडेवरी वाहाती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांयां गेलें ऐसें दिसे । लाभ त्याचे अंगीं वसे ॥ ५ ॥

पाल्याची जतन । तरि प्रांतीं येती कण ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आळा । उदक देतां लाभे फळा ॥ ३ ॥

॥ २०८७ ॥

जाणावें तें सार । नाहीं तरी दगा फार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ढोळे झांकिलिया रवि । नाहीं ऐसा होय जेवीं^५ ॥ ५ ॥

बहुथोड्या आड । निवारितां लाभें जाड ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खरें । नेलें हातींचें अंधारें ॥ ३ ॥

॥ २०८८ ॥

मुळीं नेणपण । जाला तरी अभिमान ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांयां जावें हें चि खरें । केलें तेणें चि प्रकारें ॥ ५ ॥

अराणूक नाहीं कधीं । जाली तरि भेदबुद्धि ॥ २ ॥

१ त. जालें.—२ पं. सेटावारी.—३ दे. त. धीकारी. पं. धी.कारी.—४ पं. परी.—५ पं. जीवीं.

अंतरली नाव । तुका ह्मणे नाहीं ठाव ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २०८९ ॥

संवेसारसांते आले हो आइका । तुटीचें तें नका केणें भरूं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ लाभाचा हा काळ अवघे विचारा । पारखी ते करा साह्य येथें ॥ ५ ॥

शृंगारिलें दिसे न कळे अंतर । गोविला पदर उगवेना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे खोटे गुंफतां विसारें । हातिचिया खरें हातीं घ्यावें ॥ ३ ॥

॥ २०९० ॥

सारावीं लिगाडें धरावा सुपंथ । जावें उसंतीत हळूहळू ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुढें जातियाचे उमटले माग । भांवावलें जग आडरानें ॥ ५ ॥

वेचल्याचा पाहे वरावरि झाडा । बळाचा निधडा पुढिलिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे जैसी दाखवावी वाणी । ते द्यावी भरोनी शेवट तो ॥ ३ ॥

॥ २०९१ ॥

बुद्धिमंदा शिरीं । भार फजिती पदरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाय तेथें अपमान । पावे हानि थुंकी जन ॥ ५ ॥

खरियाचा पाड । मार्गे लावावें लिगाड ॥ २ ॥

तुका ह्मणे करी । वर्म नेणें भरोवरी ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ २०९२ ॥

पूर्वजांसी नका । जाणें तें एक आइका ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निंदा करावी चाहाडी । मनीं धरूनि आवडी ॥ ५ ॥

मात्रागमना ऐसी । जोडी पातकांची रासी ॥ २ ॥

तुका हणें वाट । कुंभपाकाची ते नीट ॥ ३ ॥

॥ २०९३ ॥

देहा लावी वात । पालव घाली जाली रात ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वेडी ते वेडी बहुत च वेडी । चाखतां गोडी चवी नेणे ॥ ५ ॥

कडिये मूल भोंवतें भोंये । मोकलुनि रडे धाये ॥ २ ॥

लेंकरें वित्त पुसे जगा । माझा गोहो कोण तो सांगा ॥ ३ ॥

आपुली शुद्धि जया नाही । आणिकांची ते जाणे काई ॥ ४ ॥

तुका हणें ऐसे जन । नर्का जातां राखे कोण ॥ ५ ॥

॥ २०९४ ॥

आवडीचें दान देतो नारायण । बाहे उभारोन राहिलासे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जें जयासी रुचे तें करी समोर । सर्वज्ञ उदार मायबाप ॥ ५ ॥

ठायीं पडिलिया तें चि लागे खावें । ठायींचें चि ध्यावें विचारुनि ॥ २ ॥

बीज पेरूनियां तें चि ध्यावें फळ । डोरलीस केळें कैचें लागे ॥ ३ ॥

तुका हणें देवा कांहीं बोल नाही । तुझा तूं चि पाहीं शत्रु सखा ॥ ४ ॥

॥ २०९५ ॥

अडचणीचें दार । बाहेर माजी पैस फार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करावें तें मौन्य । दाही दिशा हिंडे मन ॥ ५ ॥

बाहेर दावी वेश । माजी वासनेचे लेश ॥ २ ॥

नाहीं इंद्रियां दमन । काय मांडिला दुकान ॥ ३ ॥

सारविलें निकें । वरि माजी अवघें फिकें ॥ ४ ॥

१ दे. पं. "देहा लावी०" हें कडवें "वेडी ते वेडी०" या ध्रुवपदाच्या पुढें आहे.—२ दे. वेडीं तें वेडीं बहुत चि वेडीं. —३ पं. बुडत.—४ पं. जया.—५ पं. केळें.—६ पं. वारीर.

तुका हणने अंती । कांहीं न लगे चि हातीं ॥ ५ ॥

॥ २०९६ ॥

लय लक्षूनियां जालों हणती देव । तो ही नव्हे भाव सत्य जाणा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जालों बहुश्रुत न लगे आतां कांहीं । नको राहूं ते ही निश्चितीनें

॥ २ ॥ ॥ २०९७ ॥ ॥ ५ ॥

तपें दानें कांय मानिसी विश्वास । बीज फळ त्यास आहे पुढें ॥ २ ॥

कर्म आचरण यातीचा स्वगुण । विशेष तो गुण काय तेथें ॥ ३ ॥

तुका हणने जरी होईल निष्काम । तरि च होय राम देखे डोळां ॥ ४ ॥

॥ २०९७ ॥

॥ ५* ॥

पुरली धांव कडिये घेई । पुढें पायीं न चलवीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कृपाळुवे पांडुरंगे । अंगसंगे जिवलगे ॥ ५ ॥

अवधी निवारावी भूक । अवध्या दुःख जन्माचें ॥ २ ॥

तुका हणने बोलवेना । लावीं स्तनां ईश्वरे ॥ ३ ॥

॥ २०९८ ॥

जें जें मना वाटे गोड । तें तें कोड पुरविसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां तूं चि बाह्यात्कारी । अवध्यापरी जालासी ॥ ५ ॥

नाहीं सायासाचें काम । घेतां नाम आवडी ॥ २ ॥

तुका हणने सर्वसांगे । पांडुरंगे दयाळे ॥ ३ ॥

॥ २०९९ ॥

जेथें माझी दृष्टि जाय । तेथें पाय भावीन ॥ १ ॥

१ त. काई.—२ दे. त. पं. विश्वरें.—३ पं. सर्वसंगे. * दे. त. “ ४ ” हा अंक आहे, पण तो चुकला असावा.

॥ ध्रु. ॥ असेन या समाधानें । पूजा मनें करीन ॥ १ ॥

अवघा च अवघे देसी । सुखरासी संपन्न ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बंधन नाही । ऐसें कांहीं तें करूं ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २१०० ॥

नातुडे जो कवणे परी । उभा केला विटेवरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ भला भला पुंडलिका । मानलासी जनलोकां ॥ १ ॥

कोण्या काळें सुखा । ऐशा कोण पावता ॥ २ ॥

अवघा आणिला परिवार । गोपी गोपाळांचा भार ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे धन्य जालें । भूमी वैकुंठ आणिलें ॥ ४ ॥

॥ २१०१ ॥

अवघे चुकविले सायास । तप रासी जीवा नास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जीव देऊनियां बळी । अवघीं तारिलीं दुर्बळीं ।

केला भूमंडळीं । माजी थोर पवाडा ॥ १ ॥

कांहीं न मंगे याची गती । लुटवितो जगा हातीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भक्तराजा । कोण वर्णी पार तुझा ॥ ३ ॥

॥ २१०२ ॥

प्रमाण हें त्याच्या बोला । देव भक्तांचा अंकिला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न पुसतां जातां नये । खालीं बैसतां ही भिये ॥ १ ॥

अवघा त्याचा होतें । जीव भावा ही सहित ॥ २ ॥

वदे उपचाराची वाणी । कांहीं माग ह्मणऊनि ॥ ३ ॥

१ पं. असें तया समाधानें.—२ दे. सुख घेविसी संपन्न. । त. अवघ्याविसी संपन्न. ।—३

पं. ऐसा.—४ त. मग.—५ त. लुटवितो.—६ पं. पार वर्णी.—७ पं. होय । जीवभाव सहित.—

८ पं. उपचारवाणी

उदासीनाच्या लागें । तुका ह्मणे धांवे मागें ॥ ४ ॥

॥ २१०३ ॥

कांहीं न मागती देवा । त्यांची करूं धांवे सेवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हळूहळू फेडी ऋण । होऊनियां रूपें दीन ॥ ५ ॥

होऊं न सके वेगळा । क्षण एक त्यां निराळा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भक्तिभाव । हां चि देवाचा ही देव ॥ ३ ॥

॥ २१०४ ॥

जाणे अंतरिंचा भाव । तो चि करितो उपाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न लगे सांगावें मागावें । जीवें भावें अनुसरावें ।

अविनाश ध्यावें । फळ धीर धरोनि ॥ ५ ॥

बाळा न मागतां भोजन । माता घाली पाचारून ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तरी । एकीं लंघियेले गिरी ॥ ३ ॥

॥ २१०५ ॥

आह्मी नाचों तेणें सुखें । वाऊं टाळी गातों मुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देव कृपेचा कोंवळा । शरणागता पाळी लळा ॥ ५ ॥

आह्मां जाला हा निर्धार । मागें तारिलें अपार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे संती । वर्म दिलें आह्मां हाती ॥ ३ ॥

॥ २१०६ ॥

जालों निर्भर मानसी । ह्मणऊनि कळलासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुझे ह्मणविती त्यांस । भय चिंता नाहीं आस ॥ ५ ॥

चुकविसी पाश । गर्भवासयातना ॥ २ ॥

तुझे जाणोनियां वर्म । कंठी धरियेलें नाम ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे तेणें सुखें । विसरलों जन्मदुःखें ॥ ४ ॥ ॥ ७ ॥

॥ २१०७ ॥

नको दुष्टसंग । पडे भजनामधीं भंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय विचार देखिला । सांग माझा तो विठला ॥ ५ ॥

तुज निषेधितां । मज न साहे सर्वथा ॥ २ ॥

एका माझ्या जीवें । वाद करूं कोणासर्वें ॥ ३ ॥

तुझे वर्णू गुण । कीं हे राखों दुष्टजन ॥ ४ ॥

काय करूं एका । मुखें सांग ह्मणे तुका ॥ ५ ॥

॥ २१०८ ॥

विठल माझी माय । आह्मां सुखा उणें काय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घेतों अमृताची धनी । प्रेम वोसंडलें स्तनी ॥ ५ ॥

क्रीडों वैष्णवांच्या मेळीं । करूं आनंदाच्या जळीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कृपावंत । ठेवीं आह्मांपाशीं चित्त ॥ ३ ॥

॥ २१०९ ॥

भक्तिसुखें जे मातले । ते कळिकाळा शूर जाले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हातीं बाण हरिनामाचे । वीर गर्जती विठलाचे ॥ ५ ॥

महां दोषां आला त्रास । जन्ममरणां केला नास ॥ २ ॥

सहस्रनामाची आरोळी । एक एकाहूनि बळी ॥ ३ ॥

१ पं. " तेणें " नाहीं.—२ दे. जन्मदुःख.—३ दे. दुष्टसंग. त. दृष्टसंग.—४ पं. साह-
वे.—५ त. माझा.—६ त. सुखें.

नाहीं आणिकांचा गुमान । ज्याचें अंकित त्यावांचून ॥ ४ ॥
तुका ह्मणे त्यांच्या घरीं । मोक्षसिद्धी या कामारी ॥ ५ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २११० ॥

पंधरा दिवसां एक एकादशी । कां रे न करिसी व्रतसार ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय तुझा जीव जातो एका दिसें । फराळाच्या मिसें धणी घेसी ॥ २ ॥
स्वहित कारण मानवेल जन । हरिकथा पूजन वैष्णवांचें ॥ २ ॥
थोडे तुज घरीं होती उजगरे । देउळासी कां रे मरसी जातां ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे कां रे सकुमार जालासी । काय जाब देसी यमदूतां ॥ ४ ॥

॥ २१११ ॥

कथा हें भूषण जनामध्ये सार । तैरले अपार बहुत येणें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नीचिये कुळींचा उंचा वंद्य होय । हरीचे जो गाय गुणवाद ॥ २ ॥
देव त्याची माथां वंदी पायधुळी । दीप जाला कुळीं वंशाचिये ॥ २ ॥
त्याची निंदा करी त्याची कुष्ठ वाणी । मुख संवदणी रजकाची ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे नाहीं चोरीचा व्यापार । विठ्ठलाचें सार नाम ध्यावें ॥ ४ ॥

॥ २११२ ॥

टाळघोळ सुख नामाचा गजर । घोबें जयजयकार ब्रह्मानंदु ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ गरुडटके दिंडी पताकांचे भार । आनंद अपार ब्रह्मादिकां ॥ २ ॥
आनंदें वैष्णव जाती लोटांगणीं । एक एकाहूनि भद्रजाति ॥ २ ॥
तेणें सुखें सुटे पाषाणां पाझर । नष्ट खळ नर शुद्ध होती ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे सोपें वैकुंठासी जातां । रामकृष्ण कथा हे ची वाट ॥ ४ ॥

॥ ३ ॥

॥ २११३ ॥

देखोवेखीं करिती गुरु । नाहीं ठाउका विचारु ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ वर्म तें न पडे ठार्यो । पांडुरंगाविण कांहीं ॥ ५ ॥
 शिकों कळा शिकों येती । प्रेम नाहीं कोणां हातीं ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे सार । भक्ति नेणती गव्हार ॥ ३ ॥

॥ २११४ ॥

भाग्यवंत ह्मणों तयां । शरण गेले पंढरिराया ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तरले तरले हा भरवसा । नामधारकांचा ठसा ॥ ५ ॥
 भुक्तिमुक्तीचें तें स्थळ । भोळेभांविकां निर्मळ ॥ २ ॥
 गाइलें पुराणीं । तुका ह्मणे वेदवाणी ॥ ३ ॥

॥ २११५ ॥

जैसें चित्त जयावरी । तैसें जवळी तें दुरी ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ न लगे द्यावा परिहार । या कोरडें उत्तर ।
 असे अभ्यंतर । साक्षभूत जवळी ॥ ५ ॥
 अवघे जाणे सूत्रधारी । कोण नाचे कोणे परी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे बुद्धि । ज्योची ते च तया सिद्धि ॥ ३ ॥

॥ २११६ ॥

नाहीं पाइतन भूपतीशीं दावा । धिग त्या कर्तव्या आगी लागो ॥ १ ॥
 मुंगियांच्या मुखा गंजाचा आहार । न साहावे भार जाय जीवें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे आधीं करावा विचार । शूरपणें तीर मोकलावा ॥ ३ ॥

१ त. दे. भाविकनिर्मळ. — २ पं. ज्याची तया ते चि सिद्धि. — ३ पं. मुंगीचिया.

॥ २११७ ॥

तिन्ही लोक ऋणें बांधिले जयानें । सर्वसिद्धि केणें तें ये घरीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पंढरीचोहोटां घातला दुकान । मांडियेले वान आवडीचे ॥ ५ ॥

आषाढी कार्तिकी भरियेले हाट । इनाम हे पेंठ घेतां देतां ॥ २ ॥

मुक्ति कोणी तेथें हातीं नेघे फुका । लुटितिल सुखा प्रेमाचिया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे संतसज्जन भाग्याचें । अनंतां जन्मांचे सांटेकरी ॥ ४ ॥

॥ २११८ ॥

दुःखाचिये साटीं तेथें मिळे सुख । अनाथाची भूक दैन्य जाय ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उदाराचा राणा पंढरीस आहे । उभारोनि बाहे पालवितो ॥ ५ ॥

जाणतियाहूनि नेणत्याची गोडी । आळिगी आवडी करूनियां ॥ २ ॥

शीण घेऊनियां प्रेम देतो साटी । न विचारी तुटी लाभा कांहीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे असों अनाथ दुबळीं । आह्मांसी तो पाळी पांडुरंग ॥ ४ ॥

॥ २११९ ॥

आणीक मात माझ्या नावडे जीवासी । काय करूं यासी पांडुरंगा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुखा तें चि गोड श्रवणां आवडी । चित्त माझें ओढी तुझे पायीं ॥ ५ ॥

जये पर्दा नाहीं विठ्ठलाचें नाम । मज होती श्रम आइकतां ॥ २ ॥

आणिकाचें मज ह्मणवितां लाज । वाटे हें सहज न बोलवें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे मज तूं च आवडसी । सर्वभावैविसीं पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ २१२० ॥

कळेल हें तैसें गाईन मी तुज । जनासर्वें काज कांय माझें ॥ १ ॥

१ पं. तया.—२ त. पं. पंढरीचोहटा.—३ त. पं. भरियेला.—४ पं. देतां घेतां.—५ पं. जन्माचे.—६ पं. श्रवणीं.—७ पं. बोलवे.—८ दे. त. सर्वभावैविसीं.—९ पं. नाहीं.

॥ ध्रु. ॥ करीन मी स्तुती आपुले आवडी । जैसी माझ्या गोडी वाटे जीवा ॥ १ ॥

होऊनी निर्भर नाचेन मी छंदें । आपुल्या आनंदें करूनियां ॥ २ ॥

काय करूं कळा युक्ती या कुसरी । जाणिवेच्या परी सकळिका ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे माझें जयासवें काज । भोळा तो सहज पांडुरंग ॥ ४ ॥

॥ २१२१ ॥

तयासी नेणतीं बहु आवडती । होय जयां चितीं एक भाव ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उपमन्यु धुरु हे^२ काय जाणती । प्रल्हादाच्या चितीं नारायण ॥ १ ॥

कोळी भिल्ल पशु श्वापदें अपारें । कृपेच्या सागरें तारियेलीं ॥ २ ॥

काय तीं गोपाळें चांगलीं शाहाणीं । तयां चक्रपाणी जेवीं सवें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे भोळा भाविक हा देव । आह्मी त्याचे पाव धरुनी ठेलों ॥ ४ ॥

॥ २१२२ ॥

न लगे पाहावें अबद्ध वांकडें । उच्चारवें कोडें नाम तुझें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं वेळ नाहीं पंडितांचा धाक । होत कां वाचक वेदवक्ते ॥ १ ॥

पुराणीं हीं कोठें न मिळे पाहातां । तैशीं या अनंता ठेवूं नामें ॥ २ ॥

आपुलिया मना उपजे आनंद । तैसे करूं छंद कथाकाळीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मी आनंदें चि धालों । आनंद चि ल्यालों अळंकार ॥ ४ ॥

॥ २१२३ ॥

दैन्य दुःख आह्मां न येती जवळी । दहन हे होळी होती दोष ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ सर्व सुखें येती मानें लोटांगणीं । कोण यांसी आणी दृष्टीपुढें

॥ १ ॥

१ पं. सकळिक. — २ दे. त. हें. — ३ दे. कोळें भिल्लें. त. काळें भिल्लें. — ४ पं. अगार — ५ दे. काय तें गोपाळें. पं. काय ते गोपाळ. — ६ त. नेणों वेळा नाहीं. पं. नाहीं वेळकाळ पंडितांचा. — ७ दे. 'पं. वेदीं जें प्रतिपाद्य न वळे पाहातां' हें दे. मागून केलें आहे. पूर्वीं मूळांतल्याप्रमाणेंच होतें. — ८ दे. कथेकाळीं.

आमुची आवडी संतसमागम । आणीक त्या नाम विठोबाचें ॥ २ ॥

आमचें मागणें मार्गों त्याची सेवा । मोक्षाची निर्देवा कोणा चाड ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे पोटीं सांटविला देव । न्यून तो हा भाव कोण आह्मां ॥ ४ ॥

॥ २१२४ ॥

काळतोडा सुना । भलतें चोरुनि करी जना ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धिग त्याचें साधुपण । विटाळुनि वर्ते मन ॥ ५ ॥

मंत्र ऐसे घोकी । वश व्हावें जेणें लोकी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे थीत । नागवला नव्हे हित ॥ ३ ॥

॥ २१२५ ॥

विठ्ठल मुक्तिदाता । नव्हे मरो हें बोलता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मज न साहावें कार्नी । विष उत्तर लागे मनीं ॥ ५ ॥

हरिकथेतें धिक्कारी । शत्रु माझा तो वैरी ॥ २ ॥

सुना काळतोडा । जो या देवा ह्मणे धोंडा ॥ ३ ॥

अहं ह्मणे ब्रह्म । नेणे भक्तीचें तें वर्म ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे क्षण । नको तयाचें दर्षण ॥ ५ ॥

॥ २१२६ ॥

यमपुरी त्यांणीं वसविली जाणा । उच्छेद भजना विधी केला ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ अवघड कोणी न करी सांगतां । सुलभ बहुतां गोड वाटे ॥ ५ ॥

काय ते नेणते होते मार्गें ऋषी । आधार लोकांसी ग्रंथ केले ॥ २ ॥

द्रव्य दारा कोणें स्थापियेलें धन । पिंडाचें पाळण विषयभोग ॥ ३ ॥

१ त. नुन्य तो हा भाव. पं. नुन्य तो ही भाव — दे. नुन्य तो भाव.—२ दे. त. धीकारी.
प. धीःकारी—३ पं. भक्तिभाव वर्म.—४ त. तयाचें कोण दर्षण ।

तुका ह्मणे दोहीं ठायीं हा फजित । पावे यमदूतजना हातीं ॥ ४ ॥

॥ २१२७ ॥

न कळतां कोणी मोडियेलें व्रत । तया प्रायश्चित्त चाले कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाणतियां वज्रलेप जाले थोर । तयांस अघोर कुंभपाक ॥ २ ॥

आतां जरी कोणी नाइके सांगतां । तया शिकवितां तें चि पाप ॥ २ ॥

काय करूं मज देवें बोलविलें । माझें खोळंबलें काय होतें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे जना पाहा विचारूनी । सुख वाटे मनीं तें चि करा ॥ ४ ॥

॥ २१२८ ॥

वाचे विठ्ठल नाहीं । तो चि प्रेतरूप पाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धिग त्याचें ज्यालेपण । भार न साहे मेदिन ॥ २ ॥

न बैसे कीर्तनीं । गुण नाइके जो कानीं ॥ २ ॥

जातां कांटाळे देउळा । तो चि सुना मुखकाळा ॥ ३ ॥

हरिभक्तीविण । त्याचें जळो शाहाणपण ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे तेणें । वंशा आणियेलें उणें ॥ ५ ॥

॥ २१२९ ॥

तारिलीं बहुतें चुकवूनि घात । नाम हें अमृत स्वीकारितां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नेणतां सायास शुद्ध आचरण । यातीकुळहीन नामासाठीं ॥ २ ॥

जन्म नांव धरी भक्तीच्या पाळणा । आकार कारणा या च साटीं ॥ २ ॥

असुरीं दाटली पाप होतां फार । मग फेडी भार पृथिवीचा ॥ ३ ॥

१ पं. राउळा.—२ पं. जळो त्याचें.—३ पं. वारिलीं—४ “बहुत” हें यमकास जुळतें; पण कोणत्याही प्रतीत तसें भाळत नाही.—५ पं. नाम.

तुका हणे देव भक्तपण सार । केवतुकवेव्हार तयासार्टी ॥ ४ ॥

॥ २१३० ॥

याचिया आधारें राहिलों निश्चित । ठेवूनियां चित्त पायीं सुखें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे सुखदुःख जाणे हित फार । घातलासे भार पांडुरंगा ॥ ५ ॥

रूपेचीं पोसणीं ठायींचीं अंखिलीं । हणऊनि लागली यास चिंता ॥ २ ॥

मन राखे हातीं घेउनियां काठी । इंद्रियें तापटीं फांकों नेदी ॥ ३ ॥

तुका हणे यासी अवघड नाही । शरणागता कांहीं रक्षावया ॥ ४ ॥

॥ २१३१ ॥

उभाउभी फळ । अंगीं मंत्राचे या बळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हणा विठ्ठल विठ्ठल । गोड आणि स्वल्प बोल ॥ ५ ॥

कळिकाळाची बाधा । नव्हे उच्चारितां सदा ॥ २ ॥

तुका हणे रोग । वारे भवाऐसा भोग ॥ ३ ॥

॥ २१३२ ॥

जैसा अधिकार । तैसें बोलावें उत्तर ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय वाउगी घसघस । आही विठोबाचे दास ॥ ५ ॥

आही जाणों एका देवा । जैसी तैसी करूं सेवा ॥ २ ॥

तुका हणे भावें । माझे पुढें पडेल ठावें ॥ ३ ॥

॥ २१३३ ॥

न वैजतां घरा । आही कोणाच्या दातारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां हे छळूं येती लोक । दाट बळें चि कंटक ॥ ५ ॥

१ पं. कौतुकें वेव्हार.—२ पं. थापटी.—३ पं. कदा—४ पं. पाहोनियां. दे. मागून 'जैसा' खोडून 'पाहोनी' केलें आहे.—५ दे. त. पं. वजातां.

नाहीं आली खात । कांहीं कोणाचें लागत ॥ २ ॥

कळे तैसी सेवा । तुका ह्मणे करूं देवा ॥ ३ ॥

॥ २१३४ ॥

मोहरोनी चित्ता । आणूं हळू चि वरि हिता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तों हे पडती आघात । खोडी काढिती पंडित ॥ ५ ॥

संवसारा भेणें । कांहीं उसंती तों पेणें ॥ २ ॥

एखादिया भावें । तुका ह्मणे जवळी यावें ॥ ३ ॥

॥ २१३५ ॥

काय जाणों वेद । आली आगमाचे भेद ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ एक रूप तुझें मनीं । धरुनि राहिलों चितनीं ॥ ५ ॥

कोठें अधिकार । नाहीं रानट विचार ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दीना । नुपेक्षावें नारायणा ॥ ३ ॥

॥ २१३६ ॥

धर्माचें पौळण । करणें पाषांड खंडण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हें चि आह्मां करणें काम । बीज वाढवावें नाम ॥ ५ ॥

तीक्ष्ण उत्तरें । हातीं घेउनि बाण फिरें ॥ २ ॥

नाहीं भीड भार । तुका ह्मणे साना थोर ॥ ३ ॥

॥ २१३७ ॥

निवडावे खडे । तरी दळण वोजें घडे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं तरि नासोनि जाय । कारण आळस उरे हाय ॥ ५ ॥

निवडावें तन । सेतीं करावें, राखण ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नीत । न विचारितां नव्हे हित ॥ ३ ॥

॥ २१३८ ॥

दुर्जनाचा मान । सुखें करावा खंडण ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ लात हाणोनियां वारी । गुंडा वाट शुद्ध करी ॥ ५ ॥
बहुतां पीडी खळ । त्याचा धरावा विटाळ ॥ २ ॥
तुका ह्मणे नखें । काढुनि टाकिजेती सुखें ॥ ३ ॥

॥ २१३९ ॥

नका धरूं कोणी । राग वचनाचा मनीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ येथें बहुतांचें हित । शुद्ध करोनि राखा चित्त ॥ ५ ॥
नाहीं केली निंदा । आर्ह्यां दूषिलेंसे भेदा ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मज । येणें विण काय काज ॥ ३ ॥

॥ २१४० ॥

कांहीं जडभारी । पडतां ते अवसरीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तुज आठवावे पाय । आर्ह्यां मोकलूनि धाय ॥ ५ ॥
तान पीडी भूक । गीत उष्ण वाटे दुःख ॥ २ ॥
तुका ह्मणे लाड । तेथें पुरे माझें कोड ॥ ३ ॥

॥ २१४१ ॥

होउनि कृपाळ । भार घेतला सकळ ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तूं चि चालविसी माझें । भार सकळ ही ओझें ॥ ५ ॥

देह तुझ्या पायीं । ठेवुनि झालों उतराई ॥ २ ॥
कायावाचामनें । तुका ह्मणे दुजें नेणें ॥ ३ ॥

॥ २१४२ ॥

आतां होई माझे बुद्धीचा जनिता । अवरावें चित्ता पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ येथूनियां कोठें न वजें बाहेरी । ऐसें मज धरीं सत्ताबळें ॥ ५ ॥
अनावर गुण बहुतां जातींचे । न वोलावें वाचे ऐसें करीं ॥ २ ॥
तुका ह्मणे हित कोणिये जातीचें । तुज ठावें साचें मायबापा ॥ ३ ॥

॥ २१४३ ॥

नित्य या मनासी करितों विचार । तों हें अनावर विषयलोभी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां मज राखें आपुलियां बळें । न देखें हें^२ जाळें उगवतां ॥ ५ ॥
सांपडलों गळीं नाहीं त्याची सत्ता । उगळी मागुता घेतला तो ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मी तों अज्ञान चि आहे । परि तुझी पाहें वास देवा ॥ ३ ॥

॥ २१४४ ॥

दुर्बळाचे हातीं सांपडलें धन । करितां जतन नये त्यासी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तैसी परी मज झाली नारायणा । योगक्षेम जाणां तुझी आतां ॥ ५ ॥
खातां लेतां नये मिरवितां वरि । राजा दंड करी जनराग ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मग तळमळ उरे । देखिलें तें झुरे पाहावया ॥ ३ ॥

॥ २१४५ ॥

मागें जैसा होता माझे अंगीं भाव । तैसा एक ठाव नाही आतां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ ऐसें गोही माझें मन मजपार्शी । तुटी मुदलेंसी दिसे पुढें ॥ ५ ॥

१ पं. सत्य मनासी. दे. नित्य मनासी. - २ पं. " हें " नाही. - ३ त. सांपडला - ४ पं. जनाराग.

पुढिलांचे मना आणि गुणदोष । पूज्य आपणांस करावया ॥ २ ॥
तुका ह्मणे जाली कोंबड्याची परी । पुढें चि उकरी लाभ नेणें ॥ ३ ॥

॥ २१४६ ॥

किती तुजपाशीं देऊं परिहार । जाणसी अंतर पांडुरंगा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां माझे माझे हातीं देई हित । करीं माझे चित्त समाधान ॥ ४ ॥
राग आला तरी कापूं नये मान । बाळा मायेविण कोण दुर्जे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे ऐसा होईल लौकिक । मागे बाळ भीक समर्थाचें ॥ ३ ॥

॥ २१४७ ॥

लाज वाटे पुढें तोंड दाखवितां । परि जाऊं आतां कोणापाशीं ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ चुकलिया काम मागतों मुशारा । लाज फजितखोरा नाहीं मज ॥ ४ ॥
पाय सोडूनियां फिरतां वासर । स्वामिसेवे चोर होऊनियां ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मज पाहिजे दंडिलें । पुढें हें घडलें न पाहिजे ॥ ३ ॥

॥ २१४८ ॥

पुढिलिया सुखें निंब देतां भले । बहुत वारलें होय दुःख ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ हें तों वर्म असे माउलीचे हातीं । हाणी मारी प्रीती हितासाठीं ॥ ४ ॥
खेळतां विसरे भूक तान घर । धरूनियां कर आणी बैलें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे पोळी तोंडींचिया घांसें । उदार सर्वस्वें सर्वकाळ ॥ ३ ॥

॥ २१४९ ॥

आतां गुण दोष काय विचारिसी । मी तों आहे रासी पातकांची ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ पतितपावनासवें समागम । अपुलाला धर्म चालवीजे ॥ ४ ॥

१ पं. परिहर.—२ पं. आतां माझे हातीं देई माझे हित.—३ दे. सांडूनियां.—४ पं. बळ.—५ पं. पोळी.

घेनघायें भेटी लोखंडपरिसा । तरी अनारिसा न पालटे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे माती कोण पुसे फुका । कस्तुरीच्या तुका समागमें ॥ ३ ॥

॥ २१५० ॥

कृपावंता दुर्जे नाहीं तुह्मां पोटी । लाडें बोलें गोठी सुख मातें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ घेउनि भातुर्के लागसील पाठी । लाविसील ओंठी ब्रह्मरस ॥ २ ॥

आपुलिये पांख घालिसी पाखर । उदार मजवर कृपाळू तूं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मांकारणें गोविंदा । वागविसी गैदा सुदर्शन ॥ ३ ॥

॥ २१५१ ॥

पाळिलों पोसिलों जन्मजन्मांतरीं । वागविलों करी धरोनियां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां काय माझा घडेल अब्हेर । मार्गें बहु दूर वागविलें ॥ २ ॥

नेदी वारा अंगीं लागों आघाताचा । घेतला ठायींचा भार माथां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बोल करितों आवडी । अविट ते चिं गोडी अंतरींची ॥ ३ ॥

॥ २१५२ ॥

पांडुरंगा कांहीं आइकावी मात । न करावें मुक्त आतां मज ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जन्मांतरें मज ऐसीं^१ देई देवा । जेणें चरणसेवा घडे तुझी ॥ २ ॥

वाखाणीन कीर्ती आपुलिया मुखें । नाचेन मी सुखें तुजपुढें ॥ २ ॥

करुनि कामारी दास दीनाहुनी । आपुला अंगणीं ठाव मज ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे आह्मी मृत्युलोकीं भले । तुझे चि अंर्किले पांडुरंगा ॥ ४ ॥

॥ २१५३ ॥

माझे अंतरींचें तो चि जाणे एक । वैकुंठनायक पांडुरंग ॥ १ ॥

१ पं. घणें घायी भेटी लोखंडा परीसा ।-२ पं. गोष्टी.-३ पं. कदा.-४ पं. अंगीं वारा.-५ पं. "चि" नाहीं.-६ दे. तैसीं.-७ पं. आपलें.-८ दे. त. अंखिले.

तुका ह्मणे रूपे । अंतराय कोण्या पापे ॥ ३ ॥

॥ २१५७ ॥

शिकविले बोल । बोलें तैसी नाही ओल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां देवा संदेह नाही । वांयां गेलों यासी कांहीं ॥ ५ ॥

एकांताचा वास । नाही संकल्पाचा नास ॥ २ ॥

बुद्धि नाही स्थिर । तुका ह्मणे शब्दा धीर ॥ ३ ॥

॥ २१५८ ॥

उचिताचा दाता । रुपावंता तूं अनंता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कां रे न घालिशी धांव । तुझें उच्चारितां नांव ॥ ५ ॥

काय बळयुक्ति । नाही तुझे अंगीं शक्ति ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तूं विश्वंभर । ओस माझें कां अंतर ॥ ३ ॥

॥ २१५९ ॥

वाँहावतों पुरीं । आतां उचित तें करीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझी शक्ति नारायणा । कींव भाकावी करुणा ॥ ५ ॥

आह्मां ओढी काळ । तुझें क्षीण झालें बळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे गोडी । जीवा मातेचिया ओढी ॥ ३ ॥

॥ २१६० ॥

आतां घेई माझें । भार सकळ ही ओझें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय करिशी होई वाड । आलों पोटासीं दगड ॥ ५ ॥

तूं चि डोळे वाती । होई दीपक सांगातीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कांहीं । विचाराया चाड नाही ॥ ३ ॥

॥ २१६१ ॥

असोत हे बोल । अवघें तूं चि भांडवल ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझा मायबाप देवा । सज्जन सोयरा केशवा ॥ ५ ॥

गाळियेले भेद । सारियेले वादावाद ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मधीं । आतां न पडे उपाधि ॥ ३ ॥

॥ २१६२ ॥

करीन कोल्हाळ । आतां हा चि सर्वकाळ ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां ये वो माझे आई । देईं भातुकें विठ्ठाई ॥ ५ ॥

उपायासी नाम । दिलें याचें पुढें क्षेम ॥ २ ॥

बीज आणि फळ । हें चि तुका ह्मणे मूळ ॥ ३ ॥

॥ २१६३ ॥

धनासीं च धन । करी आपण जतन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तुज आळवितां गोडी । पांडुरंगा खरी जोडी ॥ ५ ॥

जेविल्याचें खरें । वरी उमटे ढेंकरें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे धाय । तेथें कोठें उरे हाय ॥ ३ ॥

॥ २१६४ ॥

अनुभवा आलें । माझे चित्तींचें क्षरलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असे जवळी अंतरे । फिरे आवडीच्या फेरें ॥ ५ ॥

खादलें चि वाटे । खावें भेटलें चि भेटे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे उभें । आत्मी राखियेलें लोभें ॥ ३ ॥

॥ १० ॥

॥ २१६५ ॥

पोटीं शूळ अंगीं उटी चंदनाची । आवडी सुखाची कोण त्या ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तैसें मज कांगा केलें पंढरिराया । लौकिक हा वीयां वाढविला ॥ ५ ॥
ज्वरिलियापुढें वाढिलीं मिष्टान्न । काय चवी तेणें घ्यावी त्यांची ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मढें शृंगारिलें वरी । ते चि जाली परी मज देवा ॥ ३ ॥

॥ २१६६ ॥

बेगडाचा रंग राहे कोण काळ । अंगें हें पितळ न देखतां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ माझे चित्त मज जवळीच गोही । तुझी मज नाही भेटी ऐसें ॥ ५ ॥
दासीसुतां नाही पितियाचा ठाव । अवघें चि वाव सोंग त्याचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे माझी केली विटंबना । अनुभवें जना येईल कळों ॥ ३ ॥

॥ २१६७ ॥

मजपुढें नाही आणीक बोलता । ऐसें कांहीं चित्ता वाटतसें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ याचा कांहीं तुझीं देखवावा परिहार । सर्वज्ञ उदार पांडुरंगा ॥ ५ ॥
कामक्रोधें नाही सांडिलें आसन । राहिले वसोन देहामध्यें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां जालों उतराई । कळों यावें पायीं निरोपिलें ॥ ३ ॥

॥ २१६८ ॥

सावित्रीचें विटंबण । रांडपण करीतसे ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ काय जाळावें तें नांव । अवघें वाव असे तें ॥ ५ ॥
कुंभेर नांव मोळी वाहे । कैसी पाहें फजिती ॥ २ ॥
तुका ह्मणे ठुणगुण देखें । उगीं मूर्ख फुंदतां ॥ ३ ॥

१ त. ग्हावया वाढविला. — २ पं. वाढिलें मिष्टान्न. — ३ दे. त. पं. त्याची. — ४ त. आग. — ५ त. ग्वाही दे. 'गोही' याचें 'गोही' केलें आहे — ६ दे. त. देखा. — ७ दे. त. काम क्रोध. — ८ दे. त. सावित्रीची. — ९ दे. त. कुविर. — १० पं. ठुणगुण देख — ११ पं. उगेच. त. उगी मुखें.

॥ २१६९ ॥

न गंमेसी जाली दिवसरजनी । राहिलों लाजोनी नो^२ बोलावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ रुचिविण काय शब्द वाज्या माप । अनादरें कोप येत असे ॥ ५ ॥

आपुलिया रडे आपुलें चि मन । दाटे समाधान पावतसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे तुह्मी असा जी जाणते । काय करूं रिते वादावाद ॥ ३ ॥

॥ २१७० ॥

मेल्यावरि मोक्ष संसारसंबंध । आरालिया बैद ठेवा आह्मां ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वागवीत संदेह राहों कोठवरी । मग काय थोरी सेवकाची

॥ ५ ॥

गार्णे गीत आह्मां नाचणें आनंदें । प्रेम कोठें भेदें अंगा येतें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे किती सांगावे दृष्टांत । नसतां तूं अनंत सानुकूल ॥ ३ ॥

॥ २१७१ ॥

एकाएकीं आतां असावेंसें वाटे । तरि च हे खोटे चाळे केले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वाजवूनि तोंड घातलों बाहेरी । कुल्प करुनी दारीं माजी वसा ॥ ५ ॥

उजेडाचा केला दाटोनि अंधार । सर्वे हुद्देदार चेष्टाविला ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भय होतें तों चि वरी । होती कांहीं उरी स्वामिसेवा ॥ ३ ॥

॥ २१७२ ॥

काय नव्हेसी तूं एक । देखों कासया पृथक ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मुंग्या कैचें^१ मुंगळे । नटनाट्य तुझे चाळे ॥ ५ ॥

जाली तरी मर्यादा । किंवा त्रासावें गोविंदा ॥ २ ॥

१ दे. नमगेसी.—२ पं. न.—३ पं. आदरें.—४ दे. त. संसारसंबंधें.—५ दे. बंधें.—६ दे. त. पं. सानुकूल.—७ पं. घातलें.—८ पं. कल्पें.—९ पं. चेष्टाविला.—१० पं. कैचे ते मुंगळे.

तुका ह्मणे साचा । कोठें जासी त्दर्यांचा ॥ ३ ॥

॥ २१७३ ॥

कां जी वाढविलें । न लगतां हें उगलें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ आतां मानितां कांटाळा । भोवतीं मिळालिया बाळा ॥ ५ ॥

लावूनियां सेवे । पळतां दिसाल बरेवे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे बापा । येतां न कळा चि रूपा ॥ ३ ॥

॥ २१७४ ॥

क्षुधेलिया अन्न । द्यावें पात्र न विचारून ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ धर्म आहे वर्मा अंगीं । कळलें पाहिजे प्रसंगीं ॥ ५ ॥

द्रव्य आणि कन्या । येथें कुळ कर्म सोधण्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे पुण्य गांठी । तरि च उचितासी भेटी ॥ ३ ॥

॥ २१७५ ॥

वेचावें तें जीवें । पूजा घडे ऐशा नावें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विगारीची ते विगारी । साक्षी अंतरींचा हरी ॥ ५ ॥

फळ बीजाऐसें । कार्यकारणासरिसें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मान । लवणासारिखें लवण ॥ ३ ॥

॥ २१७६ ॥

मज नाहीं धीर । तुह्मी न करा अंगिकार ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें पडिलें विषम । बळी देवाहूनि कर्म ॥ ५ ॥

चालों नेणें वाट । केल्या न पवे बोभाट ॥ २ ॥

१ पं. सेवे.-२ पं. "न" नाहीं.-३ पं. उचिताची.-४ पं. साक्ष.-५ पं. "सरिसें"
यावद्दल "सारिखें."-६ दे. त. पवा.

वेचों नेणे जीवें । तुका उदास धरिला देवें ॥ ३ ॥

॥ २१७७ ॥

तळमळी चित्त दर्शनाची आशा । बहु जगदीशा करुणा केली ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वचनीं च संत पावले स्वरूप । माझे नेदी पाप योगा येऊं ॥ ५ ॥

वेठीऐसा करीं भक्तिवेवसाव । न पवे चि जीव समाधान ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कई देसील विसांवा । पांडुरंगे धांवा घेतें मन ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ २१७८ ॥

हागतां ही खोडी । चेळण मोडवितें काडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे अनावर गुण । आवरावे काय ह्मण ॥ ५ ॥

नाहीं जरी संग । तरी बडबडविती रंग ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देवा । तुमची न घडे चि सेवा ॥ ३ ॥

॥ १ ॥

॥ २१७९ ॥

देह निरसे तरी । बोलावया नुरे उरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ येर वाचेचें वाग्जाळ । अळंकारापुरते बोल ॥ ५ ॥

काचें तरी कढे । जाती ऐसें चित्त ओढे ॥ २ ॥

विष्णुदास तुका । पूर्ण धनी जाणे चुका ॥ ३ ॥

॥ २१८० ॥

खोट्याचा विकरा । येथें नव्हे कांच हिरा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय दावायाचें काम । उगा च वाढवावा श्रम ॥ ५ ॥

परीक्षकाविण । मिरवों जाणां तें तें हीण ॥ २ ॥

तुका पायां पडे । वाद पुरे हे झगडे ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥

॥ २१८१ ॥

पंढरीस घडे अतित्यायें मृत्य । तो जाय पतित अधःपाता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ दुराचारें मोक्ष सुखाचे वसति । भोळी बाळमूर्ति पांडुरंग ॥ ५ ॥

केला न सहावे तीर्थउपवास । कथेविण दोषसाधन तें ॥ २ ॥

कालियापें भेद मानितां निवडे । श्रोत्रियांसी जोडे अंत्यजता ॥ ३ ॥

माहेरीं सलज्ज ते जाणा सिंदळी । काळिमा काजळी पावविते ॥ ४ ॥

तुका ह्मणे ^६ तेथें विश्वास जतन । पुरे भीमास्नान सम पाय ॥ ५ ॥

॥ १ ॥

॥ २१८२ ॥

चातुर्याच्या अनंतकळा । सत्या विरळा जाणता ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ हांसत्यासर्वे हांसे जन । रडतां भिन्न पालटे ॥ ५ ॥

जळो ऐसे वांजट बोल । गुणां मोल भूस मिथ्या ॥ २ ॥

तुका ह्मणे अंधळ्याऐसें । वांगळ पिसें कौतुक ॥ ३ ॥

॥ २१८३ ॥

नयो वाचे अनुचित वाणी । नसो मनी कुडी बुद्धि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसे मागा अरे जना । नारायणा विनवूनि ॥ ५ ॥

कामक्रोधां पडो चिरा । ऐसा बरा सायास ॥ २ ॥

तुका ह्मणे नानाछंदें । या विनोदें न पडावें ॥ ३ ॥

॥ २१८४ ॥

माझिया देहाची मज नाहीं चाड । कोठें करूं कोड आणिकांचें ॥ १ ॥

१ पं. अतित्याई.—२ पं. दुराचाण्या मोक्षसुखाची वसति ।—३ त. साहे.—४ पं. निषा
डे.—५ दे आंतेजेता.—६ पं. येथें.—७ पं. सत्य.—८ दे. त. जाणत. पं. तया.

॥ ध्रु. ॥ इच्छितां ते मान मागा देवापासीं । असा संचितासी गुंपैले हो ॥ १ ॥
 देह आही केला भोगाचे सांभाळीं । राहिलों निराळीं मानांमानां ॥ २ ॥
 तुका म्हणे कोणें^१ वेचावें वचन । नसतां तो सीण वाढवावा ॥ ३ ॥

॥ २१८५ ॥

धरितां इच्छा दुरी पळे । पाठी सोहळे उदासा ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ म्हणऊनि असट मन । नका खुण सांगतो ॥ १ ॥
 आंमिषापाशीं अवघें वर्म । सोस श्रम पाववी ॥ २ ॥
 तुका म्हणे बीज न्यावें । तेथें यावें फळानें ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

॥ २१८६ ॥

वेद शास्त्र नाहीं पुराण प्रमाण । तयाचें वदन नांवल्लोका ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तार्कियाचें अंग आपणा पारिखें । माजिज्यासारिखें वाईचाले ॥ १ ॥
 माता निंदी तया कोण तो आधार । भंगलें खापर यांचे नावें ॥ २ ॥
 तुका म्हणे आडराणें ज्याची चाली । तयाची ते बोली मिठेंविण ॥ ३ ॥

॥ २१८७ ॥

कस्तुरीचे अंगीं मीनली मृत्तिका । मग वेगळी कां येईल लेखूं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ तयापरि भेद नाहीं देवभक्ती । संदेहाच्या युक्ति सरों द्याव्या ॥ १ ॥
 इंधनं तें आगी संयोगाच्या गुणें । सागरादरुषणें वाहाळ तो चि ॥ २ ॥
 तुका म्हणे माझें साक्षीचें वचन । येथें तो कारण शुद्ध भाव ॥ ३ ॥

॥ २१८८ ॥

भक्ति तें नमन वैराग्य तो त्याग । ज्ञान ब्रह्मी भोग ब्रह्मतनु ॥ १ ॥

१ दे. आसा.—२ पं. गुंफले.—३ पं. मानामान.—४ पं. नलगे.—५ त. पं. नसता.—६ दे. त. पं. आविसापासीं.—७ पं. नावल्लोकावें.—८ त. वाईचळ.—९ त. याचें नांव. पं. याची नावें.—१० पं. इंधन.—११ पं. दर्शन बोहळ तो चि.

॥ ध्रु. ॥ देहाच्या निरसनं पाविजे या ठाया । माझी ऐसी काया जंव नव्हे

॥ १ ॥

उदक अग्नि धान्य जाल्या घडे पाक । एकाविण एक कामा नये ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज केले ते चांचणी । बडबडीची वाणी अथवा सत्य ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ २१८९ ॥

श्रीसंतांचिया माथा चरणांवरी । साष्टांग हें करीं दंडवत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ विश्रांती पावलों सांभाळउत्तरीं । वाढलें अंतरीं प्रेमसुख ॥ १ ॥

डौरली हे काया कपेच्या वोरसें । नव्हे अनारिसें उद्धरलों ॥ २ ॥

तुका ह्मणे मज न घडतां सेवा । पूर्वपुण्यठेवा वोडवला ॥ ३ ॥

॥ २१९० ॥

नेणों काय नाड । आला उचित काळा आड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं जाली संतभेटी । येवढी हानी काय मोठी ॥ १ ॥

सहज पायांपासीं । जवळी पावलिया ऐसी ॥ २ ॥

चुकी जाली आतां काय । तुका ह्मणे उरली हाय ॥ ३ ॥

॥ २१९१ ॥

आणीक कांहीं नेणें । असें पायांच्या चिंतनें ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझा न व्हावा विसर । नाहीं आणीक आधार ॥ १ ॥

भांडवल सेवा । हा चि ठेवियेला ठेवा ॥ २ ॥

करीं मानभावा । तुका विनंती करी देवा ॥ ३ ॥

॥ २१९२ ॥

आरुष माझी वाणी बोवडीं उत्तरें ।

केली ते लेंकुरें सलगी पायीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करावें कवतुक संतीं मायबापीं ।

जीवन देउनि रोपीं विस्तारिजे ॥ २ ॥

आधारें वदली प्रसादाची वाणी ।

उच्छिष्टसेवनीं तुमचिया ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे हे चि करितों विनंती ।

मांगेन पुढती सेवादान ॥ ४ ॥

॥ २१९३ ॥

पुरुषा हातीं कंकणचुडा । नवल दोडा वृत्तिया ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहा कैसी विटंबणा । नारायणा देखिली ॥ २ ॥

जळो ऐसी ब्रिदावळी । भाटवोळीपणाची ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे पाहों डोळां । अवकळा नये हे ॥ ४ ॥

॥ २१९४ ॥

वितीयेवढेंसें पोट । केवढा बोभाट तयाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जळो याची विटंबना । भूक जना नाचवी ॥ २ ॥

अभिमाना सिरीं भार । जाले खर तृष्णेचे ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे नरका जावें । हा चि जीवें व्यापार ॥ ४ ॥

१ दे. आरुश.—२ दे. त. • सेवणी.—३ दे. त. मागोनि.—४ पं. पुरुषहातीं०.—५ पं. येवढा.—६ पं. त्याची.

॥ २१९५ ॥

सेवटासी जरी आलें । तरी जालें आंधळें ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ स्वहिताचा लेश नाही । दगडा कांहीं अंतरीं ॥ ५ ॥
 काय परिसासवें भेटी । खापरखुंटी जालिया ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे अधम जन । अवगुण चि वाढवी ॥ ३ ॥

॥ २१९६ ॥

प्रायश्चित्त देतो तुका । जातो लोकां सकळां ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ धरितील ते तरती मनीं । जाती घाणी वांयां त्या ॥ ५ ॥
 निग्रहअनुग्रहाचे ठाय । देतो घाय पाहोनि ॥ २ ॥
 तुका जाला नरसिंहीं । भय नाहीं कपेनें ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

॥ २१९७ ॥

दुर्जनाचें अंग अवघें चि सरळ । नर्काचा कोथळ सांठवण ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ खाय अमंगळ बोले अमंगळ । उठवी कपाळ संघष्टणें ॥ ५ ॥
 सर्पा मंत्र चाले धरावया हातीं । खळाची ते जाती निखळ चि ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे कांहीं न साहे उपमा । आणीक अधमा वोखट्याची ॥ ३ ॥

॥ २१९८ ॥

एका जी संतजन । सादर मन करुनि ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ सकळांचें सार एक । कंटक ते त्यजावे ॥ ५ ॥
 विशेषता कांढाहूनि । सेवित्या घाणी आगळी ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे ज्याची जोडी । ते परवडी बैसीजे ॥ ३ ॥

१ पं. दगड.—२ दे. अवगुणें.—३ पं. "चि" नाहीं.—४ पं. सांठवला.—५ दे. निखळे.—६ पं. वोखट्यासी.—७ दे. त. तजावे.—८ पं. त्याची.

॥ २१९९ ॥

आज्ञा पाळुनियां असें एकसरें । तुमचीं उत्तरें संतांचीं हीं ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ भागवूनि देह ठेवियेला पायीं । चरणावरि डोई येथूनचि ॥ ५ ॥
 येणें जाणें हें तों उपाधीचें मूळ । पूजा ते सकळ अकर्तव्य ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे असें चरणांचा रज । पदीं च सहज जेथें तेथें ॥ ३ ॥
 ॥ ३ ॥

॥ २२०० ॥

न संडावा ठाव । ऐसा निश्चयाचा भाव ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आतां पुरे पुन्हा यात्रा । हें चि सारूनि सर्वत्रा ॥ ५ ॥
 सैनिध चि सेवा । असों करुनियां देवा ॥ २ ॥
 आज्ञेच्या पाळणें । असें तुका संतां ह्मणे ॥ ३ ॥
 ॥ २२०१ ॥

उपाधीचें बीज । जळोनि राहिलें सहज ॥ १ ॥
 ॥ ध्रु. ॥ आह्मां राहिली ते आतां । चाली देवाच्या सत्ता ॥ ५ ॥
 पैराधीनि तें जिणें । केलें सत्ता नारायणें ॥ २ ॥
 तुका ह्मणे जाणें पाय । खुंटले आणीक उपाय ॥ ३ ॥
 ॥ २२०२ ॥

गोविंदावांचोनि वदे ज्याची वाणी ।

हगवण घाणी पिटपिट ते ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मस्तक सांडूनि सिसकुल गुडघां ।

चार तो अवघा बावळ्यांचा ॥ ५ ॥

अंगभूत हूण पूजितो वाहाणा ।

हणतां शाहाणा येइल कैसा ॥ २ ॥

तुका हणे वेश्या सांगे सुवासिणी ।

इतर पूजनीं भाव तैसा ॥ ३ ॥

॥ २२०३ ॥

कुतऱ्याऐसें ज्याचें जिणें । संग कोणी न करीजे ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाय तिकडे हाडहाडी । गोऱ्हेवाडी च सोइरीं ॥ ५ ॥

अवगुणांचा त्याग नाही । खवळे पाहीं उपदेशें ॥ २ ॥

तुका हणे कैची लवी । ठेंग्या केवीं अंकुर ॥ ३ ॥

॥ २२०४ ॥

सर्वथा ही खोटा संग । उपजे भंग मनासी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ बहु रंगें भरलें जन । संपन्न चि अवगुणी ॥ ५ ॥

सेविलिया निष्कामबुद्धी । मदें शुद्धी सांडवी ॥ २ ॥

त्रासोनियां बोले तुका । आतां लोकां दंडवत ॥ ३ ॥

॥ २२०५ ॥

॥ ५ ॥

उपचारासी वाज जालों । नर्का बोलों यावरी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ असेल तें असो तैसें । भेटीसरिसें नमन ॥ ५ ॥

दुसऱ्यामध्ये कोण मिळे । छंद चाले बहु मते ॥ २ ॥

एकाएकीं आतां तुका । लौकिका या बाहेरी ॥ ३ ॥

१ पं. सुवासिनी.—२ पं. कोणें.—३ पं. गोऱ्हेवाडी.—४ पं. उपदेश.—५ त. ठेंग्या.—६ दे. निःकामबुद्धी.—७ पं. सांडावी.—८ पं. नको.

॥ २२०६ ॥

मी तैं मी तूं तैं तूं । कुंकुड हें लाडसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वैचनाची पडो तुटी । पोटीचें पोटी राखावें ॥ २ ॥

तेथील तेथें येथील येथें । वेगळ्या कुंथे कोण भारें ॥ ३ ॥

याचें यास त्याचें त्यास । तुक्यानें कास घातली ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥

॥ २२०७ ॥

लाडाच्या उत्तरीं वाढविती कैळहे । हा तो अमंगळ जातिगुण ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तमाचे शरीरीं विटाळ चि वसे । विचाराचा नसे लेश तो ही ॥ २ ॥

कवतुकें घ्यावे लेंकराचे बोल । साहिलिया मोल ऐसैं नाहीं ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे काय उपदेश खळा । न्हाउनि काउळा क्षतें धुंडी ॥ ३ ॥

॥ २२०८ ॥

आतां मज देवा । इचे हातींचें सोडवा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाठी लागलीसे लांसी । इच्छा जिते जैसी तैसी ॥ २ ॥

फेडा आतां पांग । अंगीं लपवुनी अंग ॥ ३ ॥

दुर्जे नेणे तुका । कांहीं तुझासी ठाउका ॥ ३ ॥

॥ २२०९ ॥

बहु वाटे भये । माझे उडी घाला दये ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ फांसा गुंतलों लिगाडीं । न चले बळ चरफडी ॥ २ ॥

कुंटित चि युक्ति । माझ्या जाल्या सर्व शक्ति ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे देवा । काममोहें केला गोवा ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

१ पं. कुंकड.—२ पं. वचनासी पडे तुटी ।—३ पं. येथील तेथें तेथील येथें ।—४ पं. तुकानें.—५ “ कळ ” (भांडण) असतें तर यमकास जुळतें.—६ दे. खतें.

॥ २२१० ॥

विष्ठा भक्षी तया अमृत पारिखें । वोंगळ चि सखें वोंगळाचें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ नये पाहों कांहीं गोव्हाडीचा अंत । झणी ठाका संत दुर्जनापें ॥ ५ ॥
भैसळीच्या बीजा अमंगळ गुण । उपजवी सीण दुरुषणें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे छी थूं जया घरीं धन । तेथें तें कारण कासयाचें ॥ ३ ॥ ॥ १ ॥

॥ २२११ ॥

चौवळलें काय न करी बडबड । न ह्मणे फिकें गोड भुकेलें तें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ उमजल्याविण न धरी सांभाळ । असो खळखळ जनाची हे ॥ ५ ॥
गरज्या न कळे आपुलिया चाडा । करावी ते पीडा कोणा काई ॥ २ ॥
तुका ह्मणे भोग भोगितील भोगें । संचित तें जोगें आंहे कोणा ॥ ३ ॥

॥ २२१२ ॥

आपुला तो देह आत्मां उपेक्षीत । कोठें जाऊं हित सांगों कोणा ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ कोण नाहीं दक्ष करितां संसार । आत्मीं हा विचार वमन केला ॥ ५ ॥
नाहीं या धरीत जीवित्वाची चाड । कोठें करूं कोड आणिकांचें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे अंसों चिंतोनियां देवा । मी माझें हा हेवा सारूनियां ॥ ३ ॥
॥ २ ॥

॥ २२१३ ॥

चाकरीवांचून । खोणें अनुचित वेतन ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ धणी काढोनियां निजा । करील ये कोंमाची पूजा ॥ ५ ॥
उचितावेगळें । अभिलाषें तोंड काळें ॥ २ ॥
सांगे तरी तुका । पाहा लाज नाहीं लोकां ॥ ३ ॥

१ पं. त. वोंगळासी सखें वोंगळ चि ।-२ पं. टाका.-३ त. वीर्या.-४ पं. त. ची-
थू०.-५ पं. चळलें.-६ पं. नाहीं.-७ पं. असें. ८ पं. मी हें माझा हेवा०.-९ पं.
खावें.-१० पं. कामेची.

॥ २२१४ ॥

बरें सावधन । राहावें समय राखोन ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नाहीं सारखिया वेळा । अवध्या पावतां अवकळा ॥ ५ ॥

लाभ अथवा हानी । थोड्यामध्ये च भोवनी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे राखा । आपणा नाहीं तोंचि वाखा ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥

॥ २२१५ ॥

काय करूं जी दातारा । कांहीं न पुरे संसारा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ जाली माकडाची परि । येतों तळा जातों वरी ॥ ५ ॥

घालीं भलते ठायीं हात । होती शिव्या बैस लात ॥ २ ॥

आदि अंतीं तुका । सांगे न कळे झाला चुका ॥ ३ ॥

॥ २२१६ ॥

धर्म तो न कळे । काय झांकितील डोळे ॥ १ ॥

जीव भ्रमले या कामें । कैसीं कळों येती वर्मे ॥ ५ ॥

विषयांचा माज । कांहीं धरूं नेदी लाज ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लांसी । माया नाचविते कैसी ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २२१७ ॥

दुर्जनाची जोडी । सज्जनाचे खेंटर तोडी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहे निमित्त्य तें उणें । धांवे छळावया सुनें ॥ ५ ॥

न ह्मणे रामराम । मनें वाचे हें चि काम ॥ २ ॥

तुका ह्मणे भागा । आली निंदा करी मागा ॥ ३ ॥

॥ २२१८ ॥

शादीचें तें सोंग । संपादितां राजा व्यंग ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पाहा कैसी विटंबना । मूर्खा अभाग्याची जना ॥ ४ ॥

दिसतें तें लोपी । झिज्या वोढुनियां पापी ॥ २ ॥

सिंदळी त्या सती । तुका ह्मणे थुंका घेती ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

॥ २२१९ ॥

भक्त म्हणऊनि वंचावें जीवें । तेणें शेण खावें काशासाठीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ नासिले अडबंद कौपीन ते^३ माळा । अडचण राउळामाजी केली ॥ ४ ॥

अंगीकारिले सेवे घडे अंतराय । तया जाला न्याय खापराचा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे कोठें तर्गों येती घाणीं । आहाच ही मनीं अधीरता ॥ ३ ॥

॥ १ ॥

॥ १२२० ॥

गयौळाचें काम हिताचा आवारा । लाज फजितखोरा असत नाहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चित्ता न मिळे तें डोळां सलें येतें । असावें परतें जवळूनि ॥ ४ ॥

न करावा संग न बोलावी मात । सावधान चित्त नाहीं त्यासी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे दुःख देतील माकडें । घालिती सांकडें उफराटें ॥ ३ ॥

॥ २२२१ ॥

बहु बरें एकाएकीं । संग चुकी करावा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ ऐसें बरें जालें ठावें । अनुभवें आपुल्या ॥ ४ ॥

सांगावें तें काम मना । सलगी जना नेदावी ॥ २ ॥

तुका ह्मणे निघे अगी । दुजे संगीं आतळतां ॥ ३ ॥

॥ २ ॥

१ दे. वेंग. - २ पं. वंचावें तें जावें. - ३ त. हे. - ४ दे. "घडे" नाहीं. त. "घडे"
याबद्दल "जरी" - ५ पं. गहिल्याचें.

अलकापुरीं स्वामी कीर्तनास उभे राहिले तेव्हां कवित्वाचा
निषेध करून लोक बोलिले कीं कवित्व बुडवणें तेव्हां कवित्व
बुडवून पांच दिवस होते ॥ लोकांनीं फार पोडा केली कीं संसार-
ही नाही व परमार्थही बुडविला आणिक कोणी असतें तें जीव
देतें मग निद्रा केली ते अभंग ॥ २० ॥

॥ २२२२ ॥

भूतबाधा आह्मां घरीं । हैं तों आश्चर्य गा हरी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जाला भक्तीचा कळस । आले वैसतीसी दोष ॥ १ ॥
जागरणाचें फळ । दिली जोडोनि तळमळ ॥ २ ॥
तुका ह्मणे देवा । आहाच कळों आली सेवा ॥ ३ ॥

॥ २२२३ ॥

नाहीं जां वेचलों जिवाचिया त्यागें । तोंवरी वाउगें काय बोलों ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ जाणिवलें आतां करीं ये उद्देश । जोडी किंवा नाश तुमची जीवें ॥ १ ॥
ठौर्याचें चि आलें होतें ऐसें मना । जावें ऐसें वना दृढ जालें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे मग वेचीन उत्तरें । उद्देशिलें खरें जाल्यावरी ॥ ३ ॥

॥ २२२४ ॥

करूं कवित्व काय नाही आतां लाज । मज भक्तराज हांसतील ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ आतां आला एका निवाड्याचा दिस । सत्याविण रस विरसला
॥ १ ॥

१ पं. अभंगाच्या वद्दया उदकांत बुडवून, पांच दिवस उगेच राहिले; तेव्हां छळवादी
येऊन फिरोन निषेधाच्या गोष्टी बोलिले. श्रीसन्मुख तेरा दिवस निद्रा केली ते अभंग १९
करून, मग निद्रा केली. अलकापुरी स्वामी कीर्त० ॥ कवित्वाचा निषेध के० ॥ लोका० ते० ॥
२ पं. दे. तं. वस्तीस. — ३ पं. नये. — ४ पं. जाणविलें. — ५ पं. ठायीं च. — ६ दे. त. उद्देशिलें. —
७ दे. त. कवि काय आतां नाही लाज। — ८ पं. विसरला.

अनुभवाविण कोण करी पाप । रिते चि संकल्प लाजलावे ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आतां न धरवे धीर । नव्हे जीव स्थिर माझा मज ॥ ३ ॥

॥ २२२५ ॥

नाहीं आइकत तुझी माझे बोल । कासया हें फोल उपणूं भूस ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ येसी तें करीन वैसलिया ठाया । तूं चि बुझावया जवळी देवा ॥ २ ॥
॥ ३ ॥

करावे ते केले सकळ उपाय । आतां पाहों काय अझुनि वास ॥ २ ॥
तुका ह्मणे आला आज्ञेसी सेवट । होऊनियां नीट पायां पैडों ॥ ३ ॥

॥ २२२६ ॥

नव्हे तुझां सरी । येवढे कारण मुरारी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ मग जैसा तैसा काळ । दाट सारावा पातळ ॥ २ ॥
स्वामीचें तें सांडें । पुत्र होतां काळतोंडें ॥ ३ ॥
शब्दा नाही रुची । मग कोठें तुका वेची ॥ ४ ॥

॥ २२२७ ॥

केल्यापुरती आळी । कांहीं होते टाळाटाळी ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ सत्यसंकल्पाचें फळ । होतों न दिसे चि बळ ॥ २ ॥
दळणांच्या ओव्या । रित्या खरें मापें घ्याव्या ॥ ३ ॥
जातों उखळें चाटूं । तुका ह्मणे राज्य घाटूं ॥ ४ ॥

॥ २२२८ ॥

आतां नेम जाला । या च कळसीं विठला ॥ १ ॥

१ पं. लाजवावे.-२ पं. तुझी बुझावया.-३ पं. पडे.-४ पं. काळें तोंड.-५ पं.
हें तों.-६ पं. उखळ.

॥ ध्रु. ॥ हातीं न धरीं लेखणी । काय भुसकट ते वाणी ॥ १ ॥

जाणें तेणें काळ । उरला सारीन सकळ ॥ २ ॥

तुका ह्मणे घाटी । चाटू कोरडा शेवटीं ॥ ३ ॥

॥ २२२९ ॥

पावावे संतोष । तुह्मीं यासाठीं सायास ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ करीं आवडी वचनें । पालटूनि क्षणक्षणे ॥ १ ॥

द्यावें अभयदान । भुमी न पडावें वचन ॥ २ ॥

तुका ह्मणे परस्परें । कांहीं वाढवीं उत्तरें ॥ ३ ॥

॥ २२३० ॥

बोलतां वचन असा पाठमोरे । मज भाव बरे कळों आले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ मागितलें नये अरुचीनें हातां । नाही वरी सत्ता आदराची ॥ १ ॥

समाधानासाठीं लाविलासे कान । चोरलें तें मन दिसतसां ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मां तुमचे चि फंद । वरदळ छंद कळों येती ॥ ३ ॥

॥ २२३१ ॥

काशासाठीं बैसों करूनियां हाट । वाउगा बोभाट डांगोरा हा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय आलें एका जिवाच्या उद्धारें । पावशी उच्चारें काय हो तें ॥ १ ॥

नेदी पट परी अन्नें तां न मांरी । आपुलिये थोरीसाठीं राजा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां अब्हेरिलें तरी । मग कोण करी दुकान हा ॥ ३ ॥

॥ २२३१ ॥

माझा मज नाही । आला उबग तो कांहीं ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ तैमच्या नामाची जतन । नव्हतां थोर वाटे सीण ॥ ४ ॥

न पडावी निंदा । कानीं स्वामीची गोविंदा ॥ २ ॥

तुका ह्मणे लाज । आह्मां स्वामीचें तें काज ॥ ३ ॥

॥ २२३२ ॥

कांहीं मागणें हें आह्मां अनुचित । वडिलांची रीत जाणतसों ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देह तुच्छ जालें सकळ उपाधी । सेवेपार्शीं बुद्धि राहिलीसे ॥ ४ ॥

शब्द तो उपाधि अचळ निश्चय । अनुभव हौं काय नाही अंगीं ॥ २ ॥

तुका ह्मणे देह फांकिला विभागीं । उपकार अंगीं उरविला ॥ ३ ॥

॥ २२३३ ॥

मागितल्यास कैर पसरी । पळतां भरी वाखती ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय आह्मी नेणों वर्म । केला श्रम नेणतां ॥ ४ ॥

बोलतां बरें येतां रागा । कठीण लागा मार्गेंमार्गें ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येथें बोली । असे चाली उफराटी ॥ ३ ॥

॥ २२३४ ॥

असो तुझें तुजपार्शीं । आह्मां त्यासी काय चाड ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ निर्रोधें कां कोंडूं मन । समाधान असोनी ॥ ४ ॥

करावा तो उरे आट । खटपट वाढतसे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे येउनि रागा । कां मी भांगा मुकेन ॥ ३ ॥

१ दे. उबेग.-२ त. तुझ्या.-३ पं. " हा " नाही.-४ पं. उभविला.-५ त. पं. पसरी कर.-६ पं. विरोधें.-७ पं. विभागा.

॥ २२३५ ॥

आहे तें चि पुढें पाहों । बरे आहों येथें चि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ काय वाढवूनि काम । उगा च श्रम तृष्णेचा ॥ ५ ॥

स्थिरावतां ओघीं बरें । चाली पुरें पडेना ॥ २ ॥

तुका ह्मणे वळितां मन । आह्मां क्षण न लगे ॥ ३ ॥

॥ २२३६ ॥

सांगा दास नव्हे तुमचा मी कैसा । ऐसें पंढरीशा विचारूनि ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ कोणासाठीं केली प्रपंचाची होळी । या पायां वेगळी मायबापा

॥ ५ ॥

नसेल तो द्यावा सत्यत्वासी धीर । नये भाजूं हीर उफराटे ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आह्मां आहिक्य परत्रीं । नाहीं कुळगोत्रीं दुर्जे कांहीं ॥ ३ ॥

॥ २२३७ ॥

अनन्यासी ठाव एक सर्वकाजें । एकाविण दुर्जे नेणे चित्त ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ न पुरतां आळी देशधडी व्हावें । हें काय बरवें दिसतसे ॥ ५ ॥

लेंकराचा भार माउलीचे शिरीं । निढळ तें दुरी धरिलिया ॥ २ ॥

तुका ह्मणे किती घातली लांबणी । समर्थ होउनी केवढ्यासाठीं ॥ ३ ॥

॥ २२३८ ॥

स्तुती तरि कैरूं काय कोणापासीं । कीर्ती तरि कैसी वाखाणावी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ खोट्या तंव नाहीं अनुवादाचें काम । उरला तो भ्रम वरि वरा

॥ ५ ॥

हणवावें त्याची खुण नाही हातीं । अवकळा फजिती सावकाशें ॥ २ ॥
तुका हणे हेंगे तुमचें माझें तोंड । होऊनीयां लंड आळवितों ॥ ३ ॥

॥ २२३९ ॥

कांहीं च न लगे आदि अवसान । बहुत कठीण दिसतसां ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ अवघ्याच माझ्या वेचविल्या शक्ती । न चलेसी युक्ति जाली पुढें
॥ ५ ॥

बोलिलें वचन हारपलें नर्भी । उतरलों तों उर्भीं आहों तैसीं ॥ २ ॥
तुका हणे कांहीं न करावेंसें जालें । थकित चि ठेलें चित्त उगें ॥ ३ ॥

॥ २२४० ॥

रूपें गोविलें चित्त । पायीं राहिलें निश्चित ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ तुझी देवा अवघे चि गोमटे । मुख देखतां दुःख न भेटे ॥ ५ ॥
जाली इंद्रियां विश्रांति । भ्रमतां पीडित ते होतीं ॥ २ ॥
तुका हणे भेटी । सुटली भवबंदाची गांठी ॥ ३ ॥

॥ २० ॥

*स्वामींनीं तेरा दिवस निद्रा केली. मग भगवंतें येऊन समाधान
केलें कीं, कवित्व कोरडें आहे तें काढणें उदकांतून.

॥ २२४१ ॥

थोर अन्याय केला तुझा अंत म्यां पाहिला ।
जंनाचिया बोलासाठीं चित्त क्षोभविलें ॥ १ ॥
॥ ध्रु. ॥ भागविलासी केला सीण अधम मी यातिहीन ।
झांकूनि लोचन दिवस तेरा राहिलों ॥ ५ ॥

१ पं. सावकाश.—२ पं. रूपीं गोविलें चित्त ।—३ पं. पीडित होती.—४ पं. जगाचिया.

* त. स्वामींनीं तेरा दिवस निद्रा के० ते० ॥७॥ पं. अभंग करून तेरा दिवस निद्रा केली.
उदकांत वद्धा बुडविल्या त्या कोरड्या निघाल्या; तेव्हा अन्याय ह० अ०.

॥ १ ॥ अवघें घालूनियां कोडें तानभुकेचें सांकडें ।

॥ २ ॥ योगक्षेम पुढें तुज कारणें लागेल ॥ २ ॥

उदकीं राखिले कागद चुकविला जनवाद ।

॥ ३ ॥ तुका ह्मणे ब्रीद साच केलें आपुलें ॥ ३ ॥

॥ २२४२ ॥

॥ १ ॥ तूं कृपाळू माउली आह्मां दीनांची साउली ।

॥ २ ॥ न संरित आली बाळवेशें जवळी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ माझे केलें समाधान रूप गोजिरें सगुण ।

॥ ३ ॥ निवविलें मन आलिंगन देऊनी ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ कृपा केली जना हातीं पायीं ठाव दिला संतीं ।

॥ ५ ॥ कळां नये चित्तीं दुःख कैसें आहे तें ॥ २ ॥

॥ ६ ॥ तुका ह्मणे मी अन्यायी क्षमा करीं वो माझे आई ।

॥ ७ ॥ आतां पुढें कांई तुज घालूं सांकडें ॥ ३ ॥

॥ २२४३ ॥

॥ १ ॥ कापो कोणी माझी मान सुखें पीडोत दुर्जन ।

॥ २ ॥ तुज होय सीण तें मी न करीं सर्वथा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ चुकी जाली एकवेळा मज पासूनि चांडाळा ।

॥ ३ ॥ उभें करोनियां जळा मार्जा वह्या राखिल्या ॥ ३ ॥

॥ ४ ॥ नाहीं केला हा विचार माझा कोण अधिकार ।

॥ ५ ॥ समर्थासी भार न कळे कैसा घालावा ॥ २ ॥

गेलें होऊनियां मार्गे नये बोलों तें वाउर्गे ।
पुढिलिया प्रसंगें तुका ह्मणे जाणार्हे ॥ ३ ॥

॥ २२४४ ॥

काय जाणें मी पामर पांडुरंगा तुझा पार ।
धरिलिया धीर काय एक न करिसी ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ उताविळ जालों आधीं मतिमंद हीनबुद्धि ।
परितू कृपानिधी नाहीं केला अव्हेर ॥ २ ॥

तू देवांचा ही देव अवध्या ब्रह्मांडाचा जीव ।
आह्मां दासां कीं व कां भाकणें लागली ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे विश्वंभरा मी तों पतित चि खरा ।
अन्याय दुसरा दारीं धरणें बैसलों ॥ ४ ॥

॥ २२४५ ॥

नव्हती आलीसी सासुरी अथवा घाय पाठीवरी ।
तो म्यां केला हरी एवढा तुह्मां आकांत ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ वांटिलासी दोहीं ठायीं मजपाशीं आणि डोही ।
लागों दिला नाहीं येथें तेथें आघात ॥ २ ॥

जिव घेती मायबापें थोड्या अन्यायाच्या कोपें ।
हें तों नव्हे सोपें साहों तों चि जाणीतलें ॥ ३ ॥

तुका ह्मणे कृपावंता तुज ऐसा नाहीं दाता ।
काय वाणूं आतां वाणी माझी कुंटली ॥ ४ ॥

॥ २२४६ ॥

वर्षावकेला.

तूं माउलीहून मयाळ चंद्राहूनि शीतळ ।

पाणियाहूनि पातळ कळोळ प्रेमाचा ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ देऊं काशाची उपमा दुर्जी तुज पुरुषोत्तमा ।

ओंवाळूनि नामा तुझ्या वरूनि टाकिलों ॥ ५ ॥

तुवां केलें रे अमृता गोड त्या ही तूं परता ।

पांचां तत्त्वांचा जनिता सकळ सत्तानायक ॥ २ ॥

कांहीं न बोलोनि आतां उगा च चरणीं ठेवितों माथा ।

तुका ह्मणे पंढरिनाथा क्षमा करीं अपराध ॥ ३ ॥

॥ २२४७ ॥

मी अवगुणी अन्यायी किती ह्मणोन सांगों काई ।

आतां मज पायीं ठाव देई विठ्ठले ॥ १ ॥

॥ ध्रु. ॥ पुरे पुरे हा संसार कर्म बळिवंत दुस्तर ।

राहों नेदी स्थिर एके ठायीं निश्चळ ॥ ५ ॥

अनेक बुद्धीचे तरंग क्षणक्षणां पोलटती रंग ।

धरूं जातां संग तंव तो होतो बाधक ॥ २ ॥

तुका ह्मणे आतां अवघी तोडीं माझी चिंता ।

येऊनि पंढरिनाथा वास करीं तृदयीं ॥ ३ ॥ ॥ ७ ॥

॥ प्रथम भाग समाप्त. ॥

Tukārāma

A complete Collection of the Poems of Tukārāma, (the Poet of the Mahārāsh-
tra.) edited by Vishṇu Parashurām Shāstrī Panīit In 2 vols

Bd.: I

Bombay 1869

A.or. 3201-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10250526-1